JESU CHRISTI D. N. TESTAMENTUM NOVUM:

THEODORO BEZA
INTERPRETE.

MATTH. XVII.
Hic eſt Filius ille meus dilectus in quo acquieſco: ipſum audite.

LONDINI,
Apud R. YOUNG pro *Rogero Norton*, Regio in Latinis, Græcis & Hebraicis Typographo.
M. DC. XXXIX.

Bib. Lat. 1640 f. 2

BODLEIAN LIBRARY 9 NOV 1964

ORDO
LIBRORUM NOVI
TESTAMENTI.

EVANGELIA

SEcundùm Matthæum,	cap.xxviii.
Secundùm Marcum,	xvi.
Secundùm Lucam,	xx.
Secundùm Johannem,	xxiiii.
Acta Apoſtolorum,	xxviii.

EPISTOLÆ

PAuli ad Romanos,	cap.xvi.
I. ad Corinthios,	xvi.
II. ad Corinthios,	xiii.
Ad Galatas,	vi.
Ad Epheſios,	vi.
Ad Philippenſes,	iiii.
Ad Coloſſenſes,	iiii.
I. ad Theſſalonicenſes,	v.
II. ad Theſſalonicenſes,	iii.
I. ad Timotheum,	vi.
II. ad Timotheum,	iii.
Ad Titum,	iii.
Ad Philemonem,	unic.
Ad Hebræos	xiii.
Jacobi Epiſtola,	cap v.
I. Petri,	v.
II. Petri,	iii.
I. Johannis,	v.
II. Johannis,	unic.
III. Johannis,	unic.
Judæ,	unic.
Apocalypſis,	xxii.

EVAN-

EVANGELIUM SECUNDUM MATTHÆUM.

CAPUT I.

Genealogia & nativitas Chriſti.

LIber generationis Jeſu Chriſti, filii Davidis, filii Abrahami.

2 Abrahamus genuit Iſaacum. Iſaacus autem genuit Jacobum. Jacobus autē genuit Judam & fratres ejus.

3 Judas autem genuit Phareſum & Zaramum è Thamara. Phareſus autem genuit Eſromum. Eſromus autem genuit Aramum.

4 Aramus autem genuit Aminadabum. Aminadabus autem genuit Naaſſonem. Naaſſo verò genuit Salmonem.

5 Salmo verò genuit Boozum è Rachaba. Boozus autem genuit Obedem è Rutha. Obedes autem genuit Jeſſen.

6 Jeſſe verò genuit Davidem illum regem. David autem rex ille genuit Solomonem ex ea quæ *fuerat uxor* Uriæ.

7 Solomon verò genuit Roboamum. Roboamus autem genuit Abiam. Abias autem genuit Aſam.

8 Aſas autem genuit Joſaphatum. Joſaphatus autem genuit Joramum. Joramus autem genuit Hoziam.

9 Hozias autem genuit Joathamum. Joathamus autem genuit Achazum. Achazus autem genuit Ezeciam.

10 Ezecias autem genuit Manaſſen. Manaſſes autem genuit Amonem. Amon autem genuit Joſiam.

11 Joſias autem genuit Jechoniam & fratres ejus, in tranſportatione illa Babylonica.

12 Poſt tranſportationem *autem* illam Babylonicam, Jechonias genuit Salatielem. Salatiel autem genuit Zorobabelem.

13 Zorobabel autem genuit Abiudem. Abiud autem genuit Eljacimum. Eljacimus autem genuit Azorem.

14 Azor autem genuit Sadocum. Sadocus autem genuit Achimum. Achimus autem genuit Eliudem.

15 Eliud autem genuit Eleazarum. Eleazarus autem genuit Matthanem. Matthan autem genuit Jacobum.

16 Jacob autem genuit Joſephum, virum Mariæ, ex qua genitus eſt Jeſus ille qui dicitur Chriſtus.

17 Univerſæ igitur progenies ab Abrahamo uſque ad Davidem, progenies quatuordecim: & à Davide uſque ad tranſportationem Babylonicam, progenies quatuordecim: & à tranſportatione Babylonica uſq; ad Chriſtum, progenies quatuordecim.

18 Jeſu verò Chriſti nativitas ita fuit. Quum enim mater ejus Maria deſponſata eſſet Joſepho, priuſquam ipſi conveniſſent, comperta eſt prægnans eſſe è Spiritu ſancto

19 Porrò Joſephus vir ejus, quum eſſet juſtus, & nollet eam ignominiæ exponere, voluit clam eam dimittere.

20 Hæc autem quum in animū induxiſſet, ecce angelus Domini in ſomnio apparuit ei, dicens, Joſephe fili Davidis, ne metue accipere Mariam uxorem tuam. Nam quod in ea genitum eſt, ex Spiritu ſancto eſt.

21 Pariet autem filium, & vocabis nomen ejus Jeſum. Ipſe enim liberabit populum ſuum ex peccatis ipſius.

22 (Totum hoc autem factum eſt, ut impleretur quod ait Dominus per Prophetam, dicentem,

23 Ecce, virgo illa prægnans erit, & pariet filium, & vocabis nomen ejus Emmanuel: quod eſt, ſi interpreteris, Nobiſcum Deus.)

24 Experrectus autem Joſephus ex ſomno, fecit ut ei imperârat angelus Domini, & accepit uxorem ſuam.

25 Sed non cognovit eam, quouſque peperiſſet filium illum ſuum primogenitum: vocavitque nomen ejus Jeſum.

CAPUT II.

Magi Chriſtum adorant. Joſephus Angeli monitu fugit cum Jeſu & matre in Ægyptum. Infanticidium.

QUum ergo natus eſſet Jeſus in *ea* Bethleema *quæ eſt* Judææ, temporibus Herodis regis, ecce magi ab Oriente advenerunt Hieroſolymam,

2 Dicentes, Ubi eſt ille rex Judæorum qui natus eſt? vidimus enim ejus ſtellam in Oriente, & venimus ut adoremus eum.

3 His autem auditis Herodes rex turbatus eſt, & tota Hieroſolyma cum eo.

4 Et congregatis omnibus primariis ſacerdotibus, & ſcribis populi, percontatus eſt ab eis ubi Chriſtus ille naſciturus eſſet.

5 At illi dixerunt ei, In *ea* Bethleema, *quæ eſt* Judææ. Sic enim ſcriptum eſt per Prophetam,

6 Et tu Bethleema terra Judæ, nequaquam minimates inter duces Judæ: ex te enim exibit dux qui paſcet populum illum meum Iſraelem.

7 Tum Herodes clam vocatis magis ex-

quiſivit ab eis quo tempore ſtella apparuiſſet.

8 Et eis Bethleemam dimiſsis, dixit, Profecti, penitus exquirite de puerulo illo: poſtquam autem *illum* inveneritis, renunciate mihi, ut & ego veniam & adorem eum.

9 Ipſi vero, audito rege, profecti ſunt: & ecce, ſtella quam viderant in Oriente, præibat eis, donec venit ſtetitque ſupra *locum in* quo erat puerulus ille.

10 Viſâ autem ſtellâ gaviſi ſunt gaudio magno valde:

11 Et ingreſsi domum, invenerunt puerulum cum Maria matre ipſius: & proſtrati adoraverunt eum: apertiſque theſauris ſuis, obtulerunt ei munera, aurum, & thus, & myrrham.

12 Et divinitus admoniti in ſomnio ne reverterentur ad Herodem, per aliam viam regreſsi ſunt in regionem ſuam.

13 Ipſis autem regreſsis, ecce, angelus Domini apparet in ſomnio Joſepho, dicens, Experrectus accipe puerulum & matrem ejus, & fuge in Ægyptum: & eſto illic uſquedum dixero tibi. Futurum eſt enim ut Herodes quærat puerulum, ad eum perdendum.

14 Ille vero experrectus accepit puerulum & matrem ejus nocte, & ſeceſsit in Ægyptum.

15 Et fuit illic uſque ad obitum Herodis: ut impleretur quod ait Dominus per Prophetam, dicentem, Ex Ægypto vocavi filium meum.

16 Tum Herodes, quum vidiſſet *ſe* illuſum eſſe à Magis, excanduit valde, & miſsis *carnificibus*, interemit omnes pueros qui erant in Bethlehem, & in omni confinio ejus, à bimulis & infrà, ſecundùm tempus quod exquiſierat ex Magis.

17 Tunc impletum fuit quod ait Dominus per Hieremiam Prophetam, dicentem,

18 Vox in Rhama audita eſt, lamentatio & fletus, & ejulatus multus: Rachel plorans filios ſuos, & noluit conſolationem admittere *de eo* quòd non ſint.

19 Quum autem obiiſſet Herodes, ecce, angelus Domini in ſomnio apparet Joſepho in Ægypto,

20 Dicens, Experrectus accipe puerulum & matrem ejus, & proficiſcere in regionem Iſraelis. Mortui ſunt enim qui petebant animam puerulì.

21 Ille verò experrectus accepit puerulum & matrem ipſius, & venit in regionem Iſraelis.

22 Quum autem audiſſet Archelaum regnare in Judæa pro Herode patre ſuo, timuit illuc abire: verùm divinitus admonitus in ſomnio, ſeceſsit in partes Galilææ.

23 Et quum eò veniſſet, habitavit in urbe quæ dicitur Nazareth: ut impleretur quod dictum eſt per Prophetas, fore ut Nazarenus vocaretur.

CAPUT III.

Doctrina & vita Johannis, à quo Chriſtus baptizatur.

Temporibus autem illis adfuit Johannes Baptiſta, prædicans in deſerto Judææ,

2 Dicenſque, Reſipiſcite: appropinquavit enim regnum cœlorum.

3 Nam hic eſt ille de quo dictum eſt per Eſaiam Prophetam, dicentem, Vox clamantis in deſerto, Parate viam Domini, complanate ſemitas ejus.

4 Ipſe verò Johannes habebat veſtimentum ſuum è pilis camelinis, & zonam coriaceam circum lumbos ſuos, alimentum autem ejus erat locuſtæ & mel agreſte.

5 Tunc exivit ad eum Hieroſolyma, & tota Judæa, totaque regio circumjacens Jordani:

6 Et baptizabantur ab eo in Jordane, confitentes peccata ſua.

7 Quum vidiſſet autem multos ex Phariſæis & Sadducæis venientes ad Baptiſmum ſuum, dixit eis, Progenies viperarum, quis vobis præmonſtravit ut fugeretis à futura ira?

8 Ferte igitur fructus convenientes reſipiſcentiæ:

9 Et ne putate *vobis* dicendum apud voſipſos, Patrem habemus Abrahamum: dico enim vobis, Deum poſſe etiam ex lapidibus iſtis excitare liberos Abrahamo.

10 Jam verò etiam ſecuris ad radicem arborum poſita eſt. Omnis igitur arbor non ferens fructum bonum, exciditur, & in ignem abjicitur.

11 Ego quidem baptizo vos aquâ ad reſipiſcentiam: is verò qui pone me venit, validior me eſt, cujus non ſum dignus qui ſoleas portem: ipſe vos baptizabit Spiritu ſancto & igne.

12 Cujus ventilabrum *eſt* in manu ſua, & *qui* perpurgabit aream ſuam: & coget triticum ſuum in horreum, paleam autem exuret igni inexſtincto.

13 Tunc advenit Jeſus à Galilæa ad Jordanem ad Johannem, ut baptizaretur ab eo.

14 At Johannes obnixe prohibebat eum, dicens, Mihi opus eſt ut à te baptizer, & tu venis ad me?

15 Reſpondens autem Jeſus dixit ad eum, Omitte *me* nunc; ita enim decet nos implere omnem juſtitiam. Tunc omittit eum.

16 Et baptizatus Jeſus aſcendit ſtatim ex aqua: & ecce, aperti ſunt ei cœli, & vidit Spiritum Dei deſcendentem quaſi columbam, & venientem ſuper ipſum.

17 Et ecce, vox *adfuit* è cœlis, dicens, Hic eſt filius ille meus, dilectus ille, in quo acquieſco.

CAPUT IV.

Chriſtus jejunans tentatur à Diabolo, quo victo inchoat ſuum miniſterium.

Tunc

TUnc Jeſus ſubductus fuit in deſertum
à Spiritu, ut tentaretur à diabolo.
2 Et quum jejunâſſet dies quadraginta
& noctes quadraginta, poſtea eſuriit.
3 Et quum veniſſet ad eum tentator, di-
xit, Si filius es Dei, dic ut iſti lapides pa-
nes fiant.
4 At ille reſpondens dixit, Scriptum eſt,
Non ſolo pane vivet homo, ſed ex quovis
verbo prodeunte per os Dei.
5 Tunc aſſumit eum diabolus in Sanctam
urbem, & ſtatuit eum ſuper pinnas templi:
6 Dixitque ei, Si filius es Dei, dejice te-
ipſum deorſum: nam ſcriptum eſt, Angelis
ſuis mandabit de te, & *ipſi* attollent te in
manus, nequando offendas ad lapidem pe-
dem tuum.
7 Dixit ei Jeſus, Viciſſim ſcriptum eſt,
Non tentabis Dominum Deum tuum.
8 Rurſum aſſumit eum diabolus in mon-
tem ſublimem valde, & oſtendit ei omnia
regna mundi, & gloriam eorum:
9 Dixitque ei, Hæc omnia tibi dabo, ſi
proſtratus adoraveris me.
10 Tunc dicit ei Jeſus, Abi Satana; ſcri-
ptum eſt enim, Dominum Deum tuum ado-
rabis, & ei ſoli ſervies.
11 Tunc omittit eum diabolus, & ecce,
angeli acceſſerunt, & miniſtrabant ei.
12 Quum audiſſet autem Jeſus Johannem
traditum eſſe *in cuſtodiam*, rediit in Gali-
læam.
13 Et relictâ Nazareth, venit & habita-
vit in Capernaumo, *urbe* maritimâ, in fini-
bus Zabulon & Nephthalim:
14 Ut impleretur quod dictum eſt per
Eſaiam Prophetam, dicentem,
15 Terra Zabulon, & terra Nephthalim:
ad viam maris ſecus Jordanem, Galilæa
Gentium:
16 Populus poſitus in tenebris, vidit lu-
cem magnam: & poſitis in regione & um-
bra mortis, lux exorta eſt.
17 Ex eo tempore cœpit Jeſus prædica-
re, & dicere, Reſipiſcite: appropinquavit
enim regnum cœlorum.
18 Ambulans autem Jeſus ad mare Gali-
lææ, vidit duos fratres, Simeonem, qui di-
ctus eſt Petrus, & Andream fratrem ejus,
jacientes rete in mare: (erant enim piſca-
tores)
19 Et dicit eis, Sequimini me, & faciam
vos piſcatores hominum.
20 Illi verò ſtatim omiſſis retibus ſe-
quuti ſunt eum.
21 Tunc progreſſus illinc, vidit alios
duos fratres, Jacobum filium Zebedæi, &
Johannem fratrem ejus, in navigio cum Ze-
bedæo patre ſuo, ſarcientes retia ſua: &
vocavit eos.
22 Illi autem ſtatim omiſſo navigio &
patre ſuo, ſequuti ſunt eum.
23 Et obivit totam Galilæam Jeſus, do-
cens in ſynagogis ipſorum, & prædicans
Evangelium regni, & ſanans quemvis mor-
bum, & quemvis languorem in populo.
24 Tunc emanavit fama ipſius in totam
Syriam: & obtulerunt ei omnes malè affe-
ctos, variis morbis & cruciatibus detentos,
dæmoniacos, & lunaticos, & paralyticos:
ſanavitque eos.
25 Et ſequuta eſt eum turba multa à Ga-
lilæa, ac Decapoli, & Hieroſolymis, & Ju-
dæâ, & *regionibus* trans Jordanem *ſitis*.

CAPUT V.

*Concio Chriſti in monte, complexa octo bea-
titudines, & explicationem Legis.*

QUum vidiſſet autem turbam, aſcendit
in montem: & quum conſediſſet, adi-
erunt eum diſcipuli ejus.
2 Tunc aperto ore ſuo docebat eos, di-
cens,
3 Beati pauperes ſpiritu: quoniam ipſo-
rum eſt regnum cœlorum.
4 Beati qui lugent: quoniam ipſi ſola-
men recipient.
5 Beati qui ſunt mites: quoniam ipſi ter-
ram hæreditario jure obtinebunt.
6 Beati qui eſuriunt & ſitiunt juſtiti-
am: quoniam ipſi ſaturabuntur.
7 Beati qui ſunt miſericordes: quoniam
ipſis miſericordia tribuetur.
8 Beati qui ſunt mundo corde: quoniam
ipſi Deum videbunt.
9 Beati qui ſunt pacifici: quoniam filii
Dei vocabuntur.
10 Beati quos perſequuntur *homines* ju-
ſtitiæ causâ: quoniam ipſorum eſt regnum
cœlorum.
11 Beati eritis quum vos conviciis affe-
cerint, & perſequuti fuerint, & mentien-
tes dixerint quidvis mali adverſus vos,
propter me.
12 Gaudete & exſultate; quoniam merces
veſtra multa eſt in cœlis: ita enim perſe-
quuti fuerunt Prophetas qui *fuerunt* ante
vos.
13 Vos eſtis ſal terræ: quod ſi ſal infa-
tuatus fuerit, quo ſalietur? ad nihil valet
amplius niſi ut abjiciatur foràs, & concul-
cetur à quibuſvis.
14 Vos eſtis lux mundi. Non poteſt urbs
occultari ſupra montem poſita.
15 Neque accendunt lucernam, & ponunt
eam ſubter modium, ſed in candelabrum: &
ſplendet omnibus qui ſunt in domo.
16 Ita ſplendeat lux veſtra coram homi-
nibus, ut videant veſtra bona opera, glo-
rificentque Patrem illum veſtrum qui *eſt*
in cœlis.
17 Ne exiſtimate me veniſſe ut diſſol-
vam Legem, aut Prophetas: non veni ut *eam*
diſſolvam, ſed ut *eam* impleam.
18 Amen quippe dico vobis, Uſquedum
præterierit cœlum & terra, iota unum aut
unus apex nequaquam præterierit ex Lege,
uſquedum omnia facta fuerint.
19 Quiſquis igitur ſolverit unum ex
mandatis hiſce minimis, & ita docuerit ho-
mines, minimus vocabitur in regno cœlo-

rum: quiſquis autem fecerit & docuerit,
iſte magnus vocabitur in regno cœlorum.
20 Dico enim vobis, niſi abundaverit
veſtra juſtitia plus quàm *illa* Scribarum &
Phariſæorum, vos nequaquam ingreſſuros
in regnum cœlorum.
21 Audiſtis dictum fuiſſe à veteribus,
Non occides: quiſquis autem occiderit, te-
nebitur judicio.
22 Ego verò dico vobis, Quicumque ira-
ſcitur fratri ſuo temere, tenebitur judicio;
quicumque verò dixerit fratri ſuo, Raca, te-
nebitur conſeſſu: quiſquis autem dixerit,
Fatue, tenebitur gehennâ ignis.
23 Igitur ſi munus tuum attuleris ad al-
tare, & illic memineris fratrem tuum habe-
re aliquid contra te;
24 Omitte illic munus tuum coram al-
tari, & abi: primùm reconciliator fratri
tuo, & tunc ubi veneris offer munus tuum.
25 Eſto amicus adverſario tuo citò, dum
es in via cum eo: ne quando te tradat ad-
verſarius judici, & judex te tradat mini-
ſtro, & in cuſtodiam conjiciaris:
26 Amen dico tibi, Nequaquam exibis il-
linc uſquedum reddideris ultimum qua-
drantem.
27 Audiſtis dictum fuiſſe à veteribus,
Non mœchaberis.
28 Ego verò dico vobis, Quicumq; aſpi-
cit mulierem ut eam concupiſcat, jam adul-
teravit eam in corde ſuo.
29 Quòd ſi oculus tuus dexter facit ut
tu offendas, erue eum, & abjice abs te: ex-
pedit enim tibi ut pereat unum ex mem-
bris tuis, ac non totum corpus tuum con-
jiciatur in gehennam.
30 Et ſi dextera tua manus facit ut tu
offendas, exſcinde eam, & abjice abs te: ex-
pedit enim tibi ut pereat unum ex mem-
bris tuis, ac non totum corpus tuum con-
jiciatur in gehennam.
31 Dictum eſt autem, Quiſquis dimiſerit
uxorem ſuam, det ei libellum abſceſsionis.
32 Ego verò dico vobis, Quiſquis dimi-
ſerit uxorem ſuam, extra rationem ſcorta-
tionis, facit ut ea mœchetur: & quiſquis
dimiſſam duxerit, mœchatur.
33 Rurſum audiſtis dictum fuiſſe veteri-
bus, Non pejerabis, ſed reddes Domino
quæ tu juraveris.
34 Ego verò dico vobis, Ne jurate omni-
nò; neq; per cœlum, quia thronus Dei eſt:
35 Neque per terram, quia ſcabellum eſt
pedum ejus: neq; per Hieroſolymam, quia
urbs eſt magni regis.
36 Neque per caput tuum jures, quia non
potes unum capillum album aut nigrum fa-
cere.
37 Eſto autem ſermo veſter, etiam etiam,
non non: quod autem ſupra hæc redundat,
à malo eſt.
38 Audiſtis dictum fuiſſe, Oculum pro
oculo, & dentem pro dente.
39 Ego verò dico vobis, Ne obſiſtite im-
probo: ſed qui te cædet in dexteram tuam
maxillam, obverte ei & alteram:
40 Et ei qui velit tecum contendere, ac
tunicam tuam capere, dimitte illi etiam
pallium:
41 Et quiſquis te angariabit *ad* milliare
unum, abi cum eo duo.
42 Petenti abs te dato: & volentem mu-
tuari abs te, ne averſere.
43 Audiſtis dictum fuiſſe, Diliges pro-
ximum tuum, & odio habebis inimicum
tuum.
44 Ego verò dico vobis, Diligite inimi-
cos veſtros, benedicite eis qui devovent
vos, benefacite iis qui oderunt vos, & pre-
camini pro iis qui vobis infeſti ſunt, & per-
ſequuntur vos:
45 Ut ſitis filii Patris illius veſtri qui eſt
in cœlis; facit enim ut ſol ſuus exoriatur
ſuper malos ac bonos, & pluit ſuper juſtos
& injuſtos.
46 Nam ſi dilexeritis eos qui diligunt
vos, quam mercedem habebitis? nonne &
publicani idem faciunt?
47 Et ſi complexi fueritis fratres veſtros
ſolùm, quid amplius facitis? nonne & pu-
blicani ita faciunt?
48 Eſtote igitur vos perfecti, ut Pater
veſter, qui eſt in cœlis, perfectus eſt.

CAPUT VI.

De eleemoſyna, oratione Dominica, jeju-
nio, mammona, & regno Dei.

ATtendite ne juſtitiam veſtram exer-
ceatis coram hominibus, ut ſpectemini
ab eis: alioquin mercedem non habebitis
apud Patrem veſtrum qui *eſt* in cœlis.
2 Itaque quum præſtabis eleemoſynam,
ne curato buccinâ cani coram te, ſicut hy-
pocritæ faciunt in ſynagogis & in plateis,
ut gloriam conſequantur ab hominibus:
amen dico vobis, Retulerunt mercedem
ſuam.
3 Quum verò tu das eleemoſynam, ne no-
verit ſiniſtra tua quid facit dextera tua:
4 Ut ſit tua eleemoſyna in occulto: Pater
autem tuus qui *te* aſpicit in occulto, reddet
tibi in propatulo.
5 Et quum precaberis, ne eſto ut hypo-
critæ; amant enim in conventibus, & in an-
gulis platearum ſtantes precari, ut appare-
ant hominibus: amen dico vobis, retulerunt
mercedem ſuam.
6 Tu verò quum precaris, introito in
conclave tuum, & clauſo oſtio tuo preca-
re Patrem tuum in occulto: & Pater tuus
qui *te* aſpicit in occulto, reddet tibi in
propatulo.
7 Precantes autem ne eadem blaterate ut
Ethnici: putant enim fore ut ſuâ illâ lo-
quacitate exaudiantur.
8 Ne igitur ipſis aſsimilamini: novit
enim Pater ille veſter quibus ſit vobis o-
pus, antequam vos petatis ab eo.
9 Vos igitur ita precamini, PATER
noſter qui *es* in cœlis, ſanctificetur nomen
tuum. 10 Veniat

10 Veniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo, *ita* etiam in terra.
11 Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.
12 Et remitte nobis debita noſtra, ſicut & nos remittimus debitoribus noſtris.
13 Et ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos ab illo malo. Quia tuum eſt regnum, & potentia, & gloria in ſecula, Amen.
14 Nam ſi remiſeritis hominibus ſuos lapſus, remittet etiam vobis Pater ille veſter cœleſtis:
15 Sin autem non remiſeritis hominibus ipſorum lapſus, nec Pater veſter remittet vobis offenſas veſtras.
16 Quum autem jejunatis, ne eſtote ut hypocritæ tetrico vultu: deformant enim facies ſuas, ut appareant hominibus jejunare; amen dico vobis, retulerunt mercedem ſuam.
17 Tu verò quum jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava:
18 Ut ne appareas hominibus jejunare, ſed Patri tuo qui *eſt* in occulto; & Pater tuus qui aſpicit in occulto, reddet tibi in propatulo.
19 Ne theſauros recondite in terra, ubi tinea & eroſio corrumpit, & ubi fures perfodiunt ac furantur.
20 Sed recondite vobis theſauros in cœlo, ubi neque tinea neque eroſio corrumpit, & ubi fures non perfodiunt neq; furantur.
21 Nam ubi eſt theſaurus veſter, illic erit etiam cor veſtrum.
22 Lucerna corporis eſt oculus: itaque ſi oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit:
23 Sin autem oculus tuus malus fuerit, totum corpus tuum tenebroſum erit. Ergo ſi lumen quod eſt in te, tenebræ ſunt, ipſæ tenebræ quantæ?
24 Nemo poteſt duobus dominis ſervire: aut enim unum habebit odio, & alterum diliget; aut uni adhærebit, & alterum contemnet. Non poteſtis Deo ſervire & Mammonæ.
25 Propterea dico vobis, Ne eſtote ſolliciti de anima veſtra, quid eſuri ſitis, aut quid bibituri; neque de corpore veſtro, quâ re ſitis induendi: nonne anima plus eſt quàm alimentum, & corpus quàm veſtitus?
26 Intuemini in volucres cœli; non enim ſerunt, neque metunt, neque cogunt in horrea, ſed Pater ille veſter cœleſtis alit eas; nonne vos multò præſtatis eis?
27 Quis autem ex vobis ſollicitè cogitando poteſt apponere ad ſtaturam ſuam cubitum unum?
28 Ac de veſtitu quid ſolliciti eſtis? diſcite quomodo lilia agrorum augeſcant: non fatigantur, neque nent:
29 Sed dico vobis, ne Solomonem quidem cum univerſa gloria ſua, ſic amictum fuiſſe ut unum ex iſtis.
30 Quòd ſi herbam agri, quæ hodie extſtat, & cras in clibanum conjicitur, Deus ita circumveſtit; nonne vos multò magis, ô exiguâ fide præditi?
31 Ne igitur eſtote ſolliciti, dicentes, Quid edemus, aut quid bibemus, aut quo amiciemur?
32 (Nam omnia iſta gentes requirunt:) novit enim Pater ille veſter cœleſtis vos indigere his omnibus.
33 Sed quærite primò regnum Dei, & juſtitiam ejus, & iſta omnia adjicientur vobis.
34 Ne igitur eſtote ſolliciti de craſtino; nam craſtinus *dies* ſollicitus erit de *rebus* ſuis; ſufficit diei ſua vexatio.

CAPUT VII.

Non judicandum de proximo. Sanctum canibus non dandum. Via lata & arcta. Prophetæ ex fructu diſcernendi. Domus quæ bene & quæ malè fundata.

NE judicate, ut ne judicemini.
2 Quo enim judicio judicatis, judicabimini: & quâ menſurâ metimini, *eadem* contrà metietur vobis.
3 Quid autem ſpectas feſtucam quæ eſt in oculo fratris tui, trabem verò quæ eſt in oculo tuo non animadvertis?
4 Aut quomodo dicis fratri tuo, Sine ejiciam feſtucam ex oculo tuo: & ecce trabes in oculo tuo?
5 Hypocrita, ejice primùm trabem illam ex oculo tuo, & tum diſpicies ut ejicias feſtucam ex oculo fratris tui.
6 Ne date *quod* ſanctum *eſt* canibus, nec projicite margaritas veſtras coram porcis; ne quando conculcent eas pedibus ſuis, & converſi lacerent vos.
7 Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis; pulſate, & aperietur vobis.
8 Quiſquis enim petit, accipit: & qui quærit, invenit: & ei qui pulſat aperietur.
9 Nam quis eſt ex vobis homo, qui ſi filius ejus petierit ab eo panem, det ei lapidem?
10 Et ſi piſcem petierit, num ſerpentem dabit ei?
11 Si vos igitur qui mali eſtis, noſtis dona bona dare liberis veſtris, quantò magis Pater ille veſter qui eſt in cœlis, dabit bona iis qui petierint ab ipſo?
12 Quæcunque igitur volueritis ut faciant vobis homines, ita & vos facite eis; iſta enim eſt Lex & Prophetæ.
13 Introite per anguſtam portam: quoniam lata eſt porta, & ſpatioſa via quæ abducit in exitium, multique ſunt qui introeunt per eam:
14 Quia anguſta eſt porta, & ſtricta via quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui inveniant eam.
15 Cavete verò vobis à pſeudoprophetis, qui veniunt ad vos cum veſtimentis ovium, ſed intrinſecus ſunt lupi rapaces.

16 A fructibus eorum agnoſcetis eos.
Num colligunt ex ſpinis uvam, aut ex tri-
bulis ficus?
17 Ita omnis arbor bona fert fructus bo-
nos: putris autem arbor fert fructus putres.
18 Non poteſt arbor bona fructus malos
ferre, neq; arbor mala fructus bonos ferre.
19 Quæcunque arbor non fert fructum
bonum, exciditur, & in ignem conjicitur.
20 Nempe igitur ex fructibus ipſorum
agnoſcetis eos.
21 Non quiſquis dicit mihi, Domine,
Domine, introibit in regnū cœlorū, ſed qui
facit quod vult Pater meus qui in cœlis eſt.
22 Multi dicent mihi die illo, Domine,
Domine, nonne *per* nomen tuum propheta-
vimus, & in nomine tuo dæmonia ejeci-
mus, & *per* nomen tuum multas virtutes e-
didimus?
23 Tunc autem profitebor eis, Certè num-
quam novi vos: diſcedite à me qui operam
datis tranſgreſsioni Legis.
24 Quiſquis igitur audit ex me ſermo-
nes iſtos, & eos præſtat, aſsimilabo eum vi-
ro prudenti, qui ædificavit domum ſuam
ſuper petram.
25 Decidit autem nimbus, & venerunt
flumina, & flaverunt venti, & inciderunt
domui illi: ſed non cecidit: fundata enim
fuerat ſuper petram.
26 Et quiſquis audit ex me hos ſermo-
nes, & eos non præſtat, aſsimilabitur viro
fatuo, qui ædificavit domum ſuam ſuper
arenam:
27 Deſcendit autem pluvia, & venerunt
flumina, & flaverunt venti, & impegerunt
in domum illam: & cecidit, & fuit caſus
ejus magnus.
28 Factum eſt autem quum finiſſet Jeſus
ſermones iſtos, ut percelleretur turba ſuper
doctrina ipſius.
29 Docebat enim eos ut habens aucto-
ritatem, non autem ut Scribæ.

CAPUT VIII.

Leproſus, Centurionis puer, & ſocrus Petri ſanantur. Sedatur tempeſtas à Chriſto, & dæmones ex hominibus ejecti in porcos ruunt

DEſcendentem autem eum è monte ſe-
quuta eſt turba multa.
2 Et ecce, leproſus quum veniſſet adora-
vit eum, dicens, Domine, ſi velis, potes me
purgare.
3 Extenſâq; manu tetigit eum Jeſus, di-
cens, Volo, purgator. Statim igitur purgata
fuit ejus lepra.
4 Tunc dicit ei Jeſus, Vide *ut* nulli di-
cas: ſed abi, oſtende te Sacerdoti, & offer
donum illud quod imperavit Moſes, *ut hoc
ſit* eis teſtimonio.
5 Ingreſſum autem Jeſum Capernaumum
adiit Centurio, precans eum,
6 Et dicens, Domine, puer meus proje-
ctus eſt domi paralyticus, & vehementer
torquetur.
7 Tunc dicit ei Jeſus, Ego, quum venero,
ſanabo eum.
8 Et reſpondens Centurio, dixit, Domi-
ne, non ſum dignus ut ſub tectum meum
ingrediaris: ſed ſolùm loquere, & ſanabi-
tur puer meus.
9 Etenim ego ſum homo ſub poteſtate
conſtitutus, habens ſub me milites: & dico
huic, Proficiſcere, & proficiſcitur: & al-
teri, Veni, & venit: & ſervo meo, Fac hoc,
& facit.
10 *Hæc* autem quum audiſſet Jeſus, mira-
tus eſt: & dixit iis qui ſequebantur, Amen
dico vobis, ne in Iſraele quidem tantam fi-
dem inveni.
11 Dico autem vobis multos ab Oriente
& Occidente venturos, & accubituros cum
Abrahamo, & Iſaaco, & Jacobo in regno
cœlorum:
12 Filios verò regni ejectum iri in tene-
bras illas exteras; illic erit fletus & ſtridor
dentium.
13 Et dixit Jeſus Centurioni, Abi, & ut
credidiſti fiat tibi. Sanatuſque eſt puer ejus
eo ipſo momento.
14 Et quum veniſſet Jeſus domum Petri,
vidit ſocrum ejus in lecto projectam, & fe-
bricitantem:
15 Tetigitque manum ejus; & dimiſit e-
am febris: & ſurrexit, ac miniſtravit eis.
16 Quum autem ſerum *diei* eſſet, obtule-
runt ei dæmoniacos multos, & ejecit ſpiri-
tus verbo, omneſq; malè habentes ſanavit.
17 Ut impleretur quod dictum eſt per E-
ſaiam Prophetam, dicentem, Ipſe invaletu-
dines noſtras accepit, & morbos portavit.
18 Quum vidiſſet autem Jeſus turbam
multam circum ſeſe, juſsit ut abiretur in
ulteriorem *ripam*.
19 Et quum acceſſiſſet quidam Scriba,
dixit ei, Magiſter, ſequar te quocunque abi-
eris.
20 Tunc dicit ei Jeſus, Vulpes habent
luſtra, & volucres cœli nidos: Filius autem
hominis non habet ubi caput reclinet.
21 Alius autem ex diſcipulis ejus dixit
ei, Domine, permitte mihi primùm abire, &
ſepelire patrem meum.
22 Jeſus autem dixit ei, Sequere me, &
ſine ut mortui ſepeliant mortuos ſuos.
23 Ipſum autem ingreſſum in navigium,
ſequuti ſunt eum diſcipuli ejus.
24 Et ecce, concuſsio magna facta eſt in
mari, adeo ut navis operiretur fluctibus:
ipſe verò dormiebat.
25 Et accedentes diſcipuli excitaverunt
eum, dicentes, Domine, ſerva nos, perimus.
26 *Ipſe* verò dixit eis, Quid timidi eſtis,
O exiguâ fide prædíti? Tunc experrectus
objurgavit ventos & mare: & facta eſt
tranquillitas magna.
27 Homines autem illi mirati ſunt, di-
centes, Qualis eſt iſte, quòd venti quoque
& mare auſcultant ei?
28 Et quum veniſſet ipſe ad ulteriorem
ripam, in regionem Gergeſenorum, occurre-
runt ei duo dæmoniaci, è monumentis pro-
deuntes:

deuntes: ſævi valde, adeo ut non valeret quiſquam præterire per viam illam.

29 Et ecce, clamârunt, dicentes, Quid nobis tecum, Jeſu Fili Dei? veniſti huc vexatum nos ante conſtitutum tempus?

30 Erat autem longè ab eis, grex porcorum multorum paſcens.

31 Dæmones verò precabantur eum, dicentes, Si ejicis nos, permitte nobis abire in gregem porcorum illorum.

32 Et ait eis, Abite. Illi verò egreſsi abierunt in illum gregem porcorum: & ecce, ruit totus ille grex porcorum è præcipitio in mare, & mortui ſunt in aquis.

33 Paſtores autem fugerunt: & quum abiiſſent in urbem, renunciarunt omnia, & quæ dæmoniacis facta fuerant.

34 Et ecce, tota urbs illa exivit in occurſum Jeſu: & quum vidiſſent eum, rogarunt ut digrederetur à finibus ſuis.

CAPUT IX.

Chriſtus peccata & paralyſin ſolvit. Matthæum vocat, quinque edit miracula, & in multa meſſe operarios jubet petere.

INgreſſus igitur navigium, trajecit, & venit in ſuam urbem.

2 Et ecce obtulerant ei paralyticum in lecto projectum: quumque vidiſſet Jeſus fidem eorum, dixit paralytico, Confide fili, remiſſa ſunt tibi peccata tua.

3 Et ecce, quidam è Scribis dicebant apud ſe, Iſte blaſphemat.

4 Et quum vidiſſet Jeſus cogitationes eorum, dixit, Quid cogitatis malè in cordibus veſtris?

5 Utrum enim eſt facilius, dicere, Remiſſa ſunt tibi peccata, an dicere, Surge & ambula?

6 Ut autem ſciatis poteſtatem habere filium hominis in terra remittendi peccata (tunc dixit paralytico,) Surge, attolle tuum lectum, & abi domum tuam.

7 Tunc *ille* ſurrexit, abiitque domum ſuam.

8 Turba verò quum *hoc* vidiſſet, mirata eſt, & glorificavit Deum, qui dediſſet talem poteſtatem hominibus.

9 Et quum digrederetur Jeſus illinc, vidit quendam ſedentem ad telonium, qui Matthæus dicebatur, & dixit ei, Sequere me. Atque *is* ſurgens ſequutus eſt eum.

10 Et ecce, factum eſt quum Jeſus accumberet domi *illius*, ecce, ut multi Publicani & peccatores qui venerant, ſimul accubuerint cum Jeſu & diſcipulis ejus.

11 Quum autem *id* vidiſſent Phariſæi, dixerunt diſcipulis ejus, Quare cum Publicanis & peccatoribus edit doctor ille veſter?

12 Jeſus autem quum *hoc* audiſſet, dixit eis, Iis qui valent non eſt opus medico, ſed iis qui malè *ſe* habent.

13 Ite verò, & diſcite quid ſit, Miſerationem volo, & non ſacrificium: non enim veni vocatum juſtos, ſed peccatores ad reſipiſcentiam.

14 Tunc adeunt eum diſcipuli Johannis, dicentes, Quare nos & Phariſæi multùm jejunamus, diſcipuli verò tui non jejunant?

15 Et dixit eis Jeſus, Num poſſunt filii thalami lugere quamdiu cum eis eſt ſponſus? Aderunt autem dies quum tolletur ab eis ſponſus, & tunc jejunabunt.

16 Nullus autem indit panniculum novum in veſtimentum vetus: illud enim ipſius ſupplementum tollit *aliquid* ex illo veſtimento, & fit pejor fiſſura.

17 Neque injiciunt vinum novum in utres veteres: alioqui rumpuntur utres, & *tum* vinum effunditur, tum utres pereunt; ſed injiciunt vinum novum in utres recentes, & utraque conſervantur.

18 Hæc eo loquente ipſis, ecce, quidam præfectus *ſynagogæ* venit, & adoravit eum, dicens, Filia mea modò defuncta eſt: ſed veni & impone manum tuam ſuper eam, & vivet.

19 Tunc ſurgens Jeſus ſequutus eſt eum, & diſcipuli ejus.

20 Et ecce, mulier ſanguinis profluvio laborans à duodecim annis, accedens à tergo, tetigit fimbriam veſtimenti illius.

21 Dicebat enim apud ſe, Si ſolùm tetigero veſtimentum ejus, liberabor.

22 Jeſus verò converſus & intuitus eam, dixit, Confide filia: fides tua te liberavit. Et liberata fuit mulier ab eo momento.

23 Et quum veniſſet Jeſus domum præfecti *ſynagogæ*, vidiſſetque tibicines & turbam tumultuantem,

24 Dicit eis, Recedite: non enim mortua eſt puella, ſed dormit. Et deridebant eum.

25 Quum autem fuiſſet ejecta turba, ingreſſus prehendit manum ejus: & ſurrexit adoleſcentula.

26 Et exiit hæc fama in totam illam regionem.

27 Quumque digrederetur illinc Jeſus, ſequuti ſunt eum duo cæci, clamantes, & dicentes, Miſerere noſtri, Fili David.

28 Quum autem veniſſet domum, adierunt eum cæci illi; & dicit eis Jeſus, Creditis me hoc poſſe facere? Dicunt ei, Etiam, Domine.

29 Tunc tetigit oculos eorum, dicens, Secundùm fidem veſtram fiat vobis.

30 Et aperti ſunt oculi eorum: & graviter interminatus eſt eis Jeſus, dicens, Videte nemo ſciat.

31 At illi egreſsi ſparſerunt ejus famam in tota illa regione.

32 Ipſis autem egredientibus, ecce, obtulerunt ei hominem mutum, dæmoniacum.

33 Et ejecto dæmonio loquutus eſt mutus: & mirata eſt turba, dicens, Nunquam apparuit tale quidpiam in Iſraele.

34 Phariſæi verò dicebant, Per principem dæmoniorum ejicit dæmonia.

35 Et obibat Jeſus urbes omnes ac vicos, docens in ſynagogis eorum, & prædicans

Evangelium regni, & ſanans quemvis mor-
bum, & quemvis languorem in populo.
36 Quum vidiſſet autem turbam, commi-
ſeratione intimâ commotus eſt ſuper eis,
quòd eſſent diſsipati & disjecti quaſi oves
non habentes paſtorem.
37 Tunc dicit diſcipulis ſuis, Ipſa qui-
dem meſsis multa, operarii autem pauci:
38 Rogate igitur Dominum meſsis, ut
emittat operarios in meſſem ſuam.

CAPUT X.

*Vocatio 12. Apoſtolorum, illorumque per-
ſecutio, conſolatio, & ſummaria inſtructio.*

Tunc advocatis duodecim diſcipulis
ſuis, dedit eis poteſtatem adverſus
ſpiritus impuros, ut ejicerent eos, & ſana-
rent omnem morbum, & omnem languo-
rem.
2 Porrò duodecim Apoſtolorum nomina
ſunt hæc: Primus Simon qui dicitur Pe-
trus, & Andreas frater ejus: Jacobus filius
Zebedæi, & Johannes frater ejus:
3 Philippus, & Bartholomæus: Thomas,
& Matthæus ille publicanus: Jacobus *filius*
Alphæi, & Lebbæus cognominatus Thad-
dæus:
4 Simon Cananites, & Judas Iſcariotes,
qui etiam prodidit eum.
5 Hos duodecim miſit Jeſus, & addidit
eis mandata, dicens, In viam Gentium ne
abieritis, & in urbem Samaritanorum ne
ingrediamini:
6 Sed proficiſcimini potiùs ad oves per-
ditas domus Iſraelis.
7 Iter facientes verò proclamate, dicen-
tes, Appropinquavit regnum cœlorum.
8 Ægrotos ſanate, leproſos purgate, mor-
tuos ſuſcitate, dæmonia ejicite: dono acce-
piſtis, dono date.
9 Ne comparate aurum, neq; argentum,
neque æs in zonis veſtris:
10 Neque peram ad iter, neque binas tu-
nicas, neque ſoleas, neque baculum: nam
dignus eſt operarius alimento ſuo
11 In quamcunque verò urbem aut vicum
introieritis, exquirite quis in ea ſit dignus;
& illic manete uſquedum exeatis.
12 Introeuntes autem domum, ſalutate
eam.
13 Et ſi quidem fuerit domus digna, ve-
nito pax veſtra ſuper eam: ſin autem non
fuerit digna, pax veſtra ad vos revertitor.
14 Et quicumque non exceperit vos, ne-
que audierit ſermones veſtros, exeuntes
domo aut ex urbe illa, excutite pulverem
pedum veſtrorum.
15 Amen dico vobis, tolerabilior erit
conditio terræ Sodomorum & Gomorrhæ-
orum in die judicii, quàm urbis illius.
16 Ecce, ego mitto vos ut oves in medi-
um luporum: eſtote igitur prudentes ut
ſerpentes, & ſimplices ut columbæ.
17 Cavete verò ab hominibus: tradent
enim vos in conſeſſus, & in conventibus
ſuis flagellabunt vos.
18 Sed & ad præſides ac reges ducemini
meâ causâ, *ut hoc ſit* eis, & Gentibus teſti-
monium.
19 Sed quum tradent vos, ne eſtote ſol-
liciti quomodo aut quid loquamini: dabi-
tur enim vobis illo momento quod loqua-
mini.
20 Non enim vos eſtis qui loquimini,
ſed Spiritus Patris veſtri *is eſt* qui loqui-
tur in vobis.
21 Tradet autem frater fratrem ad mor-
tem, & pater filium; & inſurgent liberi in
parentes, & morte multandos eos curabunt.
22 Et eritis exoſi omnibus propter no-
men meum: verùm qui ſuſtinuerit ad finem
uſque, is ſervabitur.
23 Quum autem perſequentur vos in ea
urbe, fugite in aliam. Amen enim dico vo-
bis, nequaquam obieritis urbes Iſraelis
quin venerit Filius hominis.
24 Non eſt diſcipulus ſupra doctorem,
neque ſervus ſupra dominum ſuum.
25 Sufficiat diſcipulo ut ſit ſicut doctor
ipſius, & *ut* ſervus *ſit* ſicut dominus ipſius.
Si ipſum patremfamiliâs Beelzebulem vo-
cârunt, quantò magis domeſticos ejus?
26 Itaque ne eos timete: nihil enim eſt
opertum quod non ſit retegendum, & nihil
occultum quod non ſit cognoſcendum.
27 Quod dico vobis in tenebris, dicite
in luce: & quod in aurem auditis, prædi-
cate in ſolariis.
28 Et ne timete *vobis* ab iis qui truci-
dant corpus, animam autem non poſſunt
trucidare: ſed timete potiùs eum qui poteſt
& animam & corpus perdere in gehenna.
29 Nonne duo paſſerculi aſſario væne-
unt, & unus ex eis non cadet in terram ſine
Patre veſtro?
30 Veſtri verò etiam capilli capitis om-
nes numerati ſunt.
31 Ne igitur timete: vos multis paſſer-
culis præſtatis.
32 Quiſquis igitur agnoſcet me coram
hominibus, agnoſcam & ego eum coram
Patre meo qui eſt in cœlis.
33 Quiſquis autem abnegaverit me co-
ram hominibus, abnegabo eum & ego co-
ram Patre meo qui eſt in cœlis.
34 Ne exiſtimate me veniſſe immiſſurum
pacem in terram: non veni immiſſurus pa-
cem, ſed gladium.
35 Nam veni facturus ut diſsideat filius
à patre ſuo, & filia à matre ſua, & nurus à
ſocru ſua.
36 Et inimici hominis *erunt qui ſunt* do-
meſtici ipſius.
37 Qui amat patrem aut matrem ſupra
me, non eſt me dignus: & qui amat filium
aut filiam ſupra me, non eſt me dignus.
38 Et qui non accipit crucem ſuam, ac
pone me ſequitur, non eſt me dignus.
39 Qui invenerit animam ſuam, perdet
eam: & qui perdiderit animam ſuam meâ
causâ, inveniet eam.

40 Qui recipit vos, me recipit; & qui me
recipit, recipit eum qui miſit me.
41 Qui recipit Prophetam nomine Pro-
phetæ, mercedem Prophetæ accipiet; & qui
recipit juſtum nomine juſti, mercedem ju-
ſti accipiet.
42 Et quicunque potum dederit uni ex
his parvis poculum frigidæ ſolum, nomine
diſcipuli, Amen dico vobis, non perdiderit
mercedem ſuam.

CAPUT XI.

*Legatio Johannis ad Chriſtum, Chriſti-
que concio legalis & evangelica.*

ET factum eſt, quum finem feciſſet Jeſus
præcipiendi duodecim diſcipulis ſuis,
ut digreſſus illinc doceret, & prædicaret in
urbibus eorum.
2 Johannes autem quum audiſſet in vin-
culis opera Chriſti, miſſis duobus ex diſci-
pulis ſuis,
3 Dixit ei, Tune is es qui venturus erat,
an alium exſpectabimus?
4 Et reſpondens Jeſus dixit ei, Ite & re-
nunciate Johanni quæ auditis & videtis:
5 Cæci viſum recipiunt, & claudi ambu-
lant, leproſi mundantur, & ſurdi audiunt,
mortui ſuſcitantur, & pauperibus evange-
lizatur.
6 Et beatus eſt qui non fuerit offenſus
in me.
7 Illis autem abeuntibus, cœpit Jeſus
dicere turbæ de Johanne, Quid exiiſtis
in deſertum ſpectaturi? arundinem qui a-
gitetur à vento?
8 Sed quid exiiſtis viſuri? hominem mol-
libus veſtibus amictum? ecce, qui gerunt
molles veſtes, in domibus regum ſunt.
9 Sed quid exiiſtis viſuri? Prophetam?
certè dico vobis etiam amplius quàm Pro-
phetam.
10 Iſte enim eſt de quo ſcriptum eſt, Ec-
ce, ego mitto nuncium meum ante faciem
tuam, qui præparabit viam tuam coram te.
11 Amen dico vobis, non eſt ſuſcitatus
inter genitos è mulieribus quiſquam ma-
jor Johanne Baptiſtâ: ſed qui eſt minimus
in regno cœlorum, major eo eſt.
12 Porrò à diebus Johannis Baptiſtæ
uſque nunc regno cœlorum vis affertur, &
violenti rapiunt illud.
13 Nam omnes Prophetæ & ipſa Lex
uſque ad Johannem prophetârunt.
14 Et ſi vultis *hoc* recipere, ipſe eſt Elias
ille qui venturus erat.
15 Qui habet aures ad audiendum, au-
diat.
16 Sed cui aſſimilabo gentem iſtam? Si-
milis eſt puerulis qui ſedent in foris, & ac-
clamant ſodalibus ſuis,
17 Ac dicunt, Tibiis cecinimus vobis, &
non ſaltaſtis; lamentati ſumus vobis, & non
planxiſtis.
18 Venit enim Johannes nec edens nec
bibens, & aiunt, Dæmonium habet.
19 Venit Filius hominis edens ac bi-
bens, & dicunt, Ecce homo edax & vini
potor, publicanorum amicus & peccatorum.
Sed juſtificata eſt Sapientia à filiis ſuis.
20 Tunc cœpit cum probris increpare
civitates in quibus editæ fuerant pluriniæ
virtutes ipſius, quòd non reſipuiſſent, *di-
cens*,
21 Væ tibi Chorazin, væ tibi Bethſaida:
nam ſi Tyri & Sidone editæ fuiſſent vir-
tutes quæ editæ ſunt apud vos, olim cum
ſacco & cinere *ſedentes* reſipuiſſent.
22 Quinetiam dico vobis, Tyro & Sido-
ni tolerabilior erit conditio in die judicii
quàm veſtra.
23 Et tu Capernaum, quæ es uſque ad
cœlum ſublata, uſq; ad inferos deprimeris:
nam ſi Sodomis editæ fuiſſent virtutes
quæ editæ ſunt apud te, manſiſſent uſque
ad hodiernum diem.
24 Quinetiam dico vobis, Terræ Sodo-
morum tolerabilior erit conditio in die
judicii, quàm tua.
25 In illo tempore reſpondens Jeſus di-
xit, Gloriam tibi tribuo, Pater Domine
cœli & terræ, quòd hæc occultaveris à
ſapientibus & intelligentibus, & ea rete-
xeris infantibus.
26 Etiam Pater, quia ita placuit tibi.
27 Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo:
& nemo novit Filium niſi Pater, neque
Patrem quiſquam novit niſi Filius, & cui-
cumque voluerit Filius retegere.
28 Venite ad me omnes qui fatigati eſtis
& onerati, & ego faciam ut requieſcatis.
29 Attollite jugum meum in vos, & di-
ſcite à me quòd mitis ſim & humilis cor-
de; & invenietis requiem animabus veſtris.
30 Jugum enim meum facile eſt, & onus
meum leve eſt.

CAPUT XII.

*Quid Sabbatho & ſacrificio præſtandum,
Diabolum non poſſe ejici niſi digito Dei, &
bonum eſſe debere qui bene agat, Jonas ty-
pus Chriſti.*

ILlo tempore ibat Jeſus ſabbatho per ſa-
ta: diſcipuli verò ipſius eſuriebant, cœ-
perúntque vellere ſpicas, & edere.
2 Phariſæi verò quum *hoc* vidiſſent, di-
xerunt ei, Ecce, diſcipuli tui faciunt quod
non licet facere ſabbatho.
3 Ipſe autem dixit eis, Non legiſtis quid
fecerit David, quum eſuriret ipſe, & qui
erant cum eo?
4 Quomodo introierit domum Dei, &
panes propoſititios ederit, quibus veſci
non erat ipſi licitum, neque iis qui cum eo
erant, ſed Sacerdotibus ſolis?
5 Aut non legiſtis in Lege, ſabbathis Sa-
cerdotes in templo ſabbathum profanare,
& inculpabiles eſſe?
6 Dico autem vobis, *quendam* templo
majorem hic eſſe.
7 Quòd ſi noſſetis quid ſit, Miſericordi-
am volo, & non ſacrificium, non condem-
naſſetis inculpabiles.

8 Nam Dominus eſt etiam ſabbati Fi-
lius hominis.
9 Et digreſſus illinc, venit in ſynago-
gam eorum.
10 Et ecce, quidam *illic* erat manum ha-
bens aridam: & interrogarunt eum, dicen-
tes, Licetne ſabbatis *quempiam* ſanare? ut
accuſarent eum.
11 Ipſe vero dixit eis, Quis erit ex vobis
qui habeat ovem unam, &, ſi ea inciderit
ſabbato in foveam, non apprehendat eam
& erigat?
12 Quantum autem homo præſtat ovi?
Itaque licet ſabbathis benefacere.
13 Tunc dixit homini illi, Protende ma-
num tuam. Et *is* extendit: eſtque reſtituta
ſana ut altera.
14 Phariſæi vero egreſsi ceperunt conſi-
lium adverſus eum, ut eum perderent.
15 Jeſus autem quum *hoc* noſſet, ſeceſsit
illinc, ſequutaque eſt eum turba multa, ſa-
navitque eos omnes.
16 Et interminatus eſt eis ne ſe manife-
ſtum facerent.
17 Ut impleretur quod dictum erat per
Eſaiam Prophetam, dicentem,
18 Ecce ſervus ille meus, quem elegi: di-
lectus ille meus, in quo acquieſcit anima
mea: ponam Spiritum meum ſuper eum, &
judicium Gentibus annunciabit.
19 Non litigabit, neque clamitabit, neq;
audiet quiſquam in plateis vocem ejus.
20 Arundinem quaſſatam non confrin-
get, & linum fumigans non extinguet, uſq;
dum protulerit ad victoriam judicium.
21 Et in ejus nomine Gentes ſperabunt.
22 Tunc oblatus eſt ei dæmoniacus cæ-
cus & mutus: & ſanavit eum, adeò ut qui
cæcus ac mutus *fuerat*, & loqueretur & vi-
deret.
23 Et obſtupuit tota turba, dicebatque,
Nonne iſte eſt filius ille Davidis?
24 Phariſæi verò quum hæc audîſſent,
dicebant, Iſte non ejicit dæmonia niſi per
Beelzebulem principem dæmoniorum.
25 Jeſus autem, quum ſciret cogitatio-
nes eorum, dixit eis, Omne regnum diſsi-
dens adverſus ſeſe, vaſtatur: & omnis urbs
aut domus diſsidens adverſus ſeipſam, non
ſtabit.
26 Sed ſi Satanas Satanam ejicit, adver-
ſus ſeipſum diſsidet: quomodo ergo ſtabit
regnum ejus?
27 Et, ſi ego per Beelzebulem ejicio dæ-
monia, filii veſtri per quem *ea* ejiciunt?
propterea ipſi erunt veſtri judices.
28 Sin autem per Spiritum Dei ego eji-
cio dæmonia, nempe pervenit ad vos re-
gnum Dei.
29 Nam quomodo poteſt aliquis ingredi
domum potentis *alicujus*, & vaſa ejus diri-
pere, niſi primò vinxerit potentem illum, &
tunc domum illius diripiet?
30 Qui non eſt mecum, adverſum me eſt:
& qui non cogit mecum, ſpargit.
31 Propterea dico vobis, quodvis pecca-
tum & blaſphemia remittetur hominibus:
blaſphemia verò in Spiritum non remitte-
tur hominibus.
32 Et quiſquis loquutus fuerit adverſus
Filium hominis, remittetur ei: quiſquis au-
tem fuerit loquutus adverſus Spiritum ſan-
ctum, non remittetur ei neque in hoc ſecu-
lo, neque in futuro.
33 Aut facite arborem bonum, & fructum
ejus bonum; aut facite arborem putrem, &
fructum ejus putrem: nam è fructu arbor
cognoſcitur.
34 Progenies viperarum, quomodo poſsi-
tis bona loqui, quum ſitis mali? nam ex re-
dundantia cordis os loquitur.
35 Bonus homo è bono theſauro cordis
profert bona: & malus homo ex malo the-
ſauro profert mala.
36 Sed dico vobis, quodcunque verbum
otioſum loquuti fuerint homines, de eo
reddituros rationem in die judicii.
37 Ex ſermonibus enim tuis juſtificabe-
ris, & ex ſermonibus tuis condemnaberis.
38 Tunc reſponderunt quidam è Scribis
ac Phariſæis, dicentes, Præceptor, velimus
ex te ſignum videre.
39 Ipſe verò reſpondens, dixit eis, Gens
mala & adulterina ſignum requirit, ſed ſi-
gnum non dabitur ei niſi ſignum illud Jo-
næ Prophetæ.
40 Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti
tres dies & tres noctes, ita erit Filius homi-
nis in corde terræ tres dies & tres noctes.
41 Ninevitæ reſurgent in judicio cum
gente iſta, & condemnabunt eam; quòd ipſi
reſipuerint ad præconium Jonæ: & ecce,
plus quàm Jonas *eſt* in hoc loco.
42 Regina Auſtri ſurget in judicio cum
gente iſta, & condemnabit eam; quòd vene-
rit à terminis terræ ut audiret ſapientiam
Solomonis: & ecce, plus quàm Solomon *eſt*
in hoc loco.
43 Cæterùm quum impurus ſpiritus exi-
erit à quopiam, ambulat per arida loca,
quærens requiem, & non invenit.
44 Tunc dicit, Revertar domum meam
unde exivi. Et quum venit, invenit *eam*
vacantem, verſam & ornatam.
45 Tunc abit & accipit ſecum ſeptem
alios ſpiritus pejores quàm ipſe *ſit*: & in-
greſsi habitant illic, fitque ultima conditio
hominis illius deterior priore; ita etiam
erit genti iſti malæ.
46 Quum autem adhuc loqueretur tur-
bis, ecce, mater & fratres ejus adſtiterunt
foris, quærentes ejus colloquium.
47 Dixit autem ei quidam, Ecce, mater
tua & fratres tui foris adſtant, quærentes
tuum colloquium.
48 Ipſe verò reſpondens, dixit illi qui
hoc ei dixerat, Quæ eſt mater mea, & qui
ſunt fratres mei?
49 Et protensâ manu ſuâ in diſcipulos
ſuos, dixit, Ecce, mater mea & fratres mei:

50 Quiſ-

50 Quiſquis enim fecerit quod vult Pater ille meus qui eſt in cœlis, is eſt meus frater, & ſoror, & mater.

CAPUT XIII.

Concio Chriſti complexa parabolam de Semine & ſeptem alias. Deſpicitur Jeſus a cognatis.

Illo verò die egreſſus Jeſus domo, ſedit apud mare.

2 Et coacta eſt ad eum turba multa, adeò ut navigium ingreſſus ſederet; tota autem turba in littore adſtabat.

3 Et loquutus eſt eis multa per parabolas, dicens, Ecce, *quidam* ſator exiit ad ſerendum:

4 Et quum is ſeminaret, alia quidem ceciderunt ſecundum viam: & venerunt volucres, & devoraverunt ea.

5 Alia verò ceciderunt in petroſa, ubi non habebant terram multam: & ſtatim exorta ſunt, propterea quòd non habebant profundam terram:

6 Sole autem exorto, ardore tacta ſunt, & propterea quòd non habebant radicem, exaruerunt.

7 Alia verò ceciderunt in ſpinas; & aſcenderunt ſpinæ, & ſuffocârunt ea.

8 Alia verò ceciderunt in terram bonam, & ediderunt fructum, aliud quidem centena, aliud verò ſexagena, aliud verò tricena.

9 Qui habet aures ad audiendum, audiat.

10 Tunc accedentes diſcipuli, dixerunt ei, Quare per parabolas loqueris eis?

11 Ipſe verò reſpondens, dixit eis, Quia vobis datum eſt noſſe myſteria regni cœlorum, illis autem non eſt datum.

12 Quiſquis enim habet, dabitur ei, & amplius habebit: quiſquis autem non habet, etiam quod habet tolletur ab eo.

13 Propterea per parabolas loquor eis; quia videntes non vident, & audientes non audiunt nec intelligunt.

14 Itaque completur in ipſis prophetia Eſaiæ, quæ dicit, Auditu audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non cernetis.

15 Craſſum factum eſt enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculis ſuis conniverunt; nequando cernant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & ſe convertant, & ſanem eos.

16 Veſtri verò beati ſunt oculi, quòd videant; & aures veſtræ, quòd audiant.

17 Amen enim dico vobis, multi Prophetæ & juſti deſiderârunt videre quæ videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt.

18 Vos igitur audite parabolam ejus qui ſeminat.

19 Quoties quiſpiam audit ſermonem de regno illo, & non attendit, venit ille Malus, & rapit quod ſatum eſt in corde ipſius, is eſt qui ſecundùm viam ſemen excepit.

20 Qui verò in petroſa ſemen excepit, is eſt qui ſermonem audit, & eum ſtatim cum gaudio excipit:

21 Non habet autem radicem in ſeſe, ſed temporarius eſt: ortàque compreſsione vel perſecutione propter ſermonem, ſtatim offenditur.

22 Qui verò in ſpinas ſemen excepit, is eſt qui ſermonem audit: ſed ſolicitudo ſeculi hujus, & fallacia divitiarum ſuffocat ſermonem, qui fit fructus expers.

23 Qui verò in terram bonam excepit ſemen, is eſt qui ſermonem audit & intelligentiam intendit, qui videlicet fructum fert: editque alius quidem centena, alius ſexagena, alius verò tricena.

24 Aliam parabolam propoſuit eis, dicens, Simile eſt regnum cœlorum homini ſerenti bonum ſemen in agro ſuo.

25 Quum autem dormirent homines, venit ejus inimicus, & ſevit zizania inter triticum: & abiit.

26 Quum verò germinâſſet herba, & fructum ediſſet, tunc apparuerunt etiam zizania.

27 Accedentes autem ſervi patrisfamilias, dixerunt ei, Domine, nonne bonum ſemen ſeviſti in tuo agro? unde ergo habet zizania?

28 Ille verò dixit eis, Inimicus quiſpiam hoc fecit. Servi autem dixerunt ei, Vis igitur abeamus & colligamus ea?

29 At ille dixit, Non: ne colligendo zizania, eradicetis ſimul cum eis triticum.

30 Sinite utraque ſimul creſcere uſque ad meſſem: & tempore meſsis dicam meſſoribus, Colligite primùm zizania, & ligate ea in faſciculos, ad exurendum ea: triticum verò cogite in horreum meum.

31 Aliam parabolam propoſuit eis, dicens, Simile eſt regnum cœlorum grano ſinapis, quod acceptum quiſpiam ſevit in agro ſuo:

32 Quod minimum quidem eſt omnium ſeminum: quum autem excreverit, maximum eſt olerum: & arboreſcit, adeo ut veniant volucres cœli, & nidulentur in ramis ipſius.

33 Aliam parabolam loquutus eſt eis, *dicens*, Simile eſt regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier indidit in farinæ ſata tria, uſquequò fermentatum eſt totum.

34 Hæc omnia loquutus eſt Jeſus per parabolas ad turbam: & abſque parabola nihil loquutus eſt eis.

35 Ut compleretur quod dictum fuit per Prophetam, dicentem, Aperiam in parabolas os meum: eructabo occulta à jacto mundi fundamento.

36 Tunc dimiſſa turba venit domum Jeſus, & adierunt eum diſcipuli ejus, dicentes, Ediſſere nobis parabolam zizaniorum agri illius.

37 Ipſe verò reſpondens, dixit eis, Qui ſeminat bonum ſemen eſt Filius hominis:

38 Ager autem, eſt mundus: bonum verò ſemen, ſunt filii regni: zizania

verò, ſunt filii illius Mali.
39 Inimicus autem qui ſeminavit ea, eſt
diabolus: meſſis verò, conſummatio ſeculi
eſt: meſſores autem, Angeli ſunt.
40 Sicut ergo colliguntur zizania, &
igni exuruntur: ita erit in conſummatione
ſeculi hujus.
41 Mittet Filius hominis Angelos ſuos,
qui colligent ex ipſius regno omnia offen-
dicula, & eos qui dant operam tranſgreſ-
ſioni legis:
42 Projicientque eos in fornacem ignis:
illic erit fletus, ſtridorque dentium.
43 Tunc juſti effulgebunt ut ſol, in re-
gno Patris ſui. Qui habet aures ad audien-
dum, audiat.
44 Rurſus ſimile eſt regnum cœlorum
theſauro occultato in agro, quem nactus
quiſpiam occuluit, & præ gaudio quod ac-
cipit ex eo, ſubducit *ſeſe*, & omnia quæ ha-
bet vendit, emitque agrum illum.
45 Rurſus ſimile eſt regnum cœlorum
cuipiam negotiatori, quærenti pulchras
margaritas.
46 Qui nactus quamdam magni pretii
margaritam, abiit & venundedit omnia
quæ habebat, & emit eam.
47 Rurſum ſimile eſt regnum cœlorum
ſagenæ jactæ in mare, & quæ res cujuſvis
generis coëgit:
48 Quam impletam *piſcatores* ſubduxe-
runt in littus: & ſedentes, quæ bona erant
in vaſa collegerunt, quæ verò putria extrà
abjecerunt.
49 Ita erit in conſummatione ſeculi:
prodibunt Angeli, & ſegregabunt malos è
medio juſtorum:
50 Projicientque eos in caminum ignis:
illic erit fletus & ſtridor dentium.
51 Dicit eis Jeſus, Intellexiſtis hæc om-
nia? Dicunt ei, Etiam, Domine.
52 Ipſe verò dixit eis, Propterea omnis
ſcriba edoctus in regno cœlorum, ſimilis
eſt cuipiam patrifamilias qui profert è the-
ſauro ſuo nova & vetera.
53 Et factum eſt quum finiſſet Jeſus pa-
rabolas iſtas, ut ſolveret illinc.
54 Et quum veniſſet in patriam ſuam,
docuit eos in ſynagoga eorum: *adeo* ut
percellerentur, ac dicerent, Unde huic ſapi-
entia iſta & virtutes?
55 Nonne iſte eſt ille fabri filius? non-
ne mater ejus dicitur Maria, & fratres ejus
Jacobus, & Joſes, & Simon, & Judas?
56 Et ſorores ejus nonne omnes apud
nos ſunt? unde igitur iſti hæc omnia?
57 Et offendebantur in eo. Jeſus autem
dixit eis, Non eſt Propheta inhonoratus
niſi in patria ſua & domo ſua.
58 Neque edidit illic virtutes multas,
propter incredulitatem eorum.

CAPUT XIV.

*Herodis de Jeſu judicium: quare Johan-
nes vinctus & decollatus fuit: miraculum
5 panum: fide firmantur fluctus.*

ILlo tempore audivit Herodes tetrarcha
famam *de* Jeſu.
2 Et dixit pueris ſuis, Iſte eſt Johannes
ille Baptiſta: ipſe ſuſcitatus eſt ex mortuis,
& propterea virtutes agunt in eo.
3 Nam Herodes prehenſum Johannem
vinxerat, & conjecerat in carcerem, propter
Herodiadem uxorem Philippi fratris ſui.
4 Dicebat enim ei Johannes, Non licet
tibi eam habere.
5 Et quum cuperet eum occidere, timue-
rat turbam, quòd eum haberent ut Prophe-
tam.
6 Quum autem agerentur natalitia He-
rodis, ſaltaverat filia Herodiadis in medio:
& placuerat Herodi.
7 Unde cum jurejurando ſpoſponderat *ſe*
daturum ei quicquid petiiſſet.
8 Illa verò prædocta à matre ſua, Da mi-
hi, inquit, hìc in patina caput Johannis
Baptiſtæ.
9 Et contriſtatus fuerat rex, ſed propter
jusjurandum, & eos qui ſimul accumbe-
bant, juſſerat dari.
10 Et miſſo *carniſice* decollaverat Johan-
nem in carcere.
11 Et allatum fuerat caput ejus in pati-
na, datumque puellæ: & *ipſa* obtulerat illud
matri ſuæ.
12 Et quum acceſſiſſent diſcipuli ejus,
ſuſtulerant corpus illius, illudque ſepelie-
rant: veneruntque & renunciaverant Jeſu.
13 *Hæc* igitur quum audiſſet Jeſus, ſeceſ-
ſit illinc è navigio in deſertum locum pri-
vatim: & quum *hoc* audiſſet turba, pedi-
bus ſequuta eſt eum ab urbibus.
14 Et egreſſus Jeſus vidit multam tur-
bam: & commiſeratione intimâ commotus
eſt erga eos, ſanavitque eorum ægrotos.
15 Quum autem ſerum diei eſſet, adie-
runt eum diſcipuli ejus, dicentes, Deſertus
eſt locus, & tempus jam præteriit: dimitte
turbam, ut abeuntes in vicos emant ſibi
eſcas.
16 Jeſus autem dixit eis, Non habent ne-
ceſſe abire: date eis vos quo veſcantur.
17 Ipſi verò dicunt ei, Non habemus hìc
niſi quinque panes & duos piſces.
18 Ipſe autem dixit, Adferte mihi eos
huc.
19 Et juſſâ turbâ per herbas diſcumbe-
re, acceptis quinque illis panibus ac duo-
bus piſcibus, ſuſpiciens in cœlum bene-
dixit: & quum fregiſſet, dedit diſcipulis
panes, diſcipuli verò turbæ.
20 Et comederunt omnes, & ſaturati
ſunt, ſuſtuleruntque quod ſuperfuerat fra-
gmentorum duodecim cophinos plenos.
21 Qui autem ederant, fuere viri quaſi
quinquies mille, abſque mulieribus ac pue-
rulis.
22 Et ſtatim adegit Jeſus diſcipulos ſu-
os inſcendere in navigium, & præire ſibi in
ripam alteram, dum dimitteret turbam.
23 Dimiſſâ igitur turbâ aſcendit in mon-
tem

rem privatim ad orandum. Quum autem
ſerum diei eſſet, ſolus erat illic.
24 Navigium verò jam in medio maris
erat, vexatum à fluctibus. Nam ventus erat
contrarius.
25 Quartâ autem noctis vigiliâ abiit ad
eos Jeſus, ambulans ſuper mare.
26 Et eo viſo ſuper mare ambulante, di-
ſcipuli turbati ſunt, dicentes, Spectrum eſt:
& præ metu clamarunt.
27 Sed ſtatim loquutus eſt eis Jeſus, di-
cens, Confidite: ego ſum, ne timete.
28 Reſpondens autem ei Petrus dixit,
Domine, ſi tu es, jube me ad te venire ſu-
per aquas.
29 Ipſe verò dixit, Veni. Et quum de-
ſcendiſſet è navigio Petrus, ambulavit ſu-
per aquas ut veniret at Jeſum.
30 Videns autem ventum validum, ti-
muit: & quum cœpiſſet demergi, clama-
vit, dicens, Domine, ſerva me.
31 Statim verò Jeſus, extentâ manu, ap-
prehendit eum, dicitque ei, Exiguâ fide
prædite, quid dubitâſti?
32 Et quum ipſi eſſent ingreſſi navigi-
um, pacatus fuit ventus.
33 Qui autem erant in navigio, venien-
tes adoraverunt eum, dicentes, Verè Dei
Filius es.
34 Et quum trajeciſſent, venerunt in
terram Geneſaret.
35 Et quum agnoviſſent eum viri loci
illius, miſerunt in totam circumjacentem
illam regionem: & obtulerunt ei omnes
malè affectos.
36 Et precabantur eum ut ſolùm tange-
rent fimbriam pallii ipſius: & quotquot te-
tigerunt, liberati ſunt.

CAPUT XV.

*Incuſantur Apoſtoli de non lavatis ma-
nibus. Quid polluat hominem. Hiſtoria Cha-
nanææ & 7. panum cum piſcibus.*

TUnc quidam qui Hieroſolymis *adve-
nerant* Scribæ & Phariſæi, adierunt
Jeſum dicentes,
2 Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur
traditionem Seniorum? non enim lavant
manus ſuas quum edunt panem.
3 At ille reſpondens dixit eis, Quare &
vos tranſgredimini mandatum Dei per tra-
ditionem veſtram?
4 Nam Deus mandavit, dicens, Honora
patrem tuum & matrem: &, Qui maledixe-
rit patri aut matri, morte moriatur.
5 Vos autem dicitis, Quicunque dixerit
patri aut matri, Donum *eſt* quocunque à
me juvari poſſes, *inſons erit:* & nequiquam
honoraverit patrem ſuum aut matrem ſu-
am.
6 Et irritum feciſtis mandatum Dei per
traditionem veſtram.
7 Hypocritæ, benè de vobis prophetavit
Eſaias, dicens,
8 Appropinquat mihi populus hic ore
ſuo, & labiis me honorat; cor autem
eorum procul abeſt à me.
9 Sed fruſtra me colunt, docentes do-
ctrinas *quæ ſunt* mandata hominum.
10 Et advocatâ turbâ dixit eis, Audite,
& intelligite.
11 Non quod ingreditur in os, hoc pol-
luit hominem; ſed quod egreditur ex ore,
hoc polluit hominem.
12 Tunc accedentes diſcipuli ejus dixe-
runt ei, Nôſti Phariſæos audito illo ſer-
mone offenſos fuiſſe?
13 Ipſe verò reſpondens dixit, Omnis
planta quam non plantavit Pater ille meus
cœleſtis, eradicabitur.
14 Omittite illos: duces ſunt cæci cæ-
corum; quòd ſi cæcus cæcum per viam
duxerit, ambo in foveam cadent.
15 Reſpondens autem Petrus dixit ei,
Ediſſere nobis parabolam iſtam.
16 Jeſus autem dixit, Adhuc & vos in-
telligentiâ caretis?
17 Nondum intelligitis, quicquid ingre-
ditur in os, in ventrem cedere, & in latri-
nam ejici?
18 Quæ autem proficiſcuntur ex ore, ex
ipſo corde egrediuntur, & illa polluunt ho-
minem.
19 Nam ex corde egrediuntur cogita-
tiones malæ, cædes, adulteria, ſcortationes,
furta, falſa teſtimonia, maledicta.
20 Hæc ſunt quæ polluunt hominem:
illotis autem manibus veſci, non polluit
hominem.
21 Et egreſſus illinc Jeſus, ſeceſſit in
partes Tyri & Sidonis.
22 Et ecce, mulier Chananæa è finibus
illis egreſſa clamitavit, dicens ei, Miſerere
mei Domine, fili David, Filia mea malè à
dæmonio vexatur.
23 Ille verò non reſpondit ei quicquam.
Tunc accedentes diſcipuli ejus rogarunt
eum, dicentes, Dimitte eam, nam clamat
poſt nos.
24 Ipſe verò reſpondens dixit, Non ſum
miſſus niſi ad oves perditas domus Iſrae-
lis.
25 Illa autem venit & adoravit eum, di-
cens, Domine, ſuccurre mihi.
26 Ipſe verò reſpondens dixit, Non eſt
bonum accipere panem liberorum, & ob-
jicere catellis.
27 Ipſa autem dixit, Etiam, Domine:
etenim catelli veſcuntur micis quæ cadunt
è menſa dominorum ſuorum.
28 Tunc reſpondens Jeſus, dixit ei, O
mulier, magna *eſt* fides tua: fiat tibi ut vis.
Et ſanata fuit filia ejus ab eo momento.
29 Et digreſſus illinc Jeſus venit juxta
mare Galilææ: & quum aſcendiſſet in
montem, ſedit illic.
30 Tunc adiit eum turba multa, habens
ſecum claudos, cæcos, mutos, mancos, & a-
lios multos; & abjecerunt eos ad pedes Je-
ſu; & ſanavit eos:
31 *Adeo* ut turba mirata ſit, quum vide-

ret mutos loquentes, mancos ſanos, claudos ambulantes, cæcos videntes: & glorificârunt Deum Iſraelis.
32 Jeſus autem advocatis diſcipulis ſuis, dixit, Commoveor miſericordiâ erga turbam: quia jam triduum permanent apud me, & non habent quo veſcantur: & dimittere eos jejunos nolo, ne viribus deficiant in via.
33 Tunc dicunt ei diſcipuli ejus, Unde nobis in deſerto tot panes ut ſaturemus turbam tantam?
34 Dicit igitur eis Jeſus, Quot panes habetis? Illi autem dixerunt, Septem, & paucos piſciculos.
35 Tunc juſsit turbam diſcumbere humi.
36 Et acceptis ſeptem illis panibus ac piſcibus, quum gratias egiſſet, fregit, deditq; diſcipulis ſuis, diſcipuli verò turbæ.
37 Comederuntque omnes, & ſaturati ſunt: & ſuſtulerunt quod ſuperfuerat fragmentorum, ſeptem ſportas plenas.
38 Erant autem qui comederant, quatez mille viri, abſque mulieribus & puerulis.
39 Tunc dimiſſa turba inſcendit in navigium: venitque in fines Magdala.

CAPUT XVI.

Cavendum à fermento Phariſæorum. Confeſsio Petri. Petra & claves Eccleſiæ. Abnegatio ſui, & crux quam neceſſariæ.

ET quum acceſsiſſent Phariſæi & Sadducæi, tentantes rogârunt eum ut ſignum è cœlo ſibi oſtenderet.
2 Ipſe verò reſpondens, dixit eis, Quando ſerum eſt diei, dicitis, Serenitas *erit*: rubet enim cœlum.
3 Et mane, Hodie *erit* tempeſtas: rubet enim cœlum triſte. Hypocritæ, faciem quidem cœli nôſtis diſcernere, ſigna verò temporum illorum non poteſtis?
4 Gens mala & adulterina ſignum requirit: ſed ſignum non dabitur ei niſi ſignum illud Jonæ Prophetæ. Et relictis ipſis abiit.
5 Et quum veniſſent diſcipuli ejus in ulteriorem ripam, obliti fuerant ſumere panes.
6 Jeſus autem dixit eis, Videte & cavete à fermento Phariſæorum & Sadducæorum.
7 Ipſi verò diſceptabant inter ſe, dicentes, Panes non ſumpſimus.
8 *Id* autem quum nôſſet Jeſus, dixit eis, Quid diſceptatis inter vos, exiguâ fide præditi, quòd panes non ſumpſiſtis?
9 Non animadvertitis, neque meminiſtis quinque illos panes *hominum* quinquies mille, & quot cophinos acceperitis?
10 Neque ſeptem illos panes quater mille *hominum*, & quot ſportas acceperitis?
11 Quomodo non animadvertitis me non dixiſſe vobis de pane, ut caveretis à fermento Phariſæorum & Sadducæorum?
12 Tunc intellexerunt eum non dixiſſe ut caverent à fermento panis, ſed à fermento doctrinæ Phariſæorum & Sadducæorum.
13 Quum veniſſet autem Jeſus in partes Cæſareæ *quæ dicitur* Philippi, interrogavit diſcipulos ſuos, dicens, Quemnam eſſe me dicunt homines, Filium hominis?
14 Illi verò dixerunt, Alii quidem Johannem Baptiſtam, alii verò Eliam, alii verò Jeremiam, aut unum ex Prophetis.
15 Dicit eis, Vos autem quem me dicitis eſſe?
16 Reſpondens verò Simon Petrus, dixit, Tu es Chriſtus, Filius ille Dei viventis.
17 Tunc reſpondens Jeſus, dixit ei, Beatus es Simon Bar-Jona: quia caro & ſanguis *hæc* non retexit tibi, ſed Pater meus qui eſt in cœlis.
18 Sed & ego tibi dico, Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo meam Eccleſiam: & portæ inferorum non ſuperabunt eam.
19 Et tibi dabo claves regni cœlorum: & quicquid ligaveris in terra, erit ligatum in cœlis; & quicquid ſolveris in terra, erit ſolutum in cœlis.
20 Tunc interdixit diſcipulis ſuis ut nemini dicerent, ſe eſſe Jeſum illum Chriſtum.
21 Ex eo tempore cœpit Jeſus indicare diſcipulis ſuis, oportere ſe abire Hieroſolymam, & multa pati à Senioribus & primariis Sacerdotibus, & Scribis, & occidi, & tertio die ſuſcitari.
22 Et prehenſum eum Petrus cœpit objurgare, dicens, Propitius tibi eſto, Domine; nequaquam erit tibi hoc.
23 At ille ſeſe convertens, dixit Petro, Abſcede à me Satana, offendiculo es mihi: nam non ſapis quæ *ſunt* Dei, ſed quæ *ſunt* hominum.
24 Tunc Jeſus dixit diſcipulis ſuis, Si quis vult pone me venire, abdicet ſemetipſum, & attollat crucē ſuam, ac ſequatur me.
25 Quiſquis enim voluerit animam ſuam ſervare, perdet eam: quiſquis autem perdiderit animam ſuam meâ cauſâ, inveniet eam.
26 Quid enim prodeſt cuipiam ſi totum mundum lucratus fuerit, anima verò ſua mulctetur? aut quam dabit quiſpiam compenſationem animæ ſuæ?
27 Futurum eſt enim ut Filius hominis veniat cum gloria Patris ſui cum angelis ſuis: & tunc reddet unicuique ſecundùm facta ipſius.
28 Amen dico vobis, ſunt quidam ex his qui hîc adſtant, qui nequaquam guſtabunt mortem, uſquedum viderint Filium hominis venientem in regnum ſuum.

CAPUT XVII.

Transformatio Chriſti. Elias quis. Quavis fidei. Chriſtus prædicit paſsionem ſuam, & tributum ſolvit.

SExto verò poſt die aſſumit Jeſus Petrum, ac Jacobum, & Johannem fratrem ejus,

ejus, & ſubducit eos privatim in montem
ſublimem.
2 Transformatuſque eſt coram eis, &
fulſit facies ejus ut ſol: veſtimenta autem
ejus facta ſunt alba ut lux.
3 Et ecce, conſpecti ſunt eis Moſes &
Elias, cum eo colloquentes.
4 Reſpondens autem Petrus, dixit Jeſu,
Domine, bonum eſt nos hîc eſſe: ſi vis, fa-
ciamus hîc tria tabernacula, tibi unum, &
Moſi unum, & Eliæ unum.
5 Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida
inumbravit eos: & ecce vox è nube, di-
cens, Hic eſt Filius ille meus, dilectus ille
in quo acquieſco: ipſum audite.
6 Et quum *hæc* audiſſent diſcipuli, ce-
ciderunt in faciem ſuam, & timuerunt ve-
hementer.
7 Tunc accedens Jeſus tetigit eos, di-
xitque, Surgite, & ne timete.
8 Sublatis autem oculis ſuis, neminem
viderunt, niſi Jeſum ſolum.
9 Et quum deſcenderent de monte, man-
davit eis Jeſus, dicens, Nemini dixeritis
quod vidiſtis, uſquequò Filius hominis à
mortuis reſurgat.
10 Tunc interrogaverunt eum diſcipuli
ſui, dicentes, Quid igitur Scribæ dicunt,
oportere ut Elias primùm veniat?
11 Jeſus autem reſpondens dixit eis,
Elias quidem veniet primùm & reſtituet
omnia:
12 Sed dico vobis, Eliam jam veniſſe,
quem non agnoverunt, ſed fecerunt ei quæ-
cunque voluerunt: ita futurum eſt ut &
Filius hominis patiatur ab eis.
13 Tunc intellexerunt diſcipuli *eum* de
Johanne Baptiſta *hæc* ipſis dixiſſe.
14 Et quum veniſſent ad turbam, adiit
eum quidam, procidens ei ad genua:
15 Et dicens, Domine miſerere filii mei,
quoniam lunaticus eſt, & malè afficitur:
nam ſæpe cadit in ignem, & ſæpe in aquam.
16 Et obtuli eum diſcipulis tuis, nec
potuerunt eum ſanare.
17 Reſpondens autem Jeſus dixit, O na-
tio incredula & perverſa, quouſque tandem
ero vobiſcum? quouſque tandem tolerabo
vos? adducite mihi eum huc.
18 Et increpavit dæmonium Jeſus, exiit-
que illud ab eo: & ſanatus eſt puer ab illo
momento.
19 Tunc adeuntes diſcipuli Jeſum pri-
vatim, dixerunt, Quare nos non potuimus
illud ejicere?
20 Jeſus autem dixit eis, Propter incre-
dulitatem veſtram: Amen quippe dico vo-
bis, ſi habeatis fidem quantulum *eſt* granum
ſinapis, dicetis huic monti, Transgredere
hinc illuc, & demigrabit: & nihil impoſſi-
bile vobis erit.
21 Hoc verò genus *dæmoniorum* non e-
greditur niſi per precationem & jejunium.
22 Verſantibus autem ipſis in Galilæa,
dixit eis Jeſus, Futurum eſt ut Filius ho-
minis tradatur in manus hominum;
23 Et trucidabunt eum, ſed tertio die
ſuſcitabitur. Et contriſtati ſunt vehemen-
ter.
24 Quum autem veniſſent Capernaü-
mum, venerunt ad Petrum qui didrachma
accipiunt, dixeruntque, Præceptor veſter
non ſolvit didrachma?
25 Dicit, Etiam. Et quum ingreſſus fuiſ-
ſet domum, prævenit eum Jeſus, dicens,
Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à
quibus accipiunt tributa ſive cenſum? à
filiis ſuis, an ab alienis?
26 Dicit ei Petrus, Ab alienis. Ait ei Je-
ſus, Nempe igitur liberi ſunt filii.
27 Sed ne offendiculo ſimus eis, profe-
ctus ad mare, mitte hamum, & eum piſcem
qui aſcenderit primus, tolle; & aperto ore
ejus invenies ſtaterem: acceptum illum da
eis pro me & pro te.

CAPUT XVIII.

*Pueruli imitandi proponuntur. Inſtitui-
tur diſciplina Eccleſiaſtica.*

EO ipſo tempore adierunt Jeſum diſci-
puli, dicentes, Quiſnam maximus eſt in
regno cœlorum?
2 Et quum advocaſſet puerulum Jeſus,
ſtatuit eum in medio eorum.
3 Et dixit, Amen dico vobis, niſi vos
converteritis, & fiatis ut pueruli, nequa-
quam ingrediemini in regnum cœlorum.
4 Quiſquis igitur ſummiſerit ſeſe ſicut
eſt puerulus iſte, is eſt maximus ille in re-
gno cœlorum.
5 Et quiſquis exceperit aliquem pueru-
lum talem nomine meo, me excipit.
6 Quiſquis autem offendiculo fuerit
uni ex parvis iſtis qui in me credunt, præ-
ſtiterit ei ut ſuſpendatur mola aſinaria in
collo ejus, ac demergatur in profundo ma-
ris.
7 Væ mundo ab offendiculis, neceſſe eſt
enim ut eveniant offendicula: verumtamen
væ homini illi per quem offendiculum eve-
nit.
8 Si verò manus tua vel pes tuus facit ut
tu offendas, exſcinde ea, & abjice abs te:
bonum eſt tibi ad vitam ingredi claudum
aut mancum, *potius* quàm duas manus vel
duos pedes habentem conjici in ignem il-
lum æternum.
9 Et ſi oculus tuus facit ut tu offendas,
erue eum, & abjice abs te: bonum eſt tibi
luſcum ingredi in vitam, *potius* quàm duos
oculos habentem conjici in gehennam
ignis.
10 Videte ne contemnatis aliquem ex
parvis iſtis: dico enim vobis angelos eo-
rum in cœlis per omne *tempus* intueri fa-
ciem Patris mei qui in cœlis eſt.
11 Venit enim Filius hominis ut ſervet
quod perierat.
12 Quid vobis videtur? ſi fuerint alicui
homini centum oves, & erraverit una ex
eis, nonne relictis ipſis nonaginta novem,
profe-

profectus in montes, quærat eam quæ aber-
raverat ?
13 Quòd ſi acciderit ut inveniat eam, A-
men dico vobis, gaudet ſuper ea magis
quàm ſuper illis nonagintanovem quæ
non aberrant ?
14 Ita non vult Pater veſter qui in cœ-
lis eſt, ut pereat ullus ex parvis iſtis.
15 Si verò peccaverit in te frater tuus,
ito, & argue eum inter te & ipſum ſolum :
ſi te audierit, lucratus es fratrem tuum.
16 Sin verò te non audierit, aſſume te-
cum adhuc unum aut duos : ut ex ore duo-
rum aut trium teſtium confirmetur res tota.
17 Quòd ſi neglexerit eos audire, dic
Eccleſiæ : quòd ſi Eccleſiam audire ne-
glexerit, ſit tibi velut Ethnicus & publi-
canus quiſpiam.
18 Amen dico vobis, Quæcunque liga-
veritis in terra, erunt ligata in cœlo : &
quæcunque ſolveritis in terra, erunt ſolu-
ta in cœlo.
19 Rurſum dico vobis, Si duo ex vobis
conſenſerint in terra de omni re quam pe-
tierint, fiet eis à Patre meo qui in cœlis
eſt.
20 Ubi enim ſunt duo vel tres coacti in
nomine meo, illic ſum in medio eorum.
21 Tunc audiens eum Petrus dixit, Do-
mine, quoties peccabit in me frater meus,
& remittam ei ? *an* uſque ſepties ?
22 Dicit ei Jeſus, Non dico tibi, uſque
ſepties, ſed uſque ſeptuagies ſepties.
23 Propterea ſimile eſt regnum cœlo-
rum regi, qui voluit conferre rationem
cum ſervis ſuis.
24 Et quum cœpiſſet conferre, oblatus
eſt ei quidam debitor decies mille talen-
torum.
25 Quum autem is non poſſet *hæc* redde-
re, juſſit eum Dominus ejus venundari, &
uxorem ejus, & liberos, & omnia quæ ha-
bebat, & reddi *debitum*.
26 Procidens ergo ſervus ille adorabat
eum, dicens, Domine, cohibe iram adver-
ſum me, & omnia tibi reddam.
27 Commotus autem intimâ commiſe-
ratione Dominus ſervi illius, dimiſit eum,
& mutuum remiſit ei.
28 Egreſſus verò ſervus ille invenit u-
num ex conſervis ſuis, qui debebat ei cen-
tum denarios : & prehenſum eum ſuffoca-
bat, dicens, Redde quod debes.
29 Procidens ergo conſervus ejus ad ejus
pedes, precabatur eum, dicens, Cohibe iram
adverſum me, & omnia reddam tibi.
30 Ille verò noluit : ſed abiens conjecit
eum in carcerem, quouſque redderet debi-
tum.
31 Quum autem vidiſſent conſervi ejus
quæ facta fuerant, doluerunt vehementer:
& quum veniſſent, declararunt domino ſuo
omnia quæ facta fuerant.
32 Tunc eo advocato dominus ipſius
dixit ei, Serve male, totum debitum illud
remiſi tibi quia precatus es me.
33 Nonne oportuit & te miſereri con-
ſervi tui, & ut ego tui miſertus ſum ?
34 Et iratus dominus ejus tradidit eum
tortoribus, uſquequo redderet id omne
quod ſibi debebatur.
35 Ita & Pater ille meus cœleſtis faciet
vobis, niſi remiſeritis ſuo quiſque fratri
ex cordibus veſtris lapſus eorum.

CAPUT XIX.

Jus divortii : diſtinguuntur Eunuchi : acceptantur pueruli : quid ad vitam promoveat, & quid impediat.

ET factum eſt, quum finiiſſet Jeſus ſer-
mones iſtos, ut ſolveret è Galilæa, &
venit in fines Judææ, ſecus Jordanem.
2 Et ſequuta eſt eum turba multa, ſana-
vitque eos illic.
3 Tunc adierunt eum Phariſæi, tentantes
eum, & dicentes ei, Licetne homini dimit-
tere uxorem ſuam quavis ex cauſa ?
4 Ille verò reſpondens dixit eis, Non
legiſtis opificem ab initio feciſſe maſcu-
lum & fœminam ?
5 Et dixiſſe, Propterea derelinquet ho-
mo patrem & matrem, & agglutinabitur
uxori ſuæ, & qui duo *fuerant*, erunt una
caro ?
6 Itaque non ampliùs ſunt duo, ſed una
caro : quod ergo Deus conjunxit, homo ne
ſejungat.
7 Dicunt ei, Cur ergo Moſes mandavit
dare libellum diſceſsionis, & eam dimit-
tere ?
8 Dicit eis, Moſes pro duritia cordis
veſtri permiſit vobis dimittere uxores ve-
ſtras : cæterùm à principio non fuit ita.
9 Dico autem vobis, Quicunq; dimiſe-
rit uxorem ſuam, niſi ob ſcortationem, &
aliam duxerit, Mœchatur; & qui dimiſſam
duxerit, mœchatur.
10 Dicunt ei diſcipuli ejus, Si tale eſt
negotium hominis cum uxore, non expedit
uxorem ducere.
11 Ipſe verò dixit eis, Non omnes ſunt
capaces hujus ſermonis, ſed *ii* quibus da-
tum.
12 Sunt enim eunuchi qui ex matris ute-
ro nati ſunt ita: & ſunt eunuchi qui caſtrati
ſunt ab hominibus : & ſunt eunuchi qui
ſeipſos caſtrarunt propter regnum cœlo-
rum. Qui poteſt capax eſſe *hujus rei*, capiat.
13 Tunc oblati ſunt ei pueruli, ut ma-
nus eis imponeret, & precaretur; diſcipuli
autem objurgarunt eos.
14 Jeſus autem ait, Omittite iſtos pue-
rulos, & ne prohibete eos ad me venire :
talium eſt enim regnum cœlorum.
15 Et quum impoſuiſſet eis manus pro-
fectus eſt illinc.
16 Et ecce, quidam accedens dixit ei,
Doctor bone, quid boni faciam ut habeam
vitam æternam ?
17 Ipſe verò dixit ei, Cur me dicis bo-
num ? nullus eſt bonus, niſi unus, *nempe*

Deus. Si vis autem ad vitam ingredi, ſer-
va mandata.
18 Dicit ei, Quæ? Jeſus autem dixit,
Non occides. Non mœchaberis. Non fu-
raberis. Non dices falſum teſtimonium.
19 Honora patrem & matrem. Et, Dili-
ges proximum tuum ut teipſum.
20 Dicit ei adoleſcens ille, Omnia hæc
obſervavi à juventute mea: quo adhuc
deficior?
21 Ait ei Jeſus, Si vis perfectus eſſe,
abi, vende quæ tibi ſuppetunt, & da pau-
peribus; & habebis theſaurum in cœlo:
& adeſdum, ſequere me.
22 Quum audiſſet autem adoleſcens ille
hunc ſermonem, abiit triſtitiâ affectus: ha-
bebat enim bona multa.
23 Jeſus autem dixit diſcipulis ſuis, A-
men dico vobis, Dives difficulter intro-
ibit in regnum cœlorum.
24 Rurſum verò dico vobis, Facilius eſt
camelum per foramen acûs tranſire, quàm
divitem in regnum Dei introire.
25 *His* autem auditis diſcipuli ejus per-
culſi ſunt valdè, dicentes, Quis ergo po-
teſt ſervari?
26 Intuitus autem *eos* Jeſus dixit eis,
Apud homines hoc impoſsibile eſt; apud
Deum autem omnia poſsibilia ſunt.
27 Tunc reſpondens Petrus dixit ei, Ec-
ce, nos reliquimus omnia, & ſequuti ſumus
te: quid ergo erit nobis?
28 Jeſus autem dixit eis, Amen dico
vobis, vos qui ſequuti eſtis me, in regene-
ratione, quum ſederit Filius hominis in
throno gloriæ ſuæ, ſedebitis vos etiam, *in-
quam*, in thronis duodecim, judicantes
duodecim tribus Iſrael.
29 Et quiſquis reliquerit domos, aut
fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem,
aut uxorem, aut liberos, aut agros, cauſâ
nominis mei, centuplicia accipiet, & vi-
tam æternam hæreditatis jure poſsidebit.
30 Multi autem primi erunt ultimi, &
ultimi primi.

CAPUT XX.

Eccleſia eſt vinea. Zebedæorum petitio enodatur, & cæci duo ſanantur.

Simile enim eſt regnum cœlorum patri-
familias, qui exiit cum prima luce ad
conducendos operarios *quos mitteret* in
vineam ſuam.
2 Pactus autem cum operariis denario in
diem, miſit eos in vineam ſuam.
3 Et egreſſus circa horam tertiam, vidit
alios ſtantes in foro otioſos:
4 Et illis dixit, Abite & vos in vineam,
& quodcunque juſtum fuerit dabo vobis.
5 Illi autem abierunt. Rurſum egreſſus
circa ſextam & nonã horam, fecit itidem.
6 Circa horam autem undecimam egreſ-
ſus, invenit alios ſtantes otioſos, ac dicit
eis, Cur hìc ſtatis totum diem otioſi?
7 Dicunt ei, Quia nemo nos conduxit.
Dicit eis, Abite & vos in vineam: &
quicquid fuerit juſtum accipietis.
8 Quum autem ſerum diei eſſet, dicit
dominus vineæ procuratori ſuo, Voca ope-
rarios, & redde eis mercedem, exorſus ab
ultimis, uſque ad primos.
9 Et quum veniſſent qui circa undeci-
mam horam *conducti fuerant*, acceperunt
ſinguli denarium.
10 Quum veniſſent autem primi, exiſti-
marunt ſe plus eſſe accepturos: ſed acce-
perunt ipſi quoque ſinguli denarium.
11 Sed quum accepiſſent, murmurabant
adverſus patremfamilias,
12 Dicentes, Iſti ultimi unam horam *o-
pus* fecerunt, & eos æquales nobis feciſti,
qui portavimus pondus diei, & æſtum.
13 Ipſe verò reſpondens dixit uni eo-
rum, Amice, non facio tibi injuriam: non-
ne denario pactus es mecum?
14 Tolle quod tuum eſt, & abi: volo au-
tem huic ultimo dare ut & tibi.
15 Annon licet mihi quod volo facere
in meis *rebus*? an oculus tuus malus eſt,
quia ego bonus ſum?
16 Sic ultimi erunt primi, & primi
ultimi: multi enim ſunt vocati, pauci
verò electi.
17 Et aſcendens Jeſus Hieroſolymã, aſ-
ſumpſit duodecim diſcipulos ſuos priva-
tim in via, & dixit eis,
18 Ecce, aſcendimus Hieroſolymã, &
Filius hominis tradetur primariis Sacer-
dotibus ac Scribis, & condemnabunt eum
morte:
19 Tradentque eum gentibus, ut illu-
dant, & flagellent, & crucifigant: ſed ter-
tiâ die reſurget.
20 Tunc venit ad eum mater filiorum
Zebedæi cum filiis ſuis, adorans & petens
aliquid ab eo.
21 Ipſe verò dixit ei, Quid vis? Ait
ei, Dic ut ſedeant iſti duo filii mei, unus
ad dexteram tuam, & alter ad ſiniſtram, in
regno tuo.
22 Reſpondens autem Jeſus dixit, Ne-
ſcitis quid petatis: poteſtis bibere pocu-
lum quod ego bibiturus ſum, & baptiſ-
mate quo ego baptizor, baptizari? Dicunt
ei, Poſſumus.
23 Tunc dicit eis, Poculum quidem
meum bibetis, & baptiſmate quo ego ba-
ptizor, baptizabimini: ſedere autem ad
dexteram meam & ſiniſtram meam, non
eſt meum dare, ſed *dabitur* quibus paratum
eſt à Patre meo.
24 Et quum *hæc* audiſſent *alii* decem,
indignati ſunt de duobus fratribus,
25 Jeſus autem quum eos advocaſſet,
ait, Scitis principes Gentium in eas do-
minari, & magnates poteſtatem exercere
in eas.
26 Verùm non ita erit inter vos: ſed
quicunque voluerit inter vos magnus fie-
ri, eſto veſter miniſter:
27 Et quicunque voluerit inter vos
primus

primus eſſe, ſit veſter ſervus.
28 Sicut Filius hominis non venit ut ſi-
bi miniſtretur, ſed ut miniſtret, detque ani-
mam ſuam *in* redemptionis pretium pro
multis.
29 Egredientibus autem ipſis *urbe* Jeri-
cho, ſequuta eſt eum turba multa.
30 Et ecce, duo cæci ſedentes apud vi-
am, quum audiviſſent Jeſum præterire, cla-
mârunt, dicentes, Miſerere noſtri Domine,
Fili Davidis.
31 Turba autem objurgabat eos ut ſile-
rent: illi verò magis clamabant, dicentes,
Miſerere noſtri Domine, Fili Davidis.
32 Et quum ſubſtitiſſet Jeſus, vocavit eos,
& ait, Quid vultis faciam vobis?
33 Dicunt ei, Domine, ut aperiantur ocu-
li noſtri.
34 Commiſeratione autem intimâ com-
motus Jeſus tetigit oculos eorum. & ſta-
tim viſum receperunt oculi eorum: & *ipſi*
ſequuti ſunt eum.

CAPUT XXI.

*Chriſtus aſinæ inſidens ingreditur Jeru-
ſalem. Baptiſma Johannis. Qui voluntatem
Dei faciant. Filius occiſus ab agricolis.*

ET quum appropinquâſſent Hieroſoly-
mis, & veniſſent Beth-phagen ad mon-
tem olearum, tunc Jeſus miſit duos diſci-
pulos,
2 Dicens eis, Ite in vicum qui vobis eſt
ex adverſo, & ſtatim invenietis aſinam li-
gatam, & pullum cum ea: ſolventes *eos* ad-
ducite mihi.
3 Et ſi quis vobis aliquid dixerit, dicite,
Domino his opus eſt: ſtatim autem mittet
eos.
4 Hoc autem totum factum eſt ut imple-
retur quod dictum eſt per Prophetam, di-
centem,
5 Dicite filiæ Sion, Ecce, Rex tuus venit
tibi mitis, & inſidens aſinæ, ac pullo fœtui
ſubjugis *aſinæ*.
6 Profecti autem ſunt diſcipuli, fece-
runtque ſicut imperârat eis Jeſus.
7 Et adduxerunt aſinam & pullum, & eis
impoſuerunt veſtimenta ſua, & collocârunt
ipſum ſuper ea.
8 Plurima autem turba ſtraverunt veſti-
menta ſua in via: alii verò cædebant ramos
ex arboribus, & ſternebant in via:
9 Porro turba, quæ præibat & quæ ſe-
quebatur, clamabat, dicens, Hoſanna Filio
David: benedictus qui venit in nomine
Domini: Hoſanna *O qui es* in *cœlis* altiſſi-
mis.
10 Et quum introîſſet Hieroſolymam,
commota eſt univerſa urbs, dicens, Quis eſt
hic?
11 Turba autem dicebat, Hic eſt Jeſus
ille Propheta ortus Nazarethâ *urbe* Gali-
læ.
12 Et introivit Jeſus in templum Dei, &
ejecit omnes qui vendebât & qui emebant
in templo: menſaſque numulariorum, & ca-
thedras vendentium columbas ſubvertit.
13 Et dixit eis, Scriptum eſt, Domus
mea, domus precationis vocabitur: at vos
feciſtis eam ſpeluncam latronum.
14 Tunc venerunt ad eum cæci & clau-
di in templo, & ſanavit eos.
15 Quum vidiſſent autem primarii Sa-
cerdotes & Scribæ miranda illa quæ fece-
rat, & pueros clamantes in templo, & di-
centes, Hoſanna Filio David, indignati
ſunt.
16 Et dixerunt ei, Audis quid iſti di-
cant? Jeſus autem dixit eis, Etiam, nun-
quam legiſtis, Ex ore infantium & lacten-
tium perfeciſti laudem?
17 Et eis relictis, abiit Bethaniam extra
urbem, & diverſatus eſt illic.
18 Manè autem rediens in urbem, eſuriit.
19 Et quum vidiſſet ficum quamdam a-
pud viam, venit ad eam, & nihil invenit in
ea niſi folia ſolùm: tunc dicit ei, Ne am-
plius ex te fructus naſcitor in æternum. Et
exaruit illico ficus.
20 Quum igitur hoc vidiſſent diſcipuli,
mirati ſunt, dicentes, Quomodo illico ex-
aruit ficus?
21 Reſpondens autem Jeſus ait eis, Amen
dico vobis, ſi habueritis fidem, neque ad-
dubitaveritis, non ſolùm hoc *quod factum
eſt* ficui, facietis, verumetiam ſi monti iſti
dixeritis, Tollitor, & projicitor in mare,
fiet:
22 Et quæcunque precando petieritis, ſi
credideritis, accipietis.
23 Quum autem veniſſet in templum,
primarii Sacerdotes & Seniores populi e-
um docentem adierunt, dicentes, Quâ au-
ctoritate facis iſta? & quis tibi dedit
iſtam auctoritatem?
24 Reſpondens verò Jeſus dixit eis, In-
terrogabo vos & ego rem quamdam; quam
ſi dixeritis mihi, dicam & ego vobis qua
auctoritate iſta faciam:
25 Baptiſma Johannis unde erat? è cœ-
lo, an ex hominibus? At illi ratiocinaban-
tur apud ſe, dicentes, Si dixerimus, E cœ-
lo, dicet nobis, Quare ergo non credidi-
ſtis ei?
26 Sin autem dixerimus, ex hominibus,
timemus turbam: omnes enim habent Jo-
hannem ut Prophetam.
27 Et reſpondentes Jeſu dixerunt, Ne-
ſcimus. Ait eis & ipſe, Nec ego vobis di-
cam qua auctoritate iſta faciam.
28 Quid autem vobis videtur? Quidam
habebat duos filios: & accedens ad prio-
rem, dixit, Fili abi, hodie operare in vinea
mea.
29 Ille verò reſpondens ait, Nolo: ſed
poſteà quum reſipuiſſet, abiit.
30 Et accedens ille ad ſecundum, dixit
itidem. Is verò reſpondens ait, Ego *abeo*
domine. Sed non abiit.
31 Uter è duobus fecit quod voluit *ejus*
pater? Dicunt ei, Prior. Dicit eis Jeſus, A-
men

men dico vobis, publicani & meretrices
præeunt vobis in regnum Dei.
32 Venit enim ad vos Johannes viâ ju-
ſtitiæ, & non credidiſtis ei: publicani ve-
rò & meretrices crediderunt ei. Vos autem
qui *hoc* vidiſtis, non reſipuiſtis poſteà, ut
ei crederetis.
33 Aliam parabolam audite, Fuit quidam
paterfamilias qui plantavit vineam, & ſe-
pem circumpoſuit ei, foditque in ea torcu-
lar, & ædificavit turrim, & elocavit eam a-
gricolis: ac peregrè profectus eſt.
34 Quum autem tempus fructuum ap-
propinquâſſet, miſit ſervos ſuos ad agri-
colas, ut ejus fructus perciperent.
35 Agricolæ verò, captis ejus ſervis, ali-
um quidem cæciderunt, alium verò truci-
dârunt, alium autem lapidârunt.
36 Rurſum miſit alios ſervos plures pri-
oribus, & fecerunt eis itidem.
37 Poſtremò autem miſit ad eos filium
ſuum, dicens, Reverebuntur filium meum.
38 Agricolæ verò viſo filio dixerunt in-
ter ſe, Iſte eſt hæres, adeſte, trucidemus e-
um, & obtineamus hæreditatem ejus.
39 Et captum eum ejecerunt extra vi-
neam, & trucidârunt.
40 Quum igitur venerit dominus vi-
neæ, quid faciet agricolis illis?
41 Dicunt ei, Malos ipſos malè perdet;
& vineam ſuam elocabit aliis agricolis, qui
reddent ei fructum temporibus ſuis.
42 Dicit eis Ieſus, Nunquam legiſtis in
Scripturis, Quem lapidem reprobârunt æ-
dificantes, is factus eſt caput anguli: A
Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile
in oculis noſtris?
43 Propterea dico vobis, tolletur à vo-
bis regnum Dei, & dabitur genti quæ fe-
rat ejus fructus.
44 Porrò qui ceciderit ad lapidem iſtum,
confringetur: ſuper quem verò ceciderit,
diſſipabit eum.
45 Et quum audiſſent primarii Sacerdo-
tes ac Phariſæi parabolas ejus, cognoverunt
hæc de ſe dici.
46 Et quum ſtuderent eum prehendere,
timuerunt turbam, quoniam ut Prophetam
eum habebat.

CAPUT XXII.

Nuptiarum parabola. Gentium vocatio. Quæſtiones de cenſu Cæſaris, de reſurrectione, & mandato maximo. Meſſias quis.

TUnc reſpondens Jeſus, rurſum loqu-
tus eſt eis per parabolas, dicens,
2 Simile eſt regnum cœlorum cuidam
regi qui fecit nuptias filio ſuo:
3 Et miſit ſervos ſuos qui vocarent vo-
catos ad nuptias: ſed noluerunt venire.
4 Rurſus miſit alios ſeruos, dicens, Dici-
te vocatis, Ecce, prandium meum paravi,
tauri mei & altilia mactata ſunt, & omnia
parata: adeſte ad nuptias.
5 Illi autem quum *hoc* neglexiſſent,
abierunt, alius quidem in agrum ſuum,
alius verò ad mercaturam ſuam.
6 Reliqui verò prehenſos ſervos ejus
contumeliis affecerunt, & trucidârunt.
7 Rex autem quum *hoc* audîſſet, iratus
eſt, & miſſis copiis ſuis, perdidit homici-
das illos, & urbem eorum incendit.
8 Tunc dicit ſervis ſuis, Nuptiæ qui-
dem paratæ ſunt: ſed qui vocati fuerant,
non erant digni.
9 Ite ergo ad compita viarum: & quot-
cumque inveneritis, vocate ad nuptias.
10 Et egreſſi ſervi illi in vias, congre-
gârunt omnes quos invenerunt, malos pari-
ter ac bonos: & impletæ ſunt nuptiæ con-
vivis.
11 Ingreſſus autem rex ut ſpectaret con-
vivas, vidit illic quemdam non indutum
veſte nuptiali:
12 Tunc dicit ei, Amice, quomodo huc
introîſti non habens veſtem nuptialem?
At illi os occluſum eſt.
13 Tunc dicit rex miniſtris, Ligatis pe-
dibus & manibus ejus, tollite eum, & eji-
cite in tenebras extimas: illic erit fletus &
ſtridor dentium.
14 Multi enim ſunt vocati, pauci verò
electi.
15 Tunc profecti Phariſæi conſilium ce-
perunt ut illaquearent eum in ſermone:
16 Itaque mittunt ad eum diſcipulos
ſuos cum Herodianis, dicentes, Præceptor,
ſcimus te veracem eſſe, & viam Dei in ve-
ritate docere, nec quemquam curare: non
enim reſpicis ad perſonam hominum.
17 Dic ergo nobis, quid tibi videtur?
licet cenſum dare Cæſari, an non?
18 Cognita autem Jeſus malitia eorum,
ait, Quid me tentatis, hypocritæ?
19 Oſtendite mihi numiſma cenſus. Ipſi
verò obtulerunt ei denarium.
20 Tunc dicit eis, Cujus eſt imago iſta
& inſcriptio?
21 Dicunt ei, Cæſaris: Tunc dicit eis,
Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris Cæſari, &
quæ ſunt Dei Deo.
22 Quum igitur *hoc* audîſſent, mirati
ſunt: & omiſſo eo abierunt.
23 In illo die adierunt eum Sadducæi,
qui dicunt non eſſe reſurrectionem; & in-
terrogârunt eum,
24 Dicentes, Præceptor, Moſes dixit, Si
quis mortuus fuerit non habens filios, ejus
frater ducet affinitatis jure uxorem ejus, &
ſuſcitabit ſobolem fratri ſuo.
25 Fuerunt autem apud nos ſeptem fra-
tres: & primus uxore ductâ obiit: &
quum non haberet ſemen, reliquit uxorem
ſuam fratri ſuo.
26 Similiter etiam ſecundus & tertius,
uſque ad illos ſeptem.
27 Poſt omnes autem mortua eſt & mu-
lier.
28 In reſurrectione ergo cujus ex illis
ſeptem erit uxor? omnes enim habuerunt
eam.

29 Reſpondens autem Jeſus dixit eis,
Erratis, neque Scripturas ſcientes, neque
potentiam Dei.
30 Nam in reſurrectione neque uxores
ducunt,neque nuptum dantur, ſed ſunt ut
angeli Dei in cœlo.
31 De reſurrectione verò mortuorum
non legiſtis quod vobis dictum eſt à Deo,
dicente,
32 Ego ſum Deus Abrahami,& Deus I-
ſaaci,& Deus Jacobi ? Deus non eſt Deus
mortuorum,ſed viventium.
33 Et quum *hoc* audiſſet turba, perculſa
eſt ſuper doctrina ipſius.
34 Phariſæi verò, quum *eum* audiſſent
os occluſiſſe Sadducæis, coacti ſunt in u-
num.
35 Tunc interrogavit *eum* quidam ex ip-
ſis Legis interpres, tentans eum,& dicens,
36 Præceptor, quod eſt mandatum ma-
gnum in Lege ?
37 Jeſus autem dixit ei,Diliges Domi-
num Deum tuum ex toto corde tuo,& ex
tota anima tua,& ex tota cogitatione tua.
38 Iſtud eſt primum & magnum manda-
tum.
39 Secundum autem ſimile eſt huic,Di-
liges proximum tuum ut teipſum.
40 Ab iſtis duobus mandatis tota Lex
& Prophetæ pendent.
41 Coactis autem Phariſæis, interroga-
vit eos Jeſus,
42 Dicens,Quid vobis videtur de Chri-
ſto illo?cujus filius eſt? Dicunt ei,Davidis.
43 Dicit eis,Quomodo ergo David per
Spiritum vocat eum Dominum, dicens,
44 Dixit Dominus Domino meo, Sede
ad dextram meam,uſquedum poſuero ini-
micos tuos ſcabellum pedum tuorum ?
45 Si ergo David vocat eum Domi-
num,quomodo filius ejus eſt ?
46 Et nemo poterat ei reſpondere quic-
quam : neque auſus fuit quiſquam ab illo
die ampliùs illum interrogare.

CAPUT XXIII.

*Doctrina & vita Phariſæorum graphi-
cè à Chriſto depicta.*

TUnc Jeſus loquutus eſt turbæ & di-
ſcipulis ſuis,
2 Dicens,In cathedra Moſis ſedent Scri-
bæ & Phariſæi :
3 Omnia ergo quæ dixerint vobis ut
ſervetis, ſervate & facite : ſed ſecundùm
opera eorum ne facite;dicunt enim,& non
faciunt.
4 Ligant enim onera gravia difficiliaq;
portatu, & imponunt in humeros homi-
num: digito autem ſuo nolunt ea movere.
5 Omnia verò opera ſua faciunt ut ſpe-
ctentur ab hominibus: dilatant enim phy-
lacteria ſua,& producunt fimbrias pallio-
rum ſuorum.
6 Amantque primos accubitus in cœ-
nis,& primos conſeſſus in conventibus,
7 Et in foris ſalutationes, & vocari ab
hominibus, Rabbi, Rabbi.
8 Vos autem ne vocamini Rabbi ; unus
eſt enim doctor veſter, *nempe* Chriſtus,
omnes autem vos fratres eſtis.
9 Et Patrem veſtrum ne *quemquam* vo-
cate in terra : unus eſt enim Pater veſter
qui in cœlis eſt.
10 Nec vocemini doctores : unus enim
veſter eſt doctor, *nempe* Chriſtus.
11 Sed qui maximus eſt veſtrûm, ſit
miniſter veſter.
12 Porrò qui ſeſe extollet,deprimetur;
& qui ſeſe deprimit,extolletur.
13 Sed væ vobis Scribæ & Phariſæi
hypocritæ, quoniam præcluditis regnum
cœlorum hominibus ; vos enim non in-
troitis,nec introeuntes ſinitis introire.
14 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypo-
critæ,quoniam exeditis domos viduarum,
idque in ſpeciem utentes longis precibus;
propterea auferetis graviorem condemna-
tionem.
15 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypo-
critæ , quoniam circumitis mare & ter-
ram,ut faciatis unum proſelytum:& quum
fuerit factus,facitis eum filium gehennæ
duplò magis quàm vos *ſitis*.
16 Væ vobis duces cæci, qui dicitis,
Quiſquis juraverit per templum, nihil
eſt : quicunque autem juraverit per au-
rum templi,reus eſt.
17 Stulti & cæci,utrum enim majus eſt,
aurum,an templum quod ſanctificat aurum?
18 Et,quiſquis juraverit per altare, ni-
hil eſt: quicunque autem juraverit per do-
num quod eſt ſuper ipſum,reus eſt.
19 Fatui ac cæci,utrum enim majus eſt,
munus,an altare quod ſanctificat munus ?
20 Qui ergo juraverit per altare, jurat
per ipſum, & per omnia quæ ſuper illud
ſunt.
21 Et qui juraverit per templum, jurat
per ipſum,& per eum qui habitat in eo.
22 Et qui juraverit per cœlum , jurat
per thronum Dei,& per eum qui ſedet ſu-
per ipſum.
23 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypo-
critæ , qui decimatis mentham & ane-
thum,& cuminum, & omittitis quæ gra-
viora ſunt Legis, judicium,& miſericor-
diam,ac fidem : hæc oportuit facere,& il-
la non omittere.
24 Duces cæci,qui percolatis culicem,
camelum autem deglutitis.
25 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypo-
critæ,qui purgatis exteriorem poculi pa-
tinæque partem,intus autem *illa* plena
ſunt rapinâ & intemperantiâ.
26 Phariſæe cæce, purga primùm quod
eſt intra poculum & patinam,ut id quo-
que quod extra eſt,purum fiat.
27 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hy-
pocritæ, qui aſsimiles eſtis ſepulcris de-
albatis, quæ extra quidem apparent ſpe-
cioſa, intus verò plena ſunt oſsibus mor-
tuorum,

tuorum, omnique immunditiâ.
28 Ita & vos extrà quidem apparetis
hominibus juſti, intus autem pleni eſtis
hypocriſi & iniquitate.
29 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypo-
critæ, qui ædificatis ſepulcra Propheta-
rum,& ornatis monumenta juſtorum;
30 Et dicitis, Si fuiſſemus temporibus
patrum noſtrorum, non fuiſſemus eorum
ſocii in cæde Prophetarum.
31 Itaque teſtamini adverſus voſmet-
ipſos,vos eſſe filios eorum qui Prophetas
occiderunt.
32 Vos quoque complete menſuram pa-
trum veſtrorum.
33 Serpentes,progenies viperarum,quo-
modo effugere poſsitis condemnationem
gehennæ?
34 Propterea ecce ego mitto ad vos Pro-
phetas,& Sapientes, & Scribas: & ex ipſis
nonnullos trucidabitis & crucifigetis: &
ex ipſis nonnullos flagellabitis in conven-
tibus veſtris,& perſequemini oppidatim.
35 Ut veniat ſuper vos omnis ſanguis
juſtus,effuſus ſuper terram à ſanguine A-
bel juſti uſque ad ſanguinem Zachariæ
filii Barachiæ, quem occidiſtis inter tem-
plum & altare.
36 Amen dico vobis,Venient hæc om-
nia ſuper ætatem iſtam.
37 Jeruſalem,Jeruſalem,trucidatrix Pro-
phetarum,lapidatrix eorum qui ad te miſ-
ſi ſunt, quoties volui congregare liberos
tuos, quemadmodum gallina congregat
pullos ſuos ſub alas,& noluiſtis?
38 Ecce,relinquetur vobis domus veſtra
deſerta.
39 Dico enim vobis,nequaquam me vi-
debitis ab hoc tempore,uſquedum dicatis,
Benedictus qui venit in nomine Domini.

CAPUT XXIV.

Signa excidii Hieroſolymorum pariter & finis hujus ſeculi.

ET egreſſus Jeſus è templo,abibat: &
acceſſerunt diſcipuli ejus, ut oſtende-
rent ei ædificia templi,
2 Jeſus autem dixit eis, Nonne videtis
hæc omnia? amen dico vobis, non relin-
quetur hic lapis ſuper lapidem qui non
diſſolvatur.
3 Sedente autem eo in monte Olearum,
adierunt eum diſcipuli privatim, dicen-
tes,Dic nobis,quando hæc erunt, & quod
erit ſignum adventûs tui,& conſummatio-
nis ſeculi?
4 Et reſpondens Jeſus dixit eis,Videte
ne quis vos ſeducat.
5 Multi enim venient ſub nomine meo
dicentes,Ego ſum Chriſtus ille;multoſque
ſeducent.
6 Futurum eſt autem ut audiatis bella,
& rumores bellorum: videte ne turbemi-
ni; oportet enim omnia *hæc* fieri,ſed non-
dum erit finis.
7 Inſurget enim gens in gentem, & re-
gnum in regnum: & erunt fames,& peſti-
lentiæ,& terræ motus ſingulis locis.
8 Hæc autem omnia principium *erunt*
dolorum *partus*.
9 Tunc tradent vos afflictioni,& truci-
dabunt vos: & eritis exoſi omnibus gen-
tibus propter nomen meum.
10 Et tunc offendentur multi: & alius
alium prodet,& odio habebit alius alium.
11 Et multi pſeudoprophetæ exorien-
tur,ac ſeducent multos.
12 Et quoniam multiplicata erit ini-
quitas,refrigeſcet charitas multorum.
13 Sed qui ſuſtinuerit ad finem uſque,
is ſervabitur.
14 Et prædicabitur iſtud Evangelium
regni in toto terrarum orbe,ut ſit teſtimo-
nio omnibus gentibus; & tunc veniet fi-
nis.
15 Quum ergo videritis abominatio-
nem illam vaſtatricem quæ dicta eſt per
Danielem Prophetam, poſitam in loco
ſancto; (qui legit, animadvertat)
16 Tunc qui in Judæa *fuerint*, fugiant
in montes.
17 Qui in ſolario, non deſcendat ut ſu-
mat quicquam è domo ſua.
18 Et qui in agro,non revertatur retrò,
ut ſumat veſtimenta ſua.
19 Væ autem prægnantibus & lactan-
tibus per illos dies.
20 Orate verò ne fiat fuga veſtra hye-
me,neque ſabbatho.
21 Erit enim tunc afflictio magna,qua-
lis facta non fuit à principio mundi ad
hoc uſque tempus,neque unquam fiet.
22 Et niſi decurtati fuiſſent dies illi,
periret omnis caro: ſed propter electos de-
curtabuntur dies illi.
23 Tunc ſiquis vobis dixerit, Ecce,hic
Chriſtus, aut hic: ne credite.
24 Excitabuntur enim pſeudochriſti,&
pſeudoprophetæ, & edent ſigna magna &
miracula; ita ut ſeducant (ſi fieri poſsit)
etiam electos.
25 Ecce, prædixi vobis.
26 Itaque ſi dixerint vobis, Ecce, in
deſerto eſt; ne egredimini. Ecce, in con-
clavibus,ne credite.
27 Sicut enim fulgur exit ab Oriente,
& apparet uſque in Occidentem,ita enim
erit adventus Filii hominis.
28 Ubicunque enim fuerit cadaver, il-
luc congregabuntur aquilæ.
29 Statim autē poſt compreſsionem die-
rum illorum ſol obſcurabitur, nec dabit
luna ſplendorem ſuum, & ſtellæ cadent è
cœlo,& poteſtates cœlorum concutientur.
30 Tunc apparebit ſignum Filii homi-
nis in cœlo, & tunc omnes tribus terræ
plangent,& videbunt Filium hominis ve-
nientem in nubibus cœli cum potentia
& gloria multa.
31 *Is* verò mittet Angelos ſuos cum tu-
bæ voce magnâ, & cogent electos ejus à

quatuor ventis, à cœlorum extremo ad eorum extremum.
32 A ficu autem diſcite parabolam: quum jam ramus ejus tener ſit, & folia germinant, nôſtis prope eſſe æſtatem:
33 Ita & vos, quum videritis hæc omnia, ſcitote *illum* prope eſſe *&* ad fores.
34 Amen dico vobis, nequaquam præterierit ætas hæc uſquedum omnia iſta facta ſint.
35 Cœlum & terra præteribunt: ſermones autem mei nequaquam præteribunt.
36 De die autem illo & horâ nemo ſcit, ne Angeli quidem cœlorum: ſed Pater meus ſolus.
37 Sicut autem *erant* dies Noë, ita erit & adventus Filii hominis.
38 Sicut enim diebus qui præceſſerunt diluvium edebant & bibebant, uxores ducebant, & nuptum dabant, ad eum uſque diem quo ingreſſus eſt Noë in arcam:
39 Nec agnoverunt diluvium uſq; dum veniſſet, & ſuſtuliſſet omnes: ita erit & adventus Filii hominis.
40 Tunc duo erunt in agro: unus accipietur, & alter relinquetur.
41 Duæ molentes in piſtrino: una accipietur, & altera relinquetur.
42 Vigilate ergo, neſcitis enim quâ horâ Dominus veſter venturus ſit.
43 Illud autem ſcitote, ſi ſciret paterfamilias quâ vigiliâ fur venturus ſit, vigilaret, nec ſineret perfodi domum ſuam:
44 Propterea & vos eſtote parati: quia quâ horâ non putatis, Filius hominis venturus eſt.
45 Quis igitur eſt fidelis ſervus & prudens, quem præfecit dominus famulitio ſuo, ut det illis alimentum in tempore?
46 Beatus ſervus ille, quem, quum venerit dominus ejus, invenerit ita facientem.
47 Amen dico vobis, omnibus quæ ſibi ſuppetunt præficiet eum.
48 Quod ſi dixerit ſervus ille malus in corde ſuo, Differt dominus meus adventum:
49 Cœperitque verberare conſervos, quinetiam edere & bibere cum ebriis:
50 Veniet dominus ſervi illius die quo non exſpectat, & quâ horâ non novit.
51 Et ſeparabit eum, ac partem ei aſſignabit cum hypocritis: illic erit fletus & ſtridor dentium.

CAPUT XXV.

Decem Virgines, talenta, & proceſſus ultimi judicii.

TUnc erit ſimile regnum cœlorum decem virginibus, quæ ſumptis lampadibus ſuis exierunt in occurſum ſponſi.
2 Quinque autem ex eis erant prudentes, & quinque fatuæ.
3 Quæ erant fatuæ, ſumptis lampadibus ſuis, non ceperant oleum ſecum:
4 Prudentes verò ceperant oleum in vaſis ſuis unà cum ſuis lampadibus.
5 Morante autem ſponſo, nictârunt omnes, ac dormierunt.
6 Mediâ verò nocte clamor ortus eſt *dicentium*, Ecce, ſponſus venit, exite in occurſum ejus.
7 Tunc ſurrexerunt omnes illæ virgines, & adornârunt lampades ſuas.
8 Fatuæ verò prudentibus dixerunt, Date nobis ex oleo veſtro: quia lampades noſtræ exſtinguuntur.
9 Reſponderunt autem prudentes illæ, dicentes, *Nequaquam*, ne non ſufficiat nobis & vobis: ite verò potius ad eos qui vendunt, & ipſæ vobis emite.
10 Quum autem abirent emptum, venit ſponſus: & quæ paratæ erant, introiverunt cum eo ad nuptias: clauſaque eſt janua.
11 Poſtea verò veniunt & reliquæ virgines; dicentes, Domine, domine, aperi nobis.
12 Ipſe verò reſpondens ait, Amen dico vobis, non novi vos.
13 Vigilate itaque, quia neque illum diem, neque illam horam ſcitis, quâ Filius hominis veniet.
14 *Ita* enim *eſt* ut *quum* quiſpiam peregrè proficiſcens vocavit ſervos ſuos, & tradidit eis quæ ſibi ſuppetebant.
15 Et huic quidem dedit quinque talenta, alii autem duo, alii vero unum: unicuique ſecundum ipſius facultatem: & peregrè profectus eſt ſtatim.
16 Profectus autem qui quinque talenta acceperat, negotiatus eſt ex iis: & fecit altera quinque talenta.
17 Itidem & qui duo acceperat, lucratus eſt & ipſe altera duo.
18 Qui autem unum acceperat, abiit & defodit *illud* in terram, & occultavit pecuniam domini ſui.
19 Poſt multum verò tempus venit dominus ſervorum illorum, & confert rationem cum eis.
20 Tunc accedens is qui quinque talenta acceperat, & attulit altera quinque talenta, dicens, Domine, quinque talenta tradidiſti mihi, ecce, altera quinque talenta lucratus ſum ex iis.
21 Dixit autem ei dominus ejus, Bene *eſt*, ſerve bone & fidelis: in exiguo fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam: ingredere in gaudium domini tui.
22 Accedens autem & qui duo talenta acceperat, ait, Domine, duo talenta tradidiſti mihi, ecce, alia duo lucratus ſum ex iis.
23 Ait ei dominus ejus, Bene *eſt*, ſerve bone & fidelis: in exiguo fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam: ingredere in gaudium domini tui.
24 Accedens autem & qui unum talentum acceperat, ait, Domine, noveram te hominem durum eſſe, qui metas ubi non ſeviſti, & inde cogas ubi non ſparſiſti:
25 Itaque timens abii & occultavi talentum

tum tuum in terra ; ecce, habes quod tuum
eſt.
26 Reſpondens autem dominus ejus di-
xit ei, Serve male & ignave, ſciebas me
metere ubi non ſevi,& inde cogere ubi non
ſparſi :
27 Oportuit ergo te tradere pecuniam
meam menſariis : & ego quum veniſſem re-
cepiſſem meum cum fœnore.
28 Tollite ergo ab eo talentum,& date
ei qui habet decem talenta.
29 (Omni enim qui habet, dabitur, & *is*
exuberabit: qui verò non habet,etiam quod
habet,tolletur ab eo.)
30 Et inutilem ſervum ejicite in tenebras
illas extimas:illic erit fletus & ſtridor den-
tium.
31 Quum autem venerit Filius hominis
cum gloria ſua,& omnes S. Angeli cum eo,
tunc ſedebit in throno gloriæ ſuæ.
32 Et cogentur coram eo omnes gentes,
& ſeparabit eos,alteros ab alteris,ut paſtor
ſeparat oves ab hœdis.
33 Et ſtatuet, oves quidem ad dexteram
ſuam,hœdos autem ad ſiniſtram.
34 Tunc dicet Rex iis qui ad dexteram
ipſius *erunt*, Adeſte benedicti Patris mei,
poſſidete regnum paratum vobis à jacto
mundi fundamento.
35 Eſurivi enim,& dediſtis mihi *quo* ve-
ſcerer : ſitivi, & dediſtis mihi potum : ho-
ſpes eram,& collegiſtis me :
36 Nudus, & amiciviſtis me : ægrotavi,
& inviſiſtis me : in carcere eram,& veniſtis
ad me.
37 Tunc reſpondebunt ei juſti,dicentes,
Domine,quando te vidimus eſurientem, &
aluimus? aut ſitientem, & dedimus tibi po-
tum ?
38 Quando autem te vidimus hoſpitem,
& collegimus te ? aut nudum, & amicivi-
mus ?
39 Aut quando te vidimus ægrotum,aut
in carcere,& venimus ad te ?
40 Et reſpondens Rex dicit eis, Amen
dico vobis,quatenus id feciſtis uni ex iſtis
fratribus meis minimis,mihi feciſtis.
41 Tunc dicet etiam iis qui ad ſiniſtram
erunt,Exſecrati, abite à me in ignem æter-
num,qui paratus eſt diabolo & angelis ejus.
42 Eſurivi enim,& non dediſtis mihi *quo*
veſcerer:ſitivi,& non dediſtis mihi potum:
43 Hoſpes eram, & non collegiſtis me :
nudus, & non amiciviſtis me : ægrotus, &
in carcere *eram*,& non inviſiſtis me.
44 Tunc ipſi quoque reſpondebunt ei,
dicentes, Domine, quando te vidimus eſu-
rientem,aut ſitientem,aut hoſpitem,aut nu-
dum,aut ægrotum,aut in carcere,& non mi-
niſtravimus tibi ?
45 Tunc reſpondebit eis dicens, Amen
dico vobis, quatenus *id* non feciſtis uni ex
iſtis minimis,nec mihi feciſtis.
46 Et abibunt iſti ad ſupplicium æter-
num : juſti verò ad vitam æternam.

CAPUT XXVI.

προδοσία Chriſti,& inſtitutio ſanctæ Cœnæ.

ET factum eſt quum finiſſet Jeſus omnes
iſtos ſermones, dixit diſcipulis ſuis,
2 Scitis poſt biduum Paſcha fore, & Fi-
lius hominis prodetur ut crucifigatur.
3 Tunc coacti ſunt primarii Sacerdotes,
& Scribæ , & Seniores populi in aulam
Pontificis maximi qui dicebatur Caiaphas.
4 Et ſimul conſultârunt ut Jeſum dolo
prehenderent,& trucidarent.
5 Dicebant autem, Non in feſto, ne tu-
multus fiat in populo.
6 Quum autem Jeſus eſſet in Bethania in
domo Simonis leproſi,
7 Venerat ad eum mulier habens alaba-
ſtrum unguenti gravis pretii,& effuderat in
caput ipſius accumbentis.
8 *Hoc* autem videntes diſcipuli ejus in-
dignati ſunt,dicentes , Quorſum perditio
hæc ?
9 Potuit enim iſtud unguentum vœnire
magno,& dari pauperibus.
10 Quum autem *hoc* cognoviſſet Jeſus,
ait eis,Quid moleſtiam exhibetis iſti muli-
eri? opus enim bonum operata eſt erga me.
11 Semper enim pauperes habebitis vo-
biſcum : me verò non ſemper habebitis :
12 Quod enim hæc unguentum hoc inje-
cit corpori meo,ad funerandum me fecit.
13 Amen dico vobis, Ubicunque prædi-
catum fuerit hoc Evangelium in toto mun-
do,etiam quod hæc fecit,dicetur ad memo-
riam ipſius.
14 Tunc profectus unus ex duodecim,
qui dicebatur Judas Iſcariotes, ad prima-
rios Sacerdotes :
15 Ait eis,Quid vultis mihi dare,& ego
vobis eum tradam? ipſi verò appenderunt
ei triginta argenteos *numos*.
16 Et ex eo tempore quærebat opportu-
nitatem ad eum prodendum.
17 Primo autem *die* azymorum acceſſe-
runt diſcipuli ad Jeſum,dicentes ei,Ubi vis
paremus tibi ad edendum Paſcha ?
18 Ipſe verò dixit, Abite in urbem ad
quendam, & dicite ei, Præceptor dicit,
Tempus meum prope eſt, apud te faciam
Paſcha cum diſcipulis meis.
19 Et fecerunt diſcipuli ſicut præcepe-
rat eis Jeſus : & paraverunt Paſcha.
20 Quum autem ſerum diei eſſet,diſcu-
buit cum duodecim.
21 Et edentibus ipſis, dixit, Amen dico
vobis,unus veſtrûm me prodet.
22 Tunc contriſtati vehementer, cœpe-
runt ſinguli eorum ipſi dicere, Num ego *is*
ſum Domine ?
23 Ipſe verò reſpondens ait, Qui intingit
mecum manum in catino,is me prodet.
24 Filius quidem hominis abit,ſicut ſcri-
ptum eſt de eo : væ autem homini illi per
quem Filius hominis proditur: bonum erat
homini illi ſi natus non fuiſſet.

25 Reſpondens

25 Reſpondens autem Judas qui prodebat eum, dixit, Num *is* ego ſum, Rabbi? Dicit ei, Tu dixiſti.

26 Edentibus autem eis, Jeſus quum accepiſſet panem, & benedixiſſet, fregit *eum*, deditque diſcipulis, & ait, Accipite, comedite: hoc eſt corpus meum.

27 Et accepto poculo, ac gratiis actis, dedit eis, dicens, Bibite ex eo omnes.

28 Hoc eſt enim ſanguis meus Novi fœderis, qui pro multis effunditur in remiſſionem peccatorum.

29 Dico autem vobis, Non bibam ab hoc tempore ex hoc fructu vitis, uſque ad diem illum quum ipſum bibam vobiſcum novum in regno Patris mei.

30 Et quum hymnum cecinißent, exierunt in montem Olearum.

31 Tunc dicit eis Jeſus, Omnes vos iſtâ nocte offendemini in me; ſcriptum eſt enim, Percutiam paſtorem, & diſpergentur oves gregis.

32 Poſtquam autem ſuſcitatus fuero, præibo vobis in Galilæam.

33 Reſpondens verò Petrus dixit ei, Etiamſi omnes offendantur in te, ego nunquam offendar.

34 Dixit ei Jeſus, Amen dico tibi, iſtâ nocte antequam gallus vocem mittat, ter me abnegabis.

35 Dicit ei Petrus, Etiamſi oportuerit me mori tecum, non te abnegabo. Similiter & omnes diſcipuli dixerunt.

36 Tunc venit Jeſus cum eis in locum qui dicitur Gethſemane: & dicit diſcipulis, Sedete hìc uſquequo profectus precatus fuero illic.

37 Et aſſumpto Petro & duobus filiis Zebedæi, cœpit contriſtari, & graviſsimè angi.

38 Tunc dicit eis Jeſus, Undiquaque triſtis eſt anima mea uſque ad mortem: manete hìc, & vigilate mecum.

39 Et progreſſus paululùm, procidit in faciem ſuam, precans, & dicens, Pater mi, ſi poſsibile eſt, abeat à me poculum iſtud: veruntamen non ut ego volo, ſed ut tu.

40 Tunc venit ad diſcipulos, & reperit eos dormientes: & dicit Petro, Itane non potuiſtis unam horam vigilare mecum?

41 Vigilate & orate, ne introeatis in tentationem: ſpiritus quidem eſt promptus, ſed caro infirma.

42 Rurſum ſecundò abiit, & precatus eſt dicens, Pater mi, ſi non poteſt hoc poculum abire à me, quin bibam ipſum, fiat voluntas tua.

43 Et quum veniſſet reperit eos rurſum dormientes: erant enim oculi eorum gravati.

44 Et relictis eis, rurſum abiit: & precatus eſt tertiò, eundem ſermonem loquutus.

45 Tunc venit ad diſcipulos ſuos, & dicit eis, Dormite quod ſuper eſt, & requieſcite: ecce, appropinquavit hora illa, & Filius hominis proditur in manus peccatorum.

46 Surgite, eamus: ecce appropinquavit qui me prodit.

47 Et adhuc eo loquente, ecce, Judas unus ex duodecim venit, & cum eo turba multa cum gladiis & fuſtibus, à primariis Sacerdotibus & Senioribus populi.

48 Is verò qui prodebat eum, dederat eis ſignum, dicens, Quem oſculatus fuero is eſt, prehendite eum.

49 Itaq; ſtatim quum veniſſet ad Jeſum, dixit, Ave Rabbi. Et deoſculatus eſt eum.

50 At Jeſus dixit ei, Amice, quorſum ades? Tunc acceſſerunt, & manus injecerunt in Jeſum, & prehenderunt eum.

51 Et ecce, unus ex iis qui *erant* cum Jeſu, extenſâ manu diſtrinxit gladium ſuum: & percuſſo ſervo Pontificis maximi, abſtulit auriculam ejus.

52 Tunc ait ei Jeſus, Converte gladium tuum in locum ſuum; quicunque enim acceperint gladium, gladio peribunt.

53 Aut putas me non poſſe nunc precari Patrem meum, qui huc ſiſtat mihi plures quàm duodecim legiones Angelorum?

54 Quomodo ergo implerentur Scripturæ, *quæ dicunt* ſic oporteri fieri?

55 In illa hora dixit Jeſus turbæ, Ut adverſus latronem exiviſtis cum gladiis & fuſtibus, ut comprehenderetis me: quotidie apud vos ſedebam docens in templo, nec prehendiſtis me.

56 Hoc autem totum factum eſt, ut implerentur Scripturæ Prophetarum. Tunc diſcipuli omnes relicto eo fugerunt.

57 Illi verò prehenſum Jeſum abduxerunt ad Caiapham Pontificem maximum, ubi Scribæ & Seniores coacti erant.

58 Petrus autem ſequebatur eum è longinquo uſque in aulam Pontificis maximi: & ingreſſus intrò, ſedebat cum miniſtris, ut videret finem.

59 Primarii verò Sacerdotes & Seniores, & totus conſeſſus quærebant falſum teſtimonium contra Jeſum, ut eum morte afficerent:

60 Et non invenerunt; etiam quum multi falſi teſtes acceſsiſſent, non invenerunt. Poſtremò verò advenientes duo falſi teſtes,

61 Dixerunt, Iſte dixit, Poſſum deſtruere templum Dei, & triduò ipſum ædificare.

62 Et quum exſurrexiſſet Pontifex maximus, dixit ei, Nihil reſpondes? quid *eſt quod* iſti adverſum te teſtificantur?

63 Jeſus autem ſilebat. Et reſpondens Pontifex maximus dixit ei, Adjuro te per Deum viventem, ut dicas nobis an tu ſis Chriſtus ille Filius Dei.

64 Dicit ei Jeſus, Tu dixiſti: quinetiam dico vobis, Ab hoc tempore videbitis Filium hominis ſedentem ad dexteram po-

tentiæ

tentiæ *Dei*, & venientem in nubibus cœli.

65 Tunc Pontifex maximus dirupit veſtimenta ſua, dicens, Blaſphemavit: quid amplius egemus teſtibus? ecce, nunc audiſtis blaſphemiam ejus.

66 Quid vobis videtur? Ipſi verò reſpondentes dixerunt, Tenetur mortis pœna.

67 Tunc inſpuerunt in faciem ejus, & colaphos ei inflixerunt; alii verò bacillis eum ceciderunt;

68 Dicentes, Vaticinare nobis Chriſte, quis ſit qui te percuſſit.

69 Petrus autem ſedebat extra in aula: & acceſſit ad eum quædam ancillula, dicens, Et tu cum Jeſu Galilæo eras.

70 Ipſe verò negavit coram omnibus, dicens, Neſcio quid dicas.

71 Eum autem egredientem in veſtibulum vidit alia *ancilla*: & dixit iis qui *erant* illic, Et iſte erat cum Jeſu Nazareno.

72 Tunc rurſus negavit cum jurejurando, *dicens*, Non novi hominem.

73 Paulò poſt autem acceſſerunt qui aſtabant, & dixerunt Petro, Verè & tu ex ipſis es: nam & loquutio tua te manifeſtum facit.

74 Tunc cœpit ſeipſum devovere & jurare, *dicens*, Non novi hominem: Et ſtatim gallus miſit vocem.

75 Et recordatus eſt Petrus verborum Jeſu, qui dixerat ei, Priuſquam gallus vocem mittat, ter me abnegabis. Et egreſſus extra, flevit amarè.

CAPUT XXVII.

Hiſtoria paſſionis, mortis, & ſepulturæ Chriſti.

MAne autem quum eſſet, conſilium ceperunt omnes primarii Sacerdotes & Seniores populi adverſus Jeſum, ut eum morte afficerent.

2 Et vinctum eum abduxerunt, ac tradiderunt Pontio Pilato præſidi.

3 Tunc Judas, qui eum prodiderat, quum vidiſſet eum damnatum eſſe, pœnitens, retulit triginta argenteos *nummos* ad primarios Sacerdotes & Seniores,

4 Dicens, Peccavi, prodito ſanguine innoxio. At illi dixerunt, Quid ad nos? tu videris.

5 Ipſe verò projectis *illis nummis* argenteis in templum, ſeceſſit: & profectus ſtrangulavit *ſeſe*.

6 Primarii autem Sacerdotes acceptis *nummis* illis argenteis, dixerunt, Non licet eos immittere in corbanan, quoniam pretium ſanguinis eſt.

7 Conſilio autem capto, emerunt ex eis agrum illum figuli, ad ſepulturam hoſpitum.

8 Quapropter vocatus eſt ager ille, Ager ſanguinis, uſque in hodiernum diem.

9 (Tunc impletum eſt quod dictum eſt per Jeremiam Prophetam, dicentem, Et acceperunt triginta *nummos* argenteos, pretium æſtimati, qui æſtimatus fuit à filiis Iſrael.

10 Et dederunt eos ad *emendum* illum agrum figuli, ſicut injunxit mihi Dominus.)

11 Jeſus autem ſtetit coram præſide, & interrogavit eum præſes, dicens, Tune es rex ille Judæorum? Dixit autem ei Jeſus, Tu dicis.

12 Et quum ipſe accuſaretur à primariis Sacerdotibus & Senioribus, nihil reſpondit.

13 Tunc dicit ei Pilatus, Non audis quam multa adverſum te teſtificentur?

14 Et non reſpondit ei ad ullum verbum: ita ut miraretur præſes valde.

15 Præſes autem ſingulis feſtis conſueverat turbæ dimittere unum vinctum, quem voluiſſent.

16 Habebant verò tunc vinctum inſignem, qui dicebatur Barabbas.

17 Ipſis igitur congregatis, dixit eis Pilatus, Utrum vultis dimittam vobis? Barabban, an Jeſum qui dicitur Chriſtus?

18 Sciebat enim quòd per invidiam tradidiſſent eum.

19 Sedente autem eo in tribunali, miſit ad eum uxor ejus, dicens, Nihil tibi *rei ſit* cum juſto illo: multa enim paſſa ſum hodiè in ſomnio propter eum.

20 Primarii verò Sacerdotes & Seniores perſuaſerunt turbæ ut peteret Barabban, Jeſum verò perderet.

21 Reſpondens autem præſes dixit eis, Utrum è duobus illis vultis ut vobis dimittam? Ipſi verò dixerunt, Barabban.

22 Dixit eis Pilatus, Quid igitur faciam Jeſu qui dicitur Chriſtus? Dicunt ei omnes, Crucifigatur.

23 Præſes autem ait, At enim quid mali fecit? At illi amplius clamabant, dicentes, Crucifigatur.

24 Videns autem Pilatus ſe nihil proficere, ſed majorem tumultum fieri, acceptâ aquâ abluit manus coram turba, dicens, Innoxius ego ſum à ſanguine hujus juſti: vos videritis.

25 Et reſpondens univerſus populus dixit, Sanguis ejus ſuper nos & ſuper filios noſtros.

26 Tunc dimiſit eis Barabban: Jeſum autem quum flagellâſſet, tradidit ut crucifigeretur.

27 Tunc milites præſidis, quum abduxiſſent Jeſum in prætorium, coegerunt ad eum univerſam cohortem.

28 Et quum exuiſſent eum, circumpoſuerunt ei chlamydem coccineam:

29 Et coronam è ſpinis contextam impoſuerunt ejus capiti, & arundinem in dextram ejus: & genu ante eum ſummiſſo, illudebant ei, dicentes, Ave rex Judæorum.

30 Et quum inſpuiſſent in eum, ceperunt arundinem illā, & verberabant caput ejus.

31 Et poſtquam illuſiſſent ei, exuerunt
eum chlamyde, induerúntque veſtimentis
ſuis: & abduxerunt eum ut crucifigerent.
32 Exeuntes autem invenerunt quem-
dam Cyrenæum, nomine Simonem: hunc
angariaverunt ut attolleret crucem ejus.
33 Et quum veniſſent in locum qui di-
citur Golgatha, quod eſt calvariæ locus,
34 Dederunt ei acetum bibendum cum
felle miſtum: & quum guſtâſſet, noluit
bibere:
35 Poſtquam autem crucifixerunt eum,
partiti ſunt ejus veſtimenta, ſortem jaci-
entes, ut impleretur quod dictum eſt à
Propheta, Partiti ſunt ſibi veſtimenta mea,
& ſuper veſtem meam jecerunt ſortem.
36 Et ſedentes ſervabant eum illic.
37 Et impoſuerunt ſuper caput ejus cri-
men ipſius ſcriptum, HIC EST JE-
SUS REX ILLE JUDÆO-
RUM.
38 Tunc crucifiguntur cum eo duo la-
trones: unus ad dexteram, & alter ad ſini-
ſtram.
39 Qui verò præteribant conviciaban-
tur ei, moventes capita ſua,
40 Et dicentes, Tu qui deſtruis tem-
plum, & triduo ædificas, ſerva temetip-
ſum: Si Filius Dei es, deſcendito è cruce.
41 Similiter autem etiam primarii Sa-
cerdotes illudentes cum Scribis & Senio-
ribus, dicebant,
42 Alios ſervavit, ſeipſum non poteſt
ſervare: ſi rex Iſraelis eſt, deſcendat nunc
è cruce, & credemus ei.
43 Confidit in Deo, eruat ipſum nunc, ſi
placet ei: dixit enim, Filius Dei ſum.
44 Id ipſum autem etiam latrones qui
crucifixi erant cum eo, exprobrabant ei.
45 A ſexta autem hora tenebræ factæ
ſunt ſuper univerſam regionem, uſque ad
horam nonam:
46 Circiter verò horam nonam excla-
mavit Jeſus voce magnâ, dicens, Eli, Eli,
lamaſabachthani? Hoc eſt, Deus mi, Deus
mi, cur deſeruiſti me?
47 Quidam autem illic ſtantium quum
hoc audiſſent, dicebant, Eliam vocat iſte.
48 Et ſtatim currens quidam ex eis,
quum acceptam ſpongiam impleviſſet ace-
to, & circumpoſuiſſet calamo, dedit ei ut
biberet.
49 Reliqui verò dicebant, Sine, videa-
mus an veniat Elias ſervaturus eum.
50 Jeſus autem quum rurſum clamâſſet
voce magnâ, emiſit ſpiritum.
51 Et ecce, velum templi fiſſum eſt in
duas partes à ſummo uſque ad imum: &
terra mota eſt, & petræ fiſſæ ſunt.
52 Et monumenta aperta ſunt: & multa
corpora ſanctorum qui dormierant, ſur-
rexerunt.
53 Qui egreſsi è monumentis poſt re-
ſurrectionem ejus, introierunt in ſanctam
urbem, & apparuerunt multis.
54 Centurio verò, & qui cum eo ſerva-
bant Jeſum, viſo terræmotu & iis quæ fa-
cta fuerant, timuerunt vehementer, dicen-
tes, Verè Filius Dei erat iſte.
55 Erant autem illic mulieres multæ è
longinquo ſpectantes, quæ ſequutæ fue-
rant Jeſum à Galilæa, miniſtrantes ei.
56 Inter quas erat Maria Magdalene, &
Maria mater Jacobi & Joſe, & mater fili-
orum Zebedæi.
57 Quum autem ſerum diei eſſet, venit
homo dives Arimathæenſis, nomine Joſe-
phus, qui & ipſe diſcipulus fuerat Jeſu:
58 Is adiit Pilatum, & petiit corpus Je-
ſu. Tunc Pilatus juſsit reddi corpus.
59 Et Joſephus quum accepiſſet corpus,
involvit illud ſindone purâ:
60 Poſuitque in monumento ſuo novo
quod exciderat in petra: & advoluto ſaxo
magno ad oſtium monumenti, abiit.
61 Erat autem illic Maria Magdalene &
altera illa Maria, ſedentes contra ſepul-
crum.
62 Poſtero autem die, qui eſt poſt Pa-
raſceven, coacti ſunt primarii Sacerdotes
& Phariſæi ad Pilatum,
63 Dicentes, Domine, meminimus pla-
num illum dixiſſe quum adhuc viveret,
Tertio poſt die ſuſcitabor.
64 Jube ergo muniri ſepulcrum uſque
in diem tertium: nequando veniant di-
ſcipuli ejus nocte, & furentur eum, dicant-
que populo, Suſcitatus eſt è mortuis: &
erit ultimus error pejor priore.
65 Dixit eis Pilatus, Habetis cuſtodi-
am: abite, munite ſicut ſcitis.
66 Ipſi autem profecti munierunt ſepul-
crum, obſignato lapide, cum cuſtodia.

CAPUT XXVIII.

Chriſti reſurrectio, apparitio, baptiſmi catholici inſtitutio, & Apoſtolatus inauguratio.

Extremo autem Sabbatho, quum luce-
ſceret in primum *diem* hebdomadis,
venit Maria Magdalene, & altera illa Ma-
ria, ut ſpectarent ſepulcrum.
2 Et ecce, terræmotus factus eſt magnus,
Angelus enim Domini quum deſcendiſſet
è cœlo, acceſsit, & avolvit ſaxum ab o-
ſtio, ſedebatque ſuper illud.
3 Erat autem viſus ejus ut fulgur, & ve-
ſtimentum ejus album ſicut nix.
4 Cuſtodes autem perculſi ſunt præ ip-
ſius timore, & facti ſunt ſicut mortui.
5 Reſpondens autem Angelus dixit mu-
lieribus, Vos verò ne timete, ſcio enim
vos Jeſum crucifixum quærere.
6 Non eſt hic: reſurrexit enim prout
dixit. Adeſte, videte locum ubi jacebat
Dominus:
7 Et citò profectæ dicite diſcipulis e-
jus eum reſurrexiſſe à mortuis. Et ecce,
præit vobis in Galilæam: illic eum vi-
debitis: ecce, dixi vobis.
8 Tunc egreſſæ citò à monumento cum
timore

timore & gaudio magno, currebant ut renunciarent diſcipulis ejus.

9 Ut autem proficiſcebantur ut *hoc* renunciarent diſcipulis ejus, ecce, Jeſus occurrit eis, dicens, Avete. Illæ verò acceſſerunt, & prehenderunt pedes ejus, & adoraverunt eum.

10 Tunc ait eis Jeſus, Ne timete: abite, renunciate fratribus meis ut abeant in Galilæam, illic me videbunt.

11 Euntibus autem ipſis, ecce, quidam ex cuſtodia venerunt in urbem, & renunciarunt primariis Sacerdotibus omnia quæ facta fuerant.

12 Ipſi verò congregati cum Senioribus, conſilioque capto, numos multos dederunt militibus,

13 Dicentes, Dicite, Diſcipuli ejus nocte venerunt, & eum furati ſunt, nobis dormientibus;

14 Quòd ſi hoc auditum fuerit apud præſidem, nos perſuadebimus ei, & ſecuros vos præſtabimus.

15 Ipſi verò accepta pecunia, fecerunt ſicut erant edocti: & divulgatus eſt ille ſermo apud Judæos uſque ad hodiernum diem.

16 Undecim autem illi diſcipuli profecti ſunt in Galilæam in montem ubi conſtituerat eis Jeſus.

17 Et quum vidiſſent eum, adoraverunt eum: quidam autem dubitaverunt.

18 Et quum acceſſiſſet *ad eos* Jeſus, loquutus eſt eis dicens, Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra:

19 Profecti ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomen Patris, & Filii, & Spiritus ſancti:

20 Docentes eos ſervare omnia quæ mandavi vobis: & ecce, ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſeculi, Amen.

EVANGELIUM SECUNDUM MARCUM.

CAPUT I.

Johannis miniſterium, victus & veſtitus. Chriſti inveſtitura per Baptiſmum, & probatio per tentationem. Evangelii prædicatio. Diſcipulorum vocatio & miracula.

PRincipium Evangelii Jeſu Chriſti Filii Dei.

2 Ut ſcriptum eſt in Prophetis, Ecce, ego mitto nuncium illum meum ante faciem tuam, qui parabit viam tuam coram te.

3 Vox clamantis in deſerto, Parate viam Domini, complanate ſemitas ejus.

4 Baptizabat Johannes in deſerto, & prædicabat baptiſmum reſipiſcentiæ ad remiſſionem peccatorum.

5 Et exibat ad eum omnis Judaica regio ac Jeroſolymitæ, & baptizabantur omnes ab eo in Jordane flumine, confitentes peccata ſua.

6 Indutus autem erat Johannes pilis camelorum, & zona coriacea circa lumbos ſuos: & edebat locuſtas & mel ſylveſtre.

7 Et prædicabat, dicens, Venit pone me qui validior me eſt, cujus non ſum dignus qui incurvatus ſolvam corrigiam ſolearum.

8 Ego quidem baptizavi vos aqua: ipſe verò baptizabit vos Spiritu ſancto.

9 Et factum eſt diebus illis, ut Jeſus, quum veniſſet Nazarethâ *urbe* Galilææ, baptizatus ſit in Jordane à Johanne.

10 Et *is* ſtatim aſcendens ex aqua vidit ſindi cœlos, & Spiritum quaſi columbam deſcendere ſuper eum:

11 Et vox exſtitit è cœlis, Tu es Filius ille meus dilectus, in quo acquieſco.

12 Statimque Spiritus eum expellit in deſertum.

13 Et fuit illic in deſerto dies quadraginta, tentante eum Satanâ: eratque cum feris: & Angeli miniſtrabant ei.

14 Poſtquam autem traditus fuit Johannes in cuſtodiam, venit Jeſus in Galilæam, prædicans Evangelium regni Dei:

15 Et dicens, expletum eſt tempus, & appropinquavit regnum Dei; reſipiſcite, & credite Evangelio.

16 Ambulans autem apud mare Galilææ, vidit Simonem & Andream fratrem ejus, jacientes rete in mare, (erant enim piſcatores.)

17 Et dixit eis Jeſus, Sequimini me, & faciam ut ſitis piſcatores hominum.

18 Et *ipſi* ſtatim omiſſis retibus ſuis, ſequuti ſunt eum.

19 Tunc progreſſus illinc paululum, vidit Jacobum *filium* Zebedæi, & Johannem fratrem ejus, qui & ipſi in navigio ſartiebant retia:

20 Statimque vocavit eos: & *ipſi* omiſſo patre ſuo Zebedæo in navigio cum mercenariis, ſequuti ſunt eum.

21 Et ingrediuntur Capernaumum: ſtatimque ſabbatho ingreſſus Jeſus in ſynagogam, docebat.

22 Et percellebantur ſuper doctrina ejus: docebat enim eos ut auctoritatem habens, & non ut Scribæ.

23 Fuit autem in ſynagoga eorum quidam in quo erat ſpiritus impurus: qui exclamavit,

24 Dicens, Ah, quid nobis tecum Jeſu Nazarene? veniſti ut perderes nos? novi te quis ſis, *nimirum* Sanctus ille Dei.

25 Et objurgavit eum Jeſus, dicens, Obmuteſce, & exi ex eo.

26 Tunc, quum diſcerpſiſſet eum ſpiritus impurus, & clamâſſet voce magnâ, exiit ex eo.

27 Et expaverunt omnes, ita ut mutuò quærerent inter ſe, dicentes, Quid eſt hoc? Quæ doctrina nova hæc, quòd per poteſtatem imperat etiam ſpiritibus impuris & auſcultant ei?

28 Emanavit autem fama ipſius ſtatim in totam regionem circumjacentem Galilææ.

29 Et ſtatim è ſynagoga egreſsi, venerunt domum Simonis & Andreæ cum Jacobo & Johanne.

30 Socrus autem Simonis decumbebat febricitans: & ſtatim dicunt ei de illa.

31 Tunc accedens erexit eam, prehensâ manu ejus: & dimiſit eam febris ſtatim, & miniſtravit eis.

32 Quum autem ſerum diei eſſet, occidente ſole, adducebant ad eum omnes malè affectos & dæmoniacos.

33 Et civitas tota coacta erat ad oſtium.

34 Et ſanavit multos malè affectos variis morbis: & dæmonia multa ejecit, & non ſinebat dicere dæmonia quod ipſum noſſent.

35 Et manè, valde multâ nocte quum ſurrexiſſet exiit, & abiit in deſertum locum, & illic precabatur.

36 Et proſequuti ſunt eum Simon & qui cum ipſo erant.

37 Et quum inveniſſent eum, dicunt ei, Omnes te quærunt.

38 Tunc dicit eis, Eamus in contigua oppidula, ut & illic prædicem; ad hoc enim ſum egreſſus.

39 Et prædicabat in ſynagogis eorum in tota Galilæa: & dæmonia ejiciebat.

40 Venitque ad eum leproſus precans eum, eique ad genua procidens, ac dicens ei, Si velis, potes me purgare.

41 Jeſus autem commiſeratione intimâ commotus, extensâ manu, tetigit eum, & dixit ei, Volo: purgator.

42 Et quum *hoc* dixiſſet, ſtatim abiit ab eo lepra, & purgatus fuit.

43 Et graviter interminatus ei *Jeſus*, ſtatim ablegavit eum:

44 Dixitque ei, Vide *ut* nemini quicquam dicas: ſed abi, oſtende teipſum Sacerdoti, & offer pro purgatione tui quæ imperavit Moſes, ut hoc ſit eis teſtimonio.

45 Ille verò egreſſus cœpit prædicare multa, & rem divulgare, ita ut jam non poſſet Jeſus manifeſtè introire in civitatem: ſed foris in deſertis locis erat, & veniebant ad eum undique.

CAPUT II.

Chriſtus ſimul paralyſin & peccata ſolvit. Matthæum vocat, diſcipuloſque excuſat neglecti jejunii & ſabbathi.

ET rurſus intravit Capernaumum interjectis *aliquot* diebus, & auditum eſt eum domi eſſe.

2 Statimque coacti ſunt multi, *adeo* ut jam non caperent *eos*, ne ea quidem *loca* quæ *erant* ad oſtium: & loquebatur eis ſermonem *Evangelii*.

3 Tunc venerunt ad eum ferentes paralyticum, qui à quatuor portabatur.

4 Et quum non poſſent ei appropinquare propter turbam, detexerunt tabulatum *loci* in quo erat, eoque perfoſſo, *funibus* demiſerunt grabbatum in quo paralyticus jacebat.

5 Quum autem vidiſſet Jeſus fidem eorum, dixit paralytico, Fili, remiſſa ſunt tibi peccata tua.

6 Erant autem illic quidam ex Scribis ſedentes, & ratiocinantes in cordibus ſuis,

7 Quid iſte ita loquitur blaſphemias? quis poteſt remittere peccata, niſi ſolus Deus?

8 Et quum ſtatim cognoviſſet Jeſus ſpiritu ſuo, eos ita ratiocinari apud ſe, dixit eis, Quid iſta ratiocinamini in cordibus veſtris?

9 Utrum eſt facilius, dicere paralytico, Remiſſa ſunt tibi peccata: an dicere, Surge, & attolle grabbatum tuum, & ambula?

10 Ut autem ſciatis Filium hominis habere poteſtatem remittendi peccata in terra (ait paralytico,)

11 Tibi dico, ſurge, & attolle grabbatum tuum, & abi domum tuam.

12 Tunc *ille* ſtatim ſurrexit: ſublatoq; in humeros grabbato, egreſſus eſt coram omnibus: adeo ut obſtupeſcerent omnes, & glorificarent Deum, dicentes, Nunquam tale quicquam vidimus.

13 Et egreſſus eſt rurſus ad mare: totaque turba veniebat ad eum, ac docebat eos.

14 Et quum prætergrederetur, vidit Levin Alphæi *filium* ſedentem ad telonium: dixitque ei, Sequere me. Et *is* ſurgens ſequutus eſt eum.

15 Et factum eſt, ut quum Jeſus accumberet in domo illius, multi etiam publicani & peccatores ſimul diſcubuerunt cum Jeſu, & diſcipulis ejus: erant enim multi, & ſequuti fuerant eum.

16 Quumque Scribæ ac Phariſæi vidiſſent eum edentem cum publicanis & peccatoribus, dixerunt diſcipulis ejus, Quid *eſt* quod cum publicanis & peccatoribus edit ac bibit?

17 Et quum *hoc* audiſſet Jeſus, dicit eis, Iis qui valent non opus eſt medico, ſed iis qui malè *ſe* habent: non veni ut vocarem juſtos, ſed peccatores ad reſipiſcentiam.

18 Diſcipuli autem Johannis ac Phariſæorum jejunabant: veniunt igitur & dicunt ei, Quare diſcipuli Johannis & Phariſæorum jejunant, tui autem diſcipuli non jejunant?

19 Tunc ait eis Jeſus, Num poſſunt filii thalami, quo *tempore* cum ipſis eſt ſponſus, jejunare? quamdiu habent ſecum ſponſum, non poſſunt jejunare.

20 Venient autem dies quum ſublatus erit ab eis ſponſus, & tunc jejunabunt illis diebus.

21 Sed nemo panniculum impexum inſuit veſtimento veteri : alioquin,illud ipſius ſupplementum novum tollit *aliquid* ex vetere *veſtimento*,& fit pejor fiſſura.

22 Et nemo injicit vinum novum in utres veteres : alioqui vinum effunditur,& utres pereunt ; ſed vinum novum in utres recentes injiciendum eſt.

23 Factum eſt autem ut ipſe præteriret Sabbatho per ſata,& cœperunt diſcipuli ejus iter faciendo vellere ſpicas.

24 Tunc Phariſæi dixerunt ei, Ecce,cur faciunt Sabbatho quod non licet ?

25 Et ipſe dixit eis, Numquam legiſtis quid fecerit David quum egeret, & eſuriret ipſe,& qui cum eo *erant* ?

26 Quomodo ingreſſus ſit domum Dei ſub Abiathar Pontifice maximo, & panes propoſititios ederit, quos non licet edere niſi Sacerdotibus,& dederit etiam iis qui ſecum erant ?

27 Dixit etiam eis,Sabbathum propter hominem factum eſt, non homo propter Sabbathum.

28 Itaque Filius hominis eſt etiam Sabbathi dominus.

CAPUT III.

Jus Sabbathi. Inveſtitura Apoſtolorum. Per quam vim ejiciantur dæmonia. Quis mater aut frater Chriſti.

ET introivit rurſus in ſynagogam : eratque illic quidam areſactam manum habens :

2 Et obſervabant an Sabbatho ſanaturus eſſet eum : ut ipſum accuſarent.

3 Tunc ait homini habenti manum areſactam, Surge in medium.

4 Eis autem dixit, Licet ſabbatho benefacere, an malefacere *cuipiam* ? hominem ſervare,aut trucidare ? ipſi verò ſilebant.

5 Et quum circumſpexiſſet eos cum ira, ſimul dolens quod occalluiſſet cor eorum, dicit homini, Extende manum tuam. Et *is* extendit : reſtitutaque eſt manus ejus ſana ut altera.

6 Tunc egreſſi Phariſæi, ſtatim cum Herodianis conſilium inierunt adverſus eum,ut eum perderent.

7 Sed Jeſus cum diſcipulis ſuis ſeceſſit ad mare : & magna multitudo ſequuta eſt eum à Galilæa,& à Judæa,

8 Et Hieroſolymis,& ab Idumæa & *regione quæ eſt* trans Jordanem : & qui circa Tyrum ac Sidonem *habitabant*, magnâ multitudine, quum audiſſent quanta faceret,venerunt ad eum.

9 Ipſe autem dixit diſcipulis ſuis ut navigiolum ſibi ſemper adeſſet propter turbam,ne ipſum opprimerent.

10 Multos enim ſanaverat,adeo ut inciderent in eum,ut ipſum tangerent quotquot tenebantur flagellis.

11 Et ſpiritus impuri quum eum conſpexerant, accidebant ei *ad pedes*, & clamabant dicentes, Tu es Filius ille Dei.

12 Ipſe verò multum interminabatur eis,ne ipſum manifeſtum facerent.

13 Tunc aſcendit in montem, & advocavit ad ſe quos ipſe voluit : & venerunt ad eum.

14 Et conſtituit duodecim ut ſecum eſſent,& ut mitteret eos ad prædicandum *Evangelium :*

15 Et ut haberent poteſtatem ſanandi morbos, & ejiciendi dæmonia.

16 Primum Simonem : (cui impoſuit nomen Petrum.)

17 Et Jacobum *filium* Zebedæi,& Johannem fratrem Jacobi (& impoſuit eis nomina Boanerges,quod eſt,filii tonitrui)

18 Et Andræam,& Philippum, & Bartholomæum,& Matthæum,& Thomam,& Jacobum Alphæi *filium*, & Thaddæum,& Simonem Cananiten,

19 Et Judam Iſcarioten, qui & prodidit eum:veneruntque domum.

20 Convenit autem rurſum turba, adeo ut ne capere quidem cibum poſſent.

21 Et quum *hæc* audiſſent ipſius propinqui, venerunt ut prehenderent eum : dicebant enim eum apud ſe non eſſe.

22 Scribæ verò qui Hieroſolymis deſcendebant,dicebant,Certè habet Beelzebulem,& certè per principem dæmoniorum ejicit dæmonia.

23 Quum autem eos advocâſſet, dixit eis per parabolas,Quomodo poteſt Satanas Satanam ejicere ?

24 Neque ſi regnum adverſus ſeſe diſſideat,poteſt ſtare regnum illud :

25 Neque ſi domus contra ſemetipſam diſſideat,poteſt ſtare domus illa :

26 *Sic* quoque ſi Satanas inſurrexit & diſſidet adverſus ſemetipſum, ſtare non poteſt,ſed finem habet.

27 Non poteſt quiſquam potentis *alicujus* vaſa,ingreſſus domum ejus,diripere, niſi primò validum illum vinxerit : & tunc domum ejus diripiet.

28 Amen dico vobis,quævis peccata remittentur filiis hominum, & blaſphemiæ quibuſcumque blaſphemarint :

29 Sed quicumq; blaſphemarit in Spiritum ſanctum, non habet remiſſionem in æternum,ſed tenetur æterno judicio.

30 Dicebant enim, Spiritum impurum habet.

31 Veniunt igitur fratres & mater ejus: & foris ſtantes, miſerunt ad eum, & eum vocarunt.

32 Sedebat autem circa eum turba: *illi* verò dixerunt ei, Ecce, mater tua & fratres tui foris quærunt te.

33 Tunc reſpondit eis, dicens, Quæ eſt mater mea,aut fratres mei ?

34 Et quum circumſpexiſſet in circuitu eos qui circumſedebant, ait, Ecce, mater mea, & fratres mei.

35 Quicumque enim fecerit quod Deus vult,is eſt frater meus,& ſoror mea,& mater.

CAPUT IV.

Parabola ſeminantis ejuſdemque expoſitio, & navigatio periculoſa.

Et rurſus cœpit docere apud mare: & coacta eſt ad eum turba multa, adeo ut ipſe navigium ingreſſus ſederet in mari: tota autem turba apud mare in terra erat.
2 Et docebat eos per parabolas multa, dicebatque eis in doctrina ſua:
3 Audite, Ecce, *quidam* ſator exiit ſatum:
4 Et factum eſt inter ſerendum, aliud quidem cecidit ſecundùm viam: veneruntque volucres cœli, & devoraverunt illud.
5 Aliud verò cecidit in petroſa, ubi non habebat terram multam: & ſtatim exortum eſt, propterea quòd non habebat profundam terram:
6 Sole autem exorto, ardore tactum eſt, & propterea quod non habebat radicem, exaruit.
7 Et aliud cecidit in ſpinas: & aſcenderunt ſpinæ, ac ſuffocarunt illud, & fructum non edidit.
8 Et aliud cecidit in terram bonam, ediditque fructum aſſurgentem ac creſcentem; & tulit aliud tricena, & aliud ſexagena, & aliud centena.
9 Tunc dixit eis, Qui habet aures ad audiendum, audiat.
10 Quum autem eſſet ſolus, interrogarunt eum qui circum eum erant cum duodecim, de parabola.
11 Et dixit eis, Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei: iis autem qui foris ſunt, per parabolas omnia *iſta* fiunt:
12 Ut videntes videant, & non cernant: & audientes audiant, & non intelligant: nequando *ſe* convertant, & remittantur eis peccata.
13 Præterea dixit ei, Neſcitis parabolam iſtam? & quomodo omnes parabolas cognoſcetis?
14 Sator ille, ſermonem ſerit.
15 Iſti autem ſunt qui juxta viam *ſemen excipiunt*, in quibus *videlicet* ſeminatur ſermo: ſed poſtquam audierunt, ſtatim venit Satanas, & tollit ſermonem qui ſeminatus fuerat in cordibus eorum.
16 Et iſti ſunt ſimiliter qui in petroſa ſemen excipiunt: qui *videlicet* quum audirent ſermonem, ſtatim cum gaudio excipiunt eum:
17 Et non habent radicem in ſeſe, ſed temporarii ſunt: deinde ortâ afflictione aut perſequutione propter ſermonem, ſtatim offenduntur.
18 Hi ſunt autem qui in ſpinas ſemen excipiunt, hi ſunt, *inquam*, qui ſermonem audiunt:
19 Sed ſolicitudines ſeculi hujus, & fallacia divitiarum, & cupiditates quæ in cæteris rebus *verſantur*, introeuntes ſuffocant ſermonem, iſque redditur fructus expers.
20 Hi ſunt verò qui in terram bonam ſemen exceperunt, qui *videlicet* audiunt ſermonem, & excipiunt: & fructum ferunt, aliud tricena, aliud ſexagena, aliud centena *grana*.
21 Dixit etiam eis, Num lucerna venit ut ſubter modium ponatur, aut ſubter lectum? nonne ut candelabro imponatur?
22 Non eſt enim quicquam occultum quod non ſit manifeſtum futurum, neque *quod* abſcondatur, ſed *oportet* ut in apertum veniat.
23 Si quis habet aures ad audiendum, audiat.
24 Præterea dixit eis, Videte quid audiatis: quâ menſurâ metimini, vobis metietur, & adjicietur vobis qui auditis.
25 Qui enim habet dabitur ei: & qui non habet, etiam quod habet, tolletur ab eo.
26 Item dicebat, Ita eſt regnum Dei ut ſi quiſpiam jaciat ſemen in terram,
27 Et dormiat, & exſurgat nocte ac die: & ſemen germinet, & aſſurgat quomodo ipſe neſcit.
28 Sponte enim terra fructum fert, primùm herbam, deinde ſpicam, deinde plenum frumentum in ſpica:
29 Quum autem prodiderit *ſeſe* fructus, ſtatim mittit meſſores, quoniam adeſt meſſis.
30 Dicebat etiam, Cui *rei* aſsimilaverimus regnum Dei? aut quâ collatione contulerimus illud?
31 Velut grano ſinapis; quod quum ſeritur in terra, minimum eſt omnium ſeminum quæ in terra ſunt:
32 Sed quum ſatum fuerit, aſſurgit, & fit maximum omnium olerum: editque ramos magnos, ita ut poſſint ſub ejus umbra volucres cœli nidulari.
33 Et talibus multis parabolis loquebatur eis ſermonem *Evangelii* prout poterant audire.
34 Abſque parabola verò non loquebatur eis: privatim autem diſcipulis ſuis explicabat omnia.
35 Dixit autem eis die illo, quum ſerum *diei* eſſet, Tranſeamus in ulteriorem *ripam*.
36 Dimiſſâ igitur turbâ acceperunt eum ut erat in navigio: ſed & alia navigiola erant cum eo.
37 Tunc oritur turbo venti magnus: & fluctus irruebant in navigium, ita ut jam impleretur.
38 Erat autem ipſe in puppi, cervicali indormiens: tunc expergefaciunt eum, dicuntque ei, Magiſter, non eſt tibi curæ quod perimus?
39 Experrectus igitur objurgavit ventum, dixitque mari, Sile, obmuteſce. Tum quievit ventus, factaque eſt tranquillitas magna.
40 Dixit autem eis, Quid ita timidi eſtis?

eſtis ? quomodo fidem non habetis ?
41 Et timuerunt timore magno, dice-
bantque alius ad alium, Quiſnam iſte eſt,
quòd etiam ventus & mare auſcultent ei?

CAPUT V.

Miracula erga Dæmoniacum, erga filiam Jairi, & erga mulierem ſanguinis fluxione laborantem.

ET venerunt in ulteriorem *ripam* ma-
ris, in regionem Gadarenorum.
2 Egreſſo autem ipſi è navigio, ſtatim
occurrit è monumentis quidam in quo
erat ſpiritus impurus :
3 Qui domicilium habebat in monu-
mentis, & ne catenis quidem quiſquam po-
terat eum vincire :
4 Propterea quòd ſæpe pedicis & cate-
nis vinctus fuerat, ſed diſcerptæ fuerant
ab eo catenæ, & pedicæ contritæ : neque
quiſquam potuerat eum domare.
5 Et per omne *tempus* erat die ac nocte
in montibus & in monumentis clamans, &
concidens ſeipſum lapidibus.
6 Quum vidiſſet autem Jeſum procul,
cucurrit & adoravit eum :
7 Et clamans voce magnâ dixit, Quid
mihi tecum Jeſu Fili Dei altiſſimi ? ad-
juro te *per* Deum ne me torqueas.
8 (Dicebat enim ei *Jeſus*, exi ſpiritus
impure ex iſto homine)
9 Tunc interrogavit eum, Quod tibi
nomen *eſt* ? Et reſpondit dicens, Legio
mihi nomen *eſt* : quia multi ſumus.
10 Et multum precabatur eum ne ipſos
mitteret extra illam regionem.
11 Erat autem illic apud montes grex
porcorum magnus paſcens.
12 Et precati ſunt eum omnes *illi* dæ-
mones, dicentes, Mitte nos ad porcos, ut
in eos introeamus.
13 Et permiſit eis ſtatim Jeſus. Egreſſi
verò ſpiritus illi impuri introierunt por-
cos: & ruit ille grex è præcipitio in
mare, (erant autem quaſi bis mille) & ſuf-
focati ſunt in mari.
14 Qui verò paſcebant porcos, fugerunt,
& renunciarunt in urbem & in agros. Et
illi egreſſi ſunt ut viderent quid illud
eſſet quod factum fuerat.
15 Veniunt igitur ad Jeſum, & conſpi-
ciunt eum qui fuerat dæmoniacus ſeden-
tem ac veſtitum & ſanæ mentis, eum *inquam*
qui habuerat legionem : & timuerunt.
16 Et qui *id* viderant, narraverunt eis
quomodo actum eſſet cum dæmoniaco, &
de porcis.
17 Tunc *illi* cœperunt eum rogare ut
abiret ex finibus ipſorum.
18 Ipſo verò ingreſſo in navigium, ro-
gabat eum ille qui fuerat dæmoniacus ut
eſſet cum ipſo.
19 Jeſus autem non permiſit ei, ſed ei
dixit, Abi domum tuam ad tuos : & eis
renuncia quanta tibi Dominus præſtiterit,
& quod miſertus ſit tui.
20 Abiit igitur *ille*, & cœpit prædicare
in Decapoli quanta ipſi feciſſet Jeſus : &
omnes mirabantur.
21 Et quum Jeſus rurſum trajeciſſet na-
vigio in ulteriorem *ripam*, coacta eſt turba
multa ad eum : eratque apud mare.
22 Et ecce, venit unus ex præfectis ſy-
nagogæ, nomine Jairus : & quum vidiſſet
eum, accidit ad pedes ejus:
23 Et multum precabatur eum, dicens,
Filiola mea in extremum adducta eſt :
rogo ut venias, & imponas ei manus, ut ſer-
vetur ; & vivet.
24 Abiit igitur *Jeſus* cum eo : & ſeque-
batur eum turba multa, & comprimebant
eum.
25 (Tunc mulier quædam quæ erat in
fluxione ſanguinis *ab* annis duodecim :
26 Fueratque multa perpeſſa à multis
medicis, & impenderat omnia ſua, & nihil
adjuta fuerat, ſed potius in deterius vene-
rat ;
27 Quum audiſſet de Jeſu, venit in turba
à tergo, & tetigit veſtimentum ejus.
28 Dicebat enim, Si vel veſtimenta ejus
tetigero, ſervabor.
29 Et ſtatim exaruit fons ſanguinis e-
jus ; & ſenſit corpore ſe ſanatam eſſe ex eo
flagello.
30 Statim autem Jeſus quum apud ſe
cognoviſſet vim illam quæ ex ſeipſo pro-
dierat, converſus in turba, dixit, Quis teti-
git veſtimenta mea ?
31 Et dixerunt ei diſcipuli ipſius, Vides
turbam te comprimentem, & dicis, Quis me
tetigit ?
32 *Ipſe* verò circumſpiciebat ut videret
eam quæ hoc fecerat.
33 Mulier autem timens & tremens,
quum ſciret quod in ſe factum fuerat, ve-
nit, & accidit ei *ad pedes*, dixitque ei om-
nem veritatem.
34 Ille autem dixit ei, Filia, fides tua te
ſervavit : abi cum pace, & eſto ſana ex fla-
gello tuo.)
35 Adhuc eo loquente veniunt *quidam*
à præfecto ſynagogæ, dicentes, Filia tua
mortua eſt : quid amplius vexas magi-
ſtrum ?
36 Jeſus autem, ſtatim ut audiit hunc
ſermonem qui dicebatur, dicit præfecto
ſynagogæ, Ne metue, ſolummodo crede.
37 Neque permiſit ut ſe quiſquam unà
ſequeretur niſi Petrus, & Jacobus, & Jo-
hannes frater Jacobi.
38 Venit igitur domum præfecti ſyna-
gogæ, & tumultum conſpicit, flentes &
ejulantes multum.
39 Et ingreſſus dicit eis, Quid tumul-
tuamini & fletis? puella non eſt mortua,
ſed dormit :
40 Et deridebant eum. Ipſe verò, ejectis
omnibus, aſſumit patrem & matrem puel-
læ, & eos qui ſecum erant, & ingreditur
eò ubi erat puella jacens.

41 Prehenſaque manu puellæ, dicit *ei*,
Talitha cumi : quod eſt, ſi interpreteris,
Puella (tibi dico) ſurge.
42 Et ſtatim ſurrexit puella, & ambula-
bat : erat enim annorum duodecim, & ob-
ſtupuerunt ſtupore magno.
43 *Ipſe* verò multum imperavit eis ne
quis id reſciret : dixitque ut daretur puel-
læ quo veſceretur.

CAPUT VI.

Prædicans Chriſtus in patria contemnitur. Mittuntur Apoſtoli. Johannes ab Herode decollatur. Quinque panibus ſaturatur ingens populus.

ET egreſſus eſt illinc, venitque in patri-
am ſuam : & ſequuti ſunt eum diſcipu-
li ejus.
2 Quumq; adveniſſet Sabbathum, cœpit
in ſynagoga docere : multique audientes
percellebantur, dicentes, Unde huic iſta ?
& quæ eſt hæc ſapientia quæ data eſt ei,
quod etiam virtutes tales per manus ejus
edantur?
3 Nonne iſte eſt faber ille, filius Mariæ,
frater Jacobi, & Joſe, & Judæ, & Simonis?
nonne & ſorores ejus hîc ſunt apud nos ?
& offendebantur in ipſo.
4 Dicebat autem eis Jeſus, Non eſt Pro-
pheta inhonoratus niſi in patria ſua, & in-
ter cognatos, & domi ſuæ.
5 Neque potuit illic virtutem ullam
edere, niſi *quòd* quum paucis ægrotis im-
poſuiſſet manus, ſanavit *eos*.
6 Mirabaturque propter incredulitatem
eorum, & circuibat vicos in orbem, do-
cens.
7 Tunc advocavit duodecim illos, cœ-
pitque eos mittere binos : deditque eis po-
teſtatem *adverſus* ſpiritus impuros.
8 Et præcepit eis ut nihil ſumerent ad
iter, niſi virgam tantùm, non peram, non
panem, non æs in zona :
9 Sed *ut* calcearentur ſandaliis : & ne
induerentur binis tunicis.
10 Et dicebat eis, Ubicumque introieri-
tis domum, illic manete, uſquedum exeatis
illinc.
11 Et quicumq; non exceperint vos, ne-
que audierint vos, egreſsi illinc, excutite
pulverem qui ſuberit pedibus veſtris, ut
hoc ſit teſtimonium adverſus eos. Amen
dico vobis, tolerabilior erit Sodomorum
conditio aut Gomorrhorum in die Judicii,
quàm urbis illius.
12 Egreſsi igitur *illi* proclamabant ut
reſipiſcerent *homines*.
13 Et dæmonia multa ejiciebant, unge-
bantque oleo multos ægrotos, & ſanabant
eos.
14 Audivit autem *hæc* rex Herodes (cla-
rum enim factum erat nomen ejus) dixit-
que, Johannes ille qui baptizabat, ſuſcita-
tus eſt ex mortuis, & propterea virtutes
agunt in eo.
15 Alii dicebant, Elias eſt. Alii verò di-
cebant, Propheta eſt, vel unus ex prophetis
illis.
16 Quum igitur *hæc* audiſſet Herodes,
ait, Iſte eſt Johannes quem ego decollavi :
ipſe ſuſcitatus eſt ex mortuis.
17 Ipſe enim Herodes miſsis *ſatellitibus*
prehenderat Johannem, & vinxerat eum in
carcere, propter Herodiadem uxorem Phi-
lippi fratris ſui, quia duxerat eam uxo-
rem.
18 Dicebat enim Johannes Herodi, Non
licet tibi habere uxorem fratris tui.
19 Herodias autem imminebat ei, & cu-
piebat eum trucidare : nec poterat.
20 Herodes enim metuebat Johannem ;
ſciens eum *eſſe* virum juſtum ac ſanctum, &
obſervabat eum, auditoque eo multa facie-
bat, & libenter eum audiebat.
21 Quum igitur dies opportunus adeſſet,
quo tempore Herodes in natalitiis ſuis
cœnam faciebat proceribus ſuis, ac chili-
archis, & primariis Galilææ :
22 Et introiſſet filia ipſius Herodiadis,
ac ſaltâſſet, placuiſſetque Herodi, & ſimul
accumbentibus, rex ait puellæ, Pete à me
quodcumque volueris, & dabo tibi.
23 Juravitque ei, Quodcumque à me pe-
tieris dabo tibi, uſque ad dimidium regni
mei.
24 At illa egreſſa dixit matri ſuæ, Quid
petam ? Illa verò dixit, Caput Johannis
Baptiſtæ.
25 *Puella* igitur cum feſtinatione ſtatim
ad regem ingreſſa, *id* petiit, dicens, Velim
ut jam nunc des mihi in patina caput Jo-
hannis Baptiſtæ.
26 Rex autem valde triſtis factus, noluit
tamen propter jusjurandum, & eos qui ſi-
mul accumbebant, eam aſpernari.
27 Et ſtatim rex miſſo ſpiculatore, im-
peravit ut afferretur caput ejus.
28 Ille verò abiit, ac decollavit eum in
carcere : attulitque caput ejus in patina, &
dedit illud puellæ, & puella dedit illud
matri ſuæ.
29 Quumque *hoc* audiſſent diſcipuli e-
jus, venerunt, & ſuſtulerunt cadaver ejus, &
poſuerunt in monumento.
30 Coacti ſunt autem Apoſtoli ad Jeſum,
& annunciaverunt ei omnia, & quæ ege-
rant, & quæ docuerant.
31 Et dixit eis, Venite vos ſeorſim in
deſertum locum, & requieſcite paululùm.
Erant enim multi venientes & abeuntes :
& ne cibum quidem capere ipſis vacabat.
32 Abierunt igitur in deſertum locum
navigio ſeorſim.
33 Vidit autem eos abeuntes turba, &
agnoverunt eum multi: & pedibus ex om-
nibus civitatibus concurrerunt illuc, præ-
veneruntque eos, & convenerunt ad eum.
34 Tunc egreſſus vidit turbam multam
Jeſus, & commiſeratione intimâ commotus
eſt ſuper eis, quoniam erant ut oves non
habentes paſtorem ; cœpitque eos docere
multa.

35 Quum autem jam multus dies eſſet,
adierunt eum diſcipuli ejus, dicentes, De-
ſertus eſt locus iſte, & jam multus dies
eſt:
36 Dimitte eos, ut abeuntes in circum-
jacentes agros ac vicos, emant ſibi panes:
nam quo veſcantur non habent.
37 At ille reſpondens, dixit eis, Date
vos ipſis quo veſcantur. Tunc dicunt ei,
Num profecti emerimus ducentis denariis
panes, & dederimus eis quo veſcantur?
38 Ipſe verò dixit eis, Quot panes ha-
betis? abite & videte. Et *illi* re cognitâ,
dixerunt, Quinque, & duos piſces.
39 Tunc imperavit eis ut facerent diſ-
cumbere omnes per convivia ſuper viridi
gramine.
40 Diſcubuerunt igitur ſigillatim per
areolas, *partim* centeni, & *partim* quin-
quageni.
41 Et acceptis quinque illis panibus, ac
duobus illis piſcibus, quum ſuſpexiſſet in
cœlum, benedixit; ac fregit panes: dedit-
que diſcipulis ſuis ut illis apponerent: &
duos piſces partitus eſt omnibus.
42 Comederuntque omnes, & ſaturati
ſunt.
43 Et ſuſtulerunt fragmentorum duo-
decim cophinos plenos, & ex piſcibus.
44 Erant autem qui comederant quaſi
quinquies mille viri.
45 Et ſtatim coegit diſcipulos ſuos in-
ſcendere navigium, & præire in ulterio-
rem *ripam* Bethſaidæ oppoſitam, dum ipſe
dimitteret turbam.
46 Et quum amandâſſet eos, abiit in
montem ad precandum.
47 Quum autem ſerum *diei* adeſſet, erat
navigium in medio mari, & ipſe ſolus in
terra.
48 Viditq; eos vexatos in *navigio* pro-
vehendo: (erat enim ventus eis contra-
rius, & circa quartam vigiliam noctis ve-
nit ad eos, ambulans ſuper mare: volebat-
que eos prætérire.
49 Illi verò viſo eo ambulante ſuper
mare, putârunt ſpectrum eſſe: & exclama-
verunt.
50 (Omnes enim videbant eum, & tur-
bati ſunt) ſed ſtatim loqutus eſt cum eis:
& dixit, Confidite, ego ſum, ne timete.
51 Tunc aſcendit ad eos in navigium,
quievitque ventus: & *ipſi* multò magis a-
pud ſeſe obſtupeſcebant, & mirabantur.
52 Non enim intellexerant *quod factum
fuerat* illis panibus: quoniam cor eorum
ſtupidum erat.
53 Et quum trajeciſſent venerunt in
terram Genezaret, & appulerunt.
54 Tunc ipſis egreſsis è navigio, ſtatim
agnito eo,
55 Percurſâ totâ illâ circumjacente re-
gione, *homines loci illius* cœperunt in
grabbatis malè affectos circumferre ubi
audiebant eum eſſe.
56 Et quocumque introiſſet in vicos
aut urbes, aut agros, in foris ponebant æ-
grotos: & precabantur eum ut vel fimbri-
am pallii ipſius tangerent: & quotquot
tangebant eum, ſervabantur.

CAPUT VII.

*Præpoſtera Phariſæorum religio. Chana-
neæ fides. Surdus mutus ſanatur.*

Tunc coguntur ad eum Phariſæi: &
quidam ex Scribis, qui venerant Hie-
roſolymis.
2 Et quum vidiſſent quoſdam ex diſci-
pulis ejus pollutis manibus (id eſt, illotis)
edere panem, conqueſti ſunt.
3 Nam Phariſæi & omnes Judæi, niſi
pugno laverint manus, non edunt, tenentes
traditionem Seniorum.
4 Et à foro *venientes*, niſi loti fuerint,
non edunt. Et alia multa ſunt quæ accepe-
runt tenenda; *nempe*, lotiones poculorum,
& ſextariorum, & æramentorum, & lecto-
rum.
5 Deinde interrogârunt eum Phariſæi
& Scribæ, Quare diſcipuli tui non ambu-
lant ſecundùm traditionem Seniorum, ſed
illotis manibus edunt panem?
6 Ille verò reſpondens dixit eis, Bene
certè prophetavit Eſaias de vobis hypo-
critis: ut ſcriptum eſt, Populus iſte labiis
me honorat, cor autem eorum procul abeſt
à me.
7 Fruſtra verò me colunt, docentes do-
ctrinas, *quæ ſunt* mandata hominum.
8 Nam omiſſo mandato Dei, tenetis tra-
ditionem hominum, lotiones ſextariorum
& poculorum: aliaque ſimilia hujuſmodi
multa facitis.
9 Præterea dixit eis, *Sanè* bellè abole-
tis mandatum Dei, ut traditionem veſtram
ſervetis.
10 Moſes enim dixit, Honora patrem
tuum, & matrem tuam, &, Qui maledixerit
patri vel matri, morte moriatur.
11 Vos autem dicitis, Si dixerit quiſpi-
am patri vel matri, Corban (id eſt, do-
num) *eſt* quocumque à me juvari poſſes,
inſons erit.
12 Nec permittitis amplius eum quic-
quam præſtare patri ſuo, aut matri ſuæ:
13 Irritum facientes ſermonem Dei tra-
ditione veſtrâ quam tradidiſtis: & ſimi-
lia hujuſmodi multa facitis.
14 Advocatâ etiam totâ turbâ, dixit
eis, Audite me omnes, & attendite.
15 Nihil eſt extra hominem, quod in-
grediens in eum, poſſit eum polluere: ſed
quæ egrediuntur ex eo, illa ſunt quæ pol-
luunt hominem.
16 Si quis habet aures ad audiendum,
audiat.
17 Et quum introiſſet domum *digreſ-
ſus* à turba, interrogârunt eum diſcipuli
ejus de parabola.
18 Tunc dicit eis, Itane & vos intelli-
gentiâ caretis? non intelligitis quicquid

extrinſecus ingreditur in hominem, non
poſſe eum polluere?
19 Non enim ingreditur in cor ejus,
ſed in ventrem: & in latrinam abit, pur-
gans omnes eſcas.
20 Dicebat autem, quod ex homine e-
greditur, illud polluere hominem.
21 Intus enim, ex corde hominum malæ
cogitationes egrediuntur, adulteria, ſcor-
tationes, cædes,
22 Furta, augendæ rei artes, ſcelera, do-
lus, protervia, oculus malus, obtrectatio,
ſuperbia, amentia.
23 Omnia hæc ſcelera intus exeunt, &
polluunt hominem.
24 Et illinc ſurgens abiit in confinia
Tyri ac Sidonis: & ingreſſus domum, ne-
minem volebat *hoc* ſcire: ſed non potuit
latere.
25 Quum enim de eo audiſſet mulier,
cujus filiola habebat ſpiritum impurum,
venit, & accidit ad pedes ejus:
26 (Erat autem mulier Græca, Syro-
phœniſſa gente) & rogavit eum ut dæmo-
nium ejiceret ex filia ſua.
27 Jeſus autem dixit ei, Sine prius ſatu-
rari liberos: non eſt enim bonum accipere
panem liberorum, & objicere catellis.
28 Ipſa verò reſpondit, & dixit ei, Eti-
am Domine: ſed enim catelli edunt ſub
menſa ex micis puerorum.
29 Tunc dixit ei, Propter iſtum ſermo-
nem abi, exiit dæmonium ex filia tua.
30 Quum autem *illa* abiiſſet domum ſu-
am, invenit dæmonium exiiſſe, & filiam
projectam ſuper lectum.
31 Tunc regreſſus è finibus Tyri ac Si-
donis venit ad mare Galilææ, per medios
fines Decapolis.
32 Et offerunt ei ſurdum difficulter lo-
quentem: & precantur eum ut imponat ei
manum.
33 *Ipſe* verò quum abduxiſſet eum è tur-
ba privatim, miſit digitos ſuos in auricu-
las ejus: & quum ſpuiſſet, tetigit linguam
ejus.
34 Et quum ſuſpexiſſet in cœlum, inge-
muit, dixitque ei, Ephphatha, quod eſt, Ad-
aperitor.
35 Et ſtatim adapertæ ſunt ejus aures:
& ſolutum eſt vinculum linguæ ipſius, &
loquebatur rectè.
36 Et interdixit eis ne cui dicerent, ſed
quantumcumque ipſe eis interdixiſſet,
multò magis *hoc* prædicabant.
37 Et ſupra modum percellebantur, di-
centes, Bene omnia fecit: facit ut & ſurdi
audiant, & muti loquantur.

CAPUT VIII.

Miraculum 7. panum. Cæci ſanatio. Apoſtolorum de Chriſto confeſſio. Satanam eſſe qui animam ſervare ſuadet.

DIebus illis, quum multa omnino tur-
ba eſſet, nec haberent quo veſceren-
tur, advocatis Jeſus diſcipulis ſuis, dixit
eis,
2 Intimâ miſericordiâ commoveor erga
turbam: quia jam triduum manent apud
me, nec habent quo veſcantur.
3 Quòd ſi dimiſero eos jejunos domum
ſuam, deficient in via: quidam enim ex
eis procul venerunt.
4 Reſponderunt autem ei diſcipuli ejus,
Unde iſtos quiſpiam poſſit hîc ſatiare pa-
nibus in deſerto?
5 Interrogavit autem eos, Quot panes
habetis? Ipſi verò dixerunt, Septem.
6 Tunc denunciavit turbæ ut diſcum-
beret humi: & acceptis ſeptem illis pani-
bus, quum gratias egiſſet, fregit, deditque
diſcipulis ſuis ut *eos* apponerent: & appo-
ſuerunt turbæ.
7 Habebant autem piſciculos paucos: &
quum benedixiſſet, dixit ut hos etiam ap-
ponerent.
8 Comederunt autem, & ſaturati ſunt:
& ſuſtulerunt fragmentorum quæ ſuper-
fuerant, ſeptem ſportas.
9 Erant autem qui comederant, quaſi
quater mille: dimiſitque eos.
10 Et ſtatim ingreſſus in navigium cum
diſcipulis ſuis, venit in partes Dalmanu-
tha.
11 Prodierunt autem Phariſæi, cœpe-
runtque altercari cum eo, quærentes ab eo
ſignum è cœlo, ipſum tentando.
12 Ipſe verò quum altè ingemuiſſet ſpi-
ritu ſuo, dixit, Cur gens iſta ſignum requi-
rit? Amen dico vobis, ſi dabitur iſti genti
ſignum.
13 Et eis relictis, ingreſſus rurſus navi-
gium, abiit in ulteriorem *ripam*.
14 Fuerant autem obliti diſcipuli ſu-
mere panes, & panem non niſi unum habe-
bant ſecum in navigio.
15 Tunc edixit eis, dicens, Videte, cave-
te à fermento Phariſæorum, & fermento
Herodis.
16 Diſceptabant igitur alii adverſus
alios, dicentes, Panes non habemus.
17 *Id* autem quum nôſſet Jeſus, dixit
eis, Quid diſceptatis quod panes non habe-
tis? nondum animum advertitis, nec intel-
ligentiâ præditi eſtis? adhuc ſtupidum
habetis cor veſtrum?
18 Quum oculos habeatis, non cernitis?
& quum aures habeatis, non auditis? neque
memores eſtis?
19 Quum quinque illos panes fregi illis
quinquies mille, quot cophinos fragmentis
plenos ſuſtuliſtis? Dicunt ei, Duodecim.
20 Quum autem ſeptem illos *panes* illis
quater mille, quot ſportas fragmentis ple-
nas ſuſtuliſtis? Illi verò dixerunt, Septem.
21 Tunc dixit eis, Quomodo *hæc* non
intelligitis?
22 Venit autem Bethſaidam: & obtule-
runt ei cæcum, & precati ſunt eum ut ip-
ſum tangeret.
23 Tunc prehenſâ manu cæci, eduxit
eum extra vicum; & quum inſpuiſſet in
oculos

oculos ejus, impoſuiſſetque ei manus, interrogavit eum ecquid videret.

24 Qui quum ſuſpexiſſet, dixit, Video homines inſtar arborum ambulantes.

25 Deinde rurſum impoſuit manus oculis ejus, fecitq; ut *denuo* oculos attolleret: & reſtitutus fuit, viditque procul & dilucidè omnes.

26 Tunc *Jeſus* miſit eum domum ſuam, dicens, Neque in vicum illum ingreditor, neque *hæc* dicito cuiquam in vico.

27 Egreſſus eſt autem Jeſus ac diſcipuli ejus in vicos Cæſareæ *quæ cognominatur* Philippi: & in via interrogavit diſcipulos ſuos, dicens eis, Quemnam eſſe me dicunt homines?

28 Illi verò reſponderunt, Johannem Baptiſtam: & alii Eliam: alii verò unum ex Prophetis.

29 Tunc ipſe dixit eis, Vos autem quem me dicitis eſſe? Reſpondens verò Petrus, dicit ei, Tu es ille Chriſtus.

30 Tunc interminatus eſt ut nulli *id* dicerent de ſe.

31 Et cœpit eos docere, quòd oporteret Filium hominis multa pati, & reprobari à Senioribus, & primariis Sacerdotibus, ac Scribis, & trucidari: & tribus poſt diebus reſurgere.

32 Et apertè eum ſermonem loquebatur, Tunc prehenſum eum Petrus cœpit objurgare.

33 Ipſe verò converſus, & intuitus diſcipulos ſuos, objurgavit Petrum, dicens, Abſcede à me Satana: nam non ſapis quæ Dei *ſunt*, ſed quæ *ſunt* hominum.

34 Et quum advocâſſet turbam cum diſcipulis ſuis, dixit eis, Quicumque vult pone me venire abdicet ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, ac ſequatur me.

35 Quiſquis enim voluerit animam ſuam ſervare, perdet eam: quiſquis autem perdiderit animam ſuam cauſâ meâ & Evangelii, is ſervabit eam.

36 Quid enim profuerit cuipiam ſi lucratus fuerit mundum totum, & anima ſua mulctetur?

37 Aut quam dabit quiſpiam compenſationem animæ ſuæ?

38 Nam quemcunque puduerit mei ac meorum ſermonum in gente iſta adultera & peccatrice, Filium etiam hominis pudebit ejus, quando venerit in gloria patris ſui cum Angelis illis ſanctis.

CAPUT IX.

Transfiguratio Chriſti. Quis Elias ſit. Spiritus mutus ejicitur. Diſcipuli exemplo puerili de prioritate inſtruuntur.

PRæterea dixit eis, Amen dico vobis, ſunt quidam ex iis qui hîc aſtant, qui nequaquam guſtabunt mortem, uſquedum viderint regnū Dei veniſſe cum potentia.

2 Sexto verò poſt die aſſumit Jeſus Petrum, & Jacobum, & Johannem, & ſubducit eos in montem ſublimem ſeorſim ſolos; & transformatus fuit coram eis.

3 Et veſtimenta ejus facta ſunt coruſcantia, candida valde ut nix, qualia non poteſt fullo in terra dealbare.

4 Et viſus eſt eis Elias cum Moſe, qui colloquebantur cum Jeſu.

5 Tunc reſpondens Petrus, dicit Jeſu, Rabbi, bonum eſt nos hîc eſſe: faciamus igitur tabernacula tria, tibi unum, & Moſi unum, & Eliæ unum.

6 Nec enim ſciebat quid loqueretur: erant enim exterriti.

7 Et extitit nubes quæ inumbravit eos: venitque vox è nube, dicens, Hic eſt Filius ille meus, dilectus ille, ipſum audite.

8 Et repente quum circumſpexiſſent, non amplius viderunt quemquam, niſi ſolum Jeſum ſecum.

9 Quum verò deſcenderent è monte, interdixit eis ut nemini narrarent quæ viderant, niſi poſtquam Filius hominis à mortuis reſurrexiſſet.

10 *Ipſi* igitur hanc rem continuerunt apud ſe, mutuò quærentes, quid illud eſſet, A mortuis reſurgere.

11 Et interrogaverunt eum, dicentes, Cur Scribæ dicunt oportere ut Elias prius veniat?

12 Ipſe verò reſpondens dixit eis, Elias quidem poſtquam prius venerit, reſtituet omnia: ſed ut ſcriptum eſt de Filio hominis, *oportet* ut multa patiatur, & pro nihilo habeatur.

13 Sed dico vobis, & Eliam veniſſe, & *iſtos* ei feciſſe quæcumque voluerunt, ſicut ſcriptum eſt de eo.

14 Et quum veniſſet ad diſcipulos *ſuos*, vidit turbam multam circa eos, & Scribas cum eis altercantes.

15 Et ſtatim tota turba viſo eo expavit: & accurrentes ſalutaverunt eum.

16 Tunc interrogavit Scribas, Quid altercamini inter vos?

17 Et reſpondens quidam è turba dixit, Magiſter, adduxi filium meum ad te, habentem ſpiritum mutum.

18 Qui ubicumque eum corripuerit, lacerat eum: *ipſe* verò ſpumat, & ſtridet dentibus ſuis, & exareſcit. Et dixi diſcipulis tuis, ut eum ejicerent, ſed non potuerunt.

19 Ipſe verò reſpondens ei dixit, O natio incredula, quouſque apud vos ero? quouſque tolerabo vos? adducite eum ad me.

20 Illum igitur adduxerunt ad eum. Et eo conſpecto, ſtatim ſpiritus diſcerpſit eum: & *ille* quum cecidiſſet in terram, volutabat ſeſe ſpumans.

21 Tunc interrogavit *Jeſus* patrem ejus, Quantum temporis eſt quòd hoc accidit ei? Ipſe verò ait, Ab infante.

22 Et ſæpe eum tum in ignem abjecit, tum in aquas, ut perderet eum. Sed ſi quid potes, ſuccurre nobis, intimâ miſericordiâ commotus erga nos.

23 Jeſus autem dixit ei, Si potes hoc credere,

credere,omnia fieri poſſunt credenti.
24 Pater verò pueri ſtatim clamans cum
lacrymis,dixit,Credo, Domine : ſuccurre
incredulitati meæ.
25 Quum vidiſſet autem Jeſus turbam
ſimul accurrere , objurgavit ſpiritum il-
lum impurum,dicens ei, *Tu* ſpiritus mute
& ſurde, ego tibi impero,Exi ab eo,& ne
amplius ingreditor in eum.
26 Et quum clamâſſet *ſpiritus*,multum-
que diſcerpſiſſet eum,exivit: & *ille* factus
eſt quaſi mortuus,adeo ut multi dicerent,
Certè mortuus eſt.
27 Jeſus verò prehensâ manu ejus, e-
rexit eum : & *ille* ſurrexit.
28 Quum autem eſſet ingreſſus domum,
diſcipuli ejus interrogarunt eum priva-
tim,Cur nos non potuimus *ſpiritum* illum
ejicere ?
29 *Ipſe* verò dixit eis,Hoc genus *dæmo-*
niorum nullâ re poteſt exire niſi preca-
tione & jejunio.
30 Et illinc egreſſi , unà iter faciebant
per Galilæam : nec volebat ut quiſquam
id ſciret.
31 Docebat enim diſcipulos ſuos,& di-
cebat eis, Filius hominis tradetur in ma-
nus hominum, qui trucidabunt eum : ſed
trucidatus,tertio die reſurget.
32 Ipſi verò ignorabant hoc dictum, &
timebant eum interrogare.
33 Venit igitur Capernaumum,& quum
veniſſet domum,interrogavit eos, Quid in
via inter vos diſceptabatis ?
34 Ipſi verò ſiluerunt:nam alii adverſus
alios diſſeruerant in via, quis *eſſet futurus*
ipſorum maximus.
35 Et quum conſediſſet, vocavit duode-
cim illos, & dixit eis, Si quis vult primus
eſſe,erit omnium ultimus,& omnium mi-
niſter.
36 Et acceptum puerulum ſtatuit in me-
dio eorum : eoque in ulnas recepto, dixit
eis,
37 Quiſquis unum ex talibus puerulis
exceperit meo nomine me excipit; & qui-
cumque me exceperit,non me excipit, ſed
eum qui miſit me.
38 Reſpondit autem ei Johannes,dicens,
Præceptor, vidimus quendam per nomen
tuum ejicientem dæmonia,qui non ſequi-
tur nos : & prohibuimus eum, quia non
ſequitur nos.
39 Jeſus autem ait,Ne illum prohibete:
nullus enim eſt qui edat virtutem per no-
men meum, & poſsit citò malè loqui de
me.
40 Nam qui non eſt contra nos,pro no-
bis eſt.
41 Quiſquis enim potum dederit vobis
poculum aquæ in nomine meo,*id eſt*,quòd
ſitis Chriſti,amen dico vobis, nequaquam
perdiderit mercedem ſuam.
42 Et quiſquis offendiculo fuerit uni
ex parvis iſtis qui credunt in me, bonum
eſſet ei potius ſi circumponeretur ſaxum
molare circa collum ejus, & projiceretur
in mare.
43 Quòd ſi manus tua facit ut tu offen-
das, abſcinde eam : bonum eſt tibi ad vi-
tam ingredi mancum, *potius* quàm duas
manus habentem abire in gehennam, *id*
eſt, in ignem illum inextinctum:
44 Ubi vermis eorum non interit , &
ignis non extinguitur.
45 Et ſi pes tuus facit ut tu offendas,ab-
ſcinde eum : bonum eſt tibi ingredi in vi-
tam claudum, *potius* quàm duos pedes ha-
bentem projici in gehennam, *id eſt*, in
ignem inextinctum :
46 Ubi vermis eorum non interit , &
ignis non extinguitur.
47 Et ſi oculus tuus facit ut tu offen-
das, erue eum : bonum eſt tibi introire in
regnum Dei luſcum, *potius* quàm duos o-
culos habentem projici in gehennâ ignis:
48 Ubi vermis eorum non interit , &
ignis non extinguitur.
49 Nam omnis *homo* igne ſalietur : &
omnis oblatio ſale ſalietur.
50 Bonus eſt ſal : ſi verò ſal inſulſus
fuerit, quonam ipſum condietis ? habete
in vobiſipſis ſalem , & pacem habete alii
cum aliis.

CAPUT X.

Jus repudii. Parvulorum prærogativa. Difficultas divitum ſalvandorum. Petitio filiorum Zebedæi.

ET illinc digreſſus, venit in fines Ju-
dææ per oram Jordanis : & convenit
rurſum turba ad eum : &,ut conſueverat,
rurſum docebat eos.
2 Tunc accedentes Phariſæi,interroga-
runt eum, an liceret viro uxorem dimit-
tere : tentantes eum.
3 Ipſe verò reſpondens dixit eis, Quid
vobis mandavit Moſes ?
4 Ipſi autem dixerunt, Moſes permiſit
libellum abſceſsionis ſcribere,& dimitte-
re *uxorem*.
5 Tunc reſpondens Jeſus,dixit eis, Pro
duritia cordis veſtri ſcripſit vobis manda-
tum iſtud.
6 A principio verò creationis maſculum
& fœminam fecit Deus.
7 Propterea relinquet homo patrem ſu-
um & matrem , & agglutinabitur uxori
ſuæ.
8 Et qui duo *fuerant*, erunt caro una:
Itaq; non ſunt amplius duo,ſed una caro.
9 Quod ergo Deus conjunxit,homo ne
ſejungat.
10 Et domi rurſum diſcipuli ejus ea-
dem de re interrogarunt eum.
11 *Ipſe* verò dixit eis,Quicumque dimi-
ſerit uxorem ſuam,& duxerit aliam,mœ-
chatur adverſus eam.
12 Et ſi mulier dimiſerit virum ſuum,
& nupſerit alteri, mœchatur.
13 Tunc obtulerunt ei puerulos,ut tan-
geret

geret eos: diſcipuli verò objurgabant eos qui offerebant.

14 Quod quum vidiſſet Jeſus, indignatus eſt, & dixit eis, Sinite puerulos venire ad me, & ne prohibite eos: talium enim eſt regnum Dei.

15 Amen dico vobis, quicumque non exceperit regnum Dei ut puerulus, nequaquam in id ingredietur.

16 Et quum accepiſſet eos in ulnas, impoſitis in eos manibus, benedixit eis.

17 Egrediente autem ipſo *ut ſeſe daret* in viam, quidam, quum accurriſſet, & acciddiſſet ei ad genua, interrogavit eum, Præceptor bone, quid faciam ut vitam æternam poſſideam?

18 Jeſus autem dixit ei, Cur me dicis bonum? nullus eſt bonus, niſi unus, *nempe*, Deus.

19 Mandata nôſti: Ne mœchator, Ne occidito, Ne furator, Ne falſum teſtimonium dicito, Ne damno afficito *quemquam*, Honora patrem tuum & matrem.

20 Ille verò reſpondens dixit ei, Magiſter, hæc omnia obſervavi à juventute mea.

21 Jeſus autem eum intuitus, dilexit eum, & dixit ei, Unum te deficit: abi, quæcumque habes vende, & da pauperibus: & habebis theſaurum in cœlo: & veni, ſequere me, ſublatâ *in humeros* cruce.

22 Ille verò mœſtus factus propter hunc ſermonem, abiit contriſtatus: habebat enim poſſeſſiones multas.

23 Et quum circumſpexiſſet Jeſus, dicit diſcipulis ſuis, Quàm difficulter qui opes habent, in regnum Dei introibunt!

24 Diſcipuli verò expaverunt ad hos ſermones ipſius: Jeſus autem rurſum reſpondens, dixit eis, Filii, quàm difficile eſt eos qui confidunt opibus, in regnum Dei introire!

25 Facilius eſt camelum per foramen acûs tranſire, quàm divitem in regnum Dei introire.

26 Illi verò amplius percellebantur, dicentes inter ſe, Et quis poteſt ſervari?

27 Intuitus autem eos Jeſus dicit, Apud homines hoc fieri non poteſt, ſed non apud Deũ: nam omnia fieri poſſunt apud Deum.

28 Tunc Petrus cœpit dicere, Ecce nos reliquimus omnia, & ſequuti ſumus te.

29 Reſpondens autem Jeſus ait, Amen, dico vobis, nullus eſt qui reliquerit domum, aut fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros, meâ cauſâ & Evangelii,

30 Quin accipiat centuplicia nunc iſto tempore, domos, & fratres, & ſorores, & matres, & liberos, & agros, cum perſequutionibus, & in ſeculo venturo vitam æternam.

31 Multi autem primi, erunt ultimi: & ultimi, primi.

32 Erant autem in via aſcendentes Hieroſolyma: & præibat eis Jeſus, & expaveſcebant, & *eum* ſequendo terrebantur. Ipſe verò aſſumptis rurſum duodecim, illis cœpit dicere quæ ſibi erant eventura.

33 *Dicens*, Ecce, aſcendimus Hieroſolyma, & Filius hominis tradetur principibus Sacerdotum & Scribis: & condemnabunt eum morte, tradentque eum Gentibus:

34 Et *ipſæ* illudent ei, & flagellabunt eum, & inſpuent in eum, & trucidabunt eum: ſed tertiâ die reſurget.

35 Tunc accedunt ad eum Jacobus & Johannes filii Zebedæi, dicentes, Magiſter, velimus ut quicquid petierimus, præſtes nobis.

36 Ipſe verò dixit eis, Quid me vultis vobis præſtare?

37 Illi autem dixerunt ei: Da nobis ut unus ad dexteram tuam, & alter ad ſiniſtram tuam ſedeamus in gloria tua.

38 Jeſus autem dixit eis, Neſcitis quid petatis: poteſtis bibere poculum quod ego bibo, & baptiſmo quo ego baptizor, baptizari?

39 Ipſi verò dixerunt ei, Poſſumus. Jeſus autem dixit eis, Poculum quidem quod ego bibo, bibetis: & baptiſmate quo ego baptizor, baptizabimini:

40 Sed ſedere ad dextram meam & ad ſiniſtram meam, non eſt meum dare, ſed *dabitur* quibus paratum eſt.

41 Et quum *hæc* audiſſent *alii* decem, cœperunt indignari de Jacobo & Joanne.

42 Jeſus autem quum eos advocâſſet, dixit eis, Scitis eos qui cenſentur imperare Gentibus, dominari in eas: & earum magnates poteſtatem habere in eas.

43 Verùm non ita erit inter vos: ſed quicumque voluerit fieri magnus inter vos, ſit miniſter veſter.

44 Et quicumque voluerit ex vobis fieri primus, ſit omnium ſervus.

45 Nam & Filius hominis non venit ut ſibi miniſtraretur, ſed ut miniſtraret, & daret animam ſuam redemptionis pretium pro multis.

46 Tunc veniunt Hiericho: eoque egrediente ab Hiericho, ac diſcipulis ejus, & turba multa, filius Timæi Bartimæus cæcus ſedebat apud viam mendicans.

47 Et quum audiſſet ipſum eſſe Jeſum illum Nazarenum, cœpit clamare, & dicere, Fili Davidis Jeſu miſerere mei.

48 Objurgabant autem eum multi ut ſileret: ille verò multò magis clamabat, Fili Davidis, miſerere mei.

49 Tunc Jeſus quum ſubſtitiſſet, juſſit eum vocari: vocant igitur cæcum, dicentes ei, Confide, ſurge: vocat te.

50 Ipſe verò abjecto pallio ſuo quum ſurrexiſſet, venit ad Jeſum.

51 Et reſpondens dixit ei Jeſus, Quid vis tibi faciam? Cæcus autem ait ei, Rabboni, ut viſum recipiam.

52 Jeſus autem dixit ei, Abi, fides tua

te ſervavit. Statim igitur recepit viſum,
& ſequebatur Jeſum in illo itinere.

CAPUT XI.

Chriſtus ingreditur Hieroſolymam. Ejicit templo vendentes & ementes. Vim fidei prædicat, & quæſtione de Baptiſmo Johannis Sacerdotum os obturit.

Quum autem appropinquarent Hie-
roſolymis ad Bethphage & Bethani-
am apud montem Olearum, miſit duos è
diſcipulis ſuis,
2 Et dicit eis, Abite in vicum qui vo-
bis eſt ex adverſo: & ſtatim ut ingredie-
mini in eum, invenietis pullum ligatum,
in quo nullus hominum ſedit: ſolvite
eum & adducite.
3 Quòd ſi quis vobis dixerit, Cur hoc
facitis? dicite, quoniam eo opus eſt Do-
mino: & eum ſtatim huc mittet.
4 Abierunt igitur & invenerunt pul-
lum ligatum ad oſtium foris in bivio: &
ſolverunt eum.
5 Tunc quidam eorum qui illic adſta-
bant, dixerunt ei, Quid facitis qui ſolvi-
tis pullum?
6 Ipſi verò dixerunt eis prout manda-
rat Jeſus: & *illi* dimiſerunt eos.
7 Adduxerunt igitur pullum ad Jeſum,
& injecerunt ei pallia ſua, & inſedit ei.
8 Multi verò pallia ſua ſtraverunt per
viam: alii autem frondes cædebant ex ar-
boribus, & ſternebant in viam.
9 Et qui præibant, quiq; ſequebantur,
clamabant, dicentes, Hoſanna, benedictus
qui venit in nomine Domini.
10 Benedictum regnum patris noſtri
David, quod venit in nomine Domini:
Hoſanna *O qui es* in *cælis* altiſsimis.
11 Et ingreſſus eſt Hieroſolymam Do-
minus, & in templum: quumque circum-
ſpexiſſet omnia, & veſpera jam hora eſſet,
abiit ad Bethaniam cum illis duodecim.
12 Et poſtero die quum exiſſent Be-
thania, eſuriit.
13 Quumque procul vidiſſet ficum ha-
bentem folia, venit *viſurus*, videlicet,
num inveniret aliquid in ea: & quum
veniſſet ad eam, nihil invenit niſi folia,
non enim erat tempus ficuum.
14 Tunc reſpondens Jeſus dixit ficui,
Ne amplius ex te in ſæculum quiſquam
fructum comedat. Et *hoc* audierunt di-
ſcipuli ejus.
15 Veniunt igitur Hieroſolymam. Et
ingreſſus Jeſus in templum, cœpit ejicere
eos qui vendebant & emebant in templo,
& menſas numulariorum, & cathedras
vendentium columbas ſubvertit.
16 Nec ſinebat ut quiſquam deportaret
vas per templum.
17 Et docebat, dicens eis, Nonne ſcriptū
eſt, domum meam domum precationis vo-
catum iri ab omnibus Gentibus? vos au-
tem eam feciſtis ſpeluncam latronum.
18 Et *hoc* audierunt Scribæ & primarii
Sacerdotes, & quærebant, quomodo eum
perderent: timebant enim eum, quia tota
turba percellebatur ſuper doctrina ipſius.
19 Quum verò veſpera adveniſſet, e-
greſſus eſt Jeſus extra urbem.
20 Et manè iter facientes prope ficum,
viderunt eam exaruiſſe radicitus.
21 Tunc recordatus Petrus dixit ei,
Rabbi, ecce, ficus illa cui imprecatus es,
exaruit.
22 Et reſpondens Jeſus dixit eis, Habe-
te fidem Dei.
23 Amen enim dico vobis, quicumque
dixerit monti huic, Tolle te, & projice te
in mare: nec addubitaverit in corde ſuo,
ſed crediderit futura quæ dicit, fiet ei
quicquid dixerit.
24 Propterea dico vobis, quæcumque
precantes petitis, credite vos accepturos,
& erunt vobis.
25 Et quum adſtiteritis precantes, re-
mittite ſi quid habetis adverſus aliquem:
ut & Pater ille veſter qui in cœlis *eſt*, re-
mittat vobis offenſas veſtras.
26 Nam ſi vos non remiſeritis, nec Pa-
ter ille veſter qui in cœlis *eſt*, remittet
offenſas veſtras.
27 Tunc veniunt rurſus Hieroſoly-
mam: & quum ipſe ambularet in templo,
veniunt ad eum primarii Sacerdotes, &
Scribæ, & Seniores:
28 Et dicunt ei, Quâ auctoritate iſta fa-
cis? & quis tibi dedit auctoritatem
iſtam, ut hæc facias?
29 Jeſus autem reſpondens dixit eis,
Interrogabo vos & ego rem quamdam.
Reſpondete igitur mihi, & dicam vobis
quâ auctoritate hæc faciam.
30 Baptiſma Johannis è cœlo erat, an
ex hominibus? reſpondete mihi.
31 Ratiocinabantur autem apud ſe, di-
centes, Si dixerimus, E cœlo: dicet, Quare
ergo non credidiſtis ei?
32 Sed ſi dicamus, Ex hominibus: time-
mus populum: omnes enim ſentiebant de
de Johanne, eum verè Prophetam fuiſſe.
33 Tunc reſpondentes dicunt, Jeſu, Ne-
ſcimus. Et Jeſus reſpondens dicit eis, Nec
ego dicam vobis quâ auctoritate hæc fa-
ciam.

CAPUT XII.

De lapide ab ædificatoribus reprobato ſimilitudine vineæ. de tributo. de reſurrectione mortuorum. de legis ſummâ; filio Davidis, & Vidua paupercula.

Et cœpit eis per parabolas dicere, Vi-
neam plantavit quidam, & circumpo-
ſuit ſepem, & fodit lacum, & ædificavit
turrim, & elocavit eam agricolis: ac
peregrè profectus eſt.
2 Miſitque ſervum ad agricolas *ſuo* tem-
pore, ut ab agricolis acciperet ex fructu
vineæ.
3 Illi verò captum eum ceciderunt, ac
remiſerunt inanem.

4 Et rurſum miſit ad eos alium ſervum,
& *illi* huic quoque lapidato, caput cõmi-
nuerunt, & remiſerunt dedecoratum.
5 Et rurſum alium miſit: & illum tru-
cidarunt, multoſque alios, hos quidem
cædentes, illos verò trucidantes.
6 Quum ergo unum adhuc haberet filiũ
ſuum dilectum, miſit etiam illũ ultimum
ad eos, dicens, Reverebuntur filiũ meum.
7 Illi verò agricolæ dixerunt inter ſe,
Iſte eſt hæres, venite, trucidemus eum, &
noſtra erit hæreditas.
8 Et captum eum trucidarunt, & ejece-
runt extra vineam.
9 Quid ergo faciet Dominus vineæ?
Veniet & perdet agricolas, & dabit vine-
am aliis.
10 Ne hanc quidem Scripturam legi-
ſtis, Quem lapidem reprobaverunt ædifi-
cantes, is factus caput eſt anguli:
11 A Domino factum eſt iſtud, & eſt
mirabile in oculis noſtris?
12 Studebant igitur eum prehendere,
ſed timuerunt turbam: norant enim eum
adverſus ipſos illam parabolam dixiſſe,
itaque omiſſo eo abierunt.
13 Et miſerunt ad eum quoſdam è Pha-
riſæis & Herodianis, ut eum irretirent
captum ſermone.
14 Illi verò quum veniſſent, dicunt ei,
Præceptor, ſcimus te veracem eſſe, neque
curare quemquam: non enim reſpicis ad
perſonam hominum, ſed in veritate viam
Dei doces: Licet cenſum Cæſari dare, an
non? demus, an non demus?
15 Ipſe verò, quum ſciret eorum hy-
pocriſin, dixit eis, Quid me tentatis?
proferte mihi denarium, ut videam.
16 Illi verò protulerunt. Tunc dicit
eis, Cujus eſt imago iſta & inſcriptio?
Illi verò dixerunt ei, Cæſaris.
17 Et reſpondens Jeſus dixit eis, Red-
dite quæ *ſunt* Cæſaris, Cæſari: & quæ Dei
ſunt, Deo. Et admirati ſunt ſuper eo.
18 Tunc veniunt ad eum Sadducæi,
qui dicunt non eſſe reſurrectionem: &
interrogârunt eum, dicentes,
19 Præceptor, Moſes ſcripſit nobis, ut
ſi cujus frater mortuus ſit, ac reliquerit
uxorem, & filios non reliquerit, accipiat
ipſius frater uxorem ejus, & excitet ſe-
men fratri ſuo.
20 Septem ergo fratres fuerunt: ac pri-
mus accepit uxorem, & moriens non reli-
quit ſemen.
21 Et ſecundus accepit eam, & mortuus
eſt, & ne ipſe quidem reliquit ſemen: &
tertius itidem.
22 Et acceperunt eam ſeptem illi, neq;
reliquerunt ſemen: ultima omnium mor-
tua eſt & mulier.
23 In reſurrectione ergo, poſtquam re-
ſurrexerint, cujus eorum erit uxor? nam
ſeptem habuerunt eam uxorem.
24 Tunc reſpondens Jeſus dixit eis,
Nonne propterea erratis quòd non ſciatis
Scripturas, neque potentiam Dei?
25 Poſtquam enim à mortuis reſurrexe-
rint, neque uxores ducunt, neque nuptum
dantur: ſed ſunt ut Angeli qui in cœlis
ſunt.
26 De mortuis verò, quòd ſuſcitandi
ſint, non legiſtis in libro Moſis, quomodo
in rubo loquutus ſit ei Deus, dicens, Ego
ſum Deus Abrahami, & Deus Iſaaci, &
Deus Jacobi?
27 Non eſt Deus *Deus* mortuorum, ſed
Deus viventium: vos ergo multũ erratis.
28 Et quum acceſſiſſet quidam è Scri-
bis qui audierat eos diſceptantes, & ſcie-
bat eum bene illis reſpondiſſe, interroga-
vit eum, *dicens*, Quod eſt primum omni-
um mandatum?
29 Jeſus autem reſpondit ei, Primum
omnium mandatum *eſt*, Audi Iſrael, Do-
minus Deus noſter, Dominus unus eſt.
30 Diliges igitur Dominum Deum tu-
um ex toto corde tuo, & ex tota anima
tua, & ex tota cogitatione tua, & ex totis
viribus tuis: hoc eſt primum mandatum.
31 Et ſecundum *illi* ſimile, hoc *eſt*, Di-
liges proximum tuum ut teipſum. majus
iſtis aliud mandatum non eſt.
32 Tunc dixit ei Scriba ille, Bene, Præ-
ceptor, in veritate dixiſti, nam unus eſt
Deus, nec alius eſt præter eum:
33 Et diligere eum ex toto corde, & ex
tota intelligentia, & ex tota anima, & ex
totis viribus: ac diligere proximum ut
ſeipſum, plus eſt quàm omnia holocauto-
mata & ſacrificia.
34 Tum Jeſus quum vidiſſet eum corda-
tè reſpondiſſe, dixit ei, Non longè es à
regno Dei. Et nemo amplius audebat eum
interrogare.
35 Et reſpondens Jeſus dicebat, docens
in templo, Quomodo dicunt Scribæ Chri-
ſtum eſſe filium Davidis?
36 Nam ipſe David dixit per Spiritum
ſanctum, Dixit Dominus Domino meo,
Sede ad dexterã meam, uſquedum poſuero
inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.
37 Ipſe ergo David dicit eum Domi-
num; Unde igitur filius ejus eſt? Et mul-
ta turba audiebat eum libenter.
38 *Ipſe* autem dicebat eis in doctrina
ſua, Cavete à Scribis, qui amant ſtolati
ambulare, & ſalutationes in foris,
39 Primoſq; conſeſſus in conventibus,
& primos accubitus in cœnis.
40 Qui devorant domos viduarum, &
in ſpeciem utuntur longis precibus: iſti
auferent gravius judicium.
41 Et quum ſediſſet Jeſus ex adverſo
gazophylacii, ſpectabat quomodo turba
immitteret æs in gazophylacium: multi
igitur divites injiciebant multa.
42 Et quum veniſſet quædam vidua
pauper, injecit minuta *æreola* duo, quod eſt
quadrans.

43 Tunc

43 Tunc *ille*, quum advocâſſet diſcipulos ſuos,dixit eis, Amen dico vobis,vidua hæc pauper plus immiſit quàm omnes *alii* qui miſerunt *pecuniam* in gazophylacium.

44 Nam omnes ex eo quod ipſis redundat immiſerunt : hæc verò è penuria ſua immiſit omnia quæ habebat,totum,*nempe* victum ſuum.

CAPUT XIII.

Conſummatio hujus ſæculi figuratur per excidium Hieroſolymorum.

QUum autem egrederetur è templo, dixit ei quidam è diſcipulis ejus, Præceptor, vide quales lapides,& qualia *iſta ſint* ædificia.

2 Tunc Jeſus reſpondens dixit ei, Vides iſta magna ædificia? non relinquetur lapis ſuper lapidem,qui non diſſolvatur.

3 Et quum ſederet in monte Olearum ex adverſo templi,interrogârunt eum privatim Petrus, & Jacobus, & Johannes, & Andreas:

4 Dic nobis quando hæc erunt,& quod ſignum *erit* quando futurum eſt ut hæc omnia finem habeant ?

5 Jeſus autem eis reſpondens cœpit dicere, Videte ne quis vos ſeducat.

6 Multi enim veniunt ſub nomine meo, dicentes,Ego ſum *Chriſtus:* multoſque ſeducent.

7 Quum autem audieritis bella & rumores bellorum , ne turbamini, oportet enim *iſta* fieri,at nondum *erit* finis.

8 Surget enim gens in gentem,& regnū in regnum ; eruntque terræmotus ſingulis locis,& erunt fames ac turbæ.

9 Principia *erunt* dolorum *partus* iſta:ſed cavete vos vobiſipſis: tradent enim vos in conſeſſus & conventus:cædemini, & corā præſidibus ac regibus ſiſtemini propter me, *ut hoc ſit* teſtimonio adverſus eos.

10 Et apud omnes gentes oportet primum prædicari Evangelium.

11 Quum autem vos tradendo duxerint, ne ante ſoliciti eſtote quid dicturi ſitis neque meditamini : ſed quicquid datum fuerit vobis illo momento, id loquimini : non enim eſtis vos qui loquimini,ſed Spiritus ſanctus.

12 Tradet autem frater fratrem ad mortem,& pater filium : & inſurgent liberi adverſus parentes, & eos curabunt morte mulctandos.

13 Et eritis odio omnibus propter nomen meum : ſed qui ſuſtinuerit ad finem uſque, is ſervabitur.

14 Quum autem videritis abominationem illam vaſtatricem, quæ dicta eſt à Daniele Propheta,poſitam ubi non oportet, (qui legit animadvertat) tunc qui *fuerint* in Judæa, fugiant in montes.

15 Qui verò *fuerit* in ſolario,ne deſcendat domum,nec ingrediatur ut quicquam ſumat è domo ſua.

16 Et qui fuerit in agro , ne revertatur retro, ut ſumat pallium ſuum.

17 Væ autem prægnantibus & lactantibus per illos dies.

18 Orate verò ne fiat fuga veſtra hyeme.

19 Erunt enim dies illi *talis* afflictio, qualis ea non fuit à principio rerum conditarum quas condidit Deus,uſque ad hoc tempus,neque fiet.

20 Et niſi Dominus decurtâſſet dies illos,omnis caro periret: ſed propter electos quos elegit,decurtavit dies illos.

21 Tunc autem ſi quis dixerit, Ecce hîc Chriſtus,vel,ecce illic, ne credite.

22 Surgent enim pſeudochriſti & pſeudoprophetæ:& edent ſigna ac miracula ad ſeducendum,ſi fieri poſſit, etiam electos.

23 Vos autem cavete, Ecce,prædixi vobis omnia.

24 Cæterùm per illos dies, poſt afflictionem illam, ſol obſcurabitur,nec dabit luna ſplendorem ſuum.

25 Et ſtellæ cœli excident,& poteſtates quæ in cœlis *ſunt* concutientur.

26 Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nubibus cum potentia multa & gloria.

27 *Ipſe* verò tunc mittet Angelos ſuos, & ſuos electos coget à quatuor ventis, ab extremo terræ uſque ad extremum cœli.

28 A ficu verò diſcite parabolam, Quum ramus ejus jam tener ſit, & germinat folia, nôſtis prope eſſe æſtatem ;

29 Ita & vos, quum hæc videritis fieri, ſcitote *illum* prope eſſe & ad fores.

30 Amen dico vobis,Nequaquam præterierit hæc ætas uſquedum facta ſint hæc omnia.

31 Cœlum & terra præteribunt,ſermones antem mei nequaquam præteribunt.

32 Sed de die illo ac hora nemo ſcit,ne Angeli quidem qui in cœlo ſunt, neque Filius,ſed Pater.

33 Cavete, vigilate, & orate : neſcitis enim quando tempus illud ſit futurum.

34 *Nam Filius hominis ita eſt* ut quiſpiam qui peregrè abiens relictâ domo ſuâ, datâq; ſervis ſuis poteſtate, & ſuo cuique opere, janitori mandavit ut vigilaret.

35 Vigilate igitur:(neſcitis enim quando dominus domus veniet, veſpere,an mediâ nocte,an in gallicinio, an manè.)

36 Ne quum repentè venerit, inveniat vos dormientes.

37 Quæ autem dico vobis omnibus dico, Vigilate.

CAPUT XIV.

Chriſti propaſſio.

ERat autem Paſcha, & Azyma duobus poſt diebus , & quærebant primarii Sacerdotes & Scribæ quomodo eum dolo prehenſum trucidarent.

2 Dicebant autem, Non in feſto,ne tumultus ſit populi.

3 Quum autem *Jeſus* eſſet apud Bethaniam in domo Simonis Leproſi, accumbente

eo, venerat mulier habens alabaſtrum unguenti nardi liquidæ multi pretii: & confracto alabaſtro, effuderat ei in caput.

4 Quidam autem indignabantur apud ſeſe, & dicebant, Quorſum perditio iſta unguenti facta eſt?

5 Nam poterat hoc venire amplius quàm trecentis denariis, & dari pauperibus: Et fremebant in eam.

6 Jeſus autem ait, Omittite eam: quid ei moleſtiam exhibetis? bonum opus operata eſt erga me.

7 Semper enim pauperes habetis vobiſcum, & quandocunque volueritis, poteſtis eis benefacere: me verò non ſemper habebitis.

8 Hæc quod potuit fecit: occupavit enim ungere meum corpus ad funerationem.

9 Amen dico vobis, Ubicunque prædicatum fuerit Evangelium hoc in toto mundo, etiam id quod iſta fecit, dicetur in memoriam ipſius.

10 Tunc Judas Iſcariotes, unus ex illis duodecim, abiit ad primarios Sacerdotes, ut eum ipſis proderet.

11 Illi verò *eo* audito gaviſi ſunt: & polliciti ſunt ſe pecuniam ei daturos. Quærebat igitur quomodo opportunè eum proderet.

12 Primo autem die Azymorum, quando Paſcha mactabatur, dicunt ei diſcipuli ipſius, Ubi vis ut profecti paremus ut edas Paſcha?

13 Tunc mittit duos è diſcipulis ſuis, & dicit eis, Abite in urbem, & occurret quidam bajulans amphoram aquæ, ſequimini eum:

14 Et quocunque introierit, dicite patriſfamilias, Præceptor dicit, Ubi eſt diverſorium ubi Paſcha cum diſcipulis meis edam?

15 Tunc ipſe vobis monſtrabit cœnaculum magnum ſtratum, paratum: illic parate nobis *Paſcha*.

16 Abierunt igitur diſcipuli ejus, veneruntque in civitatem, & invenerunt *omnia* prout dixerat eis: & paraverunt Paſcha.

17 Et quum ſerum *diei* eſſet, venit cum duodecim.

18 Quumque diſcubuiſſent, & ederent, ait Jeſus, Amen dico vobis, unus ex vobis prodet me, qui edit mecum.

19 Ipſi verò cœperunt contriſtari, & ei dicere ſigillatim, Num ego? Et alius, Num ego?

20 Ipſe autem reſpondens dixit eis, Unus ex duodecim qui *manum* intingit mecum in catinum, *me prodet*.

21 Filius quidem hominis abit, prout ſcriptum eſt de eo: ſed væ homini illi per quem Filius hominis proditur: bonum erat homini illi ſi natus non fuiſſet.

22 Et edentibus ipſis, quum accepiſſet Jeſus panem, *&* benedixiſſet, fregit, deditque eis, & ait, Accipite, edite: hoc eſt corpus meum.

23 Et accepto poculo, quum gratias egiſſet, dedit eis: & biberunt ex eo omnes.

24 Et dixit eis, Hoc eſt ſanguis meus Novi illius fœderis, qui pro multis effunditur.

25 Amen dico vobis, Non bibam amplius ex fructu vitis uſque ad diem illum quum ipſum bibam novum in regno.

26 Et quum hymnum ceciniſſent, exierunt in montem Olearum.

27 Tunc dicit eis Jeſus, Omnes offendemini in me nocte iſtâ. Nam ſcriptum eſt, Percutiam paſtorē, & diſpergentur oves.

28 Sed poſtquam ſuſcitatus fuero, præibo vobis in Galilæam.

29 Petrus autem dixit ei, Etiamſi omnes offendantur, at non ego.

30 Tunc dicit ei Jeſus, Amen dico tibi, hodie nocte iſtâ, priuſquam bis gallus vocem miſerit, ter abnegabis me.

31 At ille multò magis dicebat, Si me oportuerit commori tibi, haudquaquam te abnegabo. Itidem autem etiam omnes dicebant.

32 Veniunt igitur in locum cujus nomen *eſt* Gethſemane. Tunc dicit diſcipulis ſuis, Sedete hìc uſquedum precatus fuero.

33 Et aſſumit Petrum, & Jacobum, & Johannem ſecum: cœpitque expaveſcere, & graviſſimè angi.

34 Et dixit eis, Undequaque triſtis eſt anima mea uſque ad mortem: manete hìc, & vigilate.

35 Progreſſuſque paululùm, procidit in terram: & oravit ut, ſi fieri poſſet, abiret ab ipſo hora illa.

36 Dixitque, Abba, Pater, omnia fieri abs te poſſunt: transfer à me iſtud poculum: verùm non quid ego velim, ſed quid tu.

37 Tunc venit, & invenit eos dormientes: dixitque Petro, Simon, dormis? non potuiſti unam horam vigilare?

38 Vigilate & precamini, ne introeatis in tentationem: ſpiritus quidem promptus *eſt*, ſed caro infirma.

39 Et quum rurſum abiiſſet, precatus eſt, eundem ſermonem loquutus.

40 Reverſus autem invenit eos rurſum dormientes; (erant enim oculi eorum gravati) neq; ſciebant quid ei reſponderent.

41 Et venit tertiò, dicitq; eis, Dormite quod ſupereſt, & requieſcite: ſufficit, venit hora: ecce, traditur Filius hominis in manus peccatorum.

42 Surgite, eamus: ecce, qui prodit me, appropinquavit.

43 Et ſtatim, adhuc eo loquente, adeſt Judas qui erat unus è duodecim, & cum eo turba multa cum gladiis & fuſtibus, à primariis Sacerdotibus, & Scribis, & Senioribus.

44 Dederat autem eis iſte, qui eum tradebat, commune inter ipſos ſignum, dicens, Quemcunque oſculatus fuero, is eſt:

prehendite

prehendite eum, & abducite tutò.
45 Quum igitur veniſſet, ſtatim acce-
dens ad eum, dixit ei, Rabbi, Rabbi: ac de-
oſculatus eſt eum.
46 Illi verò injectis in eum manibus,
prehenderunt eum.
47 Quidam autem ex iis qui adſtabant
ſtricto gladio percuſsit ſervum Pontificis
maximi, & abſtulit ejus auriculam.
48 Reſpondens autem Jeſus dixit eis, Ut
adverſus latronem exiſtis cum gladiis &
fuſtibus ad comprehendendum me.
49 Quotidie eram apud vos in templo
docens, nec prehendiſtis me. Sed *oportet*
ut impleantur Scripturæ.
50 Tunc relicto eo, omnes fugerunt.
51 Quidam autem juvenis ſequebatur
eum, amictus ſindone ſuper nudum *corpus*,
& prehenderunt eum juvenes.
52 Ipſe verò derelictâ ſindone, nudus
effugit ab illis.
53 Tunc abduxerunt Jeſum ad Pontifi-
cem maximum: cum quo convenerunt
omnes primarii Sacerdotes, & Seniores, &
Scribæ.
54 Petrus autem è longinquo ſequutus
eſt eum intro uſque in aulam Pontificis
maximi: & conſidebat cum miniſtris, &
calefaciebat *ſeſe* ad ignem.
55 Primarii verò Sacerdotes, & totus
conſeſſus quærebant teſtimonium adver-
ſus Jeſum ut eum morte mulctarent: nec
inveniebant.
56 Nam multi falſum teſtimonium di-
cebant adverſus eum: ſed non erant paria
ipſorum teſtimonia.
57 Tunc quidam ſurrexerunt, & falſa
teſtati ſunt adverſus eum, dicentes,
58 Nos audivimus eum dicentem, Ego
deſtruam templum hoc quod eſt manibus
factum, & intra triduum abſque manibus
factum aliud ædificabo.
59 Sed ne ſic quidem par erat teſtimo-
nium eorum.
60 Tunc Pontifex maximus quum aſſur-
rexiſſet in medium, interrogavit Jeſum,
dicens, Non reſpondes quicquam? quid *il-
lud eſt quod* iſti adverſum te teſtificantur?
61 Ipſe verò ſilebat, & nihil reſpondit.
Rurſum Pontifex maximus eum interro-
gavit, & dixit ei, Tu*ne* es ille Chriſtus fi-
lius Benedicti?
62 Jeſus autem dixit, Ego ſum: & vide-
bitis Filium hominis ſedentem ad dexte-
ram potentiæ *Dei*, & venientem cum nu-
bibus cœli.
63 Pontifex maximus verò diſruptis
veſtibus ſuis, dixit, Quid adhuc nobis o-
pus eſt teſtibus?
64 Audiſtis blaſphemiam: quid vobis
videtur? Illi verò omnes contra eum ju-
dicarunt, ipſum teneri mortis pœna.
65 Et cœperunt quidam inſpuere in e-
um, & obtegere faciem ejus, & colaphos ei
infligere: & dicere ei, Vaticinare: miniſtri
verò bacillorum ictibus eum cædebant.
66 Quum verò Petrus eſſet in aula in-
ferius, venit quædam ex ancillis Pontifi-
cis maximi:
67 Et quum vidiſſet Petrum ſe calefa-
cientem, intuita in eum dixit, Et tu cum
Nazareno Jeſu eras.
68 Ipſe verò negavit, dicens, Non novi
illum, neque ſcio quid tu dicas. Et exi-
vit extra in veſtibulum: & gallus vocem
emiſit.
69 Tunc ancilla quum rurſus vidiſſet
eum, cœpit dicere iis qui adſtabant, Hic
eſt *unus* ex ipſis.
70 Ipſe verò rurſum negavit. Et rurſus
paulo poſt qui adſtabant dixerunt Petro,
Verè ex ipſis es: etenim Galilæus es, & lo-
quutio tua ſimilis eſt.
71 Ipſe autem cœpit exſecrari & jura-
re, *dicens*, Non novi hominem iſtum quem
dicitis.
72 Tunc ſecundò gallus vocem emiſit:
& recordatus eſt Petrus verborum quæ
dixerat ei Jeſus, Priuſquam gallus vocem
bis miſerit, ter me abnegabis. Et quum ſe
proripuiſſet, flevit.

CAPUT XV.

Chriſti paſsio, mors, & ſepultura.

Statim autem, mane conſilio inito, ſum-
mi Sacerdotes cum Senioribus &
Scribis, totuſque conſeſſus, vinctum Jeſum
abduxerunt: tradiderùntque Pilato.
2 Et interrogavit eum Pilatus, Tu*ne* es
ille rex Judæorum? Ipſe verò reſpondens
dixit ei, Tu dicis.
3 Et accuſabant eum primarii Sacerdo-
tes de multis.
4 Pilatus autem rurſus interrogavit e-
um, dicens, Non reſpondes quicquam? ecce,
quàm multa adverſus te teſtificantur.
5 Jeſus autem nihil amplius reſpondit,
adeo ut miraretur Pilatus.
6 Cæterùm ſingulis feſtis dimittebat
eis unum ex vinctis, quemcunque poſtu-
laſſent.
7 Erat verò quidam qui dicebatur Ba-
rabbas, vinctus cum ſeditionis ſociis, qui
cædem per ſeditionem fecerant.
8 Et vociferans turba cœpit petere *ut
faceret* prout ſemper ipſis fecerat.
9 Pilatus autem reſpondit eis, dicens,
Vultis dimittam vobis regem illum Ju-
dæorum?
10 (Noverat enim eum per invidiam
traditum fuiſſe à primariis Sacerdotibus.)
11 Primarii verò Sacerdotes concitâ-
runt turbam ut potius Barabbam ipſis di-
mitteret.
12 Tunc Pilatus reſpondens, rurſum di-
xit eis, Quid ergo vultis faciam iſto
quem dicitis regem Judæorum?
13 Ipſi verò rurſus clamaverunt, Cruci-
fige eum.
14 Pilatus autem dicebat eis, Enim-
vero quid mali fecit? illi autem amplius
clamave-

clamaverunt, Crucifige eum.
15 Pilatus igitur volens turbæ ſatisfa-
cere, dimiſit eis Barabbam,& Jeſum fla-
gellatum tradidit ut crucifigeretur.
16 Milites verò abduxerunt eum intra
aulam,id eſt,prætorium,& convocaverunt
totam cohortem:
17 Et induerunt eum purpurâ, & cir-
cumpoſuerunt ei plexam coronâ ſpineam:
18 Et cœperunt eum ſalutare, *dicentes*,
Ave rex Judæorum.
19 Et verberabant ejus caput calamo,
& inſpuebant in eum, ac ſummiſsis geni-
bus adorabant eum.
20 Quum autem illuſiſſent ei, exuerunt
eum purpurâ,& induerunt eum ſuis ipſi-
us veſtimentis: eduxeruntq; ut crucifige-
rent eum.
21 Præterea angariarunt prætereuntem
quemdam Simonem Cyrenæum (venien-
tem rure, patrem Alexandri & Rufi) ut
attolleret crucem ejus.
22 Duxeruntque eum in locum Golgo-
tha: quod eſt, ſi interpreteris, Calvariæ
locus.
23 Et dederunt ei bibendum myrrhatum
vinum: ipſe verò non ſumpſit.
24 Quumque crucifixiſſent eum, partiti
ſunt veſtimenta ejus, jactâ ſorte ſuper ea,
quis quid tolleret.
25 Erat autem hora tertia quando cru-
cifixerunt eum.
26 Eratque inſcriptio criminis ipſius
inſcripta *his verbis*, REX ILLE JU-
DÆORUM.
27 Crucifixerunt etiam cum eo duos la-
trones, unum ad dexteram,& alterum ad
ſiniſtram ejus.
28 Et impleta eſt Scriptura quæ dicit,
Et cum ſceleratis numeratus eſt.
29 Qui verò prætaribant,convitiaban-
tur ei, moventes capita ſua, & dicentes,
Vah, *Tu* qui deſtruis templum, & triduo
ædificas,
30 Serva teipſum,& deſcende è cruce.
31 Similiter autem & primarii Sacer-
dotes illudentes,dicebant alii ad alios
cum Scribis, Alios ſervavit, ſeipſum ſerva-
re non poteſt.
32 Chriſtus ille rex Iſraelis deſcendat
nunc è cruce,ut videamus & credamus. Et
qui crucifixi erant cum eo,probris aſſici-
ebant eum.
33 Quum verò adveniſſet hora ſexta,te-
nebræ factæ ſunt ſuper totam regionem
uſque ad horam nonam.
34 Et horâ nonâ clamavit Jeſus voce
magnâ,dicens,Eloi, Eloi,lamma ſabactha-
ni?quod eſt,ſiquis interpretetur,Deus mi,
Deus mi, cur me deſeruiſti?
35 Et quidam adſtantium quum audiſ-
ſent,dicebant,Ecce, Eliam vocat.
36 Cucurrit autem quidam, & impleta
ſpongia aceto, & arundini circumpoſita
dedit ei potum,dicens, Sinite; videamus
an veniat Elias ad eum detrahendum.
37 Jeſus verò emiſsâ voce magnâ,exſpi-
ravit.
38 Et aulæum templi fiſſum eſt in duas
partes, à ſummo uſque ad imum.
39 Quum vidiſſet autem Centurio qui
adſtabat ipſi ex adverſo, eum ita emiſſo
clamore exſpiraſſe,dixit, Verè homo ille
Filius erat Dei.
40 Erant autem etiam & mulieres è
longinquo ſpectantes,inter quas erat Ma-
ria Magdalene, & Maria Jacobi parvi &
Joſe mater,& Salome:
41 Quæ, etiam quum eſſet in Galilæa,
ſequutæ fuerant eum, & miniſtraverant
ei: aliæque multæ quæ ſimul cum eo
aſcenderant Hieroſolyma.
42 Quum autem ſerum *diei* jam eſſet,
(quoniam erat Paraſceve,hoc eſt, ante ſab-
bathum.)
43 Veniens Joſephus Arimathæenſis,ho-
noratus Senator, qui & ipſe exſpectabat
regnum Dei,fidenti animo introiit ad Pi-
latum,& petiit corpus Jeſu.
44 Pilatus autem miratus eſt ſi jam mor-
tuus eſſet; & advocato Centurione,inter-
rogavit eum: an jamdudum mortuus fu-
iſſet.
45 Et *re* cognitâ ex Centurione, dona-
vit corpus Joſepho.
46 Is autem emit ſindonem,& detractum
cum involvit ſindone: depoſuitque in mo-
numento quod erat exciſum è petra: & ad-
volvit ſaxum ad oſtium monumenti.
47 Maria Magdalene verò & Maria *ma-
ter* Joſe ſpectabant ubi poneretur.

CAPUT XVI.

*Chriſti reſurrectio, apparitio, baptiſmi in-
ſtitutio, & aſcenſio in cœlum.*

ET exacto intercedente Sabbatho Ma-
ria Magdalene & Maria Jacobi *mater*
& Salome emerant aromata, ut venientes
ungerent eum.
2 Et valde mane,primo die hebdomadis,
veniunt ad monumentum, exorto ſole.
3 Dicebantque inter ſeſe, Quis avolvet
nobis ſaxum ab oſtio monumenti?
4 Intuitæ verò conſpiciunt ſaxum eſſe
avolutum: nam erat magnum valde.
5 Ingreſſæ igitur in monumentum, vi-
derunt juvenem ſedentem ad dexteram,
amictum ſtolâ candidâ: & expaverunt.
6 Ipſe verò dixit eis, Ne expaveſcite:
Jeſum quæritis Nazarenum illum qui
fuit crucifixus: ſuſcitatus eſt,non eſt hîc:
ecce locus ubi poſuerant eum.
7 Sed abite, dicite diſcipulis ejus &
Petro, *ipſum* præire vobis in Galilæam:
illic eum videbitis, prout dixit vobis.
8 Tunc digreſſæ citò,fugerunt à monu-
mento: tenebat enim eas tremor & ſtupor,
neque cuiquam quicquam dicebant: time-
bant enim.
9 Quum autem reſurrexiſſet Jeſus mane,
primo die hebdomadis, apparuit primùm

Mariæ Magdalenæ, ex qua ejecerat ſeptem dæmonia.

10 Illa profecta annunciavit iis qui cum ipſo fuerant, lugentibus ac flentibus:

11 Illi verò quum audiſſent eum vivere, & conſpectum fuiſſe ab ea non crediderunt.

12 Poſtea autem duobus ex ipſis ambulantibus apparuit aliâ formâ, quum rus proficiſcerentur.

13 Et illi abierunt, & annunciaverunt reliquis: *qui* ne illis quidem crediderunt.

14 Poſtremò verò unà ſedentibus ipſis undecim conſpicuum ſeſe præbuit, & exprobravit incredulitatem eorum, & cordis duritiem: eò quòd iis qui ipſum conſpexerant ſuſcitatum non crediſiſſent.

15 Et dixit eis, Profecti in mundum univerſum, prædicate Evangelium omni creaturæ.

16 Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſervabitur; qui verò non crediderit, condemnabitur.

17 Signa autem eos qui crediderint, hæc conſequentur, Per nomen meum dæmonia ejicient: linguis loquentur novis:

18 Serpentes tollent: & ſi quid lethale biberint, nequaquam nocebit eis: ægrotis manus imponent, & bene habebunt.

19 Dominus igitur poſtquam loquutus fuiſſet eis, ſurſum receptus eſt in cœlum, & ſedit ad dexteram Dei.

20 Illi verò profecti prædicarunt ubique, Domino cooperante, & ſermonem *eorum* confirmante per ſigna ſubſequentia.

EVANGELIUM SECUNDUM LUCAM.

CAPUT I.

Hiſtoria parentum Johannis, ejuſque nativitatis & functionis. Annunciatur conceptio Chriſti. Magnificat Deum Maria, & Zacharias prophetat de Johanne.

Quoniam multi aggreſſi ſunt componere narrationem earum rerum, quarum plena fides nobis facta eſt;

2 Prout tradiderunt nobis qui à principio ſpectatores ipſi & miniſtri fuerunt ſermonis:

3 Viſum eſt etiam mihi, omnia altè *repetita* penitus aſſequuto, ordine *illa* ad te ſcribere, præſtantiſsime Theophile:

4 Ut agnoſcas earum rerum veritatem quas auditione accepiſti.

5 Fuit diebus Herodis illius regis Judææ, Sacerdos quidam nomine Zacharias, ex claſſe Abiæ: uxor verò ipſius *erat* ex filiabus Aaron, & nomen ejus Elizabeta.

6 Erant autem juſti ambo in conſpectu Dei, incedentes in omnibus mandatis & conſtitutionibus Domini inculpatè.

7 Nec erat eis proles, eò quòd eſſet Elizabeta ſterilis, & ambo provecti jam eſſent ætate.

8 Factum eſt autem ut quum is ſacerdotio fungeretur in ordine ſuæ claſsis ante Deum,

9 Secundùm ritum functionis ſacerdotalis, ſortitus ſit *munus* ſuffitûs faciendi, ingrediendo in templum Domini.

10 Tota verò multitudo populi foris precabatur tempore ſuffitûs.

11 Viſus autem eſt ei Angelus Domini, ſtans ad dexteram altaris ſuffitûs.

12 Et Zacharias *eo* viſo turbatus eſt, & timor incidit in eum.

13 Dixit autem ei Angelus, Ne time Zacharia. Nam exaudita eſt deprecatio tua: uxorque tua Eliſabeta gignit tibi filium, & vocabis nomen ejus Johannem.

14 Et *is* erit tibi gaudio & exſultationi, multiq; ſuper ejus nativitate gaudebunt.

15 Erit enim magnus in conſpectu Domini, & vinum ſiceramque non bibet: & Spiritu ſancto implebitur etiam à ventre matris ſuæ:

16 Multoſque filiorum Iſrael convertet ad Dominum Deum ipſorum.

17 Nam ipſe præcedet in conſpectu ejus, cum ſpiritu & virtute Eliæ, ut convertat corda patrum in filios, & rebelles ad prudentiam juſtorum: ut paret Domino populum inſtructum.

18 Tunc dixit Zacharias Angelo, Quo *argumento* iſtud noſcam? ego enim ſum ſenex, & uxor mea provecta eſt ætate.

19 Et reſpondens Angelus dixit ei, Ego ſum Gabriel qui adſto in conſpectu Dei: miſſuſque ſum ut te alloquar, & hæc tibi læta nunciem.

20 Et ecce, ſilebis, nec loqui poteris *ad eum* uſque diem quo hæc fiant: eò quòd non credidiſti ſermonibus meis, qui implebuntur tempore ſuo.

21 Erat autem populus expectans Zachariam: & mirabantur quòd is tardaret in templo.

22 *Ille* verò egreſſus non poterat eis loqui: & agnoverunt eum viſionem vidiſſe in templo. Nam ipſe innuebat eis; permanſitque mutus.

23 Et factum eſt, ut impleti ſunt dies miniſterii ipſius, abiit domum ſuam.

24 Poſt illos autem dies concepit Eliſabeta uxor ejus: & occultavit ſe menſes quinque, dicens,

25 Nempe, ita mihi fecit Dominus diebus quibus *me* intuitus eſt, *ut* auferret probrum illud meum inter homines.

26 Menſe autem ſexto miſſus eſt Angelus Gabriel à Deo in urbem Galilææ cui nomen Nazaretha,

27 Ad virginem deſponſam viro cui nomen erat Joſephus, ex domo Davidis: nomen

men

men autem virginis *erat* Maria.
28 Ingreſſus igitur Angelus ad eam, di-
xit, Ave gratiâ dilecta: Dominus tecum
eſt: benedicta tu inter mulieres.
29 Illa verò quum *eum* vidiſſet, pertur-
bata eſt ſuper ejus ſermone: & cogitabat
qualis eſſet ſalutatio iſta.
30 Tunc dixit ei Angelus, Ne time Ma-
ria: es enim in gratia apud Deum.
31 Et ecce, concipies in utero, & paries
filium: & vocabis nomen ejus Jeſum.
32 Hic erit magnus, & Filius Altiſsimi
vocabitur, dabitque ei Dominus Deus ſe-
dem Davidis patris ipſius.
33 Regnabitque in domo Jacobi in æ-
ternum, & regni ejus non erit finis.
34 Dixit autem Maria ad Angelum,
Quomodo erit iſtud, quandoquidem vi-
rum non novi?
35 Et reſpondens Angelus dixit ei, Spi-
ritus ſanctus ſuperveniet in te, & virtus
Altiſsimi inumbrabit te: propterea *id*
etiam quod naſcetur ex te ſanctum, voca-
bitur Filius Dei.
36 Et ecce, Eliſabeta cognata tua, & ipſa
concepit filium in ſenectute ſua, & hic
menſis eſt ſextus ipſi quæ vocabatur ſte-
rilis.
37 Quia apud Deum non erit ullum
verbum quod fieri non poſsit.
38 Dixit autem Maria, Ecce ancilla
Domini, fiat mihi ſecundum verbum tu-
um. Et abiit ab ea Angelus.
39 Surgens verò Maria per eos dies, pro-
fecta eſt in montanam *regionem* cum feſti-
natione in urbem Juda.
40 Et ingreſſa eſt domum Zachariæ, &
ſalutavit Eliſabetam.
41 Et factum eſt, ut audivit Eliſabeta
ſalutationem Mariæ, ſubſiliit fœtus in
utero ejus, & repleta eſt Spiritu ſancto
Eliſabeta.
42 Exclamavitq; voce magnâ & dixit,
Benedicta tu inter mulieres, quia benedi-
ctus fructus uteri tui.
43 Et unde hoc mihi, ut veniat mater
Domini mei ad me?
44 Ecce enim, ut exſtitit vox ſalutati-
onis tuæ in auribus meis, ſubſiliit fœtus
exſultans in utero meo.
45 Et beata *eſt* quæ credidit: nam perfi-
cientur ea quæ dicta ſunt ei à Domino.
46 Tunc ait Maria, Magnificat anima
mea Dominum,
47 Et exſultat ſpiritus meus ſuper Deo
Servatore meo.
48 Quia reſpexit humilem ancillam ſu-
am: ecce enim ex hoc *tempore* beatam me
prædicabunt omnes ætates:
49 Quia magnificè mecum egit potens
ille cujus ſanctum *eſt* nomen:
50 Et cujus miſericordia in omnes æ-
tates *parata eſt* timentibus ipſum.
51 Forte facinus fecit brachio ſuo: diſ-
ſipavit ſuperbos cogitatione cordis ipſo-
rum.
52 Detraxit potentes è thronis, & ex-
tulit humiles.
53 Famelicos implevit bonis, & divites
ablegavit inanes.
54 Suſcepit Iſraelem puerum ſuum, ut
memor eſſet miſericordiæ.
55 (Prout loquutus eſt patribus noſtris,
nimirum Abrahamo, & ſemini ejus) in æ-
ternum.
56 Manſit autem Maria cum illa quaſi
menſes tres: & *poſtea* revertit domum
ſuam.
57 Eliſabetæ verò completum eſt tem-
pus ad pariendum: & peperit filium.
58 Et audierunt accolæ & cognati e-
jus, Dominũ magnificâ miſericordiâ ſuâ
uſum eſſe erga eam: & ei gratulabantur.
59 Et factum eſt, ut die octavo venerint
ad circumcidendum puerulum. Vocabant
autem eum ex nomine patris ipſius, Za-
chariam.
60 Sed reſpondens mater ejus ait, Ne-
quaquam: ſed vocabitur Johannes.
61 Et dixerunt ad eam, Nemo eſt in
cognatione tua qui vocetur iſto nomine.
62 Innuebant autem patri ejus quid
vellet eum vocari.
63 Iſq; poſtulata tabella ſcripſit, dicens,
Johannes eſt nomen ejus. Et mirati ſunt
omnes.
64 Apertum eſt autem os ejus illico, &
lingua ejus: & loquebatur benedicens
Deo.
65 Ortus eſt igitur timor omnibus ac-
colis eorum: & in tota montana regione
Judææ divulgata ſunt omnia verba iſta.
66 Et omnes qui audierunt, repoſue-
runt *ea* in corde ſuo, dicentes, Quiſnam
puerulus hic erit? Manus autem Domini
erat cum eo.
67 Et Zacharias pater ejus repletus eſt
Spiritu ſancto, prophetavitque, dicens,
68 Benedictus Dominus Deus Iſraelis,
quòd inviſerit & redemerit populum
ſuum,
69 Et erexerit cornu ſalutis nobis in
domo Davidis pueri ſui:
70 Prout loquutus eſt per os ſancto-
rum, qui à ſeculo fuerunt, Prophetarum
ſuorum:
71 *Fore ut nos* ſervaret ex inimicis no-
ſtris, & è manu omnium qui oderunt nos.
72 Ut uteretur miſericordiâ erga pa-
tres noſtros, ac memor eſſet fœderis ſui
ſancti:
73 Et jurisjurandi quod juravit Abra-
hamo patri noſtro, *nimirum ſe* daturum
nobis,
74 Ut ſine metu, è manu inimicorum
noſtrorum liberati, ſerviamus ipſi,
75 Cum ſanctitate & juſtitia, in ipſius
conſpectu, cunctis vitæ noſtræ diebus.
76 Tu verò puerule, Propheta Altiſsimi
vocaberis: præibis enim ante faciem Do-
mini, ut pares vias ejus.

77 Et des cognitionem ſalutis populo ejus,per remiſsionẽ peccatorum ipſorum.

78 Ex intima miſericordia Dei noſtri, quâ inviſit nos is qui prodit ex alto:

79 Ut appareat iis qui in tenebris & umbra mortis poſiti ſunt,ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis.

80 Ipſe autem puerulus creſcebat & corroborabatur Spiritu:fuitque in deſertis ad eum uſque diem quo ſe oſtenderet apud Iſraelem.

CAPUT II.

Nativitas Chriſti quomodo facta & patefacta, ejuſque circumciſio. Purificatio Mariæ. Canticum Simeonis. Concio Annæ. Chriſti pueri cum doctoribus συζήτησις.

Factum eſt autem diebus illis, ut prodiret edictum à Cæſare Auguſto, ut deſcriberetur totus terrarum orbis.

2 (Hæc deſcriptio prima facta eſt præſidente Syriæ Cyrenio.)

3 Ibant igitur omnes ut deſcriberentur,in ſuam quiſque urbem.

4 Aſcendit autem etiam Joſephus à Galilæa, ex urbe Nazareta,in Judæam, in urbem Davidis quæ vocatur Bethlehema, propterea quòd erat ex domo & familia Davidis:

5 Ut deſcriberetur cum Maria deſponſa ſibi uxore,quæ erat prægnans.

6 Factum eſt autem quum eſſent illic,ut explerentur dies ad pariendum.

7 Peperit igitur filium ſuum primogenitum,& faſciis eum involvit,reclinavitque eum in præſepi: eo quòd non erat eis locus in diverſorio.

8 Erant autem paſtores in eadem regione excubantes, & agentes vigilias noctis ſuper gregem ſuum.

9 Et ecce,Angelus Domini ſupervenit ipſis,& gloria Domini circumfulſit eos: & timuerunt timore magno.

10 Tunc dixit eis Angelus,Ne timete: ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit toti populo:

11 *Nempe*, natum eſſe vobis hodie Servatorem,qui eſt Chriſtus Dominus,in urbe Davidis.

12 Hoc autem vobis ſignum *erit*, invenietis infantem faſciis involutum, jacentem in præſepi.

13 Et repente adfuit cum Angelo multitudo exercituum cœleſtium, laudantium Deum,& dicentium,

14 Gloria in *cœlis* altiſsimis Deo,& in terra pax,in homines benevolentia.

15 Et factum eſt,ut diſceſſerunt ab eis Angeli in cœlum,tunc paſtores illi dicerent alii ad alios, Eamus ſanè Bethlehemam uſque, & videamus factum iſtud quod Dominus notum fecit nobis.

16 Venerunt igitur feſtinantes, & invenerunt Mariam & Joſephum, & infantem jacentem in præſepi.

17 *Eo* autem viſo,divulgaverunt *id* quod dictum fuerat ipſis de puerulo illo.

18 Et omnes qui audierunt, mirati ſunt ea quæ ipſis dicta fuerant à paſtoribus illis.

19 Maria verò iſta omnia conſervabat, conferens *ea* in corde ſuo.

20 Reverſi ſunt autem paſtores,glorificantes & laudantes Deum ſuper omnibus quæ audierant & viderant,prout ipſis dictum fuerat.

21 Et quum adveniſſet dies octavus ad circumcidendum puerulum, vocatum eſt nomen ejus Jeſus, quod vocatum fuerat ab Angelo priuſquam ipſe in utero conciperetur.

22 Et quum impleti fuiſſent dies purgationis Mariæ, ſecundùm legem Moſis, adduxerunt eum Hieroſolymam, ut ſiſterent eum Domino,

23 (Prout ſcriptum eſt in Lege Domini,Omnis maſculus primogenitus, ſanctus Domino erit.)

24 Et ut darent oblationem, ſecundùm *id* quod dictum eſt in Lege Domini, Par turturum,aut duos pullos columbarum.

25 Et ecce, quidam erat Hieroſolymis cui nomen Simeon: *eratque* homo iſte juſtus ac religioſus, exſpectans conſolationem Iſrael, & Spiritus ſanctus erat ſuper eum.

26 Fueratque ipſi divinitus nunciatum à Spiritu ſancto, *ipſum* non viſurum mortem, priuſquam vidiſſet Chriſtum illum Domini.

27 Is igitur venit impulſore Spiritu in templum. Et quum introducerent puerulum Jeſum parentes, ut ejus causâ facerent quod ex Lege conſuetum erat:

28 Tunc ipſe recepit eum in ulnas ſuas, & benedixit Deo, & dixit,

29 Nunc dimittis ſervum tuum Domine, ſecundum verbum tuum,cum pace:

30 Quia viderunt oculi mei ſalutem tuam.

31 Quam paraſti in oculis omnium populorum:

32 Lumen detegendum Gentibus, & gloriam populi tui Iſraelis.

33 Joſephus autem & mater ejus mirabantur ſuper iis quæ dicebantur de eo.

34 Et benedixit eis Simeon, dixitque Mariæ matri ejus, Ecce, poſitus eſt iſte caſui & reſurrectioni multorum in Iſrael,& in ſignum cui contradicatur:

35 (Quin & tuam ipſius animam trajiciet gladius) ut detegantur ex multis cordibus cogitationes.

36 Erat etiam *quædam* Anna Propheteſſa,filia Phanuelis ex tribu Aſeris, provecta in multam ætatem, poſtquam vixiſſet cum viro annos ſeptem à virginitate ſua:

37 Et *quum eſſet* vidua quaſi annorum octoginta quatuor, non abſcedebat à templo, jejuniis ac deprecationibus

colens *Deum* noctem ac diem.
38 Hæc igitur eo ipſo momento quum
ſuperveniſſet, viciſſim palam agnoſcebat
Dominum, & loquebatur de eo omnibus
qui redemptionem expectabant Hieroſo-
lymis.
39 At *illi* ut perfecerunt omnia ſecun-
dùm Legem Domini, reverſi ſunt in Ga-
lilæam, in urbem ſuam Nazaretam.
40 Puerulus autem creſcebat, & corro-
borabatur Spiritu, implebaturque ſapien-
tiâ: & Dei gratia erat ſuper eum.
41 Ibant verò parentes ejus quotannis
Hieroſolymam in feſto Paſchæ.
42 Quum igitur factus eſſet annorum
duodecim, ipſique aſcendiſſent Hieroſoly-
mam ſecundùm morem illius feſti:
43 Et peregiſſent illius dies, revertenti-
bus ipſis, ſubſtiterat puer Jeſus Hieroſo-
lymis: & hoc neſcivit Joſephus, nec mater
ejus.
44 Exiſtimantes autem eum eſſe in co-
mitatu, ierunt viam *unius* diei: & requi-
rebant eum inter cognatos & inter notos.
45 Et quum eum non inveniſſent, reverſi
ſunt Hieroſolymam quærentes eum.
46 Et factum eſt triduo poſt, ut inveni-
rent eum in templo, ſedentem in medio
Magiſtrorum, & audientem eos, & eos in-
terrogantem.
47 Percellebantur autem omnes qui e-
um audiebant, ſuper intelligentia & re-
ſponſis ejus.
48 Et eo viſo facti fuerunt *parentes e-
jus* attoniti: & dixit ad eum mater ipſi-
us, Fili, cur ita feciſti nobis? ecce pater
tuus & ego anxii quærebamus te.
49 Tunc dixit ad eos, Quid eſt quòd
quærebatis me? *an* neſciebatis oportere
me in iis eſſe quæ Patris mei ſunt?
50 Sed ipſi non intellexerunt verba
quæ ipſis fuerat loquutus.
51 Deſcendit autem cum eis venitque
Nazaretam: & erat eis ſubjectus. Et ma-
ter ejus conſervabat verba hæc omnia in
corde ſuo.
52 Jeſus verò proficiebat ſapientiâ, &
ſtaturâ, ac gratiâ apud Deum & homines.

CAPUT III.

*Miniſterium Johannis, ejuſque de Chriſto
teſtimonium; ejus incarceratio & mors:
necnon baptiſmus & genealogia Chriſti.*

ANno autem decimoquinto imperii
Tiberii Cæſaris, Pontio Pilato pro-
curante Judæam, tetrarcha Galilææ He-
rode, Philippo autem ipſius fratre te-
trarcha Iturææ & Trachonitidis regio-
nis, & Lyſania Abilenes tetrarcha,
2 Sub Pontificibus maximis Anna &
Cajapha, factum eſt verbum Domini ad Jo-
hannem Zachariæ filium in deſerto.
3 Venit igitur in omnem regionem cir-
cumjacentem Jordani, prædicans Baptiſ-
mum reſipiſcentiæ ad remiſſionem pec-
catorum:
4 Ut ſcriptum eſt in libro ſermonum
Eſaiæ Prophetæ, dicentis, Vox vociferan-
tis in deſerto, Parate viam Domini, com-
planate ſemitas ejus.
5 Omnis vallis implebitur, & omnis
mons & collis deprimetur: & quæ curva
ſunt, fient *via* recta, & aſperæ viæ *fient*
planæ.
6 Videbitque omnis caro ſalutem Dei.
7 Dicebat igitur turbæ venienti ut ba-
ptizaretur ab ipſo, Progenies viperarum,
quis præmonſtravit vobis ut fugeretis à
futura ira?
8 Ferte igitur fructus convenientes re-
ſipiſcentiæ, & ne cœperitis dicere apud
voſipſos, Patrem habemus Abrahamum: di-
co enim vobis, poſſe Deum etiam ex lapi-
dibus iſtis excitare liberos Abrahamo.
9 Jam verò etiam ſecuris ad radicem
arborum poſita eſt: omnis ergo arbor
non ferens fructum bonum, exciditur, &
in ignem abjicitur.
10 Et interrogavit eum turba, dicens,
Quid igitur faciemus?
11 Reſpondens autem dixit eis, Qui ha-
bet duas tunicas, impertiat non habenti;
& qui habet eſcas, ſimiliter faciat.
12 Venerunt autem & publicani ut ba-
ptizarentur: & dixerunt ei, Magiſter,
quid faciemus?
13 Ipſe verò dixit eis, Nihil amplius
quàm quod conſtitutum eſt vobis, exi-
gite.
14 Interrogarunt autem eum etiam mi-
lites, dicentes, Et nos quid faciemus? Et
ait eis, Neminem concutite, neque dolo
opprimite: & contenti eſtote ſtipendiis
veſtris.
15 Expectante autem populo, & cogi-
tantibus omnibus in cordibus ſuis de Jo-
hanne, numnam ipſe eſſet Chriſtus ille,
16 Reſpondit Johannes, dicens omni-
bus, Ego quidem baptizo vos aquâ: ſed
venit qui validior me eſt, cujus non ſum
dignus qui ſolvam corrigiam ſolearum:
ipſe vos baptizabit Spiritu ſancto &
igni,
17 Cujus ventilabrum in manu ipſius, &
qui perpurgabit aream ſuam: & congrega-
bit triticum in horreum ſuum, paleam au-
tem exuret igni inextinguibili.
18 Multa igitur etiam alia exhortans
evangelizabat populo.
19 Herodes autem tetrarcha quum ar-
gueretur ab eo de Herodiade uxore Phi-
lippi fratris ejus, deque omnibus ſceleri-
bus quæ ipſe patrarat,
20 Adjecit & hoc ſupra omnia, quòd
incluſit Johannem in carcere.
21 Factum eſt autem quum baptizare-
tur omnis populus, & Jeſus baptizatus
eſſet & oraret, ut aperiretur cœlum:
22 Et deſcenderet Spiritus ſanctus cor-
poreâ ſpecie, tanquam columba, ſupra e-
um; & vox de cœlo exſiſteret, dicens, Tu
es

es Filius ille meus dilectus ille, in te ac-
quieſco.
23 Ipſe autem Jeſus incipiebat eſſe quaſi
annorum triginta, filius (ut exiſtimaba-
tur) Joſephi *filii* Heli,
24 *Filii* Matthati, *filii* Levi, *filii* Mel-
chi, *filii* Jannæ, *filii* Joſephi,
25 *Filii* Mattathiæ, *filii* Amoſi, *filii*
Naumi, *filii* Eſi, *filii* Naggæ,
26 *Filii* Maathi, *filii* Mattathiæ, *filii*
Semei, *filii* Joſephi, *filii* Judæ,
27 *Filii* Joannæ, *filii* Rheſæ, *filii* Zo-
robabelis, *filii* Salathielis, *filii* Neri,
28 *Filii* Melchi, *filii* Addi, *filii* Coſa-
mi, *filii* Elmodami, *filii* Eris,
29 *Filii* Joſæ, *filii* Eliezeris, *filii* Jo-
rimi, *filii* Matthati, *filii* Levi,
30 *Filii* Simeonis, *filii* Judæ, *filii* Jo-
ſephi, *filii* Jonami, *filii* Eljacimi,
31 *Filii* Meleæ, *filii* Mainani, *filii* Mat-
tathæ, *filii* Nathanis, *filii* Davidis.
32 *Filii* Jeſſæ, *filii* Obedis, *filii* Booſi,
filii Salmonis, *filii* Naaſſonis.
33 *Filii* Aminadabi, *filii* Arami, *filii*
Eſromi, *filii* Phareſi, *filii* Judæ,
34 *Filii* Jacobi, *filii* Iſaaci, *filii* Abra-
hami, *filii* Tharæ, *filii* Nachoris,
35 *Filii* Saruchi, *filii* Ragani, *filii* Pha-
leci, *filii* Heberis, *filii* Salæ,
36 *Filii* Arphaxadi, *filii* Semi, *filii*
Noæ, *filii* Lamechi,
37 *Filii* Mathuſalæ, *filii* Henochi, *filii*
Jaredis, *filii* Mahalaleelis, *filii* Cainani,
38 *Filii* Henoſi, *filii* Sethi, *filii* Adami,
qui fuit Dei.

CAPUT IV.

Jejunium Chriſti quadrageſimale. Monomachia felix cum diabolo. Concio inter populares & miracula.

JEſus autem plenus Spiritu ſancto re-
vertit à Jordane, & actus eſt ab *eodem*
Spiritu in deſertum,
2 Dies quadraginta tentante *eum* dia-
bolo: Nec edit quicquam per illos dies,
ſed iis finitis poſtea eſuriit.
3 Tunc dixit ei diabolus, Si Filius es
Dei, dic iſti lapidi ut fiat panis.
4 Et reſpondit ei Jeſus, dicens, Scri-
ptum eſt, Non pane ſolo vivet homo, ſed
quovis verbo Dei.
5 Tunc quum ſubduxiſſet eum diabo-
lus in montem ſublimem, oſtendit ei om-
nia regna terræ puncto temporis.
6 Et ait ei diabolus, Tibi dabo pote-
ſtatem hanc univerſam, & gloriam illorum
regnorum: nam mihi tradita eſt, & cui-
cumque voluero do eam.
7 Itaque ſi tu adoraveris me, erunt tua
omnia.
8 Reſpondens autem Jeſus dixit ei, Ab-
ſcede à me Satana: ſcriptum eſt enim, Ado-
rabis Dominum Deum tuum, & eum ſo-
lum coles.
9 Tum duxit eum Hieroſolymam, &
eum ſtatuit ſupra pinnas templi; & dixit
ei, Si tu Filius Dei es, dejice teipſum
hinc deorſum.
10 Scriptum eſt enim, Angelis ſuis præ-
cipiet de te, ut cuſtodiant te:
11 Et in manus attollent te, ne quando
impingas ad lapidem pedem tuum.
12 Reſpondens autem Jeſus dixit ei, di-
ctum eſt, Non tentabis Dominum Deum
tuum.
13 Et finitâ omni tentatione, diabolus
abſceſſit ab eo ad tempus.
14 Reverſus eſt autem Jeſus cum virtute
Spiritûs in Galilæam: & fama de eo exiit
in totam circumjacentem regionem.
15 Et ipſe docebat in ſynagogis eo-
rum, omnibus ipſum glorificantibus.
16 Venit igitur Nazaretam, ubi fuerat
nutritus: & intravit ut conſueverat, die
Sabbathi, in ſynagogam: & ſurrexit ut le-
geret.
17 Tunc datus eſt ei liber Eſaiæ Pro-
phetæ: quumque explicuiſſet librum, in-
venit locum *in* quo ſcriptum erat,
18 Spiritus Domini ſuper me, propterea
quòd unxit me, ut evangelizem pauperi-
bus miſit me, ut medear contritis corde,
ut prædicem captivis dimiſſionem, & cæ-
cis viſus recuperationem, ut confractos
emittam in libertatem.
19 Ut prædicem annum Domini acce-
ptum.
20 Et complicatum librum quum red-
didiſſet miniſtro, ſedit: & omnium in ſy-
nagoga oculi erant intenti in eum.
21 Cœpit autem eis dicere, Certè ho-
die impleta eſt hæc Scriptura audientibus
vobis.
22 Et omnes teſtimonium ei dabant, ac
mirabantur ſuper ſermonibus *plenis* gra-
tiâ, procedentibus ex ore ipſius, dicebant-
que, Nonne iſte eſt filius ille Joſephi?
23 Et dixit ad eos, Omnino dicetis mi-
hi hoc proverbium, Medice cura teipſum:
quæcunque audivimus facta fuiſſe in urbe
Capernaumo, fac etiam hìc in patria tua.
24 Dixit autem, Amen dico vobis, Ne-
mo Propheta acceptus eſt in patria ſua.
25 Sed in veritate dico vobis, Multæ vi-
duæ erant diebus Eliæ in Iſraele, quando
clauſum fuit cœlum ad tres annos & ſex
menſes, *adeo* ut fuerit fames magna per
totam regionem:
26 Et ad nullam illarum miſſus eſt Eli-
as, ſed Sareptam *urbem* Sidoniæ, ad mulie-
rem viduam.
27 Et multi leproſi erant in Iſraele ſub
Eliſæo Propheta: & nullus eorum purifi-
catus eſt, ſed Naamanus Syrus.
28 Tum repleti ſunt omnes excande-
ſcentiâ in ſynagoga, hæc audientes.
29 Et quum ſurrexiſſent, ejecerunt
eum extra urbem: & duxerunt eum uſque
ad ſupercilium montis ſuper quem urbs
ipſorum erat ædificata, ut præcipitarent
eum.

30 Ipſe verò quum tranſiſſet per medios
ipſos,profectus eſt.
31 Et deſcendit Capernaumum urbem
Galilææ,ibique docebat eos Sabbathis.
32 Et percellebantur ſuper doctrina ejus,
Erat enim ſermo ipſius cum auctoritate.
33 Erat autem in ſynagoga quidam ha-
bens ſpiritum dæmoniacum impurum,qui
exclamavit voce magnâ,
34 Dicens, Ah, quid nobis tecum Jeſu
Nazaræe? veniſti ut perderes nos? novi
te quis ſis: *nimirum* Sanctus ille Dei.
35 Et objurgavit eum Jeſus,dicens,Ob-
muteſce, & exi ab eo. Tunc dæmonium,
projecto illo in medium,exiit ex eo, ni-
hilque ei nocuit.
36 Et obortus eſt pavor in omnibus: &
colloquebantur alii cum aliis, dicentes,
Quid hoc rei eſt,quòd cum auctoritate ac
poteſtate imperat impuris ſpiritibus, &
exeunt?
37 Et dimanavit rumor de eo in omnem
locum circumjacentis regionis.
38 Egreſſus autem Jeſus è ſynagoga,in-
troivit domum Simonis: ſocrus verò Si-
monis detinebatur febri magnâ: & roga-
verunt eum pro illa.
39 Tunc *ipſe* adſtans ſuper eam,objurga-
vit febrim; & *febris* eam dimiſit: *illa* verò
quum illico ſurrexiſſet,miniſtravit eis.
40 Occidente autem ſole,omnes qui ha-
bebant infirmos morbis variis, ducebant
ipſos ad eum,ille verò unicuique ipſorum
impoſitis manibus,ſanavit eos.
41 Exibant autem etiam dæmonia ex
multis,clamantia ac dicentia, Certè tu es
Chriſtus ille,Filius ille Dei. Sed *ipſe* ob-
jurgans non ſinebat ea loqui,quòd ſcirent
ipſum eſſe Chriſtum illum.
42 Orto autem die egreſſus profectus
eſt in deſertum locum, & turba quærebat
eum,veneruntque uſque ad ipſum,& reti-
nebant eum ne ab ipſis diſcederet.
43 Ille verò dixit eis,Certè etiam aliis
urbibus oportet me evangelizare regnum
Dei: nam ad hoc miſſus ſum.
44 Et prædicabat in ſynagogis Galilææ.

CAPUT V.

Chriſtus docet è navigio, & per capturam piſcium attrahit Petrum, Jacobum, & Johannem: ſimul paralyſin & peccata ſolvit: vocat Levi publicanum: excuſat ſuos diſcipulos à jejunio.

FActum eſt autem quum turba incumbe-
ret ei, audiendi verbi Dei causâ, ipſe
ſtabat apud lacum Genezaret.
2 Viditque duo navigia quæ ad lacum
erant: piſcatores verò quum ex iis deſcen-
diſſent, abluebant retia.
3 Ingreſſus autem in unum iſtorum na-
vigiorum,quod erat Simonis,rogavit eum
ut à terra proveheret paululum: quumque
conſediſſet,docebat turbam ex navigio.
4 Ut ceſſavit autem loqui, dixit ad Si-
monem,Provehito in altum, & demittite
retia veſtra ad capturam.
5 Tum reſpondens Simon ait ei, Magi-
ſter,quum per totam noctem nos fatigave-
rimus,nihil cepimus, tamen ex tuo juſſu
demittam rete.
6 Et quum hoc feciſſent, concluſerunt
piſcium multitudinem magnam: dirumpe-
batur autem rete eorum.
7 Et innuerunt conſortibus qui *erant* in
altero navigio ut venirent,& ſibi opitula-
rentur. Venerunt igitur, & impleverunt
ambas naves,ita ut pene mergerentur.
9 Quum autem *hæc* vidiſſet Simon Pe-
trus,accidit ad genua Jeſu,dicens, Diſcede
à me: Nam homo peccator ſum, Domine.
9 Pavor enim occupârat eum & omnes
qui cum eo *erant*, ſuper captura piſcium
quam comprehenderant:
10 Similiter autem & Jacobum & Johan-
nem filium Zebedæi,qui erant ſocii Simo-
ni. Tunc ait ad Simonem Jeſus, Ne metue:
ab hoc *tempore* vivos capies homines.
11 *Illi* autem quum ſubduxiſſent in ter-
ram navigia,relictis omnibus,ſequuti ſunt
eum.
12 Et ecce factum eſt, ut quum eſſet in
quadam urbe, tum *adveniret* quidam ple-
nus leprâ: ac viſo Jeſu procidens in faci-
em deprecaretur eum, dicens,Domine, ſi
velis, potes me purificare.
13 *Jeſus* autem extensâ manu tetigit e-
um,dicens,Volo,purificator. Et ſtatim le-
pra abiit ab eo.
14 Ipſe verò mandavit ei ut nulli *hoc*
diceret: ſed profectus,*inquit*, Oſtende te-
ipſum ſacerdoti,& offer pro purificatione
tui, prout imperavit Moſes, *ut hoc ſit* eis
teſtimonio.
15 Dimanabant autem eo magis ſermo-
nes de eo: & conveniebat turba multa ut
audirent,& per eum ſanarentur ab infirmi-
tatibus ſuis.
19 Ipſe autem ſecedens,erat in deſertis,
& orabat.
17 Et factum eſt quodam die,quum ipſe
doceret,ſederentq; Phariſæi ac Legis Do-
ctores,qui venerant ex omnibus vicis Ga-
lilææ, & Judææ,& Hieroſolymis: & vir-
tus Domini adeſſet *ei* ad ſanandum illos:
18 Tunc ecce *advenerunt* quidam feren-
tes in lecto hominem qui erat paralyticus:
& ſtudebant eum inferre, & ponere in ip-
ſius conſpectu.
19 Et quum non inveniſſent quâ ipſum
inferrent propter turbam, aſcenderunt in
ſolarium, & perfoſſo teſtaceo pavimento,
demiſerunt eum cum lectulo in medium,
ante Jeſum.
20 Qui fide eorum viſâ,dixit, Heus tu,
remiſſa ſunt tibi peccata tua.
21 Tunc cœperunt ratiocinari Scribæ
& Phariſæi,dicentes, Quis eſt iſte qui lo-
quitur blaſphemias? Quis poteſt remitte-
re peccata, niſi ſolus Deus?
22 Jeſus autem agnitis eorum cogitati-
onibus,reſpondens dixit eis, Quid ratio-
cinamini in cordibus veſtris?

23 Utrum eſt facilius? dicere, Remiſſa
ſunt tibi peccata, aut dicere, Surge & am-
bula?
24 Ut autem ſciatis Filium hominis au-
ctoritatem habere in terra remittendi pec-
cata, (ait paralytico) Tibi dico, ſurge, &
ſublato *in humeros* lectulo tuo, abi domum
tuam.
25 *Is* autem illico ſurgens in eorum con-
ſpectu, ſublato *in humeros eo* in quo jacue-
rat, abiit domum ſuam glorificans Deum.
26 Et ſtupor cepit omnes, & glorifica-
bant Deum: & repleti ſunt metu, dicentes,
Certè vidimus inopinata hodie.
27 Poſthæc verò exiit, & conſpexit pu-
blicanum nomine Levi, ſedentem ad telo-
nium, & dixit ei, Sequere me.
28 Et *ille* derelictis omnibus ſurrexit,
& ſequutus eſt eum.
29 Et fecit ei Levi epulum magnum do-
mi ſuæ: eratq; turba multa publicanorum,
& aliorum qui cum ipſis accumbebant.
30 Obmurmurabant autem eis Scribæ ac
Phariſæi, dicentes ad diſcipulos ejus, Quare
cum publicanis & peccatoribus editis &
bibitis?
31 Et reſpondens Jeſus dixit eis, Non
opus eſt iis qui ſani ſunt, medico, ſed iis
qui malè *ſe* habent.
32 Non veni vocatum juſtos, ſed pecca-
tores ad reſipiſcentiam.
33 Ipſi verò dixerunt ei, Quare diſcipuli
Johannis jejunant crebro, & deprecationes
faciunt, ſimiliter & *diſcipuli* Phariſæorum:
tui verò edunt & bibunt?
34 Ipſe autem dixit eis, Num poteſtis fa-
cere ut filii thalami, quo *tempore* cum ipſis
eſt ſponſus, jejunent?
35 Venient autem dies quum tolletur ab
eis ſponſus, tunc jejunabunt illis diebus.
36 Dicebat autem eis etiam parabolam,
Nemo panniculum novi veſtimenti indit
in veſtimentum vetus: alioqui & illud no-
vum findit *vetus*, & veteri non convenit
panniculus *ſumptus* ex novo.
37 Et nemo injicit vinum novum in utres
veteres: alioqui diſrumpet vinum novum
utres, & ipſum effundetur, & utres peri-
bunt.
38 Sed vinum novum in utres recentes
injiciendum eſt: & utraque conſervantur.
39 Et nemo qui biberit vetus, ſtatim vult
novum: dicit enim, Vetus utilius eſt.

CAPUT VI.

*Cuſtiones de ſabbatho. Electio & recen-
ſio Apoſtolorum. Concio de beatitudine,
& contra, de inimicorum dilectione, &
de fugiendis judiciis temerariis & hy-
pocriſi.*

FActum eſt verò ut ſabbatho altero pri-
mo pertranſiret per ſata. Vellebant au-
tem diſcipuli ſpicas, edebantque, confri-
cantes manibus.
2 Quidam autem Phariſæorum dixerunt
eis, Cur facitis quod non licet facere ſab-
bathis?
3 Tunc reſpondens Jeſus dixit eis, Ne
hoc quidem legiſtis quod fecit David
quum eſuriret ipſe, & qui cum eo erant?
4 Quomodo introierit domum Dei, &
panes propoſititios ſumpſerit, ederitque ac
dederat etiam iis qui ſecum *erant*: quibus
panibus non licet veſci niſi ſolis ſacerdoti-
bus?
5 Et dicebat eis, Filius hominis dominus
eſt etiam ſabbathi.
6 Factum eſt verò etiam alio ſabbatho
ut ipſe ingrederetur in ſynagogam, ac do-
ceret. Erat autem ibi quidam cujus manus
dextera erat arida.
7 Obſervabant autem eum Scribæ ac
Phariſæi an ſabbatho ſanaturus eſſet *illum*,
ut invenirent accuſationem *adverſus* eum.
8 At ipſe norat cogitationes eorum: &
dixit homini illi qui habebat manum ari-
dam, Surge, & adſta in medio. Ille verò ſur-
gens adſtitit.
9 Dixit igitur eis Ieſus, interrogabo
vos quiddam, Licet ſabbathis benefacere,
an malefacere *cuipiam*? hominem ſervare,
an perdere?
10 Et quum eos omnes circumſpexiſſet,
ait homini, Extende manum tuam. Ille au-
tem ita fecit: & reſtituta eſt manus ejus ſa-
na ſicut altera.
11 Ipſi autem repleti ſunt amentiâ: &
colloquebantur alii cum aliis, quidnam
facerent Jeſu.
12 Factum eſt autem illis diebus, abiit
in montem ad orandum, & pernoctavit *il-
lic* in precatione Dei.
13 Et quum dies ortus eſſet, advocavit
diſcipulos ſuos, & quum ex ipſis elegiſſet
duodecim, quos & Apoſtolos nominavit:
14 (*Nempe* Simonem, quem etiam nomi-
navit Petrum, & Andream fratrem ejus, Ja-
cobum & Johannem, Philippum & Bartho-
lomæum,
15 Matthæum & Thomam, Jacobum Al-
phæi *filium*, & Simonem qui vocatur Ze-
lotes,
16 Judam Jacobi *fratrem*, & Judam Iſ-
carioten, qui etiam fuit proditor:)
17 Et deſcendiſſet cum eis, ſubſtitit in
loco campeſtri, turbaq; diſcipulorum ejus,
& multitudo magna plebis ex tota Judæa
& Hieruſalem, & à maritima *regione* Tyri
& Sidonis, qui venerant ut audirent eum,
& ſanarentur ab infirmitatibus ſuis:
18 Et qui vexabantur à ſpiritibus im-
puris: & ſanabantur.
19 Et tota turba ſtudebat eum tangere:
quia vis ab eo prodibat, & ſanabat omnes.
20 Ipſe verò ſublatis oculis ſuis in diſci-
pulos, dicebat, Beati *eſtis* pauperes: quia
veſtrum eſt regnum Dei.
21 Beati qui nunc eſuritis: quia ſaturabi-
mini. Beati qui nunc fletis: quia ridebitis.
22 Beati eritis quum vos oderint homi-
nes, & ſeparaverint vos, & conviciis affece-
rint *vos*, & nomen veſtrum ut improbum
abjecerint, propter Filium hominis.

23 Gaudete illo die,& ſalite. Ecce enim
merces veſtra multa *eſt* in cœlis : nam iti-
dem faciebant Prophetis patres eorum.
24 Sed væ vobis divitibus: nam perce-
ptum habetis ſolatium veſtrum.
25 Væ vobis qui impleti eſtis:nam eſu-
rietis. Væ vobis qui ridetis nunc: nam lu-
gebitis & flebitis.
26 Væ vobis quum bene vobis dixerint
omnes homines : nam itidem faciebant
pſeudoprophetis patres eorum.
27 Sed vobis dico qui auditis,Diligite
inimicos veſtros:benefacite iis qui vos o-
derunt.
28 Benedicite iis qui execrantur vos,&
orate pro infeſtantibus vos.
29 Ei qui tibi ceciderit maxillam,præ-
be & alteram:& ab eo qui tollit tibi pal-
lium,etiam tunicam ne prohibeto.
30 Cuivis autem petenti abs te da:& ab
eo qui tollit *res* tuas,ne repetito.
31 Et prout vultis ut faciant vobis ho-
mines,vos etiam facite eis ſimiliter.
32 Quod ſi diligitis eos qui vos dili-
gunt,quæ vobis erit gratia? nam & pecca-
tores diligunt eos à quibus diliguntur.
33 Et ſi benefeceritis iis qui vobis be-
nefaciunt,quæ vobis erit gratia? nam &
peccatores idem faciunt.
34 Et ſi mutuum dederitis iis à quibus
ſperatis vos recepturos,quæ gratia erit vo-
bis? nam & peccatores peccatoribus dant
mutuum,ut recipiant paria.
35 Immo diligite inimicos veſtros,& *iis*
benefacite,& mutuum date,nihil inde ſpe-
rantes: & erit merces veſtra multa,ac filii
eritis illius Altiſsimi: nam ipſe benignus
eſt erga ingratos & malos.
36 Eſtote ergo miſericordes, prout &
Pater veſter miſericors eſt.
37 Ne judicate,& non judicabimini:ne
condemnate,& non condemnabimini: ab-
ſolvite,& abſolvemini :
38 Date,& dabitur vobis, menſuram *in-
quam* bonam, preſſam, agitatam, & ſuper-
fluentem dabunt in ſinum veſtrum. Eadem
enim menſura quâ metimini,contrametie-
tur vobis.
39 Dicebat autem eis parabolam, Num
poteſt cæcus cæco viæ dux eſſe?nonne am-
bo in foveam cadent?
40 Non eſt diſcipulus ſupra magiſtrum
ſuum: ſed quiſquis *erit* perfectus *diſcipu-
lus*,erit ut magiſter.
41 Quid autem aſpicis feſtucam quæ *eſt*
in oculo fratris tui,trabem autem quæ eſt
in oculo tuo non conſideras?
42 Aut quomodo potes dicere fratri tuo,
Frater,ſine ejiciam feſtucam quæ in oculo
tuo eſt: quum ipſe trabẽ quæ eſt in oculo
tuo non reſpicias? Hypocrita,ejice primùm
trabem illam ex oculo tuo : & tum deſpi-
cies ut ejicias feſtucam quæ eſt in oculo
fratris tui.
43 Non eſt arbor bona quæ ferat fru-
ctum malum, neque arbor mala quæ
ferat fructum bonum.
44 Unaquæque enim arbor ex fructu ſuo
cognoſcitur. Neq; enim è ſpinis colligunt
ficus,neque è rubo vindemiant uvam.
45 Bonus homo ex bono theſauro cordis
ſui profert bonum:& malus homo ex malo
theſauro cordis ſui profert malum : ex ex-
undantia enim cordis loquitur os ejus.
46 Quid autem vocatis me Domine,Do-
mine : & non facitis quæ dico ?
47 Quiſquis venit ad me,& audit ſermo-
nes meos,& eos præſtat,præmonſtrabo vo-
bis cui ſimilis ſit.
48 Similis eſt cuipiam ædificanti do-
mum,qui fodit & excavavit,ſtatuitq; fun-
damenta ſuper petram. Ubi autem venit in-
undatio,illiſum eſt flumen domui illi,ſed
nequivit eam quatere : fundata enim erat
ſuper petram.
49 Qui autem *meos ſermones* audivit,
nec præſtitit,ſimilis eſt cuipiam qui ædi-
ficavit domum ſuam ſuper ſolum abſque
fundamento : cui illiſum eſt flumen : ita-
que ſtatim cecidit,fuitque ruina domus il-
lius magna.

CAPUT VII.

*Chriſtus ſervum Centurionis ſanat, & fili-
um viduæ reſuſcitat. Legatos Johannis
excipit. Edit miracula, & peccata re-
mittit.*

QUum autem finiviſſet omnia verba
ſua audiente populo, ingreſſus eſt
Capernaumum.
2 Centurionis verò cujuſdam ſervus ma-
lè affectus moribundus erat, qui erat ipſi
pretioſus.
3 *Is* verò quum audiviſſet de Jeſu,miſit
ad eum Seniores Judæorum,rogans eum ut
veniret,& ſervaret ſervum ſuum.
4 Iſti autem quum veniſſent ad Jeſum,
precati ſunt eum ſtudioſè, dicentes, Certè
dignus eſt cui hoc præbeas.
5 Diligit enim gentem noſtram,& ſyna-
gogam ædificavit nobis.
6 Jeſus ergo ibat cum eis. Et quum jam
non longè abeſſet ab illa domo,miſit ad e-
um Centurio ille amicos, dicens ei, Domi-
ne,ne vexator: nec enim ſum dignus ut te-
ctum meum ſubeas.
7 Ideo ne meipſum quidem ſum dignum
arbitratus qui venirem ad te: ſed loquere,
& ſanabitur puer meus.
8 Etenim ego homo ſum ſub poteſtate
conſtitutus,habens ſub me milites,& dico
huic, Vade,& vadit : & alteri,Veni,& ve-
nit : & ſervo meo, Fac hoc,ac facit.
9 Auditis autem his,Jeſus admiratus eſt
eum:& converſus dixit turbæ quæ ipſum
ſequebatur, Dico vobis,ne in Iſraele qui-
dem tantam fidem inveni.
10 Et domum reverſi qui miſſi fuerant,
ſanum invenerunt ſervum qui infirmus fu-
erat.
11 Et factum eſt *die* ſequenti ut profi-
ciſceretur in civitatem quæ vocatur Nain:
proficiſcebantur autem cum eo diſcipuli

ejus multi, turbaque multa.
12 Ut autem appropinquavit portæ civitatis, tum ecce, defunctus efferebatur, *qui* unigenitus *fuerat* matri ſuæ, & ipſi *quidem* viduæ: turbaque civitatis multa erat cum ea.
13 Dominus verò ipſam intuitus, intimâ miſericordiâ commotus eſt ſuper ea, & dixit, Ne fleto.
14 Quumque acceſsiſſet tetigit loculum: (qui verò portabant, ſubſtiterunt) & dixit, Adoleſcens, tibi dico, Surge.
15 Tunc reſedit qui fuerat mortuus, & cœpit loqui: & *ille* dedit eum matri ſuæ.
16 Cepit autem omnes timor: & glorificabant Deum, dicentes, Certè Propheta magnus ſuſcitatus eſt inter nos, & Certè Deus reſpexit populum ſuum.
17 Pervenitque iſte de eo ſermo in totam Judæam, & in totam regionem circumjacentem.
18 Et annunciarunt Johanni diſcipuli ipſius de his omnibus, qui advocatos duos quoſdam è diſcipulis ſuis,
19 Miſit ad Jeſum, dicens, Tú*ne* is es qui venturus erat, an alium exſpectabimus?
20 Quum igitur veniſſent ad eum viri illi, dixerunt, Johannes Baptiſta miſit nos ad te, dicens, Tú*ne* is es qui venturus erat, an alium exſpectabimus?
21 Eâdem autem horâ multos ſanavit à morbis, & flagellis, & ſpiritibus improbis: & cæcis multis viſum gratificatus eſt.
22 Et reſpondens Jeſus dixit eis, Profecti annunciate Johanni quæ vidiſtis & audiſtis: cæcos viſum recipere, claudos ambulare, leproſos purificari, ſurdos audire, mortuos ſuſcitari, pauperibus evangelizari.
23 Beatus eſt autem quicumque non fuerit offenſus in me.
24 Et quum abiiſſent nuncii Johannis, cœpit de Johanne dicere ad turbam, Quid exiſtis in deſertum ſpectaturi? arundinem à vento agitatam?
25 Sed quid exiſtis viſuri? hominem mollibus veſtibus amictum? ecce, qui veſtitu magnificò utuntur, & in luxu verſantur, ſunt in palatiis regiis.
26 Sed quid exiſtis viſuri? Prophetam? Certè dico vobis, etiam amplius quàm Prophetam.
27 Hic eſt de quo ſcriptum eſt, Ecce, mitto nuncium meum ante faciem tuam, qui apparabit viam tuam coram te.
28 Nam dico vobis, Inter genitos ex mulieribus, nullus eſt major Propheta Johanne Baptiſtâ: ſed qui minimus eſt in regno Dei, major eſt eo.
29 Et *eo* audito, totus populus & publicani juſtificarunt Deum, baptizati baptiſmo Johannis.
30 Phariſæi verò & Legis interpretes, conſilium Dei aſpernati ſunt adverſus ſemetipſos non baptizati ab eo.
31 Dixit præterea Dominus, Cui ergo aſsimilabo homines gentis iſtius? & cui rei ſimiles ſunt?
32 Similes ſunt puerulis ſedentibus in foro, & qui acclamant alii aliis, & dicunt, Cecinimus vobis tibiis, & non ſaltâſtis: lamentati ſumus vobis, & non fleviſtis.
33 Venit enim Johannes Baptiſta, neque edens panem, neque bibens vinum: & dicitis, Dæmonium habet.
34 Venit Filius hominis edens ac bibens, & dicitis, Ecce homo edax & vini potor, amicus publicanorũ & peccatorum.
35 Sed juſtificata eſt ſapientia à filiis ſuis omnibus.
36 Rogavit autem eum quidam ex Phariſæis ut ſecum ederet: itaque ingreſſus domum Phariſæi, diſcubuit.
37 Et ecce, mulier quæ fuerat in urbe peccatrix, quum cognoviſſet eum accumbere in domo Phariſæi, allato alabaſtro unguenti:
38 Et ſtans apud pedes ejus retro, flens cœpit lacrymis rigare pedes ejus, & capillis capitis ſui extergebat, & deoſculabatur pedes ejus, & illo unguento ungebat.
39 Quum autem id vidiſſet Phariſæus qui vocaverat eum, dixit apud ſe, Hic ſi eſſet Propheta, nôſſet utique quæ & qualis ſit ea mulier quæ tangit ipſum: quod *videlicet* ſit peccatrix.
40 Tunc reſpondens Jeſus dixit ei, Simon, habeo quiddam quod tibi dicam. At ille ait, Magiſter, dic.
41 Duo debitores, *inquit Jeſus*, erant cuidam creditori: unus debebat denarios quingentos, alter verò quinquaginta:
42 Quum autem illi non eſſent ſolvendo, gratificatus eſt *debitum* utriſque. Horum igitur dic uter eum plus diliget?
43 Reſpondens verò Simon dixit, *Iſte*, præſumo, cui plus gratificatus eſt. At ille dixit ei, Rectè judicâſti.
44 Et converſus ad mulierem, dixit Simoni, Cernis hanc mulierem? ingreſſus ſum domũ tuam, aquam pedibus meis non dediſti: hæc autem lacrymis rigavit pedes meos, & capillis capitis ſui exterſit.
45 Oſculum mihi non dediſti: hæc autem ex quo ingreſſũ eſt, non intermiſit deoſculari pedes meos.
46 Oleo caput meum non unxiſti: hæc autem unguento unxit pedes meos.
47 Cujus rei gratiâ dico tibi, remiſſa eſſe multa illa ipſius peccata: nam dilexit multum: cui autem paululum remittitur, paululum diligit.
48 Dixit autem ei, Remiſſa ſunt tibi peccata.
49 Et cœperunt qui ſimul accumbebant, dicere apud ſe, Quis eſt hic qui etiam peccata remittit?
50 Dixit autem ad mulierem illam, Fides tua te ſervavit: vade cum pace.

CAPUT VIII.

Mulieres Chriſto miniſtrant. Parabola de ſemine & de lucerna. Item 4. miracula.

Et

ET factum eſt deinceps,ut ipſe iter fa-
ceret oppidatim & vicatim, prædi-
cans & evangelizans regnum Dei,& duo-
decim illi *erant* cum eo:
2 Et quædam mulieres quas ſanaverat
à ſpiritibus improbis & morbis, *nempe*
Maria, quæ vocabatur Magdalene, ex qua
ſeptem dæmonia exierant,
3 Et Johanna uxor Chuzæ procuratoris
Herodis,& Suſanna,& aliæ multæ quæ mi-
niſtrabant ei ex iis quæ ſibi ſuppetebant.
4 Quum autem multa turba conveniret,
& qui in ſingulis urbibus erant profici-
ſcerentur ad eum,dixit per parabolam.
5 Quidam ſator exiit ut ſereret ſemen
ſuum:& inter ſerendum aliud cecidit ſe-
cundùm viam,& conculcatum eſt,& volu-
cres cœli exederunt illud:
6 Et aliud cecidit in petram,& enatum
exaruit,quia non habebat humorem:
7 Et aliud cecidit inter ſpinas:& ſimul
enatæ ſpinæ ſuffocarunt illud:
8 Et aliud cecidit in terram bonam: &
quum enatum eſſet,edidit fructum centu-
plum.Hæc dicens,clamabat,Qui habet au-
res ad audiendum, audiat.
9 Interrogabant autem eum diſcipuli
ejus,dicentes, Quæ eſſet iſta parabola?
10 Ipſe verò dixit *eis*,Vobis datum eſt
nôſſe myſteria regni Dei: reliquis autem
per parabolas *loquor*, ut videntes non vi-
deant,& audientes non intelligant.
11 Eſt autem hæc parabola: Semen il-
lud eſt ſermo Dei:
12 Qui autem ſecundùm viam *ſemen ex-
cipiunt*,ii ſunt qui audiunt: deinde venit
diabolus, & tollit ſermonem è corde eo-
rum,ne poſtquam crediderint,ſerventur.
13 Qui verò in petram, *ii ſunt* qui quum
audierunt, cum gaudio excipiunt ſermo-
nem: ſed iſti radices non habent, qui ad
tempus credunt, & tempore tentationis
abſcedunt.
14 Quod autem in ſpinas cecidit, ii
ſunt qui audierunt: ſed profecti à ſolici-
tudinibus,& divitiis, ac voluptatibus vi-
tæ ſuffocantur, nec fructus proferunt.
15 Quod autem in bonam terram *ceci-
dit*, ii ſunt qui in corde honeſto ac bono
auditum ſermonem retinent, & fructum
adferunt per tolerantiam.
16 Nemo porro, qui lucernam accende-
rit, operit eam vaſe,aut ſubter lectum po-
nit,ſed candelabro imponit,ut qui ingre-
diuntur cernant lumen.
17 Non eſt enim *quicquam* occultum
quod non ſit futurum manifeſtum: nec ce-
latum, quod non ſit futurum ut innote-
ſcat,& veniat in apertum.
18 Videte ergo quomodo audiatis: quiſ-
quis enim habet,dabitur ei,& quicumque
non habet,etiam quod videtur habere tol-
letur ab eo.
19 Venerunt autem ad eum mater &
fratres ejus,& non poterant eum conve-
nire propter turbam.
20 Et annunciatum eſt ei, dicentibus
nonnullis, Mater tua & fratres tui adſtant
foris,cupientes te videre.
21 Ipſe verò reſpondens dixit, Mater
mea,& fratres mei, ii ſunt qui ſermonem
Dei audiunt,& eum præſtant.
22 Factum eſt autem quodam die,ut ipſe
ingrederetur in navigium,ac diſcipuli e-
jus: & diceret eis,Tranſeamus in ulterio-
rem ripam lacûs. Provecti ſunt igitur.
23 Navigantibus autem eis ſopitus eſt:
& deſcendit turbo venti in lacum: &
complebantur ac periclitabantur.
24 Accedentes autem expergefecerunt
eum,dicentes,Præceptor,præceptor,peri-
mus. Ipſe verò experrectus objurgavit
ventum ac fluctuationem aquæ:& ceſſave-
runt,factaque eſt tranquillitas.
25 Dixit autem eis,Ubi eſt fides veſtra?
Metuentes autem mirati ſunt,dicentes alii
ad alios,Quiſnam iſte eſt, ut ventis quoq;
& aquæ imperet,& auſcultent ei?
26 Et navigarunt in regionē Gadareno-
rum,quæ eſt in oppoſita ripa Galilææ.
27 Ipſi autem egreſſo in terram,occur-
rit ex urbe vir quidam qui habebat dæ-
monia à temporibus multis, & veſtimen-
to non induebatur, neque in *ulla* domo
manebat,ſed in monumentis.
28 *Is* ergo quum vidiſſet Jeſum, & ex-
clamâſſet,accidit ei *ad pedes*,& voce ma-
gnâ dixit,Quid mihi tecum Jeſu Fili Dei
altiſsimi? rogo te ne me torqueas.
29 Mandabat enim illi ſpiritui impuro
ut exiret ab eo homine: nam à multo tem-
pore corripuerat eum: itaque vinctus *ille*
catenis & pedicis, cuſtodiebatur: ſed di-
ruptis vinculis agitabatur à dæmone in
deſerta.
30 Interrogavit autem eum Jeſus, di-
cens,Quod tibi nomen eſt? Ipſe verò di-
xit,Legio. Nam dæmonia multa ingreſſa
erant in eum.
31 Et rogabant eum ne imperaret ſibi
ut abirent in abyſſum.
32 Erat autem ibi grex porcorum mul-
torum paſcentium in monte: & rogabant
eum *dæmonia* ut ſibi permitteret in illos
ingredi. Et permiſit eis.
33 Egreſſa autem dæmonia ex eo homi-
ne, ingreſſa ſunt in porcos: & grex ille
ruit è præcipitio in lacū:& ſuffocatus eſt.
34 Quum autem paſtores vidiſſent quod
factum fuerat,fugerunt:& profecti annun-
ciarunt in urbem & in agros.
35 Exierunt igitur ut viderent quod fa-
ctum erat: veneruntque ad Jeſum, & inve-
nerunt hominem illum à quo dæmonia
exierant,veſtitum,ac ſanæ mentis, ad pe-
des Jeſu: & metuerunt.
36 Annunciaverunt autem ipſis etiam
ii qui viderant, quomodo liberatus fu-
iſſet qui fuerat dæmoniacus.
37 Et rogavit eum tota multitudo cir-
cumjacentis regionis Gadarenorum ut di-
ſcederet ab ipſis, quia magno metu tene-
bantur:

bantur: ipſe autem ingreſſus navigium reverſus eſt.

38 Deprecatus eſt autem eum vir ille à quo dæmonia exierant, ut eſſet cum eo: ſed dimiſit eum Jeſus, dicens,

39 Revertere domum tuam, & narra quanta tibi præſtiterit Deus. Abiit igitur prædicans per totam urbem quanta ſibi præſtitiſſet Jeſus.

40 Factum eſt autem ut quum revertiſſet Jeſus, exceperit eum turba: nam omnes exſpectabant eum.

41 Et ecce, venit quidam cui nomen Jairus, qui erat præfectus ſynagogæ: & accidens ad pedes Jeſu, rogabat eum ut ingrederetur domum ſuam,

42 Quoniam erat ei unigenita filia quaſi annorum duodecim, eaque moriebatur. Inter eundum verò turba coarctabat eum.

43 Mulier autem quæ erat in fluxione ſanguinis ab annis duodecim, & in medicos impenderat totum victum, nec ab ullo potuerat curari,

44 Quum acceſsiſſet à tergo, tetigit fimbriam pallii ipſius: & illico ſubſtitit fluxio ſanguinis ejus.

45 Tunc ait Jeſus, Quis *eſt* qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus & qui cum eo erant, Magiſter, turba te conſtringit & opprimit, & dicis, Quis *eſt* qui me tetigit?

46 Jeſus autem ait, Tetigit me aliquis, nam ego cognovi virtutem à me prodiiſſe.

47 Videns autem mulier illa ſe non latuiſſe, tremens venit, & accidens ei *ad pedes*, declaravit ei in conſpectu totius populi, quam ob cauſam tetigiſſet eum, & quomodo ſanata fuerat illico.

48 Ipſe verò dixit ei, Confide filia, fides tua te ſervavit: vade cum pace.

49 Adhuc eo loquente, venit quidam à præfecto ſynagogæ, dicens ei, Mortua eſt filia tua, ne vexa magiſtrum.

50 Jeſus autem *hoc* audito, reſpondit ei, Ne metue: crede ſolummodo, & ſervabitur.

51 Ingreſſus verò domum, non permiſit ingredi quemquam, niſi Petrum, & Jacobum, & Johannem, & patrem ac matrem puellæ.

52 Flebant autem omnes, & plangebant eam: ipſe verò dixit, Ne flete: non eſt mortua, ſed dormit.

53 Et deridebant eum, quòd ſcirent eſſe mortuam.

54 Ipſe verò ejectis foras omnibus, & prehensâ manu ejus, clamavit, dicens, Puella ſurge.

55 Et reverſus eſt ſpiritus ejus, ac ſurrexit illico: & *ipſe* imperavit ut ei daretur quod ederet.

56 Et perculſi fuerunt parentes ejus: ipſe verò mandavit eis ut nulli dicerent quod factum fuerat.

CAPUT IX.

Commiſsio & miſsio 12. Apoſtolorum. Miraculum 5. panum, & 2. piſcium. Quid vulgus, & quid Apoſtoli de Chriſto ſenſerint. Præmonet Chriſtus de morte & reſurrectione ſua. Transfiguratur. Dæmoniacum ſanat. Contentionem de primatu reprimit. Zelum inconſideratum redarguit. Sequi ſe volentes inſtruit.

CONvocatis autem *Jeſus* duodecim diſcipulis ſuis, dedit eis vim & poteſtatē in omnia dæmonia, & morbos ſanandi.

2 Miſitque eos ut prædicarent regnum Dei: & ſanarent infirmos.

3 Et dixit eis, Nihil ſumite ad iter, neque virgas, neq; peram, neq; panem, neque pecuniam, neque binas tunicas habete.

4 Et in quamcumque domum intraveritis, illic manete, & illinc exite.

5 Et quicumque non receperint vos, exeuntes ex urbe illa, etiam pulverem à pedibus veſtris excutite, *ut hoc ſit* teſtimonium adverſus eos.

6 Exeuntes igitur obibant ſingulos vicos, evangelizantes & ſanantes *morbos* ubique.

7 Audivit autem Herodes tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo: & hæſitabat, propterea quod dicebatur à quibuſdam Johannem ſuſcitatum eſſe è mortuis:

8 A quibuſdam verò, Eliam apparuiſſe: ab aliis autem, Prophetam quempiam ex antiquis ſurrexiſſe.

9 Tunc ait Herodes, Johannem ego decollavi: Quis eſt autem iſte de quo ego talia audio? Et ſtudebat eum videre.

10 Reverſi autem Apoſtoli narraverunt ei quæcumque fecerant. Et *ipſe* aſſumptis illis, ſeceſsit privatim in locum deſertum urbis quæ vocatur Bethſaida.

11 Quod quum cognoviſſet turba, ſequuta eſt eum: *ipſe* autem excepit eos, & loquebatur eis de regno Dei: & eos, quibus ſanatione opus erat, ſanabat.

12 Dies autem cœperat inclinare: & accedentes duodecim illi dixerunt ei, Dimitte turbam, ut abeuntes in circumjacentes vicos & agros, *illuc* divertant & inveniant cibaria: nam hìc in loco deſerto ſumus.

13 *Ipſe* verò dixit eis, Date ipſis vos quod edant. Ipſi verò dixerunt, Non ſunt nobis plus quàm quinque panes & duo piſces, niſi nos profecti emamus toti huic populo eſcas.

14 Aderant enim quaſi viri quinquies mille. Ait autem diſcipulis ſuis, Facite ut diſcumbant per ſingulos quoſque diſcubitus quinquageni.

15 *Ipſi* igitur ita fecerunt, & diſcubuerunt omnes:

16 *Ipſe* verò acceptis quinque illis panibus & duobus piſcibus, ſuſpiciens in cœlum, benedixit eis: & fregit deditque diſcipulis ut apponerent turbæ.

17 Ederunt igitur omnes illi, & ſaturati

ſunt:

ſunt: & ſublatum eſt quod ſuperfuit ipſis
fragmentorum, cophini duodecim.
18 Et factum eſt, ut, quum ipſe ſeorſim
oraret, eſſent unà cum eo diſcipuli : quos
interrogavit, dicens, Quemnam eſſe me di-
cit turba ?
19 Ipſi autem reſpondentes dixerunt,
Johannem Baptiſtam : alii autem Eliam :
alii verò, Prophetam quempiam ex antiquis
reſurrexiſſe.
20 Dixit autem eis, Vos verò quem me
eſſe dicitis ? Reſpondens autem Petrus di-
xit, Chriſtum illum Dei.
21 Ipſe verò interminatus eis, mandavit
ut nulli hoc dicerent :
22 Dicens, Oportet Filium hominis mul-
ta pati, & reprobari à Senioribus & prin-
cipibus Sacerdotum, & Scribis, & interi-
mi, & tertiâ die ſuſcitari.
23 Dicebat autem omnibus, Si quis vult
me ſequi, abdicet ſeipſum, & attollat cru-
cem ſuam quotidie, & ſequatur me.
24 Quiſquis enim voluerit animam ſu-
am ſervare, perdet eam: quiſquis verò per-
diderit animam ſuam meâ causâ, is ſerva-
bit eam.
25 Quid enim prodeſt cuipiam ſi lucre-
tur univerſum mundum, ſeipſum autem
perdat, ſive ſuiipſius exitio multetur ?
26 Quem enim puduerit mei ac meorum
ſermonum, ejus pudebit Filium hominis,
quando venerit cum gloria ſua & Patris,
ſanctorumque Angelorum.
27 Dico autem vobis verè, Sunt quidam
ex iis qui hìc adſtant qui nequaquam gu-
ſtabunt mortem uſquedum viderint re-
gnum Dei.
28 Factum eſt autem, quum poſt hæc
verba, quaſi dies octo *interceſſiſſent*, ut
aſſumptis Petro, & Johanne, & Jacobo,
aſcenderet in montem ad orandum.
29 Facta eſt autem inter orandum ſpe-
cies faciei ipſius alia, & veſtitus ejus al-
bus ac refulgens.
30 Et ecce, duo viri colloquebantur cum
eo, qui erant Moſes & Elias ;
31 Qui viſi cum gloria, dicebant ipſius
exitum, quo futurum erat ut defungeretur
in Hieruſalem.
32 Petrus verò & qui cum ipſo erant,
gravati erant ſomno : quum autem evigi-
lâſſent, viderunt gloriam ejus, & duos il-
los viros ſtantes cum eo.
33 Et factum eſt quum illi diſcederent ab
eo, ut diceret Petrus ad Jeſum, Magiſter,
bonum eſt nos hìc eſſe : atq; *adeo* faciamus
tria tabernacula, unum tibi, & unum Moſi,
& unum Eliæ, neſciens quid diceret.
34 Hæc autem ipſo dicente, exſtitit nu-
bes quæ inumbravit illos : metuerunt au-
tem dum illi ingrederentur in nubem.
35 Et vox exſtitit è nube, dicens, Hic eſt
Filius ille meus, dilectus ille, ipſũ audite.
36 Et poſtquam vox illa exſtitiſſet, in-
ventus eſt Jeſus ſolus : ipſi autem ſilue-
runt, & nulli annunciarunt per id tempus
quicquam eorum quæ viderant.
37 Factum eſt autem ſequente die, ut
quum ipſi deſcendiſſent è monte, occurre-
ret ei turba multa.
38 Et ecce, quidam è turba vociferatus
eſt, dicens, Magiſter, deprecor te, reſpice ad
filium meum : nam unigenitus eſt mihi.
39 Et ecce, ſpiritus apprehendit eum, &
ipſe repente clamat, & *ſpiritus* diſcerpit
eum ſpumantem, & vix abſcedit ab eo,
conterens eum.
40 Et deprecatus ſum diſcipulos tuos
ut ipſum ejicerent : ſed non potuerunt.
41 Reſpondens autem Jeſus ait, O gens
incredula & perverſa, quouſque tandem
ero apud vos, & ſufferam vos ? Adduc fi-
lium tuum huc.
42 Quum autem adhuc accederet, alliſit
eum dæmonium, & diſcerpſit : objurgavit
autem Jeſus ſpiritum impurum, & ſanavit
puerum : & reddidit eum patri ſuo.
43 Percellebantur igitur omnes ſuper
magnifica Dei virtute : omnibus verò mi-
rantibus ſuper omnibus quæ faciebat, di-
xit diſcipulis ſuis,
44 Reponite vos in aures veſtras ſermo-
nes iſtos : futurum eſt enim ut Filius ho-
minis tradatur in manus hominum.
45 Ipſi verò ignorabant dictum iſtud,
eratque ipſis occultum, adeo ut illud non
ſentirent ; & metuebant eum interrogare
de hoc dicto.
46 Incidit autem cogitatio inter eos,
quis eſſet eorum maximus.
47 Jeſus verò visâ cogitatione cordis ip-
ſorum, acceptum puerulum ſtatuit apud ſe :
48 Et dixit eis, Quicumque exceperit
puerulum hunc nomine meo, me excipit: &
quicumque me exceperit, excipit eum qui
me miſit: nam qui minimus eſt inter vos, is
erit magnus.
49 Reſpondens autem Johannes, ait, Ma-
giſter, vidimus quemdam ſub nomine tuo
ejicientem dæmonia, & prohibuimus eum,
quia *te* non ſequitur nobiſcum.
50 Et dixit ei Jeſus, Ne prohibete *il-
lum*: qui enim non eſt adverſum nos, pro
nobis eſt.
51 Factum eſt autem, interim dum com-
pleretur tempus quo ſurſum reciperetur,
tum ipſe faciem ſuam direxit ad eundum
Hieroſolymam.
52 Miſitque nuncios ante faciem ſuam :
qui profecti ingreſſi ſunt in vicum Sama-
ritanorum, ut pararent ei *hoſpitium*.
53 Sed *illi* non receperunt eum, quòd
facies ejus eſſet proficiſcentis Hieroſoly-
mam.
54 Quum autem hoc vidiſſent ejus diſci-
puli Jacobus & Johannes, dixerunt, Domi-
ne, vis dicamus ut ignis deſcendat è cœlo,
& conſumat eos, ut etiam Elias fecit ?
55 Sed converſus Jeſus objurgavit eos,
dicens, Neſcitis qualis ſpiritûs vos ſitis.
56 Filius enim hominis non venit ut
perderet animas hominum, ſed ut ſervaret.

Abierunt igitur in alium vicum.
57 Factum eſt autem ut proficiſcenti-
bus ipſis,quidam in via dixerit ei,Sequar
te quocumque ieris,Domine.
58 Dixit autem ei Jeſus,Vulpes habent
luſtra,& volucres cœli nidos: Filius autẽ
hominis non habet ubi caput reclinet.
59 Dixit verò ad aliũ *quemdam*,Sequere
me.At ille dixit, Domine,permitte mihi
ut prius abeam, ac ſepeliam patrem meum.
60 Dixit autem ei Jeſus, Sine ut mor-
tui ſepeliant mortuos ſuos: Tu verò pro-
fectus annuncia regnum Dei.
61 Dixit autem etiam alius, Sequar te
Domine: ſed permitte mihi prius ut va-
ledicam iis qui ſunt domi meæ.
62 Ait autem ei Jeſus,Nemo qui manu
ſuâ admotâ aratro, reſpexerit ad ea quæ
retro *ſunt*,appoſitus eſt ad regnum Dei.

CAPUT X.

70. diſcipuli adjunguntur 12. Apoſtolis, & væ urbibus infidelibus denunciatur. Quis proximus, & quæ diverſa ſtudia Marthæ & Mariæ.

POſt hæc autem deſignavit Dominus
etiam alios *diſcipulos* ſeptuaginta, mi-
ſitque eos binos ante faciem ſuam in om-
nem urbem & locum quo futurum erat ut
ipſe veniret.
2 Dicebat igitur eis, Meſſis quidem
multa,ſed operarii pauci:deprecamini er-
go dominum meſſis ut emittat operarios
in meſſem ſuam.
3 Abite,ecce,ego mitto vos ut agnos in
medium luporum.
4 Ne portate crumenam,neq; peram,ne-
que ſoleas:& neminẽ in via ſalutaveritis.
5 In quamcumq; domum ingrediemini,
primùm dicite,Pax *eſto* huic domui.
6 Quòd ſi fuerit illic quiſpiam filius
pacis,requieſcet ſuper eum pax veſtra:ſin
minùs,ad vos revertetur.
7 Manete autem in ea ipſa domo, eden-
tes & bibentes quæ ab ipſis *appoſita fue-
rint*: dignus enim eſt operarius mercede
ſuâ. Ne egredimini è domo in domum.
8 Sed & in quamcumque urbem ingreſſi
fueritis, & exceperint vos, edite quæ ap-
ponuntur vobis.
9 Et ſanate infirmos qui in ea fuerint,
& dicite eis, Appropinquavit ad vos re-
gnum Dei.
10 In quamcumq; autem urbem ingreſ-
ſi fueritis, & non exceperint vos,egreſſi
in plateas ejus,dicite,
11 Etiam pulverem qui adhæſit nobis ex
urbe veſtra,vobis abſtergimus: tamen hoc
ſcitote,appropinquâſſe ad vos regnũ Dei.
12 Dico autem vobis,Sodomorum con-
ditionem die illo tolerabiliorem fore
quàm urbis illius.
13 Væ tibi Chorazin,væ tibi Bethſaida:
nam ſi in Tyro & Sidone editæ fuiſſent
virtutes quæ editæ ſunt apud vos, olim
cum ſacco & cinere ſedentes reſipuiſſent.
14 Ideo Tyri & Sidonis tolerabilior e-
rit conditio in judicio quàm veſtra.
15 Et tu Capernaum quæ uſque ad cœ-
lum elata es,uſq; ad inferos deprimêris.
16 Qui vos audit,me audit:& qui vos a-
ſpernatur, me aſpernatur: qui verò me a-
ſpernatur, aſpernatur eum qui miſit me.
17 Reverſi ſunt autem ſeptuaginta cum
gaudio,dicentes,Domine,etiam dæmonia
ſubjiciuntur nobis per nomen tuum.
18 *Ipſe* autem dixit eis. Spectabam Sa-
tanam ut fulgur è cœlo cadentem.
19 Ecce, do vobis poteſtatem calcandi
ſerpentes & ſcorpiones, & ſupra omnem
vim inimici: & nihil vos lædet.
20 Sed de eo ne gaudete quòd ſpiritus
vobis ſubjiciantur: gaudete verò potius
quòd nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis.
21 Eo ipſo momento exſultavit Jeſus
in ſpiritu, & dixit, Gloriam tibi tribuo
Pater, Domine cœli & terræ, quòd hæc
occultaveris ſapientibus & intelligenti-
bus,& detexeris ea infantibus: etiam Pa-
ter,quia ita libuit tibi.
22 Omnia mihi tradita ſunt à Patre
meo: & nemo novit quis ſit Filius, niſi
Pater,& quis ſit Pater,niſi Filius, & cui-
cumque voluerit Filius *eum* revelare.
23 Et converſus ad diſcipulos, privatim
dixit *eis*, Beati oculi qui vident quæ vos
videtis.
24 Dico enim vobis,Multos prophetas &
reges cupiviſſe videre quæ vos videtis,nec
vidiſſe: & audire quæ auditis,nec audiſſe.
25 Tum ecce, quidam Legis interpres
ſurrexit,tentans eum, & dicens,Magiſter,
quid faciendo,vitam æternam poſſidebo?
26 At ille dixit ei, In Lege quid ſcri-
ptum eſt? quomodo legis?
27 Ille verò reſpondens dixit, Diliges
Dominum Deum tuum ex toto corde tuo,
& ex tota anima tua, & ex totis viribus
tuis, & ex tota cogitatione tua: & pro-
ximum tuum ut teipſum.
28 Tum *ipſe* dixit ei, Rectè reſpondi-
ſti: hoc fac,& vives.
29 Ille autem volens juſtificare ſeipſum,
dixit Jeſu, Et quis eſt meus proximus?
30 Excipiens autem *ejus ſermonem* Je-
ſus dixit, Quidam deſcendebat ab Hieru-
ſalem in Jericho,& incidit in latrones,qui
exſpoliato eo, & plagis impoſitis abie-
runt,eo ſeminece relicto.
31 Caſu autem ſacerdos quidam deſcen-
dit per eamdem viam; qui viſo eo,ex ad-
verſo præteriit.
32 Similiter & Levita, quum veniſſet
eò,& illum vidiſſet,præteriit ex adverſo.
33 Samaritanus autem quidam iter faci-
ens,venit eò,& ipſo conſpecto, miſericor-
diâ intimâ commotus eſt.
34 Et accedens obligavit ejus vulnera,
infundens oleum ac vinum: & ipſum im-
poſitum ſuo jumento, duxit in diverſori-
um, & ejus curam egit.
35 Poſtero autem die abiens, prolatos
duos denarios dedit hoſpiti, & dixit ei,

Curam ipſius age: & quodcumque præ-
terea inſumpſeris, ego quum redibo, red-
dam tibi.
36 Quis igitur horum trium tibi vide-
tur proximus fuiſſe illi qui incidit in la-
trones?
37 Ille autem dixit, Is qui uſus eſt mi-
ſericordiâ erga eum. Ait igitur ei Jeſus,
Abi, & tu fac ſimiliter.
38 Factum eſt verò inter eundum, ut
ipſe ingrederetur in quemdam vicum:
mulier autem quædam Martha nomine ex-
cepit eum domum ſuam.
39 Et huic erat ſoror quæ vocabatur
Maria, quæ etiam aſſidens ad pedes Jeſu,
audiebat ipſius ſermonem.
40 Martha verò diſtrahebatur circa fre-
quens miniſterium: ſuperveniens igitur
ait, Domine, non eſt tibi curæ quòd ſoror
mea dereliquit me ut ſola miniſtrem? dic
ergo ei ut me viciſſim adjuvet.
41 Reſpondens autem dixit ei Jeſus,
Martha, Martha, ſolicita es, & ſatagis de
multis:
42 Atqui uno opus eſt. Maria verò bonã
partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

CAPUT XI.

*Chriſtus docet orare. Dæmonium mutum e-
jicit. Docet qui ſint beati. Quæ ſigna im-
probis data. Et quomodo lucidum fiat
corpus: à Phariſæo invitatus, externam
ſanctimoniæ larvam increpat.*

ET factum eſt, ut quum ipſe oraret
quodam in loco, poſtquam ceſſâſſet,
diceret ei quidam ex ejus diſcipulis, Do-
mine, doce nos orare, prout & Johannes
docuit diſcipulos ſuos.
2 Dixit autem eis, Quum oratis, dicite,
PATER noſter qui es in cœlis, ſancti-
ficetur nomen tuum: veniat regnum tuum:
fiat voluntas tua, ſicut in cœlo, ita etiam
in terra.
3 Panem noſtrum quotidianum da no-
bis in diem.
4 Et remitte nobis peccata noſtra: nam
& ipſi remittimus cuivis nobis aliquid
debenti. Et ne nos inducas in tentatio-
nem, ſed libera nos ab illo improbo.
5 Dixit etiam eis, Quis veſtrûm habe-
bit amicum, & proficiſcetur ad eum mediâ
nocte, & dicat ei, Amice, da mihi mutuo
tres panes:
6 Quoniam amicus meus venit de via
ad me, & non habeo quod apponam ei.
7 Et ille intus reſpondens dicat, Ne mi-
hi moleſtias præbe: jam oſtium clauſum
eſt, & pueruli mei mecum ſunt in cubili:
non poſſum ſurgere & dare tibi.
8 Dico vobis, Etiamſi non dederit ei
experrectus, eò quòd amicus ejus ſit: at
certè propter importunitatem ejus exper-
rectus dabit ei quotquot ſunt ei opus.
9 Et ego dico vobis, Petite, & dabitur
vobis: quærite, & invenietis: pulſate, &
aperietur vobis.
10 Quiſquis enim petit, accipit, & qui
quærit, invenit: & pulſanti aperietur.
11 Ecquis autem ex vobis pater, ſi filius
ab eo petierit panem, lapidem ei dabit?
aut ſi piſcem, num pro piſce dabit ei ſer-
pentem?
12 Aut ſi petierit ovum, num dabit ei
ſcorpium?
13 Si vos igitur qui mali eſtis, nôſtis
bona dona dare liberis veſtris, quanto
magis Pater veſter cœleſtis dabit Spiri-
tum ſanctum petentibus ab ipſo?
14 Ejecit etiam dæmonium quod erat
mutum: factum eſt autem, egreſſo dæmo-
nio, loquutus eſt ille mutus, & mirata eſt
turba.
15 Quidam verò ex eis dixerunt, Per
Beelzebulem principem dæmoniorum e-
jicit dæmonia.
16 Et alii *eum* tentantes, ſignum è cœ-
lo petebant ab eo.
17 Ipſe verò quum nôſſet cogitationes
eorum, dixit eis, Omne regnum diſſidens
adverſus ſeſe, vaſtatur: & domus adverſus
ſeſe *diſſidens* cadit.
18 Quòd ſi etiam Satanas adverſus ſe-
ipſum diſſidet, quomodo ſtabit regnum
ejus? Nam dicitis, per Beelzebulem eji-
cere me dæmonia.
19 Quòd ſi ego per Beelzebulem ejicio
dæmonia, filii veſtri per quem ejiciunt?
propterea ipſi erunt veſtri judices.
20 Sin autem digito Dei ejicio dæmo-
nia, nempe, antevertens pervenit ad vos re-
gnum Dei.
21 Quum validus quiſpiam armatus cu-
ſtodit aulam ſuam, in pace ſunt quæ ipſi
ſuppetunt:
22 Poſtquam verò quiſpiam eo validior
ſuperveniens vicerit eum, totam armatu-
ram ejus tollit quâ confidebat, & ſpolia
ejus diſtribuit.
23 Qui non eſt mecum, adverſum me eſt:
& qui non congregat mecum, ſpargit.
24 Quum impurus ſpiritus exierit à
quopiam, tranſit per arida loca, quærens
requiem: & non inveniens, dicit, Rever-
tar domum meam unde exivi.
25 Veniens igitur invenit eam verſam
& ornatam.
26 Tunc proficiſcitur & aſſumit ſeptem
alios ſpiritus improbiores quàm ſit ipſe,
& ingreſſi habitant illic: fitque ultima
conditio hominis illius, deterior priore.
27 Factum eſt autem quum hæc diceret,
attollens vocem quædam mulier è turba,
dixit ei, Beatus venter qui te portavit, &
ubera quæ ſuxiſti.
28 Ipſe autem dixit, Imò verò beati qui
audiunt ſermonem Dei, & eum obſervant.
29 Quum autem turba aggregaretur a-
pud eum, cœpit dicere, Gens iſta improba
eſt: ſignum requirit: ſed ſignum non dabi-
tur ei, niſi ſignum illud Jonæ Prophetæ.
30 Nam prout fuit Jonas ſignum Ni-
nivitis, ita etiam erit Filius hominis iſti
genti.

31 Regina Auſtri ſurget in judicio cum viris gentis hujus, & condemnabit eos: quòd venerit ab ultimis terris ut audiret ſapientiam Solomonis: & ecce, plus quàm Solomon *eſt* hoc in loco.

32 Viri Ninivitæ exſurgent in judicio cum gente iſta, & condemnabunt eam: quod ad præconium Jonæ reſipuerint: & ecce plus quàm Jonas *eſt* hoc in loco.

33 Nullus verò ſi lucernam accenderit in occulto *loco* ponit *eam*, neque ſubter modium, ſed in candelabrum, ut qui ingrediuntur, ſplendorem cernant.

34 Lucerna corporis eſt oculus: quum igitur oculus tuus fuerit ſimplex, totum quoque corpus tuum lucidum erit: quum verò malus fuerit, etiam corpus tuum tenebroſum erit.

35 Conſidera ergo num lumen quod in te eſt, tenebræ ſint.

36 Itaq; ſi corpus tuum totum lucidum *fuerit*, non habens aliquam partem tenebroſam, erit lucidum totum, ut quum lucerna fulgore te illuſtrat.

37 Quum autem *hæc* loquutus eſſet, rogavit eum quidam Phariſæus ut prandeeret apud ſe. Ingreſſus igitur recubuit.

38 Phariſæus verò quum *hoc* vidiſſet, admiratus eſt eum non prius ablutum fuiſſe ante prandium.

39 Dixit autem ei Dominus, Vos quidem Phariſæi exteriorem poculi patinæque partem purificatis: ſed quod intra vos eſt, plenum eſt rapinâ & improbitate.

40 Deſipientes, Nonne qui fecit quod foris eſt, etiam id quod intus eſt fecit?

41 Immo ea quæ penes vos ſunt date *in* eleemoſynam: & ecce, omnia erunt vobis munda.

42 Sed væ vobis Phariſæis, qui decimatis mentham & rutam, & quodvis olus, ſed præteritis judicium & charitatem Dei. Hæc autem oportuit facere, & illa non omittere.

43 Væ vobis Phariſæis, qui diligitis primum conſeſſum in conventibus, & ſalutationes in foris.

44 Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui eſtis ut monumenta quæ non apparent, & *quæ* neſciunt ii qui ſuper ea ambulant.

45 Reſpondens autem quidam ex Legis interpretibus, ait ei, Magiſter, quum hæc dicis, etiam nos afficis injuriâ.

46 Ipſe autem ait, Væ vobis quoq; Legis interpretibus, quoniam oneratis homines oneribus difficilibus portatu, ſed ipſi uno ex digitis veſtris non attingitis onera.

47 Væ vobis, quoniam ædificatis monumenta Prophetarum, patres autem veſtri interemerunt eos.

48 Nempe teſtimonio veſtro ultro conſentitis factis patrum veſtrorum: quoniam illi quidem eos interemerunt, vos autem ædificatis eorum monumenta.

49 Propterea etiam Sapientia Dei dixit, Mittam ad eos Prophetas & Apoſtolos, & ex ipſis *quoſdam* interiment, & *quoſdam* expellent:

50 Ut à gente iſta requiratur ſanguis omnium Prophetarum effuſus à jacto mundi fundamento;

51 A ſanguine Abel uſque ad ſanguinem Zachariæ, qui periit inter altare & ædem: profectò, dico vobis, requiretur ab hac gente.

52 Væ vobis Legis interpretibus, quoniam ſuſtuliſtis clavem cognitionis: ipſi non introiſtis, & eos qui introibant prohibuiſtis.

53 Quum autem hæc eis diceret, cœperunt Scribæ & Phariſæi vehementer *ipſi* imminere, & eum allicere ad loquendum de multis,

54 Inſidiantes ei, & cupidè venantes aliquid ex ipſius ore, ut eum accuſarent.

CAPUT XII.

Chriſtus a fermento Phariſæorum, à timore hominum, ab avaritia, & ſolicitudine terrenorum dehortatur, jubetque ad regni ſui præcurſoria attendere.

INterea quum aggregata eſſet permulta turba, adeo ut alii alios conculcarent, cœpit dicere diſcipulis ſuis, Inprimis cavete vobis à fermento Phariſæorum, quod eſt hypocriſis.

2 Nihil enim opertum eſt, quod non detegatur: & *nihil* occultum, quod non innoteſcat.

3 Propterea quæ in tenebris dixiſtis, in luce audientur: & quod in aurem loquuti eſtis in conclavibus, prædicabitur in ſolariis.

4 Dico autem vobis amicis meis, Ne metuite *vobis* ab iis qui interimunt corpus, & poſtea non habent quod amplius faciant.

5 Præmonſtrabo autem vobis quem metuatis: metuite eum qui poſtquã interemit, auctoritatem habet conjiciendi in gehennam: utique, dico vobis, hunc metuite.

6 Nonne quinque paſſerculi veneunt aſſariis duobus? & *tamen* unus ex iis non eſt in oblivione in conſpectu Dei?

7 Quinetiam capilli capitis veſtri omnes numerati ſunt, ne igitur metuite: multis paſſerculis præſtatis.

8 Dico autem vobis, Quiſquis me agnoverit coram hominibus, Filius quoque hominis agnoſcet eum coram Angelis Dei:

9 Qui verò me abnegaverit in conſpectu hominum, abnegabitur in conſpectu Angelorum Dei.

10 Et quiſquis loquutus fuerit adverſus Filium hominis, ei remittetur; ei verò qui adverſus Spiritum ſanctum blaſphemaverit, non remittetur ei.

11 Quum autem adduxerint vos ad ſynagogas, & ad magiſtratus ac poteſtates, ne ſoliciti eſtote quomodo aut quid pro defenſione allaturi, aut quid dicturi ſitis:

12 Spiritus

12 Spiritus enim ſanctus docebit vos eo ipſo momento, quæ oporteat dicere.
13 Dixit autem ei quidam è turba, Magiſter, dic fratri meo ut partiatur mecum hæreditatem.
14 Ipſe verò dixit ei, Heus tu, quis me vobis judicem aut partitorem præfecit?
15 Dixit igitur eis, Videte, & cavete ab avaritia: nec enim cujuſquam vita ex iis quæ ipſi ſuppetunt, in eo ſita eſt ut redundet.
16 Dixit autem eis parabolam in hæc verba, Hominis cujuſdam divitis exuberarat regio:
17 Itaq; ratiocinabatur apud ſe, dicens, Quid faciam? nec enim habeo ubi congregem fructus meos.
18 Et dixit, Hoc faciam: deſtruā horrea mea, & majora ædificabo: & illic cogam omnes proventus meos, & bona mea:
19 Et dicam animæ meæ, Anima, habes multa bona repoſita in annos multos: requieſce, ede, bibe, oblectare.
20 Dixit autem ei Deus, Deſipiens, hac nocte animam tuam repetunt abs te: quæ verò paràſti cujus erunt?
21 Ita *eſt* qui theſaurum recondit ſibi, nec eſt in Deo dives.
22 Dixit autem diſcipulis ſuis, Propterea dico vobis, ne ſoliciti eſtote de anima veſtra, quid eſuri ſitis, neque de corpore, qua re ſitis induendi.
23 Anima plus eſt quàm alimentum, & corpus quàm indumentum.
24 Conſiderate corvos neque ſerere, neque metere: quibus non eſt cella neq; horreum, & *tamen* Deus alit eos: quanto vos præſtatis volucribus?
25 Quis autem ex vobis ſolicitè cogitando poteſt apponere ad ſtaturam ſuam cubitum unum?
26 Itaque ſi ne rem quidem minimam *præſtare* poteſtis, quid de reliquis illis eſtis ſoliciti?
27 Conſiderate lilia, quomodo creſcant: non fatigantur, neq; nent: dico autem vobis, Ne Solomonem quidem in omnia gloria ſua amictum fuiſſe ut unum illorum.
28 Quòd ſi herbam quæ hodie eſt in agro, & cras in clibanum immittitur, Deus ita circumveſtit, quanto magis vos, exiguâ fide præditi?
29 Vos Igitur ne quærite quid eſuri ſitis, & quid bibituri: & ne ſuſpenſo animo eſtote.
30 Hæc enim omnia gentes mundi requirunt: Pater autem veſter novit vos iſtis indigere.
31 Quin potius quærite regnum Dei, & hæc omnia adjicientur vobis.
32 Ne metue, parve grex iſte, nam libuit Patri veſtro dare vobis regnum illud.
33 Vendite quæ habetis, & date eleemoſynam. Parate vobis crumenas quæ non veteraſcunt, theſaurum in cœlis qui nunquam deficiat, quò fur non appropinquat, & *ubi* tinea non corrumpit.
34 Ubi enim theſaurus veſter eſt, illic & cor veſtrum erit.
35 Sint lumbi veſtri ſuccincti, & *veſtræ* lucernæ ardentes:
36 Et ſimiles *eſtote* vos iis qui expectant quando dominus ſuus regreſſurus ſit à nuptiis, ut quum venerit, ac pulſaverit, ſtatim aperiant ei.
37 Beati ſervi illi, quos quum venerit dominus, invenerit vigilantes: amen dico vobis, Præcinget ſe, & faciet ut diſcumbant, & accedens miniſtrabit eis.
38 Et ſi venerit in ſecunda vigilia, & ſi in tertia vigilia venerit, atque ita invenerit, beati ſunt ſervi illi.
39 Hoc autem ſcitote, ſi ſciret paterfamilias quâ horâ fur venturus ſit, vigilaret, nec ſineret perfodi domum ſuam.
40 Et vos igitur eſtote parati: quia quâ horâ non putatis, Filius hominis veniet.
41 Dixit autem ei Petrus, Domine, nobis dicis iſtam parabolam, an etiam omnibus?
42 Dixit autem Dominus, Quiſnam eſt fidus diſpenſator ac prudens, quem dominus conſtituet ſupra famulitium ſuum, ut tempore præſtituto det demenſum?
43 Beatus ſervus ille, quem, quum venerit dominus, invenerit ita facientem.
44 Verè dico vobis, Supra omnia quæ ſibi ſuppetunt præficiet eum.
45 Quòd ſi dixerit ſervus ille in corde ſuo, Tardat dominus meus adventum: cœperitque cædere ſervos & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari:
46 Veniet dominus ſervi illius eo die quo *ipſum* non exſpectat, & eâ horâ quam non novit: & ſeparabit eum, partemque cum incredulis ei ſtatuet.
47 Ille autem ſervus qui novit voluntatem domini ſui, & neque *ſe* comparavit, neq; fecit ex ejus voluntate, cædetur multis *plagis*:
48 Qui verò non novit & fecit digna plagis, cædetur *plagis* paucis. Porro cuicumque multum datum fuerit, multum repetetur ab eo, & apud quem depoſitum fuerit multum, amplius repoſcetur ab eo.
49 Ignem veni miſſurus in terram, & quid volo ſi jam accenſus eſt?
50 Sed baptiſmo oportet me baptizari, & quomodo conſtringor uſquequo *hoc* perficiatur?
51 Putatis me adveniſſe pacem daturum in terra? non, dico vobis, immo diſſidium.
52 Erunt enim ex *hoc tempore* quinque in una domo diſſidentes, tres adverſus duos, & duo adverſus tres.
53 Diſſidebit pater adverſus filium, & filius adverſus patrem: mater adverſus filiam, & filia adverſus matrem: ſocrus adverſus nurum ſuam, & nurus adverſus ſocrum ſuam.
54 Dicebat autem etiam turbæ, Quum videritis nubem exorientem ab Occaſu, ſtatim

ſtatim dicitis, Imber venit: & ita fit.
55 Et quum Auſtrum flantem, dicitis,
Æſtus erit: & fit *æſtus*.
56 Hypocritæ, faciem terræ & cœli
noſtis explorare: hoc autem *præſtitutum*
tempus qui fit ut non exploretis?
57 Cur autem & per vos ipſos non di-
ſcernitis quod juſtum eſt?
58 Enimverò dum abis cum adverſario
tuo ad magiſtratum, da operam in via ut
libereris ab eo: ne pertrahat te ad judi-
cem, & judex tradat te exactori, & ex-
actor conjiciat te in carcerem.
59 Dico tibi, non exibis illinc uſque-
quò ultimum etiam minutum reddideris.

CAPUT XIII.

Exemplis, & ſimilitudine ad reſipiſcen-tiam exhortatio. Mulier Sabbatho ſanatur. Parabola grani ſinapis & fermenti. Salvandi difficultas, & luctus Chriſti ſuper Hieruſalem.

ADfuerunt autem eo ipſo tempore
quidam annunciantes ei de Galilæis,
quorum ſanguinem Pilatus miſcuerat
cum ipſorum ſacrificiis.
2 Et reſpondens Jeſus dixit eis, Puta-
tis hos Galilæos præ omnibus Galilæis
peccatores fuiſſe, quòd talia paſsi ſint?
3 Nequaquam, dico vobis: imò niſi reſi-
piſcatis, omnes itidem peribitis.
4 Aut illi decem & octo, ſupra quos ce-
cidit turris in Siloam, & quos interemit,
putatis debitores fuiſſe præ omnibus ho-
minibus qui habitant Hieroſolymis?
5 Nequaquam, dico vobis: imò niſi re-
ſipiſcatis, omnes ſimiliter peribitis.
6 Dixit autem hanc parabolam, Ficum
habebat quidam plantatam in vinea ſua:
& venit quærens fructum in ea, neque
invenit.
7 Dixit autem vinitori, Ecce, anni tres
ſunt *ex quo* venio quærens fructum in fi-
cu iſta, & non invenio: exſcinde eam:
quorſum etiam terram inutilem reddit?
8 Ille verò reſpondens dixit ei, Domi-
ne, ſine eam etiam hoc anno, uſquequò
fodero circum eam, & miſero ſtercus:
9 Et ſi quidem tulerit fructum *fines*:
ſin minus, poſtea exſcindes eam.
10 Docebat autem in quadam ſynago-
ga Sabbatho.
11 Et ecce, mulier adfuit, habens ſpi-
ritum infirmitatis *ab* annis decem & o-
cto: eratque incurva nec prorſus *ſeſe* po-
terat ſurrigere.
12 Ipſam autem Jeſus viſam advocavit,
& dixit ei, Mulier, ſoluta es ab infirmi-
tate tua.
13 Et impoſuit ei manus: & illico ſur-
recta eſt, & glorificabat Deum.
14 Reſpondens autem præfectus ſy-
nagogæ, indignans quod Sabbatho ſanaſ-
ſet Jeſus, dixit turbæ, Sex dies ſunt qui-
bus oportet operari: his ergo *diebus* ve-
nite & curamini, & non die Sabbathi.
15 Reſpondit ergo ei Dominus, & di-
xit, Hypocrita, unuſquiſque veſtrûm
Sabbatho nonne ſolvit bovem ſuum aut
aſinum à præſepi, & abducit aquatum?
16 Hanc autem filiam Abrahami, quam
vinxerat Satanas, ecce decem & octo an-
nos, non oportuit à vinculo iſto ſolvi die
Sabbathi?
17 Et quum hæc diceret, pudefiebant
omnes qui ſe opponebant ei: tota vero
turba gaudebat ſuper omnibus illis præ-
claris quæ fiebant ab eo.
18 Dixit autem *Jeſus*, Cui rei ſimile
eſt regnum Dei, & cui illud aſsimilabo?
19 Simile eſt grano ſinapis, quod ac-
ceptum quiſpiam miſit in hortū ſuum: &
crevit, & evaſit in arborem magnam, &
volucres cœli nidulatæ ſunt in ejus ramis.
20 Et rurſum dixit, Cui *rei* aſsimilabo
regnum Dei.
21 Simile eſt fermento quod acceptum
mulier indidit in farinæ ſata tria, uſque-
quò fermentaretur tota.
22 Peragrabat igitur ſingulas urbes
& vicos, docens, & iter faciens Hieroſo-
lymam.
23 Dixit autem ei quidam, Domine,
num pauci ſunt qui ſerventur? Ipſe verò
dixit eis,
24 Contendite intrare per anguſtam
portam: quia multi, dico vobis, ſtude-
bunt intrare, & non poterunt:
25 Ex quo *videlicet* ſurrexerit pater-
familias, & occluſerit oſtium, & cœperi-
tis foris ſtare, & pulſare oſtium, dicentes,
Domine, Domine, aperi nobis: qui reſpon-
dens dicet vobis. Neſcio vos unde ſitis.
26 Tunc incipietis dicere, Edimus in
tui conſpectu & bibimus, & in plateis
noſtris docuiſti.
27 Et dicet, Dico vobis, neſcio unde
vos ſitis: abſcedite à me omnes qui datis
operam injuſtitiæ.
28 Illic erit fletus & ſtridor dentium,
quum videritis Abrahamum & Iſaacum &
Jacobum & omnes Prophetas in regno
Dei, vos autem ejici foras.
29 Tunc venient *homines* ab Oriente, &
Occidente, & Borea, & Auſtro: & diſcum-
bent in regno Dei.
30 Et ecce, ſunt ultimi qui erunt primi,
& ſunt primi qui erunt ultimi.
31 Eo ipſo die acceſſerunt quidam
Phariſæi, dicentes, Exi & abi hinc: nam
Herodes vult te interimere.
32 Tunc ait eis, Profecti dicite vulpi
iſti, Ecce, ejiciam dæmonia, & ſanationes
peragam hodie & cras: tertia autem die
conſummabor.
33 Verumtamen oportet me hodie &
cras & perendie iter facere: quia non con-
tingit ut Propheta pereat extra Hieruſalē.
34 Hieruſalem, Hieruſalem, quæ interi-
mis Prophetas, & lapidas eos qui ad te
miſsi ſunt, quoties volui congregare libe-
ros tuos, quemadmodum gallina pulliciem
ſuam ſub alas, & noluiſtis?

35 Ecce, relinquitur vobis domus ve-
ſtra deſerta. Amen autem dico vobis, non
videbitis me, uſquedum venerit *tempus*
quum dicatis, Benedictus qui venit in
nomine Domini.

CAPUT XIV.

Sanatio Hydropici Sabbatho. Sermones convivales Chriſti, ejuſque præmonitio ad ſui imitatores.

ET factum eſt, ut quum veniſſet do-
mum cujuſdam ex primoribus Phari-
ſæis Sabbatho ad edendum panem, ipſi
obſervarent eum.
2 Et ecce, quidam hydropicus aderat
coram eo.
3 Tum reſpondens Jeſus dixit Legis in-
terpretibus & Phariſæis, in hæc verba,
Licetne curare Sabbatho?
4 Ipſi vero tacuerunt. Tum ipſe pre-
henſum eum ſanavit, & dimiſit.
5 Et reſpondens eis, dixit, Quis veſtrum,
ſi ipſius aſinus aut bos in puteum incidat,
non ſtatim extrahet eum die Sabbathi?
6 Et non poterant ei ex adverſo ad iſta
reſpondere.
7 Dixit autem parabolam iis qui vocati
fuerant, attendens quomodo primos accu-
bitus eligerent, dicens eis,
8 Quum vocatus fueris ab aliquo ad
nuptias, ne diſcumbito primo loco: ne for-
te honoratior te ſit vocatus ab eo:
9 Et is qui te & illum vocavit veniens,
dicat tibi, Da huic locum: & tunc incipias
cum ignominia ultimum locum tenere.
10 Sed quum vocatus fueris, vade diſ-
cubitum in ultimum locum, ut quum ve-
nerit qui te vocavit, dicat tibi, Amice, a-
ſcende altius: tunc erit tibi gloria in con-
ſpectu eorum qui tecum diſcumbunt.
11 Nam quiſquis ſe extollit, deprime-
tur: & qui ſe depreſſerit, extolletur.
12 Dicebat autem etiam ei à quo fuerat
ipſe vocatus, Quum feceris prandium aut
cœnam, ne vocato amicos tuos, neque fra-
tres tuos, neque cognatos tuos, neque vi-
cinos divites: nequando & ipſi te viciſ-
ſim vocent, ac retribuatur tibi gratia.
13 Sed quum facis epulum, voca men-
dicos, mancos, claudos, cæcos:
14 Et beatus eris, quia non poſſunt
gratiam retribuere tibi: retribuetur enim
tibi in reſurrectione juſtorum.
15 Hæc autem quum audiſſet quidam
ex iis qui ſimul diſcumbebant, dixit ei,
Beatus qui edit panem in regno Dei.
16 Ipſe autem dixit ei, Homo quidam
fecit cœnam magnam, & vocavit multos:
17 Miſitque ſervum ſuum hora cœnæ,
ut diceret vocatis, Venite, quia jam parata
ſunt omnia.
18 Et omnes cœperunt uno *ſe ore* ex-
cuſare. Primus dixit ei, Agrum emi, &
neceſſe habeo exire, & eum inſpicere:
rogo te, habe me excuſatum.
19 Et alter dixit, Juga boum emi
quinque, & proficiſcor ad probandum
ea: rogo te, habe me excuſatum.
20 Et alius dixit, Uxorem duxi, & pro-
pterea non poſſum venire.
21 Quum igitur ſervus ille adveniſſet,
annunciavit iſta Domino ſuo. Tunc iratus
paterfamilias dixit ſervo ſuo. Exi cito in
plateas, & vicos urbis, & mendicos ac
mancos, claudoſque & cæcos huc intro-
ducito.
22 Et ait ſervus, Domine factum eſt
ut imperaſti, & adhuc locus eſt.
23 Tunc ait dominus ſervo, Abi ad vias,
& ſepes, & coge ingredi, ut impleatur
domus mea.
24 Dico enim vobis, neminem virorum
illorum qui vocati fuerant, guſtaturum
cœnam meam.
25 Ibat autem turba multa cum eo: &
converſus dixit eis,
26 Si quis venit ad me, & non odit
patrem ſuum & matrem, & uxorem &
liberos, & fratres, & ſorores, atque adeo
etiam animam ſuam, non poteſt meus eſſe
diſcipulus.
27 Et quiſquis non portat crucem
ſuam, & ſequitur me, non poteſt meus
eſſe diſcipulus.
28 Quis enim ex vobis, ſi velit turrim
ædificare, non prius conſidens computat
ſumptum, an habeat quæ ad *ejus* perfe-
ctionem *requiruntur*?
29 Ut ne poſtquam ſtatuerit fundamen-
tum, & nequiverit eam perficere, omnes
qui ſpectarint, incipiant illi illudere,
30 Dicentes, Homo iſte cœpit ædifica-
re, & nequivit *ædificium* perficere.
31 Aut quis rex proficiſcens ut commit-
tat prælium adverſus alterum regem non
prius conſultat conſidens, an poſſit cum
decem millibus occurrere illi qui cum
viginti millibus venit adverſus ipſum?
32 Alioquin, quum adhuc ille procul
eſt, legatione miſſa, rogat ea quæ ad pa-
cem ſpectant.
33 Sic ergo quiſquis veſtrum non vale-
dicit omnibus bonis ſuis, non poteſt meus
eſſe diſcipulus.
34 Bonus eſt ſal: ſi verò ſal infatuatus
fuerit, quo condietur?
35 Neque ad terram, neque ad ſterqui-
linium appoſitus eſt, foras eum abjiciunt.
Qui habet aures ad audiendum, audiat.

CAPUT XV.

Tres parabolæ, de ove & drachma perditis, filioque prodigo.

ACcedebant autem ad eum omnes pub-
licani & peccatores ut eum audirent:
2 Et murmurabant Phariſæi & Scribæ,
dicentes, Iſte peccatores recipit, & edit
cum eis.
3 Ipſe verò loquutus eſt ad eos hanc
parabolam, dicens,
4 Quis ex vobis, ſi habeat centū oves, &
perdiderit unam ex illis, non derelinquit
illas nonaginta novē in deſerto, & abit ad
eam quæ periit, uſquedū eam nactus erit?

5 Et *eam* nactus imponit in humeros ſu-
os gaudens :
6 Veniensque domum convocat amicos
& vicinos, dicens eis, Gratulamini mihi :
nam inveni ovem meam quæ perierat ?
7 Dico vobis ita fore gaudium in cœlo
ſuper uno peccatore reſipiſcente , *magis*
quàm ſuper nonaginta novem juſtis, qui-
bus non opus eſt reſipiſcentiâ.
8 Aut quæ mulier , ſi habeat drachmas
decem,& perdiderit drachmam unam,non
accendit lucernam, & verrit domum,quæ-
ritque accuratè,uſquequo *eam* invenerit ?
9 Et *eam* nacta, convocat amicas ac vi-
cinas ? dicens,Gratulamini mihi:nam inve-
ni drachmam quam perdideram ?
10 Ita dico vobis, gaudium eſt in con-
ſpectu Angelorum Dei ſuper uno pecca-
tore reſipiſcente.
11 Ait autem, Quidam habebat duos fi-
lios:
12 Quorum junior dixit patri, Pater,da
mihi partem ſubſtantiæ *ad me* attinentem.
Ille igitur diviſit eis facultates,
13 Poſt autem dies non multos, congre-
gatis omnibus, junior ille filius peregrè
profectus eſt in regionem longinquam: &
illic diſſipavit ſubſtantiam ſuam, profuſè
vivendo.
14 Quum autem omnia ipſe conſump-
ſiſſet,orta eſt fames valida in regione il-
la : & ipſe cœpit *victu* defici.
15 Abiit igitur & adhæſit uni ex civi-
bus regionis illius: qui miſit eum in agros
ſuos ut paſceret porcos.
16 Et deſiderabat implere ventrem ſu-
um ſiliquis quas edebant porci : & nemo
ei dabat.
17 Quum autem ad ſe rediiſſet, dixit,
Quot mercenarii patris mei redundant pa-
nibus,ego verò fame pereo !
18 Surgens proficiſcar ad patrem meum,
& dicam ei,Pater,peccavi in cœlum & in
tuo conſpectu :
19 Neque amplius ſum dignus vocari
filius tuus : fac me ut unum ex mercena-
riis tuis.
20 Surgens igitur contendit ad patrem
ſuum. Quum autem adhuc longè abeſſet,
vidit eum pater ipſius, & intimâ miſeri-
cordiâ motus eſt : & accurrens incidit in
collum ejus,& deoſculatus eſt eum.
21 Dixit autem ei filius, Pater, peccavi
in cœlum & in tuo conſpectu,neq; dignus
ſum amplius vocari filius tuus.
22 Dixit verò pater ad ſervos ſuos,Pro-
ferte ſtolam illam præcipuam, & induite
eum,& indite annulum in manum ejus, &
ſoleas in pedes :
23 Et adductum vitulum illum ſagina-
tum mactate,& edentes oblectemur.
24 Quia filius iſte meus mortuus erat,&
revixit : perieratque,& inventus eſt.Cœ-
perunt igitur ſeſe oblectare.
25 Erat autem filius ille ipſius ſenior
ruri ; qui ut veniens appropinquavit do-
mui, audivit concentum & choros.
26 Et vocatum unum ex pueris,percon-
tatus eſt quid iſtud eſſet.
27 Is verò dixit ei,Frater tuus venit:&
mactavit pater tuus vitulum illum ſagina-
tum ; quod valentem illum receperit.
28 Indignatus eſt autem *ille*, nec voluit
introire.Pater ergo ipſius egreſſus, advo-
cabat eum.
29 Ipſe verò reſpondens dixit patri,Ec-
ce,tot annos ſervio tibi, nec unquam præ-
ceptum tuum ſum tranſgreſſus,nec unquam
dediſti mihi hœdum , ut cum amicis meis
oblectarer :
30 Sed quum filius iſte tuus , qui abli-
gurivit victũ tuum cum meretricibus, ve-
nit, mactâſti ei vitulum illum ſaginatum.
31 Ipſe verò dixit ei, Fili, tu ſemper
mecum es,& omnia mea tua ſunt.
32 Exhilarari verò & gaudere oporte-
bat,quòd frater tuus hic mortuus erat, &
revixit : perieratque,& inventus eſt.

CAPUT XVI.

*Parabola diſpenſatoris iniqui. Divortium.
Dives epulo & Lazarus.*

DIxit autem etiam diſcipulis ſuis,Fuit
homo quidam dives, qui habebat di-
ſpenſatorem : & is delatus eſt apud eum,
ut qui diſſiparet quæ ipſi ſuppetebant.
2 Vocavit eum igitur, & dixit ei, Quid
iſtud audio de te ? redde rationem diſpen-
ſationis tuæ : non enim poteris amplius
eſſe diſpenſator.
3 Dixit autem apud ſe diſpenſator,Quid
faciam,quum Dominus meus auferat à me
diſpenſationem ? fodere nequeo,mendica-
re pudet.
4 Novi quid ſim facturus, ut quum a-
motus fuero à diſpenſatione, recipiant me
aliqui domum ſuam.
5 Convocatis itaq; ſingulis debitoribus
domini ſui, dixit primo, Quantum debes
domino meo ?
6 Is autem ait,Centum batos olei. Tum
ille dixit ei,Accipe tabulas tuas, & ſede
cito,& ſcribe quinquaginta.
7 Deinde alii dixit , Tu verò quantum
debes ? Is autem ait,Centum coros tritici.
Tum ipſe dixit ei,Accipe tabulas tuas, &
ſcribe octoginta.
8 Et laudavit dominus ille diſpenſato-
rem injuſtum, quòd prudenter feciſſet.
Certè filii hujus ſeculi prudentiores ſunt
filiis lucis in ſuo genere.
9 *Sic* etiam ego vobis dico,Facite vobis
amicos ex mamona injuſto: ut quum defe-
ceritis,recipiant vos in æterna illa taber-
nacula.
10 Qui fidelis eſt in pauco , etiam in
multo fidelis eſt : & qui in pauco injuſtus
eſt,etiam in multo injuſtus eſt.
11 Itaque ſi in fallaci mamona fideles
non fuiſtis, veram *mamonam* quis credet
vobis ?
12 Et ſi in alieno fideles non fuiſtis,
quod veſtrum eſt quis dabit vobis ?

13 Nullus

13 Nullus ſervus poteſt duobus dominis
ſervire: aut enim unum odio habebit, &
alterum diliget: aut uni adherebit, & alte-
rum contemnet: non poteſtis Deo ſervire
& mamonæ:
14 Audiebant autem hæc omnia etiam
Phariſæi, qui erant avari: & ſannis eum ex-
cipiebant.
15 Tunc dixit eis, Vos ii eſtis qui juſti-
ficatis voſipſos in hominum conſpectu: De-
us autem novit corda veſtra: quia quod
apud homines ſublime eſt, abominatio eſt
in conſpectu Dei.
16 Lex & Prophetæ uſq; ad Johannem:
ab eo tempore regnum Dei evangelizatur,
& quivis in illud vi perrumpit.
17 Facilius eſt autem cœlum & terram
præterire, quàm Legis unum apicem exci-
dere.
18 Quiſquis dimittit uxorem ſuam, &
alteram ducit, mœchatur: & quiſquis à vi-
ro dimiſſam ducit, mœchatur.
19 Cæterùm quidam erat dives, qui in-
duebatur purpurâ & byſſo, & ſeſe oblecta-
bat quotidie ſplendidè.
20 Erat vero quidam mendicus nomine
Lazarus, qui projectus erat ad veſtibulum
ejus, ulceroſus,
21 Et deſiderans ſaturari micis quæ ca-
debant è menſa divitis: ſed & canes ve-
niebant ac lingebant ejus ulcera.
22 Factum eſt autem ut moreretur men-
dicus, & aſportaretur ab Angelis in ſinum
Abrahami: mortuus eſt verò etiam dives,
ac ſepultus eſt:
23 Et apud inferos ſublatis oculis ſuis,
quum eſſet in tormentis, vidit Abraha-
mum è longinquo, & Lazarum in ſinu e-
jus.
24 Tum ipſe clamans dixit, Pater Abra-
hame, miſerere mei, & mitte Lazarum ut
intingat extremum digitum ſuum in a-
quam, & refrigeret linguam meam: quo-
niam crucior iſtâ flammâ.
25 Dixit autem Abrahamus, Fili, me-
mento te bona tua recepiſſe in vita tua, &
Lazarum ſimiliter mala: nunc autem hic
ſolamen recipit, tu verò cruciaris.
26 Et ad hæc omnia, inter nos & vos hi-
atus ingens conſtitutus eſt, ut ii qui volunt
hinc tranſire ad vos, non poſsint, neque
iſtinc huc tranſire.
27 Dixit autem *ille*, Rogo te igitur pa-
ter, ut eum mittas domum patris mei.
28 Habeo enim quinque fratres, ut *hæc*
atteſtetur eis, ne & ipſi veniant in hunc
locum tormenti.
29 Dicit ei Abrahamus, Habent Moſen
& Prophetas: audiant eos.
30 Ille verò dixit, Non, pater Abraha-
me: ſed ſi quis è mortuis abierit ad eos,
reſipiſcent.
31 Abrahamus autem dixit ei, Si Moſen,
& Prophetas non audiunt, ne ſi quidem
quiſpiam ex mortuis reſurgat, perſuade-
buntur.

CAPUT XVII.

*Scandalum vitandum. Ignoſcentia com-
mendata. Decem leproſi ſanati. Regnum
Dei quomodo veniet: Et quo mundi ſta-
tu apparebit Filius hominis.*

Ait autem diſcipulis, Contingere non
poteſt ut non eveniant offendicula:
ſed væ illi per quem eveniunt.
2 Expedit ei ſi mola aſinaria circumpo-
natur collo ejus, & abjectus fuerit in ma-
re, *potius* quàm ut ſit offendiculo uni ex
parvis iſtis.
3 Cavete vobis. Si peccaverit in te fra-
ter tuus, objurga eum: & ſi reſipuerit, re-
mitte ei.
4 Et, ſi ſepties in die peccaverit in te, &
ſepties *in* die revertatur ad te, dicens, Re-
ſipui: remittes ei.
5 Tunc dixerunt Apoſtoli Domino, Ad-
de nobis fidem.
6 Dixit autem Dominus, Si haberetis fi-
dem quantulum *eſt* granum ſinapis, dicere-
tis huic ſycamino, Eradicator, & plantator
in mari: & obediret vobis.
7 Quis autem veſtrûm habet ſervum a-
rantem, aut paſcentem, qui regreſſo ab a-
gro, dicat ſtatim, Accede, & recumbe?
8 Immo nonne dicit ei, Para quod cœ-
nem, & præcinctus miniſtra mihi uſque-
dum edero ac bibero: & poſtea edito tu
& bibito?
9 Num gratiam habet ſervo illi quia fe-
cit quæ ipſi edicta fuerant? non puto.
10 Ita & vos quum feceritis omnia quæ
edicta ſunt vobis, dicite, Servi inutiles ſu-
mus: nam quod debuimus facere, fecimus.
11 Et factum eſt, inter eundum Hieroſo-
lymam, ut ipſe tranſiret per mediam Sa-
mariam & Galilæam.
12 Quum autem ingrederetur in quem-
dam vicum, occurrerunt ei decem viri le-
proſi, qui ſteterunt procul:
13 Et ſuſtulerunt vocem, dicentes, Jeſu
magiſter miſerere noſtri.
14 Qui quum *eos* vidiſſet, dixit eis, Pro-
fecti oſtendite vos ſacerdotibus. Et factum
eſt ut inter eundum purificati ſint.
15 Unus autem ex ipſis ut vidit ſe ſana-
tum eſſe, revertit, glorificans Deum voce
magnâ.
16 Et procidit in faciem ad pedes ejus,
gratias ei agens: eratq; iſte Samaritanus.
17 Reſpondens autem Jeſus dixit, Non-
ne decem illi purificati ſunt? novem autem
illi ubi *ſunt*?
18 Non ſunt reperti qui redierint ut re-
tribuerent gloriã Deo niſi alienigena iſte.
19 Et dixit ei, Surge, & abi: fides tua
te ſervavit.
20 Interrogatus autem à Phariſæis quan-
do venturum eſſet regnum Dei, reſpondit
eis, & dixit, Non veniet regnum Dei ita ut
obſervari poſsit:
21 Neq; dicent, Ecce hìc, aut ecce illic:
ecce enim, regnum Dei intus habetis.
22 Dixit autem diſcipulis, Veniet tem-

pus quum deſiderabitis videre unum ex
diebus Filii hominis: nec videbitis.
23 Et dicent vobis, Ecce hic, aut ecce
illic: *ſed* ne abite, neque proſequimini.
24 Nam ſicut fulgur coruſcans ex *una*
regione quæ ſub cœlo eſt, in *alteram* quæ
ſub cœlo eſt ſplendet: ita erit & Filius
hominis die ſuo.
25 Sed prius oportet eum multa pati,
& reprobari à gente iſta.
26 Et prout factum eſt in diebus Noë,
ita erit etiam diebus Filii hominis.
27 Edebant, bibebant, uxores ducebant,
& dabantur nuptum, ad eum uſque diem
quo introiit Noë in arcam: venitque di-
luvium, & perdidit omnes.
28 Similiter etiam ut accidit in die-
bus Lot: edebant, bibebant, emebant, ven-
debant, plantabant, ædificabant:
29 Quo autem die Lot exiit Sodomis,
pluit igni & ſulphure è cœlo, & omnes
perdidit:
30 Secundùm hæc erit dies quo Filius
hominis detegetur.
31 In illo die qui fuerit in ſolario, &
vaſa ejus in ipſa domo, ne deſcendat ad
ea tollenda: & qui in agro, ſimiliter non
revertatur retrorſum.
32 Memineritis uxoris Lot.
33 Quicumque ſtuduerit animam ſuam
ſervare, perdet eam: & quicumque eam
perdiderit, vivificabit eam.
34 Dico vobis, illa nocte erunt duo in
lecto uno: unus accipietur, & alter re-
linquetur.
35 Duæ erunt molentes ſimul: una ac-
cipietur, & altera relinquetur.
36 Duo erunt in agro: unus accipietur,
& alter relinquetur.
37 Tunc reſpondentes dicunt ei, Ubi
Domine? Ipſe vero dixit eis, Ubi corpus,
illuc congregabuntur aquilæ.

CAPUT XVIII.

Exemplo viduæ & publicani commendantur aſſiduitas & humilitas orationis. Puerculi à Chriſto amplectuntur. Terrentur qui pecunias poſſident, & conſolantur qui omnia reliquerunt.

DIxit autem eis etiam parabolam *huc
ſpectantem*, quòd oporteret ipſos
ſemper orare, nec ſegnes eſſe,
2 Dicens, Judex quidam erat in qua-
dam urbe qui Deum non timebat, nec
quemquam reverebatur:
3 Erat autem in illa urbe quædam vi-
dua, quæ venit ad eum, dicens, Vindica me
ab adverſario meo.
4 Ille autem noluit per *multum* tem-
pus: poſtea vero dixit apud ſe, Etſi Deum
non timeo, nec quemquam revereor:
5 Tamen quia moleſtiam mihi præbet
vidua iſta, vindicabo eam, ne tandem ve-
niens obtundat me.
6 Ait autem Dominus, Audite quid
Judex ille injuſtus dicat:
7 Deus autem non vindicabit electos
ſuos, vociferantes ad ipſum die ac nocte,
etiamſi iram cohibeat ſuper ipſis?
8 Dico vobis, vindicabit eos citò. Ve-
rumtamen Filius hominis quum venerit,
num reperturus eſt fidem in terra?
9 Dixit autem etiam quibuſdam qui
ſibi perſuaſerant ſe juſtos eſſe, & pro ni-
hilo habebant reliquos, parabolam iſtam:
10 Homines duo aſcenderunt in tem-
plum ad orandum: unus Phariſæus, & al-
ter Publicanus:
11 Phariſæus conſiſtens ſeorſim hæc o-
ravit, Deus, gratias ago tibi quòd non
ſim ut reliqui homines, rapaces, injuſti,
mœchi: vel etiam ut iſte Publicanus.
12 Jejuno bis hebdomade, decimo quæ-
cumque poſſideo.
13 Publicanus autem procul ſtans no-
lebat vel oculos in cœlum attollere: ſed
cædebat pectus ſuum, dicens, Deus, placa-
tor mihi peccatori.
14 Dico vobis, deſcendit iſte juſtifi-
catus domum ſuam *potius* quam ille: quia
quicumque ſe extollit, deprimetur, &
qui ſeſe deprimit, extolletur.
15 Adferebant autem ad eum etiam in-
fantes, ut eos tangeret: quum autem hoc
vidiſſent diſcipuli, objurgarunt eos
16 Jeſus verò quum puerulos advocaſſet,
dixit, Sinite puerulos venire ad me, &
eos non prohibete: talium eſt enim re-
gnum Dei.
17 Amen dico vobis, quicumque non
exceperit regnum Dei tamquam pueru-
lus, nequaquam introibit in illud.
18 Tunc interrogavit eum quidam ex
primoribus, dicens, Magiſter bone, quid
faciendo, vitam æternam poſſidebo?
19 Dixit autē ei Jeſus, Cur me dicis bo-
num? nemo bonus niſi unus, *nempe* Deus.
20 Præcepta noſti, Ne mœchare, Ne
occidito, Ne furare, Ne falſum teſtimo-
nium dicito: Honora patrem tuum & ma-
trem tuam.
21 Ille autem dixit, Hæc omnia obſer-
vavi à juventute mea.
22 Jeſus verò his auditis, dixit ei, Ad-
huc unum tibi deeſt: omnia quæ habes,
vende, & diſtribue pauperibus, & habebis
theſaurum in cœlo: & adeſdū ſequere me.
23 At ille his auditis, valde triſtis fa-
ctus eſt: nam dives erat valde.
24 Quum autem vidiſſet Jeſus eum
valde triſtem factum, dixit, Quam diffi-
cilè qui pecunias habent, introibunt in
regnum Dei!
25 Facilius eſt enim camelum per fora-
men acûs intrare, quàm divitem in reg-
num Dei intrare.
26 Qui verò *iſtud* audierant, dixerunt,
Et quis poteſt ſervari?
27 Ipſe autem dixit, Quæ fieri non
poſſunt apud homines, fieri poſſunt apud
Deum.
28 Dixit autem Petrus, Ecce, nos reli-
quimus omnia, & ſequuti ſumus te.

29 Ipſe verò dixit eis, Amen dico vo-
bis, nemo eſt qui reliquerit domum, aut
parentes, aut fratres, aut uxorem, aut libe-
ros regni Dei causâ,
30 Qui non recepturus ſit multiplicia
in hoc tempore, & in ſeculo venturo vi-
tam æternam.
31 Jeſus autem aſſumptis illis duode-
cim, dixit eis, Ecce, aſcendimus Hieroſo-
lymam, & perficientur omnia quæ ſcripta
ſunt per Prophetas, de Filio hominis.
32 Tradetur enim Gentibus, & illude-
tur, & contumeliis afficietur, & cōſpuetur.
33 Et poſtquam eum flagellaverint, in-
terimentː ſed die tertia reſurget.
34 Ipſi verò nihil horum intellexerunt:
erantque iſta verba ipſis occulta, nec co-
gnoverunt quæ dicebantur.
35 Factum eſt autem ut dum ipſe ap-
propinquaret Jericho, cæcus quidam ſe-
deret apud viam, mendicans.
36 Quum igitur *is* audiſſet turbam præ-
tereuntem, percontabatur quid hoc eſſet.
37 Annunciaverunt autem ei Jeſum
Nazaræum tranſire.
38 Tunc vociferatus eſt, dicens, Jeſu
fili Davidis miſerere mei.
39 Et qui præibant, objurgabant eum
ut ſileret: ipſe verò multo magis clama-
bat, Fili Davidis miſerere mei.
40 Jeſus autem quum ſubſtitiſſet, juſ-
ſit eum adduci ad ſe: & quum is appro-
pinquaſſet, interrogavit eum,
41 Dicens, Quid tibi vis faciam? Ille
verò dixit, Domine, ut viſum recipiam.
42 Et Jeſus dixit ei, Recipito viſum:
fides tua te ſervavit.
43 Illico igitur viſum recepit, ac ſe-
quebatur eum glorificans Deum, & totus
populus, quum *hoc* vidiſſet, tribuit lau-
dem Deo.

CAPUT XIX.

Zachæus vocatur. Parabola de 10. minis. Chriſti ingreſſus in urbem, ejuſque lachrymæ, & zelus erga Domum Dei.

JEſus autem ingreſſus Jericho, trāſibat:
2 Et ecce, quidam nomine vocatus
Zachæus, & qui magiſter erat publicano-
rum, & is dives erat:
3 Studebatque videre quis eſſet Jeſus:
nec poterat præ turba, quòd ſtaturâ par-
vus eſſet:
4 Præcurrens igitur aſcendit in ſyco-
morum ut eum videret: quoniam futurum
erat ut illac tranſiret.
5 Ut autem venit ad eum locum, ſuſpi-
ciens Jeſus vidit eum, & dixit ei, Zac-
chæe, feſtinans deſcende, hodie enim do-
mi tuæ oportet me manere.
6 Tum is feſtinans deſcendit, & exce-
pit eum gaudens.
7 Et omnes quum hoc vidiſſent murmu-
rabant, dicentes eum ingreſſum eſſe ad
hominem peccatorem ut *ibi* diverſaretur.
8 Adſtans autem Zacchæus, dixit Do-
mino, Ecce, dimidium bonorum meorum,
Domine, do pauperibus: & ſi quid cuipiā
per calumniam eripui, reddo quadruplum.
9 Dixit autem ei Jeſus, Hodie ſalus
huic domui contigit, eo quòd ipſe quoque
eſt filius Abrahami.
10 Venit enim Filius hominis ut quæ-
rat & ſervet quod perierat.
11 Hæc autem ipſis audientibus, per-
gens, dixit parabolam, eo quòd eſſet prope
Hieroſolymam, & quòd putarent fore ut
illico regnum Dei appareret.
12 Dixit ergo, Homo quidam nobilis
profectus eſt in regionem longinquam, ut
acciperet ſibi regnum ac reverteretur.
13 Vocatis autem decem ſervis ſuis de-
dit eis decem minas, & dixit eis, Nego-
tiamini, donec veniam.
14 Cives autem ejus oderant eum, mi-
ſeruntque legationem poſt eum, dicentes,
Nolumus hunc regnare ſuper nos.
15 Et factum eſt quum is rediiſſet, ac-
cepto regno, juſſit vocari ſervos illos ad
ſe, quibus dederat pecuniam; ut cogno-
ſceret quis quid negotiando confeciſſet.
16 Adfuit autem primus, dicens, Do-
mine, mina tua decem lucrifecit.
17 *Ille* autem ait ei, Bene *eſt* ſerve bo-
ne: quia in minimo fuiſti fidelis, habeto
poteſtatem in decem urbes.
18 Et alter venit, dicens, Domine, mina
tua confecit quinque minas.
19 *Ille* verò & iſti dixit, Tu quoque
præeſto quinque urbibus.
20 Et alius venit, dicens, Domine, ecce
mina tua quam habui ſepoſitam in ſudario:
21 Metui enim te, quod homo ſis au-
ſterus: & aufers quod non depoſuiſti, &
tollis quod non ſeminaſti.
22 Tum *ille* dixit ei, Ex ore tuo te ju-
dicabo, ſerve male: ſciebas me hominem
auſterum eſſe, qui tollam quod non depo-
ſui, & metam quod non ſeminavi:
23 Quare igitur non dediſti pecuniam
meam ad menſam, & ego veniens, cum fœ-
nore ipſam exegiſſem?
24 Et adſtantibus dixit, Tollite ab eo
minam, & date ei qui decem minas habet.
25 *Illi* vero dixerunt ei, Domine, habet
decem minas.
26 *At ille*, Nam, *inquit*, dico vobis,
Omni habenti dabitur: ei verò qui non
habet, etiam quod habet, auferetur ab eo.
27 Quin etiam meos illos inimicos, qui
noluerunt me regnare ſupra ſe, adducite
huc, & jugulate coram me.
28 Et his dictis, antegrediebatur a-
ſcendens Hieroſolymam.
29 Et factum eſt quum appropinquaſ-
ſet Bethphagæ & Bethaniæ, ad montem
qui vocatur Olearum, miſit duos è diſci-
pulis ſuis,
30 Dicens, Abite in vicum qui eſt ex
adverſo: in quo introeuntes invenietis
pullum alligatum, cui nullus unquam ho-
minum inſedit: ſolutum eum adducite.
31 Et ſi quis vos interrogaverit, Quare
ſol-

ſolvitis? ſic dicetis ei, Quoniam eo opus
eſt Domino.
32 Profecti autem qui miſsi erant, in-
venerunt prout eis dixerat.
33 Solventibus autem ipſis pullum, di-
xerunt eis domini ejus, Quare ſolvitis
pullum?
34 Ipſi verò dixerunt, Quoniam eo o-
pus eſt Domino.
35 Duxerunt igitur eum ad Jeſū. Et pal-
liis ſuis pullo injectis, impoſuerunt Jeſū.
36 Eunte autem ipſo, ſubſternebant pal-
lia ſua in via.
37 Et quum jam appropinquaret ad de-
ſcenſum montis Olearum, cœpit omnis
multitudo diſcipulorum gaudentium lau-
dare Deum voce magnâ de omnibus quas
viderant virtutibus,
38 Dicentes, Benedictus rex ille qui ve-
nit in nomine Domini: pax in cœlo, &
gloria in *locis* altiſsimis.
39 Et aliqui Phariſæorum è turba dixe-
runt ei, Magiſter, objurga diſcipulos tuos.
40 Ipſe verò reſpondens dixit eis, Dico
vobis, ſi ſiluerint iſti, mox lapides clama-
turos.
41 Et ut appropinquavit, viſâ urbe, fle-
vit ſuper ea,
42 Dicens, Si vel tu nôſſes hoc ſaltem
tuo die quæ ad pacem tuam *pertinent*. Sed
ea nunc occulta ſunt oculis tuis.
43 Nam veniet tempus adverſum te, quo
circumjicient tibi inimici tui vallum, &
circumcingent te, & conſtringent undi-
que:
44 Teque ſolo æquabunt, & filios tuos
intus, neq; relinquent in te lapidem ſuper
lapidem: eo quod non noveris præſtitu-
tum hoc tempus viſitationis tuæ.
45 Et ingreſſus in templum, cœpit ejice-
re eos qui vendebant in eo & emebant:
46 Dicens eis, Scriptum eſt, Domus mea,
domus precationis eſt: vos autem feciſtis
eam ſpeluncam latronum.
47 Et docebat quotidie in templo. Pri-
marii verò ſacerdotes & Scribæ, & pri-
mores plebis ſtudebant eum perdere:
48 Nec inveniebant quid facerent: totus
enim populus pendebat ab ipſo, quum eum
audiebat.

CAPUT XX.

*De Baptiſmo Johannis. De operariis in vi-
neam miſsis. De tributo. De reſurrectio-
ne, & filio Davidis.*

ET factum eſt quodam dierum illorum,
ut quum ipſe doceret populū in tem-
plo, & evangelizaret, ſupervenerint prima-
rii ſacerdotes & Scribæ cum ſenioribus,
2 Et alloquuti ſint eum dicentes, Dic no-
bis quâ auctoritate iſta facias, aut quis il-
le ſit qui dedit tibi iſtam auctoritatem.
3 Reſpondens autem dixit eis, Interro-
gabo vos & ego quiddam, Dicite igitur
mihi,
4 Baptiſmus Johannis è cœlo erat, an ex
hominibus?
5 At illi ratiocinati ſunt apud ſe, dicen-
tes, Si dixerimus, E cœlo: dicet, Quare
ergo non credidiſtis ei?
6 Sin autem dixerimus, Ex hominibus:
tota plebs lapidabit nos: perſuaſa enim
eſt, Johannem Prophetam fuiſſe.
7 Reſponderunt igitur ſe neſcire unde
eſſet.
8 Tunc Jeſus dixit eis, Nec ego dicam
vobis quâ auctoritate hæc faciam.
9 Cœpit autem dicere ad plebem para-
bolam hanc, Quidam plantavit vineam, &
elocavit eam agricolis: & peregre abfuit
multum temporis.
10 Sed præſtituto tempore miſit ſer-
vum ad agricolas illos, ut ſibi darent ex
fructu vineæ. Agricolæ autem illi cæſum
illum ablegaverunt inanem.
11 *Ille* verò perrexit, & alterum ſervum
miſit: at ipſi hunc quoq; cæſum & con-
tumeliis affectum ablegaverunt inanem.
12 Et perrexit mittere tertium: at illi
& iſtum vulneratum ejecerunt.
13 Dixit igitur dominus vineæ, Quid
faciam? mittam filium illum meum dile-
ctum: utique quum hunc viderint, revere-
buntur.
14 Viſō autem eo agricolæ ratiocina-
bantur inter ſe, dicentes, Iſte eſt hæres:
venite, interimamus eum, ut noſtra fiat hæ-
reditas.
15 Et ejectum eum extra vineam, inter-
emerunt. Quid ergo faciet eis dominus
vineæ?
16 Veniet & perdet agricolas iſtos: &
dabit vineam aliis. *Hec* autem quum au-
diſſent, dixerunt, Abſit.
17 Ille verò intuitus eos ait, Quid illud
eſt ergo quod ſcriptum eſt, Quem lapidem
reprobaverunt ædificantes, is factus eſt ca-
put anguli?
18 Quiſquis ceciderit ſuper illum lapi-
dem, confringetur: ſuper quem autem ce-
ciderit, diſsipabit eum.
19 Et ſtuduerunt primarii ſacerdotes &
Scribæ injicere in eum manus eâ ipsâ ho-
râ; ſed metuerunt plebem: cognoverant
enim *eum* adverſus ipſos dixiſſe ſimilitu-
dinem iſtam.
20 Itaq; obſervantes *eum*, miſerunt in-
ſidiatores, qui ſe juſtos eſſe ſimularent: ut
carperent ejus ſermonem, tradituri eum
imperio & poteſtati Præſidis.
21 Qui interrogaverunt eum, dicentes,
Præceptor, ſcimus te rectè dicere & do-
cere, nec accipere perſonam, ſed viam Dei
in veritate docere:
22 Licet nobis tributum dare Cæſari,
an non?
23 Animadverſâ autem eorum calliditа-
te, dixit eis, Quid me tentatis?
24 Oſtendite mihi denarium: Cujus ha-
bet imaginem & inſcriptionem? Reſpon-
dentes autem dixerunt, Cæſaris.
25 Tum dixit eis, Reddite igitur quæ
ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ *ſunt* Dei, Deo.

26 Itaque

26 Itaque nequiverunt ejus verba car-
pere coram plebe: & mirati ſuper ejus re-
ſponſo, ſiluerunt.
27 Accedentes autem quidam Sadducæ-
orum, (qui contendunt non eſſe reſurre-
ctionem) interrogarunt eum,
28 Dicentes, Magiſter, Moſes ſcripſit no-
bis, Si cujus frater mortuus fuerit habens
uxorem: & ſine liberis mortuus fuerit, ut
ejus frater accipiat uxorem illam, & exci-
tet ſemen fratri ſuo.
29 Septem ergo fratres fuerunt, quorum
primus acceptâ uxore mortuus eſt ſine li-
beris.
30 Accepit igitur eam ſecundus, *qui* &
ipſe mortuus eſt ſine liberis.
31 Deinde tertius accepit eam: itidem
autem & illi ſeptem: nec reliquerunt li-
beros, & mortui ſunt.
32 Poſt omnes autem mortua eſt mulier.
33 In reſurrectione ergo, cujus eorum e-
rit uxor? nam illi ſeptem habuerunt eam
uxorem.
34 Tunc reſpondens dixit eis Ieſus, Fi-
lii hujus ævi ducunt uxores, & nuptum
dantur:
35 Qui verò digni habiti fuerint qui æ-
vum illud conſequantur, & reſurrectionem
ex mortuis, neque ducunt uxores, neque
nuptum dantur:
36 Nec enim mori poſſunt amplius, pa-
res enim Angelis ſunt: & filii ſunt Dei,
quum ſint filii reſurrectionis.
37 Mortuos autem ſuſcitatum iri, etiam
Moſes indicavit in rubo, quum dicit Do-
minum Deum Abrahami, & Deum Iſaaci, &
Deum Jacobi.
38 Deus autem non eſt mortuorum, ſed
vivorum *Deus*: omnes enim vivunt ei.
39 Reſpondentes autem ei quidam ex
Scribis dixerunt, Magiſter, bene dixiſti.
40 Nec amplius audebant eum quicquam
interrogare.
41 Dixit autem eis, Quomodo dicunt
Chriſtum filium eſſe Davidis:
42 Et ipſe David dicit in libro Pſalmo-
rum, Dixit Dominus Domino meo, Sede ad
dextram meam,
43 Uſquedum ſtatuero inimicos tuos ſca-
bellum pedum tuorum?
44 David ergo Dominum eum vocat, &
quomodo filius ejus eſt?
45 Audiente verò toto populo dixit di-
ſcipulis ſuis,
46 Cavete à Scribis, qui volunt ambu-
lare ſtolati, & amant ſalutationes in foris,
ac primos conſeſſus in conventibus, & pri-
mos accubitus in cœnis.
47 Qui exedunt domos viduarum, & in
ſpeciem precibus longis utuntur: iſti reci-
pient gravius judicium.

CAPUT XXI.

Viduæ ſuper omnes liberalitas. Excidium Jeruſalem, & finis ſeculi.

RESpiciens verò vidit divites immit-
tentes dona ſua in gazophylacium.
2 Vidit autem etiam quamdam viduam
pauperculam immittentem illuc minuta
æreola duo.
3 Et dixit, Verè dico vobis, vidua hæc
pauper immiſit amplius quàm omnes.
4 Nam omnes hi ex eo quod ſibi redun-
dat, immiſerunt quæ donarent Deo: hæc
autem immiſit ex penuria ſua totum vi-
ctum quem habebat.
5 Et quibuſdam dicentibus de templo,
quòd pulcris lapidibus ac donariis orna-
tum eſſet, dixit,
6 Hæccine ſpectatis? venient dies qui-
bus non relinquetur lapis ſuper lapidem
qui non deſtruatur.
7 Interrogaverunt autem eum, dicentes,
Magiſter, quando hæc erunt: & quod *erit*
ſignum quando futura ſint iſta?
8 Ipſe vero dixit, Videte ne ſeducamini:
multi enim venient ſub nomine meo, di-
centes, Ego ſum *Chriſtus*: & tempus illud
præſtitutum appropinquat. Ne igitur ſe-
quimini eos.
9 Quum verò audieritis bella & exagita-
tiones, ne conſternamini: oportet enim iſta
primum fieri, ſed non ſtatim *erit* finis.
10 Tunc dixit eis, Inſurget gens in gen-
tem, & regnum in regnum:
11 Et magni terræmotus erunt ſingulis
locis, & fames ac peſtilentiæ, & terricula-
menta, & ſigna è cœlo magna erunt.
12 Sed ante hæc omnia injicient vobis
manus, & *vos* perſequentur, tradentes in
conventus & carceres, adductos ad reges ac
præſides, propter nomen meum.
13 *Hæc* autem cedent vobis teſtimonio.
14 Habete igitur *hoc* repoſitum in cordi-
bus veſtris, non præmeditari defenſionem.
15 Ego enim dabo vobis os, & ſapienti-
am cui non poterunt contradicere neque
obſiſtere omnes qui ſe vobis opponent.
16 Prodemini autem etiam à parentibus,
& fratribus, & cognatis, & amicis: & mor-
te mulctando curabunt *aliquot* ex vobis:
17 Et eritis exoſi omnibus propter no-
men meum.
18 Sed pilus capitis veſtri non peribit.
19 Per tolerantiam veſtram poſſidete a-
nimas veſtras.
20 Quum autem videritis Hieroſolymam
cingi ab exercitibus, tunc agnoſcite ap-
propinquare vaſtationem ejus.
21 Tunc qui in Judæa ſunt, fugiunt in
montes: & qui intra eam, excedant: & qui
in agris, non ingrediantur in eam.
22 Nam hi ſunt dies ultionis, ut imple-
antur omnia quæ ſcripta ſunt.
23 Væ autem gravidis & lactantibus in
illis diebus: erit enim neceſsitas magna in
hac regione, & ira in populo iſto.
24 Et cadent acie gladii, & captivi du-
centur in omnes Gentes: & Hieroſolyma
calcabitur à Gentibus, uſquequo implean-
tur præſtituta illa tempora Gentium.
25 Tunc erunt ſigna in ſole, & luna, &
ſtellis: & in terra anxietas Gentium in
conſilii

conſilii inopia, reſonante mari & ſalo:
26 Exanimatis hominibus præ metu &
exſpectatione *malorum* eorum superve-
nientium in orbem terrarum: nam pote-
ſtates cœlorum concutientur.
27 Et tunc videbunt Filium hominis
venientem in nube cum potentia & glo-
ria multa.
28 Quum autem hæc fieri incipient,
ſurſum aſpicite & tollite capita veſtra,
quoniam appropinquat redemptio veſtri.
29 Dixit etiam eis parabolam, *inquiens*,
Videte ficum & omnes arbores:
30 Quum jam emiſerint *folia*, *vos eas*
cernentes, per vos ipſos agnoſcitis jam
prope eſſe æſtatem:
31 Ita & vos quum videritis hæc fie-
ri, agnoſcite prope eſſe regnum Dei.
32 Amen, dico vobis, nequaquam præ-
terierit hæc ætas quouſque *hæc* omnia fa-
cta fuerint.
33 Cœlum & terra præteribunt, verba
autem mea nequaquam præteribunt.
34 Cavete autem vobis nequando gra-
ventur corda veſtra crapulâ & ebrietate, &
ſolicitudinibus hujus vitæ: & repente vo-
bis ſuperveniat dies ille.
35 Nam ut laqueus, invadet in omnes
qui habitant in ſuperficie totius terræ.
36 Excubate igitur, omni tempore de-
precantes ut digni habeamini qui effugia-
tis iſta omnia quæ futura ſunt: & conſi-
ſtatis ante Filium hominis.
37 Docebat autem interdiu in templo:
noctu vero exiens, pernoctabat in monte
qui vocatur Olearum.
38 Et totus populus diluculo veniebat
ad eum, ut eum audiret in templo.

CAPUT XXII.

Proditio Judæ. Inſtitutio cœnæ, profeſſio Chriſti. Petri zelus, lapſus & reſipiſcentia. Chriſti de ſe confeſſio.

APpropinquabat autem feſtum azymo-
rum, quod dicitur Paſcha:
2 Et quærebant primarii Sacerdotes &
Scribæ quomodo eum interimerent: me-
tuebant enim plebem.
3 Introiit autem Satanas in Judam co-
gnominatum Iſcariotem, qui erat è nu-
mero *illorum* duodecim.
4 Abiens igitur colloquutus eſt cum
primariis Sacerdotibus ac præfectis *tem-
pli*, quomodo ipſis eum proderet.
5 Qui gaviſi ſunt: & pacti ſunt *ſe* da-
turos ei pecuniam.
6 *Ipſe* verò ſpopondit: quærebatque
oportunitatem eum ipſis tradendi abſque
turba.
7 Venit autem dies azymorum, quo o-
portebat mactari Paſcha.
8 Miſit igitur Petrum & Johannem,
dicens, profecti parate nobis Paſcha ut
edamus.
9 Ipſi vero dixerunt ei, Ubi vis pa-
remus *iſtud*?
10 At ille dixit eis: Ecce, poſtquam
introieritis in urbem, occurret vobis qui-
dam aquæ amphoram bajulans: ſequimini
eum domum illam in quam ingredietur.
11 Et dicite patrifamilias illius do-
mus, Dicit tibi Magiſter, Ubi eſt diverſo-
rium, ubi Paſcha cum diſcipulis meis edā?
12 Tunc ipſe oſtendet vobis cœnacu-
lum magnum ſtratum: illic parate *Paſcha*.
13 Profecti verò invenerunt omnia
prout dixerat eis: & paraverunt Paſcha.
14 Quum autem adeſſet *conſtitutum*
illud tempus, recubuit, & duodecim Apo-
ſtoli cum eo.
15 Et dixit eis, Deſiderio deſideravi
hoc Paſcha edere vobiſcum, antequam ego
patiar.
16 Dico enim vobis me non amplius
eſurum ex eo, uſquequo completum fue-
rit in regno Dei.
17 Et accepto poculo, quum gratias e-
giſſet, dixit, Accipite hoc, & partimini
vobis ipſis.
18 Dico enim vobis me non bibitu-
rum ex fructu vitis, uſquequo regnum
Dei venerit.
19 Et acceptum panem, quum gratias
egiſſet, fregit: & dedit eis, dicens, Hoc
eſt corpus meum quod pro vobis datur:
hoc facite ad mei commemorationem.
20 Itidem etiam *dedit eis* poculum,
poſtquam cœnaſſet, dicens, Hoc poculum
eſt Novum illud pactum per ſanguinem
meum, qui pro vobis effunditur.
21 Cæterùm ecce manus ejus qui me
prodit, mecum *eſt* in menſa.
22 Et Filius quidem hominis, prout de-
finitum eſt, abit: verumtamen væ homini
illi per quem proditur.
23 Tunc ipſi cœperunt mutuò quære-
re inter ſe de hac re: ecquis nimirum ex
ipſis eſſet hoc facturus.
24 Orta eſt autem etiam de hoc con-
tentio inter eos, quis eorum videretur eſ-
ſe maximus.
25 Ipſe verò dixit eis, Reges gentium
dominantur eis, & qui auctoritatem ha-
bent in eas, benefici vocantur.
26 Vos autem non ita *eſtote*: ſed qui
maximus eſt inter vos, eſto ſicut qui mi-
nimus eſt: & qui ductor eſt, ſicut qui mi-
niſtrat.
27 Nam uter major eſt, qui accumbit,
an qui miniſtrat? nonne qui diſcumbit?
At ego ſum inter vos ut qui miniſtrat.
28 Vos autem ii eſtis qui permanſiſtis
mecum in tentationibus meis.
29 Ego verò paciſcor vobis, prout
pactus eſt mihi Pater meus, regnum,
30 Ut edatis & bibatis in menſa mea in
regno meo, & ſedeatis ſuper thronos, ju-
dicantes duodecim tribus Iſrael.
31 Dixit etiam Dominus, Simon, Si-
mon, ecce, Satanas appetit vos quos venti-
laret ſicut triticum:
32 Sed ego deprecatus ſum pro te, ne
deficiat fides tua; tu igitur aliquando
quum

quum te converteris ſtabili fratres tuos.
33 Ipſe verò dixit ei, Domine, tecum
paratus ſum & in carcerem & ad mortem
proficiſci.
34 At ille dixit ei, Dico tibi Petre, ne-
quaquam emittet vocem hodie gallus pri-
uſquam ter neges quòd tu me noveris.
35 Dixit etiam eis, Quando miſi vos
abſq; crumena & pera & ſoleis, numquid
defuit vobis? Ipſi vero dixerunt, Nihil.
36 Dixit ergo eis, Ac nunc, qui cru-
menam habet, tollat *eam*, ſimiliter & pe-
ram: & qui non habet, vendat pallium
ſuum, & emat gladium.
37 Dico enim vobis, adhuc oportere
ſcriptum iſtud in me perfici: iſtud *in-
quam*, Et cum ſceleratis numeratus eſt. Nã
ea quæ *ſcripta ſunt* de me, finem habent.
38 At illi dixerunt, Domine, ecce duo
gladii hìc. Ipſe verò dixit eis, Satis eſt.
39 Et egreſſus, profectus eſt ex more
in montem Olearum: ſequuti ſunt autem
eum etiam diſcipuli ejus.
40 Quum verò perveniſſet ad eum locũ,
dixit eis, orate ne introeatis in tẽtationẽ.
41 Tum ipſe abſceſſit ab eis, quaſi ad
jactum lapidis, poſitiſque genibus oravit:
42 Dicens, Pater ſi velles transferre
poculum hoc a me! verumtamen non
mea voluntas ſed tua fiat.
43 Conſpectus eſt autem ei Angelus è
cœlo corroborans eum.
44 Et *ipſe* conſtitutus in angore, in-
tentiùs orabat. Erat autẽ ſudor ejus quaſi
grumi ſanguinis deſcendentes in terram.
45 Et quum ſurrexiſſet à precatione,
veniſſetque ad diſcipulos ſuos, invenit
eos dormientes præ triſtitia.
46 Et dixit eis, Quid dormitis? ſurgite,
& orate, ne introeatis in tentationem.
47 Adhuc autem eo loquente, ecce tur-
ba, & is qui dicebatur Judas, unus ex illis
duodecim, præibat eis, & appropinquavit
Jeſu ut oſcularetur eum.
48 Jeſus autem dixit ei, Juda, oſculo Fi-
lium illum hominis prodis?
49 Videntes autem ii qui circa ipſum
erant, quod futurum erat, dixerunt ei,
Domine, percutiemúſne gladio?
50 Et quidam ex ipſis percuſſit ſervum
Pontificis maximi, & abſtulit aurem ejus
dextram.
51 Reſpondens autem Jeſus dixit, Si-
nite huc uſque. Et tacta illius auricula,
ſanavit eum.
52 Dixit autem Jeſus iis qui adverſus
ipſum venerant, *nempe* primariis Sacer-
dotibus, & præfectis templo, & ſeniori-
bus, *Siccine* ut adverſus latronem exiiſtis
cum gladiis ac fuſtibus?
53 Quum quotidie vobiſcum eſſem in
templo, non extendiſtis manus in me: ſed
hæc eſt hora illa veſtra, & poteſtas tene-
brarum.
54 Prehenſum autem eum duxerunt, &
introduxerunt domum Pontificis maxi-
mi. Petrus verò ſequebatur è longinquo.
55 Quumque accendiſſent ignem in
medio aulæ, atque unà conſediſſent, ſedit
& Petrus inter eos.
56 Quum autem eum vidiſſet ancilla
quædam ſedentem ad ignem, intentis in
eum oculis dixit, Et iſte cum eo erat.
57 Ipſe vero abnegavit eum, dicens,
Mulier, non novi eum.
58 Et paulo poſt alius videns eum, di-
xit, Et tu ex ipſis es. Petrus vero ait,
Heus tu, non ſum.
59 Et interpoſita quaſi hora una, alius
quidam *id* aſſeverabat, dicens, Verè &
iſte cum illo erat: etenim Galilæus eſt.
60 Ait autem Petrus, Heus tu, neſcio
quid dicas. Et illico, adhuc ipſo loquente,
vocem emiſit gallus.
61 Tum converſus Dominus intuitus
eſt Petrum; & recordatus eſt Petrus ſer-
monis Domini, quomodo *nimirum* dixe-
rat ipſi, Priuſquam gallus vocem emiſe-
rit, ter me abnegabis.
62 Et egreſſus foras Petrus flevit amarè.
63 Ii verò qui unà tenebant Jeſum, illu-
debant ei, cædentes *eum:*
64 Et eo obvelato, cædebant faciem
ejus, & interrogabant eum, dicentes, Va-
ticinare quis ſit qui te percuſſit.
65 Et alia multa conviciantes dice-
bant in eum.
66 Et ut ortus eſt dies, congregatum
fuit presbyterium populi, & primarii
Sacerdotes & Scribæ, & adduxerunt
eum in ſuum conſeſſum,
67 Dicentes, Num tu es ille Chriſtus?
dic nobis. Dixit autem eis, Si vobis di-
xero, nequaquam credetis:
68 Quid ſi vos etiam interrogavero,
nequaquam reſpondebitis mihi, neque me
abſolvetis.
69 Ab hoc tempore erit Filius hominis
ſedens ad dextram potentiæ Dei.
70 Dixerunt autem omnes, Tu ergo
es Filius ille Dei? Ipſe vero dixit eis,
Vos dicitis: nam *is* ego ſum.
71 At illi dixerunt, Quid amplius ege-
mus teſtimonio? Ipſi enim audivimus ex
ore ipſius.

CAPUT XXIII.

Chriſtus ab Herode illuſus, & à Pilato damnatus, crucifigitur; crucifixus deridetur, & moritur; mortuus ſepelitur.

TUnc ſurgens univerſa multitudo eo-
rum, duxit eum ad Pilatum.
2 Cœperunt autem eum accuſare, di-
centes, Comperimus iſtum pervertere
gentem, & vetare tributa dare Cæſari, di-
cendo ſe Chriſtum, *id eſt*, regem eſſe.
3 Pilatus autem interrogavit eum, di-
cens, Tú*ne* es Rex ille Judæorum? Ipſe
verò reſpondens ei dixit, Tu dicis.
4 Ait vero Pilatus ad primarios Sa-
cerdotes & turbam, Nullam invenio no-
xam in hoc homine.
5 At illi invaleſcebant, dicentes, Conci-

tat populum, docens per univerſam Judæ-
am, exorſus à Galilæa huc uſque.
6 Pilatus verò, auditâ Galilæâ interro-
gavit num homo iſte Galilæus eſſet.
7 Et quum cognoviſſet eum ad Herodis
poteſtatem pertinere, remiſit eum ad He-
rodem, qui & ipſe Hieroſolymis erat per
eos dies.
8 Herodes autem viſo Jeſu, gaviſus eſt
valde: nam à multo *tempore* cupiebat eum
videre, eo quòd audiviſſet multa de eo: &
ſperaret ſe ſignum aliquod viſurum ab eo
fieri.
9 Interrogavit autem eum multo ſer-
mone: ſed ipſe nihil ei reſpondit.
10 Adſtabant autem primarii ſacerdotes
& Scribæ, magnâ contentione eum accu-
ſantes.
11 Herodes autem cum militibus ſuis
quum eum pro nihilo habuiſſet, & illuſiſ-
ſet *ei*, amictum veſte ſplendidâ remiſit ad
Pilatum.
12 Et facti ſunt amici inter ſeſe Pilatus
& Herodes eo ipſo die: nam antea inimici
erant inter ſeſe.
13 Pilatus verò, convocatis primariis ſa-
cerdotibus, & primoribus, ac populo,
14 Dixit eis, Obtuliſtis mihi hunc homi-
nem, tanquam avertentem populum: & ec-
ce, ego in veſtri conſpectu quæſtione ha-
bitâ, nullam noxam inveni in homine iſto,
ex iis de quibus accuſatis eum.
15 Sed ne Herodes quidem: nam remiſi
vos ad illum, & ecce, nihil dignum morte
factum eſt ab eo.
16 Caſtigatum ergo eum dimittam.
17 Neceſſe autem habebat dimittere eis
ſingulis feſtis unum *quempiam*:
18 Exclamavit autem ſimul univerſa
turba, dicens, Tolle illum, dimitte verò
nobis Barabbam:
19 Qui erat propter ſeditionem quan-
dam & cædem factam in urbe, conjectus in
carcerem.
20 Rurſus ergo Pilatus alloquutus eſt
eos, volens dimittere Jeſum.
21 Ipſi verò reclamabant, dicentes, Cru-
cifige, crucifige eum.
22 Ille autem tertio dixit eis, Quid e-
nim iſte mali fecit? nullam noxam capita-
lem inveni in eo: caſtigatum ergo eum
dimittam.
23 At illi inſtabant vocibus magnis, pe-
tentes ut ipſe crucifigeretur: & invale-
ſcebant voces eorum ac primariorum ſacer-
dotum.
24 Tum Pilatus ſecundùm eos judicavit
ut fieret quod ipſi petebant.
25 Dimiſit autem eis illum qui propter
ſeditionem & cædem conjectus fuerat in
carcerem, quem petierant: Jeſum verò tra-
didit illi eorum voluntati.
26 Quum igitur abducerunt eum, pre-
henſo Simone quodam Cyrenæo, qui veni-
ebat rure, impoſuerunt ei crucem ferendam
ponè Jeſum.
27 Sequebatur autem eum magna multi-
tudo populi & mulierum: quæ plangebant
& lamentabantur eum.
28 Converſus autem ad eas Jeſus dixit,
Filiæ Hieruſalem, ne flete de me, verùm de
vobis ipſis flete, & de liberis veſtris:
29 Nam ecce venient dies quibus di-
cent, Beatæ ſteriles, & uteri qui non genu-
erunt, & ubera quæ non lactaverunt.
30 Tum incipient dicere montibus, Ca-
dite in nos: & collibus, Operite nos.
31 Nam ſi in virente ligno iſta faciunt,
in arido quid fiet?
32 Ducebantur autem etiam alii duo,
iique facinoroſi, cum eo interimendi.
33 Quum igitur veniſſent in locum qui
vocatur Calvaria, illic crucifixerunt eum, &
facinoroſos illos: vnum ad dexteram, alte-
rum ad ſiniſtram.
34 Jeſus autem dicebat, Pater, remitte *hoc*
ipſis: neſciunt enim quid faciant. Partien-
tes verò veſtimenta ejus, jecerunt ſortem.
35 Et ſtabat populus ſpectans: ſannis au-
tem excipiebant eum etiam primores cum
eis, dicentes, Alios ſervavit, ſervet ſeipſum,
ſi hic eſt ille Chriſtus electus ille Dei.
36 Illudebant autem etiam ei milites,
accedentes, & acetum ei offerentes,
37 Dicenteſque, Si tu es Rex ille Ju-
dæorum, ſerva temetipſum:
38 Erat autem etiam inſcriptio ſcripta
ſupra eum literis Græcis, & Romanis, &
Hebraicis, HIC EST REX ILLE
JUDÆORUM.
39 Unus autem ex facinoroſis illis ſu-
ſpenſis, conviciabatur ei, dicens, Si tu es
Chriſtus ille, & temetipſum & nos ſerva.
40 Reſpondens autem alter objurgavit
eum, dicens, Ne Deum quidem tu times,
quum in eadem ſis damnatione?
41 Et nos quidem juſtè: (nam digna factis
recipimus) iſte verò nihil indecens fecit.
42 Dixitq; Jeſu, Domine, memento mei
quum veneris in regnum tuum.
43 Tum dixit ei Jeſus, Amen, dico tibi,
hodie mecum eris in Paradiſo.
44 Erat autem quaſi hora ſexta, & tene-
bræ factæ ſunt in tota regione ad horam
nonam.
45 Et obtenebratus eſt ſol, & aulæum
templi fiſſum eſt medium.
46 Quumq; clamâſſet voce magnâ Jeſus,
ait, Pater, in manus tuas depono ſpiritum
meum. Et quum hæc dixiſſet, exſpiravit.
47 Quum vidiſſet autem Centurio quod
factum fuerat, glorificavit Deum, dicens,
Verè hic homo juſtus erat.
48 Et omnis turba quæ ſimul ad hoc
ſpectaculum acceſſerat, ſpectans quæ facta
fuerant, cædens pectora ſua revertebatur.
49 Stabant autem omnes noti ejus pro-
cul, & mulieres quæ erant eum unà ſequu-
tæ à Galilæa, videntes iſta.
50 Tum ecce quidam nomine Joſephus,
ſenator, vir bonus ac juſtus:
51 Qui non aſſenſus fuerat conſilio ac

facto eorum, ortus Arimathæâ civitate Ju-
dæorum: qui & ipſe exſpectabat regnum
Dei,
52 Hic, *inquam*, adiens Pilatum, petiit
corpus Jeſu.
53 Et detractum illud involvit ſindone,
poſuitque illud in monumento quod erat
in ſaxo inciſum, in quo nondum quiſquam
poſitus fuerat.
54 Porro dies erat Paraſceves, & Sabba-
thum ſuccedebat.
55 Subſequutæ etiam mulieres, quæ cum
eo venerant ex Galilæa, ſpectarunt monu-
mentum, & quomodo poſitum eſſet corpus
ejus.
56 Reverſæ verò paraverunt aromata &
unguenta: ac Sabbatho quidem quieve-
runt, ſecundùm præceptum.

CAPUT XXIV.

*Angeli evangelizant mulieribus. Colloqui-
um Emmaunticum. Chriſti aſſumptio in
cœlum.*

PRimo autem *die* hebdomadis, profundo
diluculo iverunt ad monumentum, fe-
rentes quæ paraverant aromata: & non-
nullæ cum ipſis.
2 Invenerunt autem ſaxum avolutum à
monumento.
3 Et ingreſſæ non invenerunt corpus
Domini Jeſu.
4 Et factum eſt ut dum in ea re hæſita-
rent, tum ecce, duo viri ſupervenerint eis,
induti veſtibus fulgurantibus:
5 Quum autem expavefactæ inclinarent
faciem in terram, dixerunt eis, Quid inter
mortuos quæritis eum qui vivit?
6 Non eſt hìc, ſed ſuſcitatus eſt: memen-
tote ut loquutus ſit vobis quum adhuc in
Galilæa eſſet,
7 Dicens, Oportet Filium hominis tradi
in manus hominum peccatorum, & crucifi-
gi: & die tertio reſurgere.
8 Recordatæ ſunt igitur verborũ illius.
9 Et reverſæ à monumento annunciave-
runt hæc omnia illis undecim, & reliquis
omnibus.
10 Erant autem Maria Magdalene, & Jo-
hanna, & Maria Jacobi *mater*, & reliquæ
cum ipſis, quæ hæc dicebant Apoſtolis.
11 Sed viſa ſunt apud eos quaſi delira-
mentum verba ipſarum, neque crediderunt
eis.
12 Petrus autem ſurgens cucurrit ad mo-
numentum: & quum ſe inclinâſſet, cernit
lintea ſola *illic* jacentia: abiitque apud
ſemetipſum mirans factum.
13 Et ecce, duo ex iis ibant eo ipſo die
in vicum diſtantem ſtadiis ſexaginta ab
Hieruſalem, cui *vico* nomen *eſt* Emmaus:
14 Et colloquebantur inter ſe de iſtis
omnibus quæ evenerant.
15 Et factum eſt ut dum colloqueren-
tur, & *ſe* mutuò rogitarent, ipſe Jeſus ac-
cederet, & unà iter faceret cum ipſis.
16 Oculi autem eorum retinebantur ne
ipſum agnoſcerent.
17 Dixit autem eis, Qui ſunt hi ſermo-
nes quos confertis inter vos ambulantes?
& *quid* eſtis tetrico vultu?
18 Reſpondens autem alter, cui nomen
Cleophas, dixit ei, Tu ſolus commoraris
Hieroſolymæ, & non nôſti quæ in ea fa-
cta ſunt his diebus?
19 Ipſe verò dixit eis, Quæ? At illi di-
xerunt ei, Quæ *facta ſunt* Jeſu Nazaræo,
qui fuit Propheta, potens reipsâ & ver-
bis, coram Deo & toto populo.
20 Quomodo eum tradiderunt princi-
pes ſacerdotum & primores noſtri ut mor-
te damnaretur, & crucifixerunt eum.
21 Nos autem ſperabamus illum eſſe qui
redempturus eſſet Iſraelem, atqui præter
hæc omnia, tertium hunc diem agit hodie
ex quo hæc facta ſunt.
22 Sed & mulieres quædam ex nobis
perculerunt nos, quæ diluculo venerunt
ad monumentum:
23 Et non invento ejus corpore vene-
runt, dicentes, Se etiam apparitionem An-
gelorum vidiſſe, qui dicunt eum vivere.
24 Et abierunt quidam eorum qui erant
nobiſcum, ad monumentum; & ita invene-
runt prout mulieres dixerant, ipſum
verò non viderunt.
25 Tum ipſe dixit eis, O amentes &
tardi corde ad credendum omnibus quæ
loquuti ſunt Prophetæ,
26 Nonne hæc oportuit pati Chriſtum,
& introire in gloriam ſuam?
27 Et exorſus à Moſe & omnibus Pro-
phetis, interpretabatur illis in omnibus
Scripturis quæ de ſe *ſcriptæ erant*.
28 Appropinquarunt igitur vico in quem
proficiſcebantur, & ipſe ſimulabat ſe lon-
gius ire.
29 Sed *ipſi* adegerunt eum dicentes, Ma-
ne nobiſcum: quoniam adveſperaſcit, &
inclinavit dies. Ingreſſus eſt igitur ut
maneret cum eis.
30 Et factum eſt quum diſcubuiſſet cum
eis, ſumpto pane benedixit, & fractum de-
dit eis.
31 Adaperti ſunt autem oculi eorum, &
agnoverunt eum: ſed ipſe ablatus eſt ex
eorum conſpectu.
32 Tum alter ad alterum dixerunt, Non-
ne cor noſtrum ardebat in nobis dum lo-
queretur nobis in via, & dum adaperiret
nobis Scripturas?
33 Et ſurgentes eo ipſo momento, reverſi
ſunt Hieroſolymam, & invenerunt con-
gregatos illos undecim, & eos qui cum
ipſis erant,
34 *Et* qui dicebant, Suſcitatus eſt Do-
minus verè, & conſpectus eſt Simoni.
35 Tum ipſi expoſuerunt *eis* quæ *geſta
erant* in via, & ut fuerat à ſe agnitus in
fractione panis.
36 Hæc autem ipſis loquentibus, ſtetit
ipſe Jeſus in medio eorum, & dixit eis,
Pax vobis.
37 Conſternati verò & expavefacti pu-
tabant

tabant ſe ſpiritum conſpicere.
38 Tunc dixit eis, Quid turbati eſtis,
& quare diſceptationes ſubeunt corda
veſtra?
39 Videte manus meas & pedes meos:
nam ego ipſe ſum: contrectate me,& vi-
dete: nam ſpiritus carnem & oſſa non ha-
bet,ſicut me conſpicitis habere.
40 Et quum hoc dixiſſet, oſtendit eis
manus ac pedes.
41 Adhuc autem ipſis non credentibus
præ gaudio,& mirantibus,dixit eis,Habe-
tis hic eſculentum aliquid?
42 Tum ipſi dederunt ei partem piſcis
aſſi, & aliquid ex favo apiario.
43 Quæ *ille* accepit, & edit in eorum
conſpectu:
44 Dixitq; eis, Hi ſunt ſermones quos
loquutus ſum vobis quum adhuc eſſem vo-
biſcum,oportere impleri omnia quæ ſcri-
pta ſunt in lege Moſis, & Prophetis, &
Pſalmis de me.
45 Tunc aperuit eorum mentem,ut in-
telligerent Scripturas.
46 Et dixit eis, Ita ſcriptum eſt, & ita
oportuit Chriſtum pati, & reſurgere ex
mortuis tertio die:
47 Et prædicari ejus nomine reſipi-
ſcentiam ac remiſsionem peccatorum apud
omnes Gentes, incipiendo ab urbe Hie-
roſolymorum.
48 Vos autem eſtis horum teſtes.
49 Et ecce,ego emittam promiſſum Pa-
tris mei in vos: vos autem reſidete Hie-
roſolymis uſquequò induamini virtute
ex alto.
50 Eduxit autem eos foras ad Bethani-
am uſque: & ſublatis manibus ſuis,bene-
dixit eis.
51 Et factum eſt, ut dum ipſe benedi-
ceret eis,disjunctus ab eis ſurſum ferre-
tur in cœlum.
52 Ipſi autem adorato eo reverſi ſunt
Hieroſolymam cum gaudio magno.
53 Erantque omni *tempore* in templo,
laudantes & benedicentes Deo, Amen.

EVANGELIUM SECUNDUM JOHANNEM.

CAPUT I.

*Verbum caro factum. Teſtimonium Johan-
nis de Chriſto. Vocatio quatuor diſcipu-
lorum. Scala cœli.*

IN principio erat Sermo ille, & Ser-
mo ille erat apud Deum,eratque ille
Sermo Deus.
2 Hic *Sermo* erat in principio a-
pud Deum.
3 Omnia per hunc *Sermonem* facta ſunt,
& abſque eo factum eſt nihil quod fa-
ctum ſit.
4 In ipſo vita erat,& vita erat Lux illa
hominum:
5 Et Lux iſta in tenebris lucet, ſed te-
nebræ eam non comprehenderunt.
6 Exſtitit homo miſſus à Deo, cui no-
men Johannes:
7 Is venit ad *dandum* teſtimonium, *id
eſt*, ut teſtaretur de illa Luce, ut omnes
per eum crederent.
8 Non erat ille Lux illa,ſed *miſſus fuit*
ut teſtaretur de illa Luce.
9 *Hic* erat Lux illa vera quæ illuminat
omnem hominem venientem in mundum.
10 In mundo erat, & mundus per eum
factus eſt,ſed mundus eum non agnovit.
11 Ad ſua venit, & ſui eum non exce-
perunt.
12 Quotquot autem eum exceperunt,
dedit eis hoc jus ut Filii Dei ſint facti,
nempe iis qui credunt in nomen ejus.
13 Qui non ex ſanguine, neq; ex libi-
dine carnis,neque ex libidine viri,ſed ex
Deo geniti ſunt.
14 Et Sermo ille factus eſt caro,& com-
moratus eſt inter nos, (& ſpectavimus
gloriam ejus, gloriam, *inquam*, ut unige-
niti *egreſſi* à Patre) plenus gratiæ ac ve-
ritatis.
15 Johannes teſtatus eſt de eo,& clama-
vit,dicens,Hic eſt de quo dicebam,*Is* qui
ponè me venit,antepoſitus eſt mihi: quia
prior me erat.
16 Et ex plenitudine ipſius omnes ac-
cepimus,& gratiam pro gratia:
17 Nam Lex illa per Moſen data eſt:
gratia & veritas per Jeſum Chriſtum præ-
ſtita eſt.
18 Deum nemo vidit unquam:unigeni-
tus ille Filius qui eſt in ſinu Patris, ille
nobis expoſuit.
19 Hoc etiam eſt teſtimonium Johan-
nis, quando miſerunt Judæi Hieroſoly-
mis Sacerdotes & Levitas, ut interroga-
rent eum quiſnam ipſe eſſet.
20 Et profeſſus eſt,neque negavit:pro-
feſſus eſt, *inquam*, ſe non eſſe Chriſtum il-
lum.
21 Tunc interrogaverunt eum,Quid er-
go es? Túne es Elias? *Ipſe verò* dixit,
Non ſum. *Et illi*, Es tu Propheta ille?
Qui reſpondit, Non.
22 Dixerunt ergo ei,Quis es?ut reſpon-
ſum demus iis qui miſerunt nos: quid di-
cis de teipſo?
23 Ait,Ego *ſum* vox vociferantis in de-
ſerto,Complanate viam Domini,prout di-
xit Eſaias Propheta.
24 Qui verò miſſi fuerant,erant ex Pha-
riſæis.
25 Et interrogaverunt eum,ac dixerunt
ei, Cur ergo baptizas,ſi tu non es Chriſtus
ille,neque Elias,neque Propheta ille?
26 Reſpondit eis Johannes,dicens, Ego
baptizo aquâ: ſed in medio veſtrûm ſtat
quem vos non nôſtis.
27 Hic ille eſt qui ponè me venit, qui
mihi antepoſitus eſt: cujus ſolearum ego
non ſum dignus qui ſolvam corrigiam.

28 Hæc

28 Hæc Bethabaræ facta ſunt ſecus Jordanem, ubi Johannes baptizabat.

29 Poſtero die cernit Johannes Jeſum venientem ad ſe, & ait, Ecce agnus ille Dei qui tollit peccatum mundi.

30 Hic eſt de quo dicebam, Ponè me venit vir qui antepoſitus eſt mihi, quia prior me erat.

31 At ego non noveram eum: ſed ut manifeſtus fiat Iſraeli, propterea veni ego baptizans aquâ.

32 Tum, *inquam*, teſtatus eſt Johannes, dicens, Conſpexi Spiritum deſcendentem quaſi columbam è cœlo, *qui* etiam manſit ſuper eum.

33 Et ego non noveram eum: ſed qui miſit me ut baptizarem aquâ, ille mihi dixerat, Super quem videris Spiritum deſcendentem, ac manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat Spiritu ſancto.

34 Ego igitur vidi, & teſtor hunc eſſe Filium illum Dei.

35 Poſtero die iterum ſtabat Johannes, & ex diſcipulis ejus duo,

36 Et intuitus Jeſum ambulantem, dixit, Ecce Agnus ille Dei.

37 Audierunt autem eum duo illi diſcipuli loquentem, & ſequuti ſunt Jeſum.

38 Converſus verò Jeſus, & conſpicatus eos ſequentes *ſe*, dicit eis,

39 Quid quæritis? Illi verò dixerunt ei, Rabbi (quod dicitur, ſi interpreteris, Magiſter) ubi moraris?

40 Dicit eis, Venite & videte. Venerunt videruntque ubi moraretur: & apud eum manſerunt diem illum: hora enim erat quaſi decima.

41 Erat Andreas frater Simonis Petri, unus ex duobus, qui audierant *illa* ex Johanne, & ſequuti fuerant eum:

42 Invenit hic prior fratrem ſuum Simonem, & dixit ei, Invenimus Meſsiam illum, quod eſt, ſi interpreteris, Chriſtus ille.

43 Et adduxit eum ad Jeſum. Intuitus autem eum Jeſus dixit, Tu es Simon filius Jona: tu vocaberis Cephas, quod *eſt*, ſi interpreteris, Petra.

44 Poſtero die voluit Jeſus abire in Galilæam: invenit autem Philippum, & dixit ei, Sequere me.

45 Erat verò Philippus ex Bethſaida, civitate Andreæ & Petri.

46 Invenit Philippus Nathanaëlem, & dicit ei, Invenimus *illum* de quo ſcripſit Moſes in Lege, & Prophetæ, *nempe* Jeſum filium illum Joſephi, illum ex *urbe* Nazaretha.

47 Tum dixit ei Nathanaël, Ex *urbe* Nazaretha poteſt aliquid boni eſſe? Dicit ei Philippus, Veni & vide.

48 Vidit Jeſus Nathanaëlem venientem ad ſe, & dixit de eo, Ecce verè Iſraelita in quo dolus non eſt.

49 Dixit ei Nathanaël, Unde me nôſti? Reſpondit Jeſus & dixit ei, Priuſquam te Philippus vocaret, quum eſſes ſubter ficum, videbam te.

50 Reſpondit Nathanaël, & dixit ei, Rabbi, tu es ille Filius Dei, tu es ille Rex Iſrael.

51 Reſpondit Jeſus & dixit ei, Quia dixi tibi, Vidi te ſub ficu, credis: majora iſtis videbis.

52 Propterea dixit ei, Amen, amen dico vobis, Ab hoc tempore videbitis cœlum apertum, & Angelos Dei aſcendentes ac deſcendentes ſuper Filium hominis.

CAPUT II.

Nuptiæ in Cana Galilææ. Reformatio templi. Corpus Chriſti templum myſticum.

Die autem tertio nuptiæ factæ ſunt in Cana *oppido* Galilææ: eratq; mater Jeſu illic.

2 Vocatus eſt autem etiam Jeſus ac diſcipuli ejus ad nuptias illas.

3 Et quum defeciſſet vinum, mater Jeſu dixit ei, Vinum non habent.

4 Dicit ei Jeſus, Quid mihi tecum *rei eſt*, mulier? nondum venit hora illa mea.

5 Dicit ejus mater miniſtris, Quodcumque dixerit vobis, facite.

6 Erant autem ibi lapideæ hydriæ ſex poſitæ ſecundùm purificationem Judæorum, capientes ſingulæ amphoras binas aut ternas.

7 Dicit eis Jeſus, Implete has hydrias aquâ. Impleverunt eas igitur uſque ad ſummum.

8 Tunc dicit eis, Haurite nunc, & afferte architriclino. Obtulerunt igitur.

9 Ut autem guſtavit architriclinus aquam illam quæ facta fuerat vinum, (neſciebat autem unde eſſet: ſed miniſtri ſciebant qui hauſerant aquam) vocat ſponſum architriclinus.

10 Et dicit ei, Omnes primo loco bonum vinum apponunt, & poſtquam *convivæ* affatim biberunt, tunc id quod minus bonum eſt: tu *verò* ſervâſti bonum vinum uſque adhuc.

11 Hoc initium ſignorum fecit Jeſus in Cana *oppido* Galilææ, & manifeſtam fecit gloriam ſuam: & crediderunt in eum diſcipuli ejus.

12 Poſtea deſcendit Capernaumum ipſe & mater, & fratres, & diſcipuli ejus: manſeruntque illic non multos dies:

13 Nam prope erat Paſcha Judæorum. Aſcendit igitur Jeſus Hieroſolymam.

14 Et invenit in templo venditores boum, & ovium, & columbarum, & numularios ſedentes.

15 Factoque flagello è funiculis, omnes ejecit è templo, & oves & boves, & argentariorum numulos effudit, menſaſque ſubvertit:

16 Et columbarum venditoribus dixit, Tollite hinc iſta: ne facite domum Patris mei, domum mercatûs.

17 Recordati ſunt autem ejus diſcipuli, ſcriptū eſſe, Zelus domûs tuæ exedit me.

18 Reſponderunt ergo Judæi,& dixerunt ei, Quod ſignum oſtendis nobis quòd iſta facis?

19 Reſpondit Jeſus & dixit eis, Deſtruite templum hoc, & intra triduum excitabo illud.

20 Dixerunt ergo Judæi,Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum iſtud,& tu intra triduum illud excitabis?

21 At ille loquebatur de templo corporis ſui.

22 Poſtquam ergo ſuſcitatus fuit ex mortuis, recordati ſunt ejus diſcipuli quòd hoc ſibi dixiſſet, & crediderunt Scripturæ,& ſermoni quē Jeſus dixerat.

23 Quum autem eſſet Hieroſolymis in Paſcha in feſto,multi crediderunt in nomen ejus,ſpectantes ſigna quæ edebat.

24 Ipſe autem Jeſus non credebat eis ſemetipſum,eò quòd nôſſet omnes:

25 Nec opus eſſet ut quiſquam ei teſtaretur de homine: ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine.

CAPUT III.

Dialogus inter Nicodemum & Chriſtum. Compendium evangelii propoſitum, expoſitum & obſignatum.

ERat autem quidam ex Phariſæis, cui nomen *erat* Nicodemo, ex primoribus Judæorum:

2 Hic venit ad Jeſum nocte, & dixit ei,Rabbi, ſcimus te à Deo veniſſe magiſtrum: nemo enim poteſt hæc ſigna edere quæ tu edis,niſi Deus ſit cum eo.

3 Reſpondit Jeſus & dixit ei,Amen,amen dico tibi, niſi quis genitus ſit iterum,non poteſt videre regnum Dei.

4 Dicit ei Nicodemus,Quomodo poteſt quiſpiā naſci qui ſit ſenex?num poteſt in uterū matris ſuæ ſecundò introire & naſci?

5 Reſpondit Jeſus,Amen,amen dico tibi,niſi quis fuerit genitus ex aqua & Spiritu,non poteſt introire in regnum Dei.

6 Quod genitum eſt ex carne,caro eſt? & quod genitū eſt exSpiritu,ſpiritus eſt.

7 Ne mireris me dixiſſe tibi, Oportet vos iterum gigni.

8 Ventus quò vult ſpirat,& ſonum ejus audis, ſed neſcis unde veniat & quò vadat:ita eſt quiſquis genitus eſt è Spiritu.

9 Reſpondit Nicodemus & dixit ei, Quomodo poſſunt hæc fieri?

10 Reſpondit Jeſus & dixit ei, Tu es magiſter Iſraelis,& hæc non nôſti?

11 Amen,amen dico tibi, quod ſcimus loquimur,& quod vidimus teſtamur: ſed teſtimonium noſtrum non recipitis.

12 Si terrena dixi vobis,& non creditis: quomodo ſi dixero vobis cœleſtia, credetis?

13 Nullus enim aſcendit in cœlum,niſi qui deſcendit è cœlo,*nempe* Filius hominis qui eſt in cœlo.

14 Prout autē Moſes extulit ſerpentē in deſerto,ita extolli oportet Filiū hominis:

15 Ut quiſquis credit in eum, non pereat,ſed habeat vitam æternam.

16 Ita enim Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum illum unigenitum dederit, ut quiſquis credit in eum,non pereat,ſed habeat vitam æternam.

17 Non enim miſit Deus Filium ſuum in mundum ut damnet mundum, ſed ut ſervetur mundus per eum.

18 Qui credit in eū,non condēnatur:qui verò non credit,jam condēnatus eſt: quia nō credidit in nomen unigeniti Filii Dei.

19 Hæc eſt autem condemnatio, quòd Lux venit in mundum,ſed dilexerunt homines potius tenebras,quàm Lucem: quia ſunt eorum mala opera.

20 Quiſquis enim quæ mala ſunt agit, odit lucem, nec venit ad lucem,ne arguantur opera ipſius:

21 Qui verò dat operam veritati, venit ad lucem:ut manifeſta fiant opera ipſius, quòd ſecundùm Deum facta fuerint.

22 Poſtea venit Jeſus & diſcipuli ejus in Judææ territorium:& illic educabatur cum eis,& baptizabat.

23 Baptizabat autem etiam Johannes in Ænon prope Salim,quoniam aquæ multæ erant illic,& veniebant ac baptizabantur.

24 Nondum enim conjectus fuerat Johannes in carcerem.

25 Orta eſt igitur quæſtio *quibuſdam* ex diſcipulis Johannis cum Judæis de purificatione:

26 Veneruntq; ad Johannem & dixerunt ei,Rabbi,is qui tecum erat apud trajectum Jordanis,cui tu teſtimonium dediſti,ecce baptizat,& omnes veniunt ad eum.

27 Reſpondit Johannes & dixit,Homo non poteſt recipere quicquam niſi fuerit ei datum è cœlo.

28 Vos ipſi mihi teſtes eſtis me dixiſſe, Non ſum ego Chriſtus,ſed miſſus ſum *qui apparerem* coram eo.

29 Qui habet ſponſam,ſponſus eſt:amicus autem ſponſi qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi: hoc ergo gaudium meum impletum eſt.

30 Illū oportet creſcere,me verò minui.

31 Qui supernè venit,ſupra omnes eſt: qui è terra eſt,terrenus eſt, & terrena loquitur:qui è cœlo venit,ſupra omnes eſt.

32 Et quod vidit & audivit, hoc teſtatur: ſed teſtimonium ejus nemo recipit.

33 Qui recipit ejus teſtimonium,is obſignavit Deum veracem eſſe.

34 Nam *is demum* quem miſit Deus verba Dei loquitur:non enim *huic* admetitur Deus ſpiritum.

35 Pater diligit Filium,& omnia dedit ei in manum.

36 Qui credit in Filiū,habet vitā æternam:qui verò non aſſentitur Filio,non videbit vitam,ſed ira Dei manet ſuper eum.

CAPUT IV.

Colloquium Chriſti cum Samaritana ejuſque fructus. Regii filius ſanatur.

UT ergo cognovit Dominus Phariſæos audiſſe ipſum plures diſcipulos fa-

cere

cere & baptizare quàm Johannem.

2 (Quanquam Jeſus ipſe non baptizabat, ſed diſcipuli ejus.)

3 Reliquit Judæam, & abiit rurſum in Galilæam.

4 Oportebat autem eum tranſire per Samariam.

5 Venit ergo in urbem Samariæ quæ dicitur Sichar, juxta prædium quod dedit Jacobus Joſepho filio ſuo.

6 Erat autem ibi fons Jacobi. Jeſus ergo fatigatus ex itinere, ita ſedit ad fontem: hora *enim* erat quaſi ſexta.

7 Venit mulier Samaritana ut hauriret aquam: dicit ei Jeſus, Da mihi potum.

8 Nam diſcipuli ejus abierant in urbem ut cibos emerent.

9 Dicit igitur ei mulier illa Samaritana, Quomodo tu Judæus quum ſis, potum à me poſcis quæ ſum mulier Samaritana? (non enim utuntur Judæi Samaritanis.)

10 Reſpondit Jeſus & dixit ei, Si nôſſes donum illud Dei, & quis ſit ille qui dicit tibi, Da mihi potum: tu petiiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam vivam.

11 Dicit ei mulier, Domine, neque quo haurias habes, & puteus profundus eſt: unde ergo habes aquam illam vivam?

12 Num tu major es patre noſtro Jacobo, qui dedit nobis hunc puteum, ex quo ipſe bibit, & filii ejus, & ejus pecora?

13 Reſpondit Jeſus & dixit ei, Quiſquis bibit ex aqua iſta ſitiet rurſus:

14 Quiſquis autem biberit ex aqua illa quam ego ei dabo, non ſitiet in æternum: ſed aqua illa quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.

15 Dicit ei mulier, Domine, da mihi aquam iſtam, ut non ſitiam, neque veniam huc ad hauriendum.

16 Dicit ei Jeſus, Vade, voca virum tuum, & veni huc.

17 Reſpondit mulier & dixit ei, Non habeo virum. Dicit ei Jeſus, Bene dixiſti, Non habeo virum.

18 Quinq; enim viros habuiſti: & nunc quē habes, nō eſt tuus vir: hoc verè dixiſti.

19 Dicit ei mulier, Domine, video te Prophetam eſſe.

20 Patres noſtri in hoc monte adoraverunt: & vos dicitis Hieroſolymis eſſe locum illum ubi oporteat adorare.

21 Dicit ei Jeſus, Mulier, crede mihi, venit tempus quando neque in monte hoc, neque Hieroſolymis adorabitis Patrem.

22 Vos adoratis quod neſcitis, nos adoramus quod ſcimus: quia ſalus ex Judæis eſt.

23 Sed venit tempus, & nunc eſt, quum veri adoratores adorabunt Patrem Spiritu ac veritate: etenim Pater tales quærit qui ipſum adorent.

24 Deus eſt Spiritus: & qui adorant eum, oportet ut Spiritu ac veritate adorent.

25 Dicit ei mulier, Scio Meſſiam venturum (qui dicitur Chriſtus) quum venerit ille, nobis annunciabit omnia.

26 Dicit ei Jeſus, Ego *is* ſum, qui loquor tibi.

27 Interea verò venerunt ejus diſcipuli, & mirati ſunt quòd cum muliere loqueretur: nemo tamen dixit, Quid quæris? aut, Quid loqueris cum ea?

28 Reliquit ergo hydriā ſuam mulier, & abiit in urbē, dixitq; ejus loci hominibus,

29 Venite, videte hominē qui dixit mihi quæcumq; feci: num iſte eſt Chriſtus ille?

30 Exierunt ergo ex urbe, & venerunt ad eum.

31 Interim autem rogabant eum diſcipuli, dicentes, Rabbi, ede.

32 Ille autem dixit eis, Ego cibum habeo quemdam, quem vos non nôſtis.

33 Dicebant ergo diſcipuli alii ad alios, Num quis attulit ei quod ederet?

34 Dicit eis Jeſus, Eſca mea eſt exſequi voluntatem ejus qui miſit me, & conſummare ipſius opus.

35 Nonne vos dicitis, Adhuc quadrimeſtre *ſpatium* ſupereſt, & meſſis erit? Ecce, dico vobis, attollite oculos veſtros, & ſpectate regiones: nam albæ jam ſunt ad meſſem.

36 Qui autem metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam: ut & qui ſeminat, ſimul gaudeat, & qui metit.

37 Nam in hoc dictum illud verum eſt, Alius eſt qui ſeminat, & alius qui metit.

38 Ego miſi vos ad *id* metendum in quo vos non laborâſtis: alii laboraverunt, & vos in labores eorum introiſtis.

39 Ex urbe autem illa multi Samaritanorum crediderunt in eum propter ſermonem mulieris illius, teſtantis, *ac dicentis*, Certè dixit mihi omnia quæ feci.

40 Quum ergo veniſſent ad eum Samaritani, rogarunt eum ut apud ipſos maneret: & manſit ibi duos dies.

41 Ac multò plures crediderunt propter ſermonem ipſius.

42 Et illi mulieri dicebant, Non amplius propter tuos ſermones credimus: ipſi enim audivimus, & ſcimus hunc eſſe verè Servatorem illum mundi, Chriſtum.

43 Duobus autem poſt diebus exiit inde, & abiit in Galilæam.

44 Ipſe enim Jeſus teſtatus fuerat, Prophetam in ſua patria honorem non habere.

45 Quum ergo veniſſet in Galilæam, exceperunt eum Galilæi, quum omnia vidiſſent quæ fecerat Hieroſolymis in feſto: nam & ipſi venerant ad feſtum.

46 Venit igitur Jeſus rurſum Cana *oppidum* Galilææ, ubi fecerat ex aqua vinum. Erat autem in *urbe* Capernaumo regius quidam, cujus filius infirmus erat.

47 Is quum audiſſet Jeſum veniſſe ex Judæa in Galilæam, abiit ad eum, & eum rogavit ut deſcenderet ac ſanaret ſuum filium: erat enim moribundus.

48 Dixit ergo Jeſus ei, Niſi ſigna & prodigia videritis, non credetis.

49 Dicit ei regius ille, Domine, deſcen-
de priuſquam moriatur puerulus meus.
50 Dicit ei Jeſus, Vade, filius tuus vi-
vit. Credidit homo ſermoni quem dixerat
ei Jeſus: & profectus eſt.
51 Jam autem eo deſcendente, ſervi oc-
currerunt ei, & annunciaverunt, dicentes,
Filius tuus vivit.
52 Percontatus eſt ergo ab eis horam quâ
meliùs habuerat: & dixerunt ei, Heri *circi-
ter* horam ſeptimam dimiſit eum febris.
53 Agnovit ergo pater *id factum eſſe*
illâ ipsâ horâ quâ dixerat ei Jeſus, Filius
tuus vivit: & credidit ipſe, ac domus ejus
tota.
54 Hoc rurſus, *id eſt*, ſecundum ſignum
edidit Jeſus, quum veniſſet ex Judæa in
Galilæam.

CAPUT V.

*Paralyticus ad piſcinam. Auctoritas & of-
ficium Christi. Reſurrectio mortuorum.
Scrutinium Scripturarum.*

POſt hæc erat feſtum Judæorum, & a-
ſcendit Jeſus Hieroſolymam.
2 Eſt autem Hieroſolymis ad *portam*
pecuariam, piſcina quæ nominatur Hebrai-
cè Bethſaida, quinque porticus habens.
3 In his jacebat multitudo magna infir-
morum, cæcorum, claudorum, aridorum, ex-
ſpectantium aquæ motum.
4 Angelus enim deſcendebat præſtituto
tempore in piſcinam, & turbabat aquam:
itaque qui primus ingreſſus erat poſt a-
quæ turbationem, ſanus fiebat à quocum-
que detineretur morbo.
5 Erat autem quidam illic triceſimum
octavum annum agens in infirmitate.
6 Hunc quum vidiſſet Jeſus jacentem, &
cognoviſſet eum jam multum temporis e-
giſſe *in morbo*, dicit ei, Cupis ſanus fieri?
7 Reſpondit ei infirmus ille, Domine,
non habeo qui, quum turbata fuerit aqua,
immittat me in piſcinam: ſed interim dum
ego venio, alius ante me deſcendit.
8 Dicit ei Jeſus, Surge, attolle graba-
tum tuum & ambula.
9 Et ſtatim ſanus factus eſt homo ille:
& ſuſtulit grabatum ſuum, & ambulabat:
erat autem Sabbathum die illo.
10 Judæi ergo dicebant ei qui curatus
fuerat, Sabbathum eſt, non licet tibi attol-
lere grabatum.
11 Reſpondit eis, Qui me ſanum fecit,
is mihi dixit, Attolle grabatum tuum, &
ambula.
12 Interrogaverunt eum ergo, Quis ille
eſt qui dixit tibi, Attolle grabatum tu-
um, & ambula?
13 Is autem qui ſanatus fuerat, neſcie-
bat quis eſſet: Jeſus enim evaſerat è turba
quæ erat in illo loco.
14 Poſtea invenit eum Jeſus in templo,
& dixit ei, Ecce, ſanus factus es: ne pecca
amplius, ut nequid deterius tibi fiat.
15 Abiit homo ille, & nunciavit Judæ-
is Jeſum eſſe à quo ſanatus fuerat.
16 Ac propterea perſequebantur Judæi
Jeſum, & ſtudebant eum interimere, quòd
iſta feciſſet Sabbatho.
17 Jeſus autem reſpondit eis, Pater me-
us uſque adhuc operatur, & ego operor.
18 Propterea ergo magis ſtudebant eum
Judæi interimere, quia non ſolum ſolviſ-
ſet Sabbathum, ſed & Deum dixiſſet pa-
trem ſuum, parem ſe faciens Deo.
19 Reſpondit ergo Jeſus, & dixit eis,
Amen, amen dico vobis, non poteſt Filius
à ſemetipſo operari, *id eſt*, niſi viderit Pa-
trem operantem: quæcumque enim ille fa-
cit, hæc etiam Filius pariter facit.
20 Pater enim amat Filium, & omnia
oſtendit ei quæ ipſe facit: & opera iſtis
majora oſtendet ei, ut vos miremini.
21 Sicut enim Pater ſuſcitat mortuos &
vivificat, ita & Filius quos vult vivificat.
22 Nec enim Pater judicat quemquam,
ſed omne judicium dedit Filio:
23 Ut omnes honorent Filium prout
honorant Patrem: qui non honorat Filium,
non honorat Patrem ut qui miſerit eum.
24 Amen, amen dico vobis, qui ſermonẽ
meum audit, & credit ei qui miſit me, ha-
bet vitam æternam, & in condemnationem
non veniet: ſed tranſivit à morte in vitam.
25 Amen, amen dico vobis, adventat tem-
pus, & nunc eſt, quum mortui audient vo-
cem Filii Dei: & qui audierint, vivent.
26 Sicut enim Pater habet vitã in ſeipſo,
ſic dedit & Filio habere vitam in ſeipſo,
27 Et auctoritatem ei dedit etiam ju-
dicium exercendi, quatenus Filius homi-
nis eſt.
28 Ne hoc miramini: nam veniet hora
quâ omnes qui in monumentis ſunt, audi-
ent vocem ejus:
29 Et prodibunt, qui bona fecerint in
reſurrectionem vitæ: qui verò mala ege-
rint, in reſurrectionem condemnationis.
30 Non poſſum ego à meipſo facere
quicquam: prout audio judico: & judici-
um meum juſtum eſt: quia non quæro vo-
luntatem meam: ſed voluntatem ejus qui
miſit me, *id eſt*, Patris.
31 Si ego teſtor de meipſo, teſtimonium
meum non eſt firmum.
32 Alius eſt qui teſtatur de me, & ſcio
firmum eſſe teſtimonium quod teſtatur de
me.
33 Vos miſiſtis ad Johannem, & *is* teſti-
monium dedit veritati.
34 Ego autem ab homine teſtimonium
non capto: ſed hæc dico ut vos ſervemini.
35 Ille erat lucerna ardens & lucens: vos
autem voluiſtis ad momentum exſultare
ejus luce.
36 At ego teſtimonium habeo majus *te-
ſtimonio* Johannis: opera enim quæ dedit
mihi Pater ut ea conſummem, ipſa *inquam*
opera quæ ego facio, teſtantur de me quòd
Pater miſerit me.
37 Et qui miſit me Pater, ipſe teſtatus
eſt de me. Neque vocem ejus unquam au-
diſtis,

diſtis, neque ſpeciem ejus vidiſtis.

38 Et ſermonem ejus non habetis in vobis manentem: quia quem miſit ille, huic vos non creditis.

39 Scrutamini Scripturas, quia vos videmini vobis in ipſis vitam æternam habere: & illæ ſunt quæ teſtantur de me.

40 Sed non vultis venire ad me, ut vitam habeatis.

41 Gloriam ab hominibus non capto.

42 Sed vos novi charitatem Dei non habere in vobis.

43 Ego veni nomine Patris mei, nec recipitis me: ſi venerit alius nomine ſuo, illum recipietis.

44 Quomodo vos poteſtis credere: quum gloriam alii ab aliis captetis, & gloriam illam, quæ à ſolo Deo proficiſcitur, non quæratis?

45 Ne putate me accuſaturum vos apud Patrem: eſt qui accuſet vos, Moſes, in quo vos ſperatis.

46 Si enim crederetis Moſi, crederetis mihi: nam ille de me ſcripſit.

47 Quòd ſi ſcriptis illius non creditis, quomodo verbis meis credetis?

CAPUT VI.

Duo Chriſti miracula, & concio de pane & aqua vitæ, & quomodo excepta.

POſt hæc abiit Jeſus trans mare Galilææ, *quod eſt* Tiberiadis.

2 Et ſequebatur eum turba multa: quia videbât ejus ſigna quæ edebat in infirmis

3 Subiit verò in montem Jeſus, & ibi ſedit cum diſcipulis ſuis.

4 Prope autem erat Paſcha, feſtum Judæorum.

5 Quum ergo ſuſtuliſſet oculos Jeſus, & conſpexiſſet multam turbam ad ſe venire, dicit Philippo, Unde ememus panes ut edant iſti?

6 (Hoc autem dicebat, tentans eum: ipſe enim ſciebat quid eſſet facturus.)

7 Reſpondit ei Philippus, Ducentorum denariorũ panes non ſuffecerint eis, ut ſinguli eorum paululum quiddam accipiant.

8 Dicit ei unus ex diſcipulis ejus, *nempe* Andreas frater Simonis Petri.

9 Eſt hìc puerulus quidam qui habet quinq; panes hordeaceos & duos piſciculos: ſed hæc quid ſunt inter tam multos?

10 Dixit autem Jeſus, Facite ut homines recumbant. Erat autem gramen multum in eo loco. Diſcubuerunt ergo viri illi numero quaſi quinquies mille.

11 Accepit autem panes illos Jeſus, & actis gratiis diſtribuit diſcipulis, diſcipuli verò accumbentibus: ſimiliter etiam ex piſciculis illis quantum volebant.

12 Ut autem expleti ſunt, dixit *Jeſus* diſcipulis ſuis, Congregate quæ ſuperfuerunt fragmenta, ne quid pereat.

13 Congregarunt ergo, & impleverunt duodecim cophinos fragmentis ex quinq; illis panibus hordeaceis, quæ ſuperfuerant iis qui comederant.

14 Illi ergo quum vidiſſent ſignũ quod Jeſus ediderat, dicebant, Hic eſt verè Propheta ille qui venturus erat in mundum.

15 Jeſus ergo quum nôſſet venturos, & ſe abrepturos ut facerent ſe regem, ſeceſſit rurſus in montem ſolus ipſe.

16 Ut autem ſerum *diei* factum eſt, deſcenderunt diſcipuli ejus ad mare.

17 Et ingreſſi navigium, ibant trans mare Capernaumum verſus: jam autem erant tenebræ, nec venerat ad eos Jeſus.

18 Et mare, vento magno flante, inſurgebat.

19 Profecti verò quaſi ſtadia viginti quinque aut triginta, conſpiciunt Jeſum ambulantem ſuper mare, & appropinquantem navi: & timuerunt.

20 Ille verò dixit eis, Ego ſum, ne metuite.

21 Cupidè ergo receperunt eum in navigium: & ſtatim navigium pervenit ad regionem in quam ibant.

22 Poſtero die turba quæ ſubſtiterat eis mare, quum vidiſſet illic non fuiſſe aliud navigium niſi unum illud in quod ingreſſi fuerant diſcipuli ejus, & Jeſum non introiſſe cum diſcipulis ſuis in navigium, ſed ſolos ejus diſcipulos abiiſſe:

23 (Alia verò navigiola Tiberiade venerunt prope locum illum ubi ederant panẽ, poſteaquam gratias egiſſet Dominus:)

24 Quum igitur *inquam* vidiſſet turba Jeſum illic non eſſe, neq; diſcipulos ejus, ingreſſi ſunt & ipſi in navigia, & venerunt Capernaumum, quærentes Jeſum.

25 Et eo invento trans mare, dixerunt ei, Rabbi, quando huc perveniſti?

26 Reſpondit eis Jeſus, & dixit, Amen, amen dico vobis, quæritis me, non quia vidiſtis ſigna, ſed quia ediſtis panes illos & ſaturati eſtis.

27 Operemini non cibo qui perit, ſed cibo illi qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis: hunc enim Pater obſignavit, *id eſt*, Deus.

28 Dixerunt ergo ad eum, Quid faciemus ut operemur operibus Dei?

29 Reſpondit Jeſus & dixit eis, Hoc illud eſt opus Dei, ut credatis in *eum* quem ille miſit.

30 Dixerunt ergo ei, Quod ergo tu ſignum edis, ut videamus & credamus tibi? quid operaris?

31 Patres noſtri ederunt illud manna in deſerto illo: ſicut ſcriptum eſt, Panem è cœlo dedit eis quem ederent.

32 Dixit ergo eis Jeſus, Amen, amen dico vobis, nequaquam Moſes dedit vobis panem illum cœleſtem: ſed Pater meus dat vobis panem illum cœleſtem verum.

33 Panis enim ille Dei is eſt qui de cœlo deſcendit, & dat vitam mundo.

34 Dixerunt ergo ei, Domine, da nobis ſemper panem iſtum.

35 Dixit autem eis Jeſus, Ego ſum panis ille vitæ: qui venit ad me, nequaquam

eſuriet: & qui credit in me, non ſitiet unquam.
36 Sed dixi vobis, Certè & vidiſtis me, & non creditis.
37 Quicquid dat mihi Pater, ad me veniet: & eum qui venit ad me, nequaquam ejecerim foras:
38 Quia deſcendi è cœlo ut exſequar non voluntatem meam, ſed voluntatem ejus qui miſit me.
39 Hæc eſt autem voluntas ejus qui miſit me, *id eſt*, Patris, ut quicquid mihi dederit, non perdam ex eo, ſed ſuſcitem illud in ultimo illo die.
40 Hæc eſt autem voluntas ejus qui miſit me, ut quiſquis conſpicit Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam: & ſuſcitem ipſum ego ultimo illo die.
41 Murmurabant ergo Judæi de eo quia dixerat, Ego ſum panis ille qui è cœlo deſcendit.
42 Et dicebant, Nonne iſte eſt ille Jeſus, filius ille Joſephi, cujus nos novimus patrem & matrem? quomodo ergo dicit iſte, E cœlo deſcendi?
43 Reſpondit ergo Jeſus, & dixit eis, Ne murmurate inter vos.
44 Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum: & ego ſuſcitem ipſum ultimo illo die.
45 Scriptum eſt in Prophetis, Et erunt omnes docti à Deo. Quiſquis ergo audivit à Patre & didicit, venit ad me.
46 Non quòd Patrem viderit quiſquam, niſi is qui eſt à Deo: hic vidit Patrem.
47 Amen, amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam.
48 Ego ſum panis ille vitæ.
49 Patres veſtri ederunt manna in deſerto, & mortui ſunt.
50 Hic eſt panis ille qui è cœlo deſcendit, ut qui edit ex eo, non moriatur.
51 Ego ſum panis ille vivus qui è cœlo deſcendi. Si quis ederit ex hoc pane, vivet in æternum: panis autem quem ego dabo, caro mea eſt, quam ego dabo pro mundi vita.
52 Pugnabant ergo Judæi alii adverſus alios, dicentes, Quomodo poteſt hic nobis carnem *ſuam* dare quam edamus?
53 Dixit ergo eis Jeſus, Amen, amen dico vobis, niſi ederitis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.
54 Qui edit carnem meam, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam: & ego ſuſcitabo ipſum ultimo illo die.
55 Caro enim mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus.
56 Qui edit meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo.
57 Sicut miſit me vivens ille Pater, & ego vivo per Patrem: *ita* etiam qui ederit me, vivet ipſe quoque per me.
58 Hic eſt panis ille qui de cœlo deſcendit: non prout ederunt patres veſtri manna, & mortui ſunt: qui ederit hunc panem, vivet in æternum.
59 Hæc dixit in ſynagoga, quum doceret, in *urbe* Capernaumo.
60 Multi ergo ex diſcipulis ejus *his* auditis dixerunt, Durus eſt hic ſermo: quis poteſt eum audire?
61 Sciens autem Jeſus apud ſe diſcipulos ſuos de hoc murmurare, dixit eis, Hoccine vos offendit?
62 *Quid* ſi igitur ſpectaveritis Filium hominis aſcendentem eò ubi erat prius?
63 Spiritus eſt id quod vivificat, caro non prodeſt quicquam: verba quæ ego loquor vobis, ſpiritus ſunt & vita ſunt.
64 Sed ſunt quidam ex vobis qui non credunt: ſciebat enim à principio Jeſus quinam eſſent qui non credebant, & quis eum proditurus eſſet.
65 Et dicebat, Propterea dixi vobis, neminem poſſe venire ad me niſi fuerit ei datum à Patre meo.
66 Ex eo *tempore* multi diſcipulorum ejus pedem retulerunt: nec amplius cum eo verſabantur.
67 Dixit ergo Jeſus duodecim illis, Num & vos vultis abire?
68 Reſpondit ergo ei Simon Petrus, Domine, ad quem abibimus? verba vitæ æternæ habes:
69 Et nos credidimus, & ſcimus te eſſe Chriſtum illum Filium Dei viventis.
70 Reſpondit ei Jeſus, Nonne ego vos duodecim elegi? & *tamen* unus ex vobis eſt diabolus.
71 Loquebatur autem de Juda Simonis *filio* Iſcariota: futurum enim erat ut hic proderet eum, quum eſſet unus ex illis duodecim.

CAPUT VII.

Chriſtus non cum affinibus, ſed clam profectus ad feſtum, docet in templo. Varia feruntur de eo judicia: & diffident qui eum comprehendere volebant.

VErſabatur autem Jeſus poſt hæc in Galilæa: nolebat enim in Judæa verſari, quia ſtudebant eum Judæi interimere.
2 Prope autem erat feſtum Judæorum Scenopegia.
3 Dixerunt igitur ad eum fratres ejus, Digredere hinc, & vade in Judæam, ut tui quoque diſcipuli ſpectent opera tua quæ facis.
4 Nemo enim occultè facit aliquid, & quærit ipſe celebris eſſe: ſi hæc facis, manifeſta teipſum mundo.
5 Nam ne fratres quidem ejus credebant in eum.
6 Dicit ergo eis Jeſus, Præſtitutum illud tempus meum nondum adeſt: præſtitutum autem illud tempus veſtrum ſemper eſt paratum.
7 Non poteſt mundus vos odiſſe: me autem odit, quoniam ego teſtor de eo opera ejus mala eſſe.

8 Vos aſcendite ad hos dies feſtos: ego nondum aſcendo ad feſtum, quia præſtitutum illud meum tempus nondum expletum eſt.

9 Hæc autem quum eis dixiſſet, manſit in Galilæa.

10 Ut aſcenderunt autem fratres ejus, tunc & ipſe aſcendit ad feſtum, non manifeſtè, ſed velut occultè.

11 Judæi ergo quærebant eum in feſto, & dicebant, Ubi eſt ille?

12 Et muſſitatio multa erat in turba de eo, alii quidē dicebant, Vir bonus eſt: alii verò dicebant, Non: ſed turbam ſeducit.

13 Nullus tamen liberè loquebatur de eo, propter metum Judæorum.

14 Feſto autem illo jam medio, aſcendit Jeſus in templum, ac docebat.

15 Et mirabantur Judæi, dicentes, Quomodo iſte literas novit, quum *eas* non didicerit?

16 Reſpondit eis Jeſus, & dixit, Mea doctrina non eſt mea: ſed ejus qui miſit me.

17 Si quis voluerit quod ille vult facere, cognoſcet de doctrina, utrum ex Deo ſit, an ego à meipſo loquar.

18 Qui à ſemetipſo loquitur, gloriam propriam quærit: qui autem quærit gloriam ejus qui miſit ipſum, hic verax eſt, & injuſtitia in eo non eſt.

19 Nonne Moſes dedit vobis Legem, & *tamen* nemo ex vobis præſtat Legem? quid me ſtudetis interimere?

20 Reſpondit turba & dixit, Dæmonium habes: quis te ſtudet interimere?

21 Reſpondit Jeſus & dixit eis, Unum opus feci, & omnes miramini.

22 Attamen Moſes dedit vobis circumciſionem (non quod ex Moſe ſit, ſed *quia* ex Patribus) & Sabbatho circumciditis hominem.

23 Si circumciſionem accipit homo Sabbatho, ut non ſolvatur Lex Moſis, mihi indignamini quòd totum hominem ſanum fecerim Sabbatho?

24 Ne judicate ſecundùm vultum, ſed juſtum illud judicium ferte.

25 Dicebat ergo quidam ex Hieroſolymitanis, Nonne hic eſt quem ſtudent interimere?

26 At ecce, liberè loquitur, & nihil ei dicunt: numnam verò cognoverunt primores hunc verè eſſe Chriſtum illum?

27 Sed novimus unde hic ſit: quum autem venerit ille Chriſtus, nemo cogniturus eſt unde ſit.

28 Clamabat ergo Jeſus in templo, docens & dicens, Et me nôſtis, & unde ſim nôſtis: & à meipſo non veni, ſed eſt verax qui miſit me, quem vos non nôſtis.

29 Ego verò novi eum, quia ab ipſo ſum, & ille me miſit.

30 Studebant ergo eum prehendere: ſed nemo injecit in eum manum, quia nondum venerat hora illa ipſius.

31 Multi verò ex turba crediderunt in eum, & dicebant, Chriſtus quum venerit, num ſigna plura edet iis quæ iſte edidit?

32 Audierunt Phariſæi turbam iſta murmurantem de eo, & miſerunt Phariſæi ac primarii Sacerdotes miniſtros ut eum prehenderent.

33 Dixit ergo eis Jeſus, Adhuc pauliſper ero vobiſcum, deinde abibo ad eum qui me miſit.

34 Quæretis me nec invenietis: & ubi ego ero, eò vos non poteritis venire.

35 Dixerunt ergo Judæi inter ſeſe, Quonam eſt iſte profecturus, ut nos non inveniamus eum? num ad eos qui diſperſi ſunt inter Græcos profecturus eſt, & Græcos docturus?

36 Quis eſt hic ſermo quem dixit, Quæretis me, & non invenietis me: & ubi ego ero, vos non poteritis venire?

37 Ultimo autem die illo magno feſti ſtetit Jeſus, & clamavit, dicens, Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat.

38 Qui credit in me, ſicut dixit Scriptura, flumina aquæ vivæ ex ventre ipſius fluent.

39 (Hoc autem dixit de Spiritu illo quem accepturi erant credentes in eum, Nondum enim erat Spiritus ſanctus, quia Jeſus nondum erat glorificatus.)

40 Multi ergo è turba quum audiſſent hunc ſermonem, dicebant, Verè hic eſt Propheta ille.

41 Alii dicebant, Hic eſt Chriſtus ille. Quidam autem dicebant, Num enim è Galilæa veniet ille Chriſtus?

42 Nonne Scriptura dicit, Ex ſemine Davidis, & ex *vico* Beth-lehema ubi erat David, venturum illum Chriſtum?

43 Diſſidium ergo ortum eſt in turba propter eum.

44 Quidam autem ex ipſis volebant eum prehendere, ſed nemo injecit in eum manus.

45 Venerunt ergo miniſtri ad primarios Sacerdotes & Phariſæos: qui dixerunt eis, Quare non adduxiſtis eum?

45 Reſponderunt miniſtri, Nunquam ita loquutus eſt homo ut homo iſte.

47 Reſponderunt ergo eis Phariſæi, Num & vos ſeducti eſtis?

48 Num quis ex primoribus credidit in eum, aut ex Phariſæis?

49 Sed turba hæc quæ non novit Legem, exſecrabilis eſt.

50 Dicit eis Nicodemus, is qui venerat ad eum nocte, quum unus eſſet ex illis,

51 Num Lex noſtra condemnat quempiam, niſi prius ex ipſo audierit, & cognoverit quid faciat?

52 Reſponderunt & dixerunt ei, Num & tu Galilæus es? ſcrutare & ſcito ex Galilæa Prophetam non fuiſſe ſuſcitatum.

53 Et profectus eſt unuſquiſq; domum ſuam.

CAPUT VIII.

Chriſtus adulteræ peccata remittit. Teſta-
tur de ſeipſo & de Patre. Et quis ſemen
Abrahæ, & quis liber dicendus.

JEſus autem profectus eſt in montem
Olearum.
2 Et diluculò rurſus adfuit in templo,
& totus populus venit ad eum,& ſedens
docebat eos.
3 Adducunt autem ad eum Scribæ &
Phariſæi mulierem in adulterio depre-
henſam:& quum ſtatuiſſent eam in medio,
4 Dicunt ei, Magiſter,hæc mulier de-
prehenſa eſt in ipſo facto, quum mœchare-
tur:
5 In Lege verò Moſes præcepit nobis
ut tales lapidentur: tu ergo quid dicis?
6 Hoc autem dicebant tentantes eum,ut
poſſent eum accuſare.Jeſus autem incurva-
tus deorſum,digito ſcribebat in terra.
7 Quum autem perſeverarent eum in-
terrogare: ſeſe ſurrigens dixit ad eos,
Qui veſtrûm immunis eſt à peccato, pri-
mus in eam jaciat lapidem.
8 Et rurſum incurvatus deorſum, ſcri-
bebat in terra.
9 Ipſi verò quum *hæc* audiviſſent, & à
conſcientia redarguerentur, ſingulatim
alius poſt alium exierant, initio facto à
ſenioribus uſq; ad ultimos: & derelictus
eſt ſolus Jeſus, & mulier in medio ſtans.
10 Jeſus autem ſeſe ſurrigens,& nemine
conſpecto præter mulierem, dixit ei,Mu-
lier,ubi ſunt illi tui accuſatores? nemo te
condemnavit?
11 Ipſa verò dixit,Nemo,Domine. Di-
xit autem ei Jeſus,Nec ego te condemno:
vade,& ne deinceps pecca.
12 Rurſum ergo Jeſus eis loquutus eſt,
dicens,Ego ſum lux illa mundi: qui ſe-
quitur me,non ambulabit in tenebris, ſed
habebit lumen vitæ.
13 Phariſæi autem dixerunt ei, Tu de
teipſo teſtaris, teſtimonium tuum non eſt
firmum.
14 Reſpondit Jeſus & dixit eis,Etiamſi
ego teſtor de meipſo, firmum eſt teſtimo-
nium meum: quia ſcio unde venerim, &
quò vadam: vos autem neſcitis unde ve-
nerim,& quò vadam.
15 Vos ſecundùm carnem judicatis,ego
non judico quemquam.
16 Quòd ſi etiam judicarem ego, judi-
cium meum firmum eſſet: quia ſolus non
ſum,ſed ego & qui miſit me Pater.
17 Sed & in Lege veſtra ſcriptum eſt,
duorum hominum teſtimonium firmum
eſſe.
18 Ego *is* ſum qui teſtor de meipſo, &
teſtatur de me qui miſit me Pater.
19 Dicebant ergo ei, Ubi eſt tuus ille
Pater? Reſpondit Jeſus,Neque me nôſtis,
neque Patrem meum: ſi me noſſetis, Pa-
trem quoque meum noſſetis.
20 Hæc verba loquutus eſt Jeſus in ga-
zophylacio; docens in templo; & nemo
prehendit eum, quia nondum venerat illa
ipſius hora.
21 Dixit ergo iterum eis Jeſus,Ego va-
do,& quæretis me, & in hoc peccato ve-
ſtro moriemini: quò ego vado, vos non
poteſtis venire.
22 Dicebant ergo Judæi, Num interi-
met ſeipſum,qui dicat, Quò ego vado,vos
non poteſtis venire?
23 Tunc dixit eis,Vos infernè eſtis,ego
ſum ſupernè: vos ex hoc mundo eſtis:ego
non ſum ex hoc mundo:
24 Ideo vobis dixi, Vos morituros in
peccatis veſtris.Nam niſi credideritis me
eum eſſe,moriemini in peccatis veſtris.
25 Dixerunt ergo ei,Tu quis es? Tum
dixit eis Jeſus, *Id* quod à principio dico
vobis.
26 Multa habeo quæ de vobis loquar ac
judicem:ſed qui me miſit,verax eſt: & e-
go quæ audivi ab eo,hæc loquor mundo.
27 Non cognoverunt ſe de Patre *hæc* ip-
ſis dicere.
28 Dixit ergo eis Jeſus, Quum ſuſtule-
ritis Filium hominis, tunc agnoſcetis me
eum eſſe,& à meipſo nihil facere,ſed pro-
ut docuit me Pater hæc loqui.
29 Nam qui me miſit, mecum eſt, non
reliquit me ſolum Pater,quia ego quæ pla-
cent ipſi facio ſemper.
30 Hæc illo loquente multi credide-
runt in eum.
31 Dicebat ergo Jeſus iis Judæis qui
crediderant ipſi,Si vos manſeritis in ſer-
mone meo,verè diſcipuli mei eritis.
32 Et cognoſcetis Veritatem,& Veritas
vos in libertatem vindicabit.
33 Reſponderunt ei, Semen Abrahami
ſumus,neque cuiquam ſervivimus unquam:
quomodo tu dicis,Vos in libertatem vin-
dicabimini?
34 Reſpondit eis Jeſus,Amen,amen dico
vobis,quiſquis operam dat peccato,ſervus
eſt peccati.
35 Servus autem non manet in domo
perpetuò: filius manet perpetuò.
36 Itaque ſi vos Filius in libertatem
vindicarit,verè liberi eritis.
37 Scio vos ſemen Abrahami eſſe, ſed
ſtudetis me interimere, quia ſermo ille
meus non habet locum apud vos.
38 Ego loquor quod vidi apud Patrem
meum, & vos facitis quod vidiſtis apud
Patrem veſtrum.
39 Reſponderunt & dixerunt ei, Pater
noſter Abrahamus eſt. Dicit eis Jeſus, Si
filii Abrahami eſſetis,opera Abrahami fa-
ceretis.
40 Nunc autem ſtudetis me interime-
re,hominem qui veritatem vobis loquutus
ſum,quam audivi à Deo: hoc Abrahamus
non fecit.
41 Vos facitis opera patris veſtri. Itaq;
dixerunt ei, Nos ex ſcortatione non ſu-
mus geniti; unum patrem habemus, *nem-*
pe Deum.

42 Dixit

42 Dixit ergo eis Jeſus, Si Deus pater veſter eſſet, diligeretis me: ego enim à Deo prodii & adſum, nec enim à meipſo veni, ſed ille me miſit.

43 Quare loquelam iſtam meam non agnoſcitis? *nempe*, quoniam non poteſtis audire ſermonem meum.

44 Vos ex patre diabolo eſtis, & cupiditates patris veſtri vultis exſequi. Ille fuit homicida à principio, & in veritate non perſtitit: non eſt enim veritas in eo. Quotieſcumque loquitur mendacium, de ſuo loquitur, quia mendax eſt, & pater ille mendacii.

45 *Vos* autem, quia ego veritatem dico, non creditis mihi.

46 Quis ex vobis arguit me de peccato? ſi veritatem dico, quare vos non creditis mihi?

47 Qui ex Deo eſt, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis.

48 Reſponderunt ergo Judæi & dixerunt ei, Nonne bene dicimus te Samaritanum eſſe, & dæmonium habere?

49 Reſpondit Jeſus, Ego dæmonium non habeo, ſed honoro Patrem meum, & vos contumeliâ afficitis me.

50 Ego verò non quæro gloriam meam: eſt qui quærat & judicet.

51 Amen, amen dico vobis: Siquis ſermonem meum obſervaverit, mortem non conſpiciet in æternum.

52 Dixerunt ergo ei Judæi, Nunc agnovimus te dæmonium habere. Abrahamus mortuus eſt, & Prophetæ: & tu dicis, Si quis ſermonem meum ſervaverit, non guſtabit mortem in æternum.

53 Num tu major es patre illo noſtro Abrahamo, qui mortuus eſt? etiam Prophetæ mortui ſunt: quem tu teipſum facis?

54 Reſpondit Jeſus, Si ego glorifico meipſum, gloria mea nihil eſt: Pater ille meus, is eſt qui glorificat me, quem vos dicitis Deum veſtrum eſſe.

55 Sed non nôſtis eum: ego verò ipſum novi, & ſi dixero ipſum mihi non eſſe notum, ero ſimilis veſtri, *id eſt*, mendax: ſed eum novi, & ſermonem ejus obſervo.

56 Abrahamus pater ille veſter geſtivit videre diem iſtum meum, & vidit, ac gaviſus eſt.

57 Dixerunt igitur ei Judæi, Quinquaginta annos nondum habes, & Abrahamum vidiſti?

58 Dixit eis Jeſus, Amen, amen dico vobis, priuſquam Abrahamus exiſteret, ego ſum.

59 Suſtulerunt ergo lapides ut jacerent in eum: Jeſus autem occultavit ſe, & exivit è templo, quum tranſiviſſet per medios ipſos: & ita præteriit.

CAPUT IX.

Cæci à Chriſto ſanati hiſtoria.

PRætergrediens autem vidit quemdam cæcum à nativitate;

2 Et interrogaverunt eum diſcipuli ejus, dicentes, Rabbi, quis peccavit, iſte, an parentes ejus, ut cæcus naſceretur?

3 Reſpondit Jeſus, Neque iſte peccavit, neque parentes ejus, *ut cæcus naſceretur*: ſed *cæcus natus eſt* ut opera Dei manifeſta fierent in eo.

4 Oportet me vacare operibus ejus qui miſit me, donec dies eſt: veniet nox quum nemo poteſt operari.

5 Quamdiu fuero in mundo, Lux ſum mundi.

6 Hoc quum dixiſſet, ſpuit humi, & fecit lutum ex ſputo, & illevit lutum oculis cæci illius:

7 Dixitque ei, Vade, ablue *oculos* in piſcina Siloam, quod eſt, ſi interpreteris, Miſſus. Abiit ergo, & abluit *oculos*, rediitque videns.

8 Vicini ergo, & qui prius conſpexerant eum cæcum eſſe, dicebant, Nonne hic eſt qui ſedebat & mendicabat?

9 Alii dicebant, Certè hic eſt: alii verò, Certè ſimilis eſt ei. Ille *verò* dicebat, Certè ego *is* ſum.

10 Dixerunt ergo ei, Quomodo aperti ſunt tibi oculi?

11 Reſpondit ille, & dixit, Quidam qui dicitur Jeſus, lutum fecit, & innunxit oculos meos, & dixit mihi, Vade ad piſcinam Siloam & ablue *oculos*. Ut autem abii, & ablui *oculos*, vidi.

12 Dixerunt ergo ei, Ubi eſt ille? Ait, Neſcio.

13 Adducunt eum ad Phariſæos, eum *inquam* qui olim cæcus fuerat.

14 Erat autem Sabbathum quum lutum faceret Jeſus, & aperiret oculos ejus.

15 Rurſus ergo interrogarunt eum etiam Phariſæi quomodo videndi facultatē eſſet adeptus. Ille verò dixit eis, Lutum impoſuit oculis meis, & ablui *oculos*, & video.

16 Dicebant ergo ex Phariſæis quidam, Homo iſte non eſt à Deo: nam Sabbathū non obſervat. Alii dicebant, Quomodo poteſt quiſpiam peccator talia ſigna edere? Et diſſidium erat inter eos.

17 Rurſus dicunt cæco, Tu quid dicis de ipſo, quòd aperuit oculos tuos? Ille autem dixit, Certè Propheta eſt.

18 Non crediderunt ergo Judæi de eo quod cæcus fuiſſet, & videndi facultatem eſſet adeptus uſquequò vocarunt ejus parentes, ejus *inquam* qui videndi facultatem fuerat adeptus.

19 Et interrogaverunt eos, dicentes, Hiccine eſt filius ille veſter, quem vos dicitis cæcum natum eſſe? quomodo ergo nunc videt?

20 Reſponderunt eis parentes ejus, & dixerunt, Scimus hunc eſſe filium illum noſtrum, & cæcum natum eſſe:

21 Quomodo verò nunc videat neſcimus: aut quis ejus aperuerit oculos nos neſcimus: ipſe ætatem habet, ipſum interrogate, ipſe de ſe loquetur.

22 Hæc dixerunt parentes ejus, quòd me-
tuerent Judæos: jam enim conſtituerant
Judæi ut ſiquis eum profiteretur eſſe
Chriſtum, ſynagoga moveretur.
23 Propterea parentes ejus dixerunt,
Ætatem habet, ipſum interrogate.
24 Secundò ergo vocarunt hominem
qui fuerat cæcus, & dixerunt ei, Tribue
gloriam Deo: nos hunc hominem ſcimus
peccatorem eſſe.
25 Reſpondit igitur ille & dixit, An
peccator ſit, neſcio: unum ſcio, me quum
cæcus fuerim, nunc videre.
26 Dixerunt autem ei rurſus, Quid fecit
tibi? quomodo aperuit oculos tuos?
27 Reſpondit eis, Jam vobis dixi, & non
audiviſtis: cur iterum vultis audire? num
& vos fieri vultis ipſius diſcipuli?
28 Itaq; conviciati ſunt ei, & dixerunt,
Tu diſcipulus illius es: nos autem Moſis
diſcipuli ſumus.
29 Nos ſcimus Deum eſſe loquutum
Moſi: hic autem unde ſit neſcimus.
30 Reſpondit ille, & dixit eis, At enim
iſtud mirum eſt, quòd vos neſciatis unde
ſit, & *tamen* aperuit meos oculos.
31 Scimus autem quòd Deus peccatores
non audiat: ſed ſi quis Dei cultor eſt, &
facit quod ille vult, *ille* hunc audit.
32 Ab ſeculo non eſt auditum aliquem
aperuiſſe oculos ejus qui cæcus natus fue-
rit.
33 Niſi eſſet hic à Deo, non poſſet *tale*
quicquam facere.
34 Reſponderunt & dixerunt ei, Tu in
peccatis natus es totus, & tu doces nos?
Et ejecerunt eum foras.
35 Audivit Jeſus eum ejectum foras: &
eum nactus, dixit ei, Tú*ne* credis in Filium
Dei?
36 Reſpondit ille & dixit, Quis eſt, Do-
mine, ut credam in eum?
37 Dixit autem ei Jeſus, Et vidiſti eum,
& is eſt qui loquitur tecum.
38 At ille ait, Credo, Domine. Et adora-
vit eum.
39 Et dixit Jeſus, Ad judicium *exercen-
dum* ego in hunc mundum veni: ut qui non
vident, videant, & qui vident, cæci fiant.
40 Audierunt autem hæc quidam ex
Phariſæis qui cum ipſo erant, & dixerunt
ei, Num & nos cæci ſumus?
41 Dixit eis Jeſus, Si cæci eſſetis, non
haberetis peccatum, nunc verò dicitis, Vi-
demus: itaq; peccatum veſtrum manet.

CAPUT X.

Chriſtus diſtinguens verum Paſtorem à Mercenario, & ovium naturam deſcribens, conciliat ſibi à Judæis odium & calumnias.

AMen, amen dico vobis, Qui non ingre-
ditur per oſtium in caulam ovium, ſed
aſcendit aliunde, ille fur eſt & latro.
2 Qui verò ingreditur per oſtium, pa-
ſtor eſt ovium.
3 Huic aperit janitor, & oves vocem e-
jus audiunt: & ſuas oves vocat nomina-
tim, & educit eas.
4 Quumque ſuas oves emiſerit, antegre-
ditur eas: & oves eum ſequuntur, quia
norunt vocem ejus.
5 Alienum autem nequaquam ſequen-
tur, ſed fugient ab eo: quia non norunt
vocem alienorum.
6 Hanc ſimilitudinem dixit eis Jeſus.
Illi verò non cognoverunt quænam illa
eſſent quæ loquebatur eis.
7 Jeſus ergo rurſum dixit eis, Amen, amen
dico vobis, ego ſum oſtium illud ovium.
8 Quotquot ante me venerunt, fures
ſunt & latrones: ſed oves non auſculta-
runt eos.
9 Ego ſum illud oſtium: per me ſiquis
introierit, ſervabitur: & ingredietur & e-
gredietur, & paſcua inveniet.
10 Fur non venit niſi ut furetur, & ma-
ctet ac perdat *oves*: ego veni ut vitam
habeant, & abundent.
11 Ego ſum Paſtor ille bonus: bonus
paſtor animam ſuam deponit pro ovibus.
12 Mercenarius autem, & qui non eſt
paſtor, cujus non ſunt oves propriæ, ſpe-
ctans lupum venientem, relinquit oves, &
fugit: lupus autem eas rapit & diſpergit
ovile.
13 Mercenarius autem fugit, quia mer-
cenarius eſt, & non eſt illi cura ovium.
14 Ego ſum Paſtor ille bonus, & agno-
ſco meas, & agnoſcor à meis.
15 Prout novit me Pater, *ita* & ego no-
vi Patrem, & animam meam depono pro
ovibus.
16 Alias etiam oves habeo quæ non ſunt
ex hac caula: illas quoque oportet me ad-
ducere: nam vocem meam audient: Fietq;
unus grex, *&* unus paſtor.
17 Propterea Pater me diligit, quia ego
depono animam meam ut eam rurſus aſſu-
mam.
18 Nemo tollit eam à me, ſed ego depo-
no eam per meipſum: auctoritatem habeo
deponendi eam, & auctoritatem habeo rur-
ſus eam aſſumendi. Hoc præceptum accepi
à Patre meo.
19 Diſſidium igitur rurſum ortum eſt
inter Judæos propter illos ſermones.
20 Dicebant autem multi eorum, Dæ-
monium habet, & inſanit, quid eum audi-
tis?
21 Alii dicebant, Hæc verba non ſunt
dæmoniaci: num dæmonium poteſt cæco-
rum oculos aperire?
22 Facta ſunt autem Encænia Hieroſo-
lymis, & hyems erat.
23 Et ambulabat Jeſus in templo in por-
ticu Solomonis.
24 Cinxerunt igitur eum Judæi, & di-
xerunt ei, Quouſque animam noſtram ſu-
ſpendis? ſi tu es Chriſtus ille, dic nobis
apertè.
25 Reſpondit eis Jeſus, Dixi vobis, nec
creditis: opera quæ ego facio in nomine

Patris mei, hæc teſtantur de me.

26 Sed vos non creditis: non enim eſtis ex ovibus illis meis, ſicut dixi vobis.

27 Oves illæ meæ vocem meam audiunt, & ego eas agnoſco, & ſequuntur me:

28 Et ego vitam æternam do eis, nec peribunt in æternum, neque rapiet eas quiſquam è manu mea.

29 Pater ille meus, qui mihi dedit eas, major omnibus eſt: neque quiſquam poteſt eas cripere è manu Patris mei.

30 Ego & Pater unum ſumus.

31 Suſtulerunt ergo rurſum lapides Judæi ut eum lapidarent.

32 Reſpondit eis Jeſus, Multa bona opera oſtendi vobis ex Patre meo: propter quod illorum operum me lapidatis?

33 Reſponderunt ei Judæi, dicentes, Ob bonum opus non lapidamus te, ſed ob blaſphemiam, id eſt, quia tu, homo quum ſis, facis teipſum Deum.

34 Reſpondit eis Jeſus, Nonne ſcriptum eſt in Lege veſtra, Ego dixi, Dii eſtis?

35 Si illos dixit deos ad quos ſermo Dei factus eſt, & non poteſt ſolvi Scriptura,

36 *Mene*, quem Pater ſanctificavit & miſit in mundum, vos dicitis blaſphemare, quia dixi Filius Dei ſum?

37 Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi.

38 Sin verò *illa* facio, etiamſi mihi non credatis, operibus *tamen* credite: ut cognoſcatis & credatis Patrem in me eſſe, & me in eo.

39 Rurſus ergo ſtudebant eum prehendere: ſed exivit ex eorum manu.

40 Abiitque rurſus ad trajectum Jordanis, in eum locum ubi primum fuerat Johannes quum baptizaret, manſitque illic.

41 Multi autem veniebant ad eum, & dicebant, Johannes quidem ſignum nullum edidit: quæcumque autem de iſto dixit, vera erant.

42 Et multi illic crediderunt in eum.

CAPUT XI.

Lazarus mortuus reſuſcitatur. Chriſtus concionatur. Caiaphas inſcius vaticinatur.

ERat autem infirmus quidam *nomine* Lazarus, à Bethania, ex vico Mariæ & Marthæ ſororis ipſius.

2 (Maria autem ea erat quæ unxit Dominum unguento, & exterſit pedes ejus capillis ſuis: cujus frater Lazarus infirmus erat.)

3 Miſerunt ergo ſorores ejus ad ipſum, dicentes, Domine, ecce *is* quem amas, eſt infirmus.

4 Jeſus autem *hoc* audito, dixit, Hæc infirmitas non eſt *immiſſa* ad mortem, ſed pro Dei gloria, ut per eum *morbum* glorificetur Filius Dei.

5 Diligebat autem Jeſus Martham, & ſororem ejus, & Lazarum.

6 Ut ergo audivit *illum* ægrotare, tum quidem manſit duos dies in eo loco ubi erat:

7 Deinde poſtea dixit diſcipulis, Eamus in Judæam rurſus.

8 Dicunt ei diſcipuli, Rabbi, modò ſtudebant te Judæi lapidare, & rurſum illuc abis?

9 Reſpondit Jeſus, Nonne duodecim ſunt horæ diei? ſi quis ambulet interdiu, non impingit: quia lucem hujus mundi cernit:

10 Si quis autem ambulet nocte, impingit: quia lux ei non adeſt.

11 Hæc ait: & poſtea dixit eis, Lazarus amicus ille noſter dormit, ſed proficiſcor ut à ſomno excitem eum.

12 Dixerunt ergo diſcipuli ejus, Domine, ſi dormit, ſervabitur.

13 Hoc autem dixerat Jeſus de ipſius morte: at illi putarunt eum de dormitione ſomni dicere.

14 Tunc ergo Jeſus dixit eis aperte, Lazarus mortuus eſt.

15 Et gaudeo propter vos (ut credatis), me illic non fuiſſe: ſed eamus ad eum.

16 Dixit autem Thomas qui dicitur Didymus, condiſcipulis, Eamus & nos, ut moriamur cum eo.

17 Venit ergo Jeſus, & invenit eum quartum jàm diem in monumento agere.

18 Erat autem Bethania prope Hieroſolymam fere ſtadiis quindecim:

19 Multique ex Judæis venerant ad Martham & Mariam, & eas quæ cum ipſis erant, ut conſolarentur eas de fratre ſuo.

20 Martha ergo ut audivit Jeſum venire, occurrit ei: Maria verò domi ſedebat.

21 Dixit autem Martha Jeſu, Domine, ſi fuiſſes hìc, frater meus non fuiſſet mortuus.

22 Sed & nunc ſcio fore ut quæcunque petieris à Deo, det tibi.

23 Dicit ei Jeſus, Reſurget frater tuus.

24 Dicit ei Martha, Scio reſurrecturum in reſurrectione ultimo illo die.

25 Dixit ei Jeſus, Ego ſum reſurrectio & vita: qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, vivet:

26 Et quiſquis vivit, & credit in me, non morietur in æternum. Credis hoc?

27 Ait illi, Etiam Domine, ego credo te eſſe Chriſtum illum Filium illum Dei, qui in mundum venturus erat.

28 Et quum hæc dixiſſet, abiit, & clam vocavit Mariam ſororem ſuam, dicens, Magiſter adeſt, & te vocat.

29 Illa ut audivit, ſurgit cito, & venit ad eum.

30 (Nondum autem venerat Jeſus in vicum: ſed erat in eo loco ubi occurrerat ei Martha)

31 Judæi ergo qui domi erant cum ea, & conſolabantur eam, quum vidiſſent Mariam cito ſurrexiſſe, & exiiſſe, ſequuti ſunt eam, dicentes, Certè abit ad monumentum, ut illic fleat.

32 Maria verò quum veniſſet eò ubi erat Jeſus, viſo eo, accidit ad ejus pedes, dicens

ei,

ei, Domine, ſi fuiſſes hîc, non eſſet mortu-
us frater meus.
33 Jeſus autem ut vidit eam flentem, &
Judæos, qui unà venerant cum ea, flentes,
infremuit ſpiritu, & turbavit ſeipſum.
34 Et dixit, Ubi poſuiſtis eum? Dicunt
ei, Domine, veni & vide.
35 Lacrymatus eſt Jeſus.
36 Dixerunt ergo Judæi, Ecce quomo-
do amabat eum.
37 Quidam autem ex ipſis dixerunt, Non
poterat hic qui aperuit oculos cæci, facere
ut & iſte non moreretur?
38 Jeſus ergo rurſus fremens apud ſe-
metipſum, venit ad monumentum: erat au-
tem ſpelunca, & lapis erat ei impoſitus.
39 Ait Jeſus, Tollite lapidem. Dicit ei
Martha, ſoror ejus qui mortuus fuerat, Do-
mine, jam olet: quatuor enim dierum eſt.
40 Dicit ei Jeſus, Nonne dixi tibi, fo-
re, ſi credideris, ut videas gloriam Dei?
41 Suſtulerunt ergo lapidem *è loco* ubi
mortuus ille fuerat poſitus. Jeſus autem
ſuſtulit ſurſum oculos, & dixit, Pater, gra-
tias ago tibi quòd me audieris.
42 Ego verò ſciebam me ſemper à te au-
diri: ſed propter turbam circumſtantem
hoc dixi, ut credant me à te miſſum eſſe.
43 Et quum hæc dixiſſet, clamavit voce
magnâ, Lazare, adeſdum foras.
44 Tum qui fuerat mortuus, prodiit pe-
des & manus vinctus faſciis, vultus autem
ejus ſudario erat obvinctus. Dicit eis Je-
ſus, Solvite eum, & ſinite abire.
45 Multi ergo ex Judæis qui venerant
ad Mariam, & ſpectarant quæ fecerat Je-
ſus, crediderunt in eum.
46 Quidam autem ex eis abierunt ad
Phariſæos, & dixerunt eis quæ fecerat Je-
ſus.
47 Coegerunt ergo primarii Sacerdotes
& Phariſæi concilium, & dicebant, Quid
agemus? nam hic homo multa ſigna edit.
48 Si omittamus eum ita, omnes ei cre-
dent: venientque Romani, & delebunt tum
locum noſtrum, tum gentem.
49 Unus autem ex ipſis, Caiaphas, Ponti-
fex maximus anni illius, dixit eis, Vos ni-
hil ſcitis:
50 Nec cogitatis conducere nobis ut
unus homo moriatur pro populo, & tota
gens non pereat.
51 Hoc autem ex ſemetipſo non dixit:
ſed quum eſſet Pontifex maximus anni il-
lius, prophetavit fore ut Jeſus pro gente
moreretur:
52 Nec tantùm pro ea gente, ſed ut etiam
filios Dei diſperſos congregaret in unum.
53 Ab illo ergo die, conſultabant unà
ut interimerent eum.
54 Jeſus ergo palam amplius non ambu-
labat inter Judæos: ſed abiit illinc in re-
gionem quæ eſt prope deſertum: in urbem
quæ dicitur Ephraim: & illic commora-
batur cum diſcipulis ſuis.
55 Prope autem erat Paſcha Judæorum;
& aſcenderunt multi Hieroſolymã ex illa
regione ante Paſcha, ut purificarent ſe.
56 Quærebant ergo Jeſum, & loque-
bantur alii cum aliis in templo ſtantes,
Quid videtur vobis? *an* venturus non eſt
ad feſtum?
57 Dederant autem primarii Sacerdotes,
& Phariſæi præceptum, ut ſi quis noſſet u-
bi eſſet, indicaret, ut prehenderent eum.

CAPUT XII.

Chriſtus à Maria ungitur. Hieroſolymam ingreditur & triſtatur.

JEſus ergo ſex ante Paſcha diebus venit
in Bethaniam, ubi erat Lazarus ille qui
fuerat mortuus, quem ſuſcitaverat ex mor-
tuis.
2 Fecerunt igitur ei cœnam illic, &
Martha miniſtrabat: Lazarus autem unus e-
rat ex iis qui ſimul diſcumbebant cum eo.
3 Maria verò accepta libra unguenti
nardi liquidæ multi pretii, unxit pedes Je-
ſu, & exterſit pedes ejus capillis ſuis: do-
mus autem impleta eſt odore unguenti.
4 Dixit ergo quidam ex diſcipulis ejus,
nempe Judas Simonis *filius*, Iſcariotes, qui
erat eum proditurus,
5 Quare hoc unguentum non væniit
trecentis denariis, & datum eſt pauperi-
bus?
6 Dixit autem hoc, non quòd pauperum
ipſi cura eſſet, ſed quia fur erat, & marſu-
pium habebat, & ea quæ immittebantur
portabat.
7 Dixit ergo Jeſus, Omitte eam, in di-
em funerationis meæ aſſervavit iſtud.
8 Pauperes enim ſemper habebitis vo-
biſcum, me verò non ſemper habebitis.
9 Cognovit ergo turba multa ex Judæ-
is eum illic eſſe: & venerunt non propter
Jeſum tantùm, ſed etiam ut Lazarum vide-
rent, quem excitarat à mortuis.
10 Conſultarunt autem primarii Sacer-
dotes, ut Lazarum etiam interimerent:
11 Quia multi ex Judæis propter eum
abibant, & credebant in Jeſum.
12 Poſtero die turba multa quæ vene-
rat ad diem feſtum, quum audiſſent Jeſum
venire Hieroſolymam,
13 Acceperunt ramos palmarum, & pro-
dierunt ei obviam, & clamabant, Hoſanna,
Benedictus qui venit in nomine Domini,
Rex ille Iſraelis.
14 Nactus autem Jeſus aſellum, inſedit
ei, ſicut ſcriptum eſt,
15 Ne metue filia Sionis: ecce, Rex ille
tuus venit, inſidens pullo aſinæ.
16 Hæc autem non cognoverunt diſci-
puli ejus primò: ſed quum glorificatus eſ-
ſet Jeſus, tunc recordati ſunt hæc eſſe
ſcripta de eo, & ſeſe hæc illi præſtitiſſe.
17 Teſtabatur verò turba quæ erat cum
eo, quòd Lazarum vocâſſet è monumento,
& ſuſcitâſſet eum ex mortuis.
18 Propterea etiam occurrit ei turba,
quia audierat eum edidiſſe hoc ſignum.
19 Phariſæi ergo dixerunt inter ſe, Vi-
detiſne

detiſne nos nihil proficere? ecce,mundus
eum ſequutus eſt.
20 Erant autem quidam Græci ex iis
qui aſcendunt ut adorent in feſto.
21 Iſti ergo venerunt ad Philippum
qui *erat* à Bethſaida *urbe* Galilææ,& ro-
garunt eum, dicentes, Domine, vellemus
Jeſum videre.
22 Venit Philippus & dicit Andreæ:
Andreas rurſum & Philippus dicunt
Jeſu.
23 Jeſus autem reſpondit eis, dicens,
Venit hora illa glorificādi Filii hominis.
24 Amen amen dico vobis,niſi gra-
num frumenti ceciderit in terram , &
mortuum fuerit, ipſum ſolum manet : ſi
verò mortuum fuerit, multum fructum
adfert.
25 Qui amat animam ſuam,perdet eam:
& qui odit animam ſuam in hoc mundo,
in vitam æternam cuſtodiet eam.
26 Si quis mihi miniſtrat , me ſequa-
tur : & ubi ego fuero , illic & miniſter
meus erit: & ſi quis mihi miniſtraverit,
honorabit eum Pater.
27 Nunc anima mea turbata eſt:& quid
dicam? Pater,libera me ab hac hora : ſed
propterea veni in horam hanc.
28 Pater, glorifica nomen tuum. Ve-
nit ergo vox è cœlo, *dicens*, Et glorifi-
cavi, & rurſus glorificabo.
29 Turba ergo quæ adſtabat & au-
dierat,dicebat tonitru eſſe factum. Alii
dicebant, Angelus ei loquutus eſt.
30 Reſpondit Jeſus & dixit , Non
propter me hæc vox extitit, ſed propter
vos.
31 Nunc judicium adeſt mundi hujus :
nunc princeps ille mundi hujus ejicietur
foras.
32 Et ego ſi ſublatus fuero è terra,
omnes traham ad meipſum.
33 (Hoc autem dicebat, ſignificans qua
morte futurum erat ut moreretur)
34 Reſpondit ei turba , Nos audivi-
mus ex Lege, Chriſtum manere in æter-
num : quomodo igitur tu dicis opor-
tere tolli Filium hominis ? quis eſt iſte
Filius hominis ?
35 Dixit igitur eis Jeſus, Adhuc parvo
tempore lux vobiſcum eſt:ambulate dum
lucem habetis, ne vos tenebræ deprehen-
dant, nam qui ambulat in tenebris neſcit
quò vadat.
36 Dum lucem habetis, credite in lu-
cem, ut filii lucis fiatis. Hæc loquutus
eſt Jeſus : & quum abiiſſet , occultavit
ſe ab eis.
37 Quum autem tot ſigna coram eis
edidiſſet, non credebant in eum:
38 Ut ſermo Eſaiæ prophetæ imple-
retur, quem dixit, Domine,quis credidit
ſermoni noſtro, & brachium Domini cui
detectum eſt ?
39 Propterea non poterant credere,
quia iterum dixit Eſaias,
40 Excæcavit oculos eorum,& obdu-
ravit corda eorum : ne videant oculis &
ſint intelligentes corde , & ſeſe conver-
tant, & ſanem eos.
41 Hæc dixit Eſaias, quando vidit
gloriam ejus,& loquutus eſt de eo.
42 Verumtamen etiam ex primoribus
multi crediderunt in eum:ſed propter
Phariſæos *hoc* non profitebantur , ne ſy-
nagoga moverentur.
43 Dilexerunt enim gloriam hominum
potius quàm gloriam Dei.
44 Jeſus autem clamavit & dixit, Qui
credit in me,non credit in me,ſed in eum
qui miſit me.
45 Et qui conſpicit me,conſpicit eum
qui miſit me.
46 Ego lux in mūdum veni,ut quiſquis
credit in me,in tenebris non maneat.
47 Si quis autem audierit verba mea,
& non crediderit,ego non damno ipſum.
Non enim veni ut damnem mundum: ſed
ut ſervem mundum.
48 Qui aſpernatur me, nec recipit ver-
ba mea,habet qui condemnet ipſum : ſer-
mo quem loquutus ſum , ille damnabit
eum ultimo illo die.
49 Quia ego ex meipſo non ſum lo-
quutus:ſed qui miſit me Pater, ipſe mihi
præcepit quid dicam & quid loquar.
50 Et ſcio præceptum ejus vitam æ-
ternam eſſe. Quæ igitur ego loquor,pro-
ut dixit mihi Pater, ita loquor.

CAPUT XIII.

Chriſtus lavat pedes Apoſtolorum , notat proditorem, prædicit lapſum Petri.

ANte feſtum autem diem Paſchæ, ſci-
ens Jeſus veniſſe horam illam digre-
diendi ex hoc mundo ad Patrem , quum
dilexiſſet ſuos illos qui erant in mundo,
uſque ad finem dilexit eos.
2 Et cœna peracta , (quum diabolus
jam immiſiſſet in cor Judæ *filii* Simonis,
Iſcariotæ, ut proderet eum)
3 Sciens Jeſus Patrem omnia dediſſe
ſibi in manus, & ſe à Deo prodiiſſe & ad
Deum abire:
4 Surgit à cœna, & deponit pallium :
acceptoque linteo,præcinxit ſe.
5 Deinde immiſit aquam in pelvim, &
cœpit lavare pedes diſcipulorum, & ex-
tergere linteo quo erat præcinctus.
6 Venit ergo ad Simonem Petrum:qui
dixit ei,Domine,tu mihi lavas pedes?
7 Reſpondit Jeſus & dixit ei , Quod
ego facio, tu neſcis nunc , cognoſces au-
tem poſtea.
8 Dicit ei Petrus, Non lavabis meos
pedes in æternum. Reſpondit ei Jeſus,
Niſi lavero te , nihil mecum habebis
commune.
9 Dicit ei Simon Petrus,Domine,non
ſolùm pedes meos, ſed etiam manus & ca-
put.
10 Dicit ei Jeſus,Ei qui lotus eſt,non
opus eſt niſi ut pedes lavet , ſed eſt

mun-

mundus totus: & vos mundi eſtis, ſed non
omnes.
11 Norat enim eum à quo prodebatur:
propterea dixit, Non omnes eſtis mundi.
12 Poſtquàm ergo laviſſet pedes eo-
rum, & pallium ſuum recepiſſet, rurſum
recubuit, & dixit eis: Noſtiſne quid fe-
cerim vobis?
13 Vos me vocantes, *dicitis*, Magiſter
ac domine, & bene dicitis: ſum enim.
14 Itaque ſi ego lavi pedes veſtros Do-
minus & præceptor, vos quoque debetis
alii aliorum pedes lavare.
15 Exemplum enim præbui vobis, ut
prout ego feci vobis, *ita* & vos faciatis.
16 Amen amen dico vobis, Servus non
eſt major Domino ſuo, neque legatus ma-
jor eo à quo miſſus eſt.
17 Si hæc noveritis, beati eritis ſi ea
feceritis.
18 Non de omnibus vobis loquor: ego
ſcio quos elegerim: ſed *oportet* implea-
tur Scriptura, Qui edit mecum panem,
ſuſtulit adverſum me calcem ſuum.
19 Jam nunc dico vobis priuſquam fiat,
ut quum factum fuerit, credatis me *eum*
eſſe.
20 Amen amen dico vobis, quando a-
liquem miſero, quiſquis *eum* recipit, me
recipit, qui verò me recipit, recipit eum
qui me miſit.
21 Quum hæc dixiſſet Jeſus, turbatus
eſt ſpiritu, & teſtatus eſt, dixitque, Amen
amē dico vobis, unus ex vobis prodet me.
22 Diſcipuli ergo aſpiciebant alii ad
alios, incerti de quo diceret.
23 Erat autem quidam ex diſcipulis Je-
ſu recumbens in ſinu ipſius, *nimirum* is
quem diligebat Jeſus.
24 Innuit ergo huic Simon Petrus *ut* per-
cunctaretur quiſnam eſſet de quo diceret.
25 Ille verò quum ſeſe inclinaſſet in
pectus Jeſu, dicit ei, Domine, quis eſt?
26 Reſpondet Jeſus, Ille eſt cui ego in-
tinctam offulam dedero. Et quum in-
tinxiſſet offulam, dedit Judæ *filio* Simo-
nis Iſcariotæ.
27 Et poſt *ſumptam* offulam, tunc in-
greſſus eſt in illum Satanas. Dicit igitur
ei Jeſus, Quod facis mox facito.
28 Hoc autem nemo accumbentium in-
telligebat quorſum ei dixiſſet.
29 Quidam enim putabant, quoniam
marſupium habebat Judas, Jeſum ei di-
xiſſe, Eme quibus opus eſt nobis ad fe-
ſtum: aut egenis ut aliquid daret.
30 Ille igitur acceptâ offulâ, ſtatim
exivit, erat autem nox.
31 Quum ergo exiviſſet, dicit Jeſus,
Nunc glorificatus eſt Filius hominis, &
Deus glorificatus in eo.
32 *Quod* ſi Deus glorificatus eſt in eo,
Deus quoque glorificabit eum in ſeſe, &
ſtatim glorificabit eum.
33 Filioli, adhuc pauliſper vobiſcum
ſum. Quæretis me: ſed ſicut dixi Ju-
dæis, Quò ego vado, vos non poteſtis ve-
nire: *ita* & vobis nunc dico.
34 Præceptum novum do vobis, ut alii
alios diligatis: ſicut, *inquam*, dilexi vos,
ut vos etiam diligatis alii alios.
35 Ex hoc omnes cognoſcent vos eſſe
diſcipulos meos, ſi charitatem habueritis
alii in alios.
36 Dicit ei Simon Petrus, Domine,
quò abis? Reſpondit ei Jeſus, Quò abeo,
non potes me nunc ſequi: poſtea verò ſe-
queris me.
37 Dicit ei Petrus, Domine, quare non
poſſum te ſequi nunc? animam meam pro
te deponam.
38 Reſpondit ei Jeſus, Animam tuam
pro me depones? Amen amen dico tibi,
non emittet vocem gallus donec ter me
abnegaveris.

CAPUT XIV.

*Chriſtus via, vita, veritas, promittit Spiri-
tum S. ejuſque officium deſcribit.*

NE turbator cor veſtrum: creditis in
Deum? etiam in me credite.
2 In domo Patris mei habitationes
multæ ſunt: alioqui dixiſſem vobis.
3 Proficiſcor paraturus vobis locum:
& quum profectus fuero, & paravero vo-
bis locum rurſum veniam, & aſſumam vos
ad meipſum: ut ubi ero ego, & vos ſitis.
4 Et quò ego abeam ſcitis, & viā ſcitis.
5 Dicit ei Thomas, Domine, neſcimus
quò abeas: quomodo igitur poſſumus vi-
am ſcire?
6 Dicit ei Jeſus. Ego ſum via illa, &
illa veritas, & vita illa: nemo venit ad Pa-
trem niſi per me.
7 Si noſſetis me, Patrem etiam meum
noſſetis: & jam nunc noſtis eum, & vidi-
ſtis eum.
8 Dicit ei Philippus, Domine, oſtende
nobis Patrem, & ſufficit nobis.
9 Dicit ei Jeſus, Tantum temporis vo-
biſcum ſum, & non noſtis me? Philippe,
qui vidit me, vidit Patrem: quomodo
igitur tu dicis, Oſtende nobis Patrem?
10 Non credis me in Patre, & Patrem
in me eſſe? Verba quæ ego loquor vobis,
à meipſo non loquor: ſed Pater qui in me
manet, ipſe facit opera:
11 Credite mihi me in Patre, & Pa-
trem in me *eſſe*: ſin minus, propter ipſa
opera credite mihi.
12 Amen amen dico vobis, qui credit
in me, opera quæ ego facio & ipſe faciet,
& majora iſtis faciet. Nam ego ad Pa-
trem meum proficiſcor.
13 Et quicquid petieritis in nomine
meo, hoc faciam: ut glorificetur Pater in
Filio.
14 Si quid petieritis in nomine meo,
ego faciam.
15 Si diligitis me, præcepta mea ſervate.
16 Ego verò rogabo Patrem, & alium
advocatum dabit vobis, ut maneat vobiſ-
cum in æternum:

17 *Nempe* Spiritum illum veritatis,
quem mundus non poteſt recipere, quia
non conſpicit eum, nec novit eum: vos
autem noſtis eum,quia apud vos manet,&
in vobis erit.
18 Non relinquam vos orbos:redeo ad
vos.
19 Adhuc paululum,& mundus me non
ampliùs conſpiciet,vos autem conſpicietis
me:quia ego vivo,vos etiam vivetis.
20 In illo die vos cognoſcetis me eſſe
in Patre meo,& vos in me,& me in vobis.
21 Qui tenet præcepta mea, & obſer-
vat illa, is eſt qui diligit me: qui autem
diligit me, diligetur à Patre meo:& ego
diligam eum, & ei conſpiciendum exhi-
bebo meipſum.
22 Dicit ei Judas, non *ille* Iſcariotes,
Domine, quid eſt, cur te ſis nobis con-
ſpiciendum exhibiturus, & non mundo?
23 Reſpondit Jeſus & dixit ei, Si quis
diligit me,ſermonem meum obſervabit,&
Pater meus diliget eum,& ad eum venie-
mus, & apud eum habitabimus.
24 Qui non diligit me, ſermones me-
os non obſervat: & ſermo quem auditis,
non eſt meus,ſed ejus qui miſit me,*nempe*
Patris.
25 Hæc loquutus ſum vobis, apud vos
manens.
26 Advocatus autem ille, *id eſt*, Spiri-
tus ſanctus, quem mittit Pater in nomine
meo,ille vos docebit omnia, & ſuggeret
vobis omnia quæ dixi vobis.
27 Pacem relinquo vobis, pacem illam
meam do vobis: non prout mundus dat,
ego do vobis. Ne turbator cor veſtrum,
neque formidato.
28 Audiviſtis me dixiſſe vobis, Abeo
& redeo ad vos. Si diligeretis me,gaude-
retis utique quod dixerim, proficiſcor ad
Patrem:nam Pater major me eſt.
29 Et nunc dixi vobis priuſquam fiat,
ut quum factum fuerit, credatis.
30 Non loquar amplius multa vobiſ-
cum: venit enim princeps mundi hujus,
ſed in me non habet quicquam.
31 Sed ut norit mundus Patrem à me
diligi: & prout præcepit mihi Pater, ita
faciam: ſurgite,abeamus hinc.

CAPUT XV.

Chriſtus vitis & palmitum ſimilitudine oſtendit quomodo diſcipuli fructum ferre poſſint, & ad dilectionem, & patientiam ſuo exemplo eos hortatur.

Ego ſum vitis illa vera, & Pater meus
eſt agricola ille.
2 Omnem palmitem in me non feren-
tem fructum, tollit: & omnem qui fert
fructum, purgat,ut plus fructûs adferat.
3 Jam vos puri eſtis propter ſermonem
quem loquutus ſum vobis.
4 Manete in me, & ego in vobis *mane-
bo*: ſicut palmes non poteſt ferre fructum
à ſemetipſo, *id eſt*, niſi manſerit in vite:
ita nec vos, niſi in me manſeritis.
5 Ego ſum vitis, vos palmites: is qui
manet in me,& in quo ego *maneo*,hic fert
fructum multum: nam ſeorſim à me nihil
poteſtis facere.
6 Niſi quis in me manſerit, abjectus
extra *vineam*, ſtatim ut palmes areſcet:
deinde congregantur iſti *palmites*, & in
ignem abjiciuntur, & ardent.
7 Si manſeritis in me, & verba mea in
vobis manſerint,quicquid volueritis, pe-
tite,& fiet vobis.
8 In hac re glorificatus fuerit Pater me-
us, ut fructum multum adferatis: & eritis
mei diſcipuli.
9 Prout dilexit me Pater, *ita* & ego
dilexi vos: manete in illa mea charitate.
10 Si præcepta mea obſervaveritis,ma-
nebitis in charitate mea, ſicut ego Patris
mei præcepta ſervavi, & maneo in ejus
charitate.
11 Hæc loquutus ſum vobis, ut gau-
dium illud meum in vobis maneat, &
gaudium veſtrum impleatur.
12 Hoc eſt mandatum illud meum, ut
diligatis alii alios, prout dilexi vos.
13 Majorem charitatem nullus habet,
quàm iſtam,ut quiſpiam animam ſuam de-
ponat pro amicis ſuis.
14 Vos amici mei eritis,ſi feceritis quæ-
cumque ego præcipio vobis.
15 Non ampliùs dicam vos ſervos, quia
ſervus neſcit quid faciat dominus ipſius:
vos autem dixi amicos, quia omnia quæ
audivi à Patre meo,nota feci vobis.
16 Non vos me elegiſtis,ſed ego elegi
vos, & conſtitui vos ut abeuntes fructum
feratis, & fructus veſter maneat: ut quic-
quid petieritis à Patre in nomine meo,
det vobis.
17 Hæc præcipio vobis, ut diligatis
alii alios:
18 Si mundus vos odit, ſcitis me priùs
quàm vos, illos odio habitum.
19 Si ex mundo eſſetis, mundus quod
ſuum eſt amaret: quia verò ex mundo non
eſtis, ſed ego elegi vos ex mundo, pro-
pterea odit vos mundus.
20 Mementote ſermonis illius quem e-
go dixi vobis, Non eſt ſervus major do-
mino ſuo: ſi me perſequuti ſunt & vos
perſequentur:ſi ſermonem meum obſer-
vaverunt, & veſtrum obſervabunt.
21 Sed hæc omnia facient vobis pro-
pter nomen meum,quia non noverunt eum
qui miſit me.
22 Si non veniſſem & loquutus eſſem
eis, peccatum non haberent: nunc autem
non habent quod prætexant peccato ſuo.
23 Qui me odit,is etiam Patrē meū odit.
24 Si opera non feciſſem inter eos quæ
nemo alius fecit, peccatum non haberent:
nunc autem & viderunt, & oderunt tum
me tum Patrem meum.
25 Sed *oportet* ut impleatur ſermo qui
in Lege ipſorum ſcriptus eſt, Oderunt me
immeritò.

26 Quum

26 Quum autem venerit Advocatus il-
le quem ego mittam vobis à Patre, Spi-
ritus, *inquam*, ille veritatis, qui à Patre
emanat, ille teſtabitur de me.
27 Sed & vos teſtabimini, quoniam à
principio mecum eſtis.

CAPUT XVI.

*Chriſtus diſcipulis crucem prædicit, Conſo-
latorem promittens ejuſque officium de-
ſcribens: anguſtias ſuorum mulieri par-
turienti comparat.*

HÆc loquutus ſum vobis, ut ne offen-
damini.
2 Movebunt vos ſynagogis: imò veniet
tempus quum quiſquis vos interemerit,
putet *ſe* cultum præſtare Deo.
3 Et hæc facient vobis, quia non nove-
runt Patrem, neque me.
4 Sed hæc loquutus ſum vobis, ut ubi
venerit hora illa, memineritis eorum,
nempe quod ego *hæc* dixerim vobis: hæc
autem vobis à principio non dixi, quia
vobiſcum eram.
5 Nunc autem abeo ad eum qui miſit
me, & nemo ex vobis interrogat me, *di-
cens*, Quò abis?
6 Sed quia hæc loquutus ſum vobis,
triſtitia implevit cor veſtrum.
7 Sed ego veritatem dico vobis, con-
fert vobis ut ego abeã. Niſi enim abiero,
Advocatus ille non veniet ad vos: ſin au-
tem profectus fuero, mittam eum ad vos.
8 Et quum venerit ille, arguet mundum
de peccato, & de juſtitia, & de judicio:
9 De peccato quidem, eo quòd non cre-
dunt in me:
10 De juſtitia verò, eo quòd ad Patrem
abeam & amplius non conſpicietis me:
11 De judicio autem, eo quòd prin-
ceps hujus mundi condematus ſit.
12 Adhuc multa habeo quæ vobis di-
cam, ſed nunc non poteſtis portare.
13 Quum autem venerit ille, *id eſt*, Spi-
ritus ille veritatis, dux viæ vobis erit in
omnem veritatem, non enim loquetur à
ſemetipſo, ſed quæcumque audierit lo-
quetur: & quæ ventura ſunt, renunciabit
vobis.
14 Ille me glorificabit, quia de meo
accipiet, & renunciabit vobis
15 Omnia quæ habet Pater, mea ſunt:
propterea dixi illum de meo accepturum
& renunciaturum vobis.
16 Pauliſper, & non conſpicietis me:
& rurſum pauliſper, & videbitis me, quia
ego vado ad Patrem.
17 Dixerunt ergo *quidam* ex diſcipu-
lis ejus alii ad alios, Quid eſt hoc quod
dicit nobis, Pauliſper, & non conſpicie-
tis me, & rurſus, pauliſper, & videbitis
me: &, Quia ego vado ad Patrem?
18 Dicebant ergo, Quid illud eſt quod
dicit, Pauliſper? neſcimus quid loquatur.
19 Cognovit autem Jeſus eos velle
ipſum interrogare, & dixit eis, De hoc
quæritis inter vos, quod dixi, Pauliſper,
& non conſpicietis me: & iterum, pau-
liſper, & videbitis me?
20 Amen, amen dico vobis, flebitis vos,
& lamentabimini, mundus autem gaude-
bit: vos verò triſtes eritis, ſed triſtitia
veſtra evadet in gaudium.
21 Mulier, quum parit, dolorem habet,
quoniam advenit hora ejus: poſtquam au-
tem peperit puerulum, jam non meminit
afflictionis, propter gaudium quòd homo
ſit natus in mundum.
22 Et vos igitur nunc quidem triſtitia
tenemini: ſed rurſum videbo vos, & gau-
debit cor veſtrum, & gaudium veſtrum
nemo tollet à vobis.
23 Et illo die me non interrogabitis
quicquam. Amen, amen dico vobis, quæ-
cumque petieritis à Patre in nomine meo,
dabit vobis.
24 Uſque adhuc non petiiſtis quicquam
in nomine meo: petite, & accipietis, ut
gaudium veſtrum ſit plenum.
25 Hæc loquutus ſum vobis per ſimi-
litudines: venit tempus quum non amplius
per ſimilitudines loquar vobis, ſed apertè
de Patre meo nuncium afferam vobis.
26 Illo die in nomine meo petetis: &
non dico vobis me rogaturum Patrem pro
vobis.
27 Ipſe enim Pater amat vos, quia vos
me amaſtis, & crediditis me à Deô pro-
diiſſe.
28 Prodii à Patre, & veni in mundum:
iterum relinquo mundum, & proficiſcor
ad Patrem.
29 Dicunt ei diſcipuli ejus, Ecce, nunc
apertè loqueris, nec ſimilitudinem ul-
lam dicis.
30 Nunc ſcimus te ſcire omnia, nec opus
eſſe tibi ut quis te interroget: per hoc
credimus te à Deo prodiiſſe.
31 Reſpondit eis Jeſus, Nunc creditis?
32 Ecce veniet tempus, & jam venit,
quum diſpergemini unuſquiſque ad ſua,
meque ſolum relinquetis: ſed non ſum
ſolus; nam Pater mecum eſt.
33 Hæc loquutus ſum vobis ut in me
pacem habeatis, in mundo afflictionem
habebitis: ſed confidite, ego vici mun-
dum.

CAPUT XVII.

Chriſti ad Patrem precatio.

HÆc loquutus eſt Jeſus, & ſuſtulit
oculos ſuos in cœlum, dixitque, Pa-
ter venit hora illa: glorifica Filium tuum,
ut & te Filius tuus glorificet:
2 Sicut dediſti ei auctoritatem *in* om-
nem carnem, ut quotquot dediſti ei, det eis
vitam æternam.
3 Hæc eſt autem vita æterna, ut te cog-
noſcant *eſſe* illum ſolum verum Deum, &
quem miſiſti Jeſum Chriſtum.
4 Ego te glorificavi in terra: opus con-
ſummavi quod dediſti mihi ut facerem:
5 Nunc igitur glorifica me tu Pater
apud temetipſum eâ gloriâ quam habui

apud te priùs quàm mundus eſſet.
6 Manifeſtum feci nomen tuum homini-
bus quos dediſti mihi *ſelectos* è mundo:
tui erant,& mihi eos dediſti:& ſermonem
tuum ſervarunt.
7 Nunc noverunt omnia quæ dediſti
mihi à te eſſe.
8 Quia verba quæ tradidiſti mihi tra-
didi eis: & ipſi receperunt, & verè no-
runt me à te prodiiſſe, & crediderunt me
à te miſſum eſſe.
9 Ego pro eis rogo: non pro mundo
rogo, ſed pro *iis* quos dediſti mihi, quia
tui ſunt.
10 Et mea omnia, tua ſunt,& tua, mea
ſunt: & glorificatus ſum in eis.
11 Et non ſum amplius in mundo, ſed
iſti ſunt in mundo, & ego ad te venio. Pa-
ter ſancte, ſerva eos per nomen tuum,
quos dediſti mihi, ut ſint unum, prout *&*
nos.
12 Quum eſſem cum eis in mundo, ego
cuſtodiebam eos per nomen tuum, quos
dediſti mihi, ego cuſtodivi, & nemo ex
eis periit, niſi filius ille perditionis: ut
Scriptura impleretur.
13 Nunc autem ad te venio, & hæc lo-
quor in mundo,ut habeant gaudium meum
plenum apud ſe.
14 Ego tradidi eis ſermonem tuum, &
mundus eos odio habuit,quia non ſunt ex
mundo, prout & ego non ſum ex mundo.
15 Non rogo ut tollas eos è mundo,
ſed ut eos ab impio illo conſerves.
16 Ex mundo non ſunt, prout ego non
ſum ex mundo.
17 Sanctifica eos tua veritate: ſermo
ille tuus veritas eſt.
18 Sicut me miſiſti in mundum, *ita* &
ego miſi eos in mundum.
19 Et eorum cauſa ego ſanctifico me-
ipſum, ut ſint & ipſi ſanctificati in ve-
ritate.
20 Non tantùm autem pro iſtis rogo,
ſed & pro iis qui per ſermonem eorum
crediturі ſunt in me:
21 Ut omnes unum ſint ſicut tu Pater
in me, & ego in te: ut & ipſi in nobis
unum ſint: ut credat mundus me à te miſ-
ſum eſſe.
22 Et ego gloriam, quam dediſti mihi,
dedi eis, ut ſint unum, ſicut & nos unum
ſumus.
23 Ego in eis,& tu in me,ut ſint con-
ſummati in unum, & ut cognoſcat mun-
dus quòd tu me miſeris, & eos diligas,
prout me dilexiſti.
24 Pater,quos dediſti mihi, velim ut
ubi ſum ego,& illi ſint mecum: ut ſpe-
ctent gloriam illam meam quam dediſti
mihi: quia dilexiſti me ante jactum mun-
di fundamentum.
25 Pater juſte, mundus te non novit:
ego autem te novi, & hi noverunt me à
te miſſum eſſe.
26 Et notum ipſis feci nomen tuum, &
notum faciam: ut charitas, quâ dilexiſti
me, ſit in eis, & ego in eis.

CAPUT XVIII.

*Chriſtus in horto capitur, à Petro abne-
gatur, & Pilato traditur.*

HÆc quum dixiſſet Jeſus *egreſſus* abiit
cum diſcipulis ſuis trans torrentem
Cedron, ubi erat hortus, in quem introi-
vit ipſe & diſcipuli ejus.
2 Noverat autem eum locum etiam Ju-
das qui prodebat eum,quia Jeſus frequen-
ter cum diſcipulis ſuis illuc convenerat.
3 Judas ergo quum accepiſſet cohortem,
& à primariis Sacerdotibus ac Phariſæis
miniſtros, venit illuc cum laternis & fa-
cibus & armis.
4 Jeſus itaque ſciens omnia quæ ven-
tura erant in ſe, prodiens dixit eis, Quem
quæritis?
5 Reſponderunt ei, Jeſum Nazarenum:
Dicit ei Jeſus, Ego *is* ſum. Stabat autem
cum eis etiam Judas qui prodebat eum.
6 Ut ergo dixit eis, Ego *is* ſum, abie-
runt retrorſum, & ceciderunt humi.
7 Iterum igitur rogavit eos, Quem quæ-
ritis? illi autem dixerunt, Jeſum Naza-
renum.
8 Reſpondit Jeſus, Dixi vobis me eum
eſſe: ergo ſi me quæritis,ſinite hos abire.
9 Ut impleretur ſermo quem dixerat,
Ex iis quos dediſti mihi, non perdidi
quemquam.
10 Simon autem Petrus quum gladium
haberet,eduxit eum,& feriit ſervum Pon-
tificis maximi, & abſcidit auriculam ejus
dextram. Erat autem nomen ſervo Mal-
chus.
11 Dixit ergo Jeſus Petro, Reconde
gladium tuum in vaginam. Annon bibam
poculum quod dedit mihi Pater?
12 Cohors igitur & tribunus & mini-
ſtri Judæorum comprehenderunt Jeſum,
& vinxerunt eum:
13 Et abduxerunt primùm ad Annam,
erat enim ſocer Caiaphæ, qui erat Ponti-
fex maximus anni illius: is vero miſit
eum vinctum ad Caiapham Pontificem
maximum.
14 Erat autem Caiaphas is qui conſi-
lium dederat Judæis expedire ut unus
homo moreretur pro populo.
15 Sequebatur autem Jeſum Simon
Petrus, & alius diſcipulus. Diſcipulus
verò ille notus erat Pontifici maximo, &
ſimul introiit cum Jeſu in aulam Pontifi-
cis maximi.
16 Petrus autem ſtabat extra ad o-
ſtium, exivit ergo diſcipulus ille alter
qui erat notus Pontifici maximo, & lo-
quutus eſt oſtiariæ,& introduxit Petrum.
17 Dixit ergo Petro ancilla oſtiaria,
Nonne & tu ex diſcipulis es hominis i-
ſtius? Dicit ille, Non ſum.
18 Adſtabant autem ſervi & miniſtri
qui prunas congeſſerant, quia frigus erat,
& ſeſe calefaciebant: erat verò cum eis
etiam

etiam Petrus adſtans, & ſeſe calefaciens.
19 Pontifex maximus ergo interrogavit Jeſum de diſcipulis ejus, & de doctrina ipſius.
20 Reſpondit ei Jeſus, Ego palam loquutus ſum mundo: ego ſemper docui in ſynagoga & in templo, quò undique Judæi conveniunt; & in occulto loquutus ſum nihil:
21 Quid me interrogas? interroga eos qui audierunt quid ſim ipſis loquutus: ecce, hi ſciunt quæ dixerim ego.
22 Hæc autem quum ipſe dixiſſet, unus ex miniſtris qui adſtabat, bacillo cæcidit Jeſum, dicens, Ita*ne* reſpondes Pontifici maximo?
23 Reſpondit ei Jeſus, Si malè loquutus ſum, teſtificare de malo: ſin bene, cur me cædis?
24 Miſerat igitur eum Annas vinctum ad Caiapham Pontificem maximum.
25 Stabat autem Simon Petrus, & *ſeſe* calefaciebat: dixerunt igitur ei, Num & tu ex diſcipulis ejus es? Negavit ille, & dixit, Non ſum.
26 Dicit ei quidam ex ſervis Pontificis maximi, cognatus ejus cujus abſciderat Petrus auriculam, Nonne ego te vidi in horto cum eo?
27 Rurſus ergo negavit Petrus, & ſtatim gallus vocem emiſit.
28 Ducunt ergo Jeſum à Caiapha in Prætorium, erat autem mane:& ipſi non introierunt in Prætorium, ne polluerentur, ſed ut ederent Paſcha.
29 Prodiit ergo Pilatus ad eos,& dixit, Quam accuſationem adfertis adverſus hominem iſtum?
30 Reſponderunt & dixerunt ei, Niſi iſte eſſet facinoroſus, non tradidiſſemus eum tibi.
31 Dicit ergo eis Pilatus,Accipite eum vos, & ſecundùm legem veſtram condemnate eum. Itaque Judæi dixerunt ei,Nobis non licet interimere quemquam.
32 Ut ſermo Jeſu impleretur,quem dixerat, ſignificans qua morte futurum erat ut moreretur.
33 Regreſſus eſt ergo in Prætorium Pilatus, & vocavit Jeſum, dixitque ei, Tu*ne* es rex ille Judæorum?
34 Reſpondit ei Jeſus, A te ipſo ne tu hoc dicis, an alii dixerunt tibi de me?
35 Reſpondit Pilatus, Num quid ego Judæus ſum?gens tua & primarii Sacerdotes tradiderunt te mihi:quid feciſti?
36 Reſpondit Jeſus,Regnum meum non eſt ex hoc mundo: ſi ex hoc mundo eſſet regnum meum, miniſtri mei certaſſent ne traderer Judæis: nunc autem regnum meum non eſt hinc.
37 Dixit ergo ei Pilatus,Ergo rex es tu? Reſpondit Jeſus, Tu dicis me regem eſſe: ego ad hoc genitus ſum, & ad hoc veni in mundum ut dem teſtimonium veritati. Quiſquis eſt ex veritate, audit vocē meā.
38 Dicit ei Pilatus, Quid eſt veritas? Et quum hoc dixiſſet, rurſum prodiit ad Judæos, & dixit eis, Ego nullum invenio crimen in eo.
39 Eſt autem vobis conſuetudo ut unum dimittam vobis in Paſcha: vultiſne ergo dimittam vobis regem illum Judæorum?
40 Clamitarunt autem rurſum omnes dicentes, Nequaquam iſtum, ſed Barabbam:erat autem ille Barabbas latro.

CAPUT XIX.

Hiſtoria paſſionis, mortis & ſepulturæ Chriſti.

Tunc ergo aſſumpſit Jeſum Pilatus & flagellavit.
2 Et milites contexuerunt coronam è ſpinis, & impoſuerunt ipſius capiti, & pallio purpureo induerunt eum.
3 Et dicebant, Ave rex Judæorum. Et bacillis eum cædebant.
4 Prodiit ergo rurſum Pilatus foras, & dixit eis, Ecce, adduco vobis eum foras, ut noveritis me nullum in eo crimen invenire.
5 Prodit ergo Jeſus foras,gerens ſpineā illam coronam, & purpureum illud pallium. Et dixit eis *Pilatus*, Ecce homo.
6 Quum autem intuiti eſſent eum primarii Sacerdotes & *eorum* miniſtri, clamitarunt, dicentes, Crucifige, crucifige. Dicit eis Pilatus, Accipite eum vos, & crucifigite, ego enim non invenio in eo crimen.
7 Reſponderunt ei Judæi, Nos legem habemus, & ſecundùm legem noſtram debet mori, quia Filium Dei ſe fecit.
8 Quum ergo audiviſſet Pilatus hunc ſermonem, magis metuit.
9 Et rurſus ingreſſus eſt in Prætorium, & dixit Jeſu, Unde es tu? Jeſus autem reſponſum ei non dedit.
10 Dicit ergo ei Pilatus, Mihi non loqueris? neſcis me poteſtatem habere crucifigendi te, & poteſtatem habere te dimittendi?
11 Reſpondit Jeſus, Non haberes poteſtatem adverſum me ullam, niſi *hoc* tibi datum eſſet ſupernè:propterea qui me tradidit tibi, majus peccatum habet.
12 Ex eo *tempore* ſtudebat Pilatus eum dimittere: Judæi verò clamabant, dicentes,Si hunc dimiſeris, non es amicus Cæſaris: quicumque ſe regem facit, contradicit Cæſari.
13 Pilatus ergo quum audiſſet hunc ſermonem, eduxit foras Jeſum, conſeditque in tribunali, in loco qui dicitur Lithoſtrotos, Hebraicè autem Gabbatha.
14 Erat autem paraſceve Paſchæ, hora verò quaſi ſexta: tum dicit Judæis, Ecce, rex veſter.
15 Illi verò clamitarunt, Tolle, tolle, crucifige eum. Dicit eis Pilatus, Regem veſtrum crucifigam? Reſponderunt primarii Sacerdotes, Non habemus regem niſi Cæſarem.

16 Tunc ergò tradidit eum ipſis ut cru-
cifigeretur. Aſſumpſerunt autem Jeſum, &
abduxerunt.
17 Et *ipſe* portans crucem ſuam pro-
diens venit in eum locum qui dicitur Cal-
variæ, Hebraicè autem Golgotha.
18 Ubi crucifixerūt eum, & cum eo alios
duos, hinc & hinc, medium autem Jeſum.
19 Scripſit autem etiam titulum Pila-
tus, & impoſuit cruci. Erat verò ſcriptum,
JESUS NAZARENUS REX
ILLE JUDÆORUM.
20 Hunc ergo titulum multi Judæo-
rum legerunt: quia propè civitatem erat
locus ubi crucifixus erat: & erat ſcriptum
Hebraicè, Græcè, & Romanè.
21 Dixerunt igitur Pilato primarii
Sacerdotes Judæorum, Ne ſcribito, Rex
ille Judæorum: ſed illum dixiſſe, Rex
ſum Judæorum.
22 Reſpondit Pilatus, Quod ſcripſi,
ſcripſi.
23 Milites ergò quum crucifixiſſent Je-
ſum, acceperunt ejus veſtimenta, (& fece-
runt quatuor partes, unicuique militi par-
tem) & tunicam: erat autem tunica inſu-
tilis, à ſummo contexta tota.
24 Dixerunt ergo inter ſe, Ne finda-
mus eam, ſed ſortiamur de illa cujus fu-
tura ſit: ut Scriptura impleretur, dicens,
Partiti ſunt veſtimenta mea ſibi, & ſuper
veſte mea jecerunt ſortem. Milites igitur
hæc fecerunt.
25 Stabant autem juxta crucem Jeſu,
mater ejus & ſoror matris ejus, Maria Cle-
opæ *uxor*, & Maria Magdalene.
26 Quum vidiſſet ergo Jeſus matrem
ac diſcipulum adſtantem quem diligebat,
dicit matri ſuæ, Mulier, ecce filius tuus.
27 Deinde dicit diſcipulo, Ecce mater
tua. Et ex illa hora recepit eam diſcipu-
lus ille domum ſuam.
28 Poſtea, quum ſciret Jeſus *reliqua*
omnia jam eſſe peracta, ut conſummaretur
Scriptura, dixit, Sitio.
29 Vas igitur *illic* erat poſitum aceto
plenum. Illi verò impleverunt ſpongiam
aceto, & hyſſopo circumdatam admove-
runt ori ejus.
30 Quum autem accepiſſet Jeſus ace-
tum, dixit, Conſummatum eſt, & inclina-
to capite tradidit ſpiritum.
31 Judæi ergo, ut non manerent in cru-
ce corpora Sabbatho, quoniam erat Para-
ſceve, (erat enim magnus dies illius Sabba-
thi) rogaverunt Pilatum ut confringeren-
tur eorum crura, ac tollerentur.
32 Venerunt ergo milites, & prioris
quidem *latronis* confregerunt crura, & al-
terius qui crucifixus fuerat cum eo.
33 Ad Jeſum autem quum veniſſent, ut
viderunt eum jam mortuum, non confre-
gerunt ejus crura:
34 Sed quidam ex militibus lanceâ la-
tus ejus fodit, & ſtatim exivit ſanguis &
aqua.
35 Et qui vidit, teſtatur, & firmum eſt
teſtimonium ejus: ille, *inquam*, ſcit ſe
vera dicere, ut & vos credatis.
36 Facta ſunt enim hæc ut Scriptura
impleretur, *dicens*, Non conteretur *ullum*
os ipſius.
37 Et rurſus alia Scriptura dicit, In-
tuebuntur quem transfixerunt.
38 Poſt hæc autem rogavit Pilatum Jo-
ſephus Arimathæenſis (ut qui eſſet diſci-
pulus Jeſu, ſed occultus propter metum
Judæorum) ut tolleret corpus Jeſu: quod
permiſit Pilatus. Venit ergo, & ſuſtulit
corpus Jeſu.
39 Venit autem & Nicodemus, (is qui
venerat ad Jeſum nocte primùm) ferens
miſturam myrrhæ & aloes libras quaſi
centum.
40 Acceperunt ergo corpus Ieſu, & ob-
vinxerunt illud linteis cum aromatibus,
ſicut mos eſt Judæis funerare.
41 In eo autem loco ubi fuerat cruci-
fixus, erat hortus, & in horto monumen-
tum novum, in quo nondum quiſquam
poſitus fuerat.
42 Ibi ergo, propter Paraſceven Ju-
dæorum, quod monumentum illud propè
eſſet, poſuerunt Jeſum.

CAPUT XX.

Reſurrectio Chriſti quomodo facta & patefacta.

PRimo verò die hebdomadis Maria
Magdalene venit mane, quum adhuc
tenebræ eſſent, ad monumentum: cernit-
que lapidem illum ſublatum à monumen-
to.
2 Currit ergo & venit ad Simonem
Petrum, & ad alterum illum diſcipulum
quem amabat Jeſus, & dicit eis, Suſtule-
runt Dominum è monumento, & neſci-
mus ubi poſuerint eum.
3 Exivit ergo Petrus, & alter ille di-
ſcipulus, & venerunt ad monumentum.
4 Currebant autem duo ſimul: ſed alter
ille diſcipulus præcurrit citiùs Petro, ve-
nitque prior ad monumentum.
5 Et quum ſe incurvaſſet, cernit poſita
lintea: non tamen introivit.
6 Venit ergo Simon Petrus ſequens
eum, & introivit in monumentum, & con-
ſpexit lintea *ibi* poſita:
7 Et ſudarium quod fuerat ſuper caput
ejus, non cum linteis poſitum, ſed ſeor-
ſim involutum in unum locum.
8 Tunc ergo introivit etiam alter ille
diſcipulus, qui venerat prior ad monu-
mentum, viditque & credidit.
9 Nondum enim noverant Scripturam,
videlicet quod oporteret eum ex mortuis
reſurgere.
10 Redierunt ergo illi diſcipuli ad ſuos.
11 Maria verò flens ſtabat ad monumen-
tum, foris. Dum ergo fleret, incurvavit ſe
in monumentum.
12 Et conſpexit duos Angelos alba-
tos, ſedentes, unum ad caput, & alterum
ad

ad pedes, *illic* ubi jacuerat corpus Jeſu:
13 *Qui* etiam dixerunt ei, Mulier
quid fles? Dicit eis, Suſtulerunt Domi-
num meum, nec ſcio ubi poſuerunt eum.
14 Et quum hæc dixiſſet, convertit ſe
retrorſum, conſpexitque Jeſum ſtantem,
nec ſciebat Jeſum eſſe.
15 Dicit ei Jeſus, Mulier quid fles?
quem quæris? Illa putans olitorem eſſe,
dicit ei, Domine, ſi tu ipſum aſporta-
ſti, dicito mihi ubi poſueris eum, & ego
eum tollam.
16 Dicit ei Jeſus, Maria. Illa ſe con-
vertens dicit ei, Rabboni, quod dicitur
Magiſter.
17 Dicit ei Jeſus, Ne me tangito:
nondum enim aſcendi ad Patrem meum:
ſed proficiſcere ad fratres meos, & dic
eis, Aſcendo ad Patrem meum, & Patrem
veſtrũ, & Deum meum, & Deum veſtrum.
18 Venit Maria Magdalene annuncians
diſcipulis quòd vidiſſet Dominum, &
quòd ea ſibi dixiſſet.
19 Quum ergo veſpera eſſet, die illo
primo hebdomadis, & fores eſſent clauſæ
illic ubi erant diſcipuli congregati pro-
pter metum Judæorum, venit Jeſus: ſte-
titque in medio *ipſorum*, & dixit eis,
Pax vobis.
20 Et quum hæc dixiſſet, oſtendit eis,
manus ac latus ſuum. Gaviſi ſunt ergo di-
ſcipuli viſo Domino.
21 Dicit autem eis iterum, Pax vobis;
ſicut miſit me Pater, ita & ego mitto
vos.
22 Et quum hæc dixiſſet, afflavit *eos:*
& dixit eis, Accipite Spiritum ſanctum.
23 Si quorum remiſeritis peccata, re-
mittuntur eis: ſi quorum retinueritis, re-
tenta ſunt.
24 Thomas autem, unus ex duode-
cim, qui dicitur Didymus, non erat cum
eis, quando venerat Jeſus.
25 Dixerunt igitur ei alii diſcipuli,
Vidimus Dominum: Ille verò dixit eis,
Niſi videro in manibus ejus veſtigium
clavorum, & immiſero digitum meum in
veſtigium clavorum, & immiſero manum
meam in latus ejus, nequaquam credam.
26 Octo verò poſt diebus rurſus erant
diſcipuli ejus intus, & Thomas cum iis:
venit Jeſus foribus clauſis, & ſtetit in
medio *ipſorum*, & dixit, Pax vobis.
27 Deinde dicit Thomæ, Infer digi-
tum tuum huc, & vide manus meas, &
profer manum tuam, & immitte in latus
meum, & ne eſto incredulus, ſed credens.
28 Reſpondit autem Thomas, & dixit,
Domine mi, & Deus mi.
29 Dicit ei Jeſus, Quia vidiſti me,
Thoma, credidiſti: beati qui non vide-
runt, & crediderunt.
30 Multa verò etiam alia ſigna edidit
Jeſus in diſcipulorum ſuorum conſpectu,
quæ non ſunt ſcripta in hoc libro.
31 Hæc autem ſcripta ſunt, ut creda-
tis Jeſum eſſe Chriſtum illum Filium Dei
& ut credentes vitam habeatis per nomen
ejus.

CAPUT XXI.

Apparitio Chriſti, & ſermo ad Petrum.

POſtea ſeſe conſpiciendum præbuit
rurſus Jeſus diſcipulis apud mare Ti-
beriadis: ſic autem ſeſe conſpiciendum
præbuit:
2 Erant ſimul Simon Petrus & Tho-
mas qui dicitur Didymus, & Nathanaël
qui erat ex Cana *urbe* Galilææ, & *filii*
Zebedæi, aliique ex diſcipulis ejus duo.
3 Dicit eis Simon Petrus, Abeo piſca-
tum. Dicunt ei, Imus & nos tecum. Exie-
runt, & aſcenderunt in navigium ſtatim:
& illa nocte nihil ceperunt.
4 Mane verò jam exorto, ſtetit Jeſus
ad littus: neſciebant tamen diſcipuli Je-
ſum eſſe.
5 Dicit igitur eis Jeſus, Pueri, num quid
obſonii habetis? Reſponderunt ei, Non.
6 At ille dixit eis, Conjicite rete in
dextram navigii partem, & invenietis.
Conjecerunt ergo, & nequibant amplius
illud trahere præ multitudine piſcium.
7 Dicit ergo diſcipulus ille, quem di-
ligebat Jeſus, Petro, Dominus eſt. Simon
ergo Petrus quum audiſſet Dominum
eſſe, amiculum præcinxit, (erat enim nu-
dus) & abjecit ſe in mare.
8 Alii verò diſcipuli navigio venerunt,
(non enim longè aberant à terra, ſed cir-
citer cubitis ducentis) trahentes rete *ple-
num* piſcium.
9 Ut autem deſcenderunt in terram,
cernunt prunas poſitas, & piſcem impo-
ſitum, & panem.
10 Dicit eis Jeſus, Adferte ex piſci-
bus quos modò cepiſtis.
11 Aſcendit Simon Petrus, & traxit
rete in terram, plenum magnis piſcibus
centum quinquaginta tribus: & quum
tot eſſent, non eſt fiſſum rete.
12 Dicit eis Jeſus, Venite, prandete:
Nullus autem diſcipulorum audebat eum
interrogare, Tu quis es? quum ſcirent
Dominum eſſe.
13 Venit ergo Jeſus, & accipit panem,
& dat eis, & piſcem ſimiliter.
14 Iſta jam tertia vice conſpicuum ſeſe
præbuit Jeſus diſcipulis ſuis, poſtquam
ſuſcitatus fuerat ex mortuis.
15 Quum ergo prandiſſent, dicit Si-
moni Petro Jeſus, Simon *fili* Jonæ, dili-
gis me plus quàm hi? Dicit ei, Certè, Do-
mine, tu noſti quòd amem te. Dicit ei,
Paſce agnos meos.
16 Dicit ei rurſum ſecundò, Simon *fili*
Jonæ, diligis me? Ait illi, Certè, Domi-
ne, tu noſti quòd amem te. Dicit ei, Paſce
oves meas.
17 Dicit ei tertiò, Simon *fili* Jonæ,
amas me? Triſtitia fuit affectus Petrus
quòd tertiò dixiſſet ipſi, Amas me? Di-
xitque ei, Domine, tu omnia noſti: tu

noſti quòd amem te. Dicit ei Jeſus, Paſce
oves meas.
18 Amen amen dico tibi, quum eſſes
junior, cingebas te, & ambulabas quò
volebas: quum autem ſenueris, extendes
manus tuas, & alius te cinget, & tranſ-
feret quò noles.
19 Hoc autem dixit, ſignificans quâ
morte glorificaturus eſſet Deum. Et quum
hoc dixiſſet, dicit ei, Sequere me.
20 Converſus Petrus cernit illum diſ-
cipulum quem diligebat Jeſus, ſequentem,
qui & recubuerat in cœna illa ſuper pe-
ctus ejus, & dixerat, Domine, Quis eſt
ille qui te prodit?
21 Hunc ergo quum vidiſſet Petrus,
dicit Jeſu, Domine, hic autem quid?
22 Dicit ei Jeſus, Si velim eum ma-
nere donec veniam, quid ad te? tu me
ſequere.
23 Exiit ergo ſermo iſte inter fratres,
diſcipulum illum non moriturum: ſed
non dixerat ei Jeſus, Non morietur: ſed,
Si eum velim manere donec veniam, quid
ad te?
24 Hic eſt diſcipulus ille qui de his
teſtatur, & hæc ſcripſit: & ſcimus fir-
mum eſſe teſtimonium ejus.
25 Sunt autem & alia multa quæ fecit
Jeſus, quæ ſi ſcribantur ſigillatim, ne
mundum quidem ipſum opinor capturum
eos qui ſcriberentur libros, Amen.

ACTA
APOSTOLORUM.
CAPUT I.

Aſcenſio Chriſti in cœlum. Devotio Apoſtolorum. Electio Matthiæ in locum Judæ.

PRimum quidem librum confeci,
Theophile, de omnibus quæ cœpit
Jeſus & facere, & docere,
2 Ad *eum* uſque diem quo, quum
præcepta dediſſet Apoſtolis quos per
Spiritum ſanctum elegerat, ſurſum re-
ceptus eſt.
3 Quibus etiam ſeſe, poſtquam paſſus
fuit, exhibuit vivum cum multis certiſ-
ſimis ſignis, per dies quadraginta con-
ſpectus ab eis, & dicens quæ ad regnum
Dei *ſpectant*.
4 Et cum illis conveniens mandavit
eis ne abſcederent Hieroſolymis, ſed ut
exſpectarent promiſſionem Patris, Quam,
inquit, audiſtis ex me.
5 Nam Johannes quidem baptizavit
aqua, vos autem baptizabimini Spiritu
ſancto iſtis non multis poſt diebus.
6 Quum igitur illi conveniſſent, in-
terrogarunt eum dicentes, Domine, num
hoc tempore reſtitues regnum Iſraeli?
7 Dixit autem ad illos, Non eſt veſtrum
noſſe tempora ſive oportunitates quas Pa-
ter in ſua ipſius auctoritate ſtatuit.
8 Sed recipietis virtutem Spiritus
ſancti, poſtquam ſupervenerit in vos, eri-
tiſque mihi teſtes & Hieroſolymis, & in
tota Judæa, & Samaria, & uſque ad ulti-
mas terras.
9 Et quum hæc dixiſſet, aſpicientibus
ipſis elevatus eſt: & nubes ſuſceptum eum
abſtulit ab oculis eorum.
10 Et quum eſſent intentis in cœlum
oculis, eo proficiſcente, ecce, viri duo ad-
ſtiterunt illis albo veſtitu:
11 Qui & dixerunt, Viri Galilæi,
quid ſtatis intuentes in cœlum? hic Jeſus
qui ſurſum receptus eſt *diſcedens* à vobis
in cœlum, ita veniet quemadmodum
ſpectaſtis eum proficiſcentem in cœlum.
12 Tunc reverſi ſunt Hieroſolymam à
monte qui vocatur Oliveti, qui eſt prope
Hieroſolymam diſtans itinere Sabbathi.
13 Et quum introiſſent aſcenderunt in
cœnaculum ubi commorabantur & Pe-
trus & Jacobus, & Johannes, & Andreas,
Philippus & Thomas, Bartholomæus, &
Matthæus, Jacobus *filius* Alphæi & Si-
mon Zelotes, & Judas Jacobi *frater*.
14 Hi omnes perdurabant concordi-
ter *in* precibus & ſupplicationibus cum
uxoribus & Maria matre Jeſu, & cum ip-
ſius fratribus.
15 Et per eos dies quum aſſurrexiſſet
Petrus in medio diſcipulorum, dixit, (e-
rat autem turba capitum eodem *loci* quaſi
centum viginti)
16 Viri fratres, oportuit impleri Scri-
pturam hanc, quam prædixit Spiritus
ſanctus per os Davidis, de Juda, qui fuit
viæ dux iis qui comprehenderunt Jeſum:
17 Annumerabatur enim nobiſcum, &
ſortitus erat ſortem miniſterii hujus.
18 Is igitur acquiſivit agrum ex mer-
cede injuſtitiæ: & præcipitatus crepuit
medius, & effuſa ſunt omnia viſcera ejus:
19 Innotuitque omnibus habitanti-
bus Hieroſolymis: adeò ut vocetur ager
ille propria ipſorum lingua, Aceldama,
hoc eſt, ager ſanguinis.
20 Scriptum eſt enim in libro Pſal-
morum, Fiat commoratio ejus deſerta, &
non ſit qui habitet in ea. Et, Epiſcopa-
tum ejus accipiat alius.
21 Oportet igitur ex iis viris qui no-
biſcum convenerunt toto tempore quo
Dominus Jeſus verſatus eſt inter nos,
22 Exorſus a Baptiſmo Johannis, ad
eum uſque diem quo ſurſum receptus eſt
à nobis, unum fieri nobiſcum teſtem re-
ſurrectionis ejus.
23 Statuerunt igitur duos, Joſephum
vocatum Barſaban, qui cognominabatur
Juſtus, & Matthiam.
24 Et orantes dixerunt, Tu Domine
qui corda omnium noſti, oſtende utrum
elegeris ex his duobus:
25 Ut accipiat ſortem miniſterii hu-
jus & Apoſtolatûs, à quo aberravit
Judas,

Judas, ut abiret in locum ſuum.

26 Jecerunt igitur ſortes eorum, & cecidit ſors ſuper Matthiam, qui communibus calculis allectus eſt cum undecim Apoſtolis.

CAPUT II.

Solennitas primæ Pentecoſtes N.T. in effuſione Spiritus Sancti, in concione Apoſtolorum, nominatim Petri, converſione auditorum, & communione ſanctorum.

QUum autem adveniſſet dies Pentecoſtes, erant omnes concorditer eodem *loci*.

2 Tum exſtitit repentè ſonitus è cœlo tamquam ruentis flatus violenti, qui replevit totam domũ ubi erant conſidentes.

3 Et viſæ ſunt eis diſpertitæ linguæ inſtar ignis, *qui* etiam ſedit ſuper unumquemque eorum.

4 Repleti ſunt autem omnes Spiritu ſancto, cœperuntque loqui aliis linguis, prout Spiritus ille dabat eis effari.

5 Erant verò Hieroſolymis habitantes Judæi viri religioſi, ex omni natione *eorum* qui ſub cœlo *ſunt*.

6 Orto autem hoc rumore, convenit multitudo, & conturbata fuit quod audiret unuſquiſque *ſua* propria lingua ipſos loquentes.

7 Obſtupeſcebant autem omnes ac mirabantur, dicentes alii ad alios, Nonne ecce omnes iſti qui loquuntur, Galilæi ſunt?

8 Quomodo igitur nos audimus eos ſua quiſque lingua in qua nati ſumus?

9 Parthi & Medi & Elamitæ,& qui incolimus Meſopotamiam, Judæamque & Cappadociam, Pontum & Aſiam.

10 Phrygiam & Pamphyliam, Ægyptum & partes Libyæ quæ eſt ſecundum Cyrenen, & advenæ Romani, tum Judæi tum Proſelyti.

11 Cretes & Arabes, audimus eos loquentes noſtris linguis magnifica Dei *facta*.

12 Obſtupeſcebant igitur omnes, & hæſitabant, dicentes alius ad alium, Quid hoc ſibi vellet?

13 Alii verò ſannis *eos* exequentes dicebant, Vino dulci pleni ſunt.

14 Conſiſtens autem Petrus cum undecim, extulit vocem ſuam,& affatus eſt eos, dicens, Viri Judæi, *voſque* omnes qui habitatis Hieroſolymis, hoc vobis notum eſto,& auribus percipite verba mea.

15 Non enim, ut vos præſumitis, iſti ebrii ſunt, quum ſit hora diei tertia:

16 Sed hoc illud eſt, quod dictum eſt per Prophetam Joëlem,

17 Et erit ultimis temporibus, (dicit Deus) effundam ex Spiritu meo in quamvis carnem: & prophetabunt filii veſtri & filiæ veſtræ, & juvenes veſtri viſiones videbunt, & ſeniores veſtri ſomnia ſomniabunt.

18 Et quidem in ſervos meos & in ancillas meas in diebus illis effundam ex Spiritu meo, & prophetabunt.

19 Et edam prodigia in cœlo ſurſum, & ſigna in terra deorſum, ſanguinem & ignem & vaporem fumi.

20 Sol convertetur in tenebras, & luna in ſanguinem, priuſquam veniat dies ille Domini magnus & illuſtris.

21 Et futurum eſt ut quicumque invocaverit nomen Domini ſervetur.

22 Viri Iſraelitæ, audite ſermones iſtos: Jeſum illum Nazaræum, virum à Deo approbatum apud vos præſtantibus factis & prodigiis & ſignis quæ edidit per eum Deus in medio veſtri, ſicut & ipſi noſtis,

23 Hunc, *inquam*, definito illo conſilio & præcognitione Dei deditum quum accepiſſetis, manibus ſceleratis *cruci* affixum interemiſtis.

24 Quem Deus ſuſcitavit, ſolutis doloribus mortis, eo quòd fieri non poterat ut ipſe ab ea retineretur.

25 David enim dicit de eo, Proſpiciebam Dominum in conſpectu meo ſemper: quoniam eſt mihi ad dexteram, ne concutiar.

26 Propterea oblectatum eſt cor meum & exſultavit lingua mea: atque adeo caro mea commorabitur cum ſpe:

27 Quoniam non deſeres animam meam apud inferos, nec ſines ſanctum illum tuum ſentire corruptionem.

28 Notas mihi feciſti vias vitæ, replebis me jucunditate in tuo conſpectu.

29 Viri fratres, licet liberè dicere apud vos de patriarcha Davide, eum & obiiſſe & ſepultum eſſe, & monumentum ejus eſſe apud nos ad hunc uſque diem.

30 Propheta igitur quum eſſet, & ſciret Deum jurejurando ſibi juraſſe, fore ut ex fructu lumbi ipſius, quod ad carnem attinet, Chriſtum illum ſuſcitaret, *quem* collocaret ſuper ejus throno:

31 Præſcius loquutus eſt de reſurrectione Chriſti, non derelictam eſſe apud inferos animam ejus, neque carnem ejus ſenſiſſe corruptionem.

32 Hunc Jeſum ſuſcitavit Deus: cujus *rei* omnes nos ſumus teſtes.

33 Itaque dextra Dei ſurſum ſublatus & promiſſum Spiritum ſanctum adeptus à Patre, effudit hoc quod vos nunc cernitis & auditis.

34 Nec enim David aſcendit in cœlos: ſed dicit ipſe, Dixit Dominus Domino meo, Sede ad dextram meam:

35 Uſquedum ſtatuero inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.

36 Certò ſciat ergo tota domus Iſraelis quòd Deus hunc fecerit Dominum & Chriſtum, hunc ipſum, *inquam*, Jeſum quem vos crucifixiſtis.

37 Qui verò hæc audierunt compuncti

ſunt

ſunt corde, & dixerunt ad Petrum ac
reliquos Apoſtolos, Quid faciemus viri
fratres?
38 Petrus autem ait ad eos, Reſipiſcite,
& baptizetur unuſquiſque veſtrûm in no-
men Jeſu Chriſti in remiſsionem peccato-
rum: & accipietis donum Spiritus ſancti.
39 Vobis enim *facta* eſt promiſsio, &
liberis veſtris,& omnibus longè poſt *fu-
turis*, quoſcumque videlicet advocave-
rit Dominus Deus noſter.
40 Aliiſque ſermonibus plurimis ob-
teſtabatur, & exhortabatur *eos*, dicens,
Servamini ex gente iſta prava.
41 Qui ergo libenter receperunt ſermo-
nes ejus, baptizati ſunt, & additæ ſunt
Eccleſiæ die illo animæ quaſi ter mille.
42 Perdurabant autem in doctrina A-
poſtolorum, & communicatione,& fracti-
one panis, & precibus.
43 Obortus eſt autem omnibus metus:
multaque prodigia & ſigna per Apoſtolos
fiebant.
44 Omnes autem qui credebant, erant
eodem *loci*,& habebant omnia communia.
45 Et poſſeſsiones ac facultates ven-
debant, & diſpertiebant ea omnibus,
prout cuique opus erat.
46 Et quotidie perdurantes concordi-
ter in templo, ac frangentes domatim pa-
nem, capiebant cibum cum exſultatione
& ſimplicitate cordis:
47 Laudantes Deum & habentes gra-
tiam apud totum populum. Dominus au-
tem addebat quotidie Eccleſiæ qui ſalvi
fierent.

CAPUT III.

Petri miraculum,& concio pœnitentialis & Evangelica.

CÆterum Petrus & Johannes ſimul
aſcendebant in templum, ſub ho-
ram precationis, *nempe* nonam.
2 Quidam autem vir claudus ab utero
matris ſuæ, portabatur: quem ponebant
quotidie ad portam templi quæ dicitur
Specioſa, ut peteret eleemoſynam ab in-
gredientibus in templum.
3 Is quum vidiſſet Petrum ac Johannem
ingreſſuros in templum, rogavit ut elee-
moſynam acciperet.
4 Intentis autem in eum oculis Petrus
cum Johanne, dixit, Aſpice ad nos.
5 Ille igitur attendebat eos, ſperans ſe
aliquid ab eis accepturum.
6 Petrus autem dixit, Argentum & au-
rum non eſt mihi: quod autem habeo, hoc
tibi do, In nomine Jeſu Chriſti Naza-
ræi ſurge & ambula.
7 Et prehenſa manu ejus dextera,erexit
eum: illico verò ſolidatæ ſunt plantæ ip-
ſius ac malleoli.
8 Et exſiliens ſtetit, & ambulavit, &
ingreſſus eſt cum eis in templum, ambu-
lans & ſaliens, & laudans Deum.
9 Viditque eum totus populus ambu-
lantem & laudantem Deum.
10 Et eum agnoverunt illum eſſe qui
ad *petendam* eleemoſynam ſedebat ad
Specioſam portam templi: & impleti
ſunt pavore & ſtupore ſuper eo quod ei
contigerat.
11 Quum autem claudus ille qui ſana-
tus fuerat teneret Petrum & Johannem,
cucurrit totus populus ad eos in porticum
quæ appellatur Solomonis,expavefactus.
12 Quo viſo Petrus reſpondit populo,
Viri Iſraelitæ, quid miramini de hac re?
aut quid intentos oculos in nos habetis,
quaſi propria poteſtate aut pietate effece-
rimus ut hic ambulet!
13 Deus ille Abrahami & Iſaaci & Ja-
cobi, Deus, *inquam*, Patrum noſtrorum
glorificavit Filium ſuum Jeſum,quem vos
tradidiſtis & abnegaſtis in conſpectu Pi-
lati, quum ille judicaſſet eſſe dimitten-
dum.
14 Vos autem ſanctum illum & juſtum
abnegaſtis, & poſtulaſtis homicidam con-
donari vobis:
15 Principem autem vitæ interemiſtis,
quem Deus ſuſcitavit à mortuis: cujus
rei nos teſtes ſumus.
16 Et per fidem in nomine ipſius,hunc
quem conſpicitis ac noſtis, confirmavit
nomen ipſius: fides (inquam) quæ per
ipſum *eſt*, dedit iſti integritatem hanc
coram omnibus vobis.
17 Sed nunc, fratres, ſcio vos per
ignorantiam *iſta* feciſſe, ſicut & primores
veſtros.
18 Deus autem quæ prænunciaverat
per os omnium Prophetarum ſuorum,
Chriſtum ſuum perpeſſurum, ita implevit.
19 Reſipiſcite igitur, & convertite
vos, ut deleantur peccata veſtra: poſt-
quam venerint tempora refrigerationis à
conſpectu Domini,
20 Et miſerit priùs prædicatum vobis
Jeſum Chriſtum:
21 Quem oportet quidem cœli ca-
piant, uſque ad tempora reſtitutionis om-
nium, de quibus loquutus eſt Deus à ſe-
culo per os omnium ſanctorum ſuorum
Prophetarum.
22 Moſes etenim ad Patres dixit, Pro-
phetam ſuſcitabit vobis Dominus Deus
veſter ex fratribus veſtris, ſicut me: au-
dietis eum in omnibus quæ loquutus fu-
erit vobis.
23 Futurum eſt autem ut quiſquis non
auſcultarit Prophetam illum, diſperdatur
è populo.
24 Sed & omnes Prophetæ à Samuele
& deinceps iis qui fuerunt, quotquot
loquuti ſunt, etiam prænunciarunt dies
iſtos.
25 Vos eſtis filii Prophetarum & pacti
quod pepigit Deus erga patres noſtros,
dicens ad Abrahamum, Et in ſemine tuo
benedictionem conſequentur omnes fa-
miliæ terræ.
26 Vobis primùm Deus ſuſcitatum
Filium

Filium ſuum Jeſum miſit, qui benedice-
ret vobis,unoquoque *ſeſe* avertente à pra-
vitatibus veſtris.

CAPUT IV.

Petrus & Johannes intrepidè coram Senioribus populi, cauſam Chriſti agunt, intereà diſcipuli precibus invigilant & communione bonorum coaleſcunt.

LOquentibus autem ipſis ad populum,
ſupervenerunt Sacerdotes & præfe-
ctus templo & Sadducæi:
2 Moleſtè ferentes quòd docerent po-
pulum, & annunciarent in nomine Jeſu
reſurrectionem ex mortuis.
3 Et injecerunt eis manus, poſuerunt-
que eos in cuſtodia in poſterum diem.
Nam erat jam veſpera.
4 Multi verò eorum qui audierant hunc
ſermonem, crediderunt: & factus eſt nu-
merus virorum quaſi quinquies mille.
5 Factum eſt autem poſtero die ut con-
gregarentur primores eorum & Seniores
& Scribæ Hieroſolymis:
6 Et Annas Pontifex maximus, &
Caiaphas & Johannes & Alexander, &
quotquot erant ex genere Pontificio.
7 Quum igitur ſtatuiſſent eos in me-
dio, percontati ſunt, Quâ poteſtate aut
quo nomine vos hoc feciſtis?
8 Tunc Petrus repletus Spiritu ſancto
dixit eis, Primores populi, & Seniores
Iſraelis.
9 Quandoquidem de nobis hodie quæ-
ſtio habetur ſuper beneficio in hominem
infirmum *collato*, quomodo *videlicet* iſte
ſervatus ſit:
10 Notum ſit omnibus vobis, & toti
populo Iſraelitico, per nomen Jeſu Chri-
ſti Nazaræi, quem vos crucifixiſtis, quem
Deus ſuſcitavit ex mortuis, per hoc, *in-
quam*, iſtum adſtare ſanum in veſtro con-
ſpectu.
11 Hic eſt lapis ille pro nihilo habitus
à vobis ædificantibus, qui factus eſt ca-
put anguli.
12 Nec eſt in alio quoquam ſalus, nec
enim aliud nomen eſt ſub cœlo quod da-
tum ſit inter homines, per quod oporteat
nos ſervari.
13 Conſpecta verò Petri in dicendo li-
bertate & Johannis, compertoque homi-
nes eſſe illiteratos & idiotas, admira-
bantur, & agnoſcebant eos cum Jeſu fu-
iſſe.
14 Et hominem illum, qui ſanatus fue-
rat, cernentes ſtantem cum eis,nihil pote-
rant contradicere.
15 Juſſis autem ipſis extra concilium
abire,conferebant inter ſe,
16 Dicentes,Quid faciemus hominibus
iſtis?conſpicuum enim ſignum editum eſſe
per eos, manifeſtum eſt omnibus habi-
tantibus Hieroſolymis, nec id poſſumus
negare.
17 Sed ne *id* amplius ſerpat in popu-
lum, minaciter interminemur eis ne poſt-
hac ulli hominum loquantur in nomine
iſto.
18 Itaque vocatis ipſis denunciarunt
ne omnino loquerentur neve docerent in
nomine Jeſu.
19 Petrus autem & Johannes reſpon-
dentes dixerunt eis, An juſtum ſit in con-
ſpectu Dei vobis potius auſcultare quàm
Deo, judicate.
20 Non enim poſſumus nos quæ vidi-
mus & audivimus, non loqui.
21 Illi verò non invenientes quomodo
punirent eos, additis minis eos dimiſe-
runt, propter populum, quia omnes glo-
rificabant Deum ſuper eo quod factum
fuerat.
22 Annorum enim erat amplius quadra-
ginta homo ille in quem editum fuerat
ſignum iſtud ſanationis.
23 Dimiſsi autem *illi* venerunt ad ſuos,
& annunciaverunt quæ primarii Sacerdo-
tes & ſeniores ipſis dixerant.
24 Qui quum *hæc* audiſſent, concordi-
ter ſuſtulerunt vocem ad Deum,dixerunt-
que, Domine, tu es Deus ille qui feciſti
cœlum ac terram, mare, & omnia quæ in
eis ſunt:
25 Qui Spiritu ſancto per os Davidis
pueri tui dixiſti, Cur fremuerunt Gentes,
& populi meditati ſunt inania?
26 Adſtiterunt reges terræ, & princi-
pes congregati ſunt ſimul adverſus Do-
minum, & Chriſtum ejus.
27 Congregati ſunt enim in hac civita-
te verè adverſus ſanctum Filium tuum Je-
ſum quem unxiſti, Herodes & Pontius
Pilatus cum Gentibus & populis Iſraelis,
28 Ut facerent quæcumque manus tua
& conſilium tuum priùs prædeſtinavit ut
fierent.
29 Nunc igitur, Domine, diſpice in
minas eorum, & da ſervis tuis ut cum
omni libertate loquantur ſermonem tuũ.
30 Manu tua à te extenſa ad ſanandum,
ſigniſque & prodigiis editis per nomen
ſancti Filii tui Jeſu.
31 Quum autem precati eſſent, ſuccuſſus
eſt locus in quo erant congregati: & re-
pleti ſunt omnes Spiritu ſancto,& loquu-
ti ſunt ſermonem Dei cum libertate.
32 Multitudinis autem eorum qui cre-
diderant, erat cor & anima una: nec quiſ-
quam aliquid eorum quæ habebat, ſuum
eſſe dicebat, ſed erant eis omnia commu-
nia.
33 Et Apoſtoli magna vi reddebant
teſtimonium reſurrectionis Domini Jeſu:
& gratia magna erat ſuper eos omnes.
34 Nullus enim erat egenus inter eos
quotquot erant enim poſſeſſores agrorum
aut domorum, vendentes adferebant pre-
tia eorum quæ vendita fuerant:
35 Et deponebant ad pedes Apoſtolo-
rum: diſtribuebatur autem *hoc* ſingulis
prout cuique opus erat.
36 Joſeph ergo qui cognominatus eſt
Barna-

Barnabas ab Apoſtolis (quod eſt, ſi inter-
preteris, Filius conſolationis) Levites,
Cyprius genere,
37 Quum haberet agrum, vendidit *eum*,
& attulit pecuniam, depoſuitque ad pedes
Apoſtolorum.

CAPUT V.

Ananiæ cum uxore hiſtoria. Apoſtoli capti denuo ſiſtuntur Concilio, & Gamalielis conſilio morti eximuntur; cæduntur tamen & gaudent.

VIr autem quidam nomine Ananias,
cum Sapphira uxore ſua vendidit
poſſeſsionem:
2 Et intervertit *aliquid* ex pretio, con-
ſcia etiam uxore ſua: allatamque par-
tem aliquam, ad pedes Apoſtolorum de-
poſuit.
3 Dixit autem Petrus, Anania, cur im-
plevit Satanas cor tuum ut mentireris
in Spiritum ſanctum, & interverteres ex
pretio iſtius prædii?
4 Nonne ſi ſervaſſes manebat tibi, &
venundatum in tua erat poteſtate? quid
erat cur induceres in animum rem iſtam?
non es mentitus hominibus, ſed Deo.
5 Audiens autem Ananias hos ſermo-
nes, cecidit, & exanimatus eſt. Et exſtitit
metus magnus ſuper omnes audientes iſta.
6 Surgentes verò juvenes ſubtraxerunt
eum, elatumque ſepelierunt.
7 Interceſsit autem fermè horarum
trium intervallum, quum uxor quoque
ipſius neſciens quod factum fuerat, in-
greſſa eſt.
8 Dixit autem ei Petrus, Dic mihi,
num tanti prædium vendidiſtis? Ipſa
verò dixit, Etiam, tanti.
9 Petrus autem dixit ei, Quid *eſt* cur
convenerit inter vos ut tentaretis Spiri-
tum Domini? ecce, pedes eorum qui ſe-
pelierunt virum tuum, ad oſtium *adſunt*,
& efferent te.
10 Illico verò cecidit ad pedes ejus, &
exanimata eſt: ingreſsi autem juvenes
invenerunt eam mortuam, & elatam ſepe-
lierunt juxta virum ſuum.
11 Et obortus eſt metus magnus toti
Eccleſiæ, & omnibus qui hæc audiebant.
12 Per manus autem Apoſtolorum ede-
bantur ſigna & prodigia multa in popu-
lo; & erant concorditer omnes in porticu
Solomonis.
13 Reliquorum autem nemo audebat
ipſis adhærere: ſed magnificabat eos po-
pulus.
14 Imò verò adjiciebantur qui crede-
rent Domino, multitudo *videlicet* viro-
rum ſimul ac mulierum:
15 Adeò ut in plateas efferrent infir-
mos, & ponerent in lectis ac grabatis;
ut venientis Petri vel umbra inumbraret
aliquem eorum.
16 Conveniebat autem etiam vulgus
vicinarum urbium Hieroſolymam, adfe-
rentes infirmos ac vexatos à ſpiritibus
impuris: qui ſanabantur omnes.
17 Conſurgens autem Pontifex maxi-
mus, & omnes qui cum eo erant, quæ
eſt hæreſis Sadducæorum, repleti ſunt
invidia.
18 Et injecerunt manus in Apoſtolos,
poſueruntque eos in cuſtodia publica.
19 Sed Angelus Domini per noctem
aperuit fores carceris, eductiſque illis
dixit,
20 Ite, & *vos* ſiſtentes loquimini po-
pulo in templo omnia verba vitæ hujus.
21 *Illi* verò quum *hæc* audiſſent, in-
troierunt ſub diluculum in templum, &
docebant. Adveniens autem Pontifex
maximus & qui cum eo erant, convoca-
verunt concilium & univerſum ſenatum
filiorum Iſrael: miſeruntque in carcerem
ut illi adducerentur.
22 Quum autem veniſſent miniſtri, non
invenerunt eos in carcere: *quod* reverſi
annunciaverunt.
23 Dicentes, Carcerem quidem inve-
nimus clauſum quàm tutiſsimè, & cuſtodes
extra ſtantes ante fores: quum aperuiſſe-
mus autem, neminem intus invenimus.
24 Ut verò audierunt hos ſermones, &
Pontifex & præfectus templo, & primarii
Sacerdotes, hæſitabant ſuper eis, quonam
hoc evaſurum eſſet.
25 Adveniens autem quidam nunciavit
eis, Ecce, viri quos poſueratis in carcere,
ſtant in templo, & docent populum.
26 Tunc præfectus abiens cum mini-
ſtris, adduxit eos, non *tamen* per vim: (me-
tuebant enim populum ne lapidarentur.)
27 Adductos igitur eos ſtatuerunt in
concilio: & interrogavit eos Pontifex
maximus,
28 Dicens, Nonne etiam atque etiam
demandavimus vobis ne doceretis nomine
iſto? & ecce, repleviſtis Hieroſolymam
doctrina veſtra, & vultis in nos inducere
ſanguinem hominis iſtius.
29 Reſpondens autem Petrus & Apo-
ſtoli dixerunt, Obedire oportet Deo
potius quàm hominibus.
30 Deus ille Patrum noſtrorum ſu-
ſcitavit Jeſum, quem vos interfeciſtis ſu-
ſpenſum in ligno.
31 Hunc, *inquam*, Deus dextera ſua
ſurſum ſublatum *conſtituit* principem ac
ſervatorem, ut det reſipiſcentiam Iſraeli
& remiſsionem peccatorum.
32 Et nos ſumus ei teſtes horum quæ
dicimus: atque etiam Spiritus ille ſanctus,
quem dedit Deus iis qui dicto ſunt au-
dientes ipſi.
33 At illi *his* auditis frendebant, &
conſultabant de iis interficiendis.
34 Surgens autem in concilio quidam
Phariſæus, nomine Gamaliel, Legis do-
ctor, quem totus populus in pretio habe-
bat, juſsit ut pauliſper abducerent foras
Apoſtolos.
35 Et dixit illis, Viri Iſraelitæ, at-

tendite animum vobis ipſis quod ad iſtos homines *attinet*, quid facturi ſitis.
36 Nam ante hæc tempora exortus eſt
Theudas, dicens ſe aliquem eſſe: cui agglutinatus eſt numerus virorum circiter quadringentorum: qui interemtus eſt, & omnes qui aſſenſi ſunt ei, diſſoluti ſunt, & ad nihilum redacti:
37 Poſt hunc exortus eſt Judas ille Galilæus temporibus deſcriptionis,& avertit populum multum poſt ſe: periit & ille,& omnes,qui aſſenſi fuerant ei,diſperſi ſunt.
38 Nunc itaque dico vobis, abſcedite ab hominibus iſtis,& miſſos ipſos facite: quoniam ſi eſt ex hominibus conſilium hoc ſive opus iſtud,diſſolvetur:
39 Sin ex Deo eſt,non poteſtis illud diſſolvere, *& videte*, ne etiam cum Deo pugnare comperiamini.
40 Aſſenſi ſunt autem ei: & quum advocaſſent Apoſtolos, cæſis mandarunt ne loquerentur in nomine Jeſu: & dimiſerunt eos.
41 Ipſi verò gaudentes profecti ſunt à conſpectu concilii, quòd digni habiti eſſent qui pro nomine Jeſu contumelia afficerentur.
42 Et quotidie in templo & domatim non ceſſabant docere & evangelizatr Jeſum Chriſtum.

CAPUT VI.

Septem Diaconi eliguntur, ex quibus Stephanus capitur & accuſatur.

CÆterùm per eos dies quum multiplicarentur diſcipuli,ortum eſt murmur Græcorum adverſus Hebræos, quòd ipſorum viduæ deſpicerentur in miniſterio quotidiano.
2 Itaque duodecim illi, advocata multitudine diſcipulorum, dixerunt, Non eſt æquum nos derelicto ſermone Dei, miniſtrare menſis.
3 Deligite ergo, ô fratres,ex vobis viros ſeptem, teſtimonio ornatos, plenos Spiritu ſancto & ſapientia, quos huic uſui præficiamus.
4 Nos verò in precibus & adminiſtratione Sermonis perdurabimus.
5 Placuit autem hic ſermo toti præſenti multitudini: & elegerunt Stephanum,virum plenum fide ac Spiritu ſancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenan, & Nicolaum proſelytum Antiochenſem:
6 Quos ſtatuerunt in conſpectu Apoſtolorum: qui precati impoſuerunt eis manus.
7 Itaque ſermo Dei creſcebat, & valde multiplicabatur numerus diſcipulorum Hieroſolymis: multaque turba Sacerdotum auſcultabat fidei.
8 Stephanus verò plenus fide ac potentia, edebat prodigia & ſigna magna in populo.
9 Exorti ſunt autem è ſynagoga quæ dicitur Libertinorum, quidam, & Cyrenæorum, & Alexandrinorum, & eorum qui ſunt ex Cilicia & Aſia, altercantes cum Stephano.
10 Sed nequiverunt obſiſtere ſapientiæ & ſpiritui per quem loquebatur.
11 Tunc ſubjecerunt quoſdam qui dicerent ſe audiviſſe eum loquentem verba blaſphema in Moſen & Deum.
12 Commoveruntque plebem & Seniores & Scribas: & eum adorti, correptum adduxerunt in concilium.
13 Stiteruntque falſos teſtes qui dicerent, Homo iſte non ceſſat loqui verba blaſphema adverſus locum hunc ſanctum & Legem.
14 Audivimus enim eum quum diceret, Jeſum iſtum Nazaræum deſtructurum hunc locum, & mutaturum ritus quos tradidit nobis Moſes.
15 Tunc intentis in eum oculis omnes qui ſedebant in concilio, viderunt faciem ejus quaſi faciem Angeli.

CAPUT VII.

Concio Stephani apologetica,explicans nucleum Pentateuchi: ejuſque lapidatio.

DIxit autem Pontifex maximus,Num igitur hæc ita habent?
2 Ipſe verò dixit, Viri fratres & patres, audite, Deus ille gloriæ viſus eſt patri noſtro Abrahamo quum eſſet in Meſopotamia, priuſquam habitaret Charris:
3 Et dixit ei, Exi è terra tua, & ex cognatione tua, & veni in terram quamcumque oſtendam tibi.
4 Tunc exiit è terra Chaldæorum, & habitavit Charris. Et illinc poſtquam pater ejus mortuus eſt, transtulit eum *Deus* in terram hanc in qua nunc vos habitatis.
5 Nec dedit ei hæreditatem in ea, ne veſtigium quidem pedis, quamvis pollicitus eſſet ſe illam daturum ei obtinendam,& ſemini ejus poſt eum, quum non haberet prolem.
6 Loquutus autem eſt ita Deus, Erit, *inquit*, ſemen tuum inquilinum in terra aliena, ubi ſervituti ſubjicietur, & malè accipietur annis quadringentis.
7 Sed gentem cui ſervierint puniam ego, dicit Deus: & poſt hæc exibunt, & *ipſi* colent me in loco iſto.
8 Deditque ei pactum Circumciſionis: & ita *Abrahamus* genuit Iſaacum, & circumcidit eum die octavo: Iſaacus autem *genuit* Jacobum,& Jacobus duodecim illos patriarchas.
9 Patriarchæ verò invidia moti, Joſephum vendiderunt *abducendum* in Ægyptum: ſed erat Deus cum eo.
10 Et eruit eum ex omnibus ipſius afflictionibus, deditque ei gratiam & ſapientiam coram Pharaone Rege Ægypti, qui conſtituit eum ductorem Ægypto, & toti domui ſuæ.
11 Venit autem fames in univerſam terram

terram Ægypti & Chanaan , & afflictio
magna : & non inveniebant cibos patres
noſtri.
12 Quum audiviſſet autem Jacobus eſſe
triticum in Ægypto, miſit patres noſtros
primùm.
13 Et in ſecunda *profectione* agnitus eſt
Joſephus à fratribus ſuis,& innotuit Pha-
raoni genus Joſephi.
14 Miſſis autem *nunciis* , Joſephus ac-
cerſivit patrem ſuum Jacobum,omnemque
cognationem ſuam, capitum ſeptuaginta-
quinque.
15 Deſcendit ergo Jacobus in Ægy-
ptum, obiitque ipſe & patres noſtri.
16 Et tranſlati ſunt Sichemam,& poſi-
ti in monumento quod emerat Abrahamus
pretio argenti à filiis Emmoris *patris* Si-
chemi.
17 Quum autem appropinquaret tem-
pus promiſſionis quam Deus jurarat A-
brahamo, crevit populus & multiplicatus
eſt in Ægypto,
18 Uſquequò exortus eſt alius rex, qui
non noverat Joſephum.
19 Hic adverſus genus noſtrum inge-
nioſus, malè accepit patres noſtros , *adeo*
ut exponerent infantes ſuos ne ſobole-
ſcerent.
20 Quo tempore natus eſt Moſes, qui
fuit divinitùs venuſtus , & nutritus fuit
tres menſes in domo patris ſui.
21 Expoſitum autem illum ſuſtulit filia
Pharaonis, & nutrivit eum ſibi pro filio.
22 Et eruditus fuit Moſes omni ſapi-
entia Ægyptiorum : eratque potens dictis
& factis.
23 Ut verò expletum eſt ei quadragin-
ta annorum tempus , venit ei in mentem
inviſere fratres ſuos filios Iſraelis.
24 Et quum vidiſſet quemdam *ex iis*
affici injuria , tutatus eſt *eum* , percuſſo
Ægyptio,& laborãtem illum vindicavit.
25 Exiſtimabat autem fratres ſuos in-
telligere Deum per manum ipſius dare
ipſis ſalutem : at illi non intellexerunt.
26 Subſequente verò die viſus eſt ipſis
pugnantibus , & compulit eos in pacem,
dicens,Viri,fratres eſtis vos:cur alii alios
injuria afficitis ?
27 Is autem qui injuria afficiebat pro-
ximum, repulit eum, dicens, Quis te no-
bis conſtituit principem & judicem ?
28 Num tu me vis interimere, quem-
admodum interemiſti heri Ægyptium il-
lum ?
29 Ad hunc autem ſermonem Moſes
fugit , & factus eſt advena in regione
Madian, ubi genuit duos filios.
30 Expletis verò annis quadraginta
viſus eſt ei in deſerto montis Sina Ange-
lus Domini in flammeo igne rubi.
31 Moſes autem ut *hoc* conſpexit , ad-
miratus eſt viſum : & quum accederet ad
hoc conſiderandum, exſtitit ad eum vox
Domini, *dicentis*,
32 Ego *ſum* Deus ille patrum tuorum,
Deus Abrahami, & Deus Iſaaci, & Deus
Jacobi. Tremefactus autem Moſes non
audebat *illud* conſiderare.
33 Dixit autem ei Dominus, Solve ſo-
leas pedum tuorum : locus enim in quo
ſtas terra ſancta eſt.
34 Vidi,vidi vexationem populi mei
qui *eſt* in Ægypto,& ſuſpiria ipſorum au-
divi, & deſcendi ut eruam eos:nunc ergo
adeſdum,mittam te in Ægyptum.
35 Hunc *ergo* Moſen quem abnegave-
rant,dicentes, Quis te conſtituit princi-
pem & judicem? hunc, *inquam*, Deus mi-
ſit principem & liberatorem *futurum*,du-
ctu Angeli qui viſus fuerat ei in rubo.
36 Hic eduxit illos editis prodigiis &
ſignis in regione Ægypti , & in rubro
mari, & in deſerto annis quadraginta.
37 Hic eſt Moſes ille qui dixit filiis
Iſrael, Prophetam ſuſcitabit vobis Domi-
nus Deus veſter è fratribus veſtris ſicut
me : ipſum audietis.
38 Hic ille eſt qui conveniente *populo*
in deſerto , fuit cum Angelo ipſum allo-
quente in monte Sina , & cum patribus
noſtris, quique excepit viva eloquia quæ
nobis traderet.
39 Cui noluerunt auſcultare patres no-
ſtri , ſed repulerunt *eum*, & averſi ſunt
cordibus ſuis in Ægyptum :
40 Dicentes Aharoni , Fac nobis Deos
qui præeant nobis. Moſi enim iſti qui e-
duxit nos ex regione Ægypti, neſcimus
quid contigerit.
41 Et vitulum fecerunt per illos dies,
obtuleruntque ſacrificium idolo , & ob-
lectarunt ſeſe operibus manuum ſuarum.
42 Vertit autem *ſeſe* Deus, & tradidit
eos ad colendum exercitum cœli : ſicut
ſcriptum eſt in libro Prophetarum, Num
victimas & oblationes obtuliſtis mihi
annis quadraginta in deſerto , domus Iſ-
raël ?
43 Imò bajulaſtis tabernaculum Molo-
chi, & ſidus Dei veſtri Remphanis , quas
figuras feciſtis ut eas adoraretis : itaque
transferam vos ad Babylonis fines.
44 Tabernaculum teſtimonii fuit pa-
tribus noſtris in deſerto , prout edixerat
is qui dixerat Moſi ut faceret illud ſe-
cundùm exemplar quod viderat.
45 Quod etiam exceptum introduxe-
runt patres noſtri cum Jeſu in ipſa occu-
patione Gentium , quas expulit Deus à
conſpectu patrum noſtrorum,uſque ad dies
Davidis,
46 Qui invenit gratiam in conſpectu
Dei, petiitque ut nanciſceretur taberna-
culum Deo Jacobi.
47 Solomon autem ædificavit ei ædem.
48 Sed excelſiſſimus ille in manufactis
templis non habitat , ſicut Propheta di-
cit,
49 Cœlum mihi thronus eſt, terra au-
tem ſcabellum pedum meorum. Quam æ-

dem ædificabitis mihi, dicit Dominus:
aut quis eſt locus requietis meæ?
50 Nonne manus mea fecit hæc omnia?
51 Duri cervice & incircumciſi corde
& auribus, vos ſemper Spiritui illi ſancto
obnitimini: quales *fuerunt* patres veſtri,
tales & vos *eſtis*.
52 Quem Prophetarum non ſunt perſe-
quuti patres veſtri? trucidarunt, inquam,
eos qui prænunciarunt adventum Juſti
illius, cujus nunc vos proditores & in-
terfectores facti eſtis.
53 Qui accepiſtis legem per diſpoſitio-
nem Angelorum, & non obſervaſtis.
54 Audientes autem hæc findebantur
cordibus ſuis, & ſtridebant dentibus in
eum.
55 Quum autem eſſet plenus Spiritu
ſancto, intentis in cœlum oculis vidit
gloriam Dei, & Jeſum adſtantem ad dex-
teram Dei.
56 Et ait, Ecce, conſpicio cœlos aper-
tos, & Filium illum hominis adſtantem
ad dexteram Dei.
57 Exclamantes autem *illi* voce magna,
continuerunt aures ſuas, & irruerunt con-
corditer in eum.
58 Et ejectum eum extra urbem, lapi-
darunt: teſtes autem depoſuerunt pallia
ſua ad pedes adoleſcentis qui vocabatur
Saulus.
59 Lapidarunt igitur Stephanum, in-
vocantem & dicentem, Domine Jeſu re-
cipe ſpiritum meum.
60 Poſitis autem genibus, clamavit
voce magna, Domine, ne ſtatuas eis hoc
peccatum. Et quum hoc dixiſſet, obdor-
mivit.

CAPUT VIII.

Saulus Eccleſiam perſequitur. Samaria Dei verbum recipit. Philippus Simonem Magum & Æthiopem Eunuchum baptizat.

SAulus autem ultro conſenſerat ipſius
cædi, Orta eſt verò illo die perſe-
quutio magna adverſus Eccleſiam quæ
erat Hieroſolymis: & omnes diſperſi ſunt
per regiones Judææ & Samariæ, præter
Apoſtolos.
2 Extulerunt autem una Stephanum
viri religioſi, & plangorem magnum edi-
derunt ſuper eo.
3 Saulus verò vaſtabat Eccleſiam, iens
domatim: & tractos viros ac mulieres
tradebat in cuſtodiam *conjiciendos*.
4 At qui diſperſi fuerant peragrabant
regionem evangelizantes ſermonem *Dei*.
5 Philippus verò quum deveniſſet in
urbem Samariæ, prædicabat eis Chriſtũ.
6 Attendebat autẽ turba concorditer iis
quæ à Philippo dicebantur, audiendo &
cernendo ſigna quæ edebat.
7 Spiritus enim impuri ex multis qui *eis*
tenebantur, exibant, vociferantes voce
magna: multique paralytici & claudi
ſanati ſunt.
8 Et gaudium magnum exſtitit in illa
urbe.
9 Vir autem quidam nomine Simon,
antea in urbe illa exercuerat artem magi-
cam, & gentem Samariæ obſtupefecerat,
dicens ſe eſſe quempiam magnum:
10 Cui attendebant omnes à minimo
uſque ad maximum, dicentes, Iſte eſt po-
tentia illa Dei magna.
11 Attendebant autem ei propterea
quòd à multo tempore magicis artibus
eos dementarat.
12 Quum verò credidiſſent Philippo
evangelizanti quæ ad regnum Dei & no-
men Jeſu Chriſti *pertinent*, baptizabantur
tum viri tum mulieres.
13 Simon verò & ipſe credidit: &
baptizatus perdurabat apud Philippum:
& conſpiciens ſigna & virtutes magnas
edi, obſtupefiebat.
14 Quum autem audiſſent Apoſtoli qui
erant Hieroſolymis, Samariam recepiſſe
ſermonem Dei, miſerunt ad eos Petrum
ac Johannem.
15 Qui quum deſcendiſſent orarunt
pro eis ut acciperent Spiritum ſanctum.
16 (Nondum enim in quemquam illo-
rum illapſus fuerat, ſed baptizati tantùm
fuerant in nomen Jeſu.)
17 Deinde impoſuerunt eis manus, &
receperunt *illi* Spiritum ſanctum.
18 Quum autem cõſpexiſſet Simon per
impoſitionem manuum Apoſtolorum da-
ri Spiritum ſanctum, obtulit eis pecunias,
19 Dicens, Date etiam mihi poteſtatem
iſtam, ut cuicumque impoſuero manus,
recipiat Spiritum ſanctum.
20 Petrus autem dixit ei, Pecunia tua
tecum pereat, qui donum Dei exiſtima-
ris pecuniis acquiri.
21 Non eſt tibi pars neque ſors in hoc
negotio: cor enim tuum non eſt rectum in
Dei conſpectu.
22 Reſipiſce igitur ab iſta malitia tua,
& deprecare Deum, ſi fortè remittetur
tibi machinatio cordis tui.
23 Video enim te in felle amariſsimo &
connexu injuſtitiæ poſitum.
24 Reſpondens autem Simon dixit,
Deprecamini vos pro me apud Dominum,
ne quid ſuperveniat mihi *iſtorum* quæ di-
xiſtis.
25 Illi igitur atteſtati ſermonem Dei,
reverſi ſunt Hieroſolymam, & multis vi-
cis Samaritanorum evangelizarunt.
26 Angelus autem Domini loquutus
eſt Philippo, dicens, Surge, & vade me-
ridiem verſùs, ad viam quæ Hieroſoly-
mis deſcendit Gazam: & quæ eſt deſerta.
27 Is igitur ſurgens profectus eſt: &
ecce quidam Æthiops Eunuchus, Dyna-
ſtes Candaces reginæ Æthiopum, qui
præerat univerſæ illius gazæ, venerat
Hieroſolymam adoraturus:
28 Et revertebatur ſedens in curru
ſuo, legebatque Eſaiam Prophetam.

29 Dixit autem Spiritus Philippo, Ac-
cede, & proxime adhæreto currui iſti.
30 Accurrens igitur Philippus audivit
eum legentem Eſaiam prophetam, & di-
xit, Nempe intelligis quæ legis?
31 At ille ait, Quinam enim poſſim,
niſi mihi quiſpiam dux viæ fuerit? Et
precatus eſt Philippum ut aſcenderet, ſe-
deretque ſecum.
32 Locus autem Scripturæ quem lege-
bat hic erat, Ut ovis ad mactationem du-
ctus eſt: & ut agnus coram ſuo tonſore
mutus, ita non aperuit os ſuum.
33 In ipſius depreſſione judicium ejus
ſublatum eſt: ſeculum autem ejus quis e-
narrabit? quoniã tollitur è terra vita ejus.
34 Reſpondens autem Eunuchus Phi-
lippo, dixit, Oro te, de quo dicit iſtud
propheta? de ſeipſo, an de alio quopiam?
35 Tum Philippus aperuit os ſuum, &
exorſus ab hac Scriptura, evangelizavit ei
Jeſum.
36 Quum verò pergerent in viam, ve-
nerunt ad quamdam aquam: tum ait ei
Eunuchus, En aquam: quid prohibet me
baptizari?
37 Dixit verò Philippus, Si credis ex
toto corde, licet. Reſpondens autem *ille*
dixit, Credo Jeſum Chriſtum eſſe Filium
illum Dei.
38 Juſſitque ſiſti currum: ac deſcende-
runt ambo in illam aquam, Philippus ſi-
mul & Eunuchus: & *ille* baptizavit eum.
39 Quum autem aſcendiſſent ex aqua,
Spiritus Domini rapuit Philippum; nec
ampliùs vidit eum Eunuchus. Perrexit
igitur in via ſua, gaudens.
40 Philippus autem inventus eſt Azoti:
& peragrans *regionem* evangelizavit o-
mnibus urbibus, uſquedum veniret Cæſa-
ream.

CAPUT IX.

*Sauli converſio, baptizatio & evaſio è Da-
maſco. Sanatio Æneæ paralytici, & Ta-
bithæ defunctæ per Petrum reſuſcitatio.*

SAulus autem adhuc ſpirans minas ac
cædem adverſus diſcipulos Domini,
adiit Pontificem maximum.
2 Et petiit ab eo epiſtolas *perferendas*
Damaſcum ad ſynagogas: ut ſiquos inve-
niſſet hujus ſectæ, tum viros, tum mulie-
res, vinctos abduceret Hieroſolymam.
3 Quum autem iter faceret, factum eſt
ut appropinquaret Damaſco: & repentè
circumfudit eum ut fulgur lux è cœlo.
4 Et quum cecidiſſet in terram, audivit
vocem dicentem ſibi, Saul, Saul, quid me
perſequeris?
5 Dixit autem, Quis es Domine? Do-
minus autem dixit, Ego ſum Jeſus quem
tu perſequeris: durum *fuerit* tibi contra
ſtimulos calcitrare.
6 *Saul verò* tremens & pavens dixit,
Domine, quid me vis facere? Tum Do-
minus ad eum, Surge, & ingredere urbem,
& dicetur tibi quid te oporteat facere.
7 Viri autem illi qui cum Saulo iter
faciebant, conſtiterunt muti, audientes
quidem *ejus* vocem, neminem autem con-
ſpicientes.
8 Surrexit autem Saulus è terra, aper-
tiſque oculis ſuis, neminem videbat: ma-
nu verò ductum eum introduxerunt Da-
maſcum.
9 Fuitque tribus diebus, non videns,
& non edit, neque bibit.
10 Erat autem quidam diſcipulus Da-
maſci, nomine Ananias, ad quem dixit
per viſionem Dominus, Anania. Et ille
ait, Ecce, ego *adſum* Domine.
11 Tum Dominus ad eum, Surge &
proficiſcere in vicum qui vocatur Rectus,
& quære in domo Judæ Saulum *quemdam*
nomine, Tarſenſem, ecce enim orat.
12 Et vidit per viſionem virum Ana-
niam nomine, introeuntem, & imponen-
tem ſibi manum ut viſum reciperet.
13 Reſpondit autem Ananias, Domine,
audivi ex multis de viro iſto, quot malis
affecerit ſanctos tuos Hieroſolymis.
14 Quinetiam hoc loco habet poteſta-
tem à principibus Sacerdotum, vinciendi
omnes qui invocant nomen tuum.
15 Dixit autem ad eum Dominus, Pro-
ficiſcere: nam inſtrumentum electum eſt
mihi iſte, ut portet nomen meum in con-
ſpectum Gentium, & regum filiorum Iſ-
rael.
16 Ego enim ei præmonſtrabo quàm
multa oporteat ipſum pro nomine meo
pati.
17 Abiit igitur Ananias, & introivit
domum illam, & impoſitis ipſi manibus
dixit, Saul frater, Dominus miſit me,
(Jeſus *inquam* qui viſus eſt tibi in via
qua veniebas) ut viſum recipias, & im-
plearis Spiritu ſancto.
18 Statim autem deciderunt ab oculis
ejus, quaſi ſquamæ, & viſum recepit il-
lico: ac ſurgens baptizatus eſt.
19 Quumque cepiſſet cibum, corrobo-
ratus eſt. Fuit autem Saulus cum diſci-
pulis qui erant Damaſci, per dies aliquot.
20 Et ſtatim in ſynagogis prædicavit
Chriſtum, *nempe* eum eſſe filium illum
Dei.
21 Obſtupeſcebant autem omnes qui
eum audiebant, & dicebant, Nonne hic
eſt qui perdidit Hieroſolymis eos qui
invocabant nomen iſtud: & huc idcirco
venit ut vinctos eos adduceret ad prima-
rios Sacerdotes?
22 Saulus autem magis ſeſe corrobora-
bat, & confundebat Judæos qui habita-
bant Damaſci, collatis teſtimoniis de-
monſtrans eum eſſe Chriſtum illum.
23 Expletis autem multis diebus ce-
perunt ſimul Judæi conſilium illum in-
terimendi.
24 Sed intellectæ ſunt Saulo inſidiæ
eorum: adſervabant autem portas die ac
nocte, ut eum interimerent.

25 Acceptum igitur eum diſcipuli nocte, per murum dimiſerunt fune ſubmiſſum in ſporta.
26 Quum verò Saulus adveniſſet Hieroſolymam, tentabat ſe propiùs adjungere diſcipulis: ſed omnes metuebant eum, non credentes eum eſſe diſcipulum.
27 Barnabas autem acceptum eum duxit ad Apoſtolos, & narravit eis quomodo in via vidiſſet Dominum, & quòd loquutus eſſet ei,& quomodo Damaſci liberè loquutus eſſet in nomine Jeſu.
28 Verſabatur ergo cum eis Hieroſolymis.
29 Et liberè in nomine Domini Jeſu loquebatur, & diſceptabat adverſus Græcos: illi verò conabantur eum interimere.
30 Quod quum cognoviſſent fratres, deduxerunt eum Cæſaream, & emiſerunt Tarſum.
31 Eccleſiæ igitur per totam Judæam & Galilæam & Samariam habentes pacem, ædificabantur: & pergentes *in* timore Domini *&* conſolatione ſancti Spiritus, multiplicabantur.
32 Factum eſt autem ut Petrus, per omnes pertranſiens, deveniret etiam ad Sanctos qui habitabant Lyddæ:
33 Reperit autem illic quemdam nomine Æneam, ab annis jam octo decumbentem in grabato,qui erat paralyticus.
34 Et dixit ei Petrus, Ænea, ſanat te Jeſus Chriſtus:ſurge & ſterne tibi ipſi. *Is* autem ſtatim ſurrexit.
35 Et viderunt eum omnes qui incolebant Lyddam & Sarona, qui converterunt *ſe* ad Dominum.
36 Joppæ verò fuit quædam diſcipula nomine Tabitha,quæ,ſi interpreteris,dicitur Caprea.Hæc erat dives operum bonorum & eleemoſynarum quas præſtabat.
37 Factum eſt autem per illos dies ut illa ex infirmitate moreretur:quam quum laviſſent, poſuerunt in cœnaculo.
38 Quum autem Lydda eſſet prope Joppen, diſcipuli audito Petrum illic eſſe, duos viros miſerunt ad eum, rogantes ne cunctaretur uſque ad ipſos tranſire.
39 Exſurgens igitur Petrus venit cum eis: quem quum adveniſſet, adduxerunt in cœnaculum: & adſtiterunt ei omnes viduæ, flentes, & oſtendentes tunicas & veſtimenta quæ Dorcas faciebat quum unà cum ipſis eſſet.
40 Ejectis autem omnibus foras,Petrus poſitis genibus oravit: & converſus ad corpus, dixit, Tabitha, ſurge. Illa verò aperuit oculos ſuos, & viſo Petro reſedit.
41 Data autem ei manu *Petrus* erexit eam: & vocatis ſanctis ac viduis eam vivam repræſentavit.
42 Id autem innotuit per totam Joppen,& multi crediderunt in Dominum.
43 Factumque eſt ut dies multos maneret *Petrus* Joppæ,apud Simonem quemdam coriarium.

CAPUT X.

Cornelius angeli monitu Petrum accerſit, & Petrus Dei juſſu adit Cornelium, illoque ei concionante, venit Spiritus Dei ſuper eum & ſuos.

PORrò quidam erat Cæſareæ, nomine Cornelius, Centurio ex legione quæ vocatur Italica,
2 Pius ac timens Deum, cum tota domo ſua, & præſtans eleemoſynas multas populo.
3 Qui quum aſsiduè precaretur Deum, vidit per viſionem manifeſtè quaſi hora diei nona, Angelum Dei intreeuntem & dicentem ipſi, Corneli.
4 At ille intentis oculis in eum,& expavefactus dixit, Quid eſt Domine? Dixit autem ei, Preces tuæ & eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam in Dei conſpectu.
5 Nunc igitur mitte aliquos Joppen,& accerſe Simonem qui cognominatur Petrus.
6 Is diverſatur apud Simonem quemdam coriarium, cui eſt domus apud mare: is dicet tibi quid te oporteat facere.
7 Ut autem diſceſsit Angelus qui loquebatur Cornelio, vocavit duos ex famulis ſuis & militem pium ex iis qui cum ipſo erant aſsidui:
8 Et quum eis expoſuiſſet omnia,miſit eos Joppen.
9 Poſtridie verò illis iter facientibus, & appropinquantibus urbi, aſcendit Petrus in ſolarium ut oraret, circa horam ſextam.
10 Factum eſt autem ut valde eſuriret, voluitque capere cibum, Parantibus igitur illis *cibum*, incidit in eum mentis exceſſus.
11 Conſpexitque cœlum apertum, & deſcendens ad ſe vas quoddam ut linteum magnum, quatuor extremis devinctum, quod demittebatur in terram:
12 In quo erant quævis quadrupedia terræ, & feræ, & reptilia, & volucres cœli.
13 Et exſtitit vox ad eum, Surge Petre, macta & ede.
14 Ait autem Petrus, Nequaquam Domine: nunquam enim edi quicquam pollutum vel impurum.
15 Tum vox rurſus ad eum ſecundò, Quæ Deus purificavit, tu ne polluito.
16 Hoc autem factum eſt ter: & rurſum receptum eſt vas in cœlum.
17 Quum autem apud ſe Petrus hæſitaret, *cogitans* quidnam eſſet viſum illud quod viderat, tum ecce, viri qui miſsi fuerant à Cornelio, percontati de domo Simonis, ſupervenerunt ad veſtibulum.
18 Et evocato *quopiam*, percontati ſunt an Simon, qui cognominaretur Petrus, illic diverſaretur.
19 Petro verò cogitante de viſione, dixit ei Spiritus, Ecce, tres viri quærunt te.

20 Sur-

20 Surgens itaque deſcende, & nihil addubitans proficiſcere cum eis: nam ego eos miſi.

21 Deſcendens ergo Petrus ad viros illos qui ad ipſum miſsi fuerant à Cornelio, dixit, Ecce, ego ✱ ſum quem quæritis: quæ cauſa eſt propter quam adeſtis?

22 Ipſi verò dixerunt, Cornelius Centurio, vir juſtus & timens Deum, & ornatus teſtimonio totius gẽtis Judæorum, divinitùs admonitus eſt ab Angelo ſancto ut accerſeret te domum ſuam, & abs te quædam audiret.

23 Intrò vocatos igitur eos accepit hoſpitio. Poſtridie vero Petrus abiit cum eis, & quidam ex fratribus Joppenſibus comitati ſunt eum.

24 Et altero poſt die introierunt Cæſaream. Cornelius autem expectabat eos convocatis cognatis ſuis & neceſſariis amicis.

25 Ut autem factum eſt ut introiret Petrus, occurrens ei Cornelius, & accidens ad ejus pedes, adoravit.

26 Petrus verò erexit eum, dicens, Surge: & ego ipſe homo ſum.

27 Et colloquens cum eo, ingreſſus eſt, invenitque multos qui convenerant.

28 Dixitque eis, Vos ſcitis Judæo nefas eſſe propiùs adjungere ſe aut accedere ad alienigenam: ſed mihi oſtendit Deus ne quem pollutum vel impurum hominem dicerem.

29 Quapropter etiam nihil obloquutus veni accerſitus. Percontor igitur qua ratione me accerſiveritis.

30 Tum Cornelius ait, Nudiusquartus uſque ad hanc horam eram jejunus, & hora nona orabam domi meæ: & ecce, quidam ſtetit ob oculos meos, veſte ſplendida.

31 Dixitque, Corneli, exauditæ ſunt preces tuæ, & eleemoſynæ tuæ in memoriam venerunt in conſpectu Dei.

32 Mitte ergo Joppen, & accerſe Simonẽ qui cognominatur Petrus: hic diverſatur in ædibus Simonis coriarii apud mare: qui quum advenerit, loquetur tibi.

33 Eodem igitur *momento* miſi ad te: & tu bene feciſti qui adveneris. Nunc ergo omnes nos in conſpectu Dei adſumus, ut audiamus omnia quæ tibi imperata ſunt à Deo.

34 Petrus autem ore aperto dixit, Verè deprehendo Deum non reſpicere ad perſonam:

35 Sed in quavis gente acceptum ei eſſe quemvis qui eum timeat, & operam det juſtitiæ.

36 Quem ſermonem ſignificavit filiis Iſraelis, evangelizans pacem per Jeſum Chriſtum, qui eſt omnium Dominus.

37 Vos noſtis quod geſtum eſt in tota Judæa, initio facto à Galilæa, poſt baptiſma quod prædicavit Johannes:

38 Ut Jeſum illum à Nazareta unxerit Deus Spiritu ſancto & potentia, qui ambulavit, beneficiis afficiens & ſanans omnes ſub diaboli poteſtatem redactos, quoniam Deus erat cum eo.

39 Et nos ſumus teſtes omnium quæ & in regione Judæorum & Hieroſolymis fecit, quem interemerunt ſuſpenſum in ligno.

40 Hunc *autem* Deus ſuſcitavit tertio die, fecitque ut is conſpicuus fieret:

41 Non toti populo, ſed teſtibus quos ipſe prius deſignaverat, *nimirum* nobis qui comedimus ac bibimus unà cum eo, poſteaquam reſurrexit à mortuis.

42 Mandavit autem nobis ut prædicemus populo, & cum teſtificatione deuunciemus eum eſſe qui definitus ſit à Deo judex vivorum ac mortuorum.

43 Huic etiam omnes Prophetæ teſtimonium dant, remiſsionem peccatorum accepturum per nomen ejus quemvis qui crediderit in eum.

44 Adhuc loquente Petro verba iſta, illapſus eſt Spiritus ſanctus in omnes qui audiebant hunc ſermonem.

45 Et fideles qui *erant* ex circumciſione, & venerant cum Petro, obſtupuerunt, quod etiam in Gentes effuſum eſſet donum Spiritus ſancti:

46 Audiebant enim eos loquentes linguis, ac magnificantes Deum. Tunc reſpondit Petrus,

47 Num quis aquam prohibere poteſt, quominus *videlicet* baptizentur iſti qui Spiritum ſanctum acceperũt ſicut & nos?

48 Et præcepit eos baptizari in nomen Domini. Tunc rogaverunt eum ut *ibi* permaneret ad dies aliquot.

CAPUT XI.

Apologia Petri: nomenclatura Chriſtianorum: Agabi prophetia.

Audierunt autem Apoſtoli & fratres qui erant in Judæa, Gentes etiam recepiſſe ſermonem Dei.

2 Quum igitur aſcendiſſet Petrus Hieroſolymam, diſceptarunt adverſus eum qui *erant* ex circumciſione.

3 Dicentes, Ad viros præputium habentes introiſti, & unà ediſti cum eis.

4 Exorſus autem Petrus, *omnia* expoſuit eis ordine, dicens:

5 Ego eram in civitate Joppe orans: & viſum in mentis exceſſu vidi, *nempe* deſcendens vas quoddam, ſeu linteum magnum, quod quatuor extremis demittebatur è cœlo, & ad me uſque venit.

6 In quod quum intendiſſem oculos, conſideravi, & vidi quadrupedia terræ, & feras, & reptilia, & volucres cœli.

7 Audivi autem vocem dicentem mihi, Surge, Petre, macta & ede.

8 Dixi verò, Nequaquam Domine: nam nihil commune aut impurum unquam introivit in os meum.

9 Reſpondit autem mihi vox ſecundò è cœlo, Quæ Deus purificavit, tu ne polluito:

10 Idque ter factum eſt , & rurſus o-
mnia ſurſum retracta ſunt in cœlum.
11 Tum ecce, eodem momento tres vi-
ri ſupervenerunt in ædes in quibus e-
ram, Cæſarea miſſi ad me.
12 Dixit verò mihi ſpiritus ut irem
cum eis, nihil addubitans. Venerunt au-
tem mecum etiam ſex iſti fratres, & in-
greſsi ſumus domum viri illius.
13 Qui nunciavit nobis quomodo vi-
diſſet Angelum domi ſuæ, qui adſtitiſſet
ac dixiſſet ipſi , Mitte aliquos Joppen,
& acceſſe Simonem qui cognominatur
Petrus:
14 Qui tibi ea dicturus eſt per quæ
tu ſerveris & tota domus tua.
15 Quum autem cœpiſſem loqui,illap-
ſus eſt Spiritus ſanctus in eos,quemadmo-
dum & in nos in principio.
16 Recordatus ſum verò illius dicti
Domini, quum diceret,Johannes quidem
baptizavit aqua, vos verò baptizabimini
Spiritu ſancto.
17 Poſtquam igitur par illud donum
dedit eis Deus ut & nobis,quum credi-
derunt in Dominum Jeſum Chriſtum,quis
eram ego qui Deum poſſem inhibere ?
18 His autem auditis quieverunt , &
glorificaverunt Deum, dicentes, Nempe
etiam Gentibus Deus reſipiſcentiam de-
dit ad vitam.
19 Cæterùm qui diſperſi fuerant ex
afflictione orta ob Stephanum, tranſie-
runt uſque in Phœniciam, & Cyprum, &
Antiochiam, nemini loquentes ſermonem
Dei niſi ſolis Judæis.
20 Erant autem quidam Cyprii & Cy-
renēſes,qui ingreſsi Antiochiam,loquuti
ſunt Græcis, evangelizantes Dominum
Jeſum.
21 Fuit autem manus Domini cum
eis: multuſque numerus fide ipſis habi-
ta converſus eſt ad Dominum.
22 Pervenit autem hic rumor ad aures
Eccleſiæ quæ erat Hieroſolymis. Emiſe-
runt igitur Barnabam ut pergeret Antio-
chiam uſque.
23 Qui quum adveniſſet & vidiſſet
gratiam Dei, gaviſus eſt, & hortatus eſt
omnes ut propoſito cordis permanerent
cum Domino.
24 Nam erat vir bonus & plenus Spi-
ritu ſancto & fide: & adjuncta eſt multa
turba Domino.
25 Abiit autem Barnabas Tarſum , ut
requireret Saulum : & eum inventum
duxit Antiochiam.
26 Factumque eſt ut annum totum
congregarentur in Eccleſia, docerentque
turbam multam : & diſcipuli nominaren-
tur primùm Antiochiæ Chriſtiani.
27 Per id tempus autem deſcenderunt
Hieroſolymis Prophetæ Antiochiam.
28 Et unus eorum ſurgens nomine A-
gabus, ſignificavit per Spiritum, famem
magnam futuram in toto terrarum orbe ;
quæ etiam fuit ſub Claudio Cæſare.
29 Singuli verò diſcipulorum, prout
cuique ſuppetebat, decreverunt ſubmi-
niſtrationis cauſa mittere *aliquid* fratri-
bus habitantibus in Judæa.
30 Quod & fecerunt, mittentes ad ſe-
niores per manum Barnabæ & Sauli.

CAPUT XII.

Herodes Agrippa perſecutor Jacobi & Petri perit phthiriaſi.

CÆterùm per id tempus injectis rex
Herodes manibus, malè accepit non-
nullos ex Eccleſia.
2 Interemit autem Jacobum fratrem
Johannis gladio.
3 Et quum vidiſſet *hoc* placere Judæis,
perrexit comprehendere etiam Petrum:
(erant autem dies Azymorum.)
4 Quem etiam prehenſum, conjecit in
carcerem, traditum quatuor quaternioni-
bus militum, ut eum cuſtodirent: volens
eum poſt Paſcha producere populo.
5 Petrus igitur aſſervabatur in carcere:
preces autem aſsiduæ fiebant ad Deum ab
Eccleſia pro ipſo.
6 Quum verò producturus eſſet eum
Herodes, nocte illa dormiebat Petrus in-
ter duos milites, vinctus catenis duabus,
& cuſtodes ante oſtium obſervabant car-
cerem:
7 Et ecce, Angelus Domini ſuperve-
nit,& lux ſplenduit in carcere: & pulſato
latere Petri excitavit eum, dicens, Surge
citò. Et exciderūt ei catenæ ex manibus.
8 Dixitque ei Angelus, Præcingere,&
ſubliga ſandalia tua. Fecit autem ita.
Tum *ille* dixit ei , Amicitor pallio tuo,
& ſequere me.
9 Itaque egreſſus *Petrus* ſequebatur
eum, nec ſciebat verum eſſe quod fiebat
per Angelum , ſed putabat *ſe* viſum *ali-
quod* cernere.
10 Quum autem pertranſiviſſent pri-
mam ac ſecundam cuſtodiam, venerunt ad
portam Ferream, quæ ducit in civitatem,
quæ ſua ſponte aperta eſt eis: & egreſsi
progreſsi ſunt per vicum unum: & ſtatim
abſceſsit Angelus ab eo.
11 Tum Petrus ad ſe reverſus dixit,
Nunc verè ſcio Dominum emiſiſſe An-
gelum ſuum, & eruiſſe me è manu Hero-
dis, & ex omni exſpectatione populi Ju-
dæorum.
12 Et *re* apud ſe animadverſa, venit
domum Mariæ matris Johannis, qui cog-
nominabatur Marcus, ubi erant multi
congregati & orantes.
13 Quum pulſaſſet autem Petrus oſtium
veſtibuli, prodiit puella ut ſubauſculta-
ret, nomine Rhode.
14 Quæ agnita voce Petri, præ gaudio
non aperuit veſtibulum,ſed intro currens
annunciavit adſtare Petrū ante veſtibulū.
15 Illi verò dixerunt ei, Inſanis. Illa
autem aſſeverabat ita ſe *rem* habere. At
illi dicebant, Angelus ejus eſt.

16 Petrus

16 Petrus verò *ibi* perſeverabat pulſa-
re: quum autem aperuiſſent,viderunt eum,
& perculſi fuerunt.
17 *Ipſe* verò manu poſtulato ab ipſis ſi-
lentio, narravit eis quomodo Dominus ſe
eduxiſſet è carcere: dixitque, Annuncia-
te iſta Jacobo & fratribus. Et egreſſus,
profectus eſt in alium locum.
18 Orto autem die fuit tumultus non
parvus inter milites quidnam factum eſ-
ſet Petro.
19 Herodes verò quum eum requi-
ſiviſſet, & non inveniſſet, quæſtione de
cuſtodibus habita, juſsit *eos* ad ſuppli-
cium rapi, & quum deſcendiſſet a Judæa
Cæſaream, *ibi* commoratus eſt.
20 Herodes autem infenſo animo erat
in Tyrios & Sidonios: at illi concorditer
venerunt ad eum, & perſuaſo Blaſto qui
præerat cubiculo regis, petebant pacem:
eò quòd aleretur regio ipſorum ex regis
agro.
21 Statuto autem die, Herodes indutus
veſte regia, & conſidens pro tribunali,
concionabatur ad eos;
22 Populus verò acclamabat, Vox Dei,
& non hominis.
23 Illicò verò percuſsit eum Angelus
Domini, eo quod non tribuiſſet gloriam
Deo,& eroſus à vermibus,exanimatus eſt.
24 Sermo verò Domini creſcebat ac
multiplicabatur.
25 Barnabas autem & Saulus reverſi
ſunt Hieroſolymis, expleto miniſterio,
ſimul aſſumpto etiam Johanne qui cog-
nominabatur Marcus.

CAPUT XIII.

Paulus & Barnabas ſegregati Chriſtum prædicant Judæis & Gentibus. Elymas Paulo reſiſtens excæcatione punitur.

ERant autem Antiochiæ in Eccleſia
quæ *illic* erat, quidam prophetæ &
doctores, Barnabas & Simeon qui voca-
batur Niger, & Lucius Cyrenæus, &
Manahen qui fuerat unà cum Herode te-
trarcha educatus, & Saulus.
2 Illis autem ſuum miniſterium obeun-
tibus Domino & jejunantibus,dixit Spi-
ritus ſanctus, Separate mihi Barnabam &
Saulem ad opus ad quod eos advocavi.
3 Quum *ergo* jejunaſſent, & precati im-
poſuiſſent eis manus,dimiſerunt *eos*.
4 Ipſi igitur emiſsi à Spiritu ſancto,
deſcenderunt Seleuciam: & illinc abna-
vigaverunt Cyprum.
5 Quumque perveniſſent Salamina, an-
nunciarunt ſermonem Dei in ſynagogis
Judæorum: habebant autem etiam Jo-
hannem *ſibi* ſubſervientem.
6 Peragratâ verò inſulâ Paphum uſque
invenerunt quemdam magum pſeudopro-
phetam Judæum,cui nomen *erat* Barjeſu,
7 Qui erat cum Proprætore Sergio
Paulo, viro intelligente: Hic advocatis
Barnaba & Saulo, expetivit audire ſer-
monem Dei.
8 Obſiſtebat autem eis Elymas, *id eſt*,
magus, (ita enim explicatur nomen ejus)
ſtudens avertere Proprætorem à fide.
9 Saulus autem (qui & Paulus) reple-
tus Spiritu ſancto,intentis in eum oculis,
10 Dixit, ô plene omni dolo & ad
quodvis ſcelus facilitate, fili diaboli,ho-
ſtis omnis juſtitiæ, non ceſſabis perver-
tere vias Domini rectas?
11 Nunc igitur ecce, manus Domini
adverſum te: eriſque cæcus,non cernens
ſolem ad certum tempus. Illicò verò in-
cidit in eum caligo ac tenebræ: & cir-
cumiens, quærebat qui ſeſe manu prehen-
ſum ducerent.
12 Tunc Proprætor quum vidiſſet
quod factum fuerat, credidit, perculſus
ſuper doctrina Domini.
13 Provecti verò Papho Paulus, & qui
cum eo erant, venerunt Pergen Pamphy-
liæ *urbem*. Johannes verò abſcedens ab
eis, reverſus eſt Hieroſolymam.
14 At ipſi progreſsi Perga, venerunt
Antiochiam *urbem* Piſidiæ, & ingreſsi
ſynagogam die Sabbathi conſederunt.
15 Poſt lectionem autem Legis & Pro-
phetarum, miſerunt præfecti ſynagogæ
ad eos,dicentes, Viri fratres, ſi quis eſt in
vobis ſermo exhortationis ad populum,
dicite.
16 Aſſurgens igitur Paulus, manu ſi-
lentio poſtulato, dixit,Viri Iſraelitæ, &
qui timetis Deum,audite.
17 Deus ille populi hujus Iſraelis, ele-
git Patres noſtros, & populum ſurſum e-
vexit quum commoraretur in terra Æ-
gypti, & ex ea eduxit eos elato brachio.
18 Et circiter quadraginta annorum
tempus mores eorum pertulit in deſerto.
19 Et quum deleviſſet ſeptem gentes
in terra Chanaan, ſorte diſtribuit eis ter-
ram earum.
20 Et poſtea annis circiter quadrin-
gentis quinquaginta dedit judices uſque
ad Samuelem prophetam.
21 Et exinde petierunt regem, dedit-
que eis Deus Saulem filium Cis, virum
ex tribu Benjamin, annis quadraginta.
22 Et amoto illo, excitavit eis Davi-
dem in regem, cui etiam teſtimonio dato
dixit, Inveni Davidem *filium* Jeſſe, vi-
rum ſecundum cor meum, qui exſeque-
tur omnes voluntates meas.
23 Hujus è ſemine Deus ſecundùm
promiſsionem excitavit Iſraeli Servato-
rem Jeſum.
24 Quum ante prædicaſſet Johannes
coram eo jam adventante, Baptiſmum re-
ſipiſcentiæ toti populo Iſraelis.
25 Quum autem expleret Johannes cur-
ſum, dixit, Quem me ſuſpicamini eſſe?
non is ſum ego,ſed ecce, venit poſt me,
cujus pedum ſoleam non ſum dignus qui
ſolvam.
26 Viri fratres, filii generis Abraha-
mi, & qui inter vos timetis Deum, vobis

ſermo ſalutis hujus miſſus eſt.
27 Qui enim habitabant Hieroſolymis,
& primores eorum, quum hunc ignora-
rent, tum voces Prophetarum quæ per
omne Sabbathum leguntur, eo damnato,
impleverunt.
28 Tum nulla cauſa mortis inventa, pe-
tierunt à Pilato ut interimeretur.
29 Quum verò perfeciſſent omnia quæ
de eo ſcripta ſunt, detractum è ligno, po-
ſuerunt in monumento.
30 Deus autem ſuſcitavit eum ex mor-
tuis.
31 Qui conſpectus eſt per dies multos
iis qui ſimul aſcenderant cum eo à Ga-
lilæa Hieroſolymam, ſuntque teſtes ejus
apud populum.
32 Et nos vobis evangelizamus eam
promiſsionem quæ patribus facta eſt,
Deum videlicet eam impleviſſe filiis il-
lorum, *id eſt*, nobis, ſuſcitato Jeſu:
33 Ut etiam in Pſalmo ſecundo ſcri-
ptum eſt, Filius meus es tu, ego hodie
genui te.
34 Quod autem ſuſcitaverit eum ex
mortuis, non amplius reverſurum in ſe-
pulcrum, ita dixit, Dabo vobis firmas il-
las Davidis beneficentias.
35 Ideo & aliàs dicit, Non ſines ſan-
ctum illum tuum ſentire corruptionem.
36 Nam David quidem poſtquam æ-
tate ſua inſervivit Dei conſilio, obdor-
mivit, & appoſitus eſt patribus ſuis, ſen-
ſitque corruptionem:
37 At is quem Deus excitavit non ſen-
ſit corruptionem.
38 Notum igitur ſit vobis fratres, an-
nunciari vobis remiſsionem peccatorum
per iſtum.
39 Et ab omnibus à quibus non potui-
ſtis per Legem Moſis juſtificari, per hunc
credentem quemvis juſtificari.
40 Videte ergo ne vobis ſuperveniat
quod dictum eſt in Prophetis,
41 Videte ô contemptores, & admira-
mini, & diſparete: quia opus operor ego
diebus veſtris, opus quod non credetis, ſi
quis enarraverit vobis.
42 Egreſsis autem *eis* è ſynagoga Ju-
dæorum, rogarunt Gentes ut intra pro-
ximè ſequens Sabbathum exponerentur
ſibi hæc verba.
43 Solutoque conventu, ſequuti ſunt
multi ex Judæis & religioſis Proſelytis
Paulum ac Barnabam: qui alloquentes e-
os, perſuaſerunt eis ut permanerent in
gratia Dei.
44 Sequente verò Sabbatho urbs pro-
pe tota congregata fuit ad audiendum
ſermonem Dei.
45 Viſa autem turba, Judæi repleti
ſunt invidia, & contradicebant iis quæ à
Paulo dicebantur, contradicentes ac bla-
ſphemantes.
46 Tunc loquendi libertate uſi Paulus
ac Barnabas, dixerunt, Vobis neceſſe fuit
primùm exponi ſermonem Dei: poſtquam
autem illum repellitis, & indignos vos
ipſos decernitis æterna vita, ecce conver-
timus nos ad Gentes.
47 Ita enim nobis præcepit Dominus,
dicens, Conſtitui te ut ſis lux Gentium, ut
ſis ſaluti uſque ad ultimas terras.
48 Gentes autem hæc audientes, gavi-
ſæ ſunt, & laudibus extulerunt ſermo-
nem Domini: & crediderunt quotquot
erant ordinati ad vitam æternam.
49 Perferebatur autem ſermo Domini
per totam illam regionem.
50 Judæi verò exſtimularunt mulie-
res religioſas & honoratas, & primos ur-
bis, & excitarunt perſequutionem in
Paulum ac Barnabam, ejeceruntque eos è
finibus ſuis.
51 At illi excuſſo pulvere pedum ſuo-
rum in eos, venerunt Iconium.
52 Diſcipuli verò replebantur gaudio
& Spiritu ſancto.

CAPUT XIV.

Paulus & Barnabas Iconio ejecti, Paulus Lyſtræ claudum ſanat, & ſibi ſacrificaturos prohibet: ibidem lapidatus ſe recolligit, & Eccleſias multas colligit.

FActum eſt autem Iconii ut ſimul in-
troirent ſynagogam Judæorum, & ita
loquerentur, ut crederet Judæorum ſi-
mul & Græcorum magna multitudo.
2 Judæi verò, qui aſſenſi non fuerunt
ſermoni, incitarunt & malè affectos reddi-
derunt animos Gentium adverſus fratres.
3 Multum igitur tempus *ibi* commora-
ti ſunt liberè loquentes, freti Domino,
qui teſtimonium dabat ſermoni gratiæ
ſuæ, dabatque ut ſigna & prodigia ede-
rentur per manus eorum.
4 Fiſſa eſt autem multitudo urbis: &
alii quidem erant à Judæis, alii verò ab
Apoſtolis.
5 Quum autem factus eſſet impetus
Gentium ac Judæorum unà cum ſuis pri-
moribus ad eos contumeliis afficiendos
& lapidandos,
6 Re inter ſe animadverſa perfugerunt
in civitates Lycaoniæ Lyſtram & Der-
ben, & circumjacentem regionem:
7 Et illic evangelizaverunt.
8 Quidam autem vir Lyſtris captus pe-
dibus ſedebat, claudus ab utero matris
ſuæ, qui nunquam ambulaverat.
9 Hic audivit Paulum loquentem: qui
quum, intendiſſet in eum oculos, & vi-
diſſet quod fidem haberet *ſe* liberatum
iri,
10 Dixit voce magna, Surge in pedes
tuos rectus. At *ille* exſiliit & ambulavit.
11 Turba verò quum vidiſſet quod fe-
cerat Paulus, ſuſtulerunt vocem ſuam, Ly-
caonicè dicentes, Dii aſsimilati homini-
bus, deſcenderunt ad nos.
12 Vocabantq; Barnabam, Jovem: Pau-
lum verò Mercurium; quoniam is præi-
bat in loquendo.

13 Sacerdos autem Jovis collocati ante illorum urbem, quum tauros vittatos ad veſtibula adduxiſſet, volebat cum turba ſacrificare.

14 Quod quum audiſſent Apoſtoli Barnabas & Paulus, diruptis palliis ſuis inſilierunt in turbam clamantes,

15 Ac dicentes, Viri, cur iſta facitis? nos quoque ſumus homines iiſdem quibus vos affectionibus obnoxii, annunciantes, ut à vanis iſtis rebus convertatis vos ad Deum illum vivum, qui fecit cœlum & terram, & mare, & omnia quæ in eis ſunt.

16 Quique præteritis ætatibus ſivit omnes gentes ſuis ipſarum viis incedere.

17 Quamquam non paſſus eſt ſe *eſſe* expertem teſtimonii, bona tribuendo, dans nobis cælitùs pluvias ac præſtituta tempora fructibus perferendis, implens cibo & delectatione corda noſtra.

18 Et hæc dicentes, vix compeſcuerunt turbam ne ipſis ſacrificaret.

19 Supervenerunt autem quidam Judæi Antiochia & Iconio, qui perſuaſa turba, Paulum lapidatum traxerunt extra urbem, exiſtimantes eum mortuum eſſe.

20 Quum autem circumſtetiſſent eum diſcipuli, ſurrexit, & ingreſſus eſt urbem, & poſtridie egreſſus venit Derben cum Barnaba.

21 Quumque evangelizaſſent urbi illi, & diſcipulos multos adjunxiſſent, reverſi ſunt Lyſtram & Iconium & Antiochiam:

22 Confirmantes animos diſcipulorum, hortantes ut permanerent in fide, & *dicentes* oportere per multas afflictiones nos ingredi in regnum Dei.

23 Quumque ipſis per ſuffragia creaſſent per ſingulas Eccleſias Presbyteros, precatique eſſent cum jejuniis, commendarunt eos Domino in quem crediderant.

24 Peragrataque Piſidia, venerunt in Pamphyliam.

25 Ac Pergæ loquuti *Domini* ſermonem, deſcenderunt Attaliam.

26 Et illinc enavigarunt Antiochiam, unde fuerant commendati gratiæ Dei ad opus quod impleverant.

27 Quum autem veniſſent & congregaſſent Eccleſiam, retulerunt quanta Deus per ipſos effeciſſet, eumque aperuiſſe Gentibus oſtium fidei.

28 Et commorati ſunt illic non parvum tempus cum diſcipulis.

CAPUT XV.

Synodus Hieroſolymitana, & Pauli à Barnaba ſeparatio, & in Aſiam ablegatio.

PORRO quidam qui deſcenderant è Judæa, docebant fratres, *& dicebant*, Niſi circumcidamini ritu Moſis, non poteſtis ſervari.

2 Orta igitur repugnantia & diſceptatione non parva Paulo ac Barnabæ adverſus illos: conſtitutum fuit ut aſcenderent Paulus & Barnabas & quidam alii ex illis, ad Apoſtolos ac Presbyteros Hieroſolymam, ſuper hac quæſtione.

3 Illi ergo deducti ab Eccleſia, peragrarunt Phœnicem & Samariam, narrantes converſionem Gentium: & gaudio magno affecerunt omnes fratres.

4 Quum autem perveniſſent Hieroſolymam, excepti ſunt ab Eccleſia & ab Apoſtolis, ac Presbyteris, & retulerunt quanta Deus per ipſos effecerat.

5 Sed *(aiebant)* quidam ſurrexerunt ex hæreſi Phariſæorum qui crediderunt, dicentes, Oportere ipſos circumcidere & eis mandare ut obſervent Legem Moſis.

6 Congregati ſunt igitur Apoſtoli & Presbyteri ut diſpicerent de hac re.

7 Quum autem multa diſceptatio fuiſſet, ſurgens Petrus dixit eis, Viri fratres, vos ſcitis Deum jampridem inter nos elegiſſe *me*, ut per os meum audirent Gentes ſermonem Evangelii, & crederent.

8 Et ille cordium cognitor Deus præbuit eis teſtimonium, dato ipſis Spiritu ſancto, ſicut & nobis:

9 Nihilque diſcrevit inter nos & illos, fide ab *ipſo* purificatis cordibus eorum.

10 Nunc ergo quid tentatis Deum, ad imponẽdum jugum cervici diſcipulorum, quod neque patres noſtri, neque nos portare valuimus?

11 Imò per gratiam Domini Jeſu Chriſti credimus nos ſervatum iri, quemadmodum & illos.

12 Tacuit autem tota illa multitudo, & audiebant Barnabam & Paulum, exponentes quanta Deus ediſſet ſigna & prodigia per ipſos inter Gentes.

13 Poſtquam autem ipſi conticuiſſent, reſpondit Jacobus dicens, Viri fratres, audite me.

14 Simeon expoſuit quomodo primùm Deus reſpexerit *Gentes*, ut ſumeret ex ipſis populum nomini ſuo.

15 Et huic *rei* conſonant verba Prophetarum: ſicut ſcriptum eſt,

16 Poſt hæc revertar, & reſtaurabo tabernaculum Davidis collapſum, & ruinas ejus reſtaurabo, & rurſus erigam illud:

17 Ut requirant reliqui homines Dominum, & omnes Gentes ſuper quas invocatum fuerit nomen meum: dicit Dominus qui facit hæc omnia.

18 Nota ſunt Deo ab *omni* ævo omnia opera ſua.

19 Quamobrem ego cenſeo non eſſe obturbandos eos qui ex Gentibus ad Deum ſe convertunt.

20 Sed ad eos ſcribendum ut abſtineant à pollutis per ſimulacra, & ſcortatione, & ſuffocatis rebus, & ſanguine.

21 Moſes enim ab ætatibus antiquis oppidatim habet qui ipſum prædicent, quum in ſynagogis per ſingula Sabbatha legatur.

22 Tunc viſum eſt Apoſtolis & presbyteris cum tota Eccleſia, delectos ex ſeſe

viros

viros mittere Antiochiam cum Paulo &
Barnaba: *nempe* Judam qui cognomina-
batur Barſabas, & Silam; viros primarios
inter fratres:
23 Iſtis per eorum manum ſcriptis: Apo-
ſtoli & Presbyteri & fratres, iis qui ſunt
Antiochiæ & in Syria & in Cilicia fratri-
bus, qui *ſunt* ex Gentibus, ſalutem.
24 Quoniam quoſdam è nobis egreſſos
audivimus vos turbaſſe verbis, labefa-
ctantes animas veſtras, dicentes *oportere*
vos circumcidi, & obſervare Legem, qui-
bus non edixeramus:
25 Viſum eſt nobis concorditer coactis
delectos viros mittere ad vos cum dile-
ctis noſtris Barnaba & Paulo.
26 Hominibus qui expoſuerunt ani-
mas ſuas pro nomine Domini noſtri Jeſu
Chriſti.
27 Miſimus ergò Judam & Silam, qui
& ipſi *vobis* eadem verbis referent.
28 Viſum eſt enim Spiritui ſancto ac
nobis, ne quod ampliùs imponeremus vo-
bis onus præter neceſſaria iſta.
29 *Videlicet* ut abſtineatis ab iis quæ
ſunt immolata ſimulacris, & ſanguine, &
ſuffocato, & ſcortatione: à quibus ſi vo-
bis caveritis, bene agetis. Valete.
30 Illi igitur dimiſſi venerunt Antio-
chiam, & congregata multitudine reddi-
derunt epiſtolam.
31 Quam quum legiſſent, gaviſi ſunt
ſuper ea exhortatione.
32 Judas quoque & Silas, quum eſſent
& ipſi prophetæ multo ſermone adhortati
ſunt, & confirmarunt fratres.
33 Quum autem egiſſent *illic* aliquam-
diu, dimiſſi ſunt cum pace à fratribus ad
Apoſtolos.
34 Silæ tamen viſum eſt ibi manere.
35 Paulus autem & Barnabus commo-
rati ſunt Antiochiæ, docentes & evan-
gelizantes, cum aliis etiam multis, ſer-
monem Domini.
36 Poſt aliquot autem dies dixit Barna-
bæ Paulus, Reverſi inviſamus fratres no-
ſtros oppidatim in quibus annunciavi-
mus ſermonem Domini, *cognituri* quo-
modo *ſe* habeant.
37 Barnabæ verò conſilium erat aſſu-
mere ſecum Johannẽ qui vocabatur Marcus.
38 Paulus autem æquum cenſebat, eum
non ſimul aſſumere qui abſceſſiſſet ab
ipſis ex Pamphylia, nec eorum comes in
illo opere fuiſſet.
39 Orta igitur fuit exacerbatio, ut alter
ab altero abſceſſerit: & Barnabas aſſumpto
Marco navigaverit in Cyprum:
40 Paulus verò allecto Sila abiit, com-
mendatus gratiæ Dei à fratribus.
41 Peragravitque Syriam ac Ciliciam
confirmans Eccleſias.

CAPUT XVI.

Profectio & perſecutio Pauli multiplex.

DEvenit autem Derben & Lyſtram:
& ecce, diſcipulus quidem erat illic
nomine Timotheus, filius mulieris cujuſ-
dam Judææ fidelis, patris autem Græci.
2 Huic dabant teſtimonium fratres qui
Lyſtris erant & Iconii.
3 Eum *itaque* voluit Paulus ſecum pro-
ficiſci: & aſſumptum eum circumcidit,
propter Judæos qui in illis locis erant:
ſciebant enim omnes patrem ejus Græ-
cum eſſe.
4 Prout autem pertranſibant urbes,
tradebant eis obſervanda placita illa quæ
decreta fuerant ab Apoſtolis & Presby-
teris qui Hieroſolymis erant.
5 Itaque Eccleſiæ confirmabantur fi-
de, & exuberabant numero quotidie.
6 Phrygia autem peragrata & Galatica
regione, prohibiti à Spiritu ſancto loqui
ſermonem *Dei* in Aſia.
7 Quum veniſſent in Myſiam, tenta-
bant verſus Bithyniam: ſed non ſivit eos
ire Spiritus Jeſu.
8 Prætérita igitur Myſia, deſcenderunt
Troada.
9 Et viſum per noctem conſpectum
eſt Paulo: Vir Macedo quidam adſtabat
precans eum, & dicens, Tranſiens in Ma-
cedoniam ſuccurre nobis.
10 Ut autem hoc viſum vidit, ſtatim
ſtuduimus abire in Macedoniam, collatis
argumentis colligentes quòd advocaſſet
nos Dominus ut eis evangelizaremus.
11 Provecti igitur Troade, rectum cur-
ſum tenuimus Samothracem, & ſequente
die Neapolin:
12 Et illinc Philippos, quæ eſt prima
hujus partis Macedoniæ urbs, colonia.
Commorati ſumus autem in ea urbe ali-
quot dies.
13 Et die ſabbathi egreſſi ſumus ex
urbe ad flumen, ubi ſolebat eſſe precatio:
& quum conſediſſemus, alloquuti ſumus
mulieres quæ convenerant.
14 Quædam autem mulier nomine
Lydia, quæ purpuram vendebat in urbe
Thyatirorum, Deum colens, *nos* audivit:
cujus Dominus adaperuit cor ut attende-
ret iis quæ dicebantur à Paulo.
15 Quum igitur baptizata eſſet, & do-
mus ejus, rogavit *nos*, dicens, Si judica-
ſtis me fidelem eſſe Domino, ingreſſi do-
mum meam, manete. Et adegit nos.
16 Factum eſt autem proficiſcentibus
nobis ad precationem, ut ancillula quæ-
dam, habens ſpiritum Pythonis, occurre-
ret nobis, quæ quæſtum magnum præ-
bebat dominis ſuis, vaticinando.
17 Hæc ſubſequuta Paulum ac *nos*,
clamabat, dicens, Iſti homines, ſervi ſunt
Dei illius altiſſimi, qui annunciant vobis
viam ſalutis.
18 Hoc autem fecit ad multos dies:
ſed moleſtè ferens Paulus, & ſeſe con-
vertens, ſpiritui illi dixit, Mando tibi
per nomen Jeſu Chriſti ut exeas ab ea.
Exiit igitur eodem illo momento.
19 Videntes illius *ancillulæ* domini abi-
iſſe

iſſe ſpem quæſtus ſui, prehenſum Paulum
& Silam traxerunt in forum ad magi-
ſtratus.
20 Et quum pertraxiſſent eos ad præto-
res,dixerunt,Homines iſti conturbant ci-
vitatem noſtram,quum ſint Judæi.
21 Et annunciant ritus quos non licet
nobis excipere,neq; uſurpare,quum ſimus
Romani.
22 Unà verò inſurrexit turba adverſus
eos: & prætores diruptis eorum veſtibus
juſſerunt *eos* virgis cædi.
23 Et quum multas plagas eis impoſu-
iſſent,conjecerunt eos in carcerem, addi-
tis mandatis commentarienſi ut tutò eos
aſſervaret.
24 Qui tali accepto mandato, conjecit
eos in intimum carcerem, & pedes eorum
adſtrinxit numella.
25 Mediâ autem nocte orantes Paulus
& Silas hymnos canebant Deo: & qui
vincti erant exaudiebant eos.
26 Repente verò terræ motus magnus
exſtitit, ita ut quaterentur fundamenta
carceris: & illico apertæ ſunt omnes fo-
res,& omnium vincula laxata.
27 Expergefactus autem commentari-
enſis,quum videret fores carceris apertas,
ſtricto gladio erat ſeipſum interemptu-
rus,exiſtimans vinctos effugiſſe:
28 Clamavit verò Paulus voce magnâ,
dicens, Ne quid feceris tibiipſi mali:
omnes enim hìc ſumus.
29 Is autē petito lumine irrupit,& tre-
mefactus accidit Paulo & Silæ *ad pedes*.
30 Et productis ipſis foras, ait, Domi-
ni,quid me oportet facere ut ſerver?
31 At illi dixerunt,Crede in Dominum
Jeſum Chriſtum, & ſervaberis tu ac do-
mus tua.
32 Et loquuti ſunt ei ſermonem Domi-
ni,& omnibus qui erant domi ipſius.
33 *Ipſe* verò illis aſſumptis eâ ipsâ horâ
noctis,lavit *eorum* plagas: & baptizatus
eſt ipſe & omnes *domeſtici* illius illico.
34 Et ipſis deductis domum ſuam, ap-
poſuit menſam: & exſultavit quòd cum
univerſa domo ſua credidiſſet Deo.
35 Die autem exorto, prætores miſe-
runt viatores qui dicerent, Dimitte ho-
mines illos.
36 Annunciavit autem commentarien-
ſis hos ſermones Paulo. Miſerunt, *inquit*,
præfecti ut dimittamini: nunc igitur e-
greſsi,ite in pace.
37 Paulus autem dixit eis, Cæſos nos
publicè,indictâ cauſâ,quum ſimus Roma-
ni,conjecerunt in carcerem, & nunc clam
nos ejiciunt? non profectò: ſed veniant
ipſi,& nos educant.
38 Renunciarunt autem prætoribus vi-
atores verba iſta: metueruntque audito
eos Romanos eſſe.
39 Et venientes precati ſunt eos, & e-
ductos rogarunt ut egrederentur ex urbe.
40 Egreſsi autem è carcere introierunt
ad Lydiam: & viſis fratribus, conſolati
ſunt eos, & egreſsi ſunt *ex urbe*.

CAPUT XVII.

Paulus prædicat Theſſalonicæ & Athenis.

ITinere autem facto per Amphipolin &
Apolloniam, venerunt Theſſalonicam,
ubi erat ſynagoga quædam Judæorum.
2 Paulus verò ſicut conſueverat introi-
vit ad eos, & per Sabbatha tria diſſeruit
cum eis ex Scripturis.
3 Explicans & ob oculos ponens opor-
tuiſſe Chriſtum pati, & reſurgere ex mor-
tuis: & hunc Jeſum, Quem ego, *inquit*,
annuncio vobis,eſſe Chriſtum illum.
4 Nonnulli igitur eorum aſſenſi ſunt,&
conſociati ſunt Paulo & Silæ,& religio-
ſorum Græcorum multitudo magna,& ex
mulieribus primariis non paucæ.
5 Sed invidiâ commoti Judæi qui *ſer-
moni* non aſſentiebantur,aſſumptis quibuſ-
dam circumforaneis viris improbis,ac tur-
bâ coactâ, fecerunt ut civitas tumultua-
retur,& adorti domum Jaſonis, ſtudebant
eos adducere ad populum.
6 Et quum non inveniſſent eos, traxe-
runt Jaſonem & quoſdam fratres ad civi-
tatis magiſtratus vociferando,Iſti qui or-
bis terrarum ſtatum ſubverterunt, etiam
hìc adſunt:
7 Quos excepit Jaſon: qui omnes contra
edicta Cæſaris faciunt, regem alium di-
centes eſſe, *nempe* Jeſum.
8 Commoverunt autem turbam & civi-
tatis magiſtratus hæc audientes.
9 *Qui* tamen quum ſatis accepiſſent ab
Jaſone & reliquis,dimiſerunt eos.
10 Fratres verò ſtatim per noctem Pau-
lum ſimul & Silam emiſerunt Berœam:
qui quum adveniſſent, ierunt in ſynago-
gam Judæorum.
11 Iis autem *Judæis* qui erant Theſſalo-
nicæ,fuerunt iſti generoſiores, ut qui re-
ceperint Sermonem cum omni alacritate,
quotidie examinantes Scripturas an hæc
ita ſe haberent.
12 Multi igitur crediderunt ex eis, &
Græcarum mulierum honoratarum & vi-
rorum non pauci.
13 Ut autem cognoverunt Theſſaloni-
cenſes Judæi, Berœæ quoq; annunciatum
eſſe à Paulo ſermonem Dei, venerunt eti-
am illuc,concitantes turbam.
14 Sed tunc ſtatim Paulum emiſerunt
fratres,ut iret velut ad mare: Silas autem
& Timotheus remanſerunt illic.
15 Qui verò Paulum ſuſceperant tuto
loco conſtituendum, deduxerunt eum A-
thenas uſque: & accepto præcepto ad Si-
lam ac Timotheum, ut quàm citiſsimè ad
ipſum venirent,abierunt.
16 Paulo verò Athenis illos exſpectan-
te,irritabatur ſpiritus ejus in ipſo, quum
conſpiceret urbem idolis refertam.
17 Diſſerebat igitur in Synagoga cum
Judæis & religioſis: & in foro quotidie
cum quibuſvis obviis.

18 Quidam

18 Quidam autẽ ex Epicureis & Stoicis Philoſophis conflictabantur cum eo: & quidam dicebant, Quid vult garrulus iſte dicere? Alii verò, Peregrinorum deorum videtur annunciator eſſe: quoniam Jeſum & reſurrectionem ipſis annunciabat.

19 Et prehenſum eum duxerunt in Areopagum, dicentes, Poſſumúſ*ne* ſcire quæ ſit iſta nova, de qua tu loqueris, doctrina?

20 Peregrina enim quædam infers auribus noſtris: volumus ergo ſcire quidnam iſta ſibi velint.

21 (Cæterùm Athenienſes omnes & inquilini peregrini nulli alii rei vacabant, niſi ad dicendum aut audiendum aliquid novi.)

22 Quum autem conſtitiſſet Paulus in medio Areopago, dixit, Viri Athenienſes, omnino conſpicio vos quaſi religioſiores.

23 Pertranſiens enim & contemplans ſacra veſtra, inveni etiam aram cui inſcriptum erat, Ignoto Deo. Quem ergo ignorantes colitis, hunc ego vobis annuncio:

24 Deus ille qui fecit mundum & omnia quæ in eo ſunt, quum ſit cœli & terræ Dominus, in manufactis templis non habitat:

25 Nec manibus hominum colitur, alicujus rei egens, quum ipſe det omnibus vitam, & halitum, & omnia.

26 Fecitq; ex uno ſanguine totam gentem hominum, ut habitaret ſuper univerſa ſuperficie terræ, definitis præſtitutis temporibus, & poſitis terminis habitationis eorum:

27 Ut quærerent Dominum, ſi forte palpando eum invenirent: quamquã profectò non longè abeſt ab unoquoque noſtrûm.

28 In ipſo enim vivimus, & movemur, & ſumus: ſicut & quidam veſtratium poëtarum dixerunt, Nam hujus progenies etiam ſumus.

29 Progenies ergo Dei quum ſimus, non debemus exiſtimare auro & argento, aut lapidi, ſculpturæ artificii & excogitationis hominum, numen eſſe ſimile.

30 Deus igitur temporibus iſtius ignorantiæ connivendo diſſimulatis, nunc mandat omnibus ubique hominibus ut reſipiſcant.

31 Eò quòd ſtatuit diem quo juſtè judicaturus eſt orbem terrarum, per eum virum quem definit, fide *ejus rei* palam facta omnibus, illo ex mortuis ſuſcitato.

32 Quum audiſſent autem reſurrectionem mortuorum, alii quidem ſannis *eum* excipiebant, alii verò dicebant, Audiemus te rurſus de hac re.

33 Et ita Paulus exivit è medio eorum.

34 Quidam verò ei ſeſe adjunxerunt & crediderunt: in quibus *fuit* & Dionyſius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alii cum eis.

CAPUT XVIII.

Paulus viſitat multas Eccleſias. Apollos penitius informatur in fide Chriſti.

POſtea Paulus quum diſceſſiſſet Athenis, venit Corinthum:

2 Et reperto quodam Judæo nomine Aquila, Pontico natione, qui nuper venerat ex Italia, & Priſcilla uxore ejus (eò quòd edixiſſet Claudius ut omnes Judæi Româ excederent) venit ad eos:

3 Et quia ejuſdem erat artificii, manſit apud eos, & operabatur: erat enim ars illorum conficere tabernacula.

4 Diſſerebat autem in ſynagoga omnibus Sabbathis, & in ſuam ſententiam adducebat tum Judæos, tum Græcos.

5 Ut autem advenerunt è Macedonia Silas & Timotheus, conſtringebatur ſpiritu Paulus, atteſtans Judæis Jeſum *eſſe* Chriſtum illum.

6 Ipſis autem obſiſtentibus ac blaſphemantibus, excuſſis veſtibus dixit eis, Sanguis veſter *eſto* ſuper caput veſtrum: mundus ego ab hoc tempore ad Gentes proficiſcar.

7 Et digreſſus illinc introiit domum cujuſdam nomine Juſti, colentis Deum, cujus domus erat confinis ſynagogæ.

8 Criſpus autem præfectus ſynagogæ credidit Domino cum tota domo ſua: multique Corinthiorum audientes credebant & baptizabantur.

9 Dixit autem Dominus nocte per viſionem Paulo, Ne metue, ſed loquere, & ne tacueris:

10 Nam ego ſum tecum, & nemo te invadet ut malè te accipiat: quoniam populus eſt mihi multus in hac urbe.

11 Commoratus eſt itaq; *illic* annum & ſex menſes, docens apud eos ſermonẽ Dei.

12 Quum autem Gallio eſſet Proconſul Achaiæ, inſurrexerunt concorditer Judæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal,

13 Dicentes, Iſte perſuadet hominibus colere Deum contra Legem.

14 Paulo verò os aperturo, dixit Gallio Judæis, Si quid injuſti factum eſſet, aut facinus malum, ô Judæi, quatenus ferret ratio vos ſuffertem.

15 Sin verò quæſtio eſt de ſermone & nominibus, & lege veſtra te, ipſi videritis: judex enim ego iſtarum rerum eſſe nolo.

16 Et abegit eos à tribunali.

17 Prehenſum autem omnes Græci Soſthenem præfectum ſynagogæ cædebant ante tribunal: neque quicquam eorum Gallioni curæ erat.

18 Paulus verò quum adhuc *illic* permanſiſſet dies multos, valedicto fratribus, enavigavit in Syriam, & cum eo Priſcilla & Aquila, quum totondiſſet caput Cenchreis: habebat enim votum.

19 Devenit autem Epheſum, & eos ibi dereliquit: ipſe verò ingreſſus ſynagogam, diſſeruit cum Judæis.

20 Rogantibus autem ipſis ut diutiùs apud ipſos maneret, non annuit:

21 Sed valedixit eis, dicens, Oportet omnino

vino me diem feſtum qui inſtat agere
Hieroſolymis: ſed iterum revertar ad
vos,Deo volente. Et provectus eſt Epheſo.
22 Quumque deſcendiſſet Cæſaream,a-
ſcendiſſetque *Hieroſolymam*, & ſalutâſſet
Eccleſiam,deſcendit Antiochiam.
23 Et quum egiſſet *illic* aliquamdiu,ab-
iit, pertranſiens ordine Galaticam regio-
nem & Phrygiam, confirmans omnes di-
ſcipulos.
24 Judæus autem quidam Apollos no-
mine,Alexandrinus genere, vir eloquens,
pervenit Epheſum,potens in Scripturis.
25 Hic erat initiatus viâ Domini,& fer-
vens ſpiritu, loquebatur & docebat dili-
genter ea quæ ſunt Domini, ſciens tan-
tùm Baptiſma Johannis.
26 Cœpitque liberè loqui in ſynago-
ga,quem auditum Aquila & Priſcilla aſ-
ſumpſerunt,& penitiùs ei expoſuerunt vi-
am Dei.
27 Quum autem vellet tranſire in A-
chaiam,fratres *eum* adhortati, ſcripſerunt
diſcipulis ut exciperent eum: qui quum
adveniſſet, multum contulit iis qui cre-
diderunt per gratiam.
28 Magna enim contentione Judæos
magis ac magis redarguebat publicè, o-
ſtendens per Scripturas Jeſum eſſe Chri-
ſtum illum.

CAPUT XIX.

*Libris magicis Epheſi combuſtis, & Idola-
latria reprehenſa excitantur turbæ,quæ
tamen ſedantur.*

FActum eſt autem interim dum Apol-
los eſſet Corinthi,ut Paulus,peragratis
ſuperioribus partibus,veniret Epheſum:
ubi quum diſcipulos quoſdam inveniſſet,
2 Dixit eis,Num Spiritum ſanctum ac-
cepiſtis poſteaquam credidiſtis? Illi verò
dixerunt ei, Imò ſitne Spiritus ſanctus
ne audivimus quidem.
3 Tunc dixit eis, In quid ergo baptiza-
ti eſtis? Ipſi verò dixerunt,In Johannis
baptiſma.
4 Dixit autem Paulus, Johannes qui-
dem baptizavit Baptiſmo reſipiſcentiæ,
dicens populo ut in eum,qui venturus erat
poſt ipſum, crederent, hoc eſt in Chriſtum
Jeſum.
5 Qui verò *illum* audierunt, baptizati
ſunt in nomen Domini Jeſu.
6 Et quum impoſuiſſet eis manus Pau-
lus, venit Spiritus ſanctus in eos, & lo-
quebantur linguis & prophetabant.
7 Erant autem omnes iſti viri circiter
duodecim.
8 *Ipſe* porrò ingreſſus ſynagogam,liberè
loquebatur, ad tres menſes diſſerens &
ſuadens quæ ad regnum Dei *pertinent*.
9 Quum autem quidam indurarentur,
& non aſſentirentur *ſermoni*,malè loquen-
tes de via illa *Dei* in conſpectu multitu-
dinis, abſcedens ab illis, ſeparavit diſci-
pulos, quotidie diſſerens in Schola Ty-
ranni cujuſdam.
10 Hoc autem factum eſt per biennium:
ita ut omnes qui habitabant in Aſia, tum
Judæi tum Græci, audierint ſermonem
Domini Jeſu.
11 Virtuteſque non vulgares edebat
Deus per manus Pauli.
12 *Ita* ut etiam ad infirmos deferren-
tur à corpora ejus ſudaria ſeu ſemicinctia,
& diſcederent ab eis morbi, & ſpiritus
improbi ab eis exirent.
13 Aggreſſi ſunt verò quidam ex circu-
latoribus Judæis exorciſtis nominare ſu-
per eos qui habebant ſpiritus malos, no-
men Domini Jeſu, dicentes, Adjuramus
vos per Jeſum quem Paulus prædicat.
14 Erant autem quidam filii Scevæ Ju-
dæi primarii Sacerdotis ſeptem, qui hoc
faciebant.
15 Reſpondens verò ſpiritus improbus,
dixit,Jeſum novi,& Paulum ſcio: vos au-
tem qui eſtis?
16 Et inſiliit in eos homo in quo erat
ſpiritus ille improbus, & ſuperatis illis,
invaluit contra eos, ita ut nudi & vulne-
rati effugerent ex domo illa.
17 Id verò innotuit omnibus tum Ju-
dæis tum Græcis qui habitabant Epheſi:
& incidit metus in eos omnes,& magni-
ficabatur nomen Domini Jeſu.
18 Et multi eorum qui crediderant,ve-
niebant confitentes & indicantes facta ſua.
19 Multi verò ex iis qui curioſa exer-
cuerant,comportatos libros exuſſerunt in
omnium conſpectu: quorum ſupputatis
pretiis, repererunt denariorum quinqua-
ginta millia.
20 Ita fortiter creſcebat ſermo Domi-
ni,& invaleſcebat.
21 His autem impletis, induxit in ani-
mum Paulus peragrata Macedonia & A-
chaia proficiſci Hieroſolymam, dicens,
Poſtquam illic fuero, oportet me Romam
etiam videre.
22 Miſſis verò in Macedoniam duobus
ex iis qui miniſtrabant ei, *videlicet* Ti-
motheo & Eraſto,ipſe ſubſtitit ad tempus
in Aſia.
23 Ortus eſt autem illo tempore tumul-
tus non parvus ſuper via *Dei*.
24 Nam quidam nomine Demetrius ſi-
gnator argenti, qui faciebat templa Dia-
næ argentea, præbebat artificibus non
parvum quæſtum.
25 Quibus ille congregatis,& iſtiuſmo-
di rerum opificibus,dixit, Viri, ſcitis ex
hoc quæſtu noſtras eſſe copias:
26 Et ſpectatis & auditis Paulum iſtum
non ſolùm Epheſianam,ſed prope totius A-
ſiæ multam turbam perſuadendo avertiſſe,
dicentem deos illos non eſſe qui manibus
fiant.
27 Non ſolùm autem periculum eſt ne
iſtud quod nobis eſt peculiare,nobis pro-
broſum evadat, ſed etiam ne magnæ deæ
Dianæ templum pro nihilo reputetur, fu-
turumque ſit ut etiam deſtruatur majeſtas
ejus,

ejus, quam Aſia tota & orbis terrarum colit.

28 *His* autem auditis, pleni excandeſcentiâ, clamaverunt, dicentes, Magna *eſt* Diana Epheſiorum.

29 Et impleta eſt civitas tota confuſione, & irruerunt concorditer in theatrum, correpto Gaio & Ariſtarcho Macedonibus, ſociis peregrinationis Pauli.

30 Paulo verò volente prodire ad populum, non ſiverunt eum *prodire* diſcipuli.

31 Sed & quidam ex Aſiarchis quum eſſent ei amici, *nunciis* ad eum miſſis, rogarunt ne ſe daret in theatrum.

32 Alii igitur aliud clamabant: erat enim concio conturbata, & plerique neſciebant cujus *rei* causâ conveniſſent.

33 Ex turba verò *quidam* produxerunt Alexandrum propellentibus eum Judæis. Alexander autem manu ſilentio poſtulato, volebat defenſione uti apud populum.

34 Quem ut agnoverunt Judæum eſſe, vox extitit una ab omnibus *profecta*, quaſi ad horas duas clamantibus, Magna eſt Diana Epheſiorum.

35 Tum ſcriba quum ſedâſſet turbam, dixit, Viri Epheſi, quiſnam eſt hominum qui neſciat Epheſiorum urbem ædituam eſſe magnæ deæ Dianæ, & à Jove delapſi *ſimulacri*?

36 Quum igitur iſtis non poſſit contradici, oportet vos ſedatos eſſe, nec quicquam præceps facere.

37 Adduxiſtis enim homines iſtos, neque ſacrilegos neque contumelioſos in deam veſtram.

38 Quòd ſi Demetrius & qui cum eo ſunt artifices, negotium habent cum aliquo, agitur forum, & Proconſules adſunt, alii alios poſtulanto.

39 Siquid autem de rebus aliis requiritis, in legitima concione explicabitur.

40 Nam periculum eſt ne poſtulemur ſeditionis propter *diem* hodiernum, quum nulla ſubſit cauſa ob quam poſſimus reddere rationem concurſûs iſtius. Et quum hæc dixiſſet, dimiſit concionem.

CAPUT XX.

Paulus excitat Eutychum. Presbyteros Epheſinos vocat Miletum, ibique habet concionem valedictoriam.

POſtquam verò ceſſavit tumultus, quum advocâſſet Paulus diſcipulos, & complexus eſſet, abiit profecturus in Macedoniam.

2 Quum autem illas partes peragrâſſet, & hortatus illos fuiſſet multo ſermone, venit in Græciam.

3 Et *ibi* peractis menſibus tribus, quum ei in Syriam navigaturo factæ fuiſſent à Judæis inſidiæ, cenſuit per Macedoniam reverti.

4 Comitabatur autem eum uſq; in Aſiam Sopater Berœenſis: ex Theſſalonicenſibus verò, Ariſtarchus, & Secundus, & Gaius Derbæus, & Timotheus:

5 Aſiani verò, Tychicus, & Trophimus, quum præiviſſent, exſpectarunt nos Troade:

6 Nos verò enavigavimus Philippis poſt dies Azymorum, & venimus ad eos Troadem intra dies quinque, ubi commorati ſumus dies ſeptem.

7 Primo autem die hebdomadis congregatis diſcipulis ad frangendum panem, Paulus diſſerebat cum eis abiturus poſtridie, produxitque ſermonem uſque in mediam noctem.

8 Erant verò lucernæ multæ in cœnaculo ubi erant congregati.

9 Sedens autem quidam adoleſcens, nomine Eutychus in feneſtra, obrutus ſomno profundo, quum diutius diſſereret Paulus, præ ſomno deturbatus, decidit ex tertia contignatione deorſum: & ſublatus eſt mortuus.

10 Quum deſcendiſſet autem Paulus, prolapſus eſt in eum: & ſimul *eum* complexus dixit, Ne tumultuamini: anima enim ejus in ipſo eſt.

11 Quum igitur aſcendiſſet, fregiſſetq; panem, & cibum ſumpſiſſet, diu collocutus uſque ad diluculum, ita *demum* profectus eſt.

12 Adduxerunt autem puerum viventem, & ſolamen acceperunt non mediocre.

13 Nos verò progreſſi ad navē, provecti ſumus Aſſum, illinc recepturi Paulum: ſic enim edixerat, pedibus ipſe iter facturus.

14 Ut autem conjunxit *ſeſe* nobiſcum apud Aſſum, recepto eo devenimus Mitylenen.

15 Et quum illinc enavigaſſemus, ſequenti die pervenimus è regione Chii, poſtridie verò appulimus Samum: & quum diverſati eſſemus apud Trogylium, ſequenti die venimus Miletum.

16 Decreverat enim Paulus præternavigare Epheſum, ne ipſi contingeret tempus terere in Aſia. Feſtinabat enim, ut, ſi fieri poſſet, die Pentecoſtes eſſet Hieroſolymis.

17 Miſſis autem Mileto *nunciis* Epheſum, accerſivit Presbyteros Eccleſiæ.

18 Qui cum ad ipſum veniſſent, dixit eis, Vos ſcitis quomodo à primo die quo ingreſſus ſum Aſiam, vobiſcum per id omne tempus fuerim,

19 Serviens Domino cum omni animi ſubmiſſione, & multis lacrymis ac tentationibus: quæ mihi evenerunt in Judæorum inſidiis:

20 Ut nihil ſubterfugerim eorum quæ *vobis* conducerent, quominus *ea* vobis annunciarem, & docerem vos publicè, & domatim:

21 Atteſtans Judæis ſimul & Græcis converſionem ad Deum, & fidem, quæ eſt in Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.

22 Et nunc ecce, ego vinctus Spiritu, proficiſcor Hieroſolymam, ignorans quæ in ea mihi occurrent:

23 Niſi

23 Niſi quòd Spiritus ſanctus oppida-
tim etiam atque etiam atteſtatur, dicens
vincula & afflictiones me manere.
24 Sed nullius rei habeo rationem, neq;
vita mea mihiipſi curæ eſt, ut conſummem
curſum meum cum gaudio, & miniſterium
quod accepi à Domino Jeſu, ad atteſtan-
dum Evangelium gratiæ Dei.
25 Et nunc ecce, ego ſcio non amplius
viſuros faciem meam ullos ex vobis omni-
bus, per quos tranſivi prædicans regnum
Dei.
26 Ideo teſtor vobis hodierno die me
purum eſſe à ſanguine omnium:
27 Non enim ſubterfugi quominus an-
nunciarem vobis omne Dei conſilium.
28 Attendite igitur *animum* ad voſip-
ſos & totum gregem in quo vos Spiritus
ille ſanctus conſtituit epiſcopos, ad pa-
ſcendam Eccleſiam Dei, quam ſuo illo
proprio ſanguine acquiſivit.
29 Ego enim illud ſcio, lupos graves,
non parcentes gregi, ingreſſuros eſſe in
vos poſt diſceſſum meum.
30 Et ex vobiſipſis exorituros qui lo-
quantur perverſa, ut diſcipulos poſt ſe ab-
ſtrahant.
31 Ideo vigilate, memores me per trien-
nium nocte & die non ceſſâſſe cum lacry-
mis admonere unumquemque.
32 Et nunc quoque fratres, commendo
vos Deo & ſermoni gratiæ ipſius, qui
quidem Deus poteſt *vos* ſuperſtruere, &
dare vobis quòd hæreditatem jure poſſi-
deatis cum ſanctificatis omnibus.
33 Argentum vel aurum, aut veſtem nul-
lius concupivi.
34 Imò ipſi nôſtis, uſibus meis & iis qui
mecum ſunt, manus iſtas miniſtrâſſe.
35 In omnibus oſtendi vobis oportere
ſic laborando ſuſcipere infirmos, & memi-
niſſe verborum Domini Jeſu ipſum *vide-
licet* dixiſſe, Beatum eſt dare potius quàm
accipere.
36 Et quum hæc dixiſſet, poſitis geni-
bus ſuis, oravit cum illis omnibus.
37 Magnus autem fletus omnium ortus
eſt: & ruentes in collum Pauli, deoſcula-
bantur eum:
38 Cruciati maximè, ob ſermonem quem
dixerat, ipſos non eſſe amplius faciem e-
jus conſpecturos: & deduxerunt eum ad
navim.

CAPUT XXI.

*Agabus prophetat. Et Paulus Hieroſoly-
mis capitur.*

UT autem provecti ſumus, avulſi ab
eis, recto curſu venimus Coum, & ſe-
quenti die Rhodum, & illinc Patara.
2 Et nacti navem trajicientem in Phæ-
niciam, *eâ* conſcenſâ, provecti ſumus.
3 Quum autem cœpiſſet nobis apparere
Cyprus, & eam ad ſiniſtram reliquiſſemus,
navigavimus in Syriam, & devecti ſumus
Tyrum: illic enim navis erat ſuum onus
expoſitura.
4 Permanſimus autē ibidem dies ſeptē,
inventis diſcipulis: qui Paulo dicebant
per Spiritum, ne aſcenderet Hieroſolymā.
5 Sed peractis illis diebus, abiimus,
omnibus deducentibus nos cum uxoribus
& liberis, extra urbem uſque: & poſitis
genibus in littore, oravimus.
6 Et alii alios complexi, conſcendimus
navim: illi autem reverſi ſunt domum
ſuam.
7 Nos verò navigatione perfectâ, deve-
nimus Tyro Ptolemaida: & ſalutatis fra-
tribus, manſimus diem unum apud eos.
8 Poſtridie verò egreſſi Paulus & nos
qui cum eo eramus, venimus Cæſaream: &
ingreſſi domum Philippi Evangeliſtæ
(qui erat unus ex illis ſeptem) manſimus
apud eum.
9 Huic autem erant quatuor filiæ vir-
gines prophetantes.
10 Et quum *illic* permanſiſſemus dies
complures, deſcendit ex Judæa quidam
propheta nomine Agabus:
11 Qui quum veniſſet ad nos, & ſump-
ſiſſet zonam Pauli, vinctis ſibi manibus ac
pedibus, dixit, Hæc dicit Spiritus ſan-
ctus, Virum cujus eſt hæc zona, ita vincient
Hieroſolymis Judæi, tradentque in manus
Gentium.
12 Ut verò iſta audivimus, rogabamus
& nos & ejus loci incolæ, ne aſcenderet
Hieroſolymam.
13 Sed reſpondit Paulus, Quid facitis,
flentes & emollientes cor meum? Nam ego
non ſolùm vinciri, ſed & mori paratus ſum
Hieroſolymis pro nomine Domini Jeſu.
14 Quum igitur non aſſentiretur, acqui-
evimus, dicentes, Fiat Domini voluntas.
15 Porro poſt dies iſtos collectis farci-
nis aſcendimus Hieroſolymam.
16 Venerunt autem ſimul etiam *aliqui* ex
diſcipulis Cæſarea nobiſcum, adducentes
apud quem diverſaremur, Mnaſonem quen-
dam Cyprium, antiquum diſcipulum.
17 Quum igitur perveniſſemus Hiero-
ſolymam; libenter exceperunt nos fratres.
18 Sequenti verò die introiit Paulus
nobiſcum ad Jacobum, & omnes Presby-
teri adfuerunt.
19 Quos complexus, expoſuit ordine
ſingula quæ Deus fecerat inter Gentes
per ipſius miniſterium.
20 At illi *his* auditis, glorificaverunt
Dominum, & dixerunt ei, Vides frater
quot ſint millia Judæorum qui credide-
runt: ſuntque omnes accenſi zelo Legis.
21 Audierunt autem de te ex aliorum
ſermone, te defectionem à Moſe docere
omnes qui inter Gentes ſunt Judæos, &
dicere eos non debere circumcidere fili-
os, neque *ſecundùm* ritus ambulare.
22 Quid eſt ergo? omnino oportet conve-
nire multitudinē: audient enim te veniſſe.
23 Hoc igitur fac quod tibi dicimus:
Sunt nobis viri quatuor qui voto ſeſe
obſtrinxerunt.

24 His aſſumptis, ſanctificator cum eis, & adde ad eorum ſumptus,ut radant capita,& norint omnes nihil eſſe eorum quæ de te auditione acceperunt,ſed te quoque ita incedere ut Legem obſerves.

25 De iis autem qui crediderunt ex Gentibus, nos ſcripſimus & decrevimus nequid hujuſmodi obſervent,niſi ut caveant ab iis quæ ſunt immolata ſimulacris,& à ſanguine, & rebus ſuffocatis, & ſcortatione.

26 Tum Paulus aſſumptis viris illis, ſequente die cum eis ſanctificatus ingreſſus eſt in templum, denuncians expletionem dierum ſanctificationis, uſquedum oblata fuit pro unoquoque eorum oblatio.

27 Quum autem ſepteni illi dies jam eſſent finiendi,qui ex Aſia *advenerant* Judæi ipſum conſpicati in templo, concitarunt totam turbam, & injecerunt manus in eum,

28 Clamantes,Viri Iſraelitæ,ſuccurrite: hic ille homo eſt qui adverſus populum,& Legem,& locum hunc omnes ubiq; docet: atq; adeo Græcos introduxit in templum, & polluit ſanctum locum iſtum.

29 (Viderant enim antea Trophimum Epheſiū in urbe cum eo,quem exiſtimabant fuiſſe à Paulo introductum in templum.)

30 Commota eſt igitur urbs tota,& factus eſt concurſus populi: & prehenſum Paulum trahebant è templo: ſtatimque clauſæ ſunt fores.

31 Studentibus autem ipſis eum interficere, pervenit rumor ad Tribunum cohortis, totam Hieroſolymam conturbatam eſſe:

32 Qui eo ipſo *momento* acceptis militibus ac Centurionibus, decurrit ad illos. At illi quum vidiſſent Tribunum & milites,ceſſarunt cædere Paulum.

33 Tunc appropinquans Tribunus prehendit eum, & juſſit vinciri catenis duabus: & percontatus eſt quiſnam eſſet, & quid feciſſet.

34 Alii autem aliud vociferabantur in turba: & quum non poſſet certum reſcire propter tumultum, juſſit eum duci in caſtra.

35 Quum igitur perveniſſet ad gradus, evenit ut portaretur à militibus propter violentiam turbæ.

36 Sequebatur enim multitudo populi, clamans,Tolle ipſum.

37 Et quum futurum eſſet, ut introduceretur in caſtra Paulus, dicit Tribuno, Licétne mihi aliquid tibi dicere? Qui dixit,Græcè nôſti?

38 Nonne tu es Ægyptius ille qui ante hos dies commoviſti & eduxiſti in deſertum quatuor millia ſicariorum?

39 Dixit autem Paulus, Ego quidem ſum Judæus Tarſenſis, urbis in Cilicia non obſcuræ civis: cæterùm rogo te,permitte mihi ut alloquar populum.

40 Quum igitur ille permiſiſſet: Paulus ſtans in gradibus, manu ſilentium poſtulavit à plebe: & magno ſilentio facto, loquutus eſt linguâ Hebræâ, dicens.

CAPUT XXII.

Apologia Pauli, ejuſque fructus.

VIri fratres & patres,audite meam,quā nunc apud vos utor, defenſionem.

2 Quum audiſſent autem eum Hebræâ linguâ ipſos alloqui,magis præbuerunt ſe quietos, *ipſe* verò dixit *eis:*

3 Ego quidem ſum Judæus, natus Tarſi *quæ urbs eſt* Ciliciæ, nutritus verò in hac ipſa urbe apud pedes Gamalielis, eruditus ad exquiſitam formam patriæ legis, zelo Dei accenſus,ſicut & vos omnes eſtis hodie.

4 Qui hanc ſectam ſum perſequutus uſq; ad mortem,vinciens ac tradens in carceres tum viros tum mulieres.

5 Ut & Pontifex maximus mihi teſtis eſt,& totus ſeniorum ordo: à quibus etiam acceptis ad fratres epiſtolis,Damaſcum proficiſcebar, adducturus etiam eos, qui illic eſſent, vinctos Hieroſolymam, ut punirentur:

6 Evenit autem mihi iter facienti & appropinquanti Damaſco circiter meridiem, ut repente è cœlo circumfuderit me lux multa tamquam fulgur.

7 Cecidique in ſolum, & audivi vocem dicentem mihi,Saul, Saul,quid me perſequeris?

8 Ego verò reſpondi,Quis es Domine? Dixitque mihi,Ego ſum Jeſus Nazaræus, quem tu perſequeris.

9 Porro qui mecum erant, lucem quidem conſpexerunt, & expavefacti ſunt: vocem autem non audierunt ejus qui loquebatur mecum.

10 Dixi verò, Quid faciam Domine? Dominus autem dixit mihi,Surge,ac proficiſcere Damaſcum: & illic tibi dicetur de omnibus quæ conſtitutum eſt tibi ut facias.

11 Quum verò non viderem præ gloria lucis illius, manu deductus ab iis qui mecum erant,veni Damaſcum.

12 Ananias autem quidam, vir pius ſecundùm Legem,teſtimonio ornatus omnium *illic* habitantium Judæorum,

13 Veniens ad me, & adſtans dixit mihi,Saul frater,recipe viſum.Et ego eodem illo momento viſu recepto illum vidi.

14 Ipſe autem dixit, Deus patrum noſtrorum deſignavit te qui cognoſceres ipſius voluntatem, & videres Juſtum illum, & audires vocem ex ore ipſius.

15 Nam eris ei teſtis apud omnes homines, *eorum* quæ vidiſti & audiſti.

16 Et nunc quid cunctaris? ſurgens, baptizator,& abluitor à peccatis tuis, invocato nomine Domini.

17 Evenit autem mihi reverſo Hieroſolymam,quum orarem in templo, ut raperer extra me,

18 Et viderem eum dicentem mihi,Feſtina,

ſtina,& exi citò Hieroſolymis, quoniam
non excipient teſtimonium tuum de me.
19 Et ego dixi, Domine, ipſi ſciunt me
pertraxiſſe in carcerem, & verberibus af-
feciſſe per ſingulas Synagogas eos qui
credebant in te.
20 Et quum effunderetur ſanguis Stepha-
ni Martyris tui, ego quoque adſtabam, &
unà aſſentiebar cædi ipſius, & cuſtodiebam
pallia eorum qui interimebant eum.
21 Tum *is* dixit mihi, Proficiſcere: nam
ego te longè ad gentes emittam.
22 Audiebant autem eum ad hunc uſq;
ſermonẽ: tum *verò* ſuſtulerunt vocem ſu-
am, dicentes, Tolle è terra *hominem* iſti-
uſmodi: non enim convenit eum vivere.
23 Clamantibus autem eis, & projici-
entibus pallia, & pulverem jactantibus in
aërem,
24 Juſſit Tribunus eum duci in caſtra,
dixitque ut in eum flagris inquireretur:
ut reſciret propter quod crimen ſic clama-
rent adverſus eum.
25 Quum autem eum diſtendiſſent loris
cædendum, dixit adſtanti Centurioni Pau-
lus, Num hominem Romanum & *quidem*
indictâ cauſâ licet vobis flagellare?
26 *Hoc* autem quum audiſſet Centurio,
adiit Tribunum, & *hoc* annunciavit ei,
dicens, Vide quid facturus ſis: homo enim
iſte Romanus eſt.
27 Accedens autem Tribunus, dixit ei,
Dic mihi, num tu Romanus es? At ille di-
xit, Etiam.
28 Et reſpondit Tribunus, Ego multâ
ſummâ civitatem iſtam acquiſivi. Paulus
autem ait, Ego verò etiam natus ſum *civis*.
29 Statim igitur abſceſſerunt ab eo qui
erant in eum inquiſituri: ſed & Tribunus
quoque metuit cognito eum Romanum
eſſe, quoniam eum vinxerat.
30 Poſtridie verò volens certum reſcire,
nempe cujus *rei* accuſaretur à Judæis, ſol-
vit eum è vinculis, & juſſit primarios Sa-
cerdotes venire, totumq; ipſorũ conſeſſum:
ac deductum Paulum ſtatuit coram eis.

CAPUT XXIII.

*Paulus juſſu Ananiæ percutitur, conſola-
tur à Deo, & è conjuratorum manu Cæ-
ſaream mittitur.*

INtentis autem in conſeſſum oculis Pau-
lus, ait, Viri fratres, ego omni conſcien-
tiâ bonâ ſervivi Deo ad hunc uſq; diem.
2 Ananias autem Pontifex maximus im-
peravit iis qui ipſi adſtabant, ut os ejus
cæderent.
3 Tum Paulus dixit ei, Futurum eſt, ut
percutiat te Deus, paries dealbate, & tu
ſedes judicans me ſecundùm Legem, &
Legem tranſgrediens jubes me cædi?
4 Tum qui adſtabant, dixerunt, Ponti-
fici illi Dei maximo conviciaris?
5 Dixit autem Paulus, Neſciebam, fra-
tres, Pontificem eſſe maximum: ſcriptũ eſt
enim, Principi populi tui non maledices.
6 Quum verò nôſſet Paulus unam qui-
dem partem eſſe Sadducæorum, alteram
verò Phariſæorum, clamavit in conſeſſu,
Viri fratres, ego Phariſæus ſum, filius Pha-
riſæi: de ſpe & reſurrectione mortuorum
ego in judicium vocor.
7 Quum autem hoc eſſet loquutus, orta
eſt ſeditio inter Phariſæos ac Sadducæos:
& fiſſa eſt multitudo.
8 Nam Sadducæi quidem dicunt non
eſſe reſurrectionem, neque Angelum, neq;
ſpiritum: Phariſæi autem utrumque pro-
fitentur.
9 Ortus eſt igitur clamor magnus: &
quum ſurrexiſſent Scribæ ex partibus
Phariſæorum, depugnabant, dicentes, Ni-
hil mali invenimus in homine iſto: quòd
ſi ſpiritus loquutus eſt ei, ſeu Angelus, ne
repugnemus Deo.
10 Magnâ autem ortâ ſeditione veri-
tus Tribunus ne Paulus ab ipſis diſcerpe-
retur, juſſit militum manum deſcendere,
& eum raptum è medio ipſorum, ducere
in caſtra.
11 Sequente verò nocte ſuperveniens ei
Dominus, dixit, Confide Paule: ut enim
conſtanter atteſtatus es de me Hieroſoly-
mis, ſic te oportet etiam Romæ teſtari.
12 Orto autem die, quidam ex Judæis
factâ coitione devoverunt ſeſe, dicentes,
Neque eſuros ſe, neque bibituros, uſque-
quo interemiſſent Paulum.
13 Erant verò plures quàm quadraginta
viri qui hanc conjurationem fecerant.
14 Qui adierunt primarios Sacerdotes
& Seniores, & dixerunt, Devotione devo-
vimus noſipſos, nihil guſtaturos uſquequo
interemerimus Paulum.
15 Nunc ergo vos comparete apud Tri-
bunum ex conſeſſûs voluntate ut eum cras
ad vos deducat, veluti exquiſitius perco-
gnituros de iis quæ ad eum *ſpectant*: nos
verò, priuſquam appropinquet, parati ſu-
mus ipſum interimere.
16 Quum autem filius ſororis Pauli au-
diſſet inſidias, venit, & ingreſſus in caſtra
annunciavit *eas* Paulo.
17 Paulus autem advocato quodam ex
Centurionibus, ait, Adoleſcentem hunc ab-
duc ad Tribunum: habet enim quod an-
nunciet ei.
18 Ille igitur aſſumptum eum duxit ad
Tribunum, & dixit, Vinctus ille Paulus
advocatum me rogavit ut hunc adoleſcen-
tem ducerem ad te, qui aliquid habeat
quod tibi loquatur.
19 Tribunus verò, prehensâ ejus manu,
quum ſeceſſiſſet ſeorſum, percontatus eſt,
Quid eſt quod habes mihi annunciandum?
20 *Ille* autem dixit, Judæi conſtitue-
runt te rogare ut cras Paulum deducas in
conſeſſum, quaſi aliquid exquiſitius per-
contaturi ſint de eo.
21 Tu verò ne ipſis aſſentitor. Inſidi-
antur enim ei ex iſtis viri plures quadra-
ginta, qui ſeipſos devoverunt, neq; eſuros,
neque bibituros uſquequò interemerint
eum;

eum: & nunc parati ſunt, exſpectantes quid à te renuncietur.

22 Tribunus igitur dimiſit adoleſcentem, quum ei mandâſſet *ut* nulli effutiret quòd hæc ipſi indicâſſet.

23 Et advocatis duobus quibuſdam ex Centurionibus, dixit *eis*, Parate milites ducentos, qui proficiſcantur Cæſaream uſque, & equites ſeptuaginta, & ſtipatores ducentos, à tertia hora noctis:

24 Et ut jumenta præberent, ut impoſitum Paulum ſalvum perducerent ad Felicem Præſidem:

25 Scripta epiſtola quæ hanc ſummam contineret.

26 Claudius Lyſias præſtantiſsimo Præſidi Felici ſalutem.

27 Virum hunc comprehenſum à Judæis, quum jam futurum eſſet ut ab eis interimeretur, ſuperveniens cum militum manu, erui, edoctus Romanum eſſe.

28 Et volens reſcire crimen, cujus eum poſtularent, deduxi eum in ipſorum conſeſſum.

29 Quem comperi accuſari de quæſtionibus Legis ipſorum, nullius verò criminis reum quod ſit dignum morte aut vinculis.

30 Indicatis autem mihi inſidiis adverſus hunc virum eventuris à Judæis, eo ipſo momento miſi *eum* ad te, & mandavi quoque accuſatoribus ut quæ habent adverſus eum dicant apud te. Vale.

31 Milites igitur, ſicut ipſis edixerat, receptum Paulum duxerunt nocte Antipatrida.

32 Poſtero autem die, reverſi ſunt in caſtra, relictis equitibus qui cum eo proficiſcerentur.

33 Qui quum veniſſent Cæſaream, & reddidiſſent epiſtolam Præſidi, ſtiterunt coram eo etiam Paulum.

34 Quum legiſſet autem *literas* Præſes, & interrogâſſet ex qua provincia eſſet, ac cognoviſſet eſſe ex Cilicia,

35 Audiam te, inquit, quum accuſatores quoque tui adfuerint. Juſſitque in prætorio Herodis ipſum cuſtodiri.

CAPUT XXIV.

Paulus agit cauſam ſuam, & concionatur coram Felice.

Quinque autem poſt diebus deſcendit Pontifex maximus Ananias cum Senioribus, & Tertullo quodam oratore: qui comparuerunt coram Præſide contra Paulum.

2 Citato igitur eo, cœpit accuſare Tertullus dicens,

3 Multâ *nos* pace potiri per te, & ea quæ rectè ac feliciter in hac gente providentiâ tuâ geſta ſunt, prorſus & ubique agnoſcimus, præſtantiſsime Felix, cum omni gratiarum actione.

4 Ne verò te diutius interpellem, precor te ut audias nos paucis pro tua æquitate.

5 Comperimus enim virum hunc *eſſe* peſtem, & qui moveat ſeditionem omnibus Judæis per orbem terrarum, & principem hæreſis Nazaræorum:

6 Qui templum quoque tentavit profanare: in quem etiam prehenſum voluimus ſecundùm Legem noſtram judicium ferre.

7 Sed interveniens Tribunus Lyſias cum magna vi abduxit eum è manibus noſtris:

8 Juſſis ipſius accuſatoribus ad te venire: ex quo poteris ipſe, inquiſitione habitâ, de omnibus iſtis cognoſcere de quibus nos eum accuſamus:

9 Conſenſerunt autem etiam Judæi, aientes hæc ita ſe habere.

10 Reſpondit autem Paulus, quum innuiſſet ei præſes ut loqueretur: Quia te à multis annis huic genti præfuiſſe ſcio, eo alacriore animo quæ ad me attinent pro mei defenſione dicam.

11 Quum tu poſsis certior fieri non plures *exactos* eſſe dies quàm duodecim, ex quo adſcendi Hieroſolymam adoraturus.

12 Neq; verò me in templo invenerunt cum aliquo diſſerentem, aut coitionem turbæ facientem, neque in ſynagogis, neque in urbe:

13 Neque probare poſſunt ea de quibus nunc me accuſant.

14 Hoc verò tibi fateor, me ſecundùm viam illam, quam hæreſin dicunt, ita colere patrium Deum, ut qui credam omnibus quæ in Lege & in Prophetis ſcripta ſunt:

15 *Et* ſpem habeam in Deo, fore, quam etiam ii ipſi exſpectant, reſurrectionem mortuorum, tum juſtorum, tum injuſtorũ.

16 Interea verò ipſe *me* exerceo, ad conſcientiam habendam ſine offenſa apud Deum & apud homines ſemper.

17 Pluribus autem annis interjectis, veni eleemoſynas præſtiturus genti meæ, & oblationes.

18 Inter quæ invenerunt me ſanctificatum in templo, non *tamen* cum turba, neq; cum tumultu, quidam ex Aſia Judæi.

19 Quos oportuit apud te adeſſe, & accuſare ſi quid haberent adverſum me.

20 Aut hi ipſi dicant ſi quod comperetunt in me injuſtè factum, quum ego ſtarem in conſeſſu.

21 Niſi de hac una voce quâ clamavi quum inter eos ſtarem, De reſurrectione mortuorum ego in judicium vocor hodie à vobis.

22 Auditis autem his, Felix ampliavit eos. Poſtquam exquiſitius pernovero quæ ad viam iſtam pertinent, inquiens, quum Tribunus Lyſias deſcenderit, pernoſcam veſtrum negotium.

23 Edicens etiam Centurioni ut ſervaretur Paulus, ac laxaretur, & nequis prohiberetur ex ipſius familiaribus ei miniſtrare, aut eum adire.

24 Aliquot autem poſt diebus quum adveniſſet Felix cum Druſilla uxore ſua, quæ erat Judæa, accerſivit Paulum: & audivit eum de fide quæ eſt in Chriſtum.

25 Diſſerente autem ipſo de juſtitia, &

continentia, & judicio futuro, expaveſactus Felix reſpondit, Ut nunc ſe res habent,abi : opportunitatem autem poſt nactus accerſam te.

26 Simul & illud ſperans,fore ut pecunia ipſi daretur à Paulo, ut eum *vinculis* exſolveret : quamobrem etiam crebrius eum accerſens,colloquebatur cum eo.

27 Biennio autem completo accepit ſucceſſorem Felix Porcium Feſtum : & volens gratiam inire à Judæis Felix, reliquit Paulum vinctum.

CAPUT XXV.

Paulus agit cauſam ſuam coram Feſto.

FEſtus ergo ingreſſus provinciam,triduo poſt aſcendit Cæſarea Hieroſolymam.

2 Comparaverunt autem coram eo Pontifex maximus & primarii ex Judæis contra Paulum,& eum precati ſunt,

3 Petentes gratiam adverſus eum,ut accerſeret eum Hieroſolymam:factis inſidiis ut *eum* in via interimerent.

4 Feſtus autem reſpondit ut aſſervaretur Paulus Cæſareæ, ſe verò cito *illuc* profecturum.

5 Qui ergo inter vos,inquit,*iſtud* poterunt,unà deſcendant, & ſiquid eſt in hoc viro improbum,accuſent eum.

6 Commoratus autem apud eos dies non plures quàm decem, quum deſcendiſſet Cæſaream, poſtero die ſedit in tribunali, juſſitque Paulum adduci.

7 Qui quum adfuiſſet circumſteterunt eum qui Hieroſolymis deſcenderant Judæi,multas & graves criminationes adferentes adverſus Paulum, quas nequibant demonſtrare :

8 Quum ipſe pro ſui defenſione diceret, Neque in Legem Judæorum,neq; in Templum,neq; in Cæſarem quicquam peccavi :

9 Sed Feſtus volens gratiam inire à Judæis,reſpondens Paulo,dixit, Vis Hieroſolymam aſcendere,& illic de his judicari apud me ?

10 Dixit autem Paulus, Ad tribunal Cæſaris ſto,ubi me oportet judicari. Judæos nulla in re injuriâ affeci, ſicut & tu pulchrè agnoſcis.

11 Nam ſi injuriâ quemquam affeci, & aliquid dignum morte feci, non recuſo mori : ſin verò nihil eſt *ex iis* de quibus iſti me accuſant, nullus me poteſt eis donare : Cæſarem appello.

12 Tunc Feſtus cum concilio collocutus,reſpondit,Cæſarem appellâſti?ad Cæſarem proficiſcêris.

13 Diebus autem aliquot exactis,Agrippa rex & Bernice venerunt Cæſaream,ſalutaturi Feſtum.

14 Et quum dies complures illic eſſent commorati, Feſtus regi expoſuit quæ ad Paulum *ſpectabant*,dicens, Vir quidam eſt relictus à Felice in vinculis.

15 De quo quum eſſem Hieroſolymis, comparuerunt principes Sacerdotum & ſeniores Judæorum,petentes damnationem adverſus eum.

16 Quibus reſpondi, non eſſe Romanis morem quempiam ad exitium concedere, priuſquam is qui accuſatur in conſpectu habeat accuſatores, & locum defenſionis accipiat ſuper criminatione.

17 Quum ergo huc conveniſſent abſque ulla dilatione, conſequente die ſedens in tribunali, juſſi adduci hominem.

18 Cujus accuſatores quum adſtarent, nullum crimen objiciebant eorum quæ ego ſuſpicabar.

19 Sed quæſtiones quaſdam de ſua ſuperſtitione habebant adverſus eum, & de quodam Jeſu defuncto, quem aiebat Paulus vivere.

20 Incertus autem ego ſuper ejuſmodi inquiſitione, dixi num vellet proficiſci Hieroſolymā,& illic judicari ſuper iſtis.

21 Quum verò Paulus appellâſſet ut aſſervaretur Auguſti cognitioni, juſſi eum aſſervari quouſque mitterem eum ad Cæſarem.

22 Agrippa verò dixit Feſto,Velim & ipſe hominem audire. At ille,Cras,inquit, eum audies.

23 Poſtero igitur die quum veniſſet Agrippa & Bernice cum multa oſtentatione,& introiſſent in auditorium cum Tribunis & eminentibus ejus urbis civibus, jubente Feſto adductus eſt Paulus.

24 Tum Feſtus, Agrippa rex,inquit,& omnes qui ſimul adeſtis nobiſcum,videtis iſtum de quo omnis multitudo Judæorum interpellavit me & Hieroſolymis & hìc, vociferando non oportere ipſum vivere amplius.

25 Ego verò quum comperiſſem eum nihil dignum morte feciſſe : & is ipſe appellâſſet Auguſtum,decrevi eum mittere.

26 De quo quid certi ſcribam domino, non habeo : quapropter eum ad vos produxi,& maximè ad te,rex Agrippa,ut habitâ quæſtione,habeam quod ſcribam.

27 Nam præter rationem mihi videtur, quum mittam vinctum, non etiam crimina in eum *collata* ſignificare.

CAPUT XXVI.

Paulus diſſerit patheticè coram Agrippa, & innocens judicatur.

AGrippa verò Paulo dixit, Permittitur tibi pro teipſo dicere. Tunc Paulus extentâ manu,hac defenſione uſus eſt.

2 Super omnibus de quibus poſtulor à Judæis,rex Agrippa,beatū me duco quòd ſim hodie defenſione apud te uſurus :

3 Maximè quòd te gnarum eſſe ſciam omnium qui apud Judæos ſunt rituum & quæſtionum. Ideo rogo te ut me patienter animo audias.

4 Vitam itaque meam actam à juventute,quæque à principio fuit in gente mea Hieroſolymis, ſciunt omnes Judæi :

5 Ut qui antea noverint,me jam inde à majoribus (ſi velint teſtari) ſecundùm exquiſitiſsimam illam hæreſim noſtri religioſi cultus vixiſſe Phariſæum.

6 Nunc

6 Nunc verò ob ſpem promiſsionis factæ patribus noſtris à Deo, ſto in judicium vocatus:

7 Ad quam *promiſſionem* duodecim tribus noſtræ, *Deum* nocte & die aſsiduè colentes ſperant ſe deventuras, de qua ſpe poſtulor, rex Agrippa, à Judæis.

8 Quid? incredibile judicatur apud vos quòd Deus mortuos ſuſcitet?

9 Equidem ſtatueram apud me adverſus nomen illius Jeſu Nazaræi multa oportere *me* contraria facere.

10 Quod etiam feci Hieroſolymis: & multos ſanctorum ego carceribus incluſi, à principibus Sacerdotum poteſtate acceptâ, & quum *ab eis* interimerentur, tuli ſuffragium.

11 Ac per omnes ſynagogas ſæpe ipſos puniens, coegi ad blaſphemandum: & ſupra modum furens adverſus eos, perſequutus ſum *ipſos* etiam in exteras uſq; civitates.

12 Inter quæ etiam proficiſcens Damaſcum cum auctoritate & procuratione à principibus Sacerdotum,

13 Die medio, rex, in via vidi cœlitùs lucem, quæ ſplendorem ſolis ſuperans, circumfudit me ſuo fulgore & eos qui mecum iter faciebant.

14 Quum autem omnes nos decidiſſemus in terram, audivi vocem alloquentem me, ac dicentem Hebraicâ linguâ, Saul, Saul, quid me perſequeris? durum eſt tibi contra ſtimulos calcitrare.

15 Ego autem dixi, Quis es Domine? At ille dixit, Ego ſum Jeſus ille quem tu perſequeris.

16 Sed exſurge, & ſta in pedes tuos: idcirco enim apparui tibi ut deſignarem te miniſtrum ac teſtem tum eorum quæ vidiſti, tum eorum, *in* quibus apparebo tibi:

17 Eruens te ex hoc populo, & gentibus, ad quos nunc te mitto,

18 Ut aperias oculos eorum, & convertas *eos* à tenebris ad lucem, & *à* poteſtate Satanæ ad Deum, ut remiſsionem peccatorum & ſortem inter ſanctificatos accipiant per fidem quæ eſt in me.

19 Unde rex Agrippa, non fui rebellis cœleſti illi apparitioni.

20 Sed iis qui ſunt Damaſci primùm, & Hieroſolymis, & in omni regione Judææ, *deinde* & gentibus annunciavi ut reſipiſcerent, & converterent ſe ad Deum, opera facientes convenientia reſipiſcentiæ.

21 Horum causâ Judæi me in templo comprehenſum tentarunt manibus *ſuis* interficere.

22 Sed auxilium, quod *eſt* à Deo, nactus, perſtiti in hunc uſque diem, teſtificans *iſta* tum parvis tum magnis, nec quicquam dicens extra ea quæ Prophetæ ac Moſes futura prædixerunt:

23 *Nempe* Chriſtum fuiſſe paſſurum, ac primùm ex reſurrectione mortuorum, lucem annunciaturum huic populo & gentibus.

24 Hæc autē ipſo pro ſuâ defenſione excipiente, Feſtus magnâ voce ait, Inſanis Paule, multæ literæ te ad inſaniā adigunt.

25 Tum ille, Non inſanio, inquit, præſtantiſsime Feſte, ſed vera ac ſanæ mentis verba loquor.

26 Scit enim iſta rex, apud quem etiam liberè loquor: nam eum latere quicquam horum mihi non perſuadeo: neque enim id in angulo geſtum eſt.

27 Credis rex Agrippa Prophetis? ſcio te credere.

28 Agrippa verò dixit Paulo, Propemodum perſuades mihi ut fiam Chriſtianus.

29 Paulus autem dixit, Optarim à Deo, ut & propemodum & admodum non tu modo, ſed omnes etiam qui me audiunt hodie, facti eſſetis tales qualis ego ſum, exceptis iſtis vinculis.

30 Et quum hæc dixiſſet, ſurrexit rex ac Præſes, & Bernice, & qui conſederant cum eis.

31 Et quum ſeceſsiſſent, loquebantur alii ad alios, dicentes, Certè nihil morte aut vinculis dignum facit homo iſte.

32 Agrippa verò Feſto dixit, Dimitti poterat homo iſte, niſi appellâſſet Cæſarem.

CAPUT XXVII.

Pauli navigatio, naufragiū, & incolumitas.

UT autem decretum fuit ut nos enavigaremus in Italiam, tradiderunt tum Paulum tum quoſdam alios vinctos Centurioni, nomine Julio, cohortis Auguſtæ.

2 Conſcenſo igitur navigio Adramytteno, navigaturi ſecundùm Aſiæ regiones, provecti ſumus, & nobiſcum erat Ariſtarchus Macedo Theſſalonicenſis.

3 Alterâ autem die devecti ſumus Sidonem: & Julius humaniter tractato Paulo, permiſit ut ad amicos profectus, ab illis curaretur.

4 Illinc verò profecti ſublegimus Cyprum, quod venti eſſent adverſi.

5 Et pelagus quod eſt ſecundùm Ciliciam & Pamphyliam emenſi, devenimus Myra *urbem* Lyciæ.

6 Et illic nactus Centurio navem Alexandrinam navigantem in Italiam, impoſuit nos in eam.

7 Quumque multis diebus tardè navigaremus, vixque perveniſſemus ſecundùm Gnidum, non permittente nobis vento, ſublegimus Cretam ſecundùm Salmonem:

8 Et illam vix præterlegentes, pervenimus in locū quemdā quem vocant Pulcros portus, cui propinqua erat civitas Laſæa.

9 Multo autem tempore peracto, & quum jam eſſet periculoſa navigatio, quòd jam etiam jejunium præteriiſſet, admonebat *eos* Paulus:

10 Dicens eis, Viri, video cum injuria multoque damno non ſolùm oneris & navis, ſed etiam capitum noſtrorum, futuram navigationem.

11 Centurio autem gubernatori & nauclero potius aſſentiebatur, quàm iis

quæ à Paulo dicebantur.

12 Et quum appoſitus portus non eſſet ad hybernandum, plerique cœperunt conſilium ſolvendi etiam illinc, *experturi* ſi quo modo poſſent Phœnicâ devenire & illinc hybernare: qui portus eſt Cretæ, ſpectans ad Africum & Chorum.

13 Quum autem aſpirâſſet Notus, viſi quod ſibi propoſuerant obtinuiſſe, quum ſolviſſent, propius præterlegerunt Cretam.

14 Verùm haud multò poſt impegit in eam ventus turbulentus qui vocatur Euroclydon.

15 Quumque abreptum eſſet navigium, nec poſſet obniti vento, dato *ventis navigio*, ferebamur.

16 Et quum infra parvā quamdam inſulā quæ Clauda vocatur, curſu delati eſſemus, vix valuimus ſcaphæ compotes fieri.

17 Quâ ſubductâ, adjumentis utebantur, ſuccinctâ navi: metuenteſq; ne in Syrtin exciderent, demiſsis velis ita ferebantur.

18 Quum autē vehementi tempeſtate jactaremur, ſequente *die* jacturam fecerunt:

19 Ac tertio die ipſi noſtris manibus armamenta navis abjecimus.

20 Quum autem neque ſol neque ſidera apparerent ad complures dies, & tempeſtas non parva incumberet, ablata in poſterum ſpes omnis erat ſalutis noſtræ.

21 Et quum multa jam fuiſſet inedia, tunc ſtans Paulus in medio ipſorum, dixit, Oportebat quidem, ô viri, mihi obediendo non provehi à Creta, & vitare injuriam hanc & damnum.

22 Sed nunc adhortor vos ut bono animo ſitis: amiſsio enim nulla erit cujuſquam ex vobis, ſed tantùm navis.

23 Adſtitit enim mihi hac nocte Angelus Dei, cujus ſum ego, & cui etiam ſervio,

24 Dicens, Ne metue, Paule, oportet te Cæſari ſiſti: & ecce, gratificatus eſt tibi Deus omnes qui tecum navigant.

25 Propterea bono animo eſtote viri: credo enim Deo, ita fore quemadmodum loquutus eſt mihi.

26 In inſulam autem quandam excidere nos oportet.

27 Cæterùm quum quartadecima nox advenisset, & jactaremur in Adria, nautæ circa medium noctis ſuſpicati ſunt appropinquare ſibi aliquam regionem.

28 Et demiſſâ bolide invenerunt paſſus viginti: & paululum inde progreſsi, rurſum demiſſâ bolide invenerunt paſſus quindecim.

29 Et metuentes ne quo modo in aſpera loca exciderent, jactis è puppi anchoris quatuor, optabant diem oriri.

30 Quum verò nautæ ſtuderent fugere è navi, & demiſiſſent ſcapham in mare, ſub prætextu velut è prora anchoras extenſuri,

31 Dixit Paulus Centurioni & militibus, Niſi iſti in navi manſerint, vos ſervari non poteſtis.

32 Tunc abſciderunt milites funes ſcaphæ, & ſiverunt eam excidere.

33 Interim autem dum oriretur dies, hortabatur Paulus omnes ut caperent cibum, dicens, Dies hic eſt decimus quartus, ex quo exſpectantes jejuni permanetis, nullo *cibo* ſumpto.

34 Ideo vos hortor ut ſumatis cibum: hoc enim ad ſalutem veſtram ſpectat: nullius enim veſtrûm capillus ex capite cadet.

35 Et quum hæc dixiſſet, & accepiſſet panem, gratias egit Deo in conſpectu omnium: & quum fregiſſet, cepit edere.

36 Omnes verò quum jam animum recepiſſent, ſumpſerunt & ipſi cibum.

37 Eramus autem univerſa capita in navigio ducenta ſeptuaginta ſex.

38 Cæterùm ſatiati cibo, allevabant navim, projicientes frumentum in mare.

39 Quum autem dies ortus eſſet, terram illam non agnoſcebant: ſinum verò quemdam animadverterunt habentem litus, in quem decreverant, ſi poſſent, extrudere navim.

40 Anchoris igitur undiq; præciſis permiſerunt *eam* mari, ſimul laxatis vinculis gubernaculorum: & ſublato artemone ad venti flatum, tendebant ad litus.

41 Sed quum incidiſſent in locum bimarem, impegerunt navem: ac prora quidem infixa manebat immota, puppis verò ſolvebatur præ undarum violentia.

42 Militum autem conſilium erat ut vinctos interimerent, ne quis quum enatâſſet, effugeret.

43 Sed Centurio volens conſervare Paulum, prohibuit eos ab hac voluntate: juſsitque ut qui poſſent natare, abjicerent *ſe* primos, & in terram evaderent:

44 Reliqui verò partim in tabulis, partim quibuſdam navis *fragmentis*: & ita factum eſt ut omnes ſalvi evaderent in terrā.

CAPUT XXVIII.

Paulus multis in itinere miraculis editis, tandem venit Romam, & per biennium ibidem Evangelium docet.

ET quum ſalvi evaſiſſent, tunc cognoverunt inſulam illam vocari Melitam.

2 Barbari verò præſtabant nobis non vulgarem humanitatem, accensâ enim pyrâ acceperunt nos omnes, propter imbrem urgentem, & propter frigus.

3 Quum autem converriſſet Paulus non nihil ſarmentorum, & impoſuiſſet in pyram, vipera è calore prodiens arripuit ejus manum.

4 Ut verò barbari viderunt pendentem beſtiam è manu ejus, alii aliis dicebant, Omnino homicida eſt homo iſte, quem poſtquam ſalvus evaſit è mari ultio non ſivit vivere.

5 At ille excuſſâ beſtiâ in ignem, nihil mali paſſus eſt.

6 Illi verò exſpectabant dum intumeſceret, aut concideret repente mortuus: ſed quum multum *tempus* exſpectâſſent, & viderent

viderent nihil incommodi illi accidere, mutati, dicebant eum eſſe Deum.
7 Cæterùm circa locum illum erant prædia primario inſulæ illius, nomine Publio, qui nos exceptos, triduo peramicè hoſpitio excepit.
8 Factum eſt autem ut pater Publii febribus ac dyſenteriâ detentus, decumberet: ad quem Paulus ingreſſus, & precatus, impoſitis ei manibus, ſanavit eum.
9 Hoc igitur facto, reliqui etiam qui infirmitatibus tenebantur in illa inſula, accedebant, & ſanabantur.
10 Qui etiam multis honoribus nos honorarunt, & quum proveheremur impoſuerunt quæ uſui nobis erant.
11 Tribus itaq; poſt menſibus provecti ſumus navi Alexandrina, quæ in ea inſula hyemaverat, cui erat inſigne Caſtor & Pollux.
12 Et devecti Syracuſas, *illic* manſimus triduum.
13 Unde circumlegentes devenimus Rhegium: & altero poſt die quum ſuperveniſſet Auſter, ſecundo die venimus Puteolos.
14 Ubi repertis fratribus, rogati ſumus ut permaneremus apud eos diebus ſeptem: & ita contendimus Romam.
15 Unde quum audiſſent fratres de rebus noſtris, prodierunt nobis in occurſum uſque ad Appii forum & tres tabernas: quos quum vidiſſet Paulus, gratiis actis Deo, ſumpſit fiduciam.
16 Quum verò veniſſemus Romã, Centurio tradidit vinctos præfecto exercituum: ſed permiſſum eſt Paulo ut habitaret ſeorſim, cum milite qui ipſum cuſtodiret.
17 Factum eſt autem ut tertio poſt die convocaret Paulus Judæorum primos: qui ubi conveniſſent, dixit eis, Ego, viri fratres, quum nihil fecerim adverſus populum aut ritus patrios, vinctus traditus ſum Hieroſolymis in manus Romanorum.
18 Qui quæſtione de me habitâ, volebant me dimittere, quòd nulla ſit in me cauſa mortis.
19 Sed contradicentibus Judæis, coactus ſum appellare Cæſarem: non *tamen* quaſi habeam de quo gentem meam accuſem.
20 Ob hanc igitur cauſam vos advocavi: quos viderem & alloquerer: nam propter ſpem Iſraelis circumdatus ſum hac catenâ.
21 Illi verò dixerunt ei, Nos neq; literas accepimus de te ex Judæa: neq; adveniens quiſquam fratrum annunciavit aut loquutus eſt aliquid de te mali.
22 Æquum autem cenſemus ex te audire quæ ſentias: nam de iſta hæreſi notum eſt nobis ubique *ei* contradici.
23 Quum igitur conſtituiſſent ei diem, venerunt ad eum in hoſpitium complures, quibus cum atteſtatione exponebat regnum Dei, ſuadens eis quæ de Jeſu Chriſto ſunt, ex Lege Moſis & Prophetis, à manè uſque ad veſperam.
24 Et alii quidem aſſentiebantur iis quæ dicebantur, quidam verò non credebant.
25 Quum autem inter ſe diſcordes eſſent, digreſſi ſunt poſtquam Paulus hoc verbum dixiſſet, Bene ſanè Spiritus ſanctus loquutus eſt per Eſaiam prophetam patribus noſtris,
26 Dicens, Vade ad populum iſtum, & dic, Auditu audietis, & non intelligetis; & videntes videbitis, & non cernetis.
27 Craſſum enim factum eſt cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculis ſuis conniverunt: ne cernant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertant ſeſe, & ſanem eos.
28 Notum ergo ſit vobis, miſſam eſſe Gentibus hanc Dei ſalutem, & ipſos audituros.
29 Quum ergo hæc dixiſſet, exierunt Judæi, multam habentes inter ſe altercationem.
30 Manſit autem Paulus biennium totum in proprio conducto: & excipiebat omnes qui ad ipſum ingrediebantur.
31 Prædicans regnum Dei, ac docens quæ ſunt de Domino Jeſu Chriſto cum omni dicendi libertate, nemine prohibente.

Pauli Apoſtoli Epiſtola ad ROMANOS.

CAPUT I.

Apoſtolatus ſui munus profeſſus, cauſam deſcribit oppreſſæ & inhibitæ veritatis.

Paulus ſervus Jeſu Chriſti, ex *Dei* vocatione Apoſtolus, ſeparatus ad *prædicandum* Evangelium Dei.
2 (Quod ante promiſerat per prophetas ſuos in Scripturis ſanctis)
3 De Filio ſuo, (facto ex ſemine Davidis, ſecundùm carnem:
4 Declarato Filio Dei potenter ſecundùm Spiritum ſanctificationis, per reſurrectionem ex mortuis) *nempe* Jeſu Chriſto Domino noſtro.
5 (Per quem accepimus gratiam & Apoſtolatum ad obedientiam fidei, inter omnes Gentes, pro ipſius nomine:
6 Inter quas eſtis etiam vos, vocati à Jeſu Chriſto)
7 Omnibus qui Romæ eſtis, dilectis Dei, vocatis ſanctis: Gratia *ſit* vobis & pax à Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.
8 Primùm quidem gratias ago Deo meo per Jeſum Chriſtum, ſuper omnibus vobis, quòd fides veſtra annunciatur in toto mundo.
9 Teſtis enim mihi eſt Deus: quem colo ſpiritu meo in Evangelio Filii ipſius, me perpetuò mentionem facere veſtri:
10 Semper in precibus meis rogans ut, ſi quo modo tandem aliquando proſperum iter mihi detur ex voluntate Dei, veniam ad vos.
11 Expeto enim videre vos, ut aliquod impertiar

impertiar vobis donum ſpirituale, ut vos ſtabiliamini.
12 Hoc eſt, ad communem exhortationem percipiendam apud vos, per mutuam fidem, veſtram ſimul & meam.
13 Nolim autem vos ignorare, fratres, me ſæpe propoſuiſſe venire ad vos, (ſed prohibitus fui uſque adhuc) ut fructum aliquem haberem inter vos quoque, ſicut & inter reliquas Gentes.
14 Et Græcis & barbaris, tum ſapientibus tum inſipientibus debitor ſum.
15 Itaque quicquid in me ſitum eſt, promptum eſt ad vobis quoque qui Romæ eſtis evangelizandum.
16 Non enim me pudet Evangelii Chriſti, potentia ſiquidem eſt Dei ad ſalutem cuivis credenti, Judæo primùm, tum etiam Græco.
17 Juſtitia enim Dei per illud revelatur ex fide in fidem: ſicut ſcriptum eſt, Juſtus autem ex fide vivet.
18 Patet enim ira Dei è cœlo adverſus omnem impietatem & injuſtitiam hominum, ut qui veritatem injuſtè detineant:
19 Quoniam id quod de Deo cognoſci poteſt, manifeſtum eſt in ipſis: Deus enim eis manifeſtum fecit.
20 Ipſius enim inviſibilia, jam inde à condito mundo ex iis quæ fecit mente perpenſâ pervidentur, æterna *videlicet* ejus tum potentia tum divinitas: ad hoc ut ſint inexcuſabiles.
21 Propterea quòd quum Deum norint, *tamen* ut Deum non glorificaverunt, neq; gratias ei egerunt: ſed vani facti ſunt in ratiocinationibus ſuis, & obtenebratum eſt cor eorum intelligentiâ carens.
22 Quum ſe dictitent ſapientes, ſtulti facti ſunt.
23 Mutarunt enim gloriam incorruptibilis Dei in efformatam imaginem corruptibilis hominis, & volucrium, & quadrupedum, & reptilium.
24 Quamobrẽ etiam tradidit eos Deus cupiditatibus cordium ipſorũ ad impuritatem, ut fœdarent corpora ſua inter ſe.
25 Ut qui Dei veritatem tranſmutarint in falſitatem, & coluerint res conditas, ac ſervierint *eis*, præterito Conditore, qui eſt benedictus in ſecula, Amen.
26 Propterea, *inquam*, tradidit eos Deus fœdis affectibus: nam & fœminæ illorum tranſmutarunt naturalem uſum in eum qui eſt præter naturam.
27 Similiterq; etiam maſculi relicto naturali uſu fœminæ, exarſerunt ſuâ libidine alius in alium, maſculi in maſculis fœda perpetrantes, & compenſationem (quam oportuit) erroris ſui in ſeſe recipientes.
28 Et ſicut non viſum eſt eis Deum in notitia retinere: *ita* tradidit eos Deus in mentem omnis judicii expertem, ut facerent quæ minimè conveniunt:
29 Oppleti omni injuſtitiâ, malitiâ, ſcortatione, improbitate, avaritiâ: pleni invidiâ, cæde, contentione, dolo, malignitate:
30 Suſurrones, obloquutores, Dei oſores, injurioſi, ſuperbi, glorioſi, inventores malorum, parentibus non obedientes.
31 Deſipientes, fœdifragi, charitatis expertes, implacabiles, immiſericordes.
32 Qui Dei jure agnito (*nempe* eos qui talia faciunt dignos eſſe morte) *tamen* non ſolùm ea faciunt, ſed etiam facientibus conſentiunt ultro.

CAPUT II.

Judæos & gentes ex æquo ſub condemnationem peccati concludit.

Quapropter inexcuſabilis es, ô homo, quiſquis *alium* damnas: nam hoc ipſo quod damnas alterum, teipſum condemnas: eadem enim facis *tu* qui *alium* damnas.
2 Scimus verò judicium Dei eſſe ſecundùm veritatem adverſus eos, qui talia faciunt.
3 Cogitas autem hoc, ô homo, qui damnas eos qui talia faciunt, & facis ea, fore ut effugias judicium Dei?
4 An divitias benignitatis ejus & tolerantiæ ac iræ cohibitæ contemnis, ignorans benignitatem Dei ad reſipiſcentiam te deducere?
5 Sed pro duritia tua & corde quod reſipiſcere neſcit, ipſe tibi theſaurũ recondis iram in diem iræ & revelationis juſti judicii Dei:
6 Qui reddet unicuique ſecundùm opera ipſius;
7 Iis quidem qui per tolerantiam quærunt boni operis gloriam, & honorem, & incorruptibilitatem, vitam æternam:
8 Rixoſis verò & veritati quidem non aſſentientibus, obſequentibus autem injuſtitiæ, *erit* excandeſcentia & ira.
9 Afflictio *inquã erit* & anguſtia in omnem animam hominis perpetrantis malum, tum Judæi in primis, tum etiam Græci:
10 Gloria verò & honor, & pax *erit* cuivis rectè facienti bonum, tum Judæo in primis, tum & Græco:
11 Non enim eſt perſonarum acceptio apud Deum.
12 Quicumque enim ſine Lege peccaverunt, ſine Lege quoque peribunt: & quicumque in Lege peccaverunt, per Legem damnabuntur.
13 (Non enim qui audiunt Legem, juſti ſunt apud Deum, ſed qui Legem præſtant, juſtificabuntur.
14 Nam quum Gentes quæ Legem non habent, natura quæ Legis ſunt faciant, iſti Legem non habentes, ſibiipſis ſunt Lex:
15 Ut qui oſtendant opus Legis ſcriptum in cordibus ſuis, unà teſtimonium reddente ipſorum conſcientiâ & cogitationibus ſeſe mutuò accuſantibus, aut etiam defendentibus.)
16 In die quo judicabit Dominus de rebus occultis hominum, ex Evangelio

gelio meo, per Jeſum Chriſtum.
17 Ecce, tu cognominaris Judæus, & acquieſcis in Lege, & gloriaris in Deo.
18 Et nôſti *ejus* voluntatem, & exploras quæ diſcrepant, inſtitutus ex Legis auditu.
19 Confidiſque te viæ ducem eſſe cæcis, lucem eorum qui *ſunt* in tenebris,
20 Eruditorem deſipientium, magiſtrum Infantium, quòd habeas informationem cognitionis ac veritatis in Lege.
21 Qui igitur doces alium, teipſum non doces? qui prædicas non furandū, furaris?
22 Qui dicis non mœchandum, mœcharis? qui abominaris idola, ſacrilegium admittis?
23 Qui de Lege gloriaris, per Legis tranſgreſſionem Deum afficis contumeliâ?
24 Nam Dei nomen propter vos blaſphematur inter Gentes, ſicut ſcriptum eſt.
25 Nam circumciſio quidem prodeſt ſi Legem exſequaris: quòd ſi tranſgreſſor Legis fueris, circumciſio tua facta eſt præputium.
26 Itaque ſi præputium jus Legis obſervaverit, nonne præputium illius pro circumciſione reputabitur?
27 Et quod eſt ex natura præputiū, Legem præſtans, damnabit te qui per literam & circumciſionem tranſgreſſor es Legis?
28 Non enim qui *eſt* in propatulo *Judæus*, Judæus eſt: nec ea quæ *eſt* in propatulo *circumciſio, id eſt*, in carne, circumciſio *eſt*:
29 Sed qui in occulto Judæus *eſt*, & circumciſio cordis, *id eſt*, in ſpiritu, non literâ: cujus *Judæi* laus non *eſt* ex hominibus, ſed ex Deo.

CAPUT III.

Prærogativam Judæorum concedens, probat tamen eos inde non juſtificari; ſed tantùm ex fide, quemadmodum & gentes.

QUæ eſt igitur præſtantia Judæi? aut quæ utilitas circumciſionis?
2 Multa per omnem modum. Primarium enim *illud eſt*, quòd eis credita ſunt eloquia Dei.
3 Quid tum enim, ſi infidi fuerunt quidam? num ipſorum infidelitas fidem Dei inanem reddet?
4 Abſit: imò eſto Deus verax, omnis autem homo mendax: ſicut ſcriptum eſt, Ut juſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas quando tu judicas.
5 Quòd ſi injuſtitia noſtra Dei juſtitiam commendat, quid dicemus? num injuſtus Deus qui inferat pœnam? (humano more loquor)
6 Abſit: alioquin quomodo judex erit Deus mundi?
7 Etenim ſi veritas Dei per meum mendacium exundavit in gloriam ipſius, cur ampliùs ego ut peccator condemnor?
8 Ac non (ſicut de nobis malè loquuntur, & ſicut quidam aiunt nos dicere) faciamus mala ut veniant bona? quorum damnatio juſta eſt.
9 Quid igitur? præcellimus? Nullo modo: nam ante criminati ſumus & Judæos & Græcos omnes eſſe ſub peccato.
10 Sicut ſcriptum eſt, Non eſt juſtus, ne unus quidem.
11 Non eſt qui intelligat, non eſt qui exquirat Deum.
12 Omnes deflexerunt, ſimul inutiles facti ſunt: non eſt qui faciat quod bonum eſt, non eſt uſque ad unum.
13 Sepulcrum apertum, guttur eorum, linguis ſuis ad dolum uſi ſunt, venenum aſpidum ſub labiis eorum.
14 Quorum os diris & amarulentiâ plenum eſt.
15 Veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem.
16 Contritio & miſeria in viis eorum.
17 Et viam pacis non cognoverunt.
18 Non eſt timor Dei coram oculis eorum.
19 Scimus autem, quæcumque Lex dicit, iis qui in Lege ſunt dicere, ut omne os obſtruatur, & obnoxius fiat totus mundus condemnationi Dei.
20 Propterea ex operibus Legis nulla caro juſtificabitur in conſpectu ejus; per Legem enim *eſt* cognitio peccati.
21 Nunc verò abſque Lege juſtitia Dei manifeſta facta eſt: comprobata teſtimonio Legis ac Prophetarum.
22 Juſtitia, inquam, Dei per fidem Jeſu Chriſti in omnes & ſuper omnes qui credunt: non enim eſt diſtinctio.
23 Omnes enim peccaverunt, ac deſtituuntur gloria Dei.
24 Ut qui juſtificentur gratis, *id eſt*, ejus gratiâ, per redemptionem factam in Jeſu Chriſto.
25 Quem præſtituit Deus *ut eſſet* placamentum per fidem in ſanguine ipſius, ad demonſtrationem juſtitiæ ſuæ, propter diſſimulationem peccatorum quæ anteceſſerunt, Deo *illa* tolerante:
26 Ad demonſtrationem juſtitiæ ſuæ præſenti tempore: ut ſit ipſe juſtus, & juſtificans eum qui eſt ex fide Jeſu.
27 Ubi igitur gloriatio? excluſa eſt. Per quam legem? operum? non: ſed per legem fidei.
28 Colligimus igitur, fide juſtificari hominem abſque operibus Legis.
29 An Judæorum Deus ſolùm? annon & Gentium? certè & Gentium.
30 Siquidem Deus unus *eſt* qui juſtificabit circumciſionem ex fide, & præputium per fidem.
31 Legem igitur inutilem reddimus per fidem? Abſit: imò Legem ſtabilimus.

CAPUT IV.

Juſtificatio per fidem exemplis & dictis Scripturæ confirmatur.

QUid igitur dicemus Abrahamum patrem illum noſtrum nactum eſſe ſecundùm carnem?
2 Nam ſi Abrahamus ex operibus juſti-

ficatus

ficatus fuit,habet quod glorietur, at non
apud Deum.
3 Quid enim Scriptura dicit? Credidit
autem Abrahamus Deo, & imputatum eſt
ei ad juſtitiam.
4 Atqui ei qui operatur, merces non im-
putatur ex gratia,ſed *eſt* ex debito:
5 Ei vero qui non operatur, ſed credit
in eum qui juſtificat impium, imputatur
fides ſua ad juſtitiam.
6 Sicut etiam David declarat beatum
eum hominem cui Deus imputat juſtitiam
abſque operibus: dicens,
7 Beati quorum remiſſæ ſunt iniquita-
tes,& quorum obtecta ſunt peccata.
8 Beatus vir cui non imputarit Domi-
nus peccatum.
9 Iſta igitur beatitatis declaratio, in cir-
cumciſionem *ſolùm* an & in præputium
cadit? Dicimus enim imputatam fuiſſe A-
brahamo fidem ad juſtitiam.
10 Quomodo ergo imputata eſt? quum
eſſet in circumciſione, an *quum eſſet* in
præputio? non in circumciſione, ſed in
præputio.
11 Et ſignum accepit circumciſionis,ſi-
gillum juſtitiæ fidei receptæ in præpu-
tio,ut eſſet pater omnium credentium in
præputio,imputata etiam ipſis juſtitia:
12 Et pater circumciſionis,iis *videlicet*
qui non ſolùm ſunt ex circumciſione, ſed
qui etiã incedunt per veſtigia fidei patris
noſtri Abrahami, quæ fuit in præputio.
13 Non enim per legem promiſſio *ceſſit*
Abrahamo,aut ſemini ejus, ut hæres eſſet
mundi,ſed per juſtitiam fidei.
14 Etenim ſi ii qui ex lege *ſunt*,hære-
des ſunt,vana facta eſt fides,& inanis red-
dita eſt illa promiſſio.
15 Nam lex iram efficit: ubi enim non
eſt lex,ibi nec tranſgreſſio *eſt*.
16 Propterea ex fide *eſt hæreditas*, ut
ſit per gratiam,ut firma ſit promiſſio toti
ſemini: *id eſt*,non ſolùm ei quod *eſt* ex le-
ge,verùm etiam ei quod *eſt* ex fide Abra-
hami,qui eſt pater omnium noſtrùm,
17 (Sicut ſcriptum eſt, Patrem multa-
rum gentium conſtitui te) coram eo cui
credidit,Deo *videlicet*,vivificante mortu-
os,& vocante quæ non ſunt tamquã ſint.
18 Qui *Abrahamus* contra ſpem ſub ſpe
credidit, fore ut ipſe fieret pater multa-
rum gentium, ſecundùm id quod *ei* di-
ctum fuerat,Ita erit ſemen tuum.
19 Ac minimè infirmus fide non conſi-
deravit ſuum ipſius corpus jam emortu-
um,quum centum circiter natus eſſet an-
nos,nec emortuum uterum Saræ.
20 Ad hanc promiſſionem autem Dei
non addubitavit incredulitate: ſed corro-
boratus fuit fide, tributa gloria Deo:
21 Ac plenè perſuaſum habens, *eum*
quod promiſerat, poſſe etiam efficere.
22 Quapropter etiam *hoc* imputatum
eſt ei ad juſtitiam.
23 Non ſcriptum eſt autem propter eum
ſolùm,quòd *hoc* imputatum fuerat ei:
24 Sed etiam propter nos, quibus futu-
rum eſt ut imputetur, iis *nimirum* qui
credunt in eum qui ſuſcitavit Jeſum Do-
minum noſtrum à mortuis,
25 Traditum *morti* propter offenſas no-
ſtras,& ſuſcitatum ad noſtri juſtificationẽ.

CAPUT V.

Fructus juſtificationis: & collatio Adami primi & ſecundi.

Juſtificati igitur ex fide, pacem habemus
erga Deum apud Dominum noſtrum
Jeſum Chriſtum:
2 Per quem etiam fide adducti fuimus
in hanc gratiam per quam ſtamus, & glo-
riamur ſub ſpe gloriæ Dei.
3 Neque *id* ſolùm, ſed etiam gloriamur
de afflictionibus, ſcientes quòd afflictio
tolerantiam efficiat:
4 Tolerantia verò experientiam, experi-
entia autem ſpem:
5 Porro ſpes non pudefacit, eò quòd
charitas Dei effuſa eſt in cordibus noſtris
per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis.
6 Chriſtus enim,cùm nullis adhuc viri-
bus eſſemus, præſtituto tempore pro im-
piis mortuus eſt.
7 Enimverò vix pro juſto quiſquam mo-
riatur: (nam pro bono *viro* forſitan ali-
quis etiam mori ſuſtineat)
8 Commendat autem ſuam erga nos cha-
ritatem Deus, eò quòd quum adhuc eſſe-
mus peccatores, Chriſtus pro nobis mor-
tuus ſit.
9 Juſtificati igitur nunc ejus ſanguine,
ſervabimur multò magis per eum ab ira
illa.
10 Nam ſi quum inimici eſſemus, re-
conciliati fuimus Deo per mortem Filii
ejus,multò magis reconciliati ſervabimur
per vitam ipſius.
11 Neq; id ſolùm, verumetiam gloria-
mur de Deo per Dominum noſtrum Jeſum
Chriſtum,per quem nunc reconciliationem
recepimus.
12 Propterea ſicut per unum hominem
peccatum in mundum introiit, ac per pec-
catum mors:& ita in omnes homines mors
pervaſit in quo omnes peccarunt.
13 Nam uſque ad Legem peccatum erat
in mundo: peccatum verò *eſſe* non puta-
tur non exſiſtente Lege.
14 Regnavit autem mors ab Adamo uſ-
que ad Moſẽ, in eos etiam qui non pecca-
verunt ad ſimilitudinẽ tranſgreſſionis A-
dami,qui eſt typus illius qui erat futurus.
15 At non ut offenſa,ita etiam *eſt* quòd
Deus gratificatur: nam ſi illius unius offen-
ſâ multi mortui ſunt, multò magis gratia
Dei & donatio per gratiam,quæ *eſt* unius
illius hominis Jeſu Chriſti,in multos ex-
undavit.
16 Neq; ut *illud quod introiit* per unum
qui peccavit, *ita eſt* beneficium: nam rea-
tus quidem *eſt* ex una *offenſa* ad conde-
nationem: quòd autem gratificatur *Deus*

eſt ex multis *offenſis* ad juſtificationem.
17 Etenim ſi per unam offenſam mors
regnavit per unum, multò magis *ii* qui ex-
undantiam illam gratiæ & doni juſtitiæ
recipiunt, in vita regnabunt per unum
Jeſum Chriſtum.
18 Nempe igitur ſicut per unam offen-
ſam *reatus venit* in omnes homines ad
condemnationem, ita per unam juſtifica-
tionem, *beneficium redundavit* in omnes
homines, ad juſtificationem vitæ.
19 Sicut enim per contumaciam unius
hominis, peccatores conſtituti ſunt multi,
ita per unius obedientiam, juſti conſti-
tuentur multi.
20 Lex verò præterea introiit ut ampli-
ficaretur offenſa illa: ſed ubi amplificatum
eſt peccatum, *ibi* ſuperabundavit gratia.
21 Ut quemadmodum regnaverat pecca-
tum ad mortem, ita etiam gratia regnaret
per juſtitiam ad vitam æternam, per Je-
ſum Chriſtum Dominum noſtrum.

CAPUT VI.

Qualis redditur qui coaluit cum ſecundo Adamo, & in ejus mortem implantatus eſt.

QUid igitur dicemus? permanebimus
in peccato ut gratia auctior fiat?
2 Abſit: qui mortui ſumus peccato, quo-
modo adhuc vivemus in eo?
3 An ignoratis, nos quotquot baptizati
ſumus in Chriſtum Jeſum, in mortem ejus
eſſe baptizatos?
4 Conſepulti ſumus igitur ei per Baptiſ-
mum in mortem: ut ſicut ſuſcitatus eſt
Chriſtus ex mortuis in gloriam Patris, ita
& nos novâ vitâ ambulemus.
5 Nam ſi cum eo plantati coaluimus aſ-
ſimilatione mortis ejus, nimirum etiam
reſurrectionis *aſſimilatione cum eo* coale-
ſcemus:
6 Illud ſcientes, veterem illum noſtrum
hominem cum eo crucifixum eſſe, ut abo-
leatur corpus peccati, ne nos amplius ſer-
viamus peccato.
7 Etenim qui mortuus eſt, liberatus eſt
à peccato.
8 Quòd ſi commortui ſumus Chriſto,
credimus fore ut etiam ipſi convivamus.
9 Ut qui ſciamus Chriſtum ſuſcitatum
ex mortuis, non amplius mori: mortem *in-
quam* ei non amplius dominari.
10 Nam quòd mortuus eſt, peccato mor-
tuus eſt ſemel: quòd autem vivit, vivit
Deo.
11 Ita etiam vos colligite, vos tum mor-
tuos eſſe peccato, tum verò vivere Deo
per Chriſtum Jeſum Dominum noſtrum.
12 Ne regnato igitur peccatum in mor-
tali veſtro corpore, ut auſcultetis ei in cu-
piditatibus corporis:
13 Neque ſiſtite membra veſtra arma
injuſtitiæ peccato: ſed ſiſtite vos Deo, ut
ex mortuis vivos, & membra veſtra arma
juſtitiæ Deo.
14 Peccatum enim vobis non domina-
bitur, non enim eſtis ſub Lege, ſed ſub
Gratia.
15 Quid igitur? peccabimus, quòd non
ſimus ſub Lege, ſed ſub Gratia? Abſit.
16 An neſcitis quòd cui ſiſtitis vos ſer-
vos ad obediendum, ejus ſervi eſtis cui au-
ſcultatis, ſive peccati ad mortem, ſive obe-
dientiæ ad juſtitiam?
17 Gratia autem *habetor* Deo, quòd fu-
iſtis *quidem* ſervi peccati, ſed ex corde
auſcultâſtis ei formæ doctrinæ in quam
eſtis traditi.
18 Et liberati à peccato, ſervi facti eſtis
juſtitiæ.
19 Hominum more loquor, propter in-
firmitatem carnis veſtræ. Nempe ſicut ſti-
tiſtis membra veſtra ſerva impuritati &
iniquitati, ad *patrandam* iniquitatem: ita
nunc ſiſtite membra veſtra ſerva juſtitiæ
ad ſanctimoniam.
20 Quum enim ſervi eratis peccati, li-
beri eratis juſtitiæ.
21 Quem igitur fructum habebatis tunc
ex iis de quibus nunc erubeſcitis? nam fi-
nis illorum mors *eſt*.
22 Nunc verò liberati à peccato, ſervi
autem facti Deo, habetis fructum veſtrum
in ſanctimoniam: finem autem, vitam æ-
ternam.
23 Nam ſtipendia peccati, mors: donum
autem Dei *eſt* vita æterna in Chriſto Jeſu
Domino noſtro.

CAPUT VII.

Exemplo monſtratur quomodo à Lege liberemur. Ejus erga nos uſus, & mentis repugnantia cum lege membrorum declaratur.

AN ignoratis fratres, (peritos enim Le-
gis alloquor) Legem *tantiſper* domi-
nari homini quoad *ipſe* vixerit?
2 Nam viro ſubjecta mulier, viventi vi-
ro devincta eſt per Legem: quòd ſi mor-
tuus fuerit vir, liberata eſt à lege viri.
3 Proinde vivente viro mœcha vocabi-
tur, ſi fiat alterius viri: ſin autem mortu-
us fuerit vir ejus, libera eſt à lege illa, ut
non ſit mœcha, ſi fiat alterius viri.
4 Itaque fratres mei, vos quoq; mortifi-
cati eſtis legi in corpore Chriſti: ut eſſetis
alterius, ejus *videlicet* qui ex mortuis ſu-
ſcitatus eſt, ut fructum feramus Deo.
5 Quum enim eſſemus in carne, affectus
peccatorum per legem *exſiſtentes* vigebant
in membris noſtris, ad fructum ferendum
morti.
6 Nunc autem liberati ſumus à Lege,
mortuo *eo* in quo detinebamur, ut ſervia-
mus in novitate ſpiritûs, ac non *in* vetu-
ſtate literæ.
7 Quid ergo dicemus? Lex peccatum *eſt*?
Abſit. Imò peccatum non cognovi niſi per
Legem, nam ipſam quoque cupiditatem
non nôſſem *eſſe peccatum* niſi Lex dixiſ-
ſet, Non concupiſces.
8 Sed peccatũ occaſione per illud præce-
ptũ ſumptâ effecit in me totã cupiditatẽ.

9 Nam abſque Lege peccatum *quidem erat* mortuum: ego verò vivus eram abſque Lege quondam; præcepti autem illius adventu peccatum *quidem* revixit, ego verò mortuus ſum.

10 Et inventum eſt illud præceptũ quod *erat* ad vitam, mihi *cedere* ad mortem.

11 Nam peccatum occaſione per illud præceptum ſumptâ ſeduxit me, & per illud occidit.

12 Itaque Lex ipſa quidem ſancta: & præceptum illud ſanctum, ac juſtum, & bonum.

13 Ergo quod bonum *eſt*, mihi factum eſt mors? Abſit: imò peccatum *mihi factum eſt mors*, ut manifeſtum fiat quòd peccatum mihi per id quod bonum eſt efficiat mortem: *id eſt*, ut peccatum fieret admodum peccans per illud præceptum.

14 Scimus enim Legem eſſe ſpiritualem: at ego carnalis ſum, venditus ut ſubjicerer peccato.

15 Quod enim perpetro, non agnoſco: non enim quod volo, hoc ago, ſed quod odi, hoc facio.

16 Quòd ſi id facio quod nolo, conſentio Legi quòd bona *ſit*.

17 Nunc itaq; non amplius ego id perpetro, ſed peccatum quod in me habitat, *id perpetrat*.

18 Novi enim non habitare in me (id eſt, in carne mea) bonum: nam velle adeſt mihi, ſed ut quod bonum eſt efficiam, non aſſequor.

19 Non enim facio bonum quod volo: ſed malum quod nolo, hoc ago.

20 Quòd ſi id facio ego quod ego nolo, non amplius ego id perpetro, ſed peccatum quod in me habitat, *id perpetrat*.

21 Invenio igitur volenti mihi facere bonum hanc legem *impoſitam eſſe*, quòd mihi malum adjaceat.

22 Delector enim Lege Dei quòd ad interiorem hominem:

23 Sed cerno aliam legem in membris meis belligerantem adverſus legem mentis meæ, & captivum reddentem me legi peccati, quæ eſt in membris meis.

24 Ærumnoſus ego homo: quis me eripiet ex iſto corpore mortis?

25 Gratias ago Deo per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum. Nempe igitur ipſe ego mente quidem ſervio Legi Dei, carne verò legi peccati.

CAPUT VIII.

Immunitas, ſpes & confidentia eorum qui à lege membrorum liberati, ſecundùm legem mentis & ſpiritum vivunt.

NUlla igitur nunc *eſt* condemnatio iis qui *ſunt* in Chriſto Jeſu, *qui* non ſecundùm carnem ambulant, ſed ſecundùm Spiritum.

2 Nam Lex Spiritus vitæ *qui eſt* in Chriſto Jeſu, liberavit me à lege peccati & mortis.

3 Nam quæ Legis *erat* impotentia, quum viribus eſſet deſtituta in carne, Deus ſuo ipſius Filio miſſo in forma conſimili carni peccato obnoxiæ, idq; pro peccato, condemnavit peccatum in carne:

4 Ut jus illud Legis compleatur in nobis, qui non ſecundùm carnem ambulamus, ſed ſecundùm Spiritum.

5 Nam qui ſecundùm carnem ſunt, quæ carnis ſunt ſapiunt: qui verò *ſunt* ſecundùm Spiritum, quæ Spiritûs ſunt.

6 Nam quod ſapit caro, mors eſt: quod autem ſapit Spiritus, vita & pax:

7 Quoniam quod ſapit caro, inimicitia *eſt* adverſus Deum. Legi enim Dei non ſubjicitur: nam ne poteſt quidem.

8 Ergo qui in carne ſunt, Deo placere non poſſunt.

9 Vos autem non eſtis in carne, ſed in Spiritu: ſiquidem Spiritus Dei habitat in vobis: quòd ſiquis Spiritum Chriſti non habet, is non eſt ejus.

10 Porro ſi Chriſtus in vobis *eſt*, corpus quidẽ mortuum *eſt* propter peccatum: Spiritus autem vita *eſt* propter juſtitiam.

11 Sed ſi Spiritus ejus qui ſuſcitavit Jeſum ex mortuis habitat in vobis: is qui excitavit Chriſtum ex mortuis, vivificabit etiam mortalia corpora veſtra per inhabitantem ipſius Spiritum in vobis.

12 Nempe igitur, fratres, debitores ſumus non carni, ut ſecundùm carnem vivamus, *ſed Spiritui*.

13 Nam ſi ſecundùm carnem vixeritis, futurum eſt ut moriamini: ſed ſi Spiritu actiones corporis mortificetis, vivetis.

14 Quotquot enim Spiritu Dei aguntur, ii ſunt filii Dei.

15 Non enim accepiſtis Spiritum ſervitutis rurſum ad metum, ſed accepiſtis Spiritum adoptionis, per quem clamamus Abba, *id eſt*, Pater.

16 *Et* ipſe Spiritus teſtatur unà cum Spiritu noſtro, nos eſſe filios Dei.

17 Quòd ſi filii, etiam hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti: ſi modo cum *eo* patimur, ut & cum *eo* glorificemur:

18 Reor enim minimè pares *eſſe* præſentis temporis perpeſſiones, gloriæ in nobis revelandæ.

19 Etenim mundus hic conditus *quaſi* exſerto capite obſervans exſpectat revelationem filiorum Dei.

20 Nam vanitati mundus hic conditus ſubjectus eſt, non ſuâ ſponte, ſed propter eum qui ſubjecit *eum iſti vanitati*:

21 Sub ſpe quòd & ipſe conditus mundus liberabitur ex ſervitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.

22 Scimus enim totum mundum conditum unà ſuſpirare, & unà parturire ad hoc uſque tempus.

23 Nec; verò *ille* ſolùm, ſed & ipſi qui primitias Spiritûs habemus, noſipſi, inquã, apud noſipſos ſuſpiramus, adoptionem exſpectantes, *id eſt*, redemptionẽ corporis noſtri.

24 Nam ſpe ſervati ſumus. Spes autem
ſi cernatur,non eſt ſpes, quod enim quis
cernit,cur ſperet?
25 Si verò quod non cernimus ſpera-
mus,*nempe* per tolerantiam exſpectamus.
26 Itidem autem & Spiritus unà ſuble-
vat infirmitates noſtras: quid enim ore-
mus ut oportet,non novimus:ſed ipſe Spi-
ritus intercedit pro nobis ſuſpiriis ine-
narrabilibus.
27 Qui verò ſcrutatur corda,novit quid
ſapiat Spiritus: quia ſecundùm Deum in-
tercedit pro ſanctis.
28 Novimus autem,iis qui diligunt De-
um, omnia ſimul adjumento eſſe ad bo-
num: iis *videlicet* qui ex præſtituto *ipſi-
us* vocati ſunt.
29 Nam quos præſcivit,etiam prædeſti-
navit conformandos imagini Filii ſui: ut
is ſit primogenitus inter multos fratres,
30 Quos verò prædeſtinavit, eos etiam
vocavit:& quos vocavit, eos etiam juſti-
ficavit:quos autem juſtificavit, eos etiam
glorificavit.
31 Quid igitur dicemus ad hæc? ſi De-
us pro nobis, quis contra nos?
32 Is quidem qui proprio Filio non pe-
percit, ſed pro nobis omnibus tradidit e-
um, quo modo non etiam cum eo nobis
omnia gratificabitur?
33 Quis intentabit crimina adverſus e-
lectos Dei? Deus *is eſt* qui juſtificat.
34 Quis eſt qui condemnet? Chriſtus *is
eſt* qui mortuus eſt,imò verò qui etiam ſu-
ſcitatus eſt:qui etiam eſt ad dexteram Dei:
qui etiam interpellat pro nobis.
35 Quis nos ſeparabit à charitate Chri-
ſti? *num* afflictio,num anguſtia, num per-
ſequutio,num fames,num nuditas,num pe-
riculum,num gladius?
36 (Sicut ſcriptum eſt, Tui causâ occi-
dimur totum diem: reputati ſumus velut
oves deſtinatæ mactationi,)
37 Imò in his omnibus ampliùs quàm
victores ſumus per eum qui dilexit nos.
38 Nam mihi perſuaſum eſt neque mor-
tem,neq; vitam, neq; Angelos, neq; prin-
cipatus,neq; poteſtates, neque præſentia,
neque futura,
39 Neque ſublimitatem,neq; profundi-
tatem, neque ullam rem aliam conditam
poſſe nos ſeparare a charitate Dei,quæ eſt
in Chriſto Jeſu Domino noſtro.

CAPUT IX.

*Filii carnis à filiis promiſſionis diſtin-
guuntur, & promiſſionis fundamentum
unde petendum, docetur.*

VEritatem dico per Chriſtum,non men-
tior,atteſtante mihi ſimul conſcientiâ
meâ per Spiritum ſanctum:
2 Magnam mihi triſtitiam eſſe, & ſine
intermiſſione cruciatum cordi meo.
3 Optarim enim ego ipſe anathema eſſe
ſeparatum à Chriſto pro fratribus meis,
cognatis *inquam* meis ſecundùm carnem:
4 Qui ſunt Iſraelitæ: quorum *eſt* ado-
ptio, & gloria,& pacta,& Legis conſtitu-
tio,& cultus,& promiſſiones.
5 Quorum *ſunt* Patres,& ex quibus *eſt*
Chriſtus quòd ad carnem attinet, qui eſt
ſupra omnes Deus benedictus in ſecula.
Amen.
6 Fieri verò non poteſt ut exciderit
ſermo Dei: non enim omnes qui *ſunt* ex
patre Iſraele, *ſunt* Iſrael:
7 Neq; quia *ſunt* ſemen Abrahami, *ideo*
omnes *ſunt* filii: ſed in Iſaaco vocabitur
tibi ſemen.
8 Hoc eſt, non qui filii carnis, ii filii
Dei: ſed qui *ſunt* filii promiſſionis, re-
putantur in ſemine.
9 Promiſſionis enim ſermo hic eſt,Hoc
ipſo tempore veniam,& erit Saræ filius.
10 Neque *hic* ſolùm, ſed & Rebecca,
quum ex uno concepiſſet,*nempe* ex Iſaaco
patre noſtro, *hæc experta eſt*.
11 Nondum enim natis *pueris*,quum ni-
hil feciſſent boni vel mali,ut præſtitutum
Dei quod *eſt* ſecundùm *ipſius* electionem,
id eſt, non ex operibus,ſed ex vocante,*fir-
mum* maneret.
12 Dictum eſt ei,Major ſerviet minori.
13 Sicut ſcriptum eſt, Jacobum dilexi,
Eſavum autem odio habui.
14 Quid igitur dicemus? Num injuſti-
tia *eſt* apud Deum? abſit.
15 Nam Moſi dicit, Miſerebor cujus
miſertus fuero: & commiſerabor quem
commiſeratus fuero.
16 Nempe igitur *electio* non eſt ejus
qui velit, neque ejus qui currat, ſed ejus
qui miſeretur,*nempe* Dei.
17 Dicit enim Scriptura Pharaoni, Ad
hoc ipſum excitavi te ut oſtendam in te
potentiam meam,& ut annuncietur nomen
meum in tota terra.
18 Itaque cujus vult miſeretur, quem
autem vult, indurat.
19 Dices ergo mihi,Quid adhuc ſuccen-
ſet? num ejus voluntati quis obſiſtit?
20 Imò verò,ô homo, tu quis es qui ex
adverſo reſponſas Deo? num dicet figmen-
tum fictori,Cur me tale feciſti?
21 Annon habet poteſtatem figulus in
lutum,ut ex eadem maſſa faciat aliud qui-
dem vas ad decus,aliud verò ad dedecus?
22 *Quid* ſi verò volens oſtendere iram,
& notam facere potentiam ſuam, pertulit
multa cum iræ cohibitione vaſa iræ, com-
pacta ad interitum:
23 Et ut notas faceret divitias gloriæ
ſuæ erga vaſa miſericordiæ, quæ præpara-
vit ad gloriam?
24 Quos etiam vocavit, *nimirum* nos,
non ſolùm ex Judæis, verùm etiam ex
Gentibus.
25 Ut etiam apud Oſeen dicit, Vocabo
populũ qui meus non *erat*,populũ meum:
& eam quæ dilecta non *erat*,dilectam.
26 Et erit, in loco ubi dictum fuerat
eis,Non populus meus vos, illic vocabun-
tur filii viventis Dei.

27 Eſaias

27 Eſaias autem clamat ſuper Iſrael, *Etiam* ſi fuerit numerus filiorum Iſraelis ut arena maris, reliquiæ ſervabuntur.

28 Rem enim conficiet & concidet cum juſtitia: quoniam rem conciſam peraget Dominus in terra.

29 Et ſicut priùs dixit Eſaias, Niſi Dominus Sabbaoth reliquiſſet nobis ſemen, facti fuiſſemus ut Sodoma, & Gomorrhæ ſimiles facti fuiſſemus.

30 Quid igitur dicemus? nempe Gentes quæ non ſectabantur juſtitiam, apprehendiſſe juſtitiam, juſtitiam autem eam quæ *eſt* ex fide:

31 Iſraelem verò conſectando Legem juſtitiæ, ad Legem juſtitiæ non perveniſſe.

32 Quare? Quia non ex fide, ſed velut ex operibus Legis: impegerunt enim ad lapidem ad quem impingitur.

33 Quemadmodum ſcriptum eſt, Ecce, ſtatuo in Sion lapidem ad quem impingetur & petram offendiculi: & quiſquis credit in eum, non pudefiet.

CAPUT X.

Juſtitia fidei cum juſtitia legis confertur, cujus dicitur ad omnes promulgatio facta.

FRatres, propenſa quidem eſt voluntas cordis mei & deprecatio ad Deum ſuper Iſrael ad ſalutem.

2 Teſtor enim *de* ipſis, eos zelum Dei habere, ſed non ex notitia.

3 Nam ignorantes Dei juſtitiam, & propriam juſtitiam ſtudentes conſtituere, juſtitiæ Dei non fuerunt ſubjecti.

4 Nam finis Legis *eſt* Chriſtus, ad juſtitiam cuivis credenti.

5 Moſes enim deſcribit juſtitiam quæ eſt ex Lege, *his verbis*, Quòd qui præſtiterit ea, vivet per illa.

6 At quæ ex fide eſt juſtitia, ita dicit, Ne dixeris in corde tuo, Quis aſcendet in cœlum? hoc eſt Chriſtum ex alto reducere.

7 Aut, Quis deſcendet in abyſſum? hoc eſt Chriſtum ex mortuis reducere.

8 Sed quid dicit? Prope te verbum eſt in ore tuo & in corde tuo. Hoc eſt verbum illud fidei quod prædicamus.

9 *Nempe*, Si profeſſus fueris ore tuo Dominum Jeſum, & credideris in corde tuo quòd Deus eum ſuſcitavit ex mortuis, ſervaberis.

10 Nam corde creditur ad juſtitiam, fit autem ore profeſsio ad ſalutem.

11 Dicit enim Scriptura, Quiſquis credit in eum, non pudefiet.

12 Non enim eſt diſtinctio vel Judæi vel Græci, nam idem *eſt* Dominus omnium, dives in quoſvis à quibus invocatur.

13 Quiſquis enim invocaverit nomen Domini, ſervabitur.

14 Quomodo igitur invocabunt eum in quem non crediderint? quomodo autem credent *ei* de quo non audierint? quomodo autem audient abſque prædicante?

15 Quomodo autem prædicabunt niſi miſſi fuerint? ſicut ſcriptum eſt, Quàm ſpecioſi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona!

16 Sed non omnes auſcultarunt Evangelio. Eſaias enim dicit, Domine, quis credidit ſermoni noſtro?

17 Ergo fides ex auditu eſt, auditus autem per verbum Dei.

18 Sed (inquam *ego*) an non audierunt? Imò verò in omnem terram exivit ſonus eorum, & ad ultima orbis terrarum verba eorum.

19 Sed (inquam *ego*) num Iſrael non cognovit *Deum*? Primus Moſes dicit, Ego ad æmulationem provocabo vos per gentem quæ non eſt gens: per gentem intelligentiæ expertem, ad iram vos provocabo.

20 Eſaias autem utitur audacia, dicitque, Inventus ſum ab iis qui me non quærebant: manifeſtus factus ſum iis qui de me non interrogabant.

21 Adverſus Iſraelem autem dicit, Toto die expandi manus meas ad populum contumacem & contradicentem.

CAPUT XI.

Judæorum rejectio quomodo intelligenda, & quem uſum erga nos habere debeat.

NUm igitur (inquam *ego*) abjecit Deus populum illum ſuum? Abſit: nam & ego Iſraelita ſum, ex ſemine Abrahami, tribus Benjaminis.

2 Non abjecit Deus populum illum ſuum quem præcognovit. An neſcitis de Elia quid dicit Scriptura? quomodo interpellet Deum adverſus Iſraelem, dicens,

3 Domine, Prophetas tuos occiderunt: & altaria tua ſuffoderunt: & ego relictus ſum ſolus, & petunt animam meam.

4 Sed quid dicit ei divinum reſponſum? Feci ut remanſerint mihi ſeptem millia virorum qui non flexerunt genu *imagini* Baalis.

5 *Ita* igitur & hoc tempore reſervatio ſecundùm electionem gratuitam facta eſt.

6 Quòd ſi per gratiam, non jam ex operibus: alioquin gratia jam non eſt gratia. Sin ex operibus, jam non eſt gratia: alioquin opus jam non eſt opus.

7 Quid igitur? Quod requirit Iſrael, hoc non eſt adeptus: ſed electi aſſequuti ſunt, reliqui verò occalluerunt,

8 Sicut ſcriptum eſt, Dedit eis Deus Spiritum ſoporis: oculos ut non cernant, & aures ut non audiant uſque ad hodiernum diem.

9 Et David dicit, Fiat menſa eorum in laqueum, & tendiculam, & offendiculum, & talionem ipſis.

10 Obtenebrentur oculi eorum, ut non cernant: & tergum eorum ſemper incurva.

11 *Num* igitur (inquam *ego*) impegerunt ut caderent? Abſit: ſed per eorum offenſam ſalus *obtigit* Gentibus, ut eos ad æmulationem provocaret.

12 Quòd ſi eorum offenſa eſt opulentia mundi, & diminutio eorum opulentia

Gentiũ: quantò magis plenitudo ipſorũ?

13 Nam (quod vobis dico Gentibus, quatenus ego quidem ſum Apoſtolus Gentium) miniſterium meum illuſtro.

14 Ut *experiar* ſi quo modo ad æmulationem provocem conſanguineos meos, & ſervem aliquos ex ipſis.

15 Nam ſi abjectio eorum eſt reconciliatio mundi, quæ *erit* aſſumptio, niſi vita ex mortuis?

16 Quòd ſi primitiæ ſanctæ, *ſancta* etiã maſſa: & ſi radix ſancta *eſt*, etiam rami.

17 Quòd ſi nonnulli rami defracti ſunt, tu verò quum eſſes oleaſter, inſitus es pro ipſis, & particeps radicis ac pinguedinis oleæ factus es,

18 Ne gloriare adverſus ramos: quòd ſi gloriaris, non tu radicem portas, ſed radix te.

19 Dices igitur, Defracti ſunt rami ut ego inſererer.

20 Bene: per incredulitatem defracti ſunt, tu verò per fidem ſtas: ne effertor animo, ſed metue.

21 Nam ſi Deus naturalibus ramis non pepercit, *vide* ne tibi quoque non parcat.

22 Vide igitur benignitatem ac præciſam ſeveritatem Dei: in eos quidem qui ceciderunt, præciſam ſeveritatem: in te verò benignitatem, ſi permanſeris in benignitate: alioquin & tu exciderîs.

23 Sed & illi, ſi non permanſerint in infidelitate, inſerentur: potens enim eſt Deus rurſum eos inſerere.

24 Etenim ſi tu ex naturali exſectus es oleaſtro, & præter naturam inſitus es in veram oleam: quantò magis ii qui naturales ſunt, inſerentur propriæ oleæ?

25 Nolim enim vos ignorare, fratres, myſterium hoc, (ut ne ſitis apud voſmetipſos ſapientes) obdurationem ex parte Iſraeli eveniſſe: tantiſper dum plenitudo Gentium introierit.

26 Et ita totus Iſrael ſervabitur: ſicut ſcriptum eſt, Veniet ex Sion ille liberator, & avertet impietates à Jacob.

27 Et hoc *eſt* illis à me pactum, Quum abſtulero peccata ipſorum.

28 Itaque quod ad Evangelium *attinet*, *ſunt* inimici propter vos: quod ad electionem autem, dilecti propter Patres.

29 Nam dona illa & illa vocatio Dei ejuſmodi ſunt, ut eorum ipſum pœnitere non poſsit.

30 Sicut enim & vos quondam inobedientes fuiſtis Deo, nunc autem eſtis miſericordiam conſequuti per iſtorum contumaciam:

31 Sic & iſti nunc inobedientes fuerunt, ut per veſtram miſericordiam & ipſi miſericordiam conſequantur.

32 Concluſit enim Deus omnes illos in inobedientiam, ut omnium illorum miſereretur.

33 O profundas divitias tum ſapientiæ tum cognitionis Dei: quàm inſcrutabilia ſunt ejus judicia, & ejus viæ imperveſtigabiles!

34 Quis enim cognovit mentem Domini? aut quis ei fuit à conſilio?

35 Aut quis prior dedit ei, & reddetur ei?

36 Nam ex eo, & per eum, & in ipſum *ſunt* omnia: ipſi *ſit* gloria in ſecula, Amen.

CAPUT XII.

Paræneſis ad cultum Dei gratum, ad dilectionem mutuam, & inimicorum.

ADhortor igitur vos, fratres, per miſerationes Dei, ut ſiſtatis corpora veſtra hoſtiam vivam, ſanctam, placentem Deo, rationalem illum cultum veſtrum:

2 Et ne vos configurate ſeculo iſti, ſed transformate vos per renovationem mentis veſtræ, ad hoc ut probetis quæ ſit voluntas Dei, bona illa, placens ac perfecta.

3 Enimverò per gratiam quæ mihi data eſt, edico cuivis verſanti inter vos ne ſupra modum ſapiat ultra quàm oportet ſapere: ſed ſapiat ad ſobrietatem, prout cuiq; Deus partitus eſt menſuram fidei.

4 Quemadmodum enim in uno corpore membra multa habemus, membra verò omnia eandem non habent actionem:

5 Ita multi unum corpus ſumus in Chriſto, ſingulatim autẽ alii aliorum membra.

6 Habentes autem diverſa dona pro gratia quæ nobis data eſt, ſive prophetiam, *prophetemus* pro proportione fidei:

7 Sive miniſterium, *verſemur* in miniſtrando: tum is qui docet, in docendo:

8 Tum qui exhortatur, in exhortatione, qui diſtribuit, cum ſimplicitate: qui præeſt, cum diligentia: qui miſeretur, cum hilaritate.

9 Charitas *eſto* minimè ſimulata. *Eſtote* abhorrentes à malo, agglutinati bono.

10 Fraternâ charitate alii ad alios amandos propenſi. Honore alii aliis præeuntes.

11 Studio minimè ignavi. Spiritu ferventes. Domino ſervientes.

12 Spe gaudentes. In afflictione ſubſiſtentes. In oratione perdurantes.

13 Uſibus ſanctorum communicantes. Hoſpitalitatem ſectantes.

14 Benedicite iis qui vos inſectantur, benedicite, *inquam*, & ne imprecamini.

15 Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flentibus.

16 Itidem alii in alios affecti. Non elatè *de vobiſipſis* ſentientes, ſed humilibus obſecundantes. Ne eſtote prudentes apud voſmetipſos.

17 Nemini malum pro malo viciſsim reddentes. Procurantes honeſta in omnium hominum conſpectu.

18 Si fieri poteſt, quantum in vobis eſt, cum omnibus hominibus in pace viventes.

19 Non ipſi voſmet ulciſcentes, dilecti: ſed date locum iræ: ſcriptum eſt enim, *Meum* eſt ulciſci: ego rependam, dicit Dominus.

20 Itaq; ſi eſurit inimicus tuus, ciba eum: ſi ſitit, da ei potũ, hoc enim ſi feceris, carbones ignis coacervabis in caput ejus.

21 Ne vincitor à malo, ſed vince bono malum.

CAPUT XIII.

Magiſtratui obedientiam, & omni homini officia dilectionis exhibenda.

OMnis anima poteſtatibus ſupereminentibus ſubjecta eſto: non enim eſt poteſtas niſi à Deo: & quæ ſunt poteſtates, ſunt à Deo ordinatæ.

2 Itaque quiſquis obſiſtit poteſtati, Dei ordinationi obſiſtit: qui autem obſiſtunt, ipſi ſibi condemnationem auferent.

3 Nam magiſtratus non ſunt metui bonis operibus, ſed malis: Vis autem non metuere poteſtatem? quod bonum eſt facito, & laudem ab ipſa obtinebis.

4 Dei enim miniſter eſt tuo bono. Quòd ſi feceris quod malum eſt, metue: non enim fruſtra gladium gerit: nam Dei miniſter eſt, vindex ad iram ei qui quod malum eſt fecerit.

5 Quapropter neceſſe eſt ſubjici, non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam.

6 Propter hoc enim etiam tributa ſolvitis: ſiquidem miniſtri Dei ſunt in hoc ipſum incumbentes.

7 Reddite igitur omnibus quod debetis, cui tributum *debetur*, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timor, timorem: cui honor, honorem.

8 Nemini quicquam debete, niſi *hoc*, ut alii alios diligatis: nam qui diligit alterum, Legem implevit.

9 Siquidẽ illud, Non mœchaberis, Non occides, Non furaberis, Non falſum teſtimonium dices, Non concupiſces: & ſi quod aliud *eſt* præceptum, in hoc ſermone ſummatim comprehenditur: nempe, Diliges proximum tuum ſicut teipſum.

10 Charitas proximum non afficit malo: itaque Charitas eſt completio Legis.

11 Idque perſpectâ opportunitate, quod *videlicet* tempus jam *ſit* noſtri à ſomno expergefiendi. Nunc enim propius nos eſt ſalus, quam quum credidimus.

12 Nox proceſſit, dies autem propinquat. Abjiciamus igitur opera tenebrarum, & induamur habitu qui luci conveniat.

13 Ut interdiu, compoſitè ambulemus: non *in* comeſſationibus & ebrietatibus, non cubilibus ac laſciviis, non lite & invidiâ.

14 Sed induimini Domino Jeſu Chriſto, & carnis curam ne habete ad *explendas* cupiditates.

CAPUT XIV.

Infirmos non offendendos, ſed libertatem noſtram ad ædificationem eſſe dirigendam.

EUm verò qui fide eſt infirmus, aſſumite, non *tamen* ad altercationes diſceptationum.

2 Alius quidem credit edi licere quidvis: alius autem *fide* infirmus edit olera.

3 Qui edit, non edentem ne pro nihilo habeto: & qui non edit, edentem ne condemnato: Deus enim eum aſſumpſit.

4 Tu quis es qui condemnas alienum famulum? proprio Domino perſtat aut cadit, ſtabilietur autem: poteſt enim Deus eum ſtabilire.

5 Alius quidem æſtimat diem præ die, alius autẽ *peræquè* æſtimat quemvis diem. Unuſquiſq; in animo ſuo plenè certus eſto.

6 Qui curat diem, Domino curat: & qui non curat diem, Domino non curat. Qui edit, Domino edit: gratias enim agit Deo: & qui non edit, Domino non edit, & gratias agit Deo.

7 Nullus enim noſtrûm ſibiipſi vivit, & nullus ſibiipſi moritur.

8 Nam ſive vivimus, Domino vivimus: ſive morimur, Domino morimur. Sive igitur vivamus, ſive moriamur, Domini ſumus.

9 Ad hoc enim Chriſtus & mortuus eſt & reſurrexit, & revixit, ut & mortuis & viventibus dominetur.

10 Tu verò cur condemnas fratrem tuum? aut etiam tu cur pro nihilo habes fratrem tuum? Omnes enim ſiſtemur apud tribunal Chriſti.

11 Scriptum eſt enim, Vivo ego, dicit Dominus, Certè mihi *ſeſe* flectet omne genu, & omnis lingua palam agnoſcet Deum.

12 Nempe ergo unuſquiſque noſtrûm de ſeipſo rationem reddet Deo.

13 Ne amplius igitur alii alios judicemus: ſed hìc potius adhibete judicium, ut ne fratri proponatis quidpiam ad quod impingat vel offendat.

14 Novi, & perſuaſum habeo per Dominum Jeſum, nihil eſſe impurum per ſe, ſed ei qui reputat aliquid eſſe impurum, *id* ei impurum *eſſe*.

15 Verùm ſi propter eſcam frater tuus triſtitiâ afficitur, non jam ſecundùm charitatem ambulas. Ne eſca tua illum perdito pro quo Chriſtus mortuus eſt.

16 Ne veſtrum igitur bonum blaſphemator.

17 Non enim eſt regnum Dei eſca & potus, ſed juſtitia, & pax, & gaudium per Spiritum ſanctum.

18 Nam qui per hæc ſervit Chriſto, placet Deo, & probatus eſt hominibus.

19 Nempe igitur quæ ad pacem faciunt, ſectemur, & quæ ad mutuam ædificationẽ.

20 Ne cibi causâ deſtrue opus Dei: omnia quidem munda: ſed malum *eſt* homini qui edens impingit.

21 Bonum *eſt* non edere carnes, neque bibere vinum, neque *quicquam facere* in quo frater tuus impingit, vel offenditur, vel infirmus eſt.

22 Tu fidem habes: apud temetipſum habe in conſpectu Dei. Beatus qui non condemnat ſeipſum in eo quod approbat.

23 Qui verò dubitat, ſi ederit condemna-

tus eſt, quoniam non *edit* ex fide: quicquid verò ex fide non eſt, peccatum eſt.

CAPUT XV.

Exemplo Chriſti jubentur fortiores robur ſuum conferre ad confirmandos infirmos.

DEbemus autem nos, qui firmi *ſumus*, infirmitates imbecillorum portare, ac non indulgere nobiſipſis.

2 *Itaque* unuſquiſque noſtrûm proximo placeat in bonum, *id eſt*, ad *ejus* ædificationem.

3 Etenim Chriſtus non placuit ſibiipſi, ſed ſicut ſcriptum eſt: Convicia eorum qui conviciantur tibi, inciderunt in me.

4 Nam quæ ante ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ante ſcripta ſunt: ut per tolerantiam & conſolationem Scripturarum ſpem habeamus.

5 Deus autem *auctor* tolerantiæ & conſolationis det vobis ut itidem alii in alios affecti ſitis, ſecundùm Chriſtum Jeſum.

6 Ut concorditer uno ore glorificetis Deum ac Patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti.

7 Propterea aſſumite alii alios, ſicut & Chriſtus aſſumpſit nos in gloriam Dei.

8 *Illud* autem dico, Jeſum Chriſtum miniſtrum fuiſſe circumciſionis, pro Dei veritate, ut confirmaret promiſſiones patrū.

9 Et ut gentes pro miſericordia glorificent Deum: ſicut ſcriptum eſt, Propterea celebrabo te inter Gentes, & nomini tuo pſallam.

10 Et rurſum dicit, Hilares eſtote Gentes cū populo ejus.

11 Et rurſum, Laudate Dominum omnes Gentes, & collaudate eum omnes populi.

12 Et rurſum Eſaias dicit, Erit radix Jeſſe, & qui exſurgat ad imperandum Gentibus, in ipſo Gentes ſperabunt.

13 Utinam verò Deus ſpei impleat vos omni gaudio & pace credendo, ut ſpe exundetis per virtutem Spiritûs ſancti.

14 Perſuaſum autem habeo & ipſe ego de vobis, fratres mei, quòd ipſi per vos pleni ſitis bonitate, impleti omni cognitione, & qui poſsitis etiam vos mutuò admonere.

15 Audaculè verò ſcripſi vobis, fratres, aliquatenus, veluti commonefaciens vos, propter gratiam quæ data eſt mihi à Deo.

16 Ad hoc ut ſim miniſter Jeſu Chriſti apud Gentes: operans Evangelio Dei, ut oblatio Gentium fiat accepta, ſanctificata per Spiritum ſanctum.

17 Habeo igitur quod glorier per Chriſtum Jeſum, in iis quæ ad Deum *pertinent*.

18 Non enim ſuſtinuerim quicquam loqui quod non effecerit Chriſtus per me, *adducendis* ad obedientiam Gentibus, verbis & factis.

19 Virtute ſignorum ac prodigiorum, virtute Spiritûs Dei: adeo ut ab Hieroſolyma & circumjacentibus *regionibus*, uſque ad Illyricum, impleverim prædicandi Evangelii Chriſti munus.

20 Ita porro contendens evangelizare, non ubi nominatus eſſet Chriſtus, ut ne ſuper alienum fundamentum ædificarem:

21 Sed ſicut ſcriptum eſt, Quibus non eſt annunciatum de eo, videbunt: & qui non audierunt, intelligent.

22 Quapropter etiam ſæpe inhibitus ſum venire ad vos.

23 Nunc verò quum non amplius habeam locum in his regionibus, ſummum autem deſiderium habeam veniendi ad vos à multis annis:

24 Quando proficiſcar in Hiſpaniam, veniam ad vos. Spero enim fore ut *iſtac* præteriens conſpiciam vos, & à vobis deducar illuc: ſi tamen veſtrâ conſuetudine priùs ex parte expletus fuero.

25 Nunc autem proficiſcor Hieroſolymam, miniſtrans ſanctis.

26 Libuit enim Macedoniæ & Achaiæ conferre aliquid in pauperes ſanctos qui ſunt Hieroſolymis.

27 Libuit enim *eis inquam*, & debitores eorum ſunt: nam ſi ſpiritualia ipſorum *bona* Gentibus communicata ſunt, debent etiam *ipſæ* in carnalibus eis miniſterio ſuo adeſſe.

28 Hoc igitur ubi perfecero, & eis conſignavero hunc fructum, abibo iſtac in Hiſpaniam.

29 Scio verò me, quum veniam ad vos, cum plena benedictione Evangelii Chriſti venturum.

30 Precor autem vos, fratres, per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, & per charitatem Spiritûs, ut mecum certetis *veſtris* pro me apud Deum precibus:

31 Ut liberer à contumacibus in Judæa, utque miniſterium hoc meum erga Hieruſalem, acceptum ſit ſanctis.

32 Ut cum gaudio veniam ad vos per voluntatem Dei, unáq; vobiſcum refociller.

33 Deus autem pacis *ſit* cum omnibus vobis. Amen.

CAPUT XVI.

Salutat complures, & monet ut caveant ſibi a diſſidiorum auctoribus.

COmmendo autem vobis Phœben ſororem noſtram, quæ eſt miniſtra Eccleſiæ Cenchreenſis:

2 Ut eam excipiatis in Domino convenienter ſanctis, & adſitis ei quacumque in re *ipſi* uſus fuerit vobis: nam hæc tum multis hoſpitium præbuit, tum mihi etiam ipſi.

3 Salutate Priſcillam & Aquilam, adjutores meos in Chriſto Jeſu:

4 Qui pro anima mea ſuam ipſorum cervicem ſuppoſuerunt: quibus non ego ſolus gratias ego, ſed etiam omnes Eccleſiæ Gentium.

5 Item Eccleſiam quæ in domo eorum eſt. Salutate Epænetum mihi dilectum, primitias Achaiæ in Chriſto.

6 Salutate Mariam, quæ multùm laboravit erga nos.

7 Salutate Andronicum & Juniam, co-
gnatos meos, & concaptivos meos, qui
ſunt inſignes inter Apoſtolos, qui etiam
ante me fuerunt in Chriſto.
8 Salutate Ampliam dilectum mihi in
Domino.
9 Salutate Urbanum, adjutorem noſtrum
in Chriſto, & Stachyn mihi dilectum.
10 Salutate Apellem, probatum in Chri-
ſto. Salutate eos qui ſunt ex Ariſtobuli
familiaribus.
11 Salutate Herodionē cognatū meum.
Salutate eos qui *ſunt* ex Narciſsi *familia-
ribus*, eos *inquam* qui *ſunt* in Domino.
12 Salutate Tryphænam & Tryphoſam
quæ laborant in Domino. Salutate Perſida
mihi dilectam, quæ multùm laboravit in
Domino.
13 Salutate Rufum ſelectum in Domi-
no, & matrem ejus ac meam.
14 Salutate Aſyncritum, Phlegontem,
Hermam, Patrobam, Hermen, & qui cum
iis ſunt fratres.
15 Salutate Philologum & Juliam, Ne-
reum & ſororem ejus, & Olympam, & qui
cum iis ſunt, omnes ſanctos.
16 Salutate alii alios oſculo ſancto. Sa-
lutant vos Eccleſiæ Chriſti.
17 Precor autem vos, fratres, ut obſerve-
tis diſsidiorum & offendiculorum aucto-
res contra doctrinam quam vos didiciſtis:
& declinetis ab eis.
18 Nam qui ejuſmodi *ſunt*, Domino no-
ſtro Jeſu Chriſto non ſerviunt, ſed ſuo
ventri: & per blandiloquentiam & aſ-
ſentationem corda *hominum* minimè ma-
lorum ſeducunt.
19 Veſtra enim obedientia ad omnes
pervenit. Gaudeo igitur quòd ad vos *atti-
net*: ſed volo vos ſapientes quidem eſſe in
rebus bonis, ſimplices verò in malis.
20 Porro Deus pacis conteret Satanam
ſub pedes veſtros citò. Gratia Domini no-
ſtri Jeſu Chriſti *ſit* vobiſcum. Amen.
21 Salutant vos Timotheus adjutor
meus, & Lucius, & Jaſon, & Soſipater, co-
gnati mei.
22 Saluto vos in Domino ego Tertius,
qui deſcripſi epiſtolam.
23 Salutat vos Gaius hoſpes meus &
Eccleſiæ totius. Salutat vos Eraſtus pro-
curator urbis, & Quartus frater.
24 Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti
ſit cum omnibus vobis. Amen.
25 Ei verò qui poteſt vos ſtabilire, ſe-
cundùm evangelium meum & præconium
Jeſu Chriſti, ex revelatione myſterii quod
à temporibus ſecularibus tacitum fuit:
26 Nunc verò factum eſt manifeſtum, &
per Scripturas Propheticas ex imperio
æterni Dei ad obedientiam fidei, omni-
bus Gentibus notificatum.
27 Soli *inquam* ſapienti Deo gloria per
Jeſum Chriſtum in ſecula. Amen.

Ad Romanos ſcripta fuit Corintho, per
Phœben miniſtram Cenchreenſis Eccleſiæ.

Pauli Apoſtoli Epiſtola ad CORINTHIOS prima.

CAPUT I.

Ad diſſidia reprimenda, animos à mundi ſapientia ad crucem Chriſti revocat.

Paulus vocatione Apoſtolus Jeſu
Chriſti per voluntatem Dei, & So-
ſthenes frater,
2 Eccleſiæ Dei quæ eſt Corinthi,
ſanctificatis in Chriſto Jeſu, vocatis ſanctis
cum omnibus qui invocant nomen Domi-
ni noſtri Jeſu Chriſti, quovis loco, *Domi-
ni, inquam*, tum ipſorum, tum noſtri.
3 Gratia vobis, & pax à Deo Patre no-
ſtro, & Domino Jeſu Chriſto.
4 Gratias ago Deo meo ſemper de vo-
bis, ob gratiam Dei quæ data eſt vobis in
Chriſto Jeſu.
5 Quòd in omnibus ditati ſitis in ipſo
omni loquendi facultate, omnique cogni-
tione:
6 Prout teſtimonium Chriſti confirma-
tum fuit in vobis.
7 Adeo ut nullo dono deficiamini, ex-
ſpectantes, dum reveletur Dominus no-
ſter Jeſus Chriſtus.
8 Qui *Deus* etiam confirmabit vos uſq;
ad finem inculpatos, in diem Domini no-
ſtri Jeſu Chriſti.
9 Fidelis *eſt* Deus per quem vocati eſtis
in communionem Filii ipſius Jeſu Chriſti
Domini noſtri.
10 Precor autem vos, fratres, per no-
men Domini noſtri Jeſu Chriſti, ut idem
loquamini omnes, & non ſint inter vos
diſsidia, ſed ſitis impacti eâdem mente &
eâdem ſapientiâ.
11 Declaratum eſt enim mihi de vobis,
fratres mei, à domeſticis Chloës, quòd li-
tes ſint inter vos.
12 Hoc autem dico, ſingulos veſtrûm
dicere, Ego quidem ſum Pauli, ego autem
Apollo, ego verò Cephæ, at ego Chriſti.
13 *Num* diſpertitus eſt Chriſtus? num
Paulus crucifixus eſt pro vobis, aut in no-
men Pauli baptizati fuiſtis?
14 Gratias ago Deo meo, quòd neminem
veſtrûm baptizaverim, niſi Criſpū & Gaiū.
15 Ut nequis dicat me in meum nomen
baptizâſſe.
16 Baptizavi autem etiam Stephanæ fa-
miliam: cæterùm haud ſcio num quem
alium baptizaverim.
17 Non enim miſit me Chriſtus ut ba-
ptizarem, ſed ut evangelizarem: non *tamen*
cum dicendi peritia, ne inanis reddatur
crux Chriſti.
18 Nam ſermo ille de cruce, iis quidem
qui pereunt, ſtultitia eſt: iis autem qui
ſervantur, *id eſt*, nobis, potentia Dei eſt.

19 Scriptum eſt enim, Abolebo ſapien-
tiam ſapientum, & intelligentiam intel-
ligentium tollam è medio.
20 Ubi ſapiens? ubi Scriba? ubi diſ-
quiſitor ſeculi iſtius? nonne infatuavit
Deus ſapientiam mundi hujus?
21 Nam poſtquam in Dei ſapientia
mundus non cognovit Deum per *iſtam* ſa-
pientiam, libuit Deo per ſtultitiam præ-
dicationis ſervare credentes.
22 Quandoquidem & Judæi ſignum pe-
tunt, & Græci ſapientiam quærunt;
23 Nos autem prædicamus Chriſtum
crucifixum, Judæis quidem offendiculum,
Græcis verò ſtultitiam:
24 Ipſis autem vocatis, tum Judæis, tum
Græcis, Chriſtum Dei potentiam ac Dei
ſapientiam.
25 Nam ſtultitia Dei ſapientior eſt
quàm homines: & infirmitas Dei vali-
dior eſt quàm homines.
26 Cernitis enim vocationem veſtram,
fratres: vos *videlicet* non eſſe multos ſapi-
entes ſecundùm carnem, non multos po-
tentes, non multos nobiles.
27 Verùm quæ ſtulta *ſunt* mundo, ele-
git Deus ut pudefaciat ſapientes: & quæ
ſunt infirma mundi, elegit Deus, ut pude-
faciat valida:
28 Et quæ ignobilia ſunt in mundo, &
pro nihilo habita, elegit Deus, & ea quæ
non ſunt, ut ea quæ ſunt aboleat:
29 Ut ne glorietur ulla caro in ejus
conſpectu.
30 Sed ex ipſo vos eſtis in Chriſto Je-
ſu, qui factus eſt nobis ſapientia à Deo, ju-
ſtitiaque, & ſanctificatio, & redemptio.
31 Ut *fiat* ſicut ſcriptum eſt, Qui glori-
atur, in Domino glorietur.

CAPUT II.

*Myſteria Chriſti crucifixi non ſermonis ele-
gantia, ſed Spiritus evidentia prædicari;
quia non animalibus, ſed ſpiritualibus
ſuſceptibilia.*

EGo igitur quum venirem ad vos fra-
tres, veni non cum eminentia oratio-
nis aut ſapientiæ, annuncians vobis teſti-
monium Dei.
2 Non enim ſtatui quicquam ſcire inter
vos, niſi Jeſum Chriſtũ, eumq; crucifixum.
3 Sed fui ego cum infirmitate & timo-
re, ac tremore multo apud vos.
4 Neque oratio mea & præconium me-
um *verſatum eſt* in perſuaſoriis humanæ
ſapientiæ verbis, ſed in demonſtratione
ſpirituali & potente.
5 Ne fides veſtra conſiſtat in ſapientia
hominum, ſed in potentia Dei.
6 Sapientiam verò loquimur inter adul-
tos: ſapientiam autem non ſeculi hujus,
neque principum ſeculi hujus qui abolen-
tur:
7 Sed loquimur ſapientiam Dei *laten-
tem* in myſterio, *id eſt*, occultam illam
quam præfinierat Deus ante ſecula ad glo-
riam noſtram.
8 Quam nemo principum ſeculi hujus
cognovit: nam ſi cognoviſſent, nequaquam
Dominum gloriæ crucifixiſſent.
9 Sed *prædicamus*, ſicut ſcriptum eſt,
quæ oculus non vidit, nec auris audivit,
nec in mentem hominis venerunt, quæ
paravit Deus iis à quibus ipſe diligitur.
10 Nobis autem Deus *ea* retexit per
Spiritum ſuum. Spiritus enim omnia
ſcrutatur, etiam profunditates Dei.
11 Quis enim hominum novit ea quæ
ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis qui eſt
in eo? ita etiam ea quæ ſunt Dei nemo
novit niſi Spiritus Dei.
12 Nos verò non ſpiritum mundi acce-
pimus, ſed ſpiritum qui *eſt* ex Deo: ut ſci-
amus quæ Deus eſt nobis gratificatus.
13 Quæ etiam loquimur, non ſermoni-
bus, quos docet humana ſapientia, ſed quos
docet Spiritus ſanctus, ſpiritualia cum iis
quæ ſpiritualia ſunt conferentes.
14 Animalis autem homo non eſt capax
eorum quæ ſunt Spiritus Dei: ſunt enim ei
ſtultitia, nec poteſt *ea* cognoſcere, quia ſpi-
ritualiter dijudicantur.
15 At ſpiritualis dijudicat quidem om-
nia, ipſe verò à nemine dijudicatur.
16 Quis enim novit mentem Domini,
qui inſtructurus ſit eum? nos autem men-
tem Chriſti habemus.

CAPUT III.

*Gloriantes in miniſtris remittuntur ad
Chriſtum, totius ædificii fundamentum;
cui ſuperædificanda non humana & car-
nalia, ſed quæ probam ſuſtinere poſ-
ſint.*

EGo porro, fratres, non potui loqui vo-
bis ut ſpiritualibus, ſed *loquutus ſum*
ut carnalibus, *id eſt*, ut infantibus in
Chriſto.
2 Lactis potu vos alui, & non eſca: non-
dum enim poteratis *id ferre*: imò ne nunc
quidem adhuc poteſtis.
3 Nam adhuc carnales eſtis, quum enim
inter vos *ſint* invidia & contentio, & diſ-
ſidia, nonne carnales eſtis, & ſecundùm ho-
minem ambulatis?
4 Etenim quum dicit aliquis, Ego qui-
dem ſum Pauli: alter verò, Ego *ſum* A-
pollo: nonne carnales eſtis?
5 Quis igitur eſt Paulus, quis autem A-
pollos, niſi miniſtri per quos crediditis, &
ut cuique Dominus dedit?
6 Ego plantavi, Apollos rigavit: ſed
Deus dedit creſcendi vim.
7 Itaque neque is qui plantat, eſt ali-
quid, neque qui rigat: ſed Deus, qui dat
creſcendi vim.
8 Is verò qui plantat, & is qui rigat, u-
num ſunt: unuſquiſque verò ſuam merce-
dem accipiet ſecundùm ſuum laborem.
9 Etenim Dei ſumus adminiſtri: Dei
arvum, Dei ædificium eſtis.
10 Secundùm gratiam Dei quæ data eſt
mihi, ut peritus architectus fundamentum
ſtatui: alius autem ſuperædificat: Porrò
quiſque

quiſque videat quomodo ſuperædificet.

11 Nam fundamentum aliud nemo poteſt ſtatuere præter id quod poſitum eſt, quod eſt Jeſus Chriſtus.

12 Quòd ſi quis ſuperædificet ſuper fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretioſos, ligna, fœnum, ſtipulam,

13 Cujuſque opus manifeſtum fiet: dies enim *id* declarabit: nam per ignem revelabitur: & cujuſque opus quale ſit, ignis probabit.

14 Si cujus opus manſerit quod ſuperædificaverit, mercedem accipiet:

15 Si cujus opus exuſtum fuerit, damnum faciet: ipſe verò ſervabitur: ita tamen ut per ignem.

16 An neſcitis vos eſſe templum Dei, & Spiritum Dei habitare in vobis?

17 Si quis templum Dei violat, hunc perdet Deus: nam templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos.

18 Nullus ſeipſum ſeducat: ſiquis *ſibi* videtur eſſe ſapiens inter vos in hoc ſeculo, ſtultus fiat ut fiat ſapiens.

19 Sapientia enim mundi hujus, ſtultitia *eſt* apud Deum: ſcriptum eſt enim, Carpit ſapientes in verſutia ipſorum.

20 Et rurſum, Dominus novit diſceptationes ſapentum eſſe vanas.

21 Itaque nullus glorietur in hominibus: omnia namque veſtra ſunt:

22 Et Paulus, & Apollos, & Cephas, & mundus, & vita, & mors, & præſentia, & futura: omnia, *inquam*, veſtra ſunt:

23 Vos autē Chriſti; Chriſtus verò Dei.

CAPUT IV.

Imago fidelis diſpenſatoris in Paulo, cujus exemplum imitandum proponitur.

SIc de nobis reputet homo ut de miniſtris Chriſti, & diſpenſatoribus myſteriorum Dei.

2 Quod reliquum eſt autem, *illud* requiritur in diſpenſatoribus, ut quis fidus inveniatur.

3 Mihi verò pro minimo eſt quòd à vobis dijudicer, aut ab humano judicio: imò nec ipſe me dijudico.

4 Nullius enim rei mihi conſcius ſum: ſed non per hoc juſtificatus ſum. Dominus autem is eſt qui me dijudicat.

5 Proinde ne ante præſtitutum tempus quicquam judicate, *id eſt*, uſquedum venerit Dominus, qui & illuſtraturus eſt res tenebris occultatas, & manifeſta faciet conſilia cordium: ac tunc laus erit unicuique à Deo.

6 Hæc autem, fratres, figura quadam tranſtuli ad meipſum & Apollo, propter vos: ut in nobis diſcatis, ſupra id quod ſcriptum eſt, non ſapere: ut ne alius pro alio inflemini adverſus alium.

7 Quis enim te *ab aliis* diſcernit? quid autem habes quod non receperis? quòd ſi etiam accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis?

8 Jam ſaturati eſtis, jam ditati eſtis abſque nobis regnum adepti eſtis: atque utinam ſane regnum adepti ſitis, ut & nos vobis conregnemus.

9 Deus enim, puto, nos, ultimos Apoſtolos ſpectandos propoſuit, ut morti addictos. Nam ſpectaculum facti ſumus mundo, & Angelis, & hominibus.

10 Nos ſtulti propter Chriſtum, vos autem prudentes in Chriſto: nos infirmi, vos autem validi: vos glorioſi, nos ignominioſi.

11 Ad hoc uſque tempus & eſurimus & ſitimus, & nudi ſumus, & colaphis cædimur, & incertis ſedibus erramus:

12 Et laboramus, operantes propriis manibus: conviciis affecti, bene precamur: ſi qui nos perſequantur, ſufferimus.

13 Infamati precamur: tamquam purgamenta mundi facti ſumus, & *tamquam* omnium ramentum nunc uſque.

14 Non ut vos pudore ſuffundam, hæc ſcribo, ſed ut filios meos dilectos admoneo.

15 Nam etſi decem millia pædagogorum habeatis in Chriſto, at non multos patres *habetis*: in Chriſto enim Jeſu per Evangelium ego vos genui.

16 Precor vos igitur, imitatores mei eſtote.

17 Propterea miſi vobis Timotheum, qui eſt filius meus dilectus & fidelis in Domino, qui vobis in memoriam revocabit quæ ſint viæ meæ in Chriſto, ſicut ubique in omnibus Eccleſiis doceo.

18 Cæterùm perinde quaſi ego non ſim venturus ad vos, inflati ſunt quidam.

19 Sed veniam cito ad vos, ſi Dominus voluerit, & cognoſcam non verba iſtorum inflatorum, ſed *ſpiritualem* potentiam.

20 Non enim in verbis *ſitum eſt* regnum Dei, ſed in *ſpiritus* potentia.

21 Quid vultis? cum virga veniam ad vos, an cum charitate, & ſpiritu lenitatis?

CAPUT V.

Inceſtuoſum jubet excommunicari, & ſine fermento vitiorum Paſcha celebrare.

OMnino auditur *eſſe* inter vos ſcortatio, & ejuſmodi ſcortatio quæ ne inter Gentes quidem nominatur, adeo ut quis uxorem patris habeat.

2 Et vos inflati eſtis, ac non potiùs luxiſtis, ut tolleretur è medio veſtri qui facinus hoc patravit?

3 Enimverò ego ut abſens corpore, præſens autem ſpiritu, jam ut præſens judicavi, ut is qui hoc ita perpetravit,

4 Vobis & meo ſpiritu in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti congregatis, cum poteſtate Domini noſtri Jeſu Chriſti,

5 Ejuſmodi, *inquam homo*, tradatur Satanæ ad exitium carnis, ut ſpiritus ſalvus ſit die illo Domini Jeſu.

6 Non *eſt* bona gloriatio veſtra. An neſcitis paululo fermenti totam maſſam fermentari?

7 Expurgate igitur vetus fermentum, ut ſitis nova maſſa, ſicut eſtis fermenti expertes. Etenim Paſcha noſtrum, pro nobis ſacrificatum eſt, *nempe* Chriſtus.

8 Itaque feſtum agitemus, non fermento veteri, nec fermento malitiæ & nequitiæ: ſed non fermentatis *panibus* ſinceritatis & veritatis.

9 Scripſi vobis in epiſtola, ne commiſceamini cum ſcortatoribus.

10 At non omnino cum ſcortatoribus mundi hujus, aut avaris, aut rapacibus, aut idololatris: alioquin debetis ſcilicet è mundo exire.

11 Nunc autem ſcripſi vobis ne commiſceamini, *id eſt*, ſi quis quum frater nominetur, ſit ſcortator, aut alieni avidus, aut idololatra, aut conviciator, aut ebrioſus, aut rapax: cum ejuſmodi, *inquam*, ne edatis quidem.

12 Quid enim mea *intereſt* etiam de extraneis judicare? nonne de iis qui intus ſunt vos judicatis?

13 De extraneis vero Deus judicat: tollite igitur iſtũ improbum ex vobis ipſis.

CAPUT VI.

Contentiones forenſes, & templi ſpiritualis profanationes, redarguuntur.

SUſtinet aliquis veſtrûm, negotium habens adverſus alterum, judicio experiri ſub injuſtis, ac non ſub ſanctis?

2 An ignoratis ſanctos mundum judicaturos? quòd ſi per vos judicabitur mundus, indigni eſtis minimis judiciis?

3 An ignoratis fore ut Angelos judicemus, nedum *ut* quæ ad hujus vitæ uſum pertinent, *non judicemus*?

4 Itaque ſi judicia habeatis de iis quæ ad hujus vitæ uſum pertinent, eos qui in nullo loco habentur in Eccleſia, eos, *inquam*, in ſubſelliis collocate.

5 Ad pudorem vobis *incutiendum* loquor, Itane non eſt inter vos ſapiens, ne unus quidem, qui poſsit decernere inter fratres ſuos?

6 Sed frater cum fratre judicio experitur, idque ſub infidelibus.

7 Jam igitur omnino defectus in vobis eſt, quòd judicia habeatis inter voſmetipſos: quare non potius injuriam patimini? cur non potius damnum accipitis?

8 At vos injuria afficitis, & fraudatis, idque fratres.

9 An ignoratis injuſtos non eſſe Dei hæreditatem poſſeſſuros? Ne erratis: neque ſcortatores, neque idololatræ, neque mœchi, neque molles, neque qui concumbunt cum maſculis:

10 Neque fures, neq; avari, neq; ebrioſi, neque conviciatores, neque rapaces, regni Dei hæreditatem poſsidebunt.

11 Et hæc eratis quidam: ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed juſtificati eſtis: in nomine Domini Jeſu, & per Spiritum Dei noſtri.

12 Omnia mihi licent, at non omnia conducunt: omnia mihi licent, at ego non redigar ſub ullius rei poteſtatem.

13 Eſcæ ventri *deſtinatæ ſunt*, & venter eſcis: Deus autem & hunc & eas abolebit: corpus verò non ſcortationi, ſed Domino, & Dominus corpori.

14 Deus autem & Dominum ſuſcitavit, & nos ſuſcitabit potentia ſua.

15 An ignoratis corpora veſtra eſſe membra Chriſti? Num igitur ſublata membra Chriſti, faciam ſcorti membra? Abſit.

16 An ignoratis eum qui agglutinatur ſcorto, unum eſſe corpus *cum ſcorto*? Erunt enim, inquit, qui duo *erant*, caro una.

17 Qui verò agglutinatur Domino, unus cum eo Spiritus eſt.

18 Fugite ſcortationem: omne peccatum quod fecerit homo, extra corpus eſt: ſed qui ſcortatur, in proprium corpus peccat.

19 An ignoratis corpus veſtrum eſſe templum Spiritus ſancti, *qui eſt* in vobis, quem habetis à Deo, neque vos eſſe veſtri juris?

20 Nam emti eſtis pretio: glorificate igitur Deum in corpore veſtro, & in ſpiritu veſtro, quæ ſunt Dei.

CAPUT VII.

Quæſitis Corinthiorum de conjugio, de vocatione temporali, & virginitate reſpondetur.

CÆterùm de quibus mihi ſcripſiſtis: bonum *fuerit* viro mulierem non attingere.

2 Sed propter ſcortationes ſuam quiſq; uxorem habeto, & proprium quæque virum habeto.

3 Uxori vir debitam benevolentiam reddito: ſimiliter autem & uxor viro.

4 Uxor proprium corpus non habet in poteſtate, ſed vir: ſimiliter autem & vir proprium corpus non habet in poteſtate, ſed uxor.

5 Ne fraudate alter alterum, niſi ſiquid ex conſenſu ad tempus, ut vacetis jejunio, & precibus: & rurſum ſimul convenite, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam veſtram.

6 Hoc autem dico ex conceſsione, non ex imperio.

7 Nam velim omnes homines eſſe ut & ipſe *ſum*: ſed unuſquiſque proprium donum habet ex Deo, alius quidem ita, alius autem ita.

8 Dico autem cælibibus & viduis, bonũ eis eſt ſi ſic manſerint ut & ego *maneo*.

9 Quòd ſi ſe non continent, matrimonium contrahant: nam melius eſt matrimonium contrahere, quàm uri.

10 Iis autem qui matrimonio juncti ſunt, mando non ego, ſed Dominus, Uxor à viro ne ſe ipſa ſeparato.

11 Quòd ſi ſe ſeparârit, maneat cælebs, aut viro reconciliator: & vir uxorem ne dimittito.

12 Reliquis autem ego dico, non Dominus, Si quis uxorem habet infidelem,

quæ

quæ conſentiat ad habitandum cum eo,
ne eam dimittito.
13 Et uxor quæ habet virum infidelem,
qui conſentiat ad habitandum cum ea, ne
eum dimittito.
14 Maritus enim infidelis ſanctificatus
eſt in uxore, & uxor infidelis ſanctificata
eſt in viro: alioqui certè liberi veſtri
impuri eſſent: nunc autem ſancti ſunt.
15 At ſi infidelis ſeſe ſeparet, ſeparatus
eſto: non eſt ſervituti ſubjectus frater
aut ſoror in hujuſmodi *rebus*: ſed ad pa-
cem vocavit nos Deus.
16 Ecquid enim noſti uxor, an virum
ſis ſervatura? aut ecquid noſti vir, an ux-
orem ſis ſervaturus?
17 Sed ut unicuique *donum* partitus
eſt Deus, ut unumquemque vocavit Do-
minus, ita ambulet, & ita in Eccleſiis
omnibus conſtituo.
18 Circumciſus aliquis vocatus eſt? ne
attrahat *præputium*: in præputio aliquis
vocatus eſt? ne circumcidatur.
19 Circumciſio nihil eſt, & præputium
nihil eſt, ſed obſervatio præceptorũ Dei.
20 Unuſquiſque in qua vocatione vo-
catus fuit, in ea maneat.
21 Servus vocatus es? ne ſit tibi curæ: ſed
ſi potes etiã liber fieri, potius *eo* utere.
22 Etenim qui in Domino vocatus eſt
ſervus, libertus Domini eſt: ſimiliter &
qui liber vocatus eſt, ſervus eſt Chriſti.
23 Pretio emti eſtis, ne eſtote ſervi ho-
minum.
24 Unuſquiſque in quo vocatus fuit,
fratres, in hoc maneat apud Deum.
25 De virginibus autem imperium Do-
mini non habeo: ſed ſententiam *in hac*
re meam dico, ut cui Dominus per miſe-
ricordiam dederit fidum eſſe.
26 Exiſtimo igitur hoc bonum eſſe pro-
pter inſtantem neceſsitatem, bonum *in-*
quam eſſe homini ita eſſe.
27 Alligatus es uxori? ne quære diſſo-
lutionem: ſolutus es ab uxore? ne quære
uxorem.
28 Quòd ſi etiam duxeris uxorem, non
peccaſti: & ſi nupſerit virgo, non pecca-
vit: ſed afflictionem in carne habituri
ſunt *qui ſunt* hujuſmodi. Ego verò vobis
parco.
29 Hoc autem aio, fratres, quoniam op-
portunum tempus eſt anguſtum in poſte-
rum: ut & qui habent uxores, ſint ut non
habentes:
30 Et qui flent, ut non flentes: & qui
gaudent, ut non gaudentes: & qui emunt,
ut non obtinentes:
31 Et qui utuntur hoc mundo, ut non
abutentes: præterit enim habitus hujus
mundi.
32 Velim autem vos abſq; ſolicitudine
eſſe. Qui cælebs eſt, ſolicitus eſt de iis
quæ *ſunt* Domini, quomodo placiturus
ſit Domino:
33 At qui duxit uxorem, ſolicitus eſt
de iis quæ ſunt mundi, quomodo placitu-
rus ſit uxori.
34 Diſcretæ ſunt: ea quæ eſt uxor &
ea quæ *eſt* virgo: quæ *eſt* cælebs, ſolicita
eſt de iis quæ ſunt Domini, ut ſit ſancta
cum corpore tum ſpiritu: quæ verò nupta
eſt, ſolicita eſt de iis quæ ſunt mundi,
quomodo placitura ſit viro.
35 Hoc autem dico veſtro commodo:
non ut laqueum vobis injiciam, ſed ut de-
center & aptè adhæreſcatis Domino, abſq;
ulla diſtractione.
36 Cæterùm ſi quis *ſeſe* exiſtimat inde-
corum in virginem ſuam committere, ſi
florem ætatis excedat, & ita debet fieri:
quod vult faciat, non peccat: jungantur
matrimonio.
37 Qui verò ſtabilis perſtat in corde,
nec adigitur neceſsitate, ſed in poteſtate
habet propriam voluntatem, & hoc decre-
vit in corde ſuo, ut ſervet ſuam virgi-
nem, bene facit.
38 Itaq; qui dat nuptum, bene facit:
qui verò non dat nuptum, melius facit.
39 Uxor alligata eſt lege quamdiu vi-
vit vir ipſius: quòd ſi obdormierit vir
ipſius, libera eſt ad cui velit nubendum:
tantùm in Domino.
40 Sed beatior eſt ſi ita maneat, ſecun-
dùm meam ſententiam: videor autem
mihi & ego Spiritum Dei habere.

CAPUT VIII.

Cognitionem charitate frænandam docetur.

CÆterùm de iis quæ idolis immolan-
tur, ſcimus nos omnes cognitione eſſe
præditos. Cognitio inflat, charitas verò
ædificat.
2 Quòd ſi quis *ſibi* videtur aliquid
ſcire, nondum quicquam novit ſicut opor-
tet noſſe.
3 Sed ſi quis diligit Deum, hic cogni-
tus fuit ab eo.
4 De eſu igitur eorum quæ idolis im-
molantur, ſcimus idolũ nihil *eſſe* in mun-
do, & nullum *eſſe* Deum alium niſi unũ.
5 Nam etiamſi ſint qui dicantur dii, &
in cœlo & in terra: (ſicut ſunt dii multi,
& Domini multi)
6 Nobis tamen unus *eſt* Deus, Pater ille
à quo omnia, & nos in ipſo: & unus Do-
minus Jeſus Chriſtus, per quem omnia, &
nos per ipſum.
7 Sed non in omnibus *eſt* ea cognitio:
nonnulli enim *cum* conſcientia idoli uſq;
ad hoc tempus, ut idolis immolatum e-
dunt: & conſcientia eorum, infirma
quum ſit, inquinatur.
8 Cæterùm eſca nos non cõmendat Deo:
neque enim ſi edamus, amplius habemus:
neq; ſi non edamus, minus habemus.
9 Sed videte ne quo modo facultas il-
la veſtra impingendi cauſa ſit infirmis.
10 Etenim ſi quis viderit te, illa cogni-
tione præditum, in idoleio accumbere,
nonne conſcientia ipſius qui infirmus eſt
inſtruetur ad edendum ea quæ ſunt idolis
mactata?

11 Et tua iſta cognitione frater infirmus, propter quem Chriſtus eſt mortuus, peribit?

12 Ita autem peccantes in fratres, & vulnerantes ipſorum conſcientiam infirmam, in Chriſtum peccatis.

13 Quapropter ſi eſca offendiculo eſt fratri meo, non edam carnes in æternum, ne ſim offendiculo fratri meo.

CAPUT IX.

Apoſtoli exemplum quomodo libertas per charitatem ſit coercenda, & corpus domandum ad curſum tutiùs abſolvendum.

NOnne ſum Apoſtolus? nonne ſum liber? nonne Jeſum Chriſtum Dominum illum noſtrum vidi? nonne opus meum vos eſtis in Domino?

2 Si aliis non ſum Apoſtolus, at certè vobis ſum: nam ſigillum Apoſtolatus mei vos eſtis in Domino.

3 Mea defenſio apud eos qui in me inquirunt, hæc eſt,

4 Annon habemus poteſtatem edendi ac bibendi?

5 Annon habemus facultatem ſororem uxorem circumducendi, ut & reliqui Apoſtoli, & fratres Domini, & Cephas?

6 An ſolus ego & Barnabas non habemus facultatem non operandi?

7 Quis militat propriis ſtipendiis unquam? quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? aut quis paſcit gregem, & de lacte gregis non edit?

8 Num ſecundùm hominem hæc dico? nonne etiam Lex hæc dicit?

9 Nam in Moſis lege ſcriptum eſt, Non obligabis os bovi trituranti. Num boves curæ ſunt Deo?

10 An *hoc* propter nos omnino dicit? propter nos enim *hoc* ſcriptum eſt. Nam ſub ſpe debet is qui arat, arare: & qui triturat ſub ſpe, ſpei ſuæ particeps eſſe.

11 Si nos vobis ſpiritualia ſeminavimus, magnum eſt ſi nos veſtra carnalia meſſuerimus?

12 Si alii *ſui* in vos juris participes ſunt, *an* non potius nos? atqui non uſi ſumus jure iſto: ſed omnia tegimus, ne interrumpamus Evangelium Chriſti.

13 An neſcitis eos qui ſacris operantur, ea *quæ* ex ſacrario *ſunt* edere? *&* qui altari aſſident, cum altari participare?

14 Ita etiam Dominus conſtituit iis qui Evangelium annunciant, ut ex Evangelio vivant.

15 Ego tamen nullo iſtorum ſum uſus, Neque verò hæc ſcripſi ut ita fiat in me: nam bonum eſt mihi mori potius, quàm ut gloriationem meam aliquis inanem reddat.

16 Etenim ſi evangelizem, non eſt quod glorier: neceſſitas enim mihi incumbit. Væ autē mihi eſt niſi Evāgelizē.

17 Nam ſi volens hoc faciam, mercedem habeo: ſin invitus, diſpenſatio credita eſt mihi.

18 Quæ igitur mihi eſt merces? ut quum evangelizem, gratuitum conſtituam Evangelium Chriſti, ut ne abutar facultate mea in Evangelio.

19 Nam quamvis liber ſim ab omnibus, omnibus meipſum ſervum feci, ut plures lucrifacerem.

20 Et factus ſum Judæis ut Judæus, ut Judæos lucrifacerem: iis qui ſub Lege ſunt, ut ſi *eſſem* ſub Lege, ut eos qui ſub Lege ſunt, lucrifacerem.

21 Exlegibus ut exlex, (*non tamen* exlex Deo, ſed ſublex Chriſto) ut lucrifacerem exleges.

22 Factus ſum infirmis ut infirmus, ut infirmos lucrifacerem: omnibus factus ſum omnia, ut omnino aliquos ſervarem.

23 Hoc autem facio propter Evangelium, ut unà particeps ejus fiam.

24 An ignoratis, eos qui in ſtadio currunt, omnes quidem currere, ſed unum accipere præmium? ſic currite ut comprehendatis.

25 Porro quiſquis certat, in omnibus eſt continens. Illi quidem itaque ut corruptibilem coronam accipiant, *ſunt continentes*: nos autem, *ut* incorruptam.

26 Ego igitur ita curro, ut non in incertum: ita pugilem ago, ut non aërem cædens.

27 Sed contundo corpus meum, & in ſervitutem redigo: ne quo modo, quum aliis prædicarim, ipſe rejectaneus fiam.

CAPUT X.

Hiſtoriæ ſacræ myſterium explicatur, & docetur abſtinendum eſſe à menſa Demoniorum, ut participetur de menſa Domini.

NOlim autem vos ignorare, fratres, Patres noſtros omnes ſub illa nube fuiſſe, & omnes per mare tranſiviſſe:

2 Et omnes in Moſen baptizatos eſſe nube & mari:

3 Et omnes eamdem eſcam ſpiritualem ediſſe:

4 Et omnes eundem potum ſpiritualem bibiſſe. Bibebant enim ex ſequente ſpirituali petra: Petra verò illa erat Chriſtus.

5 Sed pleroſq; illorum non habuit gratos Deus, proſtrati ſunt enim in deſerto.

6 Hæc autem typi noſtri fuerunt, ut ne concupiſcamus res malas, ſicut illi concupiverunt.

7 Ne igitur idololatræ eſtote, ſicut quidam eorum, ut ſcriptum eſt, Sedit populus ad edendum ac bibendum, & ſurrexerunt ad ludendum.

8 Neque ſcortemur, ſicut quidam eorum ſcortati ſunt, & ceciderunt uno die viginti tria millia.

9 Neque tentemus Chriſtum, ſicut quidam eorum tentarunt, & à ſerpentibus perierunt.

10 Neque murmurate, ſicut quidam eorum murmurarunt, & perierunt à diſperſore.

11 Hæc autem omnia typicè evenerunt eis: ſcripta verò ſunt ad noſtri admonitionem, in quos fines ſeculorum devenerunt.

12 Itaque qui *ſibi* videtur ſtare, videat ne cadat.

13 Tentatio vos non cepit, niſi humana: fidelis autem *eſt* Deus qui non ſinet vos tentari ſupra *id* quod poteſtis, ſed unà cum tentatione præſtabit etiam exitum, ut poſsitis *eam* ſufferre.

14 Quapropter, dilecti mihi, fugite ab idololatria.

15 Ut intelligentibus loquor: judicate vos quod aio.

16 Poculum benedictionis cui benedicimus, nonne communio ſanguinis Chriſti eſt? panis quem frangimus, nonne communio corporis Chriſti eſt?

17 Quoniam unus *eſt* panis, unum corpus *nos* illi multi ſumus: nam omnes ex uno illo pane participamus.

18 Cernite Iſraelem *qui eſt* ſecundùm carnem: nonne qui edunt victimas, conſortes ſunt altaris?

19 Quid ergo dico? idolum aliquid eſſe, aut quod idolis immolatum eſt, aliquid eſſe?

20 Imò *illud dico*, quæ immolant Gentes, dæmoniis immolant, & non Deo: nolim autem vos conſortes dæmoniorum eſſe.

21 Non poteſtis poculum Domini bibere, & poculum dæmoniorum: non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorum.

22 An provocamus ad æmulationem Dominum? num validiores eo ſumus?

23 Omnia mihi licent, at non omnia conferunt: omnia mihi licent, ſed non omnia ædificant.

24 Nemo quod ſuum eſt quærat, ſed quiſque quod alterius *eſt*.

25 Quicquid in macello venditur, edite, nihil diſcriminantes propter conſcientiam.

26 Domini enim eſt terra & plenitudo ejus.

27 Quòd ſi quis infidelium vos vocat, & vultis ire, quicquid apponitur vobis, edite, nihil interrogantes propter conſcientiam.

28 At ſi quis vobis dixerit, Hoc idolis mactatum eſt, ne edite, propter illum qui indicavit, & propter conſcientiam: Domini enim eſt terra & plenitudo ejus.

29 Conſcientiam autem dico, non tuam, ſed illius alterius: cur enim libertas mea damnatur ab alia conſcientia?

30 Et ſi ego per gratiam *cibum* participo, cur *ob id* impius judicor pro quo ego gratias ago?

31 Sive igitur editis, ſive bibitis, ſive quid facitis, omnia ad gloriã Dei facite.

32 Eſtote ſine offendiculo & Judæis, & Græcis, & Eccleſiæ Dei.

33 Sicut & ego *per* omnia omnibus placeo, non quærens meam ipſius utilitatem, ſed multorum, ut ſerventur.

CAPUT XI.

Virum debere aperire, mulierem velare caput. Corrupta Cœnæ praxis ad primam inſtitutionem reformatur.

Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti.

2 Laudo verò vos, fratres, quòd omnia mea meminiſtis, & ſicut tradidi vobis, traditiones retinetis.

3 Velim autem vos noſſe Chriſtum eſſe omnis viri caput: caput autem mulieris, virum: caput verò Chriſti, Deum.

4 Omnis vir orans aut prophetans operto capite, dedecorat caput ſuum.

5 Omnis verò mulier orans aut prophetans non operto capite, dedecorat caput ſuum: nam *id* unum ac idem eſt ac ſi raſa eſſet.

6 Nam ſi non operitur mulier, etiam tondeatur: quòd ſi turpè mulieri tonderi aut radi, veletur.

7 Vir enim non debet operire caput, quum *is* imago ſit & gloria Dei: at mulier, gloria viri eſt.

8 Non enim eſt vir ex muliere, ſed mulier ex viro.

9 Neque enim conditus eſt vir propter mulierem, ſed mulier propter virum.

10 Propter hoc debet mulier poteſtatem habere in capite propter Angelos.

11 Attamen neque vir abſque muliere, neque mulier abſque viro, in Domino.

12 Sicut enim mulier ex viro *eſt*, ita & vir per mulierem: omnia verò ex Deo.

13 Apud vos ipſos judicate, *num* decorum eſt mulierem non opertam Deum orare?

14 Anne natura quidem ipſa hoc vos docet, quòd viro quidem comatum eſſe dedecori ſit:

15 Contra mulieri, comatam eſſe decori ſit? Nam coma pro velamine data eſt ei.

16 Quòd ſi quis videtur contentioſus eſſe, nos ejuſmodi conſuetudinem non habemus, neque Eccleſiæ Dei.

17 Hoc verò *ita* mando ut vos non laudem, quòd *videlicet* non cum emolumento ſed cum detrimento convenitis.

18 Primùm enim, quum convenitis in Eccleſia, audio diſsidia inter vos eſſe; & aliquam partem credo.

19 Oportet enim etiam hæreſes inter vos eſſe, ut qui probi ſunt, manifeſti fiant inter vos.

20 Quum igitur convenitis eodem loci, *hoc* non eſt Dominicam cœnam edere.

21 Nam unuſquiſque propriam cœnam præoccupat in edendo: & hic quidam eſurit, ille verò ebrius eſt.

22 Enimverò num domos non habetis ad edendum & bibendum? aut Eccleſiam Dei contemnitis, & pudefacitis inopes? Quid vobis dicam? laudabo vos?

vos ? in hoc non laudo.
23 Ego enim accepi à Domino quod &
tradidi vobis, Dominum Jeſum *videlicet*
eâ nocte quâ proditus eſt,accepiſſe panē :
24 Et gratiis actis fregiſſe, ac dixiſſe,
Accipite, edite : hoc meum eſt corpus
quod pro vobis frangitur : hoc facite ad
mei commemorationem.
25 Itidem & poculum,poſtquam cœnaſ-
ſet, dicendo, Hoc poculum eſt Novum il-
lud pactum, per meum ſanguinem : hoc
facite quotieſcumque biberitis ad mei
commemorationem.
26 Quotieſcumq; enim ederitis panem
hunc, & poculum hoc biberitis, mortem
Domini annunciatis, uſquequo venerit.
27 Itaq; quiſquis ederit panem hunc,
vel biberit poculum Domini indignè,
damnas erit corporis & ſanguinis Domini.
28 Exploret autem quiſq; ſeipſū,& ita
de pane illo edat,& de poculo illo bibat.
29 Nam qui edit & bibit indignè, dam-
nationem ſibi ipſi edit & bibit, non
diſcernens corpus Domini.
30 Propterea inter vos multi *ſunt* in-
firmi & valetudinarii,& dormiunt multi.
31 Etenim ſi noſipſos dijudicaremus,
non judicaremur.
32 Sed dum judicamur,à Domino eru-
dimur, ne cum mundo condemnemur.
33 Itaq; fratres mei, quum convenitis
ad edendum, alius alium expectate.
34 Quòd ſi quis eſurit, domi edat : ne
ad condemnationem conveniatis. Reli-
qua verò, quum venero, ordinabo.

CAPUT XII.

Dona Dei varia, & ipſorum uſus.

PОrro de ſpiritualibus *donis*, fratres,
nolim vos in *eorum* ignoratione ver-
ſari.
2 Scitis *vos* Gentes fuiſſe, ad idola
illa muta, prout abripiebamini, fuiſſe
abreptos.
3 Quapropter notum vobis facio, nullū
per Spiritum Dei loquentem, dicere Je-
ſum anathema, & neminem poſſe dicere
Jeſū Dominū, niſi per Spiritum ſanctum.
4 Diſtinctiones autem donorum ſunt,
ſed idem Spiritus.
5 Et diſtinctiones miniſteriorum ſunt,
ſed idem Dominus :
6 Et diſtinctiones actionum ſunt, ſed
idem eſt Deus agens ea omnia in omnibus.
7 Unicuique verò datur declaratio Spi-
ritus ad utilitatem.
8 Nam huic quidem per Spiritum da-
tur ſermo ſapientiæ : alii verò ſermo co-
gnitionis per eundem Spiritum :
9 Alteri verò fides per eumdem Spiri-
tum : alii verò donum ſanationum per
eumdem Spiritum:alii verò operatio vir-
tutum, alii verò prophetia, alii verò diſ-
cretio Spirituum :
10 Alteri verò genera linguarum, alii
verò interpretatio linguarum.
11 Sed omnia hæc agit unus ille &
idem Spiritus, diſtribuens privatim
illa ſingulis ſicut vult.
12 Sicut enim corpus unum eſt,& mem-
bra habet multa,omnia verò illa membra
corporis quod unicum eſt, multa ſunt,*ſed*
unum ſunt corpus : ita & Chriſtus.
13 Etenim per unum Spiritum nos om-
nes in unum corpus baptizati ſumus, &
Judæi, & Græci, & ſervi, & liberi : &
omnes potati ſumus in unum Spiritum.
14 Etenim corpus non eſt unum mem-
brum, ſed multa.
15 Si dicat pes, Quia non ſum manus,
non ſum ex corpore : num propterea non
eſt ex corpore ?
16 Et ſi dicat auris,Quia non ſum ocu-
lus, non ſum ex corpore : num propterea
non eſt ex corpore ?
17 Si totum corpus oculus,ubi auditus?
ſi totum auditus, ubi odoratus ?
18 Nunc autē Deus conſtituit membra,
ſingula ſigillatim in corpore,ſicut voluit.
19 Quod ſi eſſent omnia unum mem-
brum, ubi corpus ?
20 Nunc verò multa quidem membra
ſunt, unum verò corpus.
21 Non poteſt autem oculus dicere ma-
nui, Te mihi non opus eſt : aut rurſum
caput pedibus, Non eſt mihi vobis opus.
22 Imò multò potiùs, quæ videntur
membra corporis infirmiſsima eſſe, ne-
ceſſaria ſunt :
23 Et quæ putamus *membra* corporis mi-
nimè eſſe honeſta : iis honorem ampliorem
circumponimus : & quæ ſunt in nobis in-
decora, copioſiorem decorem habent.
24 Nam quæ ſunt in nobis decora, *iis*
decore non eſt opus : ſed Deus contempe-
ravit corpus, ei cui deerat ampliore tri-
buto honore :
25 Ut ne ſit diſsidium in corpore, ſed
membra itidem ſolicita ſint alia pro aliis.
26 Itaq; ſive patitur unum membrum,
compatiuntur omnia membra : ſive hono-
re afficitur unum membrum, congratu-
lantur omnia membra.
27 Vos autem eſtis corpus Chriſti, &
membra particulatim.
28 Et alios quidem conſtituit Deus in
Eccleſia, primùm Apoſtolos, deinde Pro-
phetas,tertiò doctores:deinde *cōſtituit* po-
teſtates,deinde dona ſanationum, opitula-
tiones, gubernationes, genera linguarum.
29 Num omnes Apoſtoli ? num omnes
Prophetæ ? num omnes Doctores ?
30 Num omnes edunt virtutes ? num
omnes donum habent ſanationum ? num
omnes linguis loquuntur? num omnes in-
terpretantur ?
31 Sed affectate dona potiora. Et por-
ro iter ad excellentiam vobis indicabo.

CAPUT XIII.

Prærogativa & ſpeculum charitatis.

SI linguis hominū loquar & Angelorū,
charitatē autem non habeam, factus ſum
æs reſonans, aut cymbalum tinniens.

2 Et ſi habeam prophetiam, & noverim myſteria omnia, omnemque cognitionem: & ſi habeam totam fidem, adeò ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil ſum.

3 Et ſi inſumam alendis egenis omnia quæ mihi ſuppetant, & ſi tradam corpus meum ut comburar, charitatem autem non habeam, *hoc* nihil *mihi* prodeſt.

4 Charitas iram cohibet, benigna eſt charitas, non invidet charitas, non agit perperam, non inflatur:

5 Non agit indecorè, non quærit quæ ſua ſunt, non exacerbatur, non cogitat malum.

6 Non gaudet injuſtitia, gratulatur autem veritati:

7 Omnia tegit, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet.

8 Charitas nunquam excidit: ſed & prophetiæ evaneſcent, & linguæ ceſſabunt, & cognitio evaneſcet.

9 Ex parte enim cognoſcimus, & ex parte prophetamus.

10 Poſtquam autem advenerit quod perfectum eſt, tunc quod eſt aliquatenus, ut inutile tolletur.

11 Quum eſſem infans, ut infans loquebar, ut infans ſapiebam, ut infans ratiocinabar: poſtquam autem factus ſum vir, ut inutilia ſuſtuli quæ infantis erant.

12 Cernimus enim nunc per ſpeculum & per ænigma, tunc autem coram *cernemus*: nunc novi aliquatenus, tunc verò amplius cognoſcam prout amplius edoctus fuero.

13 Nunc verò manet fides, ſpes, charitas, tria hæc: maxima autem harum charitas.

CAPUT XIIII.

Politia Eccleſiæ.

AFfectate charitatem, ambite ſpiritualia: magis tamen ut prophetetis.

2 Nam qui loquitur lingua, non hominibus loquitur, ſed Deo: nullus enim audit, ſpiritu verò loquitur myſteria.

3 Qui autem prophetat, hominibus loquitur ædificationem, & exhortationem, & conſolationem.

4 Qui loquitur linguâ, ſeipſum ædificat: qui verò prophetat, Eccleſiam ædificat.

5 Velim autem omnes vos loqui linguis, magis tamen ut Prophetetis: major enim *eſt* qui prophetat, quam qui loquitur linguis, excepto ſi interpretetur, ut Eccleſia ædificationem accipiat.

6 Quòd ſi nunc, fratres, veniam ad vos linguis loquens, quid vos juvabo, niſi vobis loquar aut ex revelatione, aut ex cognitione, vel prophetando, vel docendo?

7 Atqui animæ expertia quæ ſonum edunt, & tibia, & cithara, niſi diſtinctionem ſonis dederint, quomodo cognoſcetur quòd tibiâ canitur aut citharâ?

8 Etenim ſi incertum ſonum tuba dederit, quis apparabitur ad bellum?

9 Ita & vos niſi per linguam edideritis bene ſignificantem ſermonem, quomodo cognoſcetur quod dicitur? eritis enim in aërem loquentes.

10 Tot, ſi caſus tulerit, genera vocum ſunt in mundo, & nihil *eſt* mutum.

11 Niſi igitur ſciero vim vocis, ero, ei qui loquitur, barbarus: & qui loquitur, apud me barbarus *fuerit*.

12 Ita & vos, quandoquidem Spiritus affectatis, ad ædificationem Eccleſiæ quærite ut exundetis.

13 Quapropter qui loquitur lingua, oret ut interpretetur.

14 Nam ſi orem linguâ, ſpiritus meus orat: ſed intelligentia mea eſt infructuoſa.

15 Quid eſt igitur? orabo ſpiritu, ſed orabo etiam intelligentiâ: pſallam ſpiritu, ſed pſallam etiam intelligentiâ.

16 Quandoquidem ſi benedixeris ſpiritu, is qui implet locum idiotæ, quomodo dicturus eſt Amen ad tuam gratiarum actionem? nam quid dicas neſcit.

17 Nam tu quidem bene gratias agis, ſed alius non ædificatur.

18 Gratias ago Deo meo quòd magis quàm vos omnes linguis loquar.

19 Sed in Eccleſia malim quinq; verba ex intelligentia mea loqui, ut & alios voce inſtituam, quâm decem millia verborum linguâ.

20 Fratres, ne eſtote pueri prudentiâ: ſed malitiâ infantes, prudentiâ verò adulti eſtote.

21 In Lege ſcriptum eſt, propterea per diverſæ linguæ *homines* & alia labra loquar populo huic: & ita quoq; me non audient, dicit Dominus.

22 Linguæ igitur ſunt ſignum, non iis qui credunt, ſed infidelibus: prophetia verò non infidelibus, ſed credentibus.

23 Itaque ſi eodem loci convenerit tota Eccleſia, & omnes linguis loquantur, ingrediantur autem idiotæ vel infideles, nonne dicent vos furere?

24 Sed ſi omnes prophetent, ingrediatur autem infidelis quiſpiam aut idiota, arguitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus:

25 Et ita quæ occulta ſunt in ejus corde, manifeſta fiunt: atq; ita procidens in faciem adorabit Deum, annuncians Deum verè in vobis eſſe.

26 Quid igitur eſt, fratres? quoties convenitis quiſque veſtrûm canticum habet, doctrinam habet, linguam habet, revelationem habet, interpretationem habet? omnia ad ædificationem fiant.

27 Et linguâ quis loquitur, *fiat* per binos, aut *ad* plurimum ternos, & viciſſim: unus autem interpretetur.

28 Quòd ſi non ſit interpres, taceat in Eccleſia, *qui loquitur lingua*, ſibiipſi verò loquatur, & Deo.

29 Prophetæ autem duo aut tres loquantur, & alii dijudicent.

30 Quòd ſiquid alii revelatum fuerit aſsidenti, prior taceat.

31 Poteſtis enim omnes ſigillatim prophetare,ut omnes diſcant, & omnes conſolationem accipiant.

32 Et ſpiritus Prophetarum Prophetis ſubjiciuntur.

33 Non enim eſt exagitationis *auctor* Deus ſed pacis, ut in omnibus Eccleſiis ſanctorum.

34 Mulieres veſtræ in conventibus ſileant:nec enim permiſſum eſt eis ut loquantur, ſed *oportet* ut ſubditi ſint, ſicut & Lex dicit.

35 Quod ſi quid diſcere volunt, domi ſuos viros interrogent : nam turpe eſt mulieribus in Eccleſia loqui.

36 An à vobis ſermo Dei profectus eſt? an ad vos ſolos devenit ?

37 Si quis ſibi videtur Propheta eſſe, aut ſpiritualis, agnoſcat, quæ ſcribo vobis, eſſe Domini præcepta.

38 Qui verò ignarus eſt, ignarus eſto.

39 Itaque fratres, ambite prophetandi donum, & loqui linguis ne prohibete.

40 Omnia decenter & ordine fiant.

CAPUT XV.

Confirmatio reſurrectionis, & quonam corpore futura ſit.

CÆterùm notum facio vobis, fratres, Evangelium, quod evangelizavi vobis,quod & accepiſtis,in quo etiam ſtatis:

2 Per quod etiam, ſi retinetis quo ſermone vobis evangelizaverim, ſervamini : niſi ſi fruſtra crediſtis.

3 Tradidi enim vobis imprimis quod & accepi, Chriſtum videlicet mortuum eſſe pro peccatis noſtris,ſecundùm Scripturas:

4 Et ſepultum fuiſſe, & ſuſcitatum tertio die,ſecundùm Scripturas :

5 Et viſum fuiſſe Cephæ, deinde duodecim illis.

6 Poſtea viſus eſt ampliùs quam quingentis fratribus ſemel : ex quibus plerique manent uſque adhuc, quidam autem obdormierunt.

7 Poſtea viſus eſt Jacobo: deinde Apoſtolis omnibus.

8 Ultimò verò omnium,velut abortivo, viſus eſt etiam mihi.

9 Ego enim ſum minimus Apoſtolorum, qui non ſum dignus vocari Apoſtolus, propterea quòd perſequutus ſum Eccleſiam Dei.

10 Sed gratiâ Dei ſum id quod ſum : & gratia ejus, quæ in me *collata eſt*, non fuit inanis, ſed ampliùs quam illi omnes laboravi : non ego tamen, ſed gratia Dei quæ mecum *eſt*.

11 Et ego igitur & illi ita prædicamus, & ita crediſtis.

12 Quòd ſi Chriſtus prædicatur ex mortuis ſuſcitatus eſſe, quomodo dicunt quidam inter vos, non eſſe reſurrectionem mortuorum ?

13 Nam ſi reſurrectio mortuorum non eſt, Chriſtus quoque non eſt ſuſcitatus.

14 Quòd ſi Chriſtus non eſt ſuſcitatus, vanum videlicet *eſt* præconium noſtrum, vana autem *eſt* etiam fides veſtra.

15 Invenimur autem etiam falſi teſtes Dei : quoniam de Deo teſtificati ſumus, eum ſuſcitaſſe Chriſtum: quem *tamen* non ſuſcitavit, ſi videlicet mortui non ſuſcitantur.

16 Nam ſi mortui non ſuſcitantur,Chriſtus quoque non eſt ſuſcitatus.

17 Quòd ſi Chriſtus non eſt ſuſcitatus, inanis eſt fides veſtra : adhuc eſtis in peccatis veſtris.

18 Nempe & qui obdormierunt in Chriſto, perierunt.

19 Si in hac ſolùm vita ſperamus in Chriſtum, miſerrimi omnium hominum ſumus.

20 Nunc autem Chriſtus ſuſcitatus eſt ex mortuis : & primitiæ eorum qui obdormierunt factus eſt.

21 Quia enim per hominem mors, per hominem quoque reſurrectio mortuorum.

22 Sicut enim in Adamo omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur.

23 Unuſquiſque autem ſuo ordine: primitiæ Chriſtus,poſtea qui ſunt Chriſti, in adventu ipſius:

24 Deinde *erit* finis, quum tradiderit regnum Deo ac Patri : quum ut inane ſuſtulerit omne imperium, & omnem auctoritatem & poteſtatem.

25 Nam oportet eum regnare uſquequò omnes inimicos ſuppoſuerit pedibus ejus.

26 Ultimus *autem* hoſtis aboletur mors.

27 Nam omnia ſubjecit ſub pedes ejus. Quum autem dicit omnia eſſe *ei* ſubjecta, palam eſt *hoc dici* excepto eo qui ſubjecit ei omnia.

28 Poſtquam verò ſubjecta fuerint ei omnia, tunc & ipſe Filius ſubjicietur ei qui ſubjecit ipſi omnia,ut Deus ſit omnia in omnibus.

29 Alioqui quid facient qui ablutione utuntur ſuper mortuis? Si omnino mortui non ſuſcitantur, cur ablutione utuntur ſuper mortuis ?

30 Cur etiam nos periclitamur omni momento ?

31 Diebus ſingulis morior per gloriationem veſtram, quam habeo in Chriſto Jeſu Domino noſtro.

32 Si ſecundùm hominem adverſus beſtias pugnavi Epheſi, quæ mihi utilitas? Si mortui non ſuſcitantur, edamus & bibamus,cras enim morimur.

33 Ne errate, Mores bonos commercia corrumpunt mala.

34 Evigilate juſtè,& ne peccate : quidam enim Deum non norunt : ad pudorem vobis *incutiendum* loquor.

35 At dicet aliquis,Quomodo ſuſcitantur mortui?quali autem corpore prodeunt?

36 Deſipiens, quod tu ſeris, non vivi-
ſcit, niſi mortuum fuerit:
37 Et quod ſeris, non corpus oriturum
ſeris, ſed nudum granum, ſi caſus tulerit,
tritici, aut alicujus ex reliquis *ſeminibus*.
38 Sed Deus ei dat corpus ut voluit, &
ſingulis ſeminibus ſuum corpus.
39 Non omnis caro, eadem caro, ſed alia
quidem caro hominum, alia autẽ caro peco-
rum, alia autẽ piſcium, alia verò volucriũ.
40 Et *ſunt* corpora cœleſtia, & *ſunt* cor-
pora terreſtria: ſed alius quidem cœleſti-
um decor, alius verò terreſtrium.
41 Alius decor Solis, & alius decor Lu-
næ, & alius decor ſtellarum, ſtella enim
ſtellæ præſtat decore.
42 Ita *erit* & reſurrectio mortuorum,
ſeritur *corpus* cum corruptione, ſuſcitatur
cum incorruptione.
43 Seritur fœdum, ſuſcitatur cum glo-
ria: ſeritur omnium virium expers, ſuſci-
tatur potens: ſeritur corpus animale, ſu-
ſcitatur corpus ſpirituale.
44 Eſt corpus animale, & eſt corpus
ſpirituale.
45 Ita etiam ſcriptum eſt, Factus eſt
prior homo Adamus animal vivens: po-
ſterior *autem* Adamus *factus eſt* ſpiritus
vivificus.
46 At ſpirituale non eſt prius, ſed ani-
male, deinde ſpirituale.
47 Primus homo è terra, pulvereus:
ſecundus homo, ipſe Dominus è cœlo.
48 Qualis pulvereus ille, tales & pul-
verei ſunt: & qualis ille cœleſtis, tales &
qui cœleſtes erunt.
49 Et ſicut geſſimus imaginem terre-
ni, geremus etiam imaginem cœleſtis.
50 Hoc autem dico, fratres, quia caro
& ſanguis non poſſunt regni Dei hæredi-
tatem conſequi: neque corruptio hæredi-
tatem incorruptibilitatis conſequetur.
51 Ecce, myſterium vobis dico, Non
omnes quidem obdormiemus, ſed omnes
mutabimur, momento, & jactu oculi, ad
ultimam tubam.
52 Canet enim tuba, & mortui excita-
buntur incorrupti, & nos mutabimur.
53 Oportet enim corruptibile iſtud
induere incorruptibilitatem, & mortale
iſtud induere immortalitatem.
54 Poſtquam autem hoc corruptibile
induerit incorruptibilitatem, & mortale
iſtud induerit immortalitatem, tunc fiet
illud quod ſcriptum eſt, Abſorpta eſt
mors ad victoriam.
55 Ubi tua, ô mors, victoria? ubi tuus,
ô ſepulchrum, aculeus?
56 Aculeus verò mortis *eſt* peccatum:
vis autem peccati, Lex.
57 Deo autem *habetor* gratia, qui dat
nobis victoriam per Dominum noſtrum
Jeſum Chriſtum.
58 Itaque fratres mei dilecti ſtabiles
eſtote, immoti, eminentes in opere Domi-
ni ſemper, quum ſciatis laborem veſtrum
non eſſe inanem in Domino.

CAPUT XVI.

*Facta exhortatione ad Eleemoſynam, epi-
ſtola commendatione Timothei & ſalu-
tationibus clauditur.*

PORro de collecta in ſanctos, quemad-
modum ordinavi Eccleſiis Galatiæ,
ita & vos facite.
2 Primo quoque *die* hebdomadis unuſ-
quiſque veſt ûm apud ſe ſeponat, recon-
dens ut theſaurum quod pro Dei benigni-
tate licuerit: ne, quum venero, tunc
collectæ fiant.
3 Poſtquam autem acceſſero, quoſcum-
que probaveritis, hos mittam cum epiſto-
lis ut perferant Hieroſolymam beneficen-
tiam veſtram.
4 Quòd ſi res digna fuerit ut & ipſe
proficiſcar, mecum proficiſcentur.
5 Veniam autem ad vos quum Macedo-
niam tranſiero (Macedoniam enim per-
tranſibo.)
6 Apud vos autem forſitan permanebo,
aut etiam hybernabo: ut vos me proſequa-
mini quocumque proficiſcar:
7 Nolo enim vos nunc in tranſcurſu
videre: ſed ſpero temporis aliquantum
manſurum *me* apud vos, ſi Dominus per-
miſerit:
8 Permanebo autem Epheſi uſque ad
Pentecoſten.
9 Nam oſtium mihi apertum eſt ma-
gnum & operoſum, & adverſarii multi.
10 Quòd ſi venerit Timotheus, videte
ut ſine metu ſit apud vos: opus enim Do-
mini operatur ut & ego.
11 Nequis igitur illum pro nihilo ha-
beat: ſed proſequimini eum cum pace, ut
veniat ad me: exſpecto enim eum cum
fratribus.
12 Porro de Apollo fratre, multum pre-
catus ſum eum ut iret ad vos cum fratri-
bus: ſed omnino non fuit *ei* voluntas
nunc eundi: venturus eſt autem quum
tempus opportunum habuerit.
13 Vigilate, perſtate in fide, viriliter
agite, eſtote fortes.
14 Omnia veſtra cum charitate fiant.
15 Precor autem vos, fratres, noſtis fa-
miliam Stephanæ eſſe primitias Achaiæ,
& ſeſe in miniſterium ſanctis addixiſſe:
16 Ut & vos ſubjiciamini talibus, &
omnibus operam ſuam conferentibus &
laborantibus.
17 Gaudeo verò de adventu Stephanæ
& Fortunati & Achaici, quoniam iſti de-
fectum veſtri ſuppleverunt.
18 Refocillarunt enim ſpiritum meum
ac veſtrum. Agnoſcite igitur eos qui tales
ſunt.
19 Salutant vos Eccleſiæ Aſiæ. Salu-
tant vos in Domino multum Aquila &
Priſcilla, cum Eccleſia quæ eſt domi i-
pſorum.
20 Salutant vos fratres omnes. Salutate
alii alios oſculo ſancto.
21 Salutatio manu mea Pauli.

22 Siquis non amat Dominum Jeſum Chriſtum, eſto anathema, maran-atha.
23 Gratia Domini Jeſu Chriſti *ſit* vobiſcum.
24 Charitas mea cum omnibus vobis in Chriſto Jeſu. Amen.
Ad Corinthios prior, miſſa fuit Philippis per Stephanam & Fortunatum & Achaicum & Timotheum.

Pauli Apoſtoli Epiſtola ad CORINTHIOS ſecunda.

CAPUT I.

Paulus gaudet conſolationem in afflictionibus perceptam, in afflictos refundere, & excuſat ſe quòd ad Corinth. non venerit.

Paulus Apoſtolus Jeſu Chriſti, per Dei voluntatem, & Timotheus frater, Eccleſiæ Dei quæ eſt Corinthi, unà cum ſanctis omnibus qui ſunt in tota Achaia.
2 Gratia *ſit* vobis & pax à Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.
3 Benedictus *eſto* Deus ac Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, Pater, *inquam*, ille miſerationum & Deus omnis conſolationis:
4 Conſolans nos in omni afflictione noſtra: ut poſſimus in quavis afflictione *poſitos* conſolari, eâ ipsâ conſolatione quâ noſipſos conſolatur Deus.
5 Nam ſicut exundant perpeſſiones Chriſti in nobis, ita per Chriſtum exundat etiam conſolatio noſtra.
6 Sive autem affligimur; pro veſtra conſolatione ac ſalute *affligimur*: ſive conſolationem percipimus, *conſolationem percipimus* pro veſtra conſolatione, quæ agit *in vobis* per tolerantiam earundem perpeſſionum quas & nos perpetimur: & ſpes noſtra firma eſt de vobis.
7 Ut qui ſciamus vos, ſicut conſortes eſtis perpeſſionum, ita etiam conſortes *fore* conſolationum.
8 Non enim volumus vos ignorare, fratres, de afflictione noſtra quæ nobis evenit in Aſia, nos ſupra modum gravatos fuiſſe ſupra vires, adeo ut prorſus animi penderemus, etiam quod ad vitam.
9 Sed ipſi apud nos decretum mortis habuimus, ne confideremus in nobiſipſis, ſed in Deo ſuſcitante mortuos:
10 Quique ex tanta morte nos eripuit & eripit: in quo ſperamus nos adhuc etiam ereptum iri:
11 Unà conferentibus ſubſidiariam operam etiam vobis per deprecationem pro nobis, ut donum ex multis perſonis in nos *collatum* per multos celebretur gratiarum actione pro nobis.
12 Nam gloriatio noſtra hæc eſt, teſtimonium *videlicet* conſcientiæ noſtræ, quòd cum ſimplicitate & ſinceritate Dei, non cum ſapientia carnali, ſed cum gratia Dei, verſati ſumus in mundo, plurimùm autem apud vos.
13 Non enim alia ſcribimus vobis quàm quæ legitis aut etiam agnoſcitis: ſpero autem vos etiam ad extremum agnituros.
14 Sicut & aliquatenus agnoviſtis, nos gloriationem veſtram eſſe, quemadmodum & vos noſtra *eſtis*, in diem Domini Jeſu.
15 Itaq; hac fiduciâ prius volui ad vos venire, ut ſecundam gratiam haberetis:
16 Et per vos tranſire in Macedoniam, & rurſum è Macedonia venire ad vos, & à vobis deduci in Judæam.
17 Hoc igitur quum deliberarem, numnam levitate ſum uſus? aut quæ delibero, ſecundùm carnem delibero, ut ſit apud me Etiam & Non?
18 Imò fidelis Deus *novit* ſermonem noſtrum apud vos non fuiſſe Etiam & Non.
19 Nam Dei Filius Jeſus Chriſtus, qui inter vos per nos prædicatus eſt, *id eſt*, per me & Sylvanum, ac Timotheum, non fuit Etiam & Non, ſed Etiam fuit in ipſo.
20 Quotquot enim *ſunt* promiſsiones Dei, in ipſo *ſunt* Etiam, & in ipſo *ſunt* Amen, ad Dei gloriam per nos.
21 Porro, qui nos confirmat vobiſcum in Chriſtum, & qui unxit nos, Deus *eſt*.
22 Qui etiam obſignavit nos, indiditq; arrhabonem Spiritus cordibus noſtris.
23 Ego vero teſtem Deum invoco in meam animam, me *idcirco* nondum veniſſe Corinthum, quod vobis parcam.
24 Non quod dominemur veſtræ fidei, ſed *quòd* adminiſtri ſumus gaudii veſtri: nam fide ſtatis.

CAPUT II.

Prioris ſcripti apologia. Reſipiſcenti jam inceſtuoſo jubet veniam dari.

Hoc autem apud me ſtatui, rurſus cum triſtitia non venire ad vos.
2 Nam ſi ego contriſto vos, quis eſt igitur qui exhilaret me, niſi is ipſe qui contriſtatus fuerit ex me?
3 Et hoc ipſum vobis ſcripſi, ne quum venero, triſtitiam capiam ex iis de quibus oportebat me gaudere, confiſus de vobis omnibus, meum gaudium, omnium veſtrûm *gaudium* eſſe.
4 Nam ex multa afflictione & anxietate cordis ſcripſi vobis, per multas lacrymas: non ut triſtitiâ afficeremini, ſed ut cognoſceretis charitatem quam habeo ſummam erga vos.
5 Quòd ſiquis triſtitiam attulit, non mihi triſtitiam attulit, ſed quadamtenus, ne *illum* aggravem, vobis omnibus.
6 Sufficit iſtiuſmodi *homini* iſta increpatio à pluribus illis *profecta*.
7 Ut è contrario potius vos *ei* condonetis, *eumq;* conſolemini, nequo modo redundante triſtitiâ abſorbeatur *vir* hujuſmodi.

8 Quapropter

8 Quapropter precor vos ut ratam faciatis in illum charitatem.

9 Nam in hunc finem etiam ſcripſi, ut cognoſcerem probationem veſtri, *id eſt*, an ad omnia obedientes ſitis.

10 Cui verò quidpiam condonatis, & ego *condono*: nam & ego ſi quid condonavi, cui condonavi, propter vos *id feci*, in conſpectu Chriſti, ut ne ſuperemur à Satana.

11 Non enim illius machinationes ignoramus.

12 Porro quum veniſſem Troadem ad *prædicandum* Evangelium Chriſti, etiamſi oſtium mihi apertum erat per Dominum, non fuit remiſsio ſpiritui meo, eò quòd non inveniſſem Titum fratrem meum:

13 Sed quum illis valedixiſſem, abii in Macedoniam.

14 Deo *habetor* autem gratia, qui facit ut ſemper triumphemus in Chriſto: & odorem cognitionis ſui manifeſtum facit per nos quovis in loco.

15 Nam Chriſti bona fragrantia ſumus Deo in iis qui ſervantur, & in iis qui pereunt.

16 His quidem, odor mortis ad mortem: illis verò, odor vitæ ad vitam. Sed ad hæc quis idoneus?

17 Non enim ut plerique, cauponamur ſermonem Dei, ſed ut ex ſinceritate, ſed ut ex Deo, in conſpectu Dei, de Chriſto loquimur.

CAPUT III.

Commendatur miniſter ſpiritus præ miniſtro literæ, cùm illi aperte pronuncient, quod hi ſub velo tradebant.

INcipimus rurſus noſipſos commendare? aut num egemus, ut nonnulli commendatitiis epiſtolis apud vos, aut commendatitiis à vobis?

2 Epiſtola noſtra vos eſtis, inſcripta in cordibus noſtris, quæ intelligitur & legitur ab omnibus hominibus.

3 Dum manifeſtum ſit vos eſſe epiſtolam Chriſti ſubminiſtratam à nobis, inſcriptam non atramento, ſed Spiritu Dei vivi: non in tabulis lapideis, ſed in carneis tabulis cordis.

4 Fiduciam autem hujuſmodi habemus per Chriſtum apud Deum.

5 Non quòd idonei ſumus per noſipſos ad cogitandũ quicquam, velut ex nobiſipſis: ſed quòd idonei ſumus, *id* ex Deo eſt,

6 Qui etiam fecit ut idonei eſſemus miniſtri novi pacti, non literæ, ſed Spiritûs: nam litera occidit, Spiritus autẽ vivificat.

7 Quòd ſi mortis miniſterium in literis *poſitum*, & informatum in lapidibus, fuit glorioſum, adeo ut non poſſent intentis oculis intueri filii Iſrael in faciem Moſis, propter gloriam illam faciei ejus, quæ *nunc* ut inutilis tollitur.

8 Qui non potius miniſterium Spiritûs erit glorioſum?

9 Nam ſi miniſterium condemnationis *fuit* glorioſum, multò magis miniſterium juſtitiæ exundat gloria.

10 Etenim quod glorificatum fuit, ne glorificatum quidem fuit hac in parte, *id eſt*, ſupereminentis illius gloriæ reſpectu.

11 Nam ſi quod *nunc* ut inutile tollitur, *fuit* glorioſum, multò magis eſt glorioſum id quod manet.

12 Itaque quum ejuſmodi ſpem habeamus, multâ in loquendo evidentiâ utimur.

13 Nec *ſumus* ſicut Moſes, *qui* imponebat velamen faciei ſuæ, ne oculos defigerent filii Iſraelis ad finem ejus, quod *nunc* ut inutile tollitur.

14 Itaque occalluerunt mentes illorum. Nam uſq; ad diem hodiernum, in lectione Veteris pacti manet non retectum velamen illud, quod in Chriſto inutile factum tollitur.

15 Sed ad hunc uſque diem quum legitur Moſes, velamen cordi eorum impoſitum eſt.

16 Quando verò ſeſe converterit ad Dominum, tolletur velamen illud.

17 Dominus verò, Spiritus ille eſt: ubi autem Spiritus ille Domini, illic libertas.

18 Nos autem omnes retectâ facie gloriam Domini, quaſi in ſpeculo intuentes, in eamdem imaginem transformamur, ex gloria in gloriã, ſicut à Domino Spiritu.

CAPUT IV.

Veritatem omnibus conſcientiis non induratis per Apoſtolos illuxiſſe. Confeſſores ejus ſubjectos cruci, majori tamen conſolatione quàm cruce fruituros.

PRopterea quum miniſterium hoc habeamus, prout miſericordiam conſequuti ſumus, ſegnes non ſumus.

2 Sed abrenunciavimus pudendis latebris, non cum calliditate ambulantes, neque falſantes ſermonem Dei, ſed declaratione veritatis commendantes noſipſos apud omnem conſcientiam hominum, in conſpectu Dei.

3 Quòd ſi opertum eſt Evangelium noſtrum, iis qui pereunt opertum eſt.

4 In quibus Deus hujus ſeculi excæcavit mentes, *nempe in* infidelibus, ne irradiet eos illuſtratio Evangelii gloriæ Chriſti, qui eſt imago Dei.

5 Non enim noſipſos prædicamus, ſed Chriſtum Jeſum *eſſe* Dominum: nos autem, ſervos veſtros propter Jeſum.

6 Quoniam Deus, qui dixit ut è tenebris lux ſplendeſceret, *is eſt* qui ſplenduit in cordibus noſtris: ad *præbendum* lucem notitiæ gloriæ Dei in facie Jeſu Chriſti.

7 Habemus autem theſaurum hunc in teſtaceis vaſculis, ut hæc hujus potentiæ ſupereminentia ſit Dei, & non ex nobis:

8 Dum in omnibus affligimur, at non coarctamur: hæſitamus, at non prorſus hæremus:

9 Perſequutionem patimur, ſed in ea non deſerimur: dejicimur, at non perimus:

10 Quolibet tempore mortificationem Domini Jeſu in corpore circumferentes, ut

ut etiam vita illa Jeſu in corpore noſtro manifeſta fiat.

11 Semper enim nos qui vivimus, morti tradimur propter Jeſum, ut etiam vita Jeſu manifeſta fiat in carne noſtra mortali.

12 Itaque mors quidem in nobis agit, vita verò in vobis.

13 Et quoniam habemus eundem Spiritũ fidei, ſecundùm illud quod ſcriptũ eſt, Credidi, & ideo loquutus ſum: nos quoq; credimus, quamobrem etiam loquimur.

14 Scientes fore ut qui ſuſcitavit Dominum Jeſum, nos quoque per Jeſum ſuſcitet, & ſiſtat vobiſcum.

15 Nam hæc omnia propter vos *fiunt*, ut gratia illa amplificata, pluribus gratias agentibus, exundet in gloriam Dei.

16 Propterea non ſegneſcimus: ſed etiamſi externus homo noſter corrumpitur, internus tamen renovatur indies.

17 Illico enim præteriens levitas afflictionis noſtræ, excellenter excellentis gloriæ pondus æternum conficit nobis:

18 Dum non ſpectemus ea quæ cernuntur, ſed ea quæ non cernuntur: nam quæ cernuntur, temporaria ſunt: at quæ non cernuntur, æterna.

CAPUT V.

Peregrinantes in tabernaculo corporis, abeſſe à Chriſto; per Apoſtolos autem vocari ad Chriſtum, qui in ſpiritu & novitate vitæ cognoſcendus eſt.

SCimus enim nos, ſi terreſtris hujus domus noſtræ tabernaculum diſſolutum fuerit, ædificium ex Deo habituros, domicilium *videlicet* non manu factum, æternum in cœlis.

2 In hoc etenim ſuſpiramus, expetentes domicilio noſtro, quod è cœlo eſt, ſuperindui.

3 Siquidem etiam induti, non nudi reperiemur.

4 Etenim qui ſumus in hoc tabernaculo ſuſpiramus gravati, in quo *conſtituti* non cupimus *eo* exui, ſed ſuperindui, ut abſorbeatur mortalitas à vita.

5 Porro Deus *is eſt* qui nos ad hoc ipſum condidit, qui etiam dedit nobis arrhabonem Spiritus.

6 Confidenti igitur animo ſumus ſemper, & ſcimus nos dum adſumus in corpore, peregre abeſſe à Domino:

7 (Per fidem enim ambulamus, non per aſpectum:

8 Confidenti autem animo ſumus: ſed gratum eſt nobis potius abeſſe è corpore, & adeſſe apud Dominum.)

9 Quapropter etiam contendimus ut hìc præſentes, & hinc abſentes, ipſi placeamus.

10 Omnes enim nos manifeſtos fieri oportet coram tribunali Chriſti, ut unuſquiſque reportet quæ in corpore *fecerit*, congruenter ad id quod fecerit, ſive bonum, ſive malum.

11 Scientes igitur terrorem illum Domini, homines ad fidem adducimus, Deo autem manifeſti ſumus: & ſpero *nos* etiam conſcientiis veſtris manifeſtos eſſe.

12 Non enim iterum noſipſos commendamus vobis, ſed vobis occaſionem præbemus gloriandi de nobis: ut habeatis *quod dicatis* adverſùs eos qui in facie gloriam captant, at non in corde.

13 Nam ſive inſanimus, Deo *inſanimus*; ſive ſanâ mente ſumus, vobis *ſana mente ſumus*.

14 Charitas enim illa Chriſti conſtringit nos:

15 Ut qui hoc ſtatuerimus, ſi unus pro omnibus mortuus fuit, nempe iſtos omnes fuiſſe mortuos, & *illum* pro omnibus mortuum eſſe, ut qui vivunt, poſthac non ſibi vivant, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt & ſuſcitatus eſt.

16 Itaq; nos poſthac neminem novimus ſecundùm carnem: quòd ſi etiam novimus Chriſtum ſecundùm carnem, nunc tamen non ampliùs novimus.

17 Siquis igitur *eſt* in Chriſto, nova res condita *eſt*: vetera præterierunt: ecce nova facta ſunt omnia.

18 Hæc autem omnia *ſunt* ex Deo, qui reconciliavit nos ſibi per Jeſum Chriſtum, deditque nobis miniſterium reconciliationis.

19 Nempe, quia Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi, non imputando eis offenſas eorum: poſuitq; in nobis ſermonem illum reconciliationis.

20 Itaque nomine Chriſti legatione fungimur, & velut Deo *vos* rogante per nos, oramus Chriſti nomine, reconciliamini Deo.

21 Fecit enim *ut* qui non novit peccatum, pro nobis peccatum *eſſet*, ut nos efficeremur juſtitia Dei in eo.

CAPUT VI.

Miniſterium cruce & virtute inſigne, commendatur: & ab infidelium commercio diſſuadetur.

SEd &, ut operam noſtram ei accommodantes, hortamur ne fruſtra gratiam Dei receperitis.

2 (Dicit enim *Deus*, Præſtituto tempore accepto exaudivi te, & in die ſalutis ſuccurri tibi: ecce nunc *eſt* præſtitutum illud tempus acceptum, ecce nunc dies ſalutis.)

3 Nullam ulla in re præbentes impingendi cauſam, ne vituperetur miniſterium:

4 Sed in omnibus nos approbantes, ut Dei miniſtri, tolerantia multa in afflictionibus, in neceſſitatibus, in anguſtiis,

5 In verberibus, in carceribus, in exagitationibus, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis,

6 Cum caſtitate, cum notitia, cum iræ cohibitione, cum benignitate, cum Spiritu ſancto, cum charitate minimè ſimulata,

7 Per ſermonem veritatis, per virtutem Dei, per arma juſtitiæ à dextris ac ſiniſtris,

8 Per gloriam & dedecus, per convitia & laudes: ut impoſtores, & *tamen* veraces;

9 Ut ignoti, & *tamen* noti: ut morientes, & ecce vivimus: ut qui caſtigamur, nec *tamen* morte afficimur:

10 Ut triſtes, ſemper tamen gaudentes: ut pauperes, ſed multos ditantes: ut nihil habentes, ſed omnia obtinentes.

11 Os noſtrum apertum eſt erga vos, Corinthii, cor noſtrum dilatatum eſt.

12 Non habitatis anguſtè in nobis: ſed anguſti eſtis in viſceribus veſtris.

13 Loquor autem ut filiis de pari compenſatione. Dilatamini & vos.

14 Ne impari jugo copulamini cum infidelibus, quòd enim conſortium juſtitiæ cum Legis tranſgreſsione? & quæ communio lucis cum tenebris?

15 Et quæ concordia Chriſto cum Belial? aut quæ portio fideli cum infideli?

16 Et quæ conſenſio templo Dei cum ſimulacris? nam vos templum eſtis Dei viventis: ſicut dixit Deus, Habitabo in eis & inambulabo: & ero illorum Deus, & ipſi erunt mihi populus.

17 Quapropter exite è medio eorum, & ſeparamini, dicit Dominus, & impurum ne attingite, tum ego excipiam vos:

18 Et ero vobis pro patre, & vos eritis mihi pro filiis ac filiabus: dicit Dominus omnipotens.

CAPUT VII.

Se ex amore feciſſe quòd contriſtarit ipſos, nec pœnitere; quoniam triſtitia eorum ſecundùm Deum fuit, & in bonum ceſſit.

HAs igitur promiſsiones quum habeamus, dilecti, purificemus nos ab omni inquinamento carnis ac ſpiritûs, ad finem perducentes ſanctimoniam in timore Dei.

2 Recipite nos: neminem injuriâ affecimus, neminem corrupimus, neminem quæſtui habuimus.

3 Ad condemnationem *veſtri hoc* non dico: nam ante dixi vos in cordibus noſtris eſſe, ad commoriendum & convivendum.

4 Multa *eſt* mihi loquendi libertas apud vos, multa mihi gloriatio de vobis: impletus ſum conſolatione: vehementer ſuperabundo gaudio in omni afflictione noſtra.

5 Etenim quum veniſſemus in Macedoniam, nullam habuit remiſsionem caro noſtra, ſed in omnibus fuimus afflicti: foris *fuerunt* pugnæ, intus metus.

6 Sed qui conſolatur abjectos, conſolatus eſt nos, *nempe* Deus, adventu Titi.

7 Non ſolùm autem adventu illius, ſed etiam conſolatione quam ille accepit ex vobis, quum renunciaret nobis veſtrum vehemens deſiderium, veſtrum luctum, veſtrum ſuper me ardorem: adeo ut magis gaviſus fuerim.

8 Nam etiam ſi vos contriſtavi per epiſtolam, non me pœnitet, etiam ſi pœnituerit, (video enim, epiſtolam illam, tametſi ad tempus, vos contriſtâſſe)

9 Nunc gaudeo, non quòd contriſtati fueritis, ſed quòd contriſtati fueritis ad reſipiſcentiam: nam contriſtati fuiſtis ſecundùm Deum, ut nulla in re damno affecti fueritis ex nobis.

10 Nam quæ ſecundùm Deum eſt triſtitia, ea reſipiſcentiam efficit ad ſalutem, cujus nunquam pœniteat: at mundi triſtitia mortem efficit.

11 Ecce enim iſtud ipſum, quod ſecundùm Deum contriſtati fuiſtis, quantum in vobis effecit ſtudium? imò defenſionem, imò indignationem, imò timorem, imò vehemens deſiderium, imò zelum, imò vindicationem? per omnia teſtatum feciſtis vos eſſe puros in hoc negotio.

12 Itaque etſi ſcripſi vobis, non *ſcripſi vobis* ejus reſpectu qui injuriam fecerat, nec ejus reſpectu qui injuriâ affectus fuerat: ſed ut apud vos manifeſtum fieret ſtudium illud noſtrum pro vobis, in conſpectu Dei.

13 Propterea conſolationem accepimus ex conſolatione veſtri: ſed quamplurimum gaviſi fuimus ob gaudium Titi, quòd refocillatus ſit ſpiritus ejus ab omnibus vobis.

14 Et quòd ſi quid apud eum de vobis gloriatus ſum, non fui pudefactus, ſed ut omnia verè loquuti ſumus vobis, ita & gloriatio noſtra quâ uſus eram apud Titum, vera comperta ſit:

15 Et viſcera ejus eò ampliùs erga vos *affecta* ſint, memoria repetentis omnium veſtrûm obedientiam, & ut cum timore ac tremore ipſum exceperitis.

16 Gaudeo igitur quòd penitùs confidam de vobis.

CAPUT VIII.

Macedonum & Chriſti exemplo ad eleemoſynas exhortatio.

POrro notam facimus vobis, fratres, gratiam Dei præſtitam Eccleſiis Macedonum:

2 *Nempe* in multa exploratione afflictionis exundans gaudium ipſorum, & profundam eorum paupertatem exundâſſe in copioſam benignitatem ipſorum.

3 Nam pro viribus (teſtor) atque ſupra vires voluntarii *fuerunt:*

4 Multis cum precibus nos deprecantes ut hanc beneficentiam & ſocietatem hujus miniſterii ſanctorum causâ *ſubeundi*, in nos reciperemus.

5 At non prout ſperabamus *ita fecerunt*, ſed ſemetipſos dediderunt primùm Domino, *deinde* & nobis per Dei voluntatem:

6 Ut adhortaremur Titum ut ſicut ante cœpit, ita etiam abſolvat apud vos hanc quoque beneficentiam.

7 Itaq; ſicut omnibus abundatis, *nempe* fide, & ſermone, & cognitione, & omni ſtudio, & veſtrâ in nos charitate, *videte* ut hac quoque gratiâ abundetis.

8 Non ex imperio dico, ſed aliorum ſtudio, veſtræ quoque dilectionis ſinceritatem reddens exploratam.

9 Nôſtis enim beneficentiam Domini
noſtri Jeſu Chriſti, eum *videlicet* propter
vos pauperem factum eſſe, quum eſſet di-
ves, ut vos illius paupertate diteſceretis.
10 Et ſententiam in ea re *meam* dico:
nam hoc vobis conducit, qui non ſolùm fa-
cere, ſed etiam velle ante cœpiſtis anno
ſuperiore.
11 At nunc etiam illud ipſum Facere
abſolvite: ut ſicut *adfuit* promptum illud
Velle, ita etiam *adſit* ipſum Perficere ex
eo quod habetis.
12 Etenim ſi prius adſit promptus ani-
mus, aliquis acceptus *eſt* pro eo quod ha-
bet, non pro eo quod non habet.
13 Non enim *dico* ut aliis ſit relaxatio,
vobis autem afflictio: ſed *ut* pari condi-
tione quod vobis ſupereſt *ſuppleat* hoc
tempore quod illis deeſt.
14 Ut & quod illis ſupereſt ſuppleat
quod vobis deeſt, ut fiat æqualitas.
15 Sicut ſcriptum eſt, Qui multum *col-
legit*, plus non habuit: & qui paululum,
minus non habuit.
16 Gratia verò *habetor* Deo qui cordi
Titi indidit idem ſtudium pro vobis:
17 Quòd tum exhortationem illam gra-
tam habuit, tum verò quòd majore ſtudio
ultro ad vos iter ſuſcepit.
18 Miſimus autem unà cum eo fratrem
illum cujus laus eſt in Evangelio per om-
nes Eccleſias.
19 (Nec *id* ſolùm, ſed etiam ſuffragiis
delectus eſt ab Eccleſiis ſocius peregrina-
tionis noſtræ, cum hac beneficentia quæ
adminiſtratur à nobis ad ipſius Domini
gloriam, & *comprobandum* promptum ani-
mum veſtrum)
20 Vitantes hoc, ne quis nos vituperet in
hac ubertate quæ adminiſtratur à nobis.
21 Ut qui procuremus honeſta non ſo-
lùm in conſpectu Domini, ſed etiam in
conſpectu hominum.
22 Miſimus autem cum eis fratrem no-
ſtrum, quem ſæpe in multis probavimus
ſtudioſum, nunc autem multò ſtudioſio-
rem, ob multam *meam* fiduciam in vobis.
23 Sive de Tito *quæritur*, ſocius meus
eſt, & apud vos adjutor: ſive de fratribus
noſtris, legati *ſunt* Eccleſiarum, & gloria
Chriſti.
24 Itaque demonſtrationem charitatis
veſtræ, & noſtræ de vobis gloriationis,
edite in eos, in conſpectu Eccleſiarum.

CAPUT IX.

Continuatur exhortatio ad liberalitatem eleemoſynariam.

NAm de miniſterio quod ſanctis exhi-
betis, ſupervacaneum eſt mihi ſcribe-
re vobis.
2 Novi enim promptum animum ve-
ſtrum, quem de vobis jacto apud Macedo-
nes, Achaiam videlicet paratam eſſe ab an-
no ſuperiore: & ex vobis ortus zelus pro-
vocavit complures.
3 Miſi autem hos fratres, ne gloriatio
noſtra de vobis inanis fiat hac in parte: ut
(ſicut dicebam) parati ſitis:
4 Ne quo modo, ſi mecum venerint Ma-
cedones, & invenerint vos imparatos, nos
pudefiamus (ut ne vos dicam) in præſiden-
te iſta gloriatione.
5 Itaq; neceſſarium duxi adhortari hos
fratres, ut priores venirent ad vos, & prius
abſolverent antea denunciatam beneficen-
tiam veſtram, ut ea ſit parata ita ut benefi-
centia, & non ut extortum aliquid.
6 Hoc autem *dico*, Qui ſerit parcè, parcè
etiam metet: & qui ſerit benignè, beni-
gnè etiam metet.
7 Quiſque ſicut præoptat corde, *ita a-
gat*: non ex triſtitia aut ex neceſſitate:
nam hilarem datorem diligit Deus.
8 Potens *eſt* autem Deus efficere ut om-
nis gratia in vos exundet: ut in omnibus
omni tempore omne quod ſufficiat haben-
tes, exundetis ad omne opus bonum:
9 Sicut ſcriptum eſt, Diſperſit, dedit pau-
peribus: Juſtitia ejus manet in ſeculum.
10 Qui autem ſuppeditat ſemen ſeren-
ti, & panem ad eſcam ſuppeditet, & multi-
plicet ſementem veſtram, & augeat *fructus*
juſtitiæ veſtræ,
11 *Vobis* omni modo ditatis ad omnem
benignitatem, quæ per nos efficit ut gra-
tiæ agantur Deo.
12 Nam miniſterium functionis iſtius
non ſolùm ſupplebit quæ ſanctis deſunt,
ſed etiam exundat per multas gratiarum
actiones apud Deum *exhibitas*, per appro-
bationem iſtius miniſterii.
13 Deum glorificando de veſtra teſtata
ſubmiſſione Evangelio Chriſti, deq; beni-
gna in ſe & in omnes communicatione.
14 Et per ipſorum deprecationem pro
vobis propenſo vos amore diligentium,
propter excellentẽ gratiam Dei in vobis.
15 Gratia autem *habetor* Deo ſuper ine-
narrabili ſuo dono.

CAPUT X.

Arma & armatura Chriſtianorum.

CÆterùm precor vos per lenitatem il-
lam & æquitatem Chriſti, ego ipſe
Paulus qui coram quidem ſummiſſo ani-
mo ſum inter vos, abſens verò, ſum erga
vos confidens.
2 *Hoc* autem deprecor, ne præſens con-
fidenter agam fiduciâ quâ exiſtimor au-
dax fuiſſe in quoſdam qui de nobis exiſti-
mant quaſi ſecundùm carnem ambulemus.
3 Nam in carne, non *tamen* ſecundùm
carnem ambulantes militamus:
4 Arma enim militiæ noſtræ non car-
nalia ſunt, ſed divinitùs valida ad deſtru-
ctionem munitionum.
5 Ratiocinationes evertendo omnemque
ſublimitatem quæ ſeſe extollit adverſus
cognitionem Dei: & in captivitatem re-
digendo omnem cogitationem ad obedi-
endum Chriſto:
6 Et paratum habendo quo vindice-
mus omnem contumaciam, poſtquam im-
pleta

pleta fuerit veſtra obedientia.

7 Quæ ob oculos ſunt aſpicitis? ſiquis apud ſe confidit ſe Chriſti eſſe, hoc viciſſim reputet ex ſeſe, quemadmodum ipſe Chriſti *eſt*, ita & nos Chriſti *eſſe*.

8 Nam ſi amplius etiam quippiam glorier de poteſtate noſtra, quam dedit Dominus nobis ad ædificationem, ac non ad deſtructionem veſtri, non pudefiam.

9 Ne videar ceu perterrefacere vos per epiſtolas.

10 Nam epiſtolæ quidem (inquiunt) graves ſunt & validæ: ſed præſentia corporis infirma *eſt*, & ſermo *eſt* nihili.

11 Hoc reputet *qui* iſtiuſmodi *eſt*, quales ſumus ſermone per epiſtolas quum abſumus, tales etiam *nos fore* reipſâ quum aderimus.

12 Non enim audemus nos adjungere vel conjungere cum quibuſdam qui ſeipſos commendant: ſed non intelligunt quòd ipſi ſeſe metiuntur ſeipſis, & ſibiipſis ſeſe comparant.

13 At nos non gloriabimur de iis quæ menſuræ *noſtræ* non ſunt, ſed ſecundùm modum nobis ad regulam admenſum, *id eſt*, ejus quam diſtribuit nobis Deus menſuræ, *gloriabimur* nos perveniſſe ad vos etiam uſque.

14 Non enim quaſi non pervenerimus uſque ad vos, extendimus noſipſos ultra quàm deceat: nam uſque ad vos etiam pervenimus in Evangelio Chriſti.

15 Nequaquam de iis quæ menſuræ *noſtræ* non ſunt gloriantes, *id eſt*, de alienis laboribus: ſed ſperantes, *fore ut* augeſcente fide veſtrâ in vobis amplificemur in attributa nobis noſtra menſura ad exundantiam uſque.

16 Ut in iis *regionibus* quæ ultra vos *ſunt*, evangelizem: non ut in alteri attributa menſura, de præparatis glorienur.

17 Cæterùm qui gloriatur, in Domino glorietur.

18 Non enim qui ſeipſum commendat, is probandus eſt, ſed is quem Dominus commendat.

CAPUT XI.

Inſtituit ſui cum pſeudo-apoſtolis comparationem, & excuſat ſe illius.

UTinam ſufferretis pauliſper inſipientiam *meam*: imò etiam ſufferte me.

2 Affecto enim vos Dei æmulatione. Aptavi enim vos, *quos* uni viro, *ut* virginem puram ſiſtam, *nempe* Chriſto:

3 Sed metuo ne quo modo, ſicut ſerpens ille Evam ſeduxit calliditate ſuâ, ita corruptæ cogitationes veſtræ *degenerent* à ſimplicitate quæ eſt in Chriſto.

4 Enimverò ſi veniens quiſpiam alium Jeſum prædicet quem non prædicavimus, aut *ſi* Spiritũ alterũ accipiatis quem non acceperatis, aut Evangelium aliud quod non receperatis, bene *illum* toleraveritis.

5 Puto enim me nihilo inferiorem fuiſſe ſummis Apoſtolis.

6 Quòd ſi rudis *ſum* ſermone, non tamen *ſum rudis* cognitione: ſed omnino manifeſti facti ſumus in omnibus apud vos.

7 Num peccavi quum ipſe me ſubmittere ut vos eveheremini? *id eſt*, quòd gratuitò Evangeliũ Dei evangelizavi vobis?

8 Alias Eccleſias ſpoliavi, accepto *ab eis* ſtipendio, ut vobis inſervirem: & quum apud vos eſſem & egerem, non obtorpui cum cujuſquam incommodo.

9 Quod enim mihi deerat ſuppleverunt fratres quum veniſſent è Macedonia: & in omnibus me conſervavi vobis minimè oneroſum, & præſtabo.

10 Eſt veritas Chriſti in me, quòd hæc gloriatio non obſtruetur in me in regionibus Achaiæ.

11 Quapropter? *an* quòd non diligam vos? Deus novit.

12 Sed quod facio, etiam faciam: ut amputem occaſionem iis qui exoptant occaſionem, ut in *eo de* quo gloriantur, inveniantur quales & nos.

13 Nam iſtiuſmodi pſeudo-apoſtoli, operarii doloſi ſunt, transfigurantes ſe in Apoſtolos Chriſti.

14 Neque id mirum: ipſe enim Satanas ſe transfigurat in Angelum lucis.

15 Non magnum eſt igitur ſi etiam ejus miniſtri transfigurant ſe tamquam *ſint* miniſtri juſtitiæ, quorum finis erit ſecundùm opera ipſorum.

16 Rurſum dico, nequis me putet deſipientem eſſe: alioquin vel ut deſipientem recipite me, ut paululum quiddam & ego glorier.

17 Quod dico, non dico ſecundùm Dominum, ſed ut deſipiens, in fundamento hujus gloriationis.

18 Quandoquidem multi gloriantur ſecundùm carnem, & ego gloriabor.

19 Libenter enim ſuffertis deſipientes, quòd ſitis ſapientes.

20 Suffertis enim ſi quis vos in ſervitutem adigit, ſi quis exedit, ſi quis *ſtipendium* accipit, ſi quis attollit ſeſe, ſi quis vos in faciem cædit.

21 Contumeliæ reſpectu dico: ſicuti quòd nos infirmi fuimus: Imò in quocumque audacia uti velit aliquis, (ut deſipiens loquor) audacia & ego uti velim:

22 Hebræi ſunt? *ſum* & ego: Iſraelitæ ſunt? *ſum* & ego: ſemen Abrahami ſunt? *ſum* & ego:

23 Miniſtri Chriſti ſunt? (deſipiens loquor) ſuperior ſum ego: in laboribus amplius: in plagis ſupra illos: in carceribus amplius: in mortibus ſæpe.

24 A Judæis quinquies accepi quadragenas *plagas*, una minus.

25 Ter virgis cæſus fui, ſemel fui lapidatus, ter naufragium feci, noctem ac diem in profundo egi:

26 *In* itineribus ſæpe *fui*, *in* periculis fluminum, periculis latronum, periculis à *meis* gentilibus, periculis à Gentibus,

periculis in civitatibus, periculis in ſolitudine, periculis in mari, periculis inter falſos fratres.

27 In labore & ærumna, in vigiliis ſæpe, in fame & ſiti, in jejuniis ſæpe, in frigore & nuditate.

28 Abſque iis quæ extrinſecus *eveniunt, urget* agmen illud in me quotidie conſurgens, *id eſt*, ſolicitudo de omnibus Eccleſiis.

29 Quis infirmus eſt, quin ego ſim infirmus? quis offendiculo afficitur, quin ego urar?

30 Si gloriari oporteat, de iis quæ infirmitatis meæ *ſunt* gloriabor.

31 Deus & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, benedictus in ſecula, novit me non mentiri.

32 Damaſci, Ethnarcha nomine Aretæ regis, præſidio tenebat Damaſcenorum urbem, cupiens me prehendere:

33 Sed per feneſtram in corbe fune demiſſus fui per mœnia, & ejus manus effugi.

CAPUT XII.

Raptus Pauli: ſtimulus carnis: gloriatio in infirmitatibus & paſſionibus.

Gloriari ſanè non convenit mihi: veniam enim ad apparitiones & revelationes Domini.

2 Novi hominem in Chriſto ante annos quatuordecim, (an in corpore, neſcio: an extra corpus, neſcio: Deus novit) raptum in tertium uſque cœlum.

3 Et novi hujuſmodi hominem (an in corpore, an extra corpus, neſcio: Deus novit)

4 Raptum fuiſſe in Paradiſum, & audiiſſe ineffabilia verba, quæ non liceat homini loqui.

5 Super ejuſmodi homine gloriabor: de meipſo verò non gloriabor, niſi in infirmitatibus meis.

6 Si enim voluero gloriari, non ero deſipiens: veritatem enim dicam: ſed parcè loquor, nequis de me reputet ſupra *id* quod cernit *eſſe* me, aut *quod* audit ex me.

7 Et ne ſupereminentia revelationum ſupra modum efferrer, datus eſt mihi ſurculus infixus carni, *nempe* angelus Satan, ut me colaphis cædat, ne ſupra modum efferar.

8 Super hoc ter Dominum rogavi, ut abſcederet à me.

9 Sed dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea: nam potentia mea per infirmitatem conſummatur. Libentiſſimè igitur gloriabor potius de infirmitatibus meis, ut tanquam in tabernaculo inhabitet in me potentia Chriſti.

10 Propterea acquieſco in infirmitatibus, in injuriis, in neceſſitatibus, in perſequutionibus, in anguſtiis pro Chriſto: quũ enim infirmus ſum, tunc potens ſum.

11 Fui deſipiens in gloriando: vos me coegiſtis: nam ego debueram à vobis commendari: nulla enim in re inferior fui ſummis Apoſtolis, etiam ſi nihil ſum.

12 Indicia quidem Apoſtoli edita ſunt apud vos cum omni tolerantia, per ſigna, & prodigia, & virtutes.

13 Nam quid eſt in quo fueritis inferiores reliquis Eccleſiis, niſi quòd ego ipſe non obtorpui cum veſtro incommodo? condonate mihi hanc injuriam.

14 Ecce tertiò paratus ſum venire ad vos, nec cum veſtro incommodo obtorpeſcam: non enim quæro quæ veſtra ſunt, ſed vos: non enim debent filii parentibus, ſed parentes filiis theſauros recondere.

15 Ego verò libentiſſimè ſumptum impendam, & expendar pro animabus veſtris: etiamſi plurimùm vos diligens, minùs diligar.

16 Sed eſtò, ego vos non gravavi: ſed quòd ſim callidus, dolo vos cepi.

17 Num per quemquam eorum quos miſi ad vos, quæſtui vos habui?

18 Precatus ſum Titum, & cum eo miſi fratrem: num aliqua in re vos quæſtui habuit Titus? nonne eodem ſpiritu ambulavimus? nonne iiſdem veſtigiis?

19 Rurſum putatis quòd nos vobis excuſemus? in conſpectu Dei, in Chriſto loquimur: omnia autem hæc, dilecti, pro veſtri ædificatione.

20 Nam metuo ne quo modo, quum venero, non quales velim reperiam vos, & ego reperiar vobis qualem nolitis: ne quo modo *ſint* lites, æmulationes, excandeſcentiæ, rixæ, obtrectationes, ſuſurri, rumores, tumultuationes.

21 Ne me, poſtquam iterum venero, deprimat Deus meus apud vos, & lugeam multos eorum qui ante peccarunt, nec reſipuerunt ſuper impuritate, & ſcortatione, & laſciviâ quam patrarunt.

CAPUT XIII.

A ſui-ipſorum examine probat Apoſtolatus ſui ἐνέργειαν & auctoritatem, qua poſſet uti.

Tertiò jam veni ad vos. Ex ore duorum teſtium aut trium firmum erit omne verbum.

2 Prædixi & ſecundò prædico ut præſens, & abſens nunc ſcribo iis qui ante peccarunt, & reliquis omnibus, fore, ut ſi denuo venero, non parcam.

3 Quandoquidem experimentum quæritis in me loquentis Chriſti, qui erga vos non infirmus, ſed potens eſt in vobis.

4 Nam etſi crucifixus fuit ex infirmitate, vivit tamen ex potentia Dei: nam & infirmi ſumus in eo, ſed vivi erimus cum eo, ex potentia Dei apud vos.

5 Voſipſos tentate an ſitis in fide, voſipſos explorate: annon agnoſcitis voſmetipſos, *videlicet* Jeſum Chriſtum in vobis eſſe? niſi rejectanei eſtis.

6 At ſpero fore ut cognoſcatis nos non eſſe rejectaneos.

7 Opto autem à Deo, nequid mali faciatis;

ciatis: non ut nos probi appareamus, ſed ut quod bonum eſt faciatis, nos verò velut rejectanei ſimus.

8 Non enim poſſumus quicquam adverſus veritatem, ſed pro veritate.

9 Gaudemus enim quum nos infirmi ſumus, vos autem validi eſtis: hoc autem etiam optamus, veſtri *videlicet* connexum.

10 Propterea hæc abſens ſcribo, ne præſens præciſâ ſeveritate utar ex auctoritate quam dedit mihi Dominus ad ædificationem, ac non ad deſtructionem.

11 Quod reliquum eſt, fratres, gaudete, compingimini, conſolatione fruimini, idem ſapite, in pace agite: & Deus charitatis ac pacis erit vobiſcum.

12 Salutate alii alios oſculo ſancto. Salutant vos ſancti omnes.

13 Gratia Domini Jeſu Chriſti, & charitas Dei, & communicatio Spiritûs ſancti ſit cum omnibus vobis. Amen.

Ad Corinthios ſecunda fuit ſcripta Philippis *urbe* Macedoniæ, per Titum & Lucam.

Pauli Apoſtoli Epiſtola ad GALATAS.

CAPUT I.

Galatæ mutabiles. Evangelii auctoritas. Chronicum Pauli.

PAulus Apoſtolus (non ab hominibus, neq; per hominem, ſed per Jeſum Chriſtum, ac Deum Patrem qui ſuſcitavit eum ex mortuis)

2 Quique mecum ſunt omnes fratres, Eccleſiis Galatiæ.

3 Gratia vobis & pax à Deo Patre, & Domino noſtro Jeſu Chriſto:

4 Qui dedit ſemetipſum pro peccatis noſtris, ut eximeret nos ex præſenti ſeculo malo, ſecundùm voluntatem Dei, & Patris noſtri.

5 Cui *ſit* gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

6 Miror vos ita citò, deſerto eo qui vocavit vos in gratiam Chriſti, transferri in aliud Evangelium:

7 Quod non eſt aliud: ſed nonnulli vos turbant, & volunt invertere Evangelium Chriſti.

8 Sed etiam ſi nos, aut Angelus è cœlo evangelizet vobis præter *id* quod vobis evangelizavimus, anathema eſto.

9 Ut ante diximus, etiam nunc iterum dico, Si quis vobis evangelizaverit præter *id* quod accepiſtis, anathema eſto.

10 Nunc enim *utrum* homines an Deum *audiendum* ſuadeo? aut quæro hominibus placere? Enimvero ſi adhuc hominibus placerem, Chriſti ſervus non eſſem.

11 Notum autem vobis facio, fratres, Evangelium illud quod eſt à me evangelizatum, non eſſe ſecundùm hominem.

12 Neque enim ego ab homine id accepi, neque edoctus ſum, ſed *illud* per revelationem Jeſu Chriſti.

13 Audiſtis enim quomodo verſatus ſim olim in Judaiſmo, me *videlicet* ſupra modum perſequutum eſſe Eccleſiam Dei, & eam vaſtâſſe:

14 Et profeciſſe in Judaiſmo ſupra multos coævos meos in gente mea, ſummè affectans traditiones à patribus meis profectas.

15 Quando verò libuit Deo, qui ſeparaverat me ab utero matris meæ, & vocavit per gratiam ſuam,

16 Revelare Filiũ ſuum in me, ut evangelizarem ipſum inter Gentes, non ſtatim præterea contuli cum carne & ſanguine:

17 Neq; redii Hieroſolymam ad eos qui ante me *fuerunt* Apoſtoli: ſed abii in Arabiam, ac denuo reverſus ſum Damaſcum.

18 Deinde tribus poſt annis redii Hieroſolymam, ut viſerem Petrum: & permanſi apud eum dies quindecim.

19 Alium autem ex Apoſtolis non vidi quemquam, niſi Jacobum fratrem Domini.

20 In iis porro quæ ſcribo vobis, ecce in conſpectu Dei *teſtor* me non mentiri.

21 Deinde veni in regiones Syriæ & Ciliciæ.

22 Eram autem ignotus facie Eccleſiis Judææ quæ *erant* in Chriſto.

23 Sed ſolùm audierant *qui dicerent*, Qui perſequebatur nos aliquando, nunc evangelizat fidem quam olim vaſtabat:

24 Et glorificabant Deum de me.

CAPUT II.

Chronicum Pauli continuatur, & juſtificatio evangelica aſſeritur. Paulus Apoſtolus Gentium, ut Petrus Judæorum.

DEinde interjectis annis quatuordecim, rurſum aſcendi Hieroſolymam unà cum Barnaba, aſſumpto ſimul & Tito.

2 Aſcendi autem ex revelatione, & expoſui eis Evangelium quod prædico inter Gentes: ſed privatim iis qui ſunt in pretio, ne quo modo fruſtra currerem aut cucurriſſem.

3 Sed neque Titus, qui mecum erat, quamvis eſſet Græcus, coactus fuit circumcidi:

4 Nempe propter irreptitios falſos fratres qui fuerant clam ingreſſi ad explorandum libertatem noſtram quam habemus in Chriſto Jeſu, ut nos in ſervitutem adigerent.

5 Quibus ne ad momentum quidem *nos* ſubjiciendo ceſſimus: ut veritas Evangelii permaneret apud vos:

6 Ab iis autem qui exiſtimantur eſſe aliquid, quales olim fuerint, nihil mea refert: perſonam hominis Deus non accipit. Nam qui ſunt in pretio, nihil mecum præterea contulerunt.

7 Imò è contrario, quum vidiſſent mihi concreditum fuiſſe Evangelium præputii,

tii, ſicut Petro circumciſionis:

8 (Nam qui efficax fuit per Petrum ad Apoſtolatum circumciſionis,efficax fuerat etiam per me apud Gentes)

9 Quumque cognoviſſent gratiam mihi datam, Jacobus,& Cephas,& Johannes,qui exiſtimantur eſſe columnæ, dexteras ſocietatis dederunt mihi ac Barnabæ: ut nos apud Gentes, ipſi verò apud circumciſos, *Apoſtulatu fungeremur.*

10 Solùm *monuerunt* ut pauperum meminiſſemus: quod & ipſum ſtudui facere.

11 Quum autem veniſſet Petrus Antiochiam, in os ei obſtiti, eò quòd condemnandus eſſet.

12 Nam antequam veniſſent quidam à Jacobo, unà cum Gentibus edebat: quum autem veniſſent,ſubterfugiebat ac ſeparabat ſeſe ab eis, metuens eos qui erant ex circumciſione.

13 Ac ſimulabant unà cum eo reliqui etiam Judæi: adeo ut Barnabas quoque ſimul abduceretur eorum ſimulatione.

14 Sed quum vidiſſem eos non recto pede incedere,ut veritati Evangelii congruebat, dixi Petro coram omnibus, Si tu, quum ſis Judæus, Gentiliter vivis, ac non Judaicè, cur Gentes cogis judaizare?

15 Nos naturâ Judæi,& non ex Gentibus peccatores:

16 Scientes non juſtificari hominem ex operibus Legis, ſed per fidem Jeſu Chriſti: etiam nos in Chriſtum Jeſum credidimus, ut juſtificaremur ex fide Chriſti, & non ex operibus Legis: propterea quòd non juſtificabitur ex operibus Legis ulla caro.

17 Quòd ſi, dum quærimus juſtificari perChriſtum,invenimur & ipſi peccatores, num Chriſtus peccati miniſter eſt? Abſit.

18 Nam ſi quæ deſtruxi,ea rurſus ædifico, tranſgreſſorem meipſum conſtituo.

19 Ego enim per Legem Legi mortuus ſum,ut Deo viverem.

20 Unà cum Chriſto crucifixus ſum. Vivo autem, non amplius ego: ſed vivit in me Chriſtus: & vitam quam nunc vivo in carne,vivo per fidem illam Filii Dei,qui dilexit me,& tradidit ſemetipſum pro me.

21 Irritam non facio gratiam Dei, nam ſi per Legem eſt juſtitia, igitur Chriſtus ſine cauſa mortuus eſt.

CAPUT III.

Doctrina de juſtificatione gratuita continuatur: Et uſus Legis oſtenditur.

O Amentes Galatæ, quis vos faſcinavit ut obſequeremini veritati? quibus ob oculos Jeſus Chriſtus priùs fuerat depictus inter vos crucifixus?

2 Hoc ſolùm velim diſcere ex vobis, Ex operibus Legis Spiritum accepiſtis, an ex fide per auditum percepta?

3 Adeo amentes eſtis? quum ſpiritu inceperitis,nunc carne perficimini?

4 Tam multa paſſi eſtis fruſtra? ſi modò etiam fruſtra.

5 Qui igitur ſubminiſtrat vobis Spiritum,& efficit virtutes in vobis, ex operibus Legis,an ex fide per auditum percepta *ſubminiſtrat*?

6 Sicut Abrahamus credidit Deo,& imputatum eſt ei ad juſtitiam.

7 *Ita* nôſtis,nempe eos qui ex fide ſunt, eſſe filios Abrahami.

8 Quum prævidiſſet autem Scriptura Deum ex fide juſtificaturum Gentes, *id* ante evangelizavit Abrahamo,Benedicentur,*inquiens*,in te omnes Gentes.

9 Itaque qui ex fide *ſunt*,benedicuntur cum fideli illo Abrahamo.

10 Nam quotquot ex operibus Legis ſunt, ſub exſecratione ſunt. Scriptum eſt enim, Exſecrabilis *eſt* quiſquis non manſerit in omnibus quæ ſcripta ſunt in libro Legis,ut faciat ea.

11 Nullum autem per Legem juſtificari apud Deum, maniſeſtum *eſt*: quoniam juſtus ex fide vivet.

12 Lex autem non eſt ex fide: ſed quiſquis ea fecerit,vivet per ea.

13 *At* Chriſtus nos redemit ab exſecratione Legis, dum pro nobis factus eſt exſecratio: ſcriptum eſt enim, Exſecrabilis *eſt* quiſquis pendet in ligno.

14 Ut in Gentibus benedictio Abrahami exſtet in Chriſto Jeſu,& ut promiſſum illum Spiritum acciperemus per fidem.

15 Fratres, humana loquor, pactionem ratam factam, humanam licet, nullus irritam facit,aut *aliquid ei* ſuperaddit.

16 Abrahamo verò dictæ ſunt promiſſiones & ſemini ejus. Non dicit,Et ſeminibus,ut de multis: ſed ut de uno, & ſemini tuo qui eſt Chriſtus.

17 Hoc autem dico, pactionem à Deo, priùs ratam habitam,*reſpicientem* in Chriſtum, Lex quæ poſt annos quadringentos & triginta extitit,non reddit inutilem,ad abolendam promiſsionem.

18 Nam ſi ex Lege eſt hæreditas, non jam *eſt* ex promiſsione: Atqui Abrahamo per promiſsionem gratificatus eſt Deus *hæreditatem*.

19 Quid igitur Lex? tranſgreſsionum gratia adjecta eſt, uſquequò veniſſet ſemen illud cui facta eſt promiſsio: *Lex, inquam*,ordinata per Angelos,per manum internuncii.

20 Internuncius autem, unius non eſt: Deus verò unus eſt.

21 *Num* igitur Lex *addita eſt* adverſus promiſsiones Dei? Abſit: nam ſi data fuiſſet Lex quæ poſſet vivificare, verè ex Lege eſſet juſtitia.

22 Sed concluſit illa Scriptura omnia ſub peccatum, ut promiſsio ex fide Jeſu Chriſti daretur credentibus.

23 Antequam autem veniſſet fides, ſub Legis præſidio cuſtodiebamur, concluſi in eam fidem quæ futurum erat ut revelaretur.

24 Itaque Lex pædagogus noſter fuit in

Chriſtum

Chriſtum *reſpiciens*, ut ex fide juſtificaremur.

25 At poſtquam venit fides, non ampliùs ſub pædagogo ſumus.

26 Omnes enim filii Dei eſtis, per fidem in Chriſto Jeſu.

27 Nam quicumq; in Chriſtum baptizati fuiſtis, Chriſto fuiſtis induti.

28 Non eſt Judæus neque Græcus, non eſt ſervus neque liber, non eſt maſculus ac fœmina: omnes enim vos unus eſtis in Chriſto Jeſu.

29 Quòd ſi vos *eſtis* Chriſti, nempe Abrahami ſemen eſtis, & ſecundùm promiſſionem hæredes.

CAPUT IV.

Status hominis ſub Lege & Evangelio, ſive ſub peccato & gratia.

HOc autem dico, Quamdiu hæres infans eſt, nihil differt à ſervo, quamvis ſit dominus omnium:

2 Sed ſub tutoribus & curatoribus eſt uſq; ad tempus quod Pater præſtituerit.

3 Ita & nos, quum eſſemus infantes, ſub elementis mundi eramus in ſervitutem redacti:

4 At poſtquam venit plenum tempus, emiſit Deus Filium ſuum factum ex muliere, factum Legi ſubjectum:

5 Ut eos qui Legi erant ſubjecti redimeret, ut adoptionem acciperemus.

6 Quoniam autem eſtis filii, emiſit Deus Spiritum Filii ſui in corda veſtra, clamantem, Abba, *id eſt*, Pater.

7 Itaque non ampliùs es ſervus, ſed filius: quòd ſi filius, etiam hæres Dei per Chriſtum.

8 Imò tum quidem ignorantes Deum, ſerviebatis iis qui naturâ non ſunt dii.

9 At nunc, quum cognoſcatis Deum, imò potius cogniti ſitis à Deo, quomodo convertitis *vos* retrorſum ad infirma & egena elementa, quibus ad ſuperiora regreſſi ſervire vultis?

10 Dies obſervatis, & menſes, & præſtituta tempora, & annos.

11 Metuo de vobis, ne fruſtra fatigatus ſim apud vos.

12 Eſtote quaſi ego: nam & ego *ſum* quaſi vos: fratres, deprecor vos, nulla in re me affeciſtis injuriâ.

13 Nôſtis autem me per infirmitatem carnis vobis priùs evangelizâſſe:

14 Et explorationem mei quæ *fiebat* in carne mea, non pro nihilo habuiſtis, neque reſpuiſtis: ſed me ut Angelum Dei, ut Chriſtum Jeſum, excepiſtis.

15 Quæ igitur erat beatitatis veſtræ prædicatio? teſtimonium enim reddo vobis, vos, ſi fieri potuiſſet, oculos veſtros effoſſos daturos mihi fuiſſe.

16 *Itaque* num inimicus factus ſum vobis, dum vobis vera loquor?

17 Ambiunt vos non bene, imò excludere nos volunt, ut ſe ambiatis.

18 Præclarum eſt autem vehementer amare, in re bona ſemper, & non ſolùm dum præſens ſum apud vos.

19 Filioli mei, quos iterum parturio, uſquequò formetur Chriſtus in vobis.

20 Velim autem nunc adeſſe apud vos, & mutare vocem meam: quoniam hæſito in vobis.

21 Dicite mihi qui ſub Lege vultis eſſe, Legem non auditis?

22 Scriptum eſt enim Abrahamum duos filios habuiſſe: unum ex ancilla, & unum ex libera.

23 Sed is qui ex ancilla *natus eſt*, ſecundùm carnem natus eſt: qui verò ex libera, per promiſſionem.

24 Per quæ aliud figuratur. Nam hæc ſunt duo illa pacta: unum quidem quod eſt Agar ex monte Sina, generans *prolem* ad ſervitutem.

25 Iſtud enim Agar eſt Sina mons in Arabia: eâdem autem ſerie reſpondet ei Hieroſolymæ quæ nunc *eſt*, ſervitque cum filiis ſuis.

26 Illa verò quæ ſurſum eſt Hieruſalem, libera eſt, quæ eſt mater omnium noſtrûm.

27 Scriptum eſt enim, Lætare ſterilis quæ non paris: erumpe & clama quæ non parturis: quoniam plures ſunt liberi deſertæ, quàm ejus quæ habet virum.

28 Nos igitur, fratres, ſecundùm Iſaacum promiſſionis filii ſumus.

29 Sed quemadmodum tunc is qui ſecundùm carnem genitus fuerat, perſequebatur eum qui natus erat ſecundùm Spiritum: ita & nunc *fit*.

30 Sed quid dicit Scriptura? Ejice ancillam & filium ejus. Nequaquam enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ.

31 Nempe, fratres, non ſumus ancillæ filii, ſed liberæ.

CAPUT V.

Libertas Chriſtiana. Lucta carnis & ſpiritus, & utriuſque fructus.

IN libertate igitur quâ Chriſtus nos liberavit, perſtate, & ne regredientes implicamini ſervitutis jugo.

2 Ecce, ego Paulus dico vobis, ſi circumcidamini, Chriſtum nihil vobis profuturum.

3 Teſtor enim rurſum omni homini qui circumciditur, eum eſſe debitorem totius Legis ſervandæ.

4 Inanes facti eſtis *ſeparati* à Chriſto, quicumque per Legem juſtificamini: & à gratia excidiſtis.

5 Nos enim Spiritu ex fide, ſpem juſtitiæ exſpectamus.

6 Nam in Chriſto Jeſu neque circumciſio quicquam valet, neque præputium: ſed fides per charitatem efficax.

7 Currebatis bene, quis vos interrupit ut non obſequeremini veritati?

8 Hæc perſuaſio non *eſt profecta* ex eo qui vocat vos.

9 Paulum fermenti totam maſſam fermentat.

10 Ego confido de vobis in Domino, vos nihil aliud eſſe ſenſuros: ſed qui turbat vos, auferet condemnationem, quiſquis fuerit.

11 Ego autem, fratres, ſi circumciſionem etiam prædico, quid adhuc perſequutionem patior? nempe inane redditum fuerit offendiculum crucis.

12 Ultinam etiam abſcindantur qui vos inquietant.

13 Vos enim ad libertatem vocati eſtis, fratres: tantùm ne libertatem *arripite ut datam* carni occaſionem, ſed ex charitate ſervite alii aliis.

14 Nam tota Lex uno dicto completur, iſto *videlicet*, Diliges proximum tuum ut teipſum.

15 Quòd ſi alii alios mordetis & exeditis, videte ne viciſſim alii ab aliis conſumamini.

16 *Hoc* autem dico, ſpiritu ambulate, & quod concupiſcit caro, ne perficite.

17 Nam caro concupiſcit adverſus ſpiritum, ſpiritus autem adverſus carnem: hæc autem inter ſe oppoſita ſunt, ut non quæcunque volueritis, eadem faciatis.

18 Quòd ſi ſpiritu ducimini, non eſtis ſub Lege.

19 Porro manifeſta ſunt opera carnis: quæ ſunt, adulterium, ſcortatio, impuritas, laſcivia.

20 Idololatria, veneficium, inimicitiæ, lites, æmulationes, excandeſcentiæ, rixæ, diſſidia, hæreſes,

21 Invidiæ, cædes, ebrietates, commeſſationes, & his ſimilia; quæ prædico vobis, prout etiam prædixi: eos *videlicet* qui talia agunt, regni Dei non fore hæredes.

22 At fructus ſpiritûs eſt charitas, gaudium, pax, iræ cohibitio, benignitas, bonitas, fides, lenitas, continentia.

23 Adverſus ejuſmodi non eſt Lex.

24 Qui enim *ſunt* Chriſti, carnem crucifixerunt cum affectibus & cupiditatibus.

25 Si vivimus ſpiritu, ſpiritu etiam incedamus.

26 Ne ſimus inanis gloriæ cupidi, alii alios provocantes, alii aliis invidentes.

CAPUT VI.

Dilectione mutua, cruce Chriſti, & nova creatura ſecerni filios Dei.

FRatres, etiam ſi præoccupatus fuerit homo in aliqua offenſa, vos ſpirituales reconcinnate hujuſmodi hominem cum ſpiritu lenitatis: conſiderans *unuſquiſque* temetipſum, & ne tu tenteris.

2 Alii aliorum onera portate: & ita complete Legem Chriſti.

3 Nam ſiquis ſibi videtur aliquid, quum nihil ſit, hunc ſuus ipſius animus ſeducit.

4 Opus autem ſuum probatum reddat unuſquiſque: & tunc in ſemetipſo ſolo gloriationem habebit, & non in alio.

5 Nam unuſquiſque ſuum onus portabit.

6 Communicet autem qui inſtituitur in ſermone, cum eo qui ſe inſtituit, omnia bona:

7 Ne errate: Deus non irridetur: quicquid enim ſeminaverit homo, hoc & metet.

8 Nam qui ſeminat carni ſuæ, ex carne metet interitum: qui verò ſeminat ſpiritui, ex ſpiritu metet vitam æternam.

9 Porro ne benefaciendo ſegnes ſimus. Præſtituto enim tempore ſuo metemus, ſi non frangamur animo.

10 Nempe igitur dum tempus opportunum habemus, ſimus benefici erga omnes, maximè verò erga domeſticos fidei.

11 Videtis quàm longis literis vobis ſcripſerim meâ manu.

12 Quicumque volunt ſpecioſi apparere in carne, ii cogunt vos circumcidi, tantùm ne ob crucem Chriſti perſequutionem patiantur.

13 Nam ne ipſi quidem qui circumciduntur, Legem ſervant: ſed volunt vos circumcidi, ut de veſtra carne glorientur.

14 A me verò abſit gloriari niſi in cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti, per quem mundus mihi crucifixus eſt, & ego mundo.

15 Nam in Chriſto Jeſu neque circumciſio quicquam valet, neq; præputium, ſed nova creatura.

16 Et quicumque ſecundùm hanc regulam incedent, pax *eſto* ſuper eos & miſericordia, & ſuper Iſraelem Dei.

17 De cætero, ne quis mihi moleſtias præbeto: ego enim ſtigmata Domini Jeſu in corpore meo porto.

18 Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti *ſit* cum ſpiritu veſtro, fratres. Amen.

Ad Galatas miſſa fuit Roma.

Pauli Apoſtoli Epiſtola ad EPHESIOS.

CAPUT I.

De electionis & adoptionis myſteriis diſſerens, à Deo eorum revelationem Epheſiis comprecatur.

PAulus Apoſtolus Jeſu Chriſti per voluntatem Dei, ſanctis qui ſunt Epheſi, & fidelibus in Chriſto Jeſu:

2 Gratia *ſit* vobis & pax à Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.

3 Benedictus eſto Deus & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui benedixit nobis omni benedictione ſpirituali, in cœlis in Chriſto.

4 Sicut elegit nos in ipſo ante jactum mundi fundamentum, ut ſimus ſancti & inculpati in conſpectu ejus cum charitate.

5 Qui prædeſtinavit nos quos adoptaret in filios per Jeſum Chriſtum in ſeſe, pro benevolo affectu voluntatis ſuæ,

6 Ad laudem glorioſæ ſuæ gratiæ, quâ nos gratis ſibi acceptos effecit in illo dilecto.

7 In quo habemus redemptionem per
ſanguinem ipſius, remiſſionem, *inquam*,
lapſuum ex divite ipſius gratiâ,
8 Quâ exundavit in nos omni ſapien-
tia & prudentia:
9 Poſtquã notum fecit nobis myſterium
voluntatis ſuæ, ſecundùm gratuitam ſuam
benevolentiam quam præſtituerat in ſeſe,
10 *Nempe* ut in plena temporum illorũ
præſtitutorum diſpenſatione ſummatim
recolligeret omnia illa in Chriſto, tum
quæ in cœlis ſunt, tum quæ in terra:
11 In ipſo, *inquam*, in quo etiam in ſor-
tem adſciti ſumus, quum eſſemus præde-
ſtinati ſecundùm præſtitutum ejus qui a-
git omnia ex conſilio voluntatis ſuæ.
12 Ut nos ſimus laudi gloriæ ipſius, qui
priores ſperavimus in Chriſto.
13 In quo *ſperaſtis* & vos audito ſermo-
ne illo veritatis illius, *id eſt*, Evangelio ſa-
lutis veſtræ: per quod etiam poſtea quam
credidiſtis, obſignati eſtis Spiritu illo
promiſſionis ſancto:
14 Qui eſt arrhabo hæreditatis noſtræ,
ad obtinendam redemptionem, ad laudem
gloriæ ipſius.
15 Propterea etiam ego, auditâ eâ quæ
in vobis eſt fide in Dominum Jeſum, &
charitate in omnes ſanctos,
16 Non ceſſo gratias agere pro vobis,
mentionẽ veſtri faciens in precibus meis.
17 Ut Deus Domini noſtri Jeſu Chri-
ſti, Pater ille gloriæ, det vobis Spiritum
ſapientiæ & revelationis, per agnitionem
ipſius:
18 Illuminatis oculis mentis veſtræ: ad
ſciendum quæ ſit ſpes illa vocationis ip-
ſius, & quæ opes gloriæ hæreditatis ipſius
in ſanctis:
19 Et quæ ſit ſupereminens illa magni-
tudo potentiæ ipſius in nobis qui credi-
mus, pro efficacitate roboris virium ipſius,
20 Quod exeruit in Chriſto quum ſu-
ſcitavit eum ex mortuis, & collocavit ad
dextram ſuam in cœlis.
21 Longè ſupra omne imperium ac po-
teſtatem, & potentiam, & dominationem,
& omne nomen quod nominatur non ſo-
lùm in hoc ſeculo, verumetiam in futuro.
22 Et omnia ſubjecit ejus pedibus, &
eumque conſtituit caput ſuper omnia *ipſi*
Eccleſiæ,
23 Quæ eſt corpus ipſius, & complemen-
tum ejus qui omnia implet in omnibus.

CAPUT II.

Status hominis extra Chriſtum & in Chriſto.

ET vos *unà vivificavit*, quum eſſetis
mortui in lapſibus & peccatis:
2 In quibus olim ambulâſtis ut eſt vita
mundi hujus, ſecundùm principem cui po-
teſtas eſt aëris, & ſpiritûs nunc agentis in
hominibus contumacibus.
3 Inter quos & nos omnes converſati
ſumus olim in cupiditatibus carnis no-
ſtræ, facientes quæ carni ac cogitationi-
bus libebant: eramuſque naturâ filii iræ,
ut etiam reliqui.
4 Sed Deus, ut qui dives ſit miſericor-
diâ, propter multam charitatem ſuam quâ
dilexit nos,
5 Etiam nos, quum in offenſis mortui
eſſemus, unà vivificavit cum Chriſto, *cujus*
gratiâ eſtis ſervati:
6 Unâque ſuſcitavit, unâque collocavit
in cœlis in Chriſto Jeſu:
7 Ut oſtenderet in ſeculis ſupervenien-
tibus, ſupereminentes illas opes ſuæ gra-
tiæ, pro *ſua* erga nos benignitate in Chri-
ſto Jeſu.
8 Gratiâ enim eſtis ſervati per fidẽ: (&
hoc non *eſt* ex vobis: *ſed* Dei donum *eſt*)
9 Non ex operibus, ut ne quis glorietur.
10 Nam ipſius ſumus opus, conditi in
Chriſto Jeſu ad opera bona, quæ præpara-
vit Deus ut in eis ambulemus.
11 Propterea mementote vos quondam
Gentes in carne, qui dicebamini præputi-
um ab ea quæ vocatur Circumciſio mani-
bus in carne facta.
12 Vos, *inquam*, illo tempore fuiſſe abſ-
que Chriſto, abalienatos à civili ſtatu Iſ-
raelis, & extraneos quod ad pactorum pro-
miſſiones *attinet*, ſpem non habentes, &
abſque Deo in mundo:
13 At nunc in Chriſto Jeſu, vos qui o-
lim eratis longinqui, propinqui facti eſtis
per ſanguinem Chriſti.
14 Ipſe enim eſt pax noſtra, qui utraque
fecit unum, & intergerini parietis ſeptum
ſolvit:
15 Inimicitiis, *id eſt*, lege præceptorum
quæ in ritibus *poſita eſt*, per carnem ſuam
abolitis: ut ex duobus illis conderet in
ſemetipſo unum novum hominem, faciens
pacem,
16 Et utroſque in uno corpore reconci-
liaret Deo per crucem, peremptis inimici-
tiis per eam.
17 Et veniens evangelizavit pacem vo-
bis, *tum* qui longè, tum qui prope eratis:
18 Quoniam utriq; per ipſum habemus
aditum per unum Spiritum ad Patrem.
19 Nempe igitur non amplius eſtis per-
egrini & inquilini, ſed concives ſancto-
rum, ac domeſtici Dei:
20 Superſtructi ſuper fundamentum A-
poſtolorum ac Prophetarum, exiſtente imò
angulari lapide ipſo Jeſu Chriſto.
21 In quo totum ædificium congruen-
ter coagmentatum, creſcit ut ſit templum
ſanctum Domino.
22 In quo & vos unà ædificamini, ut ſi-
tis domicilium Dei per Spiritum.

CAPUT III.

Ex ſuo inter Gentes miniſterio, vim potentiæ Chriſti in ſe operantem vult obſervari, eamque Epheſiis quoque comprecatur.

HUjus rei gratiâ ego Paulus *ſum* vin-
ctus ille Chriſti Jeſu pro vobis Gen-
tibus;

2 Si modò audiſtis diſpenſationem gra-
tiæ Dei datæ mihi erga vos:
3 *Deum videlicet* per revelationem no-
tum mihi feciſſe myſterium illud, (ſicut
ante ſcripſi paucis:
4 Ex quo perlecto poteſtis perpendere
quæ ſit mea intelligentia in myſterio
Chriſti)
5 Quod aliis ætatibus non innotuit filiis
hominum, ut nunc revelatum fuit ſanctis e-
jus Apoſtolis & Prophetis per Spiritum:
6 Gentes *videlicet* eſſe cohæredes &
concorpores, conſorteſque promiſsionis e-
jus in Chriſto per Evangelium.
7 Cujus factus ſum miniſter ex dono
gratiæ Dei, quod datũ eſt mihi ſecundùm
efficacem illam vim potentiæ ipſius.
8 Mihi, *inquam*, longè minimo omnium
ſanctorum, data eſt hæc gratia, evangeli-
zandi inter Gentes imperveſtigabiles il-
las opes Chriſti,
9 Et in lucem proferendi omnibus quæ
ſit communio myſterii quod erat abſcon-
ditum à ſeculis in Deo, qui omnia hæc
condidit per Jeſum Chriſtum.
10 Ut nota nunc fiat per Eccleſiam im-
periis ac poteſtatibus *quæ* in cœlis *ſunt*,
multiformis illa ſapientia Dei:
11 Secundùm præſtitutum æternum
quod conſtituit in Chriſto Jeſu Domino
noſtro:
12 In quo habemus *loquendi* libertatem,
& aditum cum fiducia, per fidem ipſius.
13 Quapropter peto ne ſegnes fiatis ob
afflictiones meas pro vobis, quæ eſt glo-
ria veſtra.
14 Hujus rei gratiâ flecto genua mea
ad Patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti.
15 Ex quo tota familia in cœlis & in
terra nominatur,
16 Ut det vobis, pro divite ſua gloria,
ut fortiter corroboremini per Spiritum
ſuum in interiore homine,
17 Et inhabitet Chriſtus per fidem in
cordibus veſtris:
18 Ut in charitate radicati & fundati,
valeatis aſſequi cum omnibus ſanctis, quæ
ſit illa latitudo & longitudo, & profun-
ditas & ſublimitas:
19 Et nôſſe charitatem illam Chriſti
omni notitiâ ſupereminentiorem: ut im-
pleamini ad omnem uſque plenitudinem
illam Dei.
20 Ei verò qui ſumma cum exuperan-
tia poteſt omnia facere ſupra ea quæ peti-
mus, aut cogitamus, pro illa vi agente in
nobis,
21 Ei *ſit*, *inquam*, gloria in Eccleſia per
Chriſtum Jeſum, in omnes ætates ſeculi ſe-
culorum. Amen.

CAPUT IV.

Unio, communio, & hierarchia Eccleſiæ membrorumque, & præcepta ad ſanctimoniam ſpectantia.

PRecor itaque vos ego vinctus ille in
Domino, ut ambuletis ita ut conve-
nit vocationi quâ vocati eſtis:
2 Cum omni animi ſubmiſsione & leni-
tate, cum iræ cohibitione, ſufferentes alii
alios per charitatem:
3 Studentes conſervare unitatem Spiri-
tûs per connexum pacis.
4 Unum *eſt* corpus, & unus Spiritus, ſi-
cut & vocati eſtis in unam ſpem vocatio-
nis veſtræ.
5 Unus Dominus, una Fides, unum Ba-
ptiſma:
6 Unus Deus & Pater omnium, qui eſt
ſuper omnes, & per omnes, & in omnibus
vobis.
7 Sed unicuique noſtrûm data eſt gra-
tia pro menſura doni Chriſti.
8 Quapropter dicit, Quum aſcendiſſet
in ſublime, captivam duxit captivitatem,
& dedit dona hominibus.
9 Cæterùm illud Aſcendit, quid eſt niſi
quod etiam deſcenderat priùs in infimas
partes terræ?
10 Qui deſcenderat, ipſe eſt qui etiam
aſcendit longè ſupra omnes cœlos, ut im-
pleret omnia.
11 Is igitur dedit alios quidem, Apo-
ſtolos, alios verò, Prophetas, alios autem,
Evangeliſtas, alios autem, Paſtores & Do-
ctores.
12 Ad compactionem ſanctorum, ad o-
pus miniſterii, ad ædificationem corporis
Chriſti.
13 Donec perveniamus nos omnes in
unitatem fidei, & agnitionis Filii Dei, in
virum adultum, ad menſuram plenæ ſtatu-
ræ Chriſti:
14 Ut ne ſimus ampliùs pueri, qui flu-
ctuemus & circumferamur quovis vento
doctrinæ, in hominum alea, per veterato-
riam ad artificioſè fallendum verſutiam:
15 Sed ſincerè nos gerentes in charita-
te, prorſus adoleſcamus in eum qui eſt ca-
put, *nempe* Chriſtus:
16 Ex quo totum corpus congruenter
coagmentatum, & compactum per omnes
ſuppeditatas commiſſuras, ex vi intus a-
gente pro menſura uniuſcujuſque mem-
bri, incrementum capit corpori conveni-
ens ad ſui ipſius exſtructionem per chari-
tatem.
17 Hoc itaque dico, & obteſtor per Do-
minum, ne ampliùs ambuletis, ſicut reli-
quæ Gentes ambulant, in vanitate mentis
ſuæ,
18 Tenebris obſcuratam mentem ha-
bentes, & alienati à vitâ Dei propter
ignorantiam quæ eſt in ipſis, per obdura-
tionem cordis ipſorum.
19 Qui poſteaquam dedoluerunt, ſeſe
dediderunt laſciviæ ad certatim patran-
dam impuritatem omnem.
20 Vos autem non ita didiciſtis Chri-
ſtum:
21 Si modò de eo audiviſtis, & per eum
edocti eſtis, (ſicut eſt veritas in Jeſu,)
22 Deponere quod ad priſtinam con-
verſationem

verſationem attinet, veterem illum homi-
nem qui de ſeductricibus cupiditatibus
ſeſe corrumpit:
23 Renovari verò ſpiritu mentis veſtræ.
24 Et induere novum illum hominem,
qui ſecundùm Deum conditus eſt ad juſti-
tiam & ſanctimoniam veram.
25 Quapropter depoſito mendacio, lo-
quimini veritatem quiſque proximo ſuo:
nam ſumus alii aliorum membra.
26 Iraſcimini, & ne peccate: ſol ne oc-
cidat ſuper exacerbatione veſtra.
27 Neque date locum diabolo.
28 Qui furabatur, non ampliùs furetur:
ſed potius laboret, operando manibus
quod bonum ſit, ut habeat quod impertiat
cui opus fuerit.
29 Nullus ſermo putris ex ore veſtro
egreditor: ſed ſiquis eſt commodus ad
ædificationis uſum, ut gratiam auditori-
bus adferat.
30 Et ne triſtate Spiritum illum ſan-
ctum Dei, per quem obſignati eſtis in di-
em redemptionis.
31 Omnis amaritudo, & excandeſcen-
tia, & ira, & clamor, & maledicentia tolla-
tur ex vobis, cum omni malitia.
32 Sed eſtote alii in alios benigni, mi-
ſericordes, condonantes vobis mutuò *of-
fenſas*, ſicut & Deus in Chriſto condona-
vit vobis.

CAPUT V.

*Imitandus Deus in charitatis & virtutum oeconomicarum praxi: conjugium Chri-
ſto & Eccleſiæ appropriatum.*

Eſtote igitur imitatores Dei, ut filii
dilecti:
2 Et ambulate in charitate, ſicut &
Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetip-
ſum pro nobis oblationem ac victimam
Deo, in odorem bonæ fragrantiæ.
3 Scortatio verò & omnis impuritas aut
avaritia ne nominator quidem inter vos,
ſicut decet ſanctos:
4 Et obſcœnitas, & ſtultiloquium, &
ſcurrilitas, quæ non conveniunt: ſed po-
tius gratiarum actio:
5 Nam hoc nôſtis, nullum ſcortatorem,
aut impurum, aut avarum, qui eſt idolola-
tra, habere hæreditatem in regno Chriſti
& Dei.
6 Nemo vos ſeducat inanibus ſermoni-
bus: propter hæc venit ira Dei in homi-
nes contumaces.
7 Ne igitur eſtote conſortes eorum.
8 Eratis enim olim tenebræ, nunc autem
lux in Domino: ut filii lucis incedite.
9 (Nam fructus Spiritûs *ſitus eſt* in
omni bonitate, & juſtitia, & veritate)
10 Explorantes quid placeat Domino.
11 Et ne participate opera illa infrugi-
fera tenebrarum, ſed potius etiam arguite.
12 Nam quæ occultè fiunt ab iſtis, tur-
pe eſt vel dicere.
13 Sed omnia illa, dum à luce arguun-
tur, manifeſta fiunt: lux enim illud eſt
quod omnia facit manifeſta.
14 Quapropter dicit, Excitare qui dor-
mis, & reſurge è mortuis, & illuceſcet tibi
Chriſtus.
15 Videte igitur quomodo accuratè am-
buletis, nō ut inſipientes, ſed ut ſapientes:
16 Redimentes opportunitatem, quo-
niam dies mali ſunt.
17 Propterea ne eſtote deſipientes, ſed
intelligentes quæ ſit voluntas Domini.
18 Et ne inebriamini vino, in quo lu-
xus eſt, ſed implemini Spiritu.
19 Loquentes inter vos mutuò pſalmis,
& hymnis, & cantionibus ſpiritualibus,
canentes ac pſallentes in corde veſtro Do-
mino.
20 Gratias agentes ſemper de omnibus,
in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti,
Deo & Patri.
21 Subjicientes vos alii aliis cum ti-
more Dei.
22 Uxores propriis viris ſubjicite vos,
ut Domino:
23 Quoniam vir eſt caput uxoris, ut &
Chriſtus eſt caput Eccleſiæ: & is eſt qui
ſalutem dat corpori.
24 Itaque ſicut Eccleſia ſeſe ſubjicit
Chriſto, ita & uxores ſuis viris ſeſe ſubji-
ciunto in omnibus.
25 Viri diligite uxores veſtras, ſicut &
Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſemetipſum
expoſuit pro ea:
26 Ut eam ſanctificaret, ab eo purifica-
tam lavacro aquæ per verbum.
27 Ut ſiſteret eam ſibi glorioſam, *id eſt*,
Eccleſiam non habentem maculam aut ru-
gam, aut quicquam ejuſmodi, ſed ut ſit
ſancta & inculpata.
28 Ita debent viri diligere ſuas uxores
ut ſua ipſorum corpora. Qui diligit ſuam
uxorem, ſeipſum diligit.
29 Nullus enim unquam ſuam ipſius
carnem odio habuit: imò enutrit ac fovet
eam, ſicut & Dominus Eccleſiam.
30 Quoniam membra ſumus corporis
ejus, ex carne ejus, & ex oſſibus ejus.
31 Propterea derelinquet homo patrem
ſuum, ac matrem, & agglutinabitur uxori
ſuæ: & qui duo *erant*, fient una caro.
32 Myſterium hoc magnum eſt: loquor
autem de Chriſto & Eccleſia.
33 Itaque & vos ſinguli, ſuam quiſque
uxorem ita diligito ut ſeipſum, uxor au-
tem *videto* ut timeat virum.

CAPUT VI.

*Præcepta oeconomica continuantur. Et pa-
nople ſacra graphicè deſcribitur.*

Liberi, auſcultate in Domino parenti-
bus veſtris, id enim eſt juſtum.
2 Honora patrem tuum & matrem: quod
eſt præceptum primum cum promiſſione:
3 Ut bene tibi ſit, & ſis longævus ſuper
terra.
4 Et *vos* patres, ne provocate ad iram
liberos veſtros, ſed nutrite eos in diſci-
plina & admonitione Domini.

5 Servi, auſcultate dominis ſecundùm carnem, cum timore ac tremore, cum ſimplicitate cordis veſtri, ut Chriſto.

6 Non ad oculum ſervientes, ut qui hominibus placere ſtudent: ſed ut ſervi Chriſti, facientes ex animo quæ vult Deus.

7 Cum benevolentia ſervientes, ut Domino, & non hominibus:

8 Scientes, ſingulos quicquid fecerint boni, hoc reportaturos à Domino, ſive ſervus fuerit, ſive liber.

9 Et vos domini, eadem facite erga illos, remiſsis minis: ſcientes veſtrum etiam ipſorum Dominum eſſe in cœlis, nec perſonæ acceptionem eſſe apud eum.

10 Quod reliquum eſt, fratres mei, corroboramini in Domino, & robore virium ipſius.

11 Induite univerſam illam armaturam Dei, ut poſsitis ſtare adverſus artes Diaboli.

12 Quoniam non eſt nobis lucta adverſus ſanguinem & carnem, ſed adverſus imperia, adverſus poteſtates, adverſus mundi principes, *id eſt*, tenebrarum ſeculi hujus, adverſus ſpirituales improbitates *quæ ſunt* in ſublimi.

13 Propterea aſſumite univerſam illam armaturam Dei, ut poſsitis obſiſtere tempore adverſo, & omnibus confectis ſtare.

14 State igitur, lumbis circumcinctis veritate, & induti thorace juſtitiæ.

15 Calceatis pedibus præparatione Evangelii pacis.

16 Supra omnia aſſumpto ſcuto fidei, quo poſsitis omnia jacula Mali illius ignita extinguere.

17 Galeam etiam ſalutis recipite, & gladium Spiritûs, hoc eſt verbum Dei:

18 Omni prece & deprecatione, orantes omni tempore per Spiritum, & illi ipſi rei excubantes cum omni perſeverantia, & ſupplicatione pro omnibus ſanctis:

19 Et pro me, ut mihi detur ſermo ad apertionem oris mei cum libertate, ut notum faciam myſterium Evangelii,

20 Cujus causâ legatione fungor catenatus, ut, *inquam*, de eo liberè loquar, ut oportet me loqui.

21 Ut autem ſciatis & vos res meas, & quid agam, omnia vobis nota faciet Tychicus, charus frater & fidus miniſter in Domino.

22 Quem miſi ad vos ob id ipſum ut cognoſcatis res noſtras, & conſoletur corda veſtra.

23 Pax *ſit vobis* fratribus, & charitas cum fide à Deo Patre, & Domino Jeſu Chriſto.

24 Gratia ſit cum omnibus diligentibus Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum ad incorruptibilitatem. Amen.

Scripta fuit Roma ad Epheſios per Tychicum.

Pauli Apoſtoli Epiſtola ad PHILIPPENSES.

CAPUT I.

Philippenſibus progreſſum charitatis & cognitionis precatur. Fructum vinculorum ſuorum & diſſolutionis ſuæ deſiderium notat; adque unitatem & patientiam hortatur.

PAulus & Timotheus ſervi Jeſu Chriſti, omnibus ſanctis in Chriſto Jeſu qui ſunt Philippis, unà cum epiſcopis ac diaconis:

2 Gratia vobis & pax à Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.

3 Gratias ago Deo meo cum omni memoria veſtri,

4 Semper in omni deprecatione mea pro omnibus vobis, cum gaudio deprecans,

5 Super veſtri in Evangelio communione, à primo die uſque ad hoc tempus.

6 Perſuaſum habens hoc ipſum, *fore ut* qui incepit in vobis opus bonum, perficiat uſque ad diem Jeſu Chriſti:

7 Sicut juſtum eſt ut ego id ſentiam de omnibus vobis, propterea quòd animo teneam, vos & in vinculis meis, & in defenſione & confirmatione Evangelii, vos, *inquam*, omnes unà mecum fuiſſe gratiæ participes.

8 Teſtis enim mihi eſt Deus quantopere expetam vos omnes in viſceribus Jeſu Chriſti.

9 Et hoc oro, ut charitas veſtra adhuc magis ac magis exundet in cognitione & omni ſenſu:

10 Ut exploretis quæ diſcrepant, ut ſitis ſinceri, & inoffenſo curſu pergatis ad diem uſque Chriſti,

11 Repleti fructibus juſtitiæ, qui *ſunt* per Jeſum Chriſtum ad gloriam & laudem Dei.

12 Velim autem vos ſcire, fratres, quæ mihi *acciderunt*, magis ad profectum Evangelii eveniſſe.

13 *Adeo* ut vincula mea in Chriſto celebria ſint in toto prætorio, ac reliquis omnibus.

14 Et plerique ex fratribus in Domino freti vinculis meis, amplius audeant ſine metu Sermonem loqui.

15 Ac nonnulli quidem per invidiam & contentionem, nonnulli verò etiam bono affectu Chriſtum prædicant.

16 Alii quidem, *inquam*, per contentionem Chriſtum non caſtè annunciant, quòd exiſtiment ſeſe afflictionem adjicere vinculis meis.

17 Alii verò ex charitate, ſcientes me ad defenſionem Evangelii conſtitutum eſſe.

18 Quid igitur? attamen quovis modo, ſive in ſpeciem, ſive ſincerè, Chriſtus annunciatur;

nunciatur: & de hoc gaudeo atque etiam
gaudebo.
19 Novi enim fore ut hoc mihi cedat
in ſalutem per veſtram deprecationem, &
ſuppeditationem ſpiritûs Jeſu Chriſti.
20 Secundùm intentam expectationem
& ſpem meam, quòd nulla in re pudefiam,
ſed cum omni dicendi libertate, ut ſem-
per, *ita* nunc quoq; magnificabitur Chri-
ſtus in corpore meo, ſeu per vitam ſeu per
mortem.
21 Mihi enim *eſt* Chriſtus & *in* vita & in
morte lucrum.
22 An verò vivere in carne mihi ope-
ræ pretium *ſit*, & quid eligam ignoro.
23 Conſtrictus enim utrimque teneor,
deſiderio tendens ad dimiſsionem, & ut
cum Chriſto ſim. Eſt enim *id* valde mul-
to melius:
24 Sed permanere in carne, magis ne-
ceſſarium *eſt* propter vos.
25 Et hoc confiſus novi, me manſurũ eſ-
ſe & permanſurum cum vobis omnibus ad
veſtrum profectum & gaudium fidei:
26 Ut exundet gloriatio veſtra in Chri-
ſto Jeſu de me, mea rurſus apud vos præ-
ſentia.
27 Tantum ut convenit Evangelio Chri-
ſti vos gerite, ut ſive poſtquam venero &
videro vos, ſive abſens, audiam de re-
bus veſtris, & vos perſtare in uno Spiritu,
uno animo concertantes per fidem Evan-
gelii.
28 Nec ulla in re territos ab iis qui ſe
opponunt: quod illis quidem eſt exitii
indicium, vobis autem ſalutis, idque à
Deo.
29 Quia gratis datum eſt vobis in Chri-
ſti negotio, non ſolùm in eum credere, ſed
etiam pro eo pati:
30 Idem certamen ſuſtinendo quale vi-
diſtis in me, & nunc auditis de me.

CAPUT II.

Exemplo Chriſti ad humilitatem hortatur: Timotheum ſe miſſurum promittit, & moram Epaphroditi excuſat.

SI qua igitur conſolatio *eſt* in Chriſto,
ſi quod ſolatium charitatis, ſi qua com-
munio ſpiritus, ſi quæ viſcera ac miſera-
tiones,
2 Explete meum gaudium, ut idem ſa-
piatis, eamdem charitatem habentes, una-
nimes & ſententiis uni.
3 Nihil *gerentes* per contentionem aut
per inanem gloriam, ſed ex animi ſubmiſ-
ſione alii alios exiſtimãtes ſibi præcellere.
4 Ne ſua quiſque ſpectate, ſed unuſ-
quiſque etiam quæ ſunt aliorum.
5 Itaq; is ſit affectus in vobis qui fuit
& in Chriſto Jeſu:
6 Qui quum eſſet in forma Dei, non du-
xit *eſſe* rapinam, parem eſſe cum Deo:
7 Sed ipſe ſeſe inanivit, formâ ſervi
acceptâ, ſimilis hominibus factus:
8 Et habitu inventus ut homo, ipſe ſe
ſubmiſit, factus obediens uſque ad
mortem, mortem autem crucis:
9 Quapropter etiam Deus ipſum in ſum-
mam extulit ſublimitatem, ac donavit
ei nomen quod eſt ſupra omne nomen:
10 Ut ad nomen Jeſu omne genu *ſe* fle-
ctat, cœleſtium ac terreſtrium & ſubter-
raneorum.
11 Omniſque lingua profiteatur Jeſum
Chriſtum eſſe Dominum, ad gloriam Dei
Patris.
12 Proinde, dilecti mihi, prout ſemper
auſcultaſtis, non ut in præſentia mea ſo-
lùm, ſed nunc multò magis in abſentia
mea, cum timore ac tremore veſtram ip-
ſorum ſalutem conficite.
13 Deus enim is eſt qui efficit in vo-
bis & ipſum velle, & ipſum agere, pro
gratuita *ſua* benevolentia.
14 Omnia facite abſque murmurationi-
bus ac diſceptationibus.
15 Ut ſitis inculpati & ſimplices, Dei,
inquam, filii inculpati in medio gentis
pravæ ac perverſæ: inter quos *homines*
ſplendetis ut faces in mundo,
16 Sermonem vitæ prætendentes: ut glo-
riari poſsim in die Chriſti me non fruſtra
cucurriſſe, nec fruſtra laborâſſe.
17 Quinetiam ſi pro libamento offerar
ſuper ſacrificio & miniſterio fidei veſtræ,
gaudeo & gratulor omnibus vobis.
18 Itidem autem & vos gaudete, & gra-
tulamini mihi.
19 Spero autem in Domino Jeſu, me
Timotheum citò miſſurum vobis, ut &
ego bono ſim animo, cognito ſtatu veſtro.
20 Neminem enim habeo pari animo
præditum, qui ſincerè de rebus veſtris fu-
turus ſit ſolicitus.
21 Nam omnes quæ ſua ipſorum ſunt
quærunt, non quæ Chriſti Jeſu.
22 Experimentũ autem ejus noſtis, quòd
videlicet tanquam cum patre filius, me-
cum ſervierit *Deo* in Evangelio.
23 Hunc igitur ſperò me miſſurum, ſi-
mulatq; videro rerum mearum ſtatum.
24 Confido autem in Domino, me quo-
que citò venturum ad vos.
25 Sed neceſſarium duxi, Epaphroditum
fratrem & adjutorem, ac commilitonem
meum, veſtrum autem legatum, quiq; mi-
hi ſubminiſtravit quibus mihi opus erat,
ad vos mittere.
26 Quoniàm expetebat omnes vos, &
graviſsimè angebatur propterea quod au-
diſſetis eum infirmum fuiſſe.
27 Et certè infirmus fuit proximè mor-
tem: ſed Deus miſertus eſt ejus: nec ejus
ſolùm, ſed & mei, ne triſtitiam haberem
ſuper triſtitiam.
28 *Eò* ſtudioſius itaq; ipſum miſi, ut eo
rurſus viſo, gaudeatis, & ego eò minùs
doleam.
29 Excipite igitur eum in Domino cum
omni gaudio: & tales in honore ha-
bete.
30 Nam propter opus Chriſti acceſsit ad
mortem

mortẽ uſque ; non habita vitæ ratione, ut ſuppleret defectũ veſtri erga me miniſterii.

CAPUT III.

Præ notitia Chriſti omnia contemnit: ad ſui imitationem hortatur, & deflet inimicos crucis.

QUod reliquum eſt, fratres mei, gaudete in Domino. Eadem ſcribere vobis, me quidem haud piget, vobis autem tutum eſt.

2 Cavete canes, cavete malos operarios, cavete conciſionem.

3 Nos enim ſumus circumciſio, qui ſpiritu colimus Deum, & gloriamur in Chriſto Jeſu, nec confidimus in carne:

4 Quamquam ego habeo, etiam in carne, de quo confidam. Si quiſquam alius videtur habere in carne de quo confidat, ego maxime *habeo*:

5 Circumciſus octavo die, ex gente Iſraelis, tribus Benjaminis, Hebræus ex Hebræis, religione Phariſæus.

6 Quod ad æmulationem *attinet*, perſequens Eccleſiam: quod ad juſtitiam quæ eſt in Lege, irreprehenſus.

7 Sed quæ mihi erant lucra, ea duxi propter Chriſtum damnum *eſſe*.

8 Quinetiam certè duco omnia damnum eſſe propter eminentiam notitiæ Chriſti Jeſu Domini mei: propter quem omnibus iſtis meipſum multavi, *eaque* duco pro ſtercoribus, ut Chriſtum lucrifaciam:

9 Et comperiar in eo, non habens meam juſtitiam, *nempe*, quæ eſt ex Lege, ſed eam quæ eſt per fidem Chriſti, *id eſt*, juſtitiam *quæ eſt* ex Deo per fidem:

10 Ut cognoſcam eum, & vim reſurrectionis ejus: & communionem perpeſſionũ ejus, dum conformis fio morti ejus:

11 *Experiens* ecquo modo deveniam ad reſurrectionem mortuorum.

12 Non quod jam *metam* apprehenderim, aut jam ſim conſummatus: ſed perſequor *experiens* an quoque apprehendam, cujus etiam rei causâ apprehenſus fui à Chriſto Jeſu.

13 Fratres, ego meipſum non reor *metam* apprehendiſſe.

14 Unum autem *ago*: ea quidem quæ à tergo ſunt oblivifcens, ad ea verò quæ à fronte ſunt contendens, ſcopum verſus feror, ad præmium ſupernæ vocationis Dei, in Chriſto Jeſu.

15 Quotquot itaque adulti ſumus, hoc ſentiamus: quòd ſi quid aliter ſentitis, hoc quoque vobis Deus revelabit.

16 Attamen *in eo* ad quod uſq; pervenimus, eâdem incedamus regulâ, & idem ſapiamus.

17 Eſtote ſimul mei imitatores, fratres, & eos conſiderate qui ita ambulant ſicut habetis nos pro exemplari.

18 Multi enim incedunt, quos ſæpe dixi vobis, nunc autem & flens dico, hoſtes *eſſe* crucis Chriſti:

19 Quorum finis *eſt* exitium: quorum Deus *eſt* venter, & gloria ad ignominiam ipſorum, qui terreſtria curant.

20 Nos autem ut municipes cælorum nos gerimus: unde etiam Servatorem exſpectamus Dominum Jeſum Chriſtum.

21 Qui transfigurabit corpus noſtrum humile, ut conforme fiat ejus corpori glorioſo, pro vi illa efficace quâ poteſt etiam ſubjicere ſibi omnia.

CAPUT IIII.

Jubet gaudere in Domino, ſine ſolicitudine eſſe, ſuam converſationem imitari: & quamvis indigentiam tolerare poſſit, ſubventionis tamen gratiam agnoſcit.

ITaque, fratres mei dilecti & expetiti, gaudium & corona mea, ita perſtate in Domino, dilecti:

2 Evodiam precor & Syntychen precor ut idem ſapiant in Domino.

3 Et rogo te quoque, ſocie germane, adjuva illas, ut quæ in Evangelio concertarunt mihi, una cum Clemente quoque & reliquis adjutoribus meis, quorum nomina *ſunt* in libro vitæ.

4 Gaudete in Domino ſemper: rurſum inquam, gaudete.

5 Æquitas veſtra innoteſcat omnibus hominibus. Dominus prope eſt.

6 De nulla re ſoliciti eſtote: ſed omni in re precibus & deprecatione cum gratiarum actione petitiones veſtræ innoteſcant apud Deum.

7 Et pax illa Dei quæ exſuperat omnem mentem, præſidio cuſtodiet corda veſtra, & mentes veſtras in Chriſto Jeſu.

8 Quod reliquum eſt, fratres, quæcumq; ſunt vera, quæcumq; veneranda, quæcumque juſta, quæcumq; pura, quæcumque amabilia, quæcumq; boni nominis, ſi qua virtus, & ſi qua laus eſt, hæc reputate.

9 Quæ & didiciſtis, & accepiſtis, & audiſtis, & vidiſtis in me, hæc *inquam*, facite, & Deus pacis erit vobiſcum.

10 Gaviſus ſum autem in Domino magnopere, quòd jam tandem revixiſtis, in veſtra pro me cura: qua de re tamen ſoliciti eratis, ſed deſtituebamini opportunitate.

11 Non quòd penuria laborem *hoc* dico: nam ego didici, in quibus ſum, iis ipſis contentus eſſe.

12 Novi autẽ deprimi, novi etiam abundare: ubiq; & in omnibus initiatus ſum, & ad ſaturitatem & ad eſuritionem, *id eſt*, tum ad exundantiam tum ad penuriam.

13 Omnia valeo per eum qui me corroborat, *nempe* Chriſtum.

14 Attamen benefeciſtis quod unà participes fuiſtis meæ afflictionis.

15 Noſtis autem & vos, Philippenſes, quum initio Evangelii proficiſcerer è Macedonia, nullam mihi Eccleſiam communicaſſe in ratione dati & accepti, niſi vos ſolos:

16 Nam etiam Theſſalonicæ *quum eſſem*, ſemel & iterum quod mihi opus erat miſiſtis.

17 Non quòd requiram donum: ſed requiro fructum illum exuberantem, *qui* in rationes veſtras *inducatur*.

18 Accepi autem omnia, & abundo: expletus ſum, *inquam*, acceptis ab Epaphrodito quæ à vobis *miſſa ſunt*, odorem bonæ fragrantiæ hoſtiam Deo acceptam *ac* placentem.

19 Deus autem meus ſupplebit quicquid opus fuerit vobis, ſecundùm divitias ſuas, glorioſè, in Chriſto Jeſu.

20 Deo autem & Patri noſtro *ſit* gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

21 Salutate omnes ſanctos in Chriſto Jeſu. Salutant vos qui mecum ſunt fratres.

22 Salutant vos omnes ſancti, maxime verò qui ſunt ex Cæſaris domo.

23 Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti *ſit* cum omnibus vobis. Amen.

Scripta eſt Roma per Epaphroditum.

Pauli Apoſtoli Epiſtola ad COLOSSENSES.

CAPUT I.

Coloſſenſibus bene precatur, iiſque prædicat Chriſtum, imaginem Dei, caput Eccleſiæ, & abſconditum olim myſterium.

PAulus Apoſtolus Jeſu Chriſti per Dei voluntatem, & Timotheus frater,

2 Iis qui ſunt Coloſſis ſanctis ac fidelibus fratribus in Chriſto Jeſu. Gratia *ſit* vobis & pax à Deo Patre noſtro & Domino Jeſu Chriſto.

3 Gratias agimus Deo & Patri Domini noſtri Jeſu Chriſti, ſemper pro vobis orantes:

4 Auditâ fide veſtrâ in Chriſto Jeſu, & charitate in omnes ſanctos:

5 Propter ſpem repoſitam vobis in cœlis: quam prius audiſtis per ſermonem veritatis, *id eſt*, Evangelii,

6 Quod pervenit ad vos, ſicut & in totum mundum, & fructum profert, ſicut apud vos quoque: ex quo die verè audiviſtis & cognoviſtis Dei gratiam.

7 Sicut & didiciſtis ex Epaphra dilecto conſervo noſtro, qui eſt fidus pro vobis miniſter Chriſti:

8 Qui & declaravit nobis veſtram per Spiritum charitatem:

9 Propterea & nos, ex quo die *id* audivimus, non deſinimus pro vobis orare, & petere ut impleamini agnitione voluntatis ejus cum omni ſapientia & intelligentia ſpirituali.

10 Ut ambuletis ſicut Domino convenit, cui per omnia placeatis, omnis operis boni fructum proferentes, & creſcentes in agnitione Dei,

11 Omni potentia potentes facti ſecundùm glorioſum robur ipſius, ad omnem tolerantiam & animi lenitatem cum gaudio.

12 Gratias agentes Patri, qui idoneos nos fecit ad participandam ſortem ſanctorum in luce:

13 Qui, *inquam*, eripuit nos ex poteſtate tenebrarum, ac tranſtulit in regnum Filii ſui dilecti.

14 In quo habemus redemptionem per ſanguinem ipſius, *id eſt*, remiſſionem peccatorum.

15 Qui eſt imago Dei inviſibilis, & primogenitus omnis rei conditæ:

16 Nam per eum condita ſunt omnia quæ in cœlis ſunt, & quæ in terra, viſibilia & inviſibilia, ſive throni, ſive dominia, ſive imperia, ſive poteſtates, omnia, *inquam*, per eum, & ejus reſpectu condita ſunt:

17 Eſtque ipſe ante omnia, & omnia per eum conſiſtunt.

18 Eſtque caput corporis, *id eſt*, Eccleſiæ, eſtque *etiam* principium *&* primogenitus ex mortuis ut inter omnes primas teneat.

19 Quoniam libuit *Patri* ut omnis plenitudo in eo inhabitaret:

20 Et ut pace per ſanguinem crucis ejus facta per eum reconciliaret omnia ſibi, per eum, *inquam*, tum quæ in terra, tum quæ in cœlis.

21 Itaq; vos quum eſſetis quondam abalienati, & hoſtes, mente operibus malis *intenta*, nunc ſanè reconciliavit.

22 In corpore illo carnis ſuæ, per mortem: ut ſiſtat vos ſanctos, & inculpatos, & irreprehenſos in conſpectu ſuo:

23 Siquidem permanetis in fide fundati & ſtabiles, nec dimovemini à ſpe Evangelii quod audiſtis, *Evangelii inquam* prædicati omni creaturæ quæ ſub cœlo eſt, cujus factus ſum ego Paulus miniſter.

24 Qui nunc gaudeo de iis quæ patior pro vobis, & reliquias afflictionum Chriſti viciſſim expleo in carne mea, pro corpore ipſius, quod eſt Eccleſia:

25 Cujus *Eccleſiæ* factus ſum miniſter ex diſpenſatione Dei, quæ data eſt mihi erga vos, ad implendum Dei ſermonom:

26 *Nempe* myſterium illud quod abſconditum fuit à ſeculis & ætatibus, nunc autem factum eſt manifeſtum ſanctis ejus,

27 Quibus voluit Deus notum facere quæ ſint illæ divitiæ glorioſi hujus myſterii inter Gentes, qui eſt Chriſtus inter vos, ſpes illa gloriæ:

28 Quem nos annunciamus, admonentes quoſvis, & quoſvis erudientes omni ſapientiâ, ut quoſvis ſiſtamus perfectos in Chriſto Jeſu.

29 Ad quod etiam enitor, decertans ſecundùm vim illam efficacem ipſius, agentem in me potenter.

CAPUT II.

Vanitatis damnat quicquid extra Chriſtum eſt : nominatim de circumciſione, ciborum abſtinentia, & Angelorum cultu loquitur, unde conſtituit liberatos qui cum Chriſto mortui ſunt.

VElim enim vos ſcire quantum certamen ſuſtineam pro vobis & iis qui *ſunt* Laodiceæ, & quotquot non viderunt faciem meam in carne:

2 Ut conſolationem accipiant eorum corda, ipſis charitate compactis, & omni opulentia plenè certioratæ intelligentiæ, ad cognitionem myſterii Dei ac Patris & Chriſti:

3 In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ ac notitiæ abſconditi.

4 Hoc autem *ideo* dico, ut ne quis vos falsò ratiocinando fallat, ſermonis probabilitate.

5 Etſi enim corpore abſum, ſpiritu tamen ſum vobiſcum, gaudens & cernens veſtrum ordinem, & ſoliditatem veſtræ in Chriſtum fidei.

6 Sicut igitur accepiſtis Chriſtum Jeſum Dominum, *ita* in eo ambulate:

7 Radicati & ſuperſtructi in eo, ac confirmati fide, ſicut edocti eſtis, exundantes eâ cum gratiarum actione.

8 Videte ne quis ſit qui vos deprædetur per Philoſophiam & inanem ſeductionem ſecundùm traditionem hominum, ſecundùm elementa mundi, & non ſecundùm Chriſtum.

9 Nam in eo inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter:

10 Et eſtis in eo completi qui eſt caput omnis imperii ac poteſtatis:

11 In quo etiam circumciſi eſtis circumciſione quæ fit ſine manibus, corpore peccatorum carnis exuto per circumciſionem Chriſti:

12 Ei conſepulti per Baptiſmum, per quem etiam cum eo ſuſcitati eſtis per fidem efficacis illius virtutis Dei, qui ſuſcitavit eum ex mortuis.

13 Voſque mortuos in offenſis & præputio carnis veſtræ, cum eo vivificavit, vobis condonatis omnibus offenſis:

14 *Ac* deleto quod adverſum nos *erat* rituum chirographo: quod, *inquam*, erat nobis ſubcontrarium, *ipſe* verò cruci affixum è medio ſuſtulit.

15 *Et* expoliata imperia ac poteſtates traduxit palam, triumphatis illis per eam.

16 Nequis igitur vos damnet ob cibum vel potum, aut reſpectu feſti, aut novilunii, aut Sabbathorum:

17 Quæ ſunt umbra rerum futurarum, at corpus *eſt* Chriſti.

18 Nemo adverſum vos rectoris partes ſibi ultro ſumat, in ſubmiſſione animi, & religioſo cultu Angelorum: pedem inferens in ea quæ non vidit, & temere inflatus carnis ſuæ intelligentiâ.

19 Neque retinens caput, ex quo totum corpus per commiſſuras & connexus ſuppeditatum & compactum, augeſcit Dei augmento.

20 Itaque ſi mortui cum Chriſto, *liberi* eſtis ab elementis mundi: quid ut viventes in mundo, ritibus oneramini?

21 Ne ederis, *aiunt iſti*, neq; guſtaris, neque attigeris:

22 Quæ omnia ipſo uſu corrumpuntur, *præſcripta* ex præceptis & doctrinis hominum:

23 Quæ rationem quidem habent ſapientiæ in cultu voluntario, & ſubmiſſione animi, & in eo quod corpori non parcant: nec *tamen* ullius ſunt pretii, *quum* ad ea *ſpectant* quibus farcitur caro.

CAPUT III.

Jubet exuere veterem hominem cum ſuis affectibus, & novum induere cum ſuis virtutibus: Inſtituitque œconomiam Chriſtianam.

ITaque ſi reſurrexiſtis cum Chriſto, ſuperna quærite, ubi Chriſtus eſt ad dexteram Dei ſedens.

2 Superna curate, non terreſtria.

3 Nam mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo:

4 Poſtquam autem Chriſtus, vita *illa* noſtra, manifeſtus factus fuerit, tum & vos cum eo patefietis glorioſi.

5 Mortificate igitur membra veſtra terreſtria, ſcortationem, impuritatem, mollitiem, cupiditatem malam, & avaritiam, quæ eſt idololatria.

6 Ob quæ venit ira Dei ſuper homines contumaces:

7 Quibus in *vitiis* & vos ambulaſtis quondam, quum in iis viveretis.

8 At nunc deponite etiam vos hæc omnia, iram, excandeſcentiam, malitiam, maledicentiam, verborum obſcœnitatem ab ore veſtro.

9 Ne mentimini alius adverſus alium, quum exuti ſitis illo vetere homine cum factis ipſius:

10 Et induti ſitis novo illo, qui renovatur in agnitionem congruentem imagini ejus qui ipſum condidit.

11 Ubi non eſt Græcus & Judæus, Circumciſio & Præputium, Barbarus & Scytha, ſervus & liber: ſed omnia & in omnibus *eſt* Chriſtus.

12 Induimini igitur, ut electi Dei, ſancti, & dilecti, viſceribus miſerationum, benignitate, animi ſubmiſſione, lenitate, iræ cohibitione.

13 Sufferentes alii alios, & condonantes vobis mutuò, ſi quis adverſus aliquem habuerit querelam: ſicut & Chriſtus condonavit vobis, ita & vos.

14 Super hæc autem omnia *induimini* charitate, quæ eſt connexus perfectionis.

15 Et pax Dei ſit gubernatrix in cordibus veſtris, ad quam etiam vocati eſtis in unum corpus: & grati eſtote.

16 Sermo Chriſti inhabitet in vobis copioſè cum omni ſapientia, docendo & admonendo vos mutuò Pſalmis, & hymnis, & cantionibus ſpiritualibus, cum gratia canendo in veſtro corde Domino.

17 Et quicquid feceritis ſermone, aut facto in nomine Domini Jeſu *id facite*, gratias agentes Deo & Patri per eum.

18 Uxores ſubjicite vos propriis viris, ut convenit in Domino.

19 Viri, diligite uxores, & ne eſtote adverſus eas amarulenti.

20 Filii, auſcultate parentibus in omnibus: hoc enim placet Domino.

21 Patres, ne irritate liberos veſtros: ne deſpondeant animum.

22 Servi, auſcultate per omnia dominis ſecundùm carnem, non obſequiis ad oculum exhibitis, ut qui hominibus placere ſtudent, ſed cum ſimplicitate cordis, timentes Deum.

23 Et quicquid feceritis, ex animo præſtate, tamquam Domino, & non hominibus:

24 Scientes vos à Domino recepturos mercedem hæreditatis: Nam Domino Chriſto ſervitis.

25 Qui verò injuriam intulerit, referet injuriam quem intulerit, nec eſt perſonarum acceptio.

CAPUT IIII.

Ad generales exhortationes redit, commendationesq; & ſalutationes ſubjungit.

Domini, jus & æquum ſervis præſtate: ut qui ſciatis vos quoque habere Dominum in cœlis.

2 In precibus perdurate, invigilantes iis cum gratiarum actione.

3 Orantes ſimul etiam pro nobis, ut Deus aperiat nobis oſtium ſermonis, ut loquamur myſterium Chriſti, propter quod etiam ſum vinctus.

4 Ut, *inquam*, illud manifeſtum faciam, ſicut oportet me loqui.

5 Sapienter ambulate erga extraneos, opportunitatem redimentes.

6 Sermo veſter ſemper cum gratia *ſit* ſale conditus, ut ſciatis quomodo oporteat vos unicuique reſpondere.

7 Res meas omnes vobis notas faciet Tychicus, dilectus frater, & fidus miniſter, ac conſervus in Domino:

8 Quem miſi ad vos ob hoc ipſum, ut cognoſcat res veſtras, & corda veſtra conſoletur.

9 Cum Oneſimo fido & dilecto fratre, qui eſt ex vobis. Omnia *igitur* vobis nota facient quæ hìc aguntur.

10 Salutat vos Ariſtarchus meus in captivitate ſocius, & Marcus conſobrinus Barnabæ, de quo accepiſtis præcepta: ſi venerit ad vos, excipite eum.

11 Et Jeſus qui vocatur Juſtus: qui ſunt ex circumciſione: hi ſoli *ſunt* mihi adjutores in regno Dei, *&* fuere mihi ſolatio.

12 Salutat vos Epaphras, qui ex vobis eſt, ſervus Chriſti, ſemper precibus certans pro vobis, ut ſtetis perfecti & completi in omni voluntate Dei.

13 Hoc enim de eo teſtor, eum multo veſtri ſtudio ardere, & eorum qui ſunt Laodiceæ, & eorum qui Hierapoli.

14 Salutat vos Lucas medicus ille dilectus & Demas.

15 Salutate fratres qui ſunt Laodiceæ, & Nympham, & Eccleſiam quæ in domo illius eſt.

16 Et quum perlecta fuerit apud vos epiſtola, facite ut etiam in Laodicenſium Eccleſia recitetur: & ut ſcriptam Laodicea, vos quoque legatis.

17 Et dicite Archippo, Vide ut miniſterium quod accepiſti in Domino, impleas.

18 Salutatio, mea manu Pauli. Memores eſtote vinculorum meorum. Gratia *ſit* vobiſcum Amen.

Scripta eſt ad Coloſſenſes Roma, per Tychicum & Oneſimum.

Pauli Apoſtoli Epiſtola ad THESSALONICENSES Prior.

CAPUT I.

Theſſalonicenſes Pauli, imo Domini ipſius imitatores effecti, idea ſunt bonorum Chriſtianorum.

Paulus & Sylvanus & Timotheus, Eccleſiæ Theſſalonicenſium, *quæ eſt* in Deo Patre, & Domino Jeſu Chriſto. Gratia *ſit* vobis & pax à Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.

2 Gratias agimus Deo ſemper de omnibus vobis, mentionem veſtri facientes in precibus noſtris:

3 Indeſinenter commemorantes efficacem veſtram fidem, & laborioſam charitatem, & patientem illam expectationem in Domino noſtro Jeſu Chriſto coram Deo & Patre noſtro.

4 Scientes, fratres dilecti à Deo, electionem veſtram.

5 Quoniam Evangelium noſtrum conſtitit apud vos non ſermone ſolùm, ſed etiam potentia, & Spiritu ſancto, & certioratione: ſicut noſtis quales fuerimus inter vos, veſtri cauſâ.

6 Et vos, imitatores noſtri facti fuiſtis & Domini, recepto ſermone cum afflictione multa, cum gaudio Spiritus Sancti:

7 Adeo ut fueritis exemplaria omnibus credentibus in Macedonia & in Achaia.

8 A vobis enim non ſolùm perſonuit ſermo Domini in Macedonia & Achaia, verumetiam in omnem locum fides veſtra quæ eſt in Deum, dimanavit, ut neceſſe non habeamus quicquam loqui.

9 Siquidem ipſi de nobis annunciant
qualem ingreſſum habuerimus ad vos, &
quomodo converteritis vos ad Deum re-
lictis idolis, ut ſerviretis Deo vivo &
vero:
10 Et expectaretis Filium ejus è cœlis,
quem ſuſcitavit à mortuis, *nempe* Jeſum
nos eruentem ab ira illa ventura.

CAPUT II.

Speculum boni paſtoris & auditoris.

NAm ipſi noſtis, fratres, ingreſſum no-
ſtrum ad vos non fuiſſe vanum:
2 Immo etiam *multa* prius paſſi & con-
tumeliis affecti Philippis ſicut noſtis, li-
bertate loquendi uſi ſumus in Deo no-
ſtro, ad annunciandum apud vos Evange-
lium Dei cum multo certamine.
3 Exhortatio enim noſtra non fuit ex
impoſtura, neque ex impuritate, neq; cum
dolo:
4 Sed ſicut probati fuimus à Deo *qui-
bus* crederetur Evangelium, ita loquimur,
non ut hominibus placentes, ſed Deo ex-
ploranti corda noſtra.
5 Nec enim unquam ſermone aſſentato-
rio uſi ſumus, ſicut noſtis, nec avaritiæ
causâ quicquam prætexuimus: Deus te-
ſtis eſt.
6 Neq; ex hominibus quærentes gloriã,
nec à vobis, nec ab aliis, quum poſſemus
vobis oneri eſſe, ut Apoſtoli Chriſti.
7 Sed fuimus manſueti in medio veſtri,
ut ſi nutrix foveret liberos ſuos,
8 Et ita cupidi veſtri, gratum nobis e-
rat impertiri vobis non ſolùm Evange-
lium Dei, ſed etiam noſtras ipſorum ani-
mas, quòd chari nobis eſſetis.
9 Meminiſtis enim, fratres, laboris no-
ſtri ac ærumnæ: nocte enim ac die operan-
do, ne cui veſtrûm oneri eſſemus, prædi-
cavimus apud vos Evangelium Dei.
10 Vos teſtes *eſtis* & Deus, quomodo
ſanctè & juſtè & inculpatè vobis, qui cre-
ditis, nos geſſerimus.
11 Sicut noſtis quomodo unumquemque
veſtrûm, tamquam pater liberos ſuos, hor-
tabamur & conſolabamur,
12 Et obteſtabamur ut ambularetis ſi-
cut convenit Deo vocante vos ad ſuum
regnum ac gloriam.
13 Propterea etiam nos gratias agimus
Deo ſine intermiſſione, quòd acceptum
de Deo ſermonem quem audiſtis ex no-
bis, exceperitis non *ut* ſermonem homi-
num, ſed (ſicut eſt verè) *ut* Dei ſermo-
nem, qui etiam agit in vobis qui creditis.
14 Vos enim, fratres, imitatores facti
eſtis Eccleſiarum Dei quæ ſunt in Judæa,
in Chriſto Jeſu, quippe qui eadem paſſi
ſitis & vos à propriis tribulibus, prout &
ipſe à Judæis:
15 Qui etiam Dominum Jeſum & pro-
prios Prophetas occiderunt, & nos exege-
runt: neque Deo placent, & omnibus ho-
minibus adverſantur:
16 Prohibentes nos Gentibus loqui ut
ſerventur, ut ſemper compleât peccata ſua:
occupavit enim eos ira ad extremum uſq;.
17 Nos verò, fratres, orbati vobis ad
temporis momentum, conſpectu, non ani-
mo, eò ampliùs ſtuduimus videre faciem
veſtram, cum multo deſiderio.
18 Ideo voluimus venire ad vos (ego
quidem Paulus) ſemel atq; iterum, ſed im-
pedivit nos Satanas.
19 Nam quæ eſt noſtra ſpes, aut gaudi-
um, aut corona de qua glorier? annon &
vos in conſpectu Domini noſtri Jeſu Chri-
ſti in ejus adventu?
20 Vos enim eſtis gloria noſtra & gau-
dium.

CAPUT III.

Informatus à Timotheo de eorum fide & dilectione, deſiderat ipſos videre, & precatur ipſis progreſſum.

QUamobrem nos non ampliùs conti-
nentes, libuit nobis ut ſoli Athenis
derelinqueremur.
2 Miſimuſque Timotheum fratrem no-
ſtrum, ac miniſtrum Dei & adjutorem no-
ſtrum in Evangelio Chriſti, ad vos ſtabili-
endos & exhortandos ſuper fide veſtra:
3 Ut nemo commoveatur ob afflictiones
iſtas: ipſi enim noſtis ad id nos eſſe con-
ſtitutos.
4 Etenim quum apud vos eſſemus, præ-
dicabamus vobis fore ut affligeremur;
quod & evenit, & noſtis.
5 Quamobrem & ego non ampliùs *me*
continens, miſi *eum* ut cognoſcerem fi-
dem veſtram: *veritus* ne quo modo ten-
taſſet vos tentator ille, & inanis redditus
eſſet labor noſter.
6 Nuper autem quum veniſſet Timothe-
us ad nos à vobis, & lætum nuncium no-
bis attuliſſet de fide & charitate veſtra,
& quòd bonam noſtri memoriam retinea-
tis, ſemper expetentes nos videre, ſicut
nos quoque vos:
7 Propterea conſolationem accepimus,
fratres, ex vobis, in omni afflictione & ne-
ceſſitate noſtra, per veſtram fidem:
8 Nunc enim vivimus, ſi vos perſtatis
in Domino.
9 Quam enim gratiarum actionem poſ-
ſumus Deo rependere de vobis, ſuper om-
ni gaudio quo gaudemus propter vos co-
ram Deo noſtro,
10 Nocte ac die magis ac magis rogan-
tes ut videamus veſtram faciem, & quæ
deſunt fidei veſtræ ſuppleamus?
11 Ipſe verò Deus & Pater noſter, &
Dominus noſter Jeſus Chriſtus dirigat vi-
am noſtram ad vos.
12 Faxit autem Dominus ut auctiores
ſitis & exundetis mutua inter vos charita-
te, & in omnes, quemadmodum & nos in
vos:
13 Ut corda veſtra inculpata ſtabiliat in
ſanctimonia coram Deo & Patre noſtro: in
adventum Domini noſtri Jeſu Chriſti cum
omnibus ſanctis ſuis.

CAPUT

CAPUT IIII.

Sanctimoniam & amorem fraternum ſectandum, propriis manibus operandum, reſurrectionem juſtorum ſolatio habendam.

QUod reliquum eſt igitur, fratres, ro-
gamus vos & precamur per Domi-
num Jeſum, ut ſicut accepiſtis à nobis
quomodo oporteat vos ambulare, & place-
re Deo, magis excellatis.
2 Noſtis enim quæ mandata dederimus
vobis per Dominum Jeſum.
3 Nam hæc eſt voluntas Dei, *nempe* ſan-
ctificatio veſtri, *id eſt*, ut abſtineatis à
ſcortatione:
4 Ut ſciat veſtrûm unuſquiſque ſuum
vas poſſidere in ſanctificatione & honore.
5 Non in morbo cupiditatis, ſicut Gen-
tes quæ non noverunt Deum.
6 *Et* ut ne *quis* opprimat, & habeat quæ-
ſtui in negotio fratrem ſuum, nam vindex
eſt Dominus omnium iſtorum, ſicut & ante
diximus vobis, & aſſeveranter teſtificati
ſumus.
7 Non enim vocavit nos Deus ad impu-
ritatem, ſed ad ſanctificationem.
8 Proinde qui *hæc* aſpernatur, non aſper-
natur hominem, ſed Deum, qui etiam de-
dit nobis Spiritum ſuum ſanctum.
9 Cæterùm de fraterno amore non neceſ-
ſe habetis ut ſcribam vobis: ipſi namq; di-
vinitùs docti eſtis ut diligatis alii alios.
10 Nam & facitis hoc erga cunctos fra-
tres qui ſunt in tota Macedonia, precamur
autem vos, fratres, ut potius excellatis:
11 Et ambitioſè contendatis quieti eſſe,
& res veſtras agere, ac operari propriis
manibus veſtris, ſicut vobis mandavimus:
12 Ut vos geratis decenter erga extra-
neos, & nullius indigeatis.
13 Nolim autem vos in ignorantia ver-
ſari, fratres, quod ad eos attinet qui ob-
dormierunt, ut ne contriſtemini, ſicut &
reliqui qui ſpem non habent:
14 Nam ſi credimus Jeſum mortuum eſ-
ſe & reſurrexiſſe, ita etiam Deus eos qui
obdormierint in Jeſu, adducet cum eo.
15 Hoc enim vobis dicimus verbis Do-
mini, fore ut nos vivi qui reliqui erimus
in adventu Domini, non præveniamus
eos qui obdormierint.
16 Nam ipſe Dominus cum hortationis
clamore, cum voce Archangeli, & cum
Dei tuba, deſcendet è cœlo: & qui mor-
tui fuerint in Chriſto, reſurgent primùm.
17 Deinde nos vivi, qui reliqui erimus,
rapiemur ſimul cum eis in nubes, in oc-
curſum Domini in aëra: & ita ſemper cum
Domino erimus.
18 Itaque conſolamini alii alios iſtis
ſermonibus.

CAPUT V.

Modus legitimæ præparationis ad noviſſimum diem.

POrro de temporibus & opportunita-
tibus, fratres, non eſt neceſſe ut vobis
ſcribatur,
2 Ipſi enim penitus ſcitis diem illum
Domini, ut fur nocte *venit*, ita venturum
eſſe.
3 Quum enim dicent, Pax *eſt* & ſecuri-
tas: tunc repentinum eis inſtat exitium,
ſicuti dolor partus mulieri gravidæ, &
nequaquam effugient.
4 At vos, fratres, non eſtis in tenebris, ut
dies ille vos, tamquam fur, deprehendat.
5 Omnes vos filii lucis eſtis, ac filii di-
ei: non ſumus *filii* noctis, neq; tenebrarũ.
6 Nempe igitur ne dormiamus ut reli-
qui, ſed vigilemus & ſobrii ſimus.
7 Nam qui dormiunt, noctu dormiunt: &
qui inebriantur, noctu ſunt ebrii.
8 At nos qui ſumus diei, ſobrii ſimus,
induti thorace fidei & charitatis: & pro
galea, ſpe ſalutis:
9 Nam non conſtituit nos Deus ad
iram, ſed ad ſalutem obtinendam per Do-
minum noſtrum Jeſum Chriſtum:
10 Qui mortuus eſt pro nobis: ut ſive
vigilemus, ſive dormiamus, ſimul cum eo
vivamus.
11 Quapropter adhortamini alii alios, &
ædificate ſinguli ſingulos, ſicut & facitis.
12 Rogamus autem vos, fratres, ut ag-
noſcatis eos qui laborant inter vos, & præ-
ſunt vobis in Domino, & admonent vos:
13 Et eos ſupra modum charos ducatis,
propter opus ipſorum: pacem colite in-
ter vos mutuò.
14 Precamur autem vos, fratres, admo-
nete inordinatos: conſolamini eos qui
puſillo animo ſunt: ſublevate infirmos,
iram cohibete erga omnes.
15 Videte nequis malum pro malo cui-
piam reddat, ſed beneficentiam ſemper ſe-
ctamini, tum inter vos mutuò, tum erga
omnes.
16 Semper gaudete:
17 Sine intermiſſione orate.
18 In omnibus gratias agite: hæc enim
eſt voluntas Dei per Chriſtum Jeſum erga
vos.
19 Spiritum ne extinguite:
20 Prophetias ne pro nihilo habete:
21 Omnia explorate: quod bonum fue-
rit retinete.
22 Ab omni ſpecie mali abſtinete.
23 Ipſe autem Deus pacis ſanctificet vos
totos: & integer veſter ſpiritus, & anima
& corpus inculpatè in adventum Domini
noſtri Jeſu Chriſti conſerventur.
24 Fidelis *eſt* qui vocavit vos, qui e-
tiam *id* efficiet.
25 Fratres, orate pro nobis.
26 Salutate fratres omnes cum oſculo
ſancto.
27 Adjuro vos per Dominum, ut recite-
tur hæc epiſtola omnibus ſanctis fratri-
bus.
28 Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti
ſit vobiſcum. Amen.
Ad Theſſalonicenſes prima, ſcripta fuit
Athenis.

Pauli Apoſtoli Epiſtola ad THESSALONICENSES poſterior.

CAPUT I.

Afflictiones piorum in adventu Chriſti compenſandas.

PAulus & Silvanus & Timotheus
Eccleſiæ Theſſalonicenſiũ, *quæ eſt*
in Deo Patre noſtro, & Domino
Jeſu Chriſto.
2 Gratia *ſit* vobis & pax à Deo
Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto:
3 Gratias agere debemus Deo ſemper de
vobis, fratres, ut par eſt, quòd vehementer
augeſcat fides veſtra, & abundet mutua
uniuſcujuſque omnium veſtrûm charitas:
4 Adeo ut nos ipſi de vobis gloriemur
apud Eccleſias Dei, *id eſt*, ſuper toleran-
tia veſtra & fide in omnibus perſequutio-
nibus veſtris & afflictionibus quas ſuf-
fertis:
5 *Quæ res* indicium eſt juſti judicii
Dei, ut digni habeamini regno Dei, pro
quo etiam *iſta* patimini:
6 Siquidem juſtum eſt apud Deum, vi-
ciſſim reddere iis qui affligunt vos, af-
flictionem:
7 Vobis verò qui affligimini, relaxatio-
nem nobiſcum, in revelatione Domini Je-
ſu de cœlo, cum Angelis ſuis potentibus,
8 Cum igne flammante, infligens ultio-
nem iis qui Deum neſciunt, neq; auſcul-
tant Evangelio Domini noſtri Jeſu Chri-
ſti:
9 Qui pœnam pendent æterni exitii,
expulſi à facie Domini & gloria virium
ipſius:
10 Quum venerit ut glorificetur in ſan-
ctis ſuis: & admirandus fiat in credenti-
bus omnibus (quod fides habita fuerit
teſtimonio noſtro apud vos) in die illo.
11 Cujus etiam rei gratiâ oramus ſem-
per pro vobis, ut vos dignetur iſta voca-
tione Deus noſter, & compleat omnem
ſuæ bonitatis gratuitam benevolentiam,
& opus fidei potenter.
12 Ut glorificetur nomen Domini noſtri
Jeſu Chriſti in vobis, & vos in eo, & gra-
tia Dei noſtri, & Domini Jeſu Chriſti.

CAPUT II.

*Vaticinium de Antichriſti natali, progreſ-
ſu, revelatione & abolitione.*

ROgamus autem vos, fratres, per ad-
ventum Domini noſtri Jeſu Chriſti,
& noſtri ad eum aggregationem,
2 Ne citò à mente dimoveamini, neq;
terreamini, neq; per ſpiritum, neq; per
ſermonem, neq; per epiſtolam tamquam
per nos *ſcriptam*, quaſi inſtet dies ille
Chriſti.
3 Ne quis vos ſeducat ullo modo. *Non
enim adveniet dies Chriſti*, quin venerit
defectio prius, & revelatus fuerit homo
ille peccati, filius, *inquam*, ille perditionis,
4 Seſe opponens ille & efferens ſupra
quicquid dicitur Deus, aut numen: adeo
ut in templo Dei tamquam Deus ſedeat,
præ ſe ferens ſe eſſe Deum.
5 Annon meminiſtis me, quum adhuc
eſſem apud vos, hoc dixiſſe vobis?
6 Nunc verò quid *eum* retineat noſtis,
ut is ſuo præſtituto tempore reveletur.
7 Jam enim peragitur myſterium impie-
tatis hujus: tantùm qui nunc obſtat, *obſta-
bit* uſquedum è medio ſublatus fuerit.
8 Et tunc revelabitur ſceleratus ille,
quem Dominus abſumet ſpiritu oris ſui,
& illuſtri adventu ſuo abolebit:
9 *Illum, inquam*, cujus adventus eſt ex
illa vi efficaci Satanæ, cum omni potentia,
& ſignis, ac prodigiis mendacibus:
10 Et cum omni ſeductione injuſtitiæ,
in iis qui pereunt: propterea quòd amo-
rem veritatis non receperunt ut ſalvi fie-
rent.
11 Ideo igitur mittet eis Deus efficaci-
am erroris, ut credant mendacio:
12 Ut damnentur omnes qui non credi-
derint veritati, ſed acquieverint in inju-
ſtitia.
13 Nos autem debemus gratias agere
Deo ſemper de vobis, fratres dilecti à Do-
mino, quòd elegerit vos Deus ab initio
ad ſalutem per ſanctificationem Spiritus,
& fidem habitam veritati:
14 Quo vocavit vos per Evangelium
noſtrum, ad acquirendam gloriam Domi-
ni noſtri Jeſu Chriſti.
15 Nempe igitur, fratres, perſtate, &
retinete traditam doctrinam, quam edocti
eſtis & per ſermonem, & per epiſtolam
noſtram.
16 Ipſe verò Dominus noſter Jeſus Chri-
ſtus, & Deus ac Pater noſter, qui dilexit
nos, & dedit conſolationem æternam &
ſpem bonam per gratiam,
17 Conſoletur veſtra corda, & ſtabiliat
vos in omni ſermone & opere bono.

CAPUT III.

*Precandum eſſe, & à vita inordinata &
otioſa cavendum.*

QUod reliquum eſt, orate, fratres, pro
nobis, ut ſermo Domini currat &
glorificetur ficut apud vos:
2 Et ut eripiamur à protervis, ac ſce-
leratis hominibus: non enim omnium eſt
fides.
3 Sed fidelis eſt dominus, qui ſtabiliet
vos & cuſtodiet ab illo improbo.
4 Confidimus autem in Domino de vo-
bis, vos, quæ mandamus vobis, & facere
& facturos eſſe.
5 Dominus verò dirigat veſtra corda
ad Dei charitatem, & Chriſti patientem
expectationem.
6 Denunciamus autem vobis, fratres, in
nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, ut
ſubducatis vos ab omni fratre qui inordi-
natè

atè ambulat, & non ex tradita doctrina quam accepit à nobis.

7 Nam ipſi ſcitis quomodo oporteat nos imitari: quoniam non inordinatè nos geſſimus inter vos:

8 Neque gratis panem edimus *acceptum* à quoquam: ſed cum labore & ærumna nocte dieque operantes, ne cui veſtrûm oneri eſſemus.

9 Non quòd nobis *id* non liceat: ſed ut noſmetipſos pro exemplari præbeamus vobis ad nos imitandos.

10 Etenim quum eſſemus apud vos, hoc demandabamus vobis: quod ſiquis nolit operari, etiam non edito.

11 Audivimus enim quoſdam ambulare inter vos inordinatè, nihil agentes, ſed inaniter ſatagentes.

12 Iis autem qui ſunt iſtiuſmodi, mandamus, & precamur per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ut cum quiete operantes, ſuo pane veſcantur.

13 Vos autem, fratres, ne ſegneſcite in benefaciendo.

14 Quòd ſi quis non auſcultat noſtro per epiſtolam ſermoni, hunc notate: & ne commercium habete cum eo, ut erubeſcat.

15 Neque ut inimicum ducite, ſed admonete ut fratrem.

16 Ipſe autem dominus pacis ſemper det vobis pacem omni modo. Dominus *ſit* cum omnibus vobis.

17 Salutatio, mea manu Pauli, quod eſt ſignum in omni epiſtola: ita ſcribo.

18 Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti ſit cum omnibus vobis. Amen.

Ad Theſſalonicenſes ſecunda miſſa fuit Athenis.

Pauli Apoſtoli Epiſtola ad TIMOTHEUM prior.

CAPUT I.

Ad quid præcipuè Doctori attendendum: quibus ponatur lex: ad quid Chriſtus venerit, & quomodo militandum.

Paulus Apoſtolus Jeſu Chriſti ex imperio Dei Servatoris noſtri, & Domini Jeſu Chriſti, ſpei noſtræ,

2 Timotheo germano filio in fide: Gratia *ſit tibi*, miſericordia, & pax à Deo Patre noſtro, & Chriſto Jeſu Domino noſtro.

3 Sicut te ſum precatus ut permaneres Epheſi, quum proficiſcerer in Macedoniam, *vide*, ut denuncies quibuſdam ne diverſam doctrinam doceant:

4 Nec attendant *animum* fabulis & genealogiis nunquam finiendis, quæ potius quæſtiones præbent quam ædificationem Dei quæ eſt per fidem.

5 Porro finis mandati, eſt charitas ex mundo corde, & conſcientia bona, & fide minimè ſimulata.

6 A quibus nonnulli ut à ſcopo aberrantes, diverterunt ad vaniloquentiam:

7 Volentes eſſe Legis doctores, quum non intelligant quæ loquuntur, nec ea de quibus aſſeverant.

8 Scimus autem bonam eſſe Legem, ſi quis eâ legitimè utatur.

9 Hoc ſciens, *nempe* Legem juſto poſitam non eſſe, ſed ſceleratis & ſubjici neſciis, impiis & peccatoribus, nefariis & profanis, parricidis & matricidis, homicidis,

10 Scortatoribus, maſculorum concubitoribus, plagiariis, mendacibus, perjuris, & ſi quid aliud eſt quod ſanæ doctrinæ ſit oppoſitum.

11 *Quæ eſt* ſecundùm glorioſum Evangelium beati Dei, quod concreditum eſt mihi.

12 Gratiam igitur illi habeo qui corroboravit me, *id eſt*, Chriſto Jeſu Domino noſtro: quòd me fidum duxerit, ut qui *me* in miniſterio conſtituerit:

13 Qui prius eram blaſphemus & perſequutor & contumelioſus: ſed mei miſertus eſt. Nam ignorans *id* faciebam: *nempe* fidei expers.

14 Superabundavit autem gratia illa Domini noſtri cum fide & dilectione in Chriſto Jeſu.

15 Certus *eſt hic* ſermo, & dignus modis omnibus qui recipiatur: Chriſtum Jeſum veniſſe in mundum ut peccatores ſervaret, quorum primus ſum ego.

16 Verùm ideo miſertus eſt mei, ut in me primò oſtenderet Jeſus Chriſtus omnem clementiam, ut eſſem exemplar credituris in eum ad vitam æternam.

17 Regi autem æterno, incorruptibili, inviſibili, ſoli ſapienti Deo honor *ſit* & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

18 Hoc mandatum commendo tibi, fili Timothee, *nempe* ut ſecundùm prægreſſas de te prophetias, milites per eas bonam illam militiam:

19 Retinens fidem & bonam conſcientiam: quâ expulſâ, nonnulli naufragium fidei fecerunt.

20 Ex quibus eſt Hymenæus & Alexander: quos tradidi Satanæ, ut caſtigati diſcerent non blaſphemare.

CAPUT II.

Cur pro omnibus, & quomodo precandum. Ad mulieres inſtitutio.

Adhortor igitur ante omnia ut fiant deprecationes, preces, interpellationes, gratiarum actiones pro quibuſvis hominibus:

2 Pro regibus & quibuſvis in eminentia conſtitutis: ut tranquillam ac quietam vitam degamus cum omni pietate & veneratione.

3 Nam hoc bonum eſt & acceptum in

conſpectu

conſpectu Servatoris noſtri Dei,
4 Qui quoſvis homines vult ſervari, &
ad agnitionem veritatis venire.
5 Unus enim *eſt* Deus, unus etiam medi-
ator Dei & hominũ, homo Chriſtus Jeſus:
6 Qui ſeſe ipſe dedit redemtionis pre-
tium pro quibuſvis, *Chriſtus, inquam*, te-
ſtimonium illud præſtitutis ſuis tempori-
bus *deſtinatum*.
7 Cujus conſtitutus ſum ego præco &
Apoſtolus, (veritatem dico, per Chriſtum,
non mentior,) doctor, *inquam*, Gentium
cum fide ac veritate.
8 Volo igitur viros orare in quovis lo-
co, puras manus attollentes abſque ira &
diſceptatione.
9 Itidem & mulieres amictu honeſto,
cum verecundia & modeſtia ornare ſeſe,
non cincinnis, vel auro, vel margaritis,
vel pretioſo veſtitu:
10 Sed (quod decet mulieres pietatem
in Deum ſpondentes) operibus bonis.
11 Mulier cum ſilentio diſcito cum om-
ni ſubmiſſione.
12 Mulieri enim docere non permitto,
neque auctoritatem uſurpare in virum, ſed
mando ut ſit in ſilentio.
13 Adamus enim prior formatus eſt: de-
inde Eva.
14 Et Adamus non fuit ſeductus: ſed mu-
lier ſeducta, cauſa tranſgreſsionis fuit.
15 Servabitur tamen liberos gignendo,
ſi manſerit in fide ac charitate, & ſancti-
ficatione cum modeſtia.

CAPUT III.

Idea Epiſcopi, Presbyteri & Diaconi, & quid Eccleſia, queve myſteria pietatis.

CErtus *eſt hic* ſermo, Siquis epiſcopatũ
deſiderat, præclarum opus deſiderat.
2 Oportet igitur Epiſcopum irrepre-
henſum eſſe, unius uxoris virum, vigilan-
tem, temperantem, compoſitum, hoſpita-
lem, aptum ad docendum:
3 Non vinoſum, non percuſſorem, non
turpem quæſtum facientem: ſed æquum,
alienum à pugnis, alienum ab avaritia:
4 Qui ſuæ domui bene præſit, qui libe-
ros habeat ſubditos cum omni honeſtate:
5 (Nam ſi quis propriæ domui præeſſe
neſcit, quomodo Eccleſiam Dei curabit?)
6 Non novitium, ne inflatus in crimi-
nationem incidat diaboli.
7 Oportet autem eum etiam bonum ha-
bere teſtimonium ab extraneis: ne in pro-
brum incidat & laqueum diaboli.
8 Diaconos itidem venerandos, non bi-
lingues, non multo vino addictos, non
turpem quæſtum facientes.
9 Tenentes myſterium fidei in munda
conſcientia.
10 Atque hi etiam explorentur priùs,
deinde miniſtrent, ſi ſint inculpati.
11 Uxores itidem *eorum oportet eſſe* ve-
nerandas, non calumniatrices, ſobrias, fi-
das in omnibus.
12 Diaconi ſint unius uxoris mariti, qui
liberis bene præſint, & propriis domibus.
13 Nam qui bene miniſtraverint, gra-
dum ſibi bonum acquirunt, & multam lo-
quendi libertatem per fidem, quæ *eſt* in
Chriſto Jeſu.
14 Hæc tibi ſcribo, ſperans fore ut mox
ad te veniam:
15 Quòd ſi tardavero, ut noris quomo-
do oporteat in domo Dei verſari, quæ eſt
Eccleſia Dei vivi, columna & ſtabilimen-
tum veritatis.
16 Et ſine dubio magnum eſt pietatis
myſterium: Deus conſpicuus factus eſt
in carne, juſtificatus eſt in Spiritu, con-
ſpectus eſt ab Angelis, prædicatus eſt
Gentibus, fides illi habita eſt in mundo,
ſurſum receptus eſt in gloriam.

CAPUT IIII.

Prædicit ultimorum temporum hypocriſin & heterodoxiam; ſuadetque ſtudium pietatis & S. Literarum.

SPiritus autem diſertè dicit fore ut po-
ſterioribus præſtitutis temporibus de-
ſciſcant quidam à fide, attenti ſpiritibus
deceptoribus, ac doctrinis dæmoniorum.
2 Per hypocriſin falſiloquorum, quorum
conſcientia cauterio reſecta eſt:
3 Prohibentium contrahere matrimoni-
um, *jubentium* abſtinere à cibis quos
Deus condidit ad participandum cum gra-
tiarum actione, fidelibus, & iis qui norunt
veritatem.
4 Nam quicquid condidit Deus bonum
eſt: nec quicquam rejiciendum *eſt*, ſi cum
gratiarum actione ſumatur.
5 Sanctificatur enim per verbum Dei,
& preces.
6 Hoc ſi ſubjeceris fratribus, bonus eris
miniſter Jeſu Chriſti, innutritus in ſer-
monibus fidei, & præclaræ doctrinæ, quam
aſſectatus es.
7 Cæterùm profanas & aniles fabulas
averſare: ſed exerce teipſum ad pietatem.
8 Nam corporalis exercitatio ad pauca
utilis eſt: at pietas ad omnia utilis eſt, ut
quæ promiſsionem habeat vitæ præſentis
ac futuræ.
9 Certus *eſt* hic ſermo, & omnibus mo-
dis dignus qui recipiatur.
10 Nam idcirco etiam fatigamur, & con-
viciis afficimur, quòd ſperemus in Deo
vivo, qui eſt conſervator omnium homi-
num, maxime *verò* fidelium.
11 Hæc denuncia & doce.
12 Nemo tuam juventutem contemnat,
ſed eſto exemplar fidelium in ſermone, in
converſatione, in charitate, in ſpiritu, in
fide, in caſtitate.
13 Interim dum venio, intentus eſto le-
ctioni, exhortationi doctrinæ.
14 Ne negligito donum quod in te eſt,
quod datum eſt tibi per prophetiam, cum
impoſitione manuum presbyterii.
15 Hæc meditare, in his eſto: ut tuus
profectus manifeſtus ſit inter omnes.
16 Intentus eſto tibiipſi & doctrinæ: &
permane

permane in iſtis: id enim ſi feceris, & teipſum ſervabis, & eos qui te audierint.

CAPUT V.

De modo quemque decenter exhortandi, de viduis, de Presbyteris & impoſitione manuum.

SEniorem ne increpato, ſed hortare ut patrem: juniores, ut fratres:

2 Mulieres natu grandiores, ut matres: juniores, ut ſorores, cum omni caſtitate.

3 Viduas honora quæ verè viduæ ſunt.

4 Quòd ſi qua vidua liberos aut nepotes habet, diſcant prius *in* propriam domum pietatem exercere, & vicem rependere parentibus: hoc enim eſt honeſtum & acceptum in conſpectu Dei.

5 Porro quæ verè vidua eſt ac ſola relicta, ſperat in Deo, & permanet in deprecationibus & precibus nocte ac die.

6 At quæ laſcivit, *ea* vivens mortua eſt.

7 Hæc igitur denunciato, ut ſint irreprehenſæ.

8 Quòd ſi quis ſuis & maximè domeſticis non providet, fidem abnegavit, & eſt infideli deterior.

9 Vidua allegatur non minor annis ſexaginta, quæ fuerit unius viri uxor:

10 In operibus bonis bono teſtimonio ornata: ſi liberos educavit, ſi fuit hoſpitalis, ſi ſanctorũ pedes lavit, ſi afflictis ſubvenit, ſi omne bonũ opus eſt aſsiduè ſectata

11 Porro juniores viduas rejice: poſtquam enim laſciverunt adverſus Chriſtum, nubere volunt:

12 Damnandæ, quòd primam fidem irritam fecerint.

13 Simul autem etiam otioſæ *eſſe* diſcunt circumeuntes domos: imò non ſolùm otioſæ, ſed etiam nugaces, & curioſæ, garrientes quæ non oportet.

14 Velim igitur juniores nubere, liberos gignere, domum adminiſtrare, nullam occaſionem dare adverſario ad conviciandũ.

15 Jam enim nonnullæ deflexerunt, ſequutæ Satanam.

16 Quòd ſi quis fidelis aut ſi qua fidelis habet viduas, ei ſuppeditato quantum ſufficit, & non oneratur Eccleſia, ut iis quæ verè viduæ ſunt ſubveniat.

17 Qui bene præſunt præsbyteri, duplici honore digni habeantor: maximè qui laborant in ſermone & doctrina.

18 Dicit enim Scriptura, Bovi trituranti non obligabis os: &, Dignus eſt operarius mercede ſuâ.

19 Adverſus presbyterum accuſationem ne recipito, niſi ſub duobus aut tribus teſtibus.

20 Eos qui peccant, in conſpectu omnium argue, ut & reliqui metuant.

21 Obteſtor in conſpectu Dei, & Domini Jeſu Chriſti, & electorum Angelorum, ut hæc obſerves ſine præjudicio nihil faciens in alteram partem inclinando.

22 Manus citò ne cui imponito, neque communicato peccatis alienis, temetipſum caſtum conſerva.

23 Ne ampliùs eſto abſtemius: ſed vino pauculo utere, propter ſtomachum tuum, & crebras tuas infirmitates.

24 Quorumdam hominum peccata ante manifeſta ſunt, præeuntia damnationi: quoſdam verò ſubſequuntur.

25 Itidem & bona opera ante manifeſta ſunt: & ea quæ ſecus habent, occultari non poſſunt.

CAPUT VI.

Officium ſervi, pietatis αὐτάρκεια, *& avaritiæ mala indicantur.*

QUicumque ſub jugo ſunt ſervi, ſuos dominos omni honore dignos ducunto, ne Dei nomen & doctrina blaſphemetur.

2 Qui verò fideles habent dominos, ne *eos* contemnant quòd fratres ſint: ſed eò magis inſerviant, quòd fideles ſint ac dilecti: qui beneficentiam illam itidem capeſſunt. Hæc doce & exhortare.

3 Siquis diverſam docet doctrinam, neque accedit ſanis ſermonibus Domini noſtri Jeſu Chriſti, & ei quæ ſecundùm pietatem eſt doctrinæ.

4 *Is* inflatus eſt, nihil ſciens, ſed inſaniens circa quæſtiones ac pugnas de verbis: ex quibus naſcitur invidia, lis, maledicentiæ, ſuſpiciones malæ,

5 Perverſæ exercitationes hominum mente corruptorum, & qui privati ſunt veritate, & quæſtui habent pietatem: abſcede ab eis qui ejuſmodi ſunt.

6 Eſt autem quæſtus magnus pietas cum animo ſua ſorte contento.

7 Nihil enim intulimus in mundum, videlicet nec efferre quicquam poſſumus.

8 Sed habentes alimenta, & quibus tegamur, hæc nobis ſatis erunt.

9 Qui verò volunt diteſcere, incidunt in tentationem & laqueum & cupiditates multas amentes & damnoſas, quæ demergunt homines in exitium & perniciem.

10 Siquidem radix omnium malorum eſt amor pecuniæ: quam quidem dum appetunt, aberrarunt à fide, & ſeipſos undiquaq; transfixerunt doloribus multis.

11 Tu verò, ô homo Dei, iſta fuge: ſectare autem juſtitiam, pietatem, fidem, charitatem, tolerantiam, lenitatem.

12 Decerta præclarum illud certamen fidei: apprehende vitam æternam ad quam & vocatus es, & profeſſus præclaram illam profeſſionem in conſpectu multorum teſtium.

13 Mando tibi coram Deo qui vivificat omnia, & Jeſu Chriſto, qui teſtatam fecit coram Pontio Pilato præclaram illam profeſſionem:

14 Ut obſerves hanc præceptionem, incontaminatus & irreprehenſus, uſque ad illuſtrem illum adventum Domini noſtri Jeſu Chriſti:

15 Quem præſtitutis temporibus ſuis oſtendet ille beatus & ſolus Princeps, Rex ille regum, & Dominus dominorum:

16 Qui

16 Qui ſolus habet immortalitatem, lucem habitans inacceſſam, quem vidit nemo hominum, neque videre poteſt: cui honor & robur æternum. Amen.

17 Iis qui divites ſunt in hoc ſeculo, denuncia ne efferantur animo, neque ſpem ponant in divitiis incertis, ſed in illo Deo vivo, qui præbet nobis omnia copioſè ad fruendum.

18 Ut ſint benefici, ut divites ſint operibus bonis, faciles ad impertiendum, facilis convictus:

19 Congerentes ſibi pro theſauro fundamentum bonum in poſterum, ut apprehendant æternam illam vitam.

20 Timothee, depoſitum cuſtodi, & averſare profanos illos de rebus inanibus clamores, & oppoſitiones falsò nominatæ notitiæ:

21 Quam nonnulli præ ſe ferentes, circa fidem aberrarunt à ſcopo. Gratia ſit tecum. Amen.

Ad Timotheum prima, miſſa fuit Laodicea, quæ eſt metropolis Phrygiæ Pacatianæ.

Pauli Apoſtoli Epiſtola ad TIMOTHEUM poſterior.

CAPUT I.

Donum exſuſcitandum: hypotypoſis ſanorum verborum ſervanda, & ſtrenuitas in officio adhibenda.

PAulus Apoſtolus Jeſu Chriſti per voluntatem Dei ſecundùm promiſsionem vitæ quæ eſt in Chriſto Jeſu,

2 Timotheo dilecto filio *ſit* gratia, miſericordia, pax à Deo patre, & Chriſto Jeſu Domino noſtro.

3 Gratiam habeo Deo, quem colo à majoribus cum munda conſcientia, prout continuam tui memoriam teneo in deprecationibus meis nocte ac die:

4 Expetens te videre, memor tuarum lacrymarum, ut gaudio replear:

5 Memoria repetens eam quæ in te eſt minimè ſimulatam fidem, quæ habitavit prius in avia tua Loide, & matre tua Eunica: perſuaſus ſum autem quòd in te quoque.

6 Quam ob cauſam in memoriam revoco tibi ut exſuſcites donum Dei quod eſt in te per impoſitionem manuum mearum.

7 Non enim dedit nobis Deus ſpiritum formidinis, ſed roboris, & charitatis, & ſanitatis animi.

8 Ne igitur te pudeat teſtimonii Domini noſtri, neque te pudeat mei, qui ſum vinctus ipſius: ſed eſto particeps afflictionum Evangelii ex potentia Dei:

9 Qui ſervavit nos, & vocavit vocatione ſancta: non ex operibus noſtris, ſed ex ſuo propoſito, & gratia, quæ data quidem eſt nobis in Chriſto Jeſu ante tempora ſeculorum:

10 Sed facta nunc eſt manifeſta per illuſtrem illum adventum ſervatoris noſtri Jeſu Chriſti, qui & mortem abolevit, & vitam ac incorruptibilitatem in lucem produxit per Evangelium.

11 Cujus causâ conſtitutus ſum ego præco & Apoſtolus ac doctor Gentium.

12 Quam ob cauſam & hæc patior: ſed non pudeſio: novi enim cui crediderim, & mihi perſuaſum eſt eum poſſe depoſitum meum in illum diem cuſtodire.

13 Expreſſam formam teneto ſanorum ſermonum, quos à me audiſti cum fide & charitate quæ *eſt* in Chriſto Jeſu.

14 Præclarum illud depoſitum cuſtodi per Spiritum ſanctum qui inhabitat in nobis.

15 Noſti hoc, quòd ſe averterint à me omnes qui ſunt in Aſia: ex quibus eſt Phygellus & Hermogenes.

16 Præſtet miſericordiam Dominus Oneſiphori familiæ: quoniam ſæpe me recreavit, & catenam meam non erubuit.

17 Imò quum eſſet Romæ, ſtudioſiſsimè quæſivit me, & invenit.

18 Det ei Dominus ut inveniat miſericordiam apud Dominum in die illo: quàm multa etiam Epheſi ſubminiſtrarit, tu optimè noſti.

CAPUT II.

Sumta à militibus & agricola ſimilitudine ad tolerantiam exhortatur, & monet Timoth. ut poſthabitis clamoribus leniter & manſuetè agat.

TU igitur, fili mi, corroborator per gratiam quæ eſt in Chriſto Jeſu:

2 Et quæ audiſti à me inter multos teſtes, hæc committe fidis hominibus, qui ſint idonei ad alios quoque docendos.

3 Tu igitur tolerans eſto afflictionum ut bonus miles Jeſu Chriſti.

4 Nemo qui militat implicatur hujus vitæ negotiis, ut ei placeat à quo delectus eſt miles.

5 Quòd ſi certet etiam aliquis, non coronatur niſi legitimè certaverit.

6 Agricolam oportet prius laborando fructus percipere.

7 Perpende quæ dico. Det igitur tibi Dominus intelligentiam in omnibus.

8 Memento Jeſum Chriſtum ſuſcitatum fuiſſe ex mortuis, *factum* ex ſemine Davidis, ſecundùm Evangelium meum:

9 In quo vexor uſq; ad vincula ut facinoroſus: ſed ſermo Dei non eſt vinctus.

10 Ideo omnia tolero propter electos, ut & ipſi ſalutem conſequantur quæ eſt in Chriſto Jeſu, cum gloria æterna.

11 Certus *eſt hic* ſermo: nam ſi cum eo mortui ſumus, cum *eo* etiam vivemus:

12 Si ſubſtiterimus, etiam conregnabimus:

mus: ſi abnegamus, & ille abnegabit nos.

13 Si infidi ſumus, ille *tamen* fidus manet; negare ſeipſum non poteſt.

14 Hæc ſuggere, obteſtans in conſpectu Domini ne de verbis pugnent quod nullam adfert utilitatem, *imo* auditores ſubvertit.

15 Stude teipſum probatum ſiſtere Deo, operarium qui non erubeſcat, *&* qui recte ſermonem veritatis ſecet.

16 Profanos autem illos de rebus inanibus clamores cohibe: ad majorem enim procedunt impietatem.

17 Et ſermo eorum depaſcet ut gangræna: ex quibus eſt Hymenæus & Philetus:

18 Qui circa veritatem aberrarunt à ſcopo, dicentes reſurrectionem jam eſſe factam: & ſubvertunt quorundam fidem.

19 Solidum tamen fundamentum Dei ſtat, habens ſigillum hoc, Novit Dominus eos qui ſunt ſui: &, Abſcedat ab injuſtitia quiſquis nominat nomen Chriſti.

20 Cæterùm in magna domo non tantum ſunt vaſa aurea & argentea, ſed etiam lignea ac teſtacea: & alia quidem ad decus, alia verò ad dedecus.

21 Siquis igitur ſeſe ab his expurgarit, erit vas ad decus, ſanctificatum, & accommodum uſibus Domini, *&* ad omne opus bonum comparatum:

22 Juveniles autem cupiditates fuge: ſed ſectare juſtitiam, fidem, charitatem, pacem cum iis qui invocant Chriſtum ex mundo corde.

23 Stultas autem & ineruditas illas quæſtiones averſare, ſciens eas gignere pugnas.

24 Servum autem Domini non oportet pugnare, ſed manſuetum eſſe erga omnes, aptum ad docendum, tolerantem malos:

25 Cum lenitate erudientem eos qui contrario animo ſunt affecti: *experturum* num aliquando daturus ſit eis Deus reſipiſcentiam ad agnitionem veritatis:

26 Et ſanitate mentis recepta *evaſuri* ex diaboli laqueo, ab eo captivi facti, ad ipſius libitum.

CAPUT III.

Prophetia de noviſſimo tempore: auctor, uſuſque S. Literarum.

Illud autem ſcito, fore ut extremis diebus inſtent tempora moleſta.

2 Erunt enim homines ſui amantes, avari, glorioſi, ſuperbi, maledici, parentibus non obſequentes, ingrati, prophani,

3 Charitatis expertes, implacabiles, calumniatores, intemperantes, immites, minimè amantes bonorum.

4 Proditores, præcipites, inflati, voluptatum amantes potius quam amantes Dei:

5 Habentes formam pietatis, ſed qui vim ejus abnegarint: iſtos igitur averſare.

6 Ex his enim ſunt iſti qui irrepunt in familias, & captivas ducunt mulierculas, cumulatas peccatis, actas cupiditatibus variis;

7 Semper diſcentes, ſed quæ nunquam ad cognitionem veritatis venire poſſint.

8 Quemadmodum autem Jannes & Jambres obſtiterunt Moſi, ita & hi obſiſtunt veritati, homines mente corrupti, rejectanei circa fidem.

9 Sed non procedent amplius: nam amentia iſtorum evidens erit omnibus, ut & illorum fuit.

10 Tu verò aſſequutus es doctrinam meam, vitæ meæ rationem, propoſitum, fidem, iræ cohibitionem, charitatem, tolerantiam,

11 Perſequutiones, perpeſſiones quæ mihi acciderunt Antiochiæ, Iconii, Lyſtris: quas perſecutiones ſuſtinuerim: ſed ex omnibus eripuit me Dominus.

12 Sed & omnes qui volunt piè vivere in Chriſto Jeſu, perſequutionem patientur.

13 Improbi autem homines & impoſtores procedent in pejus, tum ſeducentes, tum ſeducti.

14 At tu maneto in iis quæ didiciſti & quæ tibi concredita ſunt, ſciens a quo didiceris:

15 Teque à puero ſacras literas noviſſe, quæ te poſſunt ſapientem reddere ad ſalutem per fidem quæ eſt in Chriſto Jeſu.

16 Tota Scriptura divinitùs *eſt* inſpirata, & utilis ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad diſciplinam in juſtitia:

17 Ut perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum perfectè inſtructus.

CAPUT IIII.

Officium paſtoris Eccleſiæ: cantus Pauli cygneus: multa paſſus & derelictus ab omnibus liberatur à Domino.

Obteſtor *te* igitur ego in conſpectu Dei & Domini Jeſu Chriſti, qui judicaturus eſt vivos & mortuos in illuſtri illo ſuo adventu & regno ſuo:

2 Prædica ſermonem illum, inſta tempeſtivè, intempeſtivè: argue, objurga: exhortare cum omni lenitate & doctrina.

3 Nam erit tempus quum ſanam doctrinam non ſufferent: ſed auribus prurientes, ipſi ſibi ſecundùm ſuas illas peculiares cupiditates coacervabunt doctores:

4 Et à veritate quidem aures avertent, ad fabulas verò divertent.

5 At tu vigila in omnibus, tolerans eſto afflictionum, opus perage Evangeliſtæ, miniſterii tui plenam fidem facito.

6 Nam ego jam libor, & præſtitutum tempus meæ dimiſſionis inſtat.

7 Certamen illud præclarum decertavi, curſum peregi, fidem ſervavi:

8 Quod reliquum eſt, repoſita eſt mihi juſtitiæ corona, quam reddet mihi Dominus in illo die, juſtus ille judex: non ſolùm autem mihi, ſed & omnibus qui expetiverint illuſtrem illum ipſius adventū.

9 Stude mox ad me venire.

10 Nam Demas me deſeruit, amore inductus præſētis ſeculi, & profectus eſt Theſſalonicam:

Ionicam : Creſcens in Galatiam, Titus in Dalmatiam.

11 Lucas mecum eſt ſolus. Marcum aſſumtum adduc tecum: eſt enim mihi utilis ad miniſterium.

12 Porro Tychicum miſi Epheſum.

13 Penulam quam reliqui Troade apud Carpum, adfer quum venies, & libros, maximè membranas.

14 Alexander faber ærarius multa mala mihi exhibuit: reddat ei Dominus ſecundùm facta ipſius.

15 Quem & tu cave: vehementer enim obſtitit ſermonibus noſtris.

16 In prima mea defenſione nemo mihi adfuit, ſed omnes me deſeruerunt: utinam ne hoc illis imputetur.

17 Sed Dominus mihi adſuit, & corroboravit me: ut per me certioraretur præconium quod audierent omnes Gentes: & ereptus fui ex ore leonis.

18 Et eripiet me Dominus ab omni opere malo, ſervabitque regno ſuo cœleſti: cui gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

19 Saluta Priſcam & Aquilam, & Oneſiphori familiam.

20 Eraſtus manſit Corinthi. Trophimum autem reliqui Mileti infirmum.

21 Stude venire ante hyemem. Salutat te Eubulus & Pudens & Linus & Claudia, & fratres omnes.

22 Dominus Jeſus Chriſtus *ſit* cum ſpiritu tuo. Gratia *ſit* vobiſcum. Amen.

Scripta eſt Roma ſecunda ad Timotheum, qui primus Epheſi ordinatus fuit Epiſcopus, quum Paulus iterum ſiſteretur Cæſari Neroni.

Pauli Apoſtoli Epiſtola ad TITUM.

CAPUT I.

Quales Epiſcopos & Presbyteros ordinare debeat, & de quibus Cretenſes monendi.

PAulus ſervus Dei, Apoſtolus autem Jeſu Chriſti ſecundùm fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis quæ eſt ſecundùm pietatem:

2 Ad ſpem vitæ æternæ quam promiſerat Deus ille mentiri neſcius, ante tempora ſeculorum: manifeſtam autem fecit præſtitutis temporibus ſuis:

3 *Videlicet* ſermonem illum ſuum per præconium quod concreditum eſt mihi ex imperio Servatoris noſtri Dei. Tito germano filio in communi fide.

4 Gratia *ſit tibi*, miſericordia, & pax à Deo Patre, & Domino Jeſu Chriſto Servatore noſtro.

5 Hujus rei gratia dereliqui te in Creta, ut quæ deſunt corrigas, & conſtituas oppidatim presbyteros, ſicut ego tibi ordinavi.

6 Siquis eſt inculpatus, unius uxoris vir, liberos habens fideles, qui non ſint obnoxii crimini luxus, aut ſubjici neſcii.

7 Oportet enim epiſcopum inculpatum eſſe, tamquam Dei diſpenſatorem, non ſibi pertinaciter placentem, non iracundum, non vinoſum, non percuſſorem, non turpem quæſtum facientem:

8 Sed hoſpitalem, bonorum amantem, temperantem, juſtum, pium, continentem:

9 Tenacem fidelis illius ſermonis qui ad doctrinam facit, ut poſſit & exhortari doctrina ſana, & contradicentes convincere.

10 Sunt enim multi ſubjici neſcii, & vaniloqui, & mentium ſeductores, maximè qui ſunt ex circumciſione.

11 Quibus oportet os obthurare: qui totas domos ſubvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratiâ.

12 Dixit quidam ex ipſis proprius ipſorum propheta, Cretenſes ſemper mendaces, malæ feræ, ventres pigri.

13 Teſtimonium hoc eſt firmum: quam ob cauſam eos redarguito præciſè, ut ſani ſint in fide:

14 Non attenti Judaicis fabulis, & præceptis hominum avertantium veritatem.

15 Omnia quidem munda mundis: pollutis autem & incredulis nihil eſt mundum, ſed polluta eſt eorum & mens & conſcientia.

16 Deum profitentur ſe ſcire, ſed factis negant, quum ſint abominandi, & contumaces, & ad omne opus bonum rejectanei.

CAPUT II.

Jubetur Titus verbis & exemplo ad obedientiam gratiæ quæ illuxit omnibus, omnes & ſingulos exhortari.

AT tu loquere quæ decent ſanam doctrinam.

2 Ut ſenes ſobrii ſint, venerandi, temperantes, ſani fide, charitate, tolerantiâ.

3 Anus itidem *ut ſint* habitu qui ſanctimoniam deceat, non calumniatrices, non vino multo addictæ, honeſtatis magiſtræ:

4 Ut ſapere doceant adoleſcentulas, ut ſint maritorum ac liberorum amantes.

5 Temperantes, caſtæ, domi manentes, bonæ, quæ ſeſe ſubjiciant ſuis viris: ne ſermo Dei blaſphemetur.

6 Adoleſcentulos itidem adhortare ut ſint temperantes:

7 Per omnia teipſum præbens exemplar bonorum operum, in doctrina integritatem, gravitatem,

8 Sermonem ſanum, qui damnari non poſſit: ut qui *ſe* ex adverſo *opponit*, erubeſcat, nihil habens quod de vobis dicat mali.

9 Servos *hortare* ut ſuis dominis ſeſe ſubjiciant, in omnibus ut *eis* placeant, non reſponſatores:

10 Nihil intervertentes, ſed omnem bonam fidem oſtendentes, ut doctrinam Servatoris noſtri Dei ornent in omnibus.

11 Illuxit

11 Illuxit enim gratia illa Dei ſalutifera quibuſvis hominibus.

12 Erudiens nos ut abnegata impietate & mundanis cupiditatibus, temperanter & juſtè & piè vivamus in præſenti ſeculo:

13 Expectantes beatam illam ſpem, & illuſtrem illum adventum gloriæ magni illius Dei ac Servatoris noſtri, *nempe* Jeſu Chriſti:

14 Qui dedit ſemetipſum pro nobis, ut redimeret nos ab omni iniquitate, & purificaret ſibiipſi populum peculiarem, accenſum ſtudio bonorum operum.

15 Hæc loquere & exhortare, & argue cum omni imperio; nemo te deſpiciat.

CAPUT III.

Benignitati dominicæ & bonis operibus, non quæſtionibus aut λογομαχίαις *ſtudendum.*

IPſis ſuggere ut ſeſe ſubjiciant principatibus ac poteſtatibus, ut obtemperent, ut ad omne opus bonum ſint parati:

2 Ne cui maledicant, ut ſint à pugnis alieni, æqui, omnem exhibentes lenitatem erga quoſvis homines.

3 Nam eramus quondam & nos amentes, rebelles, errantes, ſervientes cupiditatibus ac voluptatibus variis, in malitia & invidia degentes, odioſi, alii alios odio proſequentes:

4 Sed poſtquam benignitas & erga homines amor apparuit ſervatoris noſtri Dei,

5 Non ex operibus juſtis quæ fecerimus nos, ſed ex ſua miſericordia ſervavit nos per lavacrum regenerationis, renovationis Spiritus ſancti:

6 Quem effudit ſuper nos copioſè per Jeſum Chriſtum ſervatorem noſtrum:

7 Ut juſtificati illius gratiâ, hæredes efficeremur ſecundùm ſpem vitæ æternæ:

8 Certus *eſt* hic ſermo, & hæc volo te aſſeverare, ut qui crediderunt Deo, curent bene agendo præire.

9 Hæc illa ſunt bona, & hominibus utilia: ſtultas autem quæſtiones & genealogias & contentiones ac pugnas legales cohibe: ſunt enim inutiles & vanæ.

10 Hæreticum hominem poſt unam & alteram admonitionem repelle:

11 Ut qui noris everſum eſſe eum qui ſit ejuſmodi, & peccare, ut qui ſuopte judicio ſit condemnatus.

12 Quum miſero Arteman ad te, aut Tychicum, ſtude venire ad me Nicopolin: nam illic decrevi hyemare.

13 Zenam legis interpretem & Apollo ſtudioſè deducendos curato, nequid illis deſit.

14 Diſcant autem etiam noſtri bene agendo præire ad neceſſarios uſus, ut non ſint fructus expertes.

15 Salutant te qui mecum ſunt omnes. Saluta eos qui diligunt nos in fide. Gratia *Dei ſit* cum omnibus vobis. Amen.

Ad Titum, qui primus Cretenſium Eccleſiæ ordinatus fuit Epiſcopus, ſcripta ex Nicopoli Macedoniæ.

Pauli Apoſtoli Epiſtola ad PHILEMONEM.

CAPUT I.

Ignoſcentia Chriſtiana commendatur Philemoni.

PAulus vinctus Chriſti Jeſu, & Timotheus frater, Philemoni dilecto & adjutori noſtro,

2 Et Apphiæ dilectæ, & Archippo commilitoni noſtro, & Eccleſiæ quæ domi tuæ eſt:

3 Gratia *ſit* vobis & pax à Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.

4 Gratias ago Deo meo, ſemper mentionem tui faciens in precibus meis,

5 Quod audiam tuam charitatem, ac fidem quam habes erga Dominum Jeſum & erga omnes ſanctos:

6 Ut communicatio fidei tuæ efficax fiat, agnitione omnis ejus boni quod eſt in vobis per Chriſtum Jeſum.

7 Gaudium enim habemus multum, & conſolationem ſuper charitate tua, quòd viſcera ſanctorum refocillata ſint per te, frater.

8 Quapropter quamvis multam in Chriſto libertatem habeam præcipiendi tibi quod convenit:

9 *Tamen* propter charitatem potiùs precor, quum talis ſim, nempe Paulus ſenex, nunc autem etiam vinctus Jeſu Chriſti.

10 Precor autem pro filio meo quem genui in vinculis meis, Oneſimo:

11 Quondam tibi inutili, nunc verò tibi & mihi perutili:

12 Quem remiſi: tu autem eum, id eſt viſcera mea excipe.

13 Quem ego cupiebam apud me retinere, ut pro te miniſtraret mihi in vinculis Evangelii:

14 Sed abſque tua ſententia nihil volui facere, ut non velut ex neceſſitate ſit beneficium tuum, ſed ſponte collatum.

15 Utque enim propterea ſeparatus fuit *abs te* ad tempus, ut eum *à me* perpetuum recipias:

16 Non jam ut ſervum, ſed amplius quam ſervum, fratrem *videlicet* dilectum, maximè mihi, quantò autem magis tibi & in carne & in Domino?

17 Itaque ſi me ſocium habes, excipe eum tamquam me.

18 Quòd ſi qua te injuria affecit, aut debitor tibi eſt, hoc mihi imputato.

19 Ego Paulus ſcripſi mea manu, ego dependam: ut ne dicam tibi quòd teipſum etiam mihi inſuper debeas.

20 Etiam, frater, *hunc* ego fructum abs te conſequar in Domino: refocilla mea viſcera in Domino.

21 Scripſi tibi, confiſus fore ut tu *me* audias, ut qui norim te ſupra id etiam quod dico facturum eſſe.

22 Simul autem etiam para mihi hoſpitium: ſpero enim me per preces veſtras donatum iri vobis.

23 Salutant te, Epaphras, (meus in captivitate propter Chriſtum Jeſum ſocius)

24 Marcus, Ariſtarchus, Demas, Lucas, adjutores mei.

25 Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti *ſit* cum ſpiritu veſtro. Amen.

Ad Philemonem miſſa fuit Roma per Oneſimum ſervum.

Pauli Apoſtoli Epiſtola ad HEBRÆOS.

CAPUT I.

Ut doctrinam Chriſti commendet, probat eum ſupra prophetas & ſupra angelos eſſe.

Multis vicibus multiſq; modis olim Deus loquutus Patribus in Prophetis, ultimis diebus hiſce loquutus eſt nobis in Filio,

2 Quem conſtituit hæredem omnium, per quem etiam mundum condidit.

3 Qui quum ſit effulgentia gloriæ, & character perſonæ illius, ſuſtineatque omnia verbo illo ſuo potente, purificatione peccatorum noſtrorum per ſeipſum facta, ſedit ad dextram majeſtatis illius in *locis* excelſiſſimis.

4 Tanto præſtantior factus Angelis, quanto excellentius præ illis ſortitus eſt nomen.

5 Nam cui dixit unquam Angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te? Ac rurſum, Ego ero ei pater, & ipſe erit mihi filius?

6 Rurſum autem quum inducit primogenitum in orbem terrarum, dicit, Et adorent eum omnes angeli Dei.

7 Et de Angelis quidem dicit, Qui Angelos ſuos facit ventos, & adminiſtros ſuos, ignis flammam.

8 Ad Filium autem, Thronus tuus, Deus, in ſeculum ſeculi: virga recta virga regni tui.

9 Dilexiſti juſtitiam, & odiſti tranſgreſſionem: propterea unxit te ô Deus, Deus tuus oleo exſultationis, ultra conſortes tuos.

10 Et, Tu in initio Domine terram fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt cœli:

11 Ipſi peribunt, tu autem permanes, & omnes ut veſtimentum veteraſcent.

12 Ac velut amictum circumvolves eos, & mutabuntur: tu autem idem es, & anni tui non deficient.

13 Ad quem autem Angelorum dixit unquam, Sede ad dexteram meam uſque dum poſuero inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum?

14 Nonne omnes ſunt miniſterii munere fungentes Spiritus, qui miniſterii causâ emittuntur propter hæredes ſalutis futuros?

CAPUT II.

Concludit Chriſti doctrinæ obedientiam deberi, eumque nobis fratrem factum, ut noſtrum miſereatur.

Propterea oportet nos eò ampliùs attendere ea quæ audivimus, nequando perfluamus.

2 Etenim ſi per Angelos dictus ſermo, fuit firmus, omniſque tranſgreſſio & contumacia juſtam mercedis retributionem retulit,

3 Quomodo nos effugiemus ſi tantam neglexerimus ſalutem? quæ quum primum enarrari cœpit per ipſum Dominum, ab iis qui ipſum audierant, fuit nobis confirmata:

4 Teſtimonium illis præbente Deo & ſignis & prodigiis, variiſque virtutibus, & Spiritus ſancti diſtributionibus pro ſua voluntate.

5 Non enim Angelis ſubjecit mundum illum futurum, de quo loquimur.

6 Teſtatus eſt autem quidam alicubi, dicens, Quid eſt homo, ut memor ſis ejus: aut filius hominis ut eum reſpicias?

7 Feciſti eum pauliſper inferiorem Angelis: gloriâ & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum.

8 Omnia ſubjeciſti ſub pedibus ejus. Enimvero per hoc quod ei ſubjecit omnia nihil omiſit quod non ſit ei ſubjectum. At nunc nondum videmus ei omnia eſſe ſubjecta?

9 Sed Jeſum illum cernimus gloriâ & honore coronatum, qui pauliſper fuit inferior Angelis factus, propter mortis perpeſſionem: ut beneficio Dei pro omnibus mortem guſtaret.

10 Decebat enim ut ipſe propter quem ſunt hæc omnia, & per quem ſunt hæc omnia, multos filios in gloriam adducendo, principem ſalutis ipſorum per perpeſſiones conſummaret.

11 Nam & qui ſanctificat, & qui ſanctificantur, ex uno ſunt omnes. Quam ob cauſam non erubeſcit eos vocare fratres:

12 Dicens, Annunciabo nomen tuum fratribus meis, in medio Eccleſiæ tibi hymnos canam.

13 Et rurſus, Ego fretus ero ipſo. Et iterum, Ecce ego & pueri quos mihi dedit Deus.

14 Quoniam igitur pueri participes ſunt carnis & ſanguinis, ipſe quoq; conſimiliter particeps factus eſt eorundem, ut per

mortem

mortem aboleret eum penes quem eſt mortis robur, hoc eſt diabolum:
15 Et liberos redderet quotquot metu mortis per omnem vitam damnates erant ſervitutis.
16 Non enim utique Angelos aſſumſit, ſed ſemen Abrahami aſſumſit.
17 Unde debuit per omnia fratribus ſimilis fieri, ut miſericors eſſet & fidelis Pontifex in iis quæ apud Deum *agenda forent*, ad expiandum peccata populi.
18 Nam ex eo quod perpeſſus fuit quum tentatus eſt, poteſt & iis qui tentantur ſuccurrere.

CAPUT III.

Collatio Moſis & Chriſti. Inde exhortatio ex Davidis teſtimonio, & dehortatio ab exemplo induratorum in deſerto.

Unde fratres ſancti, vocationis cœleſtis conſortes, conſiderate Apoſtolum & Pontificem profeſsionis noſtræ Chriſtum Jeſum:
2 Fidelem ei qui ipſum conſtituit: ut & Moſes *fidelis fuit* in tota domo ipſius.
3 *Tanto* namque ampliore gloria præ Moſe hic dignus eſt habitus, quanto majorem habet honorem is qui conſtruxit domum quàm domus ipſa.
4 Omnis enim domus apparatur à quopiā: qui verò conſtruxit hæc omnia, *eſt* Deus.
5 Et Moſes quidem fidus *fuit* in tota domo ipſius, ut famulus ad teſtificanda quæ poſt erant dicenda:
6 At Chriſtus ut filius domui ſuæ præeſt: cujus domus ſumus nos, ſi modo loquendi libertatem & ſpem illam de qua gloriamur, ad finem uſque firmam retinuerimus.
7 Quapropter, ſicut dicit ſpiritus ille ſanctus, Hodie ſi vocem ejus audiveritis,
8 Ne obdurate corda veſtra, ſicut in exacerbatione illa, in die tentationis illius in deſerto:
9 Ubi tentaverunt me patres veſtri, exploraverunt me, & viderunt opera mea per annos quadraginta.
10 Quapropter infenſus fui iſti genti: & dixi, Semper errant corde, neque cognoverunt vias meas.
11 Itaque juravi in ira mea, Si introibunt in requiem meam.
12 Videte, fratres, nequando ſit in ullo veſtrûm cor malum incredulum, deſciſcendo à Deo vivo:
13 Sed exhortamini alii alios quotidie, quoad appellatur dies hodiernus: nequis ex vobis induretur ſeductione peccati.
14 Chriſti enim conſortes facti ſumus, ſi modo principium illud quo ſuſtentamur firmum retinuerimus ad finem uſque:
15 *Interim* dum dicitur, Hodie ſi vocem ejus audieritis, ne obdurate corda veſtra, ut in illa exacerbatione.
16 Nam quidam quum audiſſent, exacerbarunt *Dominum*: non omnes tamen ii qui exierant ex Ægypto per Moſen.
17 Quibus autem infenſus fuit quadraginta annis? nonne iis qui peccaverant? quorum artus conciderunt in deſerto?
18 Quibus autem juravit non ingreſſuros in requiem ſuam, niſi iis qui non obedierunt?
19 Et videmus non potuiſſe ingredi propter incredulitatem.

CAPUT IV.

Collatio ſabbathi ceremonialis & ſpiritualis; & vis verbi Dei penetrantiſſima.

Metuamus igitur ne quando derelictâ promiſsione introeundi in requiem ejus, videatur aliquis ex vobis illa fuiſſe per tarditatem excluſus.
2 Etenim nobis evangelizatum eſt, ſicut & illis: at non profuit illis auditus ſermo, ut qui fide contemperatus non fuerit apud illos qui audierant.
3 Introimus enim in requiem nos qui credidimus, ſicut dixit, Itaque juravi in ira mea, ſi ingreſſuri ſint in requiem meam: quamvis operibus à jacto mundi fundamento factis.
4 Ita enim dixit quodam in loco de ſeptimo die, Et requievit Deus die ſeptimo ab omnibus operibus ſuis.
5 Et hìc rurſum, Si introibunt in requiem meam.
6 Quia igitur reliquum eſt ut aliqui introeant in eam, & quibus prius evangelizatum fuit, non introierunt propter contumaciam:
7 Rurſum quemdam præfinit diem, Hodie, apud Davidem dicens tanto poſt tempore, (prout dictum eſt) Hodie ſi vocem ejus audieritis, ne obdurate corda veſtra.
8 Nam ſi Jeſus eos in requie collocâſſet, nequaquam de alio poſthac die loquutus fuiſſet.
9 Itaque reliquus eſt aliquis ſabbatiſmus populo Dei.
10 Nam qui ingreſſus eſt in requiem ipſius, requievit & ipſe ab operibus ſuis, quemadmodum à ſuis Deus.
11 Studeamus igitur ingredi in illam requiem, ne quis in idem incidat contumaciæ exemplum.
12 Vivus enim *eſt* ſermo Dei & efficax, & penetrantior quovis gladio ancipiti: & pertingit uſque ad diviſionem animæ ſimul ac ſpiritûs, compagumque, & medullarum: & dijudicat cogitationes & conceptus cordis.
13 Nec eſt ulla res creata non manifeſta in conſpectu ipſius: imò omnia *ſunt* nuda & intimè patentia oculis ejus quîcum nobis eſt negotium.
14 Habentes igitur Pontificem magnum qui tranſivit cœlos, Jeſum Filium Dei, retineamus *hanc* profeſsionem.
15 Non enim habemus Pontificem qui non poſsit affici ſenſu infirmitatum noſtrarum, ſed tentatum in omnibus ſimiliter, abſque *tamen* peccato.

16 Accedamus igitur cum loquendi ubertate ad thronum gratiæ ; ut conſequamur miſericordiam, & gratiam inveniamus ad oportunum auxilium.

CAPUT V.

Collatio Sacerdotii Chriſti cum Levitico & Melchiſedeciano.

NAm omnis Pontifex ex hominibus aſſumtus, pro hominibus conſtituitur in iis quæ apud Deum *agenda ſunt* : ut offerat dona & victimas pro peccatis.

2 Qui quantum ſatis eſt poſsit miſerari vicem ignorantium & aberrantium: quòd & ipſe circumdatus ſit infirmitate :

3 Et propter hanc debeat, ſicut pro populo, ita & pro ſeipſo afferre *victimam* pro peccatis.

4 Neque ſibiipſi quiſquam ſumit hunc honorem, ſed qui vocatur à Deo, ſicut & Aaron.

5 Ita & Chriſtus non ipſe ſibi hunc honorem tribuit ut fieret Pontifex, ſed is qui dixt ei, Filius meus es tu, ego hodie genui te.

6 Sicut & in alio *Pſalmo* dicit, Tu *es* Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedeci.

7 Qui in diebus carnis ſuæ deprecationibus & ſupplicationibus oblatis cum clamore valido & lacrymis apud eum qui poterat ipſum ſervare à morte, & exauditis precibus, *liberatus* ex metu,

8 Quamvis filius eſſet, *tamen* ex iis quæ paſſus eſt didicit obedientiam :

9 Et conſummatus factus eſt auctor ſalutis æternæ omnibus ei auſcultantibus.

10 Cognominatus à Deo Pontifex ſecundùm ordinem Melchiſedeci.

11 De quo multa nobis ſunt dicenda, eaque difficilia explicatu : quandoquidem ſegnes facti eſtis auribus.

12 Vos enim quos oportuit pro temporis ratione doctores eſſe, rurſum opus eſt doceri quæ ſint elementa initii eloquiorum Dei: factique eſtis ii quibus lacte ſit opus, & non ſolido cibo.

13 Enimverò cui cum lacte res eſt, is rudis eſt ſermonis juſtitiæ: (infans enim eſt :)

14 Sed adultorum eſt ſolidus cibus, eorum *videlicet* qui propter habitum, ſenſus habent exercitatos ad diſcretionem boni ac mali.

CAPUT VI.

Prætergreſsis rudimentis fidei ad ipſam perfectionem tendendum eſſe: ubi deficientium miſeria & perſiſtentium fruendæ ſpei certitudo aſſeritur.

QUapropter omiſſo qui in Chriſto rudes inchoat ſermone, ad perfectionem feramur : non jacientes rurſum fundamentum reſipiſcentiæ ab operibus mortuis, & fide in Deum,

2 Baptiſmatum doctrinæ, ac manuum impoſitionis, & reſurrectionis mortuorum & judicii æterni.

3 Atq; id faciemus, ſiquidem permiſerit Deus.

4 Nam fieri non poteſt ut qui ſemel fuerint illuminati, guſtaverintque donum illud cœleſte, & participes facti fuerint Spiritus ſancti,

5 Guſtaverintque bonum Dei verbum, ac virtutes futuri ſeculi :

6 Si prolabantur, denuo renoventur ad reſipiſcentiam, ut qui rurſum crucifigant ſibi Filium Dei, & ignominiæ exponant,

7 Nam terra quæ imbrem ſæpiùs in ſe venientem combiberit, & progenuerit herbam accommodam iis per quos excolitur, particeps ſit benedictionis à Deo :

8 At quæ profert ſpinas & tribulos, rejectanea *eſt*, & maledictioni proxima: cujus exitus *tendit* ad exuſtionem.

9 Sed nobis perſuaſimus de vobis, dilecti, quæ meliora ſunt & ſaluti adhærentia, etiamſi ita loquamur.

10 Non enim injuſtus eſt Deus, ut obliviſcatur operis veſtri, & laborioſæ charitatis quam oſtendiſtis erga ipſius nomen : *ut* qui miniſtraveritis ſanctis & miniſtretis.

11 Cupimus autem ut unuſquiſq; veſtrûm idem ſtudium ad finem uſq; oſtendat, ad certam ſpei perſuaſionem:

12 Ut ne ſitis ſegnes, ſed imitatores eorum qui per fidem & patientem animum hæreditario jure obtinent promiſsionem.

13 Deus enim pollicitus Abrahamo, quum non poſſet per quemquam majorem jurare, juravit per ſeipſum,

14 Dicens, Certè benedicens benedicā tibi, & multiplicans multiplicabo te.

15 Atq; ita patiente anima fretus, nactus eſt promiſſum.

16 Nam homines quidem per eum jurant, qui ſit major : atque iidem omnis controverſiæ terminus, eſt jusjurandum ad confirmationem *adhibitum*.

17 Qua in re Deus volens ex abundanti hæredibus promiſsionis oſtendere immutabilitatem conſilii ſui, fidejuſsit jurejurando :

18 Ut per duas res immutabiles, in quibus fieri non poteſt ut mentitus ſit Deus, validam conſolationem habeamus *nos* qui curſum *eo* corripuimus ut ſpem propoſitam retineamus.

19 Quam velut animæ anchoram habemus tutam ac firmam, & ingredientem uſque in ea quæ ſunt intra velum.

20 Quò præcurſor pro nobis ingreſſus eſt Jeſus, factus ſecundùm ordinem Melchiſedec Pontifex in æternum.

CAPUT VII.

Melchiſedeci hiſtoria & allegoria typica.

NAm hic Melchiſedecus rex *erat* Salem, Sacerdos Dei altiſsimi, qui occurrit Abrahamo revertenti à cæde regum, & benedixit ei :

2 (Cui & decimas ex omnibus impartitus eſt Abrahamus :) qui primùm quidem ex interpretatione dicitur Rex juſtitiæ, de-

deinde verò etiam Rex Salem, quod eſt
Rex pacis:
3 Sine patre, ſine matre, ſine genere:
nec initium dierum, neque vitæ finem ha-
bens: ſed aſsimilatus Filio Dei, manet Sa-
cerdos in perpetuum.
4 Spectate verò quantus hic *fuerit*, cui
Abrahamus etiam ille patriarcha decimas
ſpoliorum dederit.
5 Et ii quidem qui ſunt ex Filiis Le-
vi, Sacerdotium accipientes, præceptum
habent decimarum accipiendarum à popu-
lo ſecundùm Legem, hoc eſt à fratribus
ſuis, licèt egreſsi ex lumbis Abrahami.
6 Is verò cujus genus ad illos non refer-
tur, decimas accepit ab Abrahamo, & ha-
benti promiſsiones benedixit.
7 Porro ſine ulla controverſia, id quod
minus eſt, ab eo quod majus eſt benedici-
tur.
8 Atq; hìc quidem homines qui mori-
untur, decimas accipiunt: illic autem is
de quo teſtatum eſt quòd vivat.
9 Et (ut ita loquar) in Abrahamo deci-
matus eſt etiam ipſe Levi, qui decimas ſo-
let accipere.
10 Nam is adhuc in lumbis patris erat
quum occurreret Abrahamo Melchiſede-
cus.
11 Porro ſi conſummatio per Leviticum
Sacerdotium erat, (nam ſub hoc ſancita
Lex eſt populo) quid amplius erat opus a-
lium exoriri Sacerdotem ſecundùm ordi-
nem Melchiſedeci, nec ſecundùm ordi-
nem Aaronis dici?
12 Mutato enim hoc Sacerdotio, neceſ-
ſariò quoq; Legis mutatio fit.
13 Nam *is* de quo hæc dicuntur, ad ali-
am tribum pertinet, de qua nullus atten-
dit altari.
14 Palam eſt enim è Juda exortum eſſe
Dominum noſtrum, cui tribui nihil de
Sacerdotio loquutus eſt Moſes.
15 *Idque* eò ampliùs manifeſtum eſt,
quòd ad ſimilitudinem Melchiſedeci exo-
ritur Sacerdos alius,
16 Qui non ex Lege, cujus præceptum
ſit carnale, factus eſt *ſacerdos*, ſed ex vi
indiſſolubilis vitæ.
17 Teſtificatur enim ad hunc modum, Tu
es Sacerdos in æternum ſecundùm ordi-
nem Melchiſedeci.
18 Fit enim irritum præcedens præce-
ptum, propter ipſius infirmitatem & in-
utilitatem.
19 Nihil enim conſummavit Lex, ſed
ſuperintroducta ſpes potior, per quam ap-
propinquamus Deo.
20 Etiam quatenus non abſque jureju-
rando *ſuperintroducta eſt*.
21 Nam illi quidem, abſque jurejuran-
do Sacerdotes facti ſunt: hic verò cum
jurejurando, per eum qui dixit ei, Jura-
vit Dominus & non pœnitebit eum, Tu
es Sacerdos in æternum ſecundùm ordi-
nem Melchiſedeci.
22 Tanto melioris pacti ſponſor factus
eſt Jeſus.
23 Et illi quidē, plures facti ſunt Sacerdo-
tes, quòd mors prohiberet eos permanere:
24 At iſte, propterea quòd in æternum
manet, perpetuum habet Sacerdotium.
25 Unde & ſervare perfectè poteſt eos
qui per ipſum accedunt ad Deum, ſemper
vivens ut interpellet pro eis.
26 Talis enim nos decebat Pontifex,
ſanctus, ab omni malo alienus, ſine labe,
ſeparatus à peccatoribus, & ſublimior cœ-
lis factus:
27 Cui non ſit quotidie neceſſe, quem-
admodum illis Pontificibus, prius pro pec-
catis propriis victimas offerre, deinde *pro
peccatis* populi. Hoc enim fecit ſemel
quum ſemetipſum obtulit.
28 Lex enim homines conſtituit Ponti-
fices infirmitate laborantes: at ſermo ju-
risjurandi poſt Legem *concepti*, Filium
conſtituit in æternum conſummatum.

CAPUT VIII.

Recapitulatio doctrinæ de ſacerdotio Chriſti.

CÆterùm eorum quæ dicimus *hæc*
ſumma *eſt*, Talem *nos* habere Ponti-
ficem, qui conſedit ad dexteram throni
majeſtatis illius in cœlis,
2 Sanctuarii miniſter, ac veri illius ta-
bernaculi quod fixit Dominus, & non ho-
mo.
3 Omnis enim Pontifex ad offerenda
dona & victimas conſtituitur: unde neceſ-
ſe fuit hunc quoque habere quod offerret.
4 Nam ſi eſſet in terra, ne Sacerdos qui-
dem eſſet, manentibus illis ſacerdotibus
qui ſecundùm Legem offerunt dona.
5 Ut qui exemplari & umbræ deſerviant
rerum cœleſtium, ſicut divinitùs dictum
eſt Moſi, quum eſſet abſoluturus taberna-
culum, Vide enim, inquit, *ut* facias omnia
ad exemplar quod oſtenſum eſt tibi in
monte.
6 At nunc *noſter ille Pontifex eo* præſtan-
tius miniſterium ſortitus eſt, quo etiam
præſtantioris eſt pacti mediator, quod
præſtantioribus promiſsis ſancitum eſt.
7 Nam ſi prius illud tale fuiſſet ut ni-
hil in eo poſſet requiri, haudquaquam fu-
iſſet ſecundò quæſitus locus.
8 Nam incuſans eos inquit, Ecce, dies
venient, dicit Dominus, quum peragam
cum domo Iſraelis & cum domo Juda pa-
ctum novum.
9 Non ſecundùm pactum quod feci cum
Patribus ipſorum, quo die prehendi ma-
num ipſorum ut educerem eos ex Ægypto:
nam ipſi non perſtiterunt in illo meo pa-
cto: & ego deſpexi eos, dicit Dominus.
10 Quamobrem hoc eſt pactum quod pa-
ciſcar domui Iſraelis poſt dies illos, di-
cit Dominus, Indam leges meas menti eo-
rum, & cordi eorum inſcribam: & ero ip-
ſis Deus, & ipſi erunt mihi populus.
11 Neque docebunt ſinguli proximum
ſuum, & ſinguli fratrem ſuū dicentes, Co-

gnoſce Dominum: nam omnes cognoſcent me, ab eo qui puſillus fuerit inter eos, ad eum uſque qui magnus fuerit inter nos.

12 Ero enim propitius iniquitatibus eorum & peccatorum ipſorum & transgreſſionum ipſorum non recordabor amplius.

13 Dum novum dicit, antiquavit prius: porro quod antiquatur ac ſeneſcit, prope eſt ut evaneſcat.

CAPUT IX.

Collatio duplicis tabernaculi, veteris, & novi.

HAbuit igitur prius *pactum* etiam ritus cultus, & ſanctuarium mundanum.

2 Tabernaculum enim apparatum fuit: prius *quidem* in quo *erat* candelabrum, & menſa, & propoſiti panes, quod ſancta vocant.

3 Poſt ſecundum autem velum *erat* Tabernaculum quod vocant Sancta ſanctorum:

4 Aureum habens thuribulum, & Arcam pacti undique circumtectam auro: in qua, urna aurea habens manna, & virga illa Aaron quæ germinavit, & Tabulæ illæ pacti.

5 Supra hanc autem Cherubim glorioſi obumbrantes propitiatorium: de quibus non eſt nunc dicendum ſingulatim.

6 His verò ſic constructis, in prius quidem Tabernaculum quovis *tempore* ingrediuntur Sacerdotes cultus obeuntes:

7 In ſecundum autem, ſemel quotannis ſolus Pontifex non abſque ſanguine, quem offert pro ſeipſo & *pro* populi erratis:

8 Hoc declarante Spiritu ſancto, nondum factam fuiſſe manifeſtam ad Sacrarium viam priore Tabernaculo adhuc conſiſtente:

9 Quod *erat* exemplar pro tempore illo tunc præſente quo dona ſacrificiaque offeruntur, quæ non poſſunt in conſcientia conſummare cultorem,

10 In cibis duntaxat & potionibus, & diverſis ablutionibus ac ritibus carnalibus, uſque ad præſtitutum tempus directionis impoſita:

11 Adveniens autem Chriſtus Pontifex futurorum bonorum, per majus & perfectius Tabernaculum non manufactum, id eſt, non hujus conditionis,

12 Neque per ſanguinem hircorum & vitulorum, ſed per proprium ſanguinem, ingreſſus eſt ſemel in Sacrarium, æternam redemtionem nactus.

13 Nam ſi ſanguis taurorum & hircorum, & cinis juvencæ aſpergens inquinatos, ſanctificat ad carnis puritatem:

14 Quanto magis ſanguis Chriſti qui per Spiritum æternum ſeipſum obtulit inculpatum Deo, emundabit conſcientiam veſtram à mortuis operibus, ad colendum Deum vivum?

15 Itaque ob id novi pacti mediator eſt, ut morte ad redemtionem earum transgreſſionum intercedente quæ fuerant ſub priore pacto, qui vocati erant promiſſam æternam hæreditatem acciperent.

16 Nam ubi teſtamentum eſt, mors intercedat neceſſe eſt teſtatoris.

17 Teſtamentum enim in mortuis ratum eſt: quandoquidem nondum valent quum vivit teſtator.

18 Unde ne prius quidem illud abſque ſanguine dedicatum fuit.

19 Quum enim Moſes omnia mandata ſecundùm Legem recitaſſet toti populo, ſumto ſanguine vitulorum & hircorum, cum aqua & lana coccina & hyſſopo, ſimul & ipſum librum & totum populum aſperſit,

20 Dicens, Hic *eſt* ſanguis ille hujus pacti quod mandavit vobis Deus.

21 Inſuper autem & Tabernaculum, & omnia vaſa illius miniſterii ſanguine ſimiliter aſperſit.

22 Et omnia fere ſecundùm Legem ſanguine purificantur: & abſque ſanguinis effuſione non fit remiſſio.

23 Itaque neceſſe *fuit* exemplaria quidem eorum quæ ſunt in cœlis, hiſce rebus purificari: ipſa verò cœleſtia potioribus quàm hæ ſint victimis.

24 Non enim in manufactum Sacrarium ingreſſus eſt Chriſtus, quod ſit exemplar vero *Sacrario* reſpondens: ſed in ipſum cœlum, ut compareat apud faciem Dei pro nobis.

25 Neque ut ſæpe offerat ſemetipſum, ſicut Pontifex ingreditur in Sacrarium quotannis cum ſanguine alieno:

26 (Alioquin oportuiſſet eum ſæpe paſſum fuiſſe à jacto mundi fundamento) ſed nunc ſemel in conſummatione ſeculorum, ad peccatum per immolationem ſuiipſius è medio tollendum, factus eſt manifeſtus.

27 Et ſicut illud ſtatutum eſt hominibus ut ſemel moriantur, poſtea verò judicium:

28 Ita & Chriſtus ſemel oblatus ut *in ſeipſo* attolleret multorum peccata, ſecundò abſque peccato conſpicietur iis qui ipſum expectant, ad ſalutem.

CAPUT X.

Collatio ſacrificiorum ad hoſtiam Chriſti, indeque exhortatio ad gratiam Chriſti in ſanctificatione, fide & tolerantia amplectendam.

LEx enim umbram obtinens futurorum bonorum, non ipſam expreſſam formam rerum, iis hoſtiis quas ſingulis annis eaſdem continenter offerunt, nunquam poteſt accedentes confirmare:

2 Alioqui deſiiſſent offerri, propterea quòd cultores, ſemel purificati, nullorum peccatorum ampliùs eſſent ſibi conſcii.

3 At in iſtis *fit* repetita mentio peccatorum quotannis.

4 Non enim poteſt ſanguis taurorum & hircorum auferre peccata.

5 Quapropter ingrediens mundum, dicit, Sacrificium

Sacrificium & oblationem noluiſti, corpus autem adaptâſti mihi.

6 Holocautomata & hoſtiam pro peccato non approbâſti.

7 Tunc dixi, Ecce adſum (in capite libri ſcriptum eſt de me) ut faciam, Deus, voluntatem tuam.

8 Quum ſuperius dixiſſet, Sacrificium & oblationem, & holocautomata, & hoſtiam pro peccato noluiſti, neque approbâſti: (quæ juxta Legem offeruntur)

9 Tunc dixit, Ecce adſum, ut faciam, Deus, voluntatem tuam: Aufert prius, ut poſterius ſtatuat.

10 Qua voluntate ſanctificati ſumus, per oblationem corporis Jeſu Chriſti ſemel *factam*.

11 Omnis igitur Sacerdos adſtat quotidie ſacro miniſterio defungens, & eaſdem ſæpius offerens hoſtias, quæ nunquam poſſint auferre peccata:

12 Hic verò una pro peccatis oblata in perpetuum victima, conſedit ad dextram Dei:

13 Quod reliquum eſt expectans, donec inimici ipſius ſtatuantur ſcabellum pedum ejus.

14 Unicâ enim oblatione conſummavit in perpetuum eos qui ſanctificantur.

15 Teſtificatur autem *hoc* nobis & ipſe Spiritus ſanctus: nam poſteaquam prius dixit,

16 Hoc eſt pactum quod pangam cum eis poſt dies illos, dicit Dominus, Indam leges meas cordibus eorum, & eorum mentibus eas inſcribam:

17 Et peccatorum atq; tranſgreſſionum ipſorum non recordabor amplius.

18 Porro ubi *eſt* horum remiſſio, non *eſt* amplius oblatio pro peccato.

19 Quum igitur, fratres, habeamus libertatem ingrediendi Sacrarium per ſanguinem Jeſu,

20 Eâ viâ quam dedicavit nobis recentem & vivam, per velum, hoc eſt, per carnem ſuam:

21 *Quumque habeamus* ſacerdotem magnum, præfectum Domui Dei:

22 Accedamus cum vero corde, per certioratam fidem, aſperſione purgatis cordibus à conſcientia mala:

23 Et abluto corpore aquâ mundâ, retineamus profeſſionem ſpei non vacillantem: (fidelis enim *eſt* qui promiſit)

24 Et obſervemus alii alios, ut nos acuamus ad charitatem & bona opera:

25 Non deſerentes aggregationem noſtri mutuam, ſicuti mos *eſt* quibuſdam, ſed adhortantes *alii alios*: idque eò magis, quòd videtis illum diem appropinquare.

26 Nam ſi ultro peccaverimus poſt acceptam cognitionem veritatis, non adhuc pro peccatis reliqua eſt hoſtia:

27 Sed horrenda quædam exſpectatio judicii, & ignis fervor, qui devoraturus eſt adverſarios.

28 Qui aſpernatus fuerit Moſis Legem, abſque miſericordia ex duorum aut trium teſtimonio moritur:

29 Quanto (putatis) acerbiore ſupplicio dignus cenſebitur qui Filium Dei conculcarit, & ſanguinem fœderis, per quem fuerat ſanctificatus, profanum duxerit, & Spiritum gratiæ contumeliâ affecerit?

30 Novimus enim eum qui dixit, Mea eſt vindicatio, ego rependam, dicit Dominus. Et rurſum, Dominus judicabit populum ſuum.

31 Horrendum eſt incidere in manus Dei vivi.

32 Revocate verò in memoriam ſuperiores dies quibus poſtquam illuſtrati fuiſtis, ingens certamen afflictionum ſuſtinuiſtis.

33 Partim quidem dum & cum convitiis & cum afflictionibus in theatrum eſtis producti: partim verò dum ſocii facti eſtis eorum qui ſic agitantur.

34 Nam & de vinculis meis mecum doluiſtis, & direptionem eorum quæ vobis ſuppetebant cum gaudio excepiſtis, ut qui ſciretis *vos* habere apud vos potiorem ſubſtantiam in cœlis, & quæ permaneat.

35 Ne igitur abjicite liberam illam profeſſionem veſtram, quæ magnam habet præmii retributionem.

36 Nam tolerantiâ vobis eſt opus, ut voluntati Dei obſequuti reportetis promiſſionem illam.

37 Adhuc enim puſillum quantulumcumque, & qui venturus eſt, veniet, neque tardabit.

38 Juſtus autem ex fide vivet: at ſi *quis ſe* ſubduxerit, non probat eum animus meus.

39 At nos non ii ſumus qui nos ſubducamus ad exitium, ſed qui credamus ad animæ ſalutem.

CAPUT XI.

Fides quid, & ejus energia variis exemplis firmata.

EST autem fides, illud quo ſubſiſtunt quæ ſperantur, & quæ demonſtrat quæ non cernuntur.

2 Ob eam enim teſtimonio fuerunt ornati majores.

3 Per fidem intelligimus compactum fuiſſe mundum verbo Dei, ut quæ cernimus non ſint ex apparentibus facta.

4 Abel per fidem, majoris pretii ſacrificium obtulit Deo quàm Cain: per quam teſtimonio fuit ornatus, quòd eſſet juſtus, teſtimonium perhibente Deo de donis ejus: & mortuus adhuc per hanc loquitur.

5 Per fidem Enochus fuit tranſlatus, ne videret mortem: nec fuit inventus, propterea quòd tranſtulerat eum Deus: priuſquam enim tranſferretur, teſtimonium obtinuerat quòd gratus fuerit Deo.

6 Atqui fieri non poteſt ut abſque fide quiſquam *Deo* ſit gratus; nam qui accedit

ad Deum,hunc credere oportet eſſe *Deum*, & præmia largiri iis qui ipſum requirunt.

7 Per fidem divinitùs admonitus Noë de iis quæ nondum cernebantur, veritus conſtruxit arcam ad ſervandam domum ſuam: per quam *arcam* condemnavit mundum, & ejus quæ ex fide eſt juſtitiæ factus eſt hæres.

8 Per fidem vocatus Abrahamus auſcultavit *Deo*, abeundo in locum quem accepturus erat in hæreditatem, & exivit, neſciens quò eſſet venturus.

9 Per fidem commoratus eſt in terra promiſſa ut aliena, commoratus in tabernaculis cum Iſaac & Jacob cohæredibus ejuſdem promiſsionis.

10 Expectabat enim civitatem illam habentem fundamenta, cujus artifex & conditor eſt Deus.

11 Per fidem & ipſa Sara vim ad concipiendum ſemen accepit, ac præter præſtitutum tempus ætatis peperit, quòd fidelem *eſſe* duxerit eum qui promiſerat.

12 Quapropter & ex uno, eoque jam emortuo, nati ſunt *poſteri*, quanta eſt aſtrorum cœli multitudo, & quaſi arena illa innumerabilis quæ eſt ad oram maris.

13 Secundùm fidem mortui ſunt iſti omnes, non adepti promiſſa,ſed eminus ea conſpicati poſtquam *ipſis* fuiſſent perſuaſa, & *ea* amplexi fuiſſent, ac ſeſe profeſsi peregrinos & advenas eſſe in terra.

14 Nam qui hæc dicunt, palam oſtendunt ſe patriam requirere.

15 Quòd ſi illius memores fuiſſent ex qua exierant, habere poterant tempus ad revertendum:

16 Atqui potiorem expetunt, hoc eſt cœleſtem: quapropter Deum non pudet eorum, *id eſt* cognominari Deus eorum, paraverat enim eis urbem.

17 Abrahamus quum tentaretur, obtulit Iſaacum per fidem: unigenitum, inquam, illum obtulit is qui promiſsiones exceperat;

18 Ad quem dictum fuerat, In Iſaaco vocabitur tibi ſemen:

19 Ratiocinatus Deum potentiâ præditum eſſe etiam ſuſcitandi ex mortuis: unde etiam illum ſimilitudine quadam recepit.

20 Per fidem de futuris benedixit Iſaacus Jacobo & Eſavo.

21 Per fidem Jacobus moriens ſingulis filiis Joſephi benedixit: & adoravit ſuper extremo baculo ſuo.

22 Per fidem Joſephus obiens de egreſſione filiorum Iſraelis meminit: deq; oſſibus ſuis præcepit.

23 Per fidem, Moſes quum natus eſſet, occultatus eſt menſes tres à parentibus ſuis, quòd viderent venuſtum eſſe puerulum: & non metuerant edictum regis.

24 Per fidem Moſes jam grandis renuit vocari filius filiæ Pharaonis:

25 Potiùs eligens ſimul malis vexari cum populo Dei, quam temporariam tenere peccati fruitionem:

26 Majores ducens divitias probrum Chriſti, quàm Ægyptiorum theſauros: intuebatur enim in præmii retributionem.

27 Per fidem dereliquit Ægyptum, non metuens excandeſcentiam regis: nam ut qui videret eum qui eſt inviſibilis, *ita* forti animo fuit.

28 Per fidem peregit paſcha & effuſionem illam ſanguinis: ne qui perimebat primogenita, ipſos tangeret.

29 Per fidem tranſgreſsi ſunt rubrum mare veluti per terram: cujus *maris* facto periculo Ægyptii abſorpti ſunt.

30 Per fidem mœnia Jericho conciderunt, circumdata ad dies ſeptem.

31 Per fidem Rahab meretrix illa non periit unà cum iis qui non obedierunt, quum pacificè excepiſſet hoſpitio exploratores.

32 Et quid prætcrea loquor? deficiet enim me tempus, narrantem de Gedeone, de Baraco, & Samſone, & Jephthe, & Davide, & Samuele, ac prophetis:

33 Qui per fidem debellarunt regna, operam dederunt juſtitiæ, aſſequuti ſunt promiſsiones, obſtruxerunt ora leonum,

34 Extinxerunt vim ignis, effugerunt acies gladii, corroborati ſunt ex infirmitate, effecti ſunt validi in bello, exercitus exterorum in fugam verterunt.

35 Mulieres acceperunt ex reſurrectione mortuos ſuos: alii verò diſtenti ſunt, non acceptata liberatione, ut potiorem reſurrectionem conſequerentur:

36 Alii rurſus ludibria & flagella ſunt experti, inſuper & vincula & carcerem.

37 Lapidati ſunt, diſſecti ſunt, tentati ſunt, gladio cæſi mortui ſunt, oberraverunt cum ovillis & caprinis pellibus, deſtituti, afflicti, malè habiti:

38 Quibus indignus erat mundus, in deſertis errantes, & montibus ac ſpeluncis, & cavernis terræ.

39 Atque omnes hi teſtimonio per fidem ornati, non obtinuerunt promiſſum illud:

40 Quoniam Deus de nobis potius quiddam providerat, ne abſque nobis conſummarentur.

CAPUT XII.

A Sanctorum & Chriſti exemplo inducit ad tolerandas viriliter afflictiones, revocat à peccatis, & ex N. Teſtamenti ſuper Vetus excellentia deterret ab inobedientia.

PRoinde nos quoque, quum tanta nos circumſtet teſtium nubes, abjecto omni pondere, & peccato ad nos circumcingendos proclivi, per tolerantiam propoſitum nobis ſtadium decurramus:

2 Intuentes in fidei ducem ac conſummatorem Jeſum; qui pro ſibi propoſito gaudio ſuſtinuit crucem, ignominia contemta,& ad dextram throni Dei conſedit.

3 Etenim reputate quis ille ſit qui talem

ſuſtinuit à peccatoribus adverſus ſeſe contradictionem, ne veſtris animabus fracti, fatiſcatis.
4 Nondum ad ſanguinem uſque reſtitiſtis, adverſus peccatum decertando.
5 Et obliti eſtis adhortationis quæ vobis tamquam filiis loquitur, Fili mi, ne parvi facito caſtigationem Domini, neque animo frangitor, quum ab eo, argueris.
6 Quem enim diligit Dominus, caſtigat: flagellat autem quemcunque filium agnoſcit.
7 Si caſtigationem ſuſtinetis, Deus ſeſe vobis exhibet ut filiis: quis enim eſt filius quem non caſtiget pater:
8 Quòd ſi eſtis abſque caſtigatione, cujus participes ſunt omnes, nempe ſuppoſititii eſtis, non filii:
9 Deinde patres quidem carnis noſtræ caſtigatores habuimus, & reveriti ſumus: annon multò magis ſubjiciemur Patri ſpirituum, & vivemus?
10 Nam illi ad paucos dies, prout ipſis videbatur, nos caſtigabant: hic autem ad commodum noſtrum, ut participes ſimus ſanctimoniæ ipſius.
11 Omnis autem caſtigatio in præſens quidem non videtur eſſe gaudii, ſed triſtitiæ: at poſtea fructum tranquillum juſtitiæ reddit, iis qui per eam fuerint exercitati.
12 Quapropter manus remiſſas & genua ſoluta surrigite:
13 Et rectas orbitas facite pedibus veſtris, ne quod claudum *eſt* deflectat de via, ſed ut ſanetur potiùs.
14 Pacem ſectamini cum omnibus & ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit Dominum.
15 Proſpicientes ne quis deficiat à gratia Dei: ne qua radix amara ſuppullulans obturbet, & per hanc polluantur multi.
16 Ne quis ſit ſcortator, aut profanus, velut Eſau, qui unico edulio vendidit ſuum jus primogeniti.
17 Scitis enim eum etiam poſtea, quum vellet hæreditario jure benedictionem aſſequi, reprobatum fuiſſe: non enim reperit pœnitentiæ locum, quamvis cum lacrymis *benedictionem* illam exquiſiſſet.
18 Non enim acceſſiſtis ad contrectabilem montem, & ardentem ignem, ac turbinem, & caliginem, & procellam:
19 Tubæq; ſonitum & vocem verborum, quam qui audierant, cum excuſatione petierunt ne ampliùs ſibi fierit ſermo.
20 (Non enim ferebant quod interdicebatur, Si vel beſtia tetigerit montem, lapidabitur, aut ſagittâ configetur.
21 Et Moſes, adeo horrendum erat viſum quod apparebat, dixit, Expaveſactus ſum ac tremebundus)
22 Sed acceſſiſtis ad montem Sion, & civitatem Dei vivi, Hieruſalem cœleſtem, & myriadas Angelorum,
23 Conventum univerſalem & concionem primogenitorum qui conſcripti ſunt in cœlis, & judicem univerſorum Deum, & ſpiritus juſtorum conſummatorum,
24 Et ad novi pacti mediatorem Jeſum, & ſanguinem aſperſionis, potiora loquentem quàm loquatur Abel.
25 Videte ne averſemini eum qui loquitur. Nam ſi illi non effugerunt qui recuſarunt divinitùs loquentem in terra, multò magis nos qui eum qui de cœlis *eſt* averſaremur:
26 Cujus vox tunc concuſſit terram: nunc autem denunciavit, dicens, Adhuc ſemel ego concutiam non ſolùm terram, ſed etiam cœlum.
27 Porra illud, Adhuc ſemel, declarat inſtabilium rerum, ut puta fictitiarum, amotionem, ut maneant quæ ſunt ſtabilia.
28 Quapropter regnum aſſumentes quod concuti non poteſt, teneamus gratiam, per quam ita colamus Deum ut ei grati ſimus, cum verecundia & reverentia.
29 Etenim Deus noſter, conſumens ignis eſt.

CAPUT XIII.

Præcepta pietatis varia continuantur.

FRaternus amor maneto.
2 Hoſpitalitatis ne eſtote immemores: per hanc enim quidam inſcii exceperunt Angelos hoſpitio.
3 Memores eſtote vinctorum, tamquam unà cum illis vincti: eorum qui malis premuntur, ac ſi ipſi quoque corpore *afflicti* eſſetis.
4 Honorabile *eſt* inter quoſvis conjugium & cubile impollutum: ſcortatores autem & adulteros damnabit Deus.
5 Sint mores *veſtri* alieni ab avaritia: *eſtote* contenti præſentibus: dixit enim ipſe, Nequaquam te omittam, neque unquam te deſeram:
6 Adeo ut confidenti animo dicamus, Dominus *eſt* mihi auxiliator: nec metuam quid faciat mihi homo.
7 Memores eſtote ductorum veſtrorum, quis loquuti ſunt vobis ſermonem Dei: quorum imitamini fidem, contemplantes qui fuerit exitus converſationis ipſorum.
8 Jeſus Chriſtus heri & hodie idem *eſt*, & in ſecula.
9 Doctrinis variis & peregrinis ne circumferimini, bonum enim eſt gratiâ conſtabiliri cor, non cibis, unde nullam perceperunt utilitatem qui in ipſis ambularunt.
10 Habemus altare, ex quo non habent jus edendi qui tabernaculo deſerviunt.
11 Quorum enim animalium ſanguis infertur pro peccato in Sacrarium per Pontificem, eorum corpora exuruntur extra caſtra.
12 Quapropter & Jeſus, ut ſanctificaret populum per proprium ſanguinem, paſſus eſt extra portam.
13 Exeamus igitur ad eum extra caſtra, probrum ejus portantes.

14 Non enim habemus hìc ſtabilem ci-
vitatem, ſed futuram illam inquirimus.
15 Per ipſum igitur aſsiduè offeramus
Deo ſacrificium laudis, id eſt, fructum la-
biorum celebrantium nomen ejus.
16 Beneficentiæ verò & communicati-
onis ne obliviſcimini; talibus enim victi-
mis delectatur Deus.
17 Obedite ductoribus veſtris, & obſe-
cundate: excubant enim ipſi pro animabus
veſtris tamquam rationem reddituri: ut
cum gaudio hoc faciant, & non ſuſpiran-
tes: id enim eſt vobis inutile.
18 Orate pro nobis: confidimus enim
nos bonam conſcientiam habere, ut qui in
omnibus cupiamus bene verſari.
19 Amplius autem precor vos ut id fa-
ciatis, ut eo citius reſtituar vobis.
20 Deus verò pacis, qui magnum illum
ovium, per ſanguinem pacti æterni, paſto-
rem, Dominum noſtrum Jeſum, ex mor-
tuis reduxit,
21 Compingat vos ad omne opus bonum,
ad præſtandam ipſius voluntatem, effici-
ens in vobis quod gratum ſit in conſpectu
ſuo, per Jeſum Chriſtum: cui *ſit* gloria in
ſecula ſeculorum. Amen.
22 Precor autem vos, fratres, ſufferte
ſermonem exhortationis hujus: nam pau-
cis *de hoc* ſcripſi vobis.
23 Scitote fratrem *noſtrum* Timotheum
ſolutum eſſe, cum quo (ſi mox venerit)
videbo vos.
24 Salutate omnes ductores veſtros, &
omnes ſanctos. Salutant vos Itali.
25 Gratia *ſit* cum omnibus vobis. A-
men.
Ad Hebræos ſcripta eſt ex Italia, per
Timotheum.

Jacobi Apoſtoli Epiſtola CATHOLICA.

CAPUT I.

De exploratione & oratione fidei: de tentationis origine: de inſititio Verbo & vero ejus auditore.

JAcobus Dei ac Domini Jeſu Chriſti
ſervus, duodecim tribubus diſperſis,
ſalutem.
2 Summo gaudio ducite, fratres mei,
quoties in tentationes varias inci-
deritis:
3 *Illud* ſcientes, explorationem fidei
veſtræ efficere tolerantiam.
4 Cæterùm tolerantia opus integrum ha-
beto, ut ſitis integri & toti, in nullo de-
ficientes.
5 Quòd ſi cui veſtrûm deeſt ſapientia,
petito à Deo qui dat *eam* omnibus benig-
nè, nec exprobrat: & dabitur ei.
6 Sed poſtulet cum fide, nihil ambigens;
nam qui ambigit, ſimilis eſt fluctui maris
qui ventis agitatur, & jactatur.
7 Non enim exiſtimet homo ille ſe
quidquam accepturum à Domino:
8 Ut *qui ſit* vir animo duplici, & inquie-
tus in omnibus viis ſuis.
9 Porro, frater qui eſt humilis conditi-
onis, glorietur in ſublimitate ſua.
10 Qui verò dives eſt, in ſummiſsione
ſui: quoniam veluti flos herbæ præteribit.
11 Nam *ut* exortus eſt ſol cum æſtu, are-
fecit herbam, & flos illius decidit, & ſpe-
ctabilis decor ipſius periit: ita & dives in
ſuis greſsibus marceſcet.
12 Beatus *eſt* vir qui ſuſtinet tentatio-
nem: quoniam probus compertus, accipiet
coronam vitæ, quam promiſit Dominus
iis à quibus ipſe diligitur.
13 Nemo quum tentatur, dicat, A Deo
tentor: nam Deus tentari malis non po-
teſt, nec quemquam tentat.
14 Sed unuſquiſque tentatur, dum à pro-
pria cupiditate abſtrahitur & ineſcatur.
15 Deinde cupiditas, poſteaquam con-
cepit, parit peccatum: peccatum verò per-
actum gignit mortem.
16 Ne errate, fratres mei dilecti.
17 Omnis donatio bona, & omne inte-
grum donum eſt ſupernè, deſcendens
à Patre luminum, apud quem non ineſt
tranſmutatio, aut converſionis obumbra-
tio.
18 *Is* quia voluit, progenuit nos ſer-
mone veritatis, ut eſſemus primitiæ quæ-
dam eorum quæ creavit.
19 Itaque, fratres mei dilecti, ſit om-
nis homo celer ad audiendum, tardus ad
loquendum, tardus ad iram.
20 Nam ira viri juſtitiam Dei non ex-
ſequitur.
21 Quapropter abjectis omnibus ſordi-
bus & excremento malitiæ cum lenitate
excipite inſititium illum ſermonem,
qui poteſt ſervare animas veſtras.
22 Effectores verò eſtote ſermonis: nec
auditores ſolùm, falsò ratiocinando fallen-
tes voſmetipſos.
23 Nam ſi quis eſt auditor ſermonis, &
non effector, is ſimilis eſt viro conſideran-
ti faciem ſuam nativam in ſpeculo:
24 Nam ſimulatq; conſideravit ſeipſum,
abiit, & ſtatim oblitus eſt qualis eſſet.
25 At is qui introſpexerit in perfectam
illam Legem libertatis, & permanſerit *in
ea*, quia non fuerit auditor oblivioſus,
ſed actor operis, is, *inquam*, beatior erit
in opere ſuo.
26 Si quis videtur religioſus eſſe inter
vos, non frænans linguam ſuam, ſed ſuum
ipſius cor ſeducens, hujus vanus eſt cultus
religioſus.
27 Religioſus autem cultus, mundus &
incontaminatus apud Deum & Patrem, hic
eſt, inviſere orphanos & viduas in af-
flictione ipſorum, & immaculatum ſeſe
conſervare à mundo.

CAPUT

CAPUT II.

Proſopolepſia damnatur. Lex regia commendatur. Fides hiſtorica rejicitur, & operoſa commendatur.

FRatres mei, ne cum acceptione perſonarum habete fidem Domini noſtri Jeſu Chriſti glorioſi.

2 Nam ſiquis in cœtum veſtrum ingrediatur, aureum geſtans annulum, veſte ſplendidâ, ingrediatur autem & pauper cum ſordida veſte:

3 Et reſpexeritis ad eum qui veſtem gerit ſplendidam, & dixeritis ei, Tu ſede hìc pulchrè: pauperi verò dicatis, Tu ſta illic, aut ſede hìc ſubter ſcabellum meum:

4 Nonne diſcrimen feceritis apud vos, & facti fueritis judices malè diſceptantes?

5 Audite fratres mei dilecti, Nonne Deus elegit pauperes mundi hujus *ut fierent* divites fide, & hæredes regni quod promiſit iis qui ipſum diligent?

6 At vos contumeliâ affeciſtis pauperem. Nonne divites per tyrannidem opprimunt vos, & trahunt vos ad tribunalia?

7 Nonne blaſphemant præclarum illud nomen à quo eſtis cognominati?

8 Quòd ſi legem regiam præſtatis ſecundùm Scripturam, Diliges proximum tuum ut teipſum, bene facitis:

9 Sin verò perſonam reſpicitis, peccatum committitis, & redarguimini à Lege veluti tranſgreſſores.

10 Quiſquis enim totam Legem ſervaverit, impegerit autem in uno, damnas factus eſt omnium.

11 Nam qui dixit, Ne mœcheris, dixit etiam, Ne occidas. Quòd ſi non fueris mœchatus, occideris autem, factus es tranſgreſſor Legis.

12 Ita loquimini & ita facite, ut per legem libertatis judicandi.

13 Nam damnatio abſque miſericordia *erit* ei qui non præſtiterit miſericordiam: & gloriatur miſericordia adverſus damnationem.

14 Quæ utilitas, fratres mei, ſi fidem dicat aliquis habere ſe, opera verò non habeat? num poteſt fides illa cum ſervare?

15 Quòd ſi frater aut ſoror nudi fuerint, & deſtituti quotidiano victu:

16 Dicat autem eis aliquis veſtrûm, Abite cum pace, caleſcite & ſaturamini: non tamen dederitis eis quæ ſunt apta corpori, quæ *erit* utilitas?

17 Ita quoque fides, ſi opera non habeat, mortua eſt per ſe.

18 Quinimo dicit aliquis, Tu fidem habes, & ego opera habeo, oſtende mihi fidem tuam abſque operibus tuis, & ego oſtendam tibi ex operibus meis fidem meam.

19 Tu credis Deum unum eſſe: bene facis: dæmonia quoque *iſtud* credunt, & horreſcunt.

20 Vis verò nôſſe, homo vane, fidem *quæ eſt* abſque operibus mortuam eſſe?

21 Abrahamus pater ille noſter nonne ex operibus juſtificatus eſt, quum obtuliſſet Iſaacum filium ſuum ſuper altare?

22 Vides fidem adminiſtram fuiſſe operum ipſius, & ex operibus fidem ad finem perductam fuiſſe?

23 Itaque impleta eſt Scriptura quæ dicit, Credidit autem Abrahamus Deo, & imputatum eſt ei ad juſtitiam, & amicus Dei vocatus eſt.

24 Videtis igitur ex operibus juſtificari hominem, & non ex fide tantùm?

25 Similiter autem etiam Rahab illa meretrix an non ex operibus juſtificata eſt, quum accepiſſet nuncios illos, & aliâ viâ emiſiſſet?

26 Nam ſicut corpus abſque ſpiritu mortuum eſt, ita & fides illa *quæ eſt* abſque operibus mortua eſt.

CAPUT III.

Commoda & incommoda linguæ, illiuſque uſus & abuſus. Item ſapientia terrena & cœleſtis.

NE eſtote multi doctores, fratres mei, ſcientes fore ut gravius judicium auferamus.

2 In multis enim impingimus omnes. Si quis in ſermone non impingit, hic perfectus eſt vir, ut qui poſsit frœno moderari totum etiam corpus.

3 Ecce, equis fræna in ora immittimus, ut obediant nobis, & totum corpus eorum circumagimus:

4 Ecce, naves quoque, quum tantæ ſint, & à ventis ſævis agitentur, circumaguntur à minimo gubernaculo quocumque impulſus gubernatoris voluerit:

5 Ita & lingua puſillum membrum eſt, & ſeſe effert magnificè. Ecce, exiguus ignis quantam materiam incendit!

6 Et lingua flamma *eſt*, & mundus iniquitatis: ita, *inquam*, lingua conſtituta eſt inter membra noſtra, maculans totum corpus, inflammans rotam genituræ noſtræ, & inflammata à gehenna.

7 Omnis enim natura, & ferarum, & volucrum, ſerpentiumque & marinorum, domatur & domita eſt à natura humana:

8 Linguam autem nullus hominum domare poteſt: malum *eſt* quod coërcere non poſsis: plena *eſt* veneno mortifero.

9 Per ipſam benedicimus Deo & Patri, & per ipſam execramur homines ad ſimilitudinem Dei factos.

10 Ex eodem ore procedit benedictio & maledictio. Non oportet fratres mei, hæc ita fieri.

11 Num fons ex eodem foramine fundit dulcem & amaram *aquam*?

12 Num poteſt, fratres mei, ficus oleas edere, aut vitis ficus? ita neque ſal-

ſa dulcem aquam *poteſt* edere.
13 Quis ſapiens & ſcientiâ præditus
eſt inter vos? demonſtret ex bona con-
verſatione opera ſua, cum lenitate ſapi-
ente.
14 Quòd ſi invidiam amaram habetis,&
irritationem in corde veſtro,ne gloriami-
ni,& ne mendaces eſtote adverſus verita-
tem.
15 Non eſt *enim* iſta ſapientia ſupernè
deſcendens,ſed terrena, animalis, dæmo-
niaca.
16 Ubi enim invidia eſt & rixa, ibi in-
quieta vita & omne opus pravum.
17 Quæ autem ſupernè *eſt* ſapientia,
primùm quidem caſta eſt, deinde pacifica,
æqua, obſequens, plena miſericordiæ &
fructuum bonorum, abſque diſceptatione,
& minimè ſimulata.
18 Fructus autem juſtitiæ ſeritur cum
pace iis qui dant operam paci.

CAPUT IV.

Origo litium & pugnarum unde. Exhortatio ad animi ſubmiſſionem, & purificationem, & ſui ipſius cognitionem.

UNde bella & pugnæ inter vos? nonne
hinc, *nimirum* ex voluptatibus ve-
ſtris,quæ militant in membris veſtris?
2 Concupiſcitis,& non habetis: invide-
tis & affectatis, nec poteſtis nanciſci: pu-
gnatis & bellatis,nec obtinetis, propterea
quòd non petitis.
3 Petitis, & non accipitis,eò quòd ma-
lè petatis, ut in voluptates veſtras inſu-
matis.
4 Adulteri & adulteræ, neſcitis amici-
tiam mundi, inimicitiam eſſe adverſus
Deum? Quicumque ergo voluerit ami-
cus eſſe mundi, inimicus Dei conſtitui-
tur.
5 An putatis Scripturam inaniter dice-
re, Ad invidiam fertur ſpiritus qui ſedem
poſuit in nobis?
6 Sed majorem offert gratiam quia di-
cit, Deus ſuperbis obſiſtit, ſubmiſsis au-
tem dat gratiam.
7 Subjicite igitur vos Deo, obſiſtite
diabolo,& fugiet à vobis.
8 Appropinquate Deo, & appropinqua-
bit vobis: purificate manus, *vos* peccato-
res: & expiate corda, duplices animo.
9 Senſu ærumnæ tangimini, & lugete,
& flete: riſus veſter in luctum converta-
tur, & gaudium in mœrorem.
10 Submittite vos in conſpectu Domi-
ni, & extollet vos.
11 Ne alii aliis obloquimini, fratres:
qui obloquitur fratri, quique damnat fra-
trem ſuum, obloquitur Legi, & damnat
Legem: quòd ſi damnas Legem, non es
obſervator Legis,ſed judex.
12 Unus eſt Legiſlator qui poteſt ſer-
vare & perdere: tu quis es qui damnas
alium?
13 Age nunc qui dicitis, Hodie vel cras
proficiſcemur in illam urbem, & agemus
ibi annum unum,& mercabimur,& lucra-
bimur.
14 Qui ignoratis quid *futurum ſit* po-
ſtero die: quæ eſt enim vita veſtra? va-
por enim eſt ad exiguum *tempus* appa-
rens, & deinde diſparens.
15 Pro eo quòd dicere debuiſtis, Si
Dominus voluerit, & vivamus, faciemus
hoc aut illud.
16 Nunc autem gloriamini de jactan-
tiis veſtris. Omnis ejuſmodi gloriatio
mala eſt.
17 Igitur qui noverit rectè facere, nec
facit, is peccato tenetur.

CAPUT V.

Terret divites. Hortatur ad patientiam, ſermonis ſimplicitatem, orationis vehementiam, & peccatorum confeſſionem.

AGe nunc divites, flete, ejulantes ſu-
per ærumnis veſtris ſuperventuris.
2 Divitiæ veſtræ putrefactæ ſunt, ve-
ſtimenta veſtra ſunt à tineis vorata:
3 Aurum & argentum veſtrum ærugine
vitiatum eſt, & ærugo eorum teſtabitur
adverſum vos; & exedet carnes veſtras ve-
lut ignis: theſaurum recondidiſtis in ulti-
mos dies.
4 Ecce, merces operariorum qui meſ-
ſuerunt regiones veſtras,per vos interver-
ſa, clamat: & vociferationes eorum qui
meſſuerunt, in aures Domini Sabaoth in-
troierunt.
5 In luxu vixiſtis ſuper terram,& laſci-
viſtis: enutriſtis corda veſtra ut in die
epuli.
6 Condemnâſtis,occidiſtis juſtum: non
obſiſtit vobis.
7 Patiente igitur animo eſtote,fratres,
uſque ad Domini adventum. Ecce, agri-
cola exſpectat pretioſum fructum terræ,
patienter animo eum exſpectans, dum ac-
cipiat pluviam matutinam & ſerotinam.
8 Patiente animo eſtote & vos, & ſta-
bilite corda veſtra, quoniam adventus
Domini appropinquat.
9 Ne ſuſpirate alius adverſus alium,
fratres: ut ne condemnemini: ecce,judex
ante fores adſtat.
10 Sumite, fratres mei, pro exemplari
vexationis ac patientis animi, Prophetas
qui loquuti ſunt in nomine Domini.
11 Ecce, beatos prædicamus eos qui
[illegible]ve ſe ſuſtinent, tolerantiam Job audi-
iſtis, & finem Domini vidiſtis: nam ab-
undat intimâ miſericordiâ Dominus, &
eſt miſerator.
12 Ante omnia verò, fratres mei,ne ju-
rate, neque per cœlum, neque per terram,
neque aliud ullum jusjurandum: ſit au-
tem veſtrum, Eſt,eſt: &, Non,non: ne in
condemnationem incidatis.
13 Æger eſt animo aliquis inter vos?
oret: bono animo eſt aliquis? pſallat.
14 Infirmatur aliquis inter vos? accer-
ſat presbyteros Eccleſiæ, & orent pro eo,
ungentes eum oleo in nomine Domini.

15 Et oratio fidei ſervabit laborantem, erigetque eum Dominus: quòd ſi peccata commiſerit, remittetur ei.
16 Confitemini alii aliis offenſas, & precamini alii pro aliis, ut ſanemini: multum *enim* valet deprecatio juſti efficax.
17 Elias homo erat iiſdem quibus nos affectionibus obnoxius, & ardentiſſimè oravit ne plueret: & non pluit ſuper terram annos tres & ſex menſes:
18 Et rurſum oravit, & cœlum dedit pluviam, & terra produxit fructum ſuum.
19 Fratres, ſi quis inter vos aberrarit à veritate, & converterit eum quiſpiam,
20 Sciat eum qui averterit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſervaturum animam à morte, & operturum multitudinem peccatorum.

PETRI APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA PRIMA.

CAPUT I.

Gratias agit Deo de vocatione ad fidem, cujus probam, objectum, & mercedem indicat, de qua Prophetæ vaticinati ſunt. Exhortatur ut renunciantes mundo, & priori vitæ ſe Deo conforment.

PEtrus Apoſtolus Jeſu Chriſti, advenis diſperſionis per Pontum, Galatiam, Cappadociam, Aſiam, & Bithyniam:
2 Electis ex præcognitione Dei Patris ad ſanctificationem ſpiritûs, per obedientiam & aſperſionem ſanguinis Jeſu Chriſti: gratia vobis & pax multiplicetur.
3 Benedictus *eſto* Deus & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui ex multa ſua miſericordia regenuit nos in ſpem vivam per reſurrectionem Jeſu Chriſti ex mortuis,
4 *Id eſt*, ad hæreditatem quæ nec corrumpi poteſt, nec contaminari, nec marceſcere, vobis in cœlis ſervatam,
5 Qui virtutis Dei præſidio cuſtodimini per fidem, ad ſalutem paratam revelari præſtituto tempore ultimo.
6 Qua in re exſultatis, ad exiguum *tempus* nunc (ſi oportet) in variis tentationibus triſtitiâ affecti:
7 Ut exploratio fidei veſtræ multò pretioſior *exploratione* auri, quod perit, & tamen per ignem exploratur, inveniatur *vobis eſſe* laudi, & honori, & gloriæ, quum revelabitur Jeſus Chriſtus.
8 Quem quum non videritis, diligitis: in quem nunc *eum* non videntes, tamen credentes, exſultatis gaudio ineffabili & glorioſo:
9 Reportantes mercedem fidei veſtræ, ſalutem animarum.
10 De qua ſalute exquiſierunt, & *quam* ſcrutati ſunt Prophetæ, qui de *ventura* in vos gratia prophetarunt.
11 Scrutantes in quem aut qualem temporis articulum prænuncius ille qui in ipſis *erat* Spiritus Chriſti, declararet *eventuras* Chriſto perpeſſiones, & gloriam illas conſequuturam.
12 Quibus revelatum eſt, eos non ſibi, ſed nobis ea adminiſtrare quæ nunc annunciata ſunt vobis per eos qui vobis evangelizarunt per emiſſum è cœlo Spiritū ſanctum, in quæ cupiunt Angeli introſpicere.
13 Quapropter ſuccincti lumbis mentis veſtræ, ſobrii, ad finem uſque ſperate in eam quæ vobis defertur gratiam, quum revelabitur Jeſus Chriſtus.
14 Ut filii obedientes, qui vos non configuretis priſtinis quæ in ignorantia veſtra *viguerunt* cupiditatibus:
15 Sed ſicut is qui vos vocavit ſanctus eſt, ipſi quoque ſancti in omni converſatione reddamini.
16 Propterea quòd ſcriptum eſt, Sancti eſtote: nam ego ſanctus ſum.
17 Et, ſi Patrem cognominatis eum qui citra perſonarum reſpectum judicat ex cujuſque opere, cum timore verſamini commorationis veſtræ tempore.
18 Ut qui ſciatis vos non corruptibilibus *rebus*, argento vel auro, fuiſſe redemptos ex vana illa veſtra converſatione, à patribus tradita:
19 Sed pretioſo ſanguine, utpote agni inculpati & incontaminati, *nempe* Chriſti:
20 Præcogniti quidem ante jacta mundi fundamenta, manifeſti autem facti ultimis temporibus propter vos,
21 Per eum credentes in Deum, qui ſuſcitavit eum ex mortuis, & gloriam ei dedit, ut fides ac ſpes veſtra in Deo eſſet.
22 Qui *igitur* animas veſtras purificâſtis, auſcultando veritati per Spiritum, ad amorem fraternum minimè ſimulatum, ex mundo corde alii alios diligite intenſè:
23 Regeniti non ex ſemine corruptibili, ſed incorruptibili, *id eſt*, per ſermonem Dei vivi, & manentis in æternum.
24 Nam omnis caro *eſt* ut gramen, & omnis gloria hominis ut flos graminis: exaruit gramen, & flos ejus decidit:
25 Sed verbum Domini manet in æternum: hoc autem eſt verbum illud quod evangelizatum eſt vobis.

CAPUT II.

Exhortatur ad ſuccreſcentiam in Chriſto, & ſuperædificandum lapidi angulari: item ut à concupiſcentiis mundi abſtineatur, ſuperioribus obtemperetur, & afflictiones ad imitationem Chriſti ferantur.

PRoinde depoſitâ omni malitiâ & omni dolo, & ſimulationibus, & invidentiis, & omnibus obtrectationibus,

2 Ut modò geniti infantes, lac illud
ſermonis ſincerum expetite, ut per illud
augeſcatis.
3 Siquidem guſtaſtis quòd bonus ſit
Dominus:
4 Ad quem accedentes, qui eſt lapis vi-
vus ab hominibus quidem reprobatus, a-
pud Deum verò electus *ac* pretioſus.
5 Ipſi quoque, veluti vivi lapides, ædi-
ficati, fiatis domus ſpiritualis: ſacerdo-
tium ſanctum, ad offerendum ſpirituales
hoſtias, acceptas Deo per Jeſum Chri-
ſtum.
6 Quapropter etiam continetur in Scri-
ptura, Ecce ſtatuo in Sion lapidem in imo
angulo, electum, pretioſum: in quem qui
credit, nequaquam pudefiet.
7 Vobis igitur eſt honori qui creditis:
non aſſentientibus autem *ſermoni*, lapis
quem reprobaverunt ædificantes, hic fa-
ctus eſt caput anguli, & lapis ad quem im-
pingitur, & petra offendiculi.
8 *Nempe* iis qui impingunt ad ſermo-
nem, non aſſentientes, ad quod etiam con-
ſtituti fuerant.
9 Vos autem genus electum, regale ſa-
cerdotium, gens ſancta, populus quem *ſibi*
Deus ut proprium vendicat: ut virtutes
prædicetis illius qui vos vocavit è tene-
bris in admirabilem ſuam lucem.
10 Qui quondam *eratis* non populus,
nunc *eſtis* populus Dei: qui non conſe-
quuti miſericordiam, nunc eſtis miſericor-
diam conſequuti.
11 Dilecti, precor ut tamquam inquilini
& advenæ abſtineatis à carnis cupiditati-
bus, quæ militant adverſus animam, con-
verſationem veſtram habentes honeſtam
inter Gentes:
12 Ut pro eo quod obloquuntur vobis ut
facinoroſis, ex bonis operibus *quæ* ſpecta-
rint, glorificent Deum die viſitationis.
13 Proinde ſubjecti eſtote cuivis huma-
næ ordinationi propter Dominum: ſive
regi, ut ſupereminenti:
14 Sive præſidibus, ut qui per eum mit-
tantur: tum ad ultionem facinoroſorum,
tum ad laudem bene agentium.
15 Quoniam ita eſt voluntas Dei, ut be-
ne agendo os obſtruatis deſipientium ho-
minum ignorantiæ.
16 Ut liberi, ac non veluti malitiæ ve-
lamen habentes libertatem, ſed ut ſervi
Dei.
17 Omnes honorate. Fraternitatem dili-
gite. Deum timete. Regem honorate.
18 Servi, ſubditi eſtote cum omni ti-
more dominis, non ſolùm bonis & æquis,
ſed etiam pravis.
19 Hoc enim cedit gratiæ, ſi quis pro-
pter conſcientiam Dei, ſuffert moleſtias
injuſtè afflictus.
20 Quæ enim eſt gloria ſi peccantes &
colaphis cæſi ſubſiſtatis? ſed ſi bene agen-
tes, & tamen afflicti ſubſiſtatis, hoc cedit
vobis gratiæ apud Deum:
21 Nam ad hoc etiam vocati eſtis, quo-
niam & Chriſtus paſſus eſt pro nobis, re-
linquens nobis exemplar, ut ſubſequeremi-
ni veſtigia ipſius.
22 Qui non peccavit, nec inventus fuit
dolus in ore ipſius.
23 Qui conviciis affectus, non viciſſim
conviciabatur: quum malis afficeretur, non
minabatur: ſed committebat *cauſam ſuam*
ei qui juſtè judicat.
24 Qui peccata noſtra ipſemet ſurſum
tulit in corpore ſuo ſuper lignum illud,
ut peccatis mortui, juſtitiæ viveremus:
cujus vibicibus ſanati eſtis.
25 Nam eratis velut oves errantes: ſed
nunc convertiſtis vos ad paſtorem & cu-
ratorem animarum veſtrarum.

CAPUT III.

Inſtructio ad mulieres, & in genere ad omnes de colenda charitate, de patienter toleranda in carne afflictione, ut ſpiritus ſalvetur.

SImiliter uxores ſeſe ſubjiciant ſuis vi-
ris: ut etiam ſi qui non aſſentiuntur
Sermoni, per uxorum converſationem
abſque Sermone lucrifiant,
2 Ubi ſpectarint cum timore *conjunctam*
caſtam converſationem veſtram.
3 Quarum ornatus non ſit externus ille
in nodis capillorum, & circumpoſito auro,
vel palliorum amictu:
4 Sed occultus ille cordis homo, *ſitus*
in incorruptione lenis ac quieti ſpiritûs,
qui eſt in conſpectu Dei pretioſus.
5 Ita enim olim & ſanctæ illæ mulieres
quæ ſperabant in Deum, ornabant ſeſe,
ſubjectæ ſuis viris:
6 Sicut Sara obedivit Abrahamo, domi-
num eum vocans: cujus factæ eſtis filiæ,
dum bene agitis, & nequaquam ullâ terre-
mini conſternatione.
7 Viri ſimiliter, ſimul habitent, ſecun-
dùm *Dei* notitiam, vaſi muliebri ut infir-
miori tribuentes honorem, utpote quum
unà etiam hæredes *ſitis* gratiæ vitæ, ne
interrumpantur preces veſtræ.
8 Denique omnes *eſtote* concordes, mu-
tuo moleſtiarum ſenſu affecti, fraternâ
præditi charitate, ad intimam miſericor-
diam proni, comes:
9 Non reddentes malum pro malo, aut
convicium pro convicio, ſed contra, bene-
dicentes: ut qui ſciatis vos ad hoc voca-
tos eſſe, ut benedictionem hæreditario
jure obtineatis.
10 Qui enim vult vitam diligere, & vi-
dere dies bonos, deſiſtere faciat linguam
ſuam à malo, & labia ſua, ne loquantur
dolum:
11 Declinet à malo, & faciat quod bo-
num eſt: quærat pacem, & perſequatur
eam.
12 Nam oculi Domini *ſunt intenti* in
juſtos, & aures ejus ad deprecationem eo-
rum: vultus verò Domini adverſum eos
qui faciunt mala.

13 Et quis eſt qui malè accipiat vos, ſi bonarum rerum æmulatores fueritis?

14 Sed & ſi *quid* perpetiamini propter juſtitiam, beati *tamen eſtis:* cæterùm metu eorum ne metuite, neque turbemini:

15 Sed Dominum Deum ſanctificate in cordibus veſtris. *Eſtote* autem ſemper parati ad reſpondendum cuilibet petenti rationem ejus ſpei quæ in vobis eſt: cum manſuetudine & timore, conſcientiam bonam habentes:

16 Ut pro eo quod obloquuntur vobis tamquam facinoroſis, pudefiant qui infeſti ſunt veſtræ bonæ in Chriſto converſationi.

17 Melius enim *eſt* ut bene agentes, ſi ita velit Dei voluntas, malis afficiamini, quàm malè agentes:

18 Nam & Chriſtus ſemel pro peccatis paſſus fuit, juſtus pro injuſtis: ut nos ad Deum adduceret, morte quidem affectus carne, vivificatus autem Spiritu.

19 Per quem etiam ſpiritibus qui *ſunt* in carcere profectus prædicavit,

20 Qui olim non obedierunt, quum ſemel exſpectabat ille Dei patiens animus in diebus Noë quum conſtrueretur Arca, in qua paucæ (id eſt, octo) animæ ſervatæ ſunt in aqua.

21 Cui rei nunc reſpondens exemplar Baptiſmi nos quoque ſervat (non quo carnis ſordes abjiciuntur, ſed ſtipulatio bonæ conſcientiæ apud Deum) per reſurrectionem Jeſu Chriſti,

22 Qui eſt ad dexteram Dei profectus in cœlum, ſubjectis ipſi Angelis & poteſtatibus ac virtutibus.

CAPUT IV.

Cum Chriſto mortuos hortatur, ut præterita devitent peccata, & in novitate vitæ ambulantes, gaudeant ſe conſortes afflictionum Chriſti factos, tamquam qui gloriæ ipſius conſortes etiam fient.

QUum igitur Chriſtus paſſus ſit pro nobis carne, vos quoque eâdem cogitatione armamini, *nempe*, quòd qui paſſus eſt in carne, deſtitit à peccato,

2 Ut non amplius cupiditatibus hominum, ſed voluntati Dei, quòd in carne reliquum eſt temporis vivat.

3 Sufficit enim vobis præterito vitæ tempore, quæ libent Gentibus perpetrâſſe incedendo in laſciviis, cupiditatibus, vinolentiis, comeſſationibus, compotationibus, & nefariis ſimulacrorum cultibus.

4 Quamobrem *illi*, non concurrentibus vobis ad eandem luxus profuſionem, peregrinari ſibi videntur, blaſphemantes:

5 Qui reddituri ſunt rationem ei qui paratus eſt ad judicandum vivos & mortuos.

6 Nam idcirco mortuis quoq; evangelizatum fuit, ut damnarentur quidem ſecundùm homines, *id eſt*, carne, viverent autem ſecundùm Deum, *id eſt*, Spiritu.

7 Omnium autem finis imminet. Eſtote igitur temperantes & ſobrii ad preces.

8 Ante omnia verò charitatem alii in alios intenſam habentes: nam charitas operiet multitudinem peccatorum.

9 Hoſpitales *eſtote* alii erga alios, abſq; murmurationibus.

10 Ut quiſque accepit donum, *ita* alius in alium illud ſubminiſtrantes, ut boni diſpenſatores variæ Dei gratiæ.

11 Si quis loquitur, *loquatur* ut eloquia Dei: ſi quis miniſtrat, *miniſtret* tamquam ex viribus quas ſuppeditat Deus: ut in omnibus glorificetur Deus per Jeſum Chriſtum, cui eſt gloria & robur in ſecula ſeculorum. Amen.

12 Dilecti, ne, tamquam peregrini exploratione illâ per ignem quæ fit in vobis ad veſtri experimentum, percellemini, ut ſi peregrinum aliquid vobis accideret.

13 Imò in eo quòd conſortes eſtis afflictionum Chriſti, gaudete: ut & quum revelabitur gloria ipſius, gaudeatis exſultantes.

14 Si conviciis afficimini in nomine Chriſti, beati *eſtis*: quoniam & ille gloriæ, & ille Dei Spiritus ſuper vos requieſcit: *qui* quod ad illos quidem attinet, blaſphematur; quod ad vos autem glorificatur.

15 Ne enim quiſquam veſtrûm malo afficiatur ut homicida, aut fur, aut maleficus, aut alienarum rerum inſpector:

16 Sed ſi ut Chriſtianus, ne pudefiat, imò glorificet Deum hoc reſpectu.

17 Nam tempus *eſt* ut incipiat judicium à domo Dei: quòd ſi primùm *incipit* à nobis, quis erit finis eorum qui non aſſentiuntur Evangelio Dei?

18 Et, ſi juſtus vix ſervatur, impius & peccator ubi comparebit?

19 Itaque qui malis afficiuntur ex voluntate Dei, tamquam fideli conditori commendent animas ſuas bene agendo.

CAPUT V.

Officia paſtorum & auditorum in Eccleſia.

PResbyteros qui inter vos ſunt, precor ego unà presbyter, ac teſtis afflictionum Chriſti, atque idem gloriæ conſors, quæ futurum eſt ut reveletur:

2 Paſcite Dei gregem qui penes vos eſt, illius inſpectioni vacantes non coactè ſed libenter: non turpiter affectantes lucrum, ſed prompto animo.

3 Neque ut dominantes cleris, ſed ut qui ſitis exemplaria gregis:

4 Et quum manifeſtus factus fuerit ille Paſtorum princeps, reportabitis amarantinam illam gloriæ coronam.

5 Similiter juniores ſubjecti eſtote ſenioribus, & omnes viciſſim ſubjicimini. Submiſſione animi eſtote intus ornati: nam Deus ſuperbis obſiſtit, ſubmiſſis autem dat gratiam.

6 Submittite vos igitur robuſtæ manui Dei; ut vos opportuno tempore extollat:

7 Omni ſolicitudine veſtrâ in eum con-
jecta : nam illi cura eſt de vobis.
8 Sobrii eſtote, vigilate : nam adverſa-
rius ille veſter Diabolus, ut Leo rugiens,
obambulat, quærens quem abſorbeat.
9 Cui obſiſtite firmi per fidem, ut qui
noveritis eaſdem afflictiones, à veſtra quæ
in mundo eſt fraternitate peragi.
10 Cæterùm Deus omnis gratiæ *auctor*,
qui vocavit vos ad æternam ſuam glori-
am in Chriſto Jeſu, pauliſper afflictos, is,
inquam, perficiat vos, ſtabiliat, roboret,
fundet.
11 Ipſi gloria & robur in ſecula ſecu-
lorum. Amen.
12 Per Sylvanum vobis fidum fratrem
paucis, ut puto, ſcripſi, adhortans *vos*, &
teſtificans hanc eſſe veram gratiam Dei in
qua ſtatis.
13 Salutat vos ea quæ eſt in Babylone
vobiſcum electa *Eccleſia*, & Marcus filius
meus.
14 Salutate alii alios charitatis oſculo.
Pax vobis omnibus qui eſtis in Chriſto
Jeſu. Amen.

PETRI APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA POSTERIOR.

CAPUT I.

Propoſita ſpei excellentia ad introitum in regnum Dei hortatur; & brevi moriturus, doctrinam Chriſti ex voce Patris & Prophetarum ſcriptis confirmat.

SImeon Petrus ſervus & Apoſtolus
Jeſu Chriſti, æquè pretioſam fidem
nobiſcum ſortitis per juſtitiam Dei
noſtri & Servatoris Jeſu Chriſti.
2 Gratia vobis & pax multiplicetur in
agnitione Dei, & Jeſu Domini noſtri.
3 Prout divina vis ipſius omnia nobis
donavit quæ ad vitam & pietatem *perti-
nent*, per agnitionem illius qui vocavit
nos ad gloriam ac virtutem.
4 Ex eo quòd maxima illa nobis ac
pretioſa promiſſa donavit, ut per hæc ef-
ficeremini divinæ conſortes naturæ, elapſi
ex corruptione quæ eſt in mundo per cu-
piditatem.
5 Ad hoc ipſum verò *vos*, omni præte-
rea collato ſtudio, adjicite fidei veſtræ
virtutem, virtuti verò notitiam:
6 Scientiæ verò continentiam, conti-
nentiæ verò tolerantiam, tolerantiæ pie-
tatem:
7 Pietati verò fraternum amorem, fra-
terno verò amori charitatem.
8 Hæc enim ſi vobis adſint, & abun-
dent, non inertes vos nec infructuoſos ef-
ficient in Domini noſtri Jeſu Chriſti ag-
nitione.
9 Nam cui hæc non adſunt, is cæcus eſt,
nihil procul cernens, oblitus ſeſe à veteri-
bus peccatis ſuis fuiſſe purificatum.
10 Quapropter, fratres, potiùs ſtudete
vocationem & electionem veſtram fir-
mam efficere: hæc enim ſi feceritis, nun-
quam impingetis.
11 Ita enim amplè ſubminiſtrabitur vo-
bis introitus in æternum regnum Domini
noſtri & Servatoris Jeſu Chriſti.
12 Quapropter non negligam vos de
iſtis ſemper commonefacere, quamvis peri-
tos & ſtabilitos in præſente veritate.
13 Juſtum autem duco, quamdiu ſum in
hoc tabernaculo, expergefacere vos per
ſubmonitionem:
14 Quum ſciam citò futurum ut depo-
nam tabernaculum meum: ſicut Dominus
noſter Jeſus Chriſtus declaravit mihi.
15 Sed & ſtudebo ut ſubinde vos poſ-
ſitis poſt exitum meum, horum mentionem
facere.
16 Non enim arte compoſitas fabulas
ſequuti, notam vobis fecimus Domini no-
ſtri Jeſu Chriſti potentiam & adventum:
ſed ut qui oculis noſtris aſpeximus illius
majeſtatem.
17 Acceperat enim à Deo Patre hono-
rem & gloriam, voce ad eum delata hujuſ-
modi à magnifica illa gloria, Hic eſt Fili-
us ille meus, dilectus ille, in quo acquie-
ſco.
18 Et hanc vocem nos audivimus è cœ-
lo delatam, quum eſſemus unà cum eo in
monte illo ſancto.
19 Et habemus firmiſsimum illum ſer-
monem propheticum: quem bene facitis
quòd attenditis, velut lucernam ſplenden-
tem in obſcuro loco, uſquedum dies illu-
xerit, & lucifer exoriatur in cordibus ve-
ſtris.
20 Si illud primùm noveritis, nullam
prophetiam Scripturæ eſſe propriæ expli-
cationis.
21 Non enim libitu hominis allata eſt
olim prophetia, ſed acti à Spiritu ſancto
loquuti ſunt ſancti Dei homines.

CAPUT II.

Vaticinium de falſorum doctorum multitudine, indole, artibus, & pœna.

FUerunt autem etiam pſeudoprophetæ
in populo: ut etiam inter vos erunt
falſi doctores, qui ſubintroducent hæreſes
exitiales, etiam dominum qui illos mer-
catus eſt abnegantes, accerſentes ſibiipſis
celerem perniciem.
2 Et multi ſequentur eorum exitia: per
quos via veritatis blaſphemabitur.
3 Et per avaritiam fictis ſermonibus vos
negotiabuntur, quibus damnatio jam olim
non otiatur, & quorum exitium non dor-
mitat.
4 Nam ſi Deus Angelis qui peccaverunt
non pepercit, ſed in tartarum detruſos ca-
tenis caliginis tradidit, damnationi ſerva-
tos;

5 Et priſco mundo non pepercit, ſed octavum Noë, juſtitiæ præconem cuſtodivit, diluvio in mundum impiorum inducto:

6 Et civitates Sodomorum ac Gomorrhæ in cinerem redactas ſubverſione damnavit, conſtituitque ut eſſent exemplar impiè victuris:

7 Et juſtum Lot laſciva nefariorum converſatione fatigatum eripuit:

8 (Juſtus enim ille, quum habitaret inter eos, indies animam juſtam ſceleratis *illorum* factis, & videndo & audiendo excruciabat)

9 Novit Dominus pios è tentatione eripere, injuſtos autem in diem judicii pœnas dantes ſervare:

10 Maximè verò eos qui carnem ſequentes, in cupiditate pollutionis incedunt, & dominatum contemnunt, *qui, inquam, ut ſunt* audaces, & ſibi pertinaciter placentes, non horrent dignitates probris inceſſere:

11 Quum ipſi Angeli, qui ſunt viribus ac potentiâ majores, non ferant adverſus eas apud Dominum maledictionis judicium.

12 At iſti, veluti animantia rationis expertia, *quæ* naturali impetu feruntur, facta ad eum finem ut capta intereant, ea vituperantes quæ ignorant, ſua ipſorum corruptela, interibunt:

13 Reportaturi mercedem injuſtitiæ, ut qui voluptatem ducunt diurnum luxum, labes ac maculæ, ſeductionibus ſuis ſeſe oblectantes, vobiſcum convivando;

14 Oculos habentes plenos adulterii, & qui à peccando ceſſare neſciant, ineſcantes animas inſtabiles, cor habentes ad avaritiam exercitatum, exſecrandi homines:

15 Qui derelictâ rectâ viâ aberrarunt, ſequuti viam Balaam *filii* Boſor, qui mercedem iniquitatis amavit:

16 Sed redargutionem ſuæ tranſgreſſionis habuit: *nam* ſubjugis aſina muta, humana voce loquuta, inhibuit Prophetæ dementiam.

17 Iſti ſunt fontes aquâ carentes, nebulæ à turbine agitatæ: quibus caligo tenebrarum in æternum aſſervata eſt.

18 Nam quæ prætumida vanitas ipſis dictavit loquendo, eos ineſcant per carnis cupiditates laſcivas, qui verè effugerant ab iis qui in errore verſantur:

19 Libertatem eis pollicendo, quum ipſi ſervi ſint corruptelæ: ſiquidem à quo quis ſuperatus eſt, huic etiam in ſervitutem eſt addictus.

20 Nam ſi poſtquam pollutiones mundi per agnitionem Domini & Servatoris Jeſu Chriſti effugerint, his rurſum implicati ſuperentur, facta eſt ultima eorum conditio deterior priore.

21 Melius enim fuiſſet eis non cognoviſſe viam juſtitiæ, quàm cognita *illa*, regredi à ſancto præcepto ſibi tradito.

22 Sed accidit eis quòd vero proverbio dici ſolet, Canis reverſus eſt ad ſuum ipſius vomitum: &, Sus lota, ad volutabrum cœni.

CAPUT III.

Adventus Chriſti ad judicium. Mundi παλιγγενεσία. Judicium Epicureorum hac de re. Præparatio ad illum diem.

HAſce jam alteras vobis literas ſcribo, dilecti, quibus ſinceram mentem veſtram per ſubmonitionem expergefacio:

2 Ut memores ſitis verborum quæ prædicta ſunt à ſanctis Prophetis, & præcepti illius noſtri qui ſumus Apoſtoli Domini & Servatoris.

3 Illud primùm ſcientes, venturos extremis diebus irriſores, in ſuis ipſorum cupiditatibus incedentes:

4 Et dicentes, Ubi eſt pollicitatio adventûs ejus? nam ex quo *die* patres obdormierant, omnia ita permanent ab initio creationis.

5 Illud enim volentes ipſos fugit, cœlos jam olim exſtitiſſe per Dei ſermonem, & terram ex aqua & in aqua conſiſtentem.

6 Quamobrem is qui tum erat mundus, aquâ inundatus periit.

7 Qui verò nunc *ſunt* cœli ac terra, eodem ſermone reconditi, aſſervantur igne in diem damnationis & exitii impiorum hominum.

8 Unum autem hoc ne vos fugiat, dilecti, unum diem apud Dominum *perinde eſſe* ut mille annos, & mille annos ut diem unum.

9 Non tardat Dominus promiſſionem, (ut nonnulli tarditatem *hanc eſſe* ducunt) ſed patiente eſt animo erga nos, nolens ullos perire, ſed omnes ad reſipiſcentiam tendere.

10 Veniet autem ſicut fur in nocte dies ille Domini, quo cœli cum ſtridore præteribunt, elementa verò æſtuantia ſolventur, terraque, & quæ in ea ſunt opera exurentur.

11 Quum igitur hæc omnia diſſolvenda ſint, quales oportet eſſe vos in ſanctis converſationibus & pietatis officiis,

12 Exſpectantes & properantes *ad* adventum diei Dei, in quo cœli conflagrantes ſolventur, & elementa æſtuantia liqueſcent?

13 Sed cœlos novos ac terram novam ſecundùm promiſſum ejus exſpectamus, in quibus juſtitia inhabitat.

14 Quapropter, dilecti, quum hæc exſpectetis, ſtudete ut incontaminati & inculpati ab eo inveniamini cum pace:

15 Dominiq; noſtri tarditatem ad iram, ſalutem ducite, ſicut & dilectus frater noſter Paulus pro ſibi data ſapientia ſcripſit vobis:

16 Ut in omnibus fere epiſtolis, loquens de iſtis, in quibus ſunt nonnulla difficilia intellectu, quæ indocti parumque ſtabiles

detorquent,

detorquent,ut & reliquas Scripturas, ſuo ipſorum exitio.

17 Vos igitur, dilecti, *iſtorum* præſcii quum ſitis, cavete ne illorum nefariorum errore cum illis abducti, excidatis à propria ſtabilitate.

18 Sed creſcite in gratia & notitia Domini noſtri & Servatoris Jeſu Chriſti: cui gloria & nunc & ad tempus ſempiternum. Amen.

Johannis Apoſtoli Epiſtola CATHOLICA prima.

CAPUT I.

Verbi annunciatio apoſtolica. Communio cum Chriſto. Sanguis Chriſti λύτρον καὶ λοῦτρον. *confeſſio peccatoris.*

Quod erat à principio,quod audivimus, quod vidimus oculis noſtris,quod ſpectavimus,& manus noſtræ contrectarunt de Sermone illo vitæ:

2 (Nam vita illa conſpicua facta eſt: & illam vidimus,& teſtamur,& annunciamus vobis vitam illam æternam quæ erat apud Patrem,& conſpicua facta eſt nobis)

3 Quod,*inquam*, vidimus & audivimus, id annunciamus vobis, ut & vos communionem habeatis nobiſcum: & communio noſtra *ſit* cum Patre & cum Filio ejus Jeſu Chriſto.

4 Et hæc ſcribimus vobis ut gaudium veſtrum ſit plenum.

5 Hic eſt igitur nuncius ille quem audivimus ex ipſo, & renunciamus vobis, Deum lucem eſſe, nec tenebras in eo eſſe ullas.

6 Si dixerimus nos communionem habere cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur,nec ſincerè agimus.

7 Quòd ſi in luce ambulamus,ſicut ipſe eſt in luce,communionem habemus cum eo mutuam, & ſanguis Jeſu Chriſti Filii ejus purificat nos ab omni peccato.

8 Si dixerimus nos peccatum non habere,noſipſos fallimus,& veritas in nobis non eſt.

9 Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt & juſtus,ut remittat nobis peccata, & mundet nos ab omni iniquitate.

10 Si dixerimus nos non peccâſſe,mendacem facimus eum,& ſermo ejus non eſt in nobis.

CAPUT II.

Chriſti meritum catholicum. Vita Chriſtiana. Unctio Spiritus. Doctrina Antichriſti.

Filioli mei,hæc ſcribo vobis ut ne peccetis. Quòd ſi quis peccarit,advocatum apud Patrem habemus,Jeſum Chriſtum juſtum.

2 Et ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: nec pro noſtris ſolùm, ſed etiam pro totius mundi *peccatis*.

3 Et per hoc ſcimus quòd ipſum novimus,ſi præcepta ipſius obſervemus.

4 Qui dicit,Novi eum,& præcepta ejus non obſervat,mendax eſt, & in eo veritas non eſt:

5 Qui autem obſervat ſermonem ejus, verè in hoc charitas Dei adimpleta eſt:per hoc ſcimus nos in ipſo eſſe.

6 Qui dicit ſe in eo habitare,debet,prout ille ambulavit,ita & ipſe ambulare.

7 Fratres,non ſcribo vobis novum præceptum,ſed præceptum vetus, quod *videlicet* habuiſtis *jam inde* à principio. Vetus hoc præceptum, ſermo ille eſt quem audiviſtis *jam inde* à principio.

8 E contrario præceptum novum ſcribo vobis,id quod verum eſt in ipſo, & in vobis: quia tenebræ prætereunt, & vera illa lux jam lucet.

9 Qui dicit ſe in luce eſſe, & fratrem ſuum odit, in tenebris eſt uſque adhuc.

10 Qui diligit fratrem ſuum, in luce manet,& offendiculum in eo non eſt:

11 Qui autem odit fratrem ſuum,in tenebris eſt,& in tenebris ambulat, & neſcit quò eat, quia tenebræ oculos ipſius obcœcarunt.

12 Scribo vobis,filioli,quoniam remiſſa ſunt vobis peccata propter nomen ejus.

13 Scribo vobis,patres, quoniam nôſtis eum qui à principio eſt. Scribo vobis,adoleſcentes,quoniam Improbum illum viciſtis.

14 Scribo vobis, pueruli, quoniam nôſtis Patrem. Scripſi vobis,patres,quoniam nôſtis eum qui *eſt* à principio. Scripſi vobis,adoleſcentes, quia validi eſtis, & verbum Dei habitat in vobis, & Improbum illum viciſtis.

15 Ne diligite mundum,neque ea quæ in mundo ſunt: ſi quis diligit mundum, non eſt charitas Patris in eo.

16 Quoniam quicquid eſt in mundo, cupiditas carnis, & libido oculorum, & faſtus vitæ,non eſt ex Patre, ſed ex mundo eſt.

17 Porro mundus præterit, & cupiditas ipſius: qui verò præſtat voluntatem Dei, manet in æternum.

18 Pueruli, ultimum tempus adeſt: & ſicut audiviſtis antichriſtum venturum, etiam nunc antichriſti multi cœperunt eſſe: unde ſcimus ultimum tempus adeſſe.

19 E nobis egreſsi ſunt,ſed non erant ex nobis: nam ſi fuiſſent ex nobis, manſiſſent utique nobiſcum: ſed *egreſſi ſunt ex nobis*, ut manifeſtum fieret non omnes eſſe ex nobis.

20 At vos unctionem habetis à Sancto illo *profectam*,& nôſtis omnia.

21 Non ſcripſi vobis *idcirco* quòd veritatem neſciatis,ſed quoniam eam ſcitis, & nullum mendacium eſſe ex veritate.

22 Quis

22 Quis eſt mendax, niſi qui negat Jeſum eſſe Chriſtum illum? hic eſt antichriſtus, Qui negat Patrem & Filium.

23 Quiſquis negat Filium, nec Patrem habet: qui agnoſcit Filium, etiam Patrem habet.

24 Quod igitur audiviſtis à principio, in vobis maneat: ſi in vobis manſerit quod audiviſtis à principio, vos quoque in Filio & Patre manebitis.

25 Hæc autem illa eſt promiſſio quam ipſe pollicitus eſt nobis, *nempe*, vita illa æterna.

26 Hæc ſcripſi vobis de iis qui ſeducunt vos.

27 Sed unctio quam vos accepiſtis ab eo, manet in vobis: nec neceſſe habetis ut quiſquam doceat vos: verùm ſicut eadem unctio docet vos de omnibus, *quæ* & verax eſt, & non mendax: & ſicut docuit vos, manebitis in eo.

28 Nunc igitur, filioli, manete in eo: ut quum manifeſtus factus fuerit, habeamus loquendi libertatem, neque pudefiamus coram eo, in ipſius adventu.

29 Si ſcitis eum juſtum eſſe, nôſtis quicumque exercet juſtitiam, ex ipſo natum eſſe.

CAPUT III.

Gratia adoptionis. Charitas filiorum Dei ſymbolum. Chriſti dilectio erga nos. Preces conſcientiæ indemnis placent.

VIdete qualem charitatem dedit nobis Pater, *nempe*, ut filii Dei vocemur: propterea mundus non novit vos, quia non novit eum.

2 Dilecti, nunc filii Dei ſimus, ſed nondum manifeſtum factum eſt quod erimus: ſcimus autem fore ut quum *ipſe* factus fuerit manifeſtus, ſimiles ei ſimus: quoniam videbimus eum ſicuti eſt.

3 Et quiſquis habet hanc ſpem in eo *ſitam*, caſtum ſe conſervat, ſicut & ille caſtus eſt.

4 Quiſquis dat operam peccato, etiam Legem tranſgreditur: nam peccatum eſt Legis tranſgreſſio.

5 Et ſcitis illum patefactum eſſe ut peccata noſtra tolleret, & peccatum in eo non eſſe.

6 Quiſquis in eo manet, non peccat: quiſquis peccat non vidit eum, neque novit eum.

7 Filioli, nemo vos ſeducat: qui exercet juſtitiam, juſtus eſt, ſicut ille juſtus eſt.

8 Qui dat operam peccato, ex diabolo eſt: quoniam à principio diabolus peccat. Ad hoc manifeſtus factus eſt Filius Dei, ut diſſolvat opera diaboli.

9 Quiſquis natus eſt ex Deo, peccato non dat operam; quoniam ſemen ipſius in eo manet: nec poteſt peccare, eò quòd ex Deo natus eſt.

10 Per hoc manifeſti ſunt filii Dei & filii diaboli: quiſquis non dat operam juſtitiæ, non eſt ex Deo, & qui non diligit fratrem ſuum.

11 Quoniam hæc eſt denunciatio quam audiviſtis à principio, ut diligamus alii alios.

12 Non ſicut Cain, *qui* ex illo Improbo erat, & mactavit fratrem ſuum. Cujus autem rei gratiâ occidit eum? quia opera ejus mala erant, fratris autem ejus juſta.

13 Ne miramini, fratres mei, ſi odit vos mundus.

14 Nos ſcimus nos tranſlatos eſſe ex morte ad vitam, quia diligimus fratres. Qui non diligit fratrem, manet in morte.

15 Quiſquis odit fratrem ſuum, homicida eſt, & nôſtis nullum homicidam habere vitam æternam in ſe manentem.

16 Per hoc novimus charitatem Dei, quod ille animam ſuam pro nobis depoſuit: nos igitur debemus pro fratribus animas deponere.

17 Qui verò habuerit mundanum victum, & viderit fratrem ſuum cui aliquo ſit opus, & clauſerit viſcera ſua coram eo, quomodo charitas Dei manet in eo?

18 Filioli mei, ne diligamus verbo neq; linguâ *ſolùm*, ſed facto & veritate.

19 Et per hoc cognoſcimus nos ex veritate eſſe, & coram ipſo ſecura reddemus corda noſtra.

20 Nam ſi nos condemnet cor noſtrum, nempe, potentior eſt Deus corde noſtro, & novit omnia.

21 Dilecti, ſi cor noſtrum nos non condemnet, libertatem loquendi habemus apud Deum.

22 Et quicquid petierimus, accipimus ab eo, quoniam præcepta ejus obſervamus, & quæ in ipſius conſpectu placent facimus.

23 Hoc eſt igitur ejus præceptum, ut credamus nomini Filii ejus Jeſu Chriſti, & diligamus alii alios, ſicut præcepit nobis.

24 Nam qui obſervat ejus præcepta, in eo habitat, & ipſe in eo: & per hoc novimus eum habitare in nobis, *nempe*, ex Spiritu quem nobis dedit.

CAPUT IV.

Spiritus ſunt probandi. Notæ veræ & falſæ doctrinæ. Character piorum & impiorum.

DIlecti, ne cuivis ſpiritui credite, ſed probate ſpiritus an ex Deo ſint: nam multi pſeudoprophetæ venerunt in mundum.

2 Ex hoc cognoſcite Dei Spiritum: quicumq; ſpiritus profitetur Jeſum Chriſtum in carnem veniſſe, ex Deo eſt.

3 At quicumque ſpiritus non profitetur Jeſum Chriſtum in carnem veniſſe, ex Deo non eſt: ſed hic eſt ille *ſpiritus* Antichriſti, quem audiſtis venturum fuiſſe, & *qui* jam nunc in mundo eſt.

4 Vos ex Deo eſtis, filioli, & viciſtis eos: quoniam potentior eſt qui eſt in vobis, quàm qui in mundo eſt.

5 Ipſi è mundo ſunt, ideo mundana lo-

quuntur,

quuntur, & mundus eos audit.

6 Nos ex Deo ſumus: qui novit Deum, audit nos: qui non eſt ex Deo, non audit nos: ex hoc cognoſcimus ſpiritum veritatis, & ſpiritum erroris.

7 Dilecti, diligamus alii alios: nam charitas ex Deo eſt: quiſquis diligit, ex Deo natus eſt, & novit Deum.

8 Qui non diligit, non novit Deum: nam Deus eſt charitas.

9 Per hoc manifeſta facta eſt charitas Dei in nos, quòd Filium illum ſuum unigenitum miſit Deus in mundum, ut vivamus per eum.

10 In hoc eſt charitas, non quòd nos dilexerimus Deum, ſed quòd ipſe dilexerit nos, & miſerit Filium ſuum ut eſſet propitiatio pro peccatis noſtris.

11 Dilecti, ſi Deus nos ita dilexit, debemus & nos alii alios diligere.

12 Deum nemo conſpexit unquam: ſi diligamus alii alios, Deus in nobis habitat, & charitas ejus adimpleta eſt in nobis.

13 Per hoc cognoſcimus nos in eo habitare, & ipſum in nobis, quòd de Spiritu ſuo dedit nobis.

14 Nos verò ſpectavimus & teſtamur Patrem miſiſſe Filium qui eſſet Servator mundi.

15 Quiſquis profeſſus fuerit Jeſum eſſe Filium Dei, Deus in eo habitat, & ipſe in Deo.

16 Et nos cognovimus & credidimus charitatem quam habet Deus erga nos. Deus charitas eſt: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.

17 Per hoc adimpletur charitas nobiſcum ut fiduciam habeamus in die judicii, quòd qualis ille eſt, *tales* & nos ſumus in hoc mundo.

18 Metus non eſt in charitate: integra charitas foras ejicit metum: quoniam metus cruciatum habet: qui autem metuit, non eſt conſummatus in charitate.

19 Nos diligimus eum, quoniam ipſe prior dilexit nos.

20 Si quis dixerit, Diligo Deum, & fratrem ſuum oderit, mendax eſt. Qui enim non diligit fratrem ſuum quem vidit, Deum quem non vidit, quomodo poteſt diligere?

21 Et hoc præceptum habemus ab eo, ut qui diligit Deum, diligat etiam fratrem ſuum.

CAPUT V.

Charactéres regenitorum. Tres teſtes in cœlo, totidem in terris. Peccatum irremiſſibile & remiſſibile.

Quiſquis credit Jeſum eſſe Chriſtum illum, ex Deo genitus eſt: & quiſquis diligit eum qui genuit, diligit etiam eum qui ex eo genitus eſt.

2 Per hoc cognoſcimus nos diligere filios Dei, quum Deum diligimus & præcepta ejus obſervamus.

3 Hæc eſt enim charitas Dei, ut præcepta ejus obſervemus: & præcepta ejus gravia non ſunt.

4 Quoniam quicquid natum eſt ex Deo vincit mundum: & hæc eſt victoria quæ vicit mundum, *nempe* fides noſtra.

5 Quis eſt qui vincit mundum, niſi qui credit Jeſum eſſe Filium Dei?

6 Hic ille eſt, qui venit per aquam & ſanguinem, *nempe* Jeſus Chriſtus: non per aquam ſolùm, ſed per aquam & ſanguinem: & ſpiritus is eſt qui teſtificatur Spiritum veritatem eſſe.

7 Nam tres ſunt qui teſtificantur in cœlo, Pater, Sermo, & Spiritus ſanctus: & hi tres unum ſunt.

8 Et tres ſunt qui teſtificantur in terra, Spiritus, & aqua, & ſanguis: & hi tres unum ſunt.

9 Si teſtimonium hominum accipimus, teſtimonium Dei majus eſt: nam hoc eſt teſtimonium Dei quod teſtificatus eſt de Filio ſuo.

10 Qui credit in Filium Dei, habet teſtimonium in ſeipſo: qui non credit Deo, mendacem eum fecit, quia non credidit teſtimonio quod teſtificatus eſt Deus de Filio ſuo.

11 Eſt autem hoc teſtimonium, *nempe* quòd vitam æternam dedit nobis Deus: & hæc vita in Filio ejus eſt.

12 Qui habet Filium, habet vitam: qui non habet Filium Dei, vitam non habet.

13 Hæc ſcripſi vobis qui creditis in nomen Filii Dei: ut ſciatis vos vitam æternam habere, & ut credatis in nomen Filii Dei.

14 Et hæc eſt fiducia quam apud Deum habemus, ipſum, ſiquid petierimus ſecundùm voluntatem ejus, audire.

15 Quòd ſi ſcimus eum audire nos, quicquid petierimus, ſcimus nos habere petitiones, quas ab eo petiimus.

16 Si quis viderit fratrem ſuum peccare peccato *quod* non *eſt* ad mortem, petet & dabit ei vitam: peccantibus *dico* non ad mortem. Eſt peccatum ad mortem: non pro illo dico ut roget.

17 Omnis injuſtitia peccatum eſt: ſed eſt peccatum *quod* non *eſt* ad mortem.

18 Scimus quòd quiſquis natus eſt ex Deo, non peccat: ſed *quòd* qui genitus eſt ex Deo, conſervat ſeipſum, & Improbus ille non attingit eum.

19 Scimus nos ex Deo eſſe, & mundum totum in illo improbo jacere.

20 Sed ſcimus Filium Dei veniſſe, & dediſſe nobis mentem ut cognoſcamus verum illum: & ſumus in vero illo, *id eſt*, in ejus Filio Jeſu Chriſto. Hic eſt verus ille Deus, & vita illa æterna.

21 Filioli, cavete vobis ab idolis. Amen.

Johannis Apoſtoli Epiſtola Catholica ſecunda.

Charitati in vita & ſinceritati in doctrina ſtudendum.

PResbyter electæ dominæ, & libe-
ris ejus, quos ego verè diligo,
nec ego ſolus, ſed & omnes qui no-
runt veritatem:
2 Propter veritatem quæ manet in no-
bis, & nobiſcum erit in æternum:
3 Sit vobiſcum gratia, miſericordia,
pax à Deo Patre, & à Domino Jeſu Chri-
ſto Filio Patris, cum veritate & charitate.
4 Gaviſus ſum valde quòd invenerim
ex filiis tuis qui ſincerè ambulent, ſicut
præceptum accepimus à Patre.
5 Et nunc rogo te, domina, non ut præ-
ceptum novum ſcribens tibi, ſed quòd
habuimus à principio, ut diligamus alii
alios.
6 Hæc autem eſt charitas, ut ambulemus
ſecundùm præcepta ipſius. Hoc eſt præce-
ptum illud ſicut audiſtis à principio, ut in
eo ambuletis.
7 Nam multi impoſtores ingreſsi ſunt
in mundum, qui non profitentur Jeſum
Chriſtum veniſſe in carne. Hic ille eſt im-
poſtor & Antichriſtus.
8 Reſpicite voſipſos, ne perdamus quæ
egimus, ſed ut mercedem plenam recipia-
mus.
9 Quiſquis tranſgreditur, nec permanet
in doctrina Chriſti, Deum non habet: qui
manet in doctrina Chriſti, hic & Patrem &
Filium habet.
10 Si quis venit ad vos, & hanc doctri-
nam non adfert, ne recipite eum domum,
nec Ave ei dicite.
11 Qui enim dicit ei Ave, communicat
operibus ejus malis.
12 Quum multa haberem vobis ſcriben-
da, nolui per chartam & atramentum: ſed
ſpero *me* venturum ad vos, & præſentem
præſentibus loquuturum, ut gaudium no-
ſtrum ſit completum.
13 Salutant te filii ſororis tuæ electæ.
Amen.

Johannis Apoſtoli Epiſtola Catholica tertia.

Gaius hoſpitalitatis ſpeculum. Diotrephes, imago falſorum Doctorum.

PResbyter Gaio dilecto, quem ego
verè diligo.
2 Dilecte, inprimis opto ut pro-
ſperè agas & valeas, ſicut proſperè
agit anima tua.
3 Gaviſus ſum enim valde quum veni-
rent fratres, & teſtimonio ſuo commenda-
rent ſinceritatem tuam, prout tu ſincerè
ambulas.
4 Majus iſtis gaudium non habeo, quum
videlicet audio filios meos ſincerè ambu-
lare.
5 Dilecte, fideliter agis quicquid facis
erga fratres & erga peregrinos,
6 Qui teſtimonio ſuo commendarunt
charitatem tuam in conſpectu Eccleſiæ:
quos rectè facies ſi proſequutus fueris ut
Deo convenit.
7 Nam pro nomine ejus exceſſerunt ex
Gentibus, nihil accipientes.
8 Nos ergo debemus recipere hujuſmo-
di, ut unà operam impendamus veritati.
9 Scripſi Eccleſiæ: ſed qui primatum
inter eos ambit Diotrephes, non recipit
nos.
10 Propterea ſi venero, memoriam re-
novabo ipſius facinorum quæ facit, ſer-
monibus malis garriens in nos: quique
etiam his non contentus, neque ipſe reci-
pit fratres, & qui volunt *recipere* prohi-
bet, & ex Eccleſia ejicit.
11 Dilecte, ne imitare quod malum eſt,
ſed quod bonum eſt: Qui bene agit, ex
Deo eſt, qui autem malè agit, non vidit
Deum.
12 Demetrio teſtimonium redditum eſt
ab omnibus, & ab ipſa veritate: ſed &
nos teſtimonium perhibemus: & nôſtis
teſtimonium noſtrum firmum eſſe.
13 Multa poſſem ſcribere, ſed nolo per
atramentum & calamum tibi ſcribere.
14 Spero autem fore ut ſtatim te vi-
deam, & *tunc* præſens præſenti loquamur.
15 Pax tibi. Salutant te amici. Saluta
amicos nominatim.

Judæ Apoſtoli Epiſtola Catholica.

Exhortatur Apoſtolos ad perſeverantiam fidei, contraque pſeudo-prophetas præmonet, eorum doctrinam, converſationem & exitium indicans.

JUdas Jeſu Chriſti ſervus, frater autem
Jacobi, vocatis, à Deo Patre ſanctifi-
catis, & Jeſu Chriſto aſſervatis:
2 Miſericordia vobis & pax, &
charitas multiplicetur.
3 Dilecti, quum omne ſtudium adhibe-
am ut ſcribam ad vos de communi ſalute,
neceſſe habui vobis ſcribere, ad vos hor-
tandos ut decertetis pro fide quæ ſemel
tradita eſt ſanctis.
4 Nam ſubrepſerunt quidam homines
jam olim præſcripti ad hanc damnationem,
impii, qui Dei noſtri gratiam transferunt
ad laſciviam, & ſolùm illum herum Deum
ac Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum ne-
gant.
5 Volo autem vobis in memoriam revo-
care

care *iſtos*, ut qui ſemel hoc ſciatis, Dominum, quum populum ex Ægypto liberâſſet, rurſus eos qui non credebant perdidiſſe.

6 Et angelos qui non conſervarunt ſuam originem, ſed reliquerunt ſuum domicilium, judicio magni illius diei vinculis æternis ſub caligine reſervâſſe.

7 Sicut Sodoma & Gomorrha, & his finitimæ civitates ſimili modo atque illæ ſcortatæ, & carnem alteram ſectatæ, propoſitæ ſunt exemplo, ignis æterni pœnam ſuſtinentes.

8 Similiter tamen & iſti ſopiti carnem quidem polluunt, dominatum verò aſpernantur, & dignitates vituperant.

9 At Michael Archangelus ille, quum adverſus diabolum altercans, diſceptaret de corpore Moſis, non auſus eſt *illi* impingere notam maledicti, ſed dixit, Increpet te Dominus.

10 At iſti, quæcumque non noverunt, vituperant: quæcumque verò naturaliter, ut animantia rationis expertia, ſciunt, in iis ſeſe corrumpunt.

11 Væ ipſis: nam viam Cain ingreſſi ſunt, & deceptione mercedis, quá deceptus fuit Balaam, effuſi ſunt, & contradictione Core perierunt.

12 Hi ſunt in agapis veſtris maculæ, dum vobiſcum convivantur, ſecurè ſeipſos paſcentes, nubes aquâ carentes, ventis circumactæ, arbores emarcidæ, infrugiferæ, bis emortuæ, eradicatæ:

13 Undæ maris efferatæ, deſpumantes ſua ipſorum dedecora, ſtellæ erraticæ, quibus caligo tenebrarum in æternum ſervata eſt.

14 Prophetavit autem etiam de iſtis ſeptimus ab Adamo Enochus, dicens, Ecce, venit Dominus cum ſanctis millibus ſuis,

15 Ut ferat judicium adverſus omnes, & redarguat quicumque ex ipſis ſunt impii, de factis omnibus quæ impiè patrarint, deque omnibus duris quæ loquuti fuerint adverſus ipſum peccatores impii.

16 Hi ſunt murmuratores, queruli, in cupiditatibus ſuis incedentes: & quorum os loquitur prætumida, admirantes perſonas utilitatis gratiâ.

17 Vos autem, dilecti, memores eſtote verborum illorum quæ prædicta fuerunt ab Apoſtolis Domini noſtri Jeſu Chriſti,

18 Quòd *videlicet* dixerunt vobis, in extremo tempore futuros irriſores qui in impiis ſuis cupiditatibus incederent.

19 Hi ſunt qui ſeipſos ſegregant, animales, Spiritum non habentes.

20 Vos autem, dilecti, ſanctiſſimæ veſtræ fidei ſuperſtruentes voſipſos, per Spiritum ſanctum orantes,

21 Voſipſos in charitate Dei conſervate, exſpectantes miſericordiam Domini noſtri Jeſu Chriſti in vitam æternam.

22 Et alios quidem habito delectu commiſeramini:

23 Alios verò metu ſervate, ex flamma rapientes: odio habentes vel eam tunicam quæ à carnis contactu ſit maculata.

24 Cæterùm ei qui poteſt vos cuſtodire à lapſu immunes, & ſtatuere in conſpectu gloriæ ſuæ inculpatos cum exſultatione;

25 *Id eſt*, ſoli ſapienti Deo Servatori noſtro, gloria *eſto* & magnificentia, robur & auctoritas, & nunc & in omnia ſecula. Amen.

APOCALYPSIS JOHANNIS THEOLOGI.

CAPUT I.

Prologus hujus libri, in quo intimatio Johannis, & prima viſio.

APocalypſis Jeſu Chriſti, quam dedit ipſi Deus, ut indicaret ſervis ſuis quæ oporteat fieri citò: *is* verò mittens per Angelum ſuum, ſervo ſuo Johanni ſignificavit:

2 Qui teſtificatus eſt ſermonem Dei, & teſtimonium Jeſu Chriſti, & quæcumque vidit.

3 Beatus qui legit, & *beati* qui audiunt verba prophetiæ hujus, & obſervant ea quæ in ea ſcripta ſunt: præſtitutum enim tempus illud prope eſt.

4 Johannes ſeptem Eccleſiis quæ ſunt in Aſia: Gratia *ſit* vobis & pax à Qui eſt, & Qui erat, & Qui venturus eſt: & à ſeptem ſpiritibus qui in conſpectu throni ejus ſunt:

5 Et à Jeſu Chriſto, *qui eſt* fidus ille teſtis, primogenitus ille ex mortuis, ac princeps regum terræ: qui dilexit nos, & lavit nos à peccatis noſtris per ſanguinem ſuum:

6 Et *qui* fecit nos reges & ſacerdotes Deo & Patri ſuo: ei *ſit* gloria & robur in ſecula ſeculorum. Amen.

7 Ecce, venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, etiam qui eum transfixerunt: & plangent coram eo omnes tribus terræ: etiam, Amen.

8 Ego ſum Alpha & Omega, *id eſt*, principium & finis, dicit Dominus, *id eſt*, Qui eſt, & Qui erat, & Qui venturus eſt, ille, *inquam*, omnipotens.

9 Ego Johannes, *qui &* frater veſter *ſum*, & ſocius in afflictione: & in regno & patiente expectatione Jeſu Chriſti, eram in inſula quæ vocatur Patmos, propter ſermonem Dei & teſtimonium Jeſu Chriſti:

10 Fui *autem* Spiritu correptus die Dominico, & audivi à tergo vocem magnam tamquam tubæ,

11 Dicentis,

11 Dicentis, Ego ſum Alpha & Omega, primus ille & ultimus: &, Quod cernis ſcribe in libro, & mitte ſeptem Eccleſiis quæ ſunt in Aſia, Epheſo, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardibus, & Philadelphiæ, & Laodiceæ.

12 Converti me igitur ut cernerem vocem quæ loquuta erat mecum. Converſus autem vidi ſeptem candelabra aurea.

13 Et in medio ſeptem candelabrorum aureorum *quemdam* ſimilem Filio hominis, indutum talari *veſte*, & præcinctum ad mamillas zonâ aureâ.

14 Caput autem ejus & capilli *erant* candidi ut lana alba tamquam nix: & oculi ejus ut flamma ignis.

15 Pedes autem ejus ſimiles chalcolibano, veluti in fornace ardente: & vox illius tamquam vox aquarum multarum.

16 Habebat autem in dextra ſua ſtellas ſeptem: & ex ore ejus anceps romphæa acuta prodibat: & facies ejus qualis ſol in ſuo vigore lucet.

17 Quum autem vidiſſem eum, cecidi ad pedes ejus veluti mortuus: tum impoſuit mihi dextram ſuam, dicens mihi, Ne metue: ego ſum primus ille & ultimus ille.

18 Et qui vivo, ſed fui mortuus, & ecce vivo in ſecula ſeculorum. Amen: Et habeo claves inferorum & mortis.

19 Scribe quæ vidiſti, & quæ ſunt, & quæ poſthæc ſunt futura.

20 Myſterium ſeptem ſtellarum quas vidiſti in dextra mea, & ſeptem candelabra aurea. Septem illæ ſtellæ, Angeli ſunt ſeptem Eccleſiarum: & candelabra illa ſeptem quæ vidiſti, ſeptem Eccleſiæ ſunt.

CAPUT II.

Protaſis hujus libri incipit; & quatuor epiſtolæ exarantur ad totidem Epiſcopos.

ANgelo Epheſinæ Eccleſiæ ſcribe, Hæc dicit qui tenet ſeptem illas ſtellas in dextra ſua, qui ambulat inter ſeptem illa candelabra aurea:

2 Novi opera tua & laborem tuum, & tolerantiam tuam, & quod non poſſis ferre malos: & exploraris eos qui ſe dictitant Apoſtolos eſſe, & non ſunt, & comperiſti eos *eſſe* mendaces.

3 Et onere preſſus fuiſti, & toleras: & propter nomen meum laborâſti, & non es defatigatus.

4 Sed habeo *aliquid* adverſum te, quòd charitatem tuam primam omiſeris.

5 Memor eſto itaq; unde excideris, & reſipiſce, & priora opera facito: ſin minùs, veniam adverſum te citò, & movebo candelabrum tuum à loco ſuo, niſi reſipueris.

6 Sed hoc habes, quòd odiſti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi.

7 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis, Victori dabo edere ex arbore illa vitæ quæ eſt in medio paradiſi Dei.

8 Angelo verò Smyrnæorum Eccleſiæ ſcribe, Hæc dicit primus ille & ultimus ille, qui fuit mortuus & vivit:

9 Novi opera tua & afflictionem, & paupertatem, (ſed dives es) & blaſphemiam eorum qui ſe dicunt Judæos eſſe, & non ſunt, ſed Synagoga Satanæ.

10 Nihil eorum metue quæ paſſurus es: ecce, futurum eſt ut conjiciat diabolus aliquos ex vobis in carcerem, ut exploremini: & habebitis afflictionem dierum decem: eſto fidelis uſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.

11 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis, Qui vicerit, nequaquam lædetur à morte ſecunda.

12 Angelo verò Pergamenſis Eccleſiæ ſcribe, Hæc dicit qui habet gladium illum ancipitem, acutum illum:

13 Novi opera tua, & ubi habites, *nempe* ubi thronus eſt Satanæ, & *quòd* retineas nomen meum, neque negâſti fidem meam, etiam iis diebus quibus Antipas martyr ille meus fidelis occiſus eſt apud vos, ubi Satanas habitat.

14 Sed habeo adverſum te pauca, quòd habeas iſtic qui teneant doctrinam Balaam, qui docebat Balacum objicere offendiculum coram filiis Iſraelis, ut ederent ex iis quæ ſimulacris erant immolata, & *ut* ſcortarentur.

15 Ita habes etiam tu qui teneant doctrinam Nicolaitarum: quod odi.

16 Reſipiſce: ſin minus, veniam adverſum te citò: & pugnabo cum illis gladio illo oris mei.

17 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis. Ei qui vicerit, tribuam ut edat ex Manna illo occulto: & dabo illi calculum albũ, & in calculo nomen novũ ſcriptũ, quod nemo novit niſi qui accipit.

18 Angelo verò Thyatirenſis Eccleſiæ ſcribe, Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tamquam flammam ignis, & cujus pedes *ſunt* ſimiles chalcolibano:

19 Novi opera tua & charitatem, & ſubminiſtrationem & fidem, & tolerantiam tuam, & opera tua, & ultima plura prioribus.

20 Sed habeo adverſus te pauca: quòd permittis mulierem Jezabel, quæ ſe dicit prophetiſſam, docere & ſeducere ſervos meos, ut ſcortentur, & edant ex iis quæ ſimulacris immolantur.

21 Et dedi illi tempus ut reſipiſceret à ſcortatione ſua: ſed non reſipuit.

22 Ecce, ego abjiciam eam in luctum: & eos qui adulterium committunt cum ea, in afflictionem magnam, niſi reſipuerint ab operibus ſuis.

23 Et filios ejus occidam morte: & cognoſcent omnes Eccleſiæ me eſſe ſcrutatorem renum & cordium: & dabo unicuique veſtrûm ſecundùm opera veſtra.

24 Vobis autem dico & reliquis Thyatirenſibus, quicumque non tenetis doctrinam hanc, & qui non approbâſtis profunditates Satanæ, ut aiunt; non imponam vobis aliud onus.

25 Tamen id quod habetis, retinete quouſque veniam.

26 Nam ſi quis vicerit, & obſervaverit ad finem uſque opera mea, dabo ei poteſtatem in Gentes.

27 Et reget eas virga ferrea: & tamquam vaſa fictilia conterentur, ſicut & ego accepi à Patre meo.

28 Et dabo ei ſtellam matutinam.

29 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis.

CAPUT III.

Tres epiſtolæ exarantur ad totidē Epiſcopos.

ANgelo autem Eccleſiæ quæ eſt Sardibus ſcribe, Hæc dicit qui habet ſeptem illos Spiritus Dei, & ſeptem illas ſtellas: Novi opera tua, *nempe*, quòd dicaris vivere, ſed mortuus ſis.

2 Eſto vigilans, & ſtabili reliqua moribunda: non enim inveni opera tua plena in conſpectu Dei.

3 Memento igitur quæ acceperis & audieris: & obſerva *illa*, & reſipiſce. Quòd ſi non vigilaveris, veniam adverſum te tamquam fur, neque intelliges quâ horâ veniam adverſum te.

4 Habes *tamen* aliqua capita etiam Sardibus quæ non inquinarunt veſtimenta ſua, ideoque ambulabunt mecum albati: digni enim ſunt.

5 Qui vicerit, amicietur veſtimentis albis: neque unquam delebo nomen ejus ex libro vitæ, ſed agnoſcam nomen ejus in conſpectu Patris mei, & in conſpectu Angelorum ejus.

6 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis.

7 Angelo verò Philadelphienſis Eccleſiæ ſcribe, Hæc dicit Sanctus & verax ille, qui habet clavem Davidis: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit:

8 Novi opera tua: ecce, propoſui in tuo conſpectu oſtium apertum, nec quiſquam poteſt illud claudere: quia nonnullam habes virtutem, & obſervâſti ſermonem meum, neque abnegâſti nomen meum.

9 Ecce, præbebo eos qui ſunt ex ſynagoga Satanæ, *id eſt*, eorum qui dicunt ſe Judæos eſſe, nec ſunt, ſed mentiuntur: ecce, *inquam*, faciam ut ipſi veniant & adorent ante pedes tuos, & ſciant quòd ego dilexi te:

10 Quoniam obſervâſti ſermonē tolerantiæ meæ, ego quoq; te ſervabo ex tempore tentationis: quod venturum eſt in orbē univerſum, ad explorandos incolas terræ.

11 Ecce, venio citò, retine quod habes, [illegible] nemo accipiat coronam tuam.

12 [illegible] vicerit, faciam ut is ſit columna in [illegible] mei: nec foras egredietur [illegible] ſcribam ei nomen Dei mei, [illegible] is Dei mei, *id eſt*, novæ [illegible] quæ deſcendit è cœlo à Deo [illegible] & nomen meum novum.

13 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis.

14 Angelo verò Laodicenſium Eccleſiæ ſcribe, Hæc dicit Amen, teſtis ille fidelis & verax, principium opificii Dei:

15 Novi opera tua, *nempe*, te neque frigidum eſſe, neq; fervidum: utinam frigidus eſſes aut fervidus.

16 Itaque, quoniam tepidus es, nec frigidus, nec fervidus, futurum eſt ut te evomam ex ore meo.

17 Nam dicis, Dives ſum, & ditatus ſum, & nullâ re mihi eſt opus: Neque nôſti te eſſe ærumnoſum, & miſerabilem, & pauperem, & cœcum, & nudum.

18 Conſilium do tibi ut emas à me aurum igni exploratum, ut dives fias: & veſtimenta alba, ut induaris, nec manifeſta fiat pudenda nuditas tua: & collyrio inungas oculos tuos, ut videas.

19 Ego, quoſcumque amo, arguo & caſtigo: Ferve igitur & reſipiſce.

20 Ecce, ſto ad oſtium, & pulſo: ſiquis audierit vocem meam, & aperuerit oſtium, ingrediar ad eum, & cœnabo cum eo, & ipſe mecum.

21 Qui vicerit, tribuam ei ut ſedeat mecum in throno meo, ut & ego vici, & ſedeo cum Patre meo in throno ejus.

22 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis.

CAPUT IV.

Rex, caput, & ἀρχηπαίμην Eccleſia deſcribitur à palatio, throno, aſſeſſoribus, &c.

POſtea vidi, & ecce, oſtium *erat* apertum in cœlo: & vox prima quam audiveram tamquam tubæ loquentis mecum, dicebat, Aſcende huc, & oſtendam tibi quæ oporteat fieri poſthac.

2 Statim igitur fui correptus ſpiritu: & ecce thronus poſitus erat in cœlo: & *quidam* throno inſidebat.

3 Is autem qui ſedebat, aſpectu ſimilis erat lapidi jaſpidi & ſardio: & in circuitu throni erat iris aſpectu ſimilis ſmaragdo.

4 Et in circuitu throni, erant throni viginti quatuor, & ſuper eos thronos vidi viginti quatuor Seniores ſedentes amictos veſtibus albis, & habentes impoſitas capitibus ſuis coronas aureas.

5 Prodibant autem ex illo throno fulgura, & tonitrua, & voces: & ſeptem lampades igneæ ardentes ante thronum, quæ ſunt ſeptem Spiritus Dei.

6 Erat etiam ante thronum mare vitreum ſimile cryſtallo: & inter thronum, & quæ thronum ambiebant, quatuor animalia plena oculis ante & retro:

7 Animal autem primum erat ſimile leoni, & ſecundum animal ſimile vitulo, & tertium animal habens faciem velut homo, & quartum animal ſimile aquilæ volanti.

8 Et quatuor animalia ſingula per ſe habebant alas ſenas in circuitu, & intus plena erant oculis, die ac nocte ſine intermiſſione dicentia, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus ille omnipotens,

Erat,

Erat, & Eſt, & Venturus *eſt*.

9 Et quum tribuebant illa animalia gloriam, & honorem, & gratiarum actionem ei qui throno inſidebat, illi, *inquam*, viventi in ſecula ſeculorum,

10 Procidebant viginti quatuor illi Seniores in conſpectu illius inſidentis throno, & adorabant illum viventem in ſecula ſeculorum, & abjiciebant coronas ſuas ante thronum, dicentes,

11 Dignus es Domine, qui accipias gloriam, & honorem, & virtutem: quia tu condidiſti omnia, & per voluntatem tuam ſunt, & creata ſunt.

CAPUT V.

Liber regiminis & providentiæ Chriſti clauſus.

DEinde vidi ad dextram ejus qui inſidebat throno librum ſcriptum intus & à tergo obſignatum ſigillis ſeptem.

2 Et vidi Angelum validum, prædicantem voce magnâ, Quis eſt dignus qui aperiat librum, & ſolvat ejus ſigilla?

3 Nemo autem poterat neque in cœlo, neque in terra, neq; ſubter terram, aperire librum, neque eum inſpicere.

4 Flebam igitur ego multum, quòd nemo dignus inventus eſſet qui aperiret & legeret librum, nec qui eum inſpiceret.

5 Tunc unus ex Senioribus illis dicit mihi, Ne fleto: ecce, vicit Leo ille ex tribu Juda, ſtirps illa Davidis, ut aperiat librum, & ſolvat ſeptem ejus ſigilla.

6 Aſpexi igitur, & ecce inter thronum & quatuor illa animalia, & inter Seniores illos, Agnus ſtans tamquam mactatus, habens cornua ſeptem, & oculos ſeptem, qui ſunt ſeptem illi Spiritus Dei emiſsi in omnem terram.

7 Is venit & accepit librum ex dextra illius throno inſidentis.

8 Quumque accepiſſet librum, quatuor illa animalia & viginti quatuor illi Seniores prociderunt in conſpectu Agni, habentes ſinguli citharas & phialas aureas plenas ſuffituum, quæ ſunt preces ſanctorum.

9 Et cecinerunt canticum novum, dicentes, Dignus es qui accipias librum, & aperias ejus ſigilla: quoniam mactatus es, & redemiſti nos Deo per ſanguinem tuum, ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione:

10 Et feciſti nos Deo noſtro reges & ſacerdotes: & regnabimus in terra.

11 Tum aſpexi, & audivi in circuitu throni, & animalium, & Seniorum illorum vocem Angelorum multorum, & erat eorum numerus millies centena millia, & decies centena millia:

12 Dicentes voce magnâ, Dignus eſt Agnus ille mactatus qui accipiat poteſtatem, & divitias, & ſapientiam, & vires, & honorem, & gloriam, & benedictionem:

13 Sed & res omnes conditæ, quæ in cœlo ſunt, & quæ in terra, & ſub terra, & in mari, & quæ in eis ſunt omnia, audivi dicentes, Ei qui inſidet throno & Agno benedictio, & honor, & gloria, & robur, in ſecula ſeculorum.

14 Quatuor autem animalia illa dicebant, Amen: & viginti quatuor illi Seniores prociderunt in facies ſuas, & adorarunt eum qui vivit in ſecula ſeculorum.

CAPUT VI.

Liber clauſus aperitur ab Agno. Sex ſigillis ordine apertis, judicia Dei executioni mandantur.

POſtea vidi, quum aperuiſſet Agnus primum ex ſigillis, & audivi unum ex quatuor illis animalibus dicens, tamquam vocem tonitrui, Veni, & aſpice.

2 Aſpexi igitur, & ecce *aderat* equus albus: & qui inſidebat ei habebat arcum: & data eſt ei corona, & prodiit vincens, & ut vinceret.

3 Quumque aperuiſſet ſigillum ſecundum, audivi ſecundum animal dicens. Veni, & aſpice.

4 Et prodiit alius equus rufus: & ſedenti in eo, datum eſt ut tollat pacem è terra, ut alii alios mactent: datuſque eſt ei gladius magnus.

5 Et quum aperuiſſet ſigillum tertium, audivi tertium animal dicens, Veni, & aſpice. Aſpexi igitur, & ecce equus niger *aderat*: & qui inſidebat ei, habebat ſtateram in manu ſua.

6 Et audivi vocem inter illa quatuor animalia dicentem, Chœnix tritici denario, & tres chœnices hordei denario: & vinum, & oleum ne læſeris.

7 Quumq; aperuiſſet ſigillum quartum, audivi vocem quarti animalis dicentem, Veni, & aſpice.

8 Tum vidi, & ecce *aderat* equus pallidus, & ejus, qui inſidebat ei, nomen erat Mors: & infernus ſequebatur eam: dataque eſt eis in quadrantem terræ poteſtas trucidandi gladio, & fame, & morte, & per terreſtres feras.

9 Quum verò aperuiſſet ſigillum quintum, vidi ſub altari animas eorum qui mactati fuerant propter verbum Dei, & propter teſtimonium quod tuebantur.

10 Clamabant autem voce magnâ dicentes: Uſquequò, Domine, qui ſanctus es & verax, non judicas, & ſanguinem noſtrum vindicas, *eum repoſcendo* ab iis qui habitant in terra?

11 Tum datæ ſunt ſingulis ſtolæ albæ, & dictum eſt eis ut requieſcerent adhuc paululum temporis, uſquequò compleantur etiam conſervi eorum & fratres eorum, qui occidendi ſunt ſicut & ipſi.

12 Deinde aſpexi quum aperuiſſet ſigillum ſextū, & ecce terræmotus magnus factus eſt: & ſol factus eſt niger ut ſaccus cilicinus, & luna tota facta eſt ut ſanguis:

13 Et ſtellæ cœli ceciderunt in terram, ſicut ficus abjicit groſſos ſuos quum vento magno concutitur.

14 Et cœlum abſceſsit ſicut liber qui convolvitur: & omnes montes & in-

ſulæ è ſuis locis emotæ ſunt :
15 Et reges terræ, & optimates, & divi-
tes, & tribuni, & potentes, omneſque tum
ſervi tum ingenui occultarunt ſe in ſpe-
luncis & in petris montium.
16 Et dixerunt montibus & petris, Ca-
dite in nos, occultate nos à conſpectu e-
jus qui inſidet throno, & ab ira Agni :
17 Nam veniet dies ille magnus iræ il-
lius : & quis poterit ſtare ?

CAPUT VII.

Quatuor angeli, qui præſunt 4. cardinibus mundi. Angelus cuſtos magni ſigilli quo obſignantur 144000. electi homines. multitudo & hymnus ſanctorũ in cœlo.

POſtea vidi quatuor Angelos inſiſten-
tes quatuor angulis terræ retinentes
quatuor ventos terræ, ne flaret ventus ſu-
per terram, neq; ſuper mare, neq; in ullam
arborem.
2 Et vidi alium Angelum aſcendentẽ ab
ortu ſolis, habentem ſigillum Dei vivi: qui
acclamavit voce magnâ quatuor illis ange-
lis quibus datum eſt lædere terrã & mare,
3 Dicens, Ne lædite terram, neq; mare,
neque arbores, quouſque obſignaverimus
ſervos Dei noſtri in frontibus ſuis.
4 Et audivi numerũ obſignatorum: cen-
tũ quadraginta quatuor millia *erant* obſi-
gnata ex omnibus tribubus filiorũ Iſrael.
5 Ex tribu Judæ, duodecies mille obſi-
gnata : ex tribu Reuben, duodecies mille
obſignata : ex tribu Gad, duodecies mille
obſignata :
6 Ex tribu Aſeris, duodecies mille ob-
ſignata : ex tribu Nephthali duodecies
mille obſignata : ex tribu Manaſsis, duo-
decies mille obſignata :
7 Ex tribu Simeonis, duodecies mille
obſignata : ex tribu Levi, duodecies mille
obſignata : ex tribu Iſſacharis, duodecies
mille obſignata.
8 Ex tribu Zabulonis, duodecies mille
obſignata : ex tribu Joſephi, duodecies
mille obſignata: ex tribu Benjaminis,
duodecies mille obſignata.
9 Poſt vidi, & ecce, *aderat* turba mul-
ta [illegible] numerare nemo poſsit, ex omni-
bus gentibus, & tribubus, & populis, &
linguis ſtabantque ante thronum & in
conſpectu Agni, amicti ſtolis albis : &
palmæ in manibus eorum.
10 Et clamabant voce magnâ, dicentes,
Salus Deo noſtro *eſt*, inſidenti throno,
& Agno.
11 [illegible] autem Angeli ſtabant in cir-
cuitu [illegible]ni, & Seniorũ, & quatuor anima-
[illegible]um, & procubuerunt ante thro-
[illegible] facies ſuas, & adorarunt Deum,
[illegible]entes, Amen : benedictio, & glo-
[illegible] ſapientia, & gratiarum actio, & ho-
[illegible] poteſtas, & vires Deo noſtro in ſe-
cula ſeculorum. Amen.
13 Tum me compellavit unus ex illis
Senioribus dicens mihi, Iſti qui amicti
ſunt ſtolis albis, quinam ſunt, & unde ve-
nerant ?
14 Et dixi ei, Domine, tu nôſti. Et dixit
mihi, Hi ſunt qui venerunt ex afflictione
magna : & lavarunt ſtolas ſuas, ac dealba-
runt in ſanguine Agni.
15 Ideo ſunt ante thronum Dei, & colunt
eum die ac nocte in templo ejus : & qui
inſidet throno, proteget eos umbraculo.
16 Non eſurient ampliùs, neque ſitient
ampliùs, nec in eos cadet ſol, neque ullus
æſtus.
17 Quoniam Agnus qui in medio thro-
ni eſt, paſcet eos, & viæ dux erit ipſis ad
vivos fontes aquarũ: & abſterſurus eſt De-
us omnem lacrymam ab oculis eorum.

CAPUT VIII.

Epitaſis hujus libri hic incipit. Nam aperto ſeptimo ſigillo, ſeptem Angeli cum tubis procedunt : & primis quatuor clangentibus magna oritur confuſio.

POrro quum aperuiſſet ſigillum ſepti-
mum, factum eſt ſilentium in cœlo,
ferme per ſemihoram.
2 Et vidi ſeptem illos Angelos qui ad-
ſtant in conſpectu Dei, quibus datæ ſunt
ſeptem tubæ.
3 Tum alius Angelus venit, & ſtetit apud
aram habens thuribulum aureum : & dati
ſunt ei ſuffitus multi, ut offerret cum pre-
cibus Sanctorum omnium ſuper altare au-
reum, quod eſt ante thronum.
4 Aſcendit autem fumus ſuffituum cum
precibus Sanctorum, è manu Angeli ad
conſpectum Dei.
5 Deinde accepit Angelus thuribulum,
& implevit illud ex igne altaris, abjecit-
que in terram : & facta ſunt tonitrua, &
voces, & fulgura, & terræmotus.
6 Et ſeptem Angeli, qui habebant ſeptem
tubas, præparaverunt ſe ut clangerent.
7 Primus igitur Angelus clanxit, & facta
eſt grando & ignis, miſta ſanguine, proje-
ctaq; ſunt in terram: & tertia pars arborum
exuſta eſt, & omne gramen viride exuſtũ.
8 Deinde ſecundus Angelus clanxit, &
quaſi mons magnus igne ardens projectus
eſt in mare : factaque eſt tertia pars maris,
ſanguis:
9 Et mortua eſt tertia pars creaturarum
quæ erant in mari, animantia *dico*, & ter-
tia pars navium periit.
10 Tum Angelus tertius clanxit, & ce-
cidit è cœlo ſtella magna, ardens velut
lampas, ceciditque in tertiam partem flu-
minum, & in fontes aquarum.
11 Nomen autem ſtellæ dicitur Abſin-
thium: verſa eſt igitur tertia pars aquarum
in Abſinthium : & multi homines mortui
ſunt ex aquis, quòd amaræ factæ eſſent.
12 Deinde quartus Angelus clanxit, &
percuſſa eſt tertia pars ſolis, & tertia pars
lunæ, & tertia pars ſtellarum: ita ut obſcu-
raretur tertia pars eorum, & diei non lu-
ceret pars tertia, & noctis ſimiliter.
13 Et vidi, & audivi unum Angelum
volantem per medium cœli, dicentem vo-
ce magnâ, Væ, væ, væ incolis terræ, à re-
liquis

liquis ſonis tubæ trium illorum Angelorum qui clangent.

CAPUT IX.

Quinto & ſexto Angelis clangentibus alia ſubeunt calamitates.

TUm quintus Angelus clanxit, & vidi ſtellam è cœlo cecidiſſe in terram, & data eſt ei *Angelo* clavis putei abyſsi.

2 Aperuit igitur puteū abyſsi: & aſcendit fumus ex puteo ut fumus fornacis magnæ: & obſcuratus eſt ſol & aër à fumo putei.

3 Ex fumo autem exierunt locuſtæ in terram: dataque eſt illis poteſtas qualem habent poteſtatem terreſtres ſcorpii.

4 Sed ipſis eſt dictum ne læderent gramen terræ, neque viride quicquam, neque ullam arborem: ſed tantùm homines qui non haberent ſignū Dei in frontibus ſuis.

5 Datum autem eſt eis, non ut occidant eos, ſed ut torqueantur menſes quinque, *ſitque* tormentum eorum ut tormentum ſcorpii quum percuſſerit hominem.

6 Itaque per eos dies homines quærent mortem, & non invenient eam: & cupient mori, & fugiet mors ab eis.

7 Figuræ verò locuſtarum ſimiles *erant* equis paratis ad prælium: *erantq;* impoſitæ capitibus earū tamquā coronæ ſimiles auro, & facies earum ut facies hominum.

8 Et habebant capillos ut capillos mulierum: & dentes earum ut leonum erant:

9 Habebant etiam loricas ut loricas ferreas: & ſonitus alarum ipſarum ut ſonitus curruū, equis multis currentibus ad bellū.

10 Sed & habebant caudas ſimiles ſcorpionum: erantq; aculei in caudis earum: & earum poteſtas *erat* nocere hominibus menſes quinque.

11 Habebant autem ſibi impoſitum regem: Angelum abyſsi: cui nomen Hebraicè Abaddon, Græcè verò Apollion, *id eſt, perdens.*

12 Væ unum abiit, & ecce veniunt adhuc duo væ poſtea.

13 Tum ſextus Angelus clanxit, & audivi vocem quamdam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod eſt in conſpectu Dei,

14 Dicentem ſexto Angelo qui habebat tubam, Solve quatuor illos Angelos vinctos ad magnum illud flumen Euphratem.

15 Soluti ſunt igitur quatuor illi Angeli, parati ad horā, & diem, & menſē, & annum, ut occidant tertiam partē hominum.

16 Eratq; numerus equeſtris exercitûs bis millies centena millia: nam audivi numerum eorum.

17 Itemque vidi equos per viſionem, & qui ipſis inſidebant habentes thoraces igneos, & hyacinthinos, & ſulphureos: erant autem capita equorum ut capita leonum: & ex ore ipſorum prodibat ignis, & fumus, & ſulphur.

18 Ab his tribus occiſa eſt tertia pars hominum, *nempe* ab igne, & fumo, & ſulphure, quæ prodibant ex ore ipſorum.

19 Poteſtas enim eorum in ore eorum eſt, & in caudis eorum: nam eorum caudæ ſimiles ſunt ſerpentibus, habentes capita per quæ lædunt.

20 Porro reliqui homines qui occiſi non ſunt his plagis, non reſipuerunt ab operibus manuum ſuarū, ut ne adorarent dæmonia, & ſimulacra aurea, & argentea, & ærea, & lapidea, & lignea, quæ neq; cernere poſſunt, neque audire, neque ambulare:

21 Neque reſipuerunt ab cædibus ſuis, neque à veneficiis ſuis, neque à ſcortatione ſua, neque à furtis ſuis.

CAPUT X.

Alius apparet Angelus nube amictus, & libellum tenens, quem Johanni devorandum tradit.

TUm vidi alium Angelum validum deſcendentem de cœlo, amictū nube, ſupra cujus caput erat iris: facies autē ejus *erat* ut ſol, & pedes ejus ut columnæ igneæ.

2 Habebatq; in manu ſua libellum apertum: & impoſuit pedem ſuum dextrum mari; ſiniſtrum autem ſuper terram.

3 Clamavitq; voce magnâ, ſicut leo rugit: & quum clamâſſet, loquuta ſunt ſeptem tonitrua voces ſuas.

4 Et quum loquuta fuiſſent ſeptem tonitrua voces ſuas, ego ſcripturus eram: ſed audivi vocem de cœlo dicentem mihi, Obſigna quæ loquuta ſunt ſeptem tonitrua, & ne ea ſcribas.

5 Et Angelus quem vidi ſtantem ſuper mare & ſuper terram, ſuſtulit manum ſuam ad cœlum,

6 Et juravit per eum qui vivit in ſecula ſeculorum, qui condidit cœlum, & ea quæ ſunt in eo, & terram, & ea quæ in ea ſunt, & mare, & ea quæ in eo ſunt, tempus non fore ampliùs.

7 Sed diebus vocis ſeptimi Angeli, quum clanget, conſummatum iri myſterium Dei, ſicut annunciavit ſervis ſuis prophetis.

8 Et vox quam audieram è cœlo, rurſum loquuta eſt mecum, & dixit, Abi, & accipe libellum illum apertū *qui eſt* in manu Angeli ſtantis ſuper mare & ſuper terram.

9 Abii igitur ad Angelum, dicens ei, Da mihi libellum. Et dixit mihi, Accipe & devora eum: & amaritudinem adferret ventri tuo, ſed in ore tuo erit dulcis tamquam mel.

10 Accepi igitur libellum è manu Angeli, & devoravi eum: eratque in ore meo dulcis tamquam mel: ſed quum devoraſſem eum, amaruit venter meus.

11 Tum dixit mihi, Oportet te iterum prophetare coram populis, & gentibus, & linguis, & regibus multis.

CAPUT XI.

Duo teſtes cœlitùs miſſi devorantur à beſtia, quorum tamen cadavera poſteà vitam recipiunt. Subſequitur clangor ſeptimi Angeli.

DAtus eſt autem mihi calamus ſimilis virgæ, adſtititque Angelus, dicens,

Surge,& metire templum Dei & altare,& eos qui adorant in eo.

2 Sed atrium quod extra templum eſt exclude,& ne metiaris illud : nam datum eſt Gentibus : & Urbem ſanctam calcabunt menſibus quadraginta duobus.

3 Sed dabo illam duobus illis teſtibus meis, qui prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta, amicti ſaccis.

4 Hi ſunt duæ illæ oleæ,& duo candelabra in conſpectu Dei terræ poſita.

5 Quòd ſi quis velit eos lædere, ignis prodit ex ore ipſorum, & devorat inimicos eorum : nam ſi quis velit eos lædere, ita oportet eum occidi.

6 Hi habent poteſtatem claudendi cœlum,ne pluat diebus prophetiæ ipſorum:& poteſtatem habent ſuper aquas,convertendi eas in ſanguinem:& percutiendi terram omni plagâ quotieſcumque voluerint.

7 Porro poſtquam peregerint ſuum teſtimonium,beſtia illa aſcendens ex abyſſo geret adverſus eos bellum,& vincet eos,& occidet eos.

8 Et cadavera eorum jacebunt in plateis urbis illius magnæ,quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma & Ægyptus, ubi & Dominus noſter crucifixus eſt.

9 Et cernent *homines* ex tribubus,& populis,& linguis,& gentibus cadavera eorum per tres dies & dimidium,& cadavera eorum non ſinent poni in monumentis.

10 Et incolæ terræ gaudebunt ſuper illis,& hilares erunt : & munera mittent alii aliis,quoniam hi duo Prophetæ torſerint terræ incolas.

11 Sed poſt dies tres & dimidiū ſpiritus vitæ à Deo *prodiens* ingredietur in illos : ſtabuntque *erecti* in pedes ſuos, & metus magnus cadet in eos qui ipſos ſpectarint.

12 Deinde audierunt vocem magnam de cœlo, dicentem ipſis, Aſcendite huc. Aſcenderuntque in cœlum per nubem: & conſpexerunt illos inimici eorum.

13 Factuſque eſt in illa hora terræmotus magnus: & decima pars Urbis cecidit, & occiſa ſunt in terræmotu capita hominum ſepties mille, & reliqui territi ſunt, & dederunt gloriam Deo cœli.

14 Væ ſecundum abiit, & ecce væ tertium veniet citò.

15 Septimus igitur Angelus clanxit,& factæ ſunt voces magnæ in cœlo, dicentes,Facta ſunt regna mundi Domini noſtri,& Chriſti ejus,qui regnabit in ſecula ſeculorum.

16 Tum viginti quatuor illi Seniores qui in conſpectu Dei ſedent in thronis ſuis, prociderunt in facies ſuas, & adorarunt Deum,

17 Dicentes,Gratias agimus tibi,Domine Deus omnipotens, Qui es, & Qui eras, & Qui venturus es, quòd adeptus ſis potentiam tuam magnam,& regnum inieris :

18 Et iratæ ſunt Gentes,& advenit ira tua , & præſtitutum tempus mortuorum, ut judicentur,& des mercedem ſervis tuis Prophetis,& Sanctis,& timentibus nomen tuum,parvis & magnis : & perdas eos qui perdunt terram.

19 Tunc apertū eſt templū Dei in cœlo, & viſa eſt Arca pacti ipſius in ejus templo:& facta ſunt fulgura,& voces,& tonitrua, & terræmotus,& grando magna.

CAPUT XII.

Mulieris parturientis ſignum apparet, cujus partui inſidiatur Draco ; qui a Michaele devictus, & in terram dejectus, adhuc inſequitur mulierem.

VIſum eſt autem ſignum magnum in cœlo : mulier amicta ſole, ſub cujus pedibus erat luna,& in capita corona ſtellarum duodecim.

2 Et gravida clamabat parturiens,& diſtorquebatur ad pariendum.

3 Et viſum eſt aliud ſignum in cœlo: nam ecce,*adfuit* Draco magnus rufus, habens capita ſeptem,& cornua decem:& in capitibus ſuis diademata ſeptem.

4 Cujus cauda trahebat tertiam partem ſtellarum cœli,quas abjecit in terram:ſtetit autem is Draco ante mulierē pariturā, ut quum peperiſſet, filium ejus devoraret.

5 Peperit autem filium maſculum recturum omnes Gentes virgâ ferreâ:& raptus eſt Filius ejus ad Deum & thronum ejus.

6 Mulier verò fugit in ſolitudinem,ubi habet locum paratum à Deo : ut illic alerent eam diebus mille ducentis ſexaginta.

7 Et factū eſt prælium in cœlo: Michael & Angeli ejus præliati ſunt cum Dracone,& Draco pugnabat & angeli ejus :

8 Sed hi non prævaluerunt,neque locus eorum ampliùs inventus eſt in cœlo.

9 Et projectus eſt Draco ille magnus, Serpens ille antiquus, qui vocatur Diabolus & Satanas,qui ſeducit totum terrarum orbem : projectus, *inquam*, eſt in terram, & angeli ejus cum eo projecti ſunt.

10 Et audivi vocem magnam dicentem in cœlo,Nunc facta eſt ſalus, & potentia, & regnum Dei noſtri, & poteſtas Chriſti ejus : quia dejectus eſt accuſator fratrum noſtrorum,qui accuſabat eos in conſpectu Dei noſtri die ac nocte.

11 Sed ipſi vicerunt eum per ſanguinem Agni , & per ſermonem teſtimonii ſui : & animæ ſuæ prodigi fuerunt uſque ad mortem.

12 Propterea hilares eſtote cœli, & qui habitatis in eis. Væ incolis terræ & maris: nam deſcendit Diabolus ad vos, excandeſcentiæ magnæ plenus,ut qui ſciat ſe exiguum tempus habere.

13 Quum igitur vidiſſet Draco ſe projectum eſſe in terram,perſequutus eſt mulierem quæ pepererat maſculum.

14 Sed datæ ſunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut volaret à conſpectu Serpentis in deſertum, in locum ſuum, ubi aleretur per tempus,& tempora, & dimidium temporis.

15 Ejecit

15 Ejecit autem Serpens ex ore ſuo poſt
mulierem aquam tamquam flumen, ut eam
faceret rapi à flumine :
16 Sed ſuccurrit terra mulieri, aperuit-
que terra os ſuum, & obſorpſit flumen
quod ejecerat draco ex ore ſuo.
17 Iratus eſt igitur draco adverſus mu-
lierem : & abiit ut gereret bellum cum
reliquis ex ejus ſemine obſervantibus
præcepta Dei, & habentibus teſtimonium
Jeſu Chriſti.
18 Stetitque ſuper arenam maris.

CAPUT XIII.

Beſtia illa multiceps, quæ maximam mundi partem in idololatriam ſeducit, & ab alia confirmatur.

Tum vidi beſtiam è mari aſcendentem,
quæ habebat capita ſeptem & cor-
nua decem : & impoſita cornibus ejus de-
cem diademata, & impoſitum capitibus
ejus nomen blaſphemiæ.
2 Eratq; hæc beſtia quã vidi, ſimilis par-
do, & pedes ejus ut pedes urſi, & os ejus ut
os leonis: dedit autẽ ei draco virtutẽ ſuã,
& thronum ſuum, & poteſtatem magnam.
3 Et vidi unum ex capitibus ejus quaſi
lethaliter cæſum : ſed ipſius plaga letha-
lis curata eſt : & admirans univerſa terra
ſequuta eſt beſtiam.
4 Et adorarunt draconem qui dedit po-
teſtatem beſtiæ : & adorarunt beſtiam, di-
centes, Quis ſimilis beſtiæ? quis poterit
pugnare cum ea ?
5 Datumque eſt ei os loquens magna &
blaſphemias : & data eſt ei poteſtas agendi
menſes quadraginta duos.
6 Aperuit igitur os ſuum ad blaſphemi-
am adverſus Deum, ut conviciis afficeret
nomen ejus, & tabernaculum ejus, & eos
qui in cœlo habitant.
7 Sed & datum eſt ei bellum gerere cum
ſanctis, & eos vincere: & data eſt ei pote-
ſtas in omnem tribũ, & linguam, & gentẽ.
8 Itaq; adorabunt eam omnes incolæ
terræ; quorum non ſunt ſcripta nomina in
libro vitæ Agni illius mactati *jam inde* à
jacto mundi fundamento.
9 Si quis habet aurem, audiat.
10 Siquis in captivitatem agit, in ca-
ptivitatem abit : ſi quis gladio occiderit,
oportet eum gladio occidi : hìc eſt tole-
rantia & fides Sanctorum.
11 Deinde vidi aliam beſtiam aſcenden-
tem è terra, habentem cornua duo ſimilia
Agni, ſed loquebatur ut draco.
12 Ea verò poteſtatem prioris beſtiæ om-
nem exercet in conſpectu ejus, & facit ut
terra & ipſius incolæ adorent beſtiam illã
primam cujus curata fuerat plaga lethalis.
13 Editq; ſigna magna, adeo ut etiam
ignem faciat è cœlo deſcendere in terram
in conſpectu hominum.
14 Et ſeducit incolas terræ, propter ſig-
na quæ datum eſt ei ut faciat in conſpectu
beſtiæ, dicens incolis terræ ut faciant ima-
ginem beſtiæ quæ gladio vulnerata fuit,
ſed revixit.
15 Datumq; eſt ei ut animaret imaginem
beſtiæ, ut etiam loquatur imago beſtiæ: &
faciat ut quicumque non adorarint ima-
ginem beſtiæ, occidantur.
16 Sed & facit ut omnes, parvi & mag-
ni, divites & pauperes, liberi & ſervi ac-
cipiant characterem in manu ſua dextra,
aut in frontibus ſuis :
17 Et ne quis poſſit emere aut vendere,
niſi qui habeat characterem aut nomen be-
ſtiæ, aut numerum nominis ejus.
18 Hìc ſapientia eſt. Qui intelligentiã
præditus eſt, computet numerum beſtiæ :
numerus enim hominis eſt : & numerus e-
jus, ſexcenta ſexaginta ſex.

CAPUT XIIII.

Hic incipit læta cataſtrophe hujus libri. Nam Agnus tandem prodit in aciem. Canticum novum auditur & quinq; angeli ſuo officio non deſunt.

Tunc vidi, & ecce *aderat* Agnus ſtans
ſuper montem Sion, & cum eo centũ
quadraginta quatuor millia habentia no-
men Patris ejus ſcriptũ in frontibus ſuis.
2 Et audivi vocem è cœlo tamquam vo-
cem aquarum multarum, & tanquam ſonum
tonitrui magni : & vocem audivi citha-
rœdorum pulſantium citharas ſuas :
3 Et qui canebant quaſi canticum novum
ante thronum, & in conſpectu quatuor il-
lorum animalium, & illorum Seniorum :
neque quiſquam poterat diſcere canticum
illud niſi illa centum quadraginta quatuor
millia, ii *videlicet* qui emti ſunt è terra :
4 Hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt
inquinati: virgines enim ſunt: hi ſequuntur
Agnum quocumq; ierit: hi emti ſunt ex
hominibus, primitiæ Deo & Agno ſacræ.
5 Et in quorum ore non eſt inventus do-
lus: ſunt enim inculpati ante thronum Dei.
6 Deinde vidi alium Angelum volantem
per medium cœli, habentem Evangelium
æternum, ut evangelizaret incolis terræ, &
omni genti, & tribui, & linguæ, & populo:
7 Dicentem magna voce, Timete Deum,
& ei tribuite gloriam: nam venit hora ju-
dicii ejus: & adorate eum qui fecit cœ-
lum & terram & mare & fontes aquarum.
8 Et alius Angelus ſequutus eſt, dicens,
Cecidit Babylon, urbs illa magna, quia vi-
num excandeſcentiæ ſcortationis ſuæ po-
tandum præbuit omnibus gentibus.
9 Et tertius Angelus ſequutus eſt illos,
dicens voce magna, Si quis adoraverit be-
ſtiam & imaginem ejus, & acceperit cha-
racterem in fronte ſua aut in manu ſua,
10 Bibet hic quoq; ex vino excandeſ-
centiæ Dei, ex mero, *inquam*, infuſo in
poculum excandeſcentiæ ipſius, & torque-
bitur igne & ſulphure in conſpectu An-
gelorum ſanctorum, & in conſpectu Agni.
11 Et fumus tormenti ipſorum aſcendet
in ſecula ſeculorum: nec habebunt re-
quiem die nec nocte qui adorant beſtiam
& imaginem ejus, & ſi quis acceperit cha-
racterem nominis ejus.

12 Hìc tolerantia ſanctorum eſt: hìc qui
obſervant præcepta Dei, & fidem Jeſu.
13 Tunc audivi vocem è cœlo, dicen-
tem mihi, Scribe, Beati ab hoc tempore
mortui ii, qui Domini cauſâ moriuntur.
Etiam dicit Spiritus: ut requieſcant a la-
boribus ſuis: & opera eorũ ſequuntur eos.
14 Aſpexi autem, & ecce *aderat* nubes
candida: & nubi inſidebat *quidam* ſimilis
homini, habens impoſitam capiti ſuo coro-
nam auream, & in manu ſua falcem acutam.
15 Et alius Angelus prodiit è templo,
clamans voce magna ad eum qui inſidebat
nubi, Mitte falcem tuam, & mete: quia
venit tibi tempus metendi: nam aruit meſ-
ſis terræ.
16 Miſit igitur is qui inſidebat nubi fal-
cem ſuam in terram, & demeſſa eſt terra.
17 Tum alius Angelus prodiit è templo
quod eſt in cœlo, habens & ipſe falcem
acutam.
18 Et alius Angelus prodiit ab altari,
habens poteſtatem in ignem: & clamavit
voce magna ad eum qui habebat falcem
acutam, dicens, Mitte falcem tuam acutam,
& vindemia botros vineæ terræ; nam ma-
turæ ſunt ejus uvæ.
19 Miſit igitur Angelus falcem ſuam
acutam in terram, & vindemiavit vineam
terræ, & miſit in magnum illum lacum
excandeſcentiæ Dei.
20 Et calcatus eſt lacus extra civitatem:
exivitque ſanguis è lacu uſque ad frænos
equorum, per ſtadia mille ſexcenta.

CAPUT XV.

Calix iræ Dei excipitur ſeptem phialis à totidem Angelis.

DEinde vidi aliud ſignum in cœlo
magnum & admirabile: Angelos il-
los ſeptem, habentes plagas ſeptem ulti-
mas, quoniam per illas erit excandeſcentia
Dei conſummata.
2 Et vidi tamquam mare vitreum mixtũ
igni: & eos qui victoriam reportabant ex
beſtia illa & imagine ejus & charactere e-
jus, ex numero nominis ejus ſtantes apud
mare vitreum, & habentes citharas Dei:
3 Qui etiam cantabant canticum Moſis
ſervi Dei, & canticum Agni, dicentes,
Magna & mirabilia ſunt opera tua, Domine
Deus omnipotens, Juſtæ & veræ ſunt viæ
tuæ, rex ſanctorum.
4 Quis non timebit te Domine, & glo-
rificabit nomen tuum? Nam ſolus ſanctus
es. Nam omnes gentes venient & adora-
bunt in conſpectu tuo: nam jura tua ma-
nifeſta facta ſunt.
5 Et poſthæc aſpexi, & ecce, apertum eſt
templum Tabernaculi teſtimonii in cœlo.
6 Et prodierunt è templo ſeptem illi
Angeli habentes ſeptem plagas, induti lino
mundo, & ſplendido, & præcincti circa
pectora zonis aureis.
7 Et unum ex quatuor animalibus dedit
ſeptem Angelis phialas aureas, plenas ex-
candeſcentiæ Dei viventis in ſecula ſecu-
lorum.
8 Et impletum eſt templum fumo *pro-
deunte* à majeſtate Dei, & à virtute ejus,
nec quiſquam poterat ingredi in templum,
donec conſummatæ eſſent ſeptem plagæ
ſeptem Angelorum.

CAPUT XVI.

Septem phialæ nutu Dei effunduntur.

TUnc audivi vocem magnam è templo,
dicentem ſeptem illis Angelis, Ite,
effundite ſeptem phialas excandeſcentiæ
Dei in terram.
2 Abiit igitur primus *Angelus*, & effu-
dit phialam ſuam in terram: factumq; eſt
ulcus malum ac noxium adverſus homines
qui habebant characterem beſtiæ, & eos
qui adorabant imaginem ejus.
3 Deinde ſecundus Angelus effudit phia-
lam ſua in mare, factumq; eſt *illud* quaſi
cruor cadaveris: & quodcunq; animal vi-
vebat in mari, mortuum eſt.
4 Tum tertius Angelus effudit phialam
ſuam in flumina, & in fontes aquarum: &
factæ ſunt ſanguis.
5 Et audivi Angelum aquarum dicen-
tem, Juſtus es, Domine, Qui es, & Qui
eras, & Qui eris, quòd hæc judicaris.
6 Quoniam ſanguinem ſanctorum & Pro-
phetarum effuderunt, & ſanguinem eis
dediſti ad bibendum: digni enim ſunt.
7 Et audivi alium è ſanctuario dicen-
tem, Etiam, Domine Deus omnipotens, ve-
ra *ſunt* & juſta judicia tua.
8 Poſtea quartus Angelus effudit phia-
lam ſuam in ſolem, & datum eſt ei æſtu
affligere homines per ignem.
9 Et æſtuaverunt homines æſtu magno,
& blaſphemarunt nomen Dei habentis au-
ctoritatem in has plagas: neq; reſipuerunt
ut tribuerent ei gloriam.
10 Tum quintus Angelus effudit phia-
lam ſuam ſuper thronum beſtiæ illius, &
factum eſt regnum ejus tenebroſum: &
mandebant linguas ſuas præ dolore:
11 Et blaſphemarunt Deum cœli præ
doloribus ſuis & ulceribus ſuis, nec re-
ſipuerunt ab operibus ſuis.
12 Tum ſextus Angelus effudit phialam
ſuam in flumen illud magnum, *nempe*, Eu-
phratem: & exſiccata eſt aqua ejus, ut para-
retur via regum ab ortu ſolis *adventantiũ*.
13 Et vidi ex ore draconis & ex ore il-
lius beſtiæ, & ex ore Pſeudoprophetæ il-
lius tres impuros ſpiritus ſimiles ranis
prodeuntes.
14 Sunt enim ſpiritus dæmoniorum e-
dentes ſigna, qui*que* abeunt ad reges terræ
& totius mundi, ut congregẽt eos ad præ-
lium magni illius diei Dei omnipotentis.
15 (Ecce venio ut fur. Beatus qui vigi-
lat & ſervat veſtimenta ſua, ne nudus am-
bulet, & cernantur pudenda ipſius)
16 Congregavit igitur eos in locum, qui
vocatur Hebraicè Armageddon.
17 Tum ſeptimus Angelus effudit phia-
lam ſuam in aërem: & prodiit vox magna
è templo cœli à throno, dicens, Fuit.

18 Factiq;

18 Factiq; ſunt ſonitus, & fulgura, &
tonitrua: & terræmotus factus eſt mag-
nus, qualis nunquam fuit ex quo homines
fuerunt ſuper terram, terræmotus, *in-
quam*, adeo magnus.
19 Et dirupta eſt urbs illa magna in
tres partes, & civitates Gentium cecide-
runt, & Babylon illa magna venit in me-
moriam in Dei conſpectum, ut præberet ei
poculum excandeſcentiæ iræ ſuæ.
20 Et omnis inſula fugit, & montes non
ſunt inventi.
21 Et grando magna, quaſi talenti pon-
do deſcendit è cœlo in homines: & bla-
ſphemarunt Deum homines propter pla-
gam grandinis: quoniam magna fuit ejus
plaga vehementer.

CAPUT XVII.

Judicium magnæ meritricis; cujus ornatus, calix, & anatome deſcribitur.

TUm venit unus ex ſeptem Angelis
qui habebant ſeptem phialas, & lo-
quutus eſt mecum, dicens mihi, Heus tu,
oſtendam tibi damnationem meretricis il-
lius magnæ, ſedentis ſuper aquas multas:
2 Cum qua ſcortati ſunt reges terræ, &
cujus ſcortationis vino inebriati ſunt in-
colæ terræ.
3 Quumq; me per ſpiritum in deſertum
abſportaſſet, vidi mulierem inſidentem
beſtiæ coccinæ, plenæ nominibus bla-
ſphemiæ, habenti capita ſeptem, & cor-
nua decem.
4 Erat autem mulier illa amicta purpurâ
& cocco, & inaurata auro & lapidibus
pretioſis & margaritis, habens poculum
aureum in manu ſua, plenum abominatio-
nibus & immunditiâ ſcortationis ſuæ.
5 Et in fronte ſua nomen ſcriptum, My-
ſterium, Babylon illa magna, mater illa
ſcortationum & abominationum terræ.
6 Et vidi mulierem illam ebriam ſan-
guine ſanctorum & ſanguine martyrum
Jeſu: & miratus ſum, quum viderem il-
lam, admiratione magnâ.
7 Tunc dixit mihi Angelus, Quare mi-
raris? ego dicam tibi myſterium mulie-
ris, & beſtiæ quæ portat eam, quæ habet
capita ſeptem & cornua decem.
8 Beſtia quam vidiſti, fuit, & non eſt:
& aſcenſura eſt ex abyſſo, & in exitiũ ab-
itura, & mirabuntur incolæ terræ, (quo-
rum nomina ſcripta non ſunt in libro vitæ
à jacto mundi fundamento) cernentes be-
ſtiam quæ erat, & non eſt, & tamen eſt.
9 Hic eſt mens quæ habet ſapientiam.
Septem capita, ſeptem montes ſunt, ſuper
quos mulier ſedet.
10 Et reges ſeptem ſunt: quinq; cecide-
runt, unus eſt, & alius nondum venit: &
quum venerit, oportet illum ad exiguum
tempus manere.
11 Beſtia autem quæ erat, & non eſt, is
octavus eſt, & è ſeptem illis eſt: & in exi-
tium abit.
12 Decem autem cornua quæ vidiſti, de-
cem reges ſunt, qui regnum nondum ac-
ceperunt, ſed auctoritatem tamquam re-
ges ad unam horam accipient cum beſtia.
13 Hi ſunt unius ſententiæ, & vires ac
auctoritatem ſuam beſtiæ tradent.
14 Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus
vincet eos: quoniam Dominus domino-
rum eſt, & Rex regum, & qui cum eo
ſunt, vocati, & electi, & fideles.
15 Deinde dixit mihi, Aquæ quas vi-
diſti, ubi meretrix ſedet, populi ſunt, &
turbæ, & gentes, & linguæ.
16 Et decem cornua quæ vidiſti in be-
ſtia, hi odio proſequentur meretricem, &
deſertam reddent illam & nudam, & car-
nes ejus edent, & ipſam igne exurent.
17 Deus enim dedit in corda eorum ut
exſequantur quod ipſi viſum eſt, & ut
conſentiant, dentque regnum ſuum be-
ſtiæ, donec conſummentur verba Dei.
18 Et mulier quam vidiſti, eſt urbs illa
magna quæ habet regnũ ſuper reges terræ.

CAPUT XVIII.

Ruina Babylonis figuratur.

ET poſt hæc vidi Angelum deſcenden-
tem è cœlo, habentem auctoritatem
magnam: & terra illuminata fuit ipſius
gloriâ.
2 Exclamavit autem vehementer voce
magnâ, dicens, Cecidit, cecidit Babylon
illa magna, & facta eſt domicilium dæmo-
niorum, & cuſtodia omnis ſpiritus impuri,
& cuſtodia omnis volucris immundæ &
exoſæ:
3 Quia ex vino excandeſcentiæ ſcorta-
tionis ejus biberunt omnes gentes, & re-
ges terræ cum ea ſcortati ſunt, & merca-
tores terræ opibus luxus ejus ditati ſunt.
4 Et audivi aliam vocem è cœlo dicen-
tem, Exite ex ea popule mi, ne participes
ſitis peccatorum ejus, & ex plagis ejus ac-
cipiatis.
5 Nam accumulata peccata ejus perti-
gerunt uſq; in cœlum, & recordatus eſt
Deus ſcelerum ejus.
6 Reddite ei ſicut & ipſa reddidit vo-
bis: & duplicate ei duplum ſecundùm
opera ejus: in poculo quod propinavit,
propinate ei duplum.
7 Quantum ſibi gloriæ attribuit: & luxu-
riata eſt, tantum date ei tormentum & lu-
ctum: quia in corde ſuo dicit, Sedeo regi-
na, nec ſum vidua, nec luctum videbo.
8 Ideo unâ die venient ejus plagæ,
mors, & luctus, & fames: & igne exure-
tur, quia validus eſt Dominus Deus, qui
damnabit eam.
9 Tum flebunt eam & plangent ſuper ea
reges terræ, qui cũ illa ſcortati & luxuria-
ti ſunt, quum viderint fumũ incendii ejus:
10 Procul ſtantes propter terrorem tor-
menti ipſius, & dicentes, Vah, vah, Mag-
na illa urbs Babylon, urbs illa valida unâ
horâ venit judicium tuum.
11 Sed & mercatores terræ flebunt &
lugebunt ſuper ea: quoniam merces
eorum

eorum nemo emit ampliùs :
12 Merces auri, & argenti, & lapidis
pretioſi, & margaritarum, & byſſi, & pur-
puræ, & ſerici, & cocci, & omne lignum
thyinum, & omne vas eburneum, & omne
vas ex ligno pretioſiſſimo, & ære, & fer-
ro, & marmore,
13 Et cinamomum, & ſuffitus, & unguen-
tum, & thus, & vinum, & oleum, & ſimi-
lam, & triticum, & jumenta, & oves, &
equos, & rhedas, & mancipia, & animas
hominum.
14 Et fructus deſiderati ab anima tua
abierunt à te: & omnia pinguia & præcla-
ra abierunt à te: nec ampliùs ea invenies.
15 Harum, *inquam*, rerum mercatores ab
ea divites facti, procul ſtabunt, propter ter-
rorem tormenti ipſius, flentes ac lugentes:
16 Et dicentes, Vah, vah, civitas illa ma-
gna, quæ amicta erat byſſo & purpurâ &
cocco, & deaurata erat auro & lapidibus
pretioſis & margaritis! quinam unâ horâ
vaſtatæ ſunt tantæ divitiæ?
17 Sed & omnes gubernatores, & omnis
in navibus verſantium turba, & nautæ, &
quotquot ex mari, quæſtum faciunt, pro-
cul ſtabunt.
18 Et clamabunt videntes fumum in-
cendii ejus, & dicent, Quæ ſimilis *erat*
urbi iſti magnæ?
19 Et injecto capitibus pulvere clama-
bunt flentes ac lugentes, & dicentes: Vah,
vah, quod urbs, illa magna, in qua omnes
qui habebant naves in mari, divites facti
ſunt ex ipſius copiis, unâ horâ deſolata eſt.
20 Exſulta ſuper ea cœlum, & ſancti
Apoſtoli & Prophetæ, quoniam noſtras
de illa pœnas Deus ſumſit.
21 Tum ſuſtulit quidam Angelus vali-
dus lapidem inſtar molæ magnæ, & pro-
jecit in mare, dicens, Ita cum impetu pro-
jicietur Babylon urbs illa magna: nec
ampliùs invenietur.
22 Et vox citharœdorum, & muſicorum,
& tibia ac tuba canentium non audietur
in te ampliùs: nec ullus artifex cujuſcum-
que artis invenietur in te ampliùs: & ſo-
nitus molæ non audietur in te ampliùs.
23 Et lux lucernæ non lucebit in te am-
pliùs: & vox ſponſi & ſponſæ non audie-
tur ampliùs in te: nam mercatores tui
erant optimates terræ, & veneficiis tuis
ſeductæ ſunt omnes gentes.
24 Sed in ea ſanguis Prophetarum &
ſanctorum inventus eſt, & omnium qui
mactati ſunt in terra.

CAPUT XIX.

Cœlites exultant ob judicium Babylonicæ meretricis, & canunt cœleſte Alleluja.

POſt hæc audivi vocem magnam turbæ
multæ in cœlo, dicentis, Halleluja:
ſalus, & gloria, & honor, & virtus Do-
mino Deo noſtro.
2 Quia vera & juſta *ſunt* judicia ejus, &
meretricem illam magnam, quæ corrupit
terram ſcortatione ſua, damnavit, & vin-
dicavit ſanguinem ſervorum ſuorum ex
manu ejus.
3 Deinde, ſecundò dixerunt, Halleluja:
& fumus ejus aſcendit in ſecula ſeculorum.
4 Et prociderunt viginti quatuor illi
Seniores, & quatuor illa animalia, & ado-
raverunt Deum inſidentem throno, di-
centes, Amen. Halleluja.
5 Tum vox è throno prodiit, dicens,
Laudate Deum noſtrum omnes ſervi ejus,
& qui timetis eum parvi & magni.
6 Et audivi tamquam ſonitum turbæ
multæ, & tamquam ſonitum aquarum mul-
tarum, & tamquam ſonitum tonitruorum
vehementium, dicentium, Halleluja: quo-
niam regnum iniit Dominus Deus ille
noſter omnipotens.
7 Gaudeamus, & exſultemus, & demus
gloriam ei: quia venerunt nuptiæ Agni,
& uxor ejus paravit ſe.
8 Et datum eſt ei ut amiciatur byſſo
mundâ & ſplendidâ: byſſus enim juſtifi-
cationes ſunt Sanctorum.
9 Tum dixit mihi, Scribe, Beati qui ad
cœnam nuptiarum Agni vocati ſunt. Et
dixit mihi, Hæc verba Dei vera ſunt.
10 Et procidi ante pedes ejus ut adora-
rem eum: ſed dixit mihi, Vide ne *feceris*:
conſervus tuus ſum & fratrum tuorum qui
habent teſtimonium Jeſu. Deum adora:
teſtimonium enim Jeſu eſt Spiritus Pro-
phetiæ.
11 Deinde vidi cœlum apertum, & ecce
adfuit equus albus: & qui inſidebat ei,
vocabatur Fidelis & Verax, & *qui* juſtè
judicat & pugnat.
12 Oculi autem ejus *erant* tamquam
flamma ignis: & in capite ejus diadema-
ta multa: habebatq; nomen ſcriptum quod
nemo novit niſi ipſe.
13 Et amictus erat veſte tincta ſangui-
ne: vocaturq; nomen ejus Sermo ille Dei.
14 Exercitus autem qui ſunt in cœlo,
ſequebantur eum equis albis, veſtiti byſ-
ſo albâ & mundâ.
15 Et ex ore ejus prodibat gladius a-
cutus, ut eo percuteret gentes: ipſe enim
reget eas virgâ ferreâ: & is eſt qui calca-
bit lacum vini excandeſcentiæ & iræ Dei
omnipotentis.
16 Habebatq; in veſtimento & in fe-
more ſuo nomen ſcriptum, Rex regum, &
Dominus dominantium.
17 Tunc vidi quemdam Angelum ſtan-
tem in ſole, qui clamavit voce magna,
dicens omnibus avibus quæ volabant per
medium cœli, Adeſte & congregamini
ad cœnam magni Dei.
18 Ut edatis carnes regum, & carnes
tribunorum, & carnes potentum, & car-
nes equorum, & eorum qui ipſis inſident,
& carnes omnium liberorum ac ſervorum,
parvorum ac magnorum.
19 Deinde vidi beſtiam illam, & re-
ges terræ, & exercitus eorum congrega-
tos ad gerendum bellum cum eo qui
inſidebat

inſidebat equo, & cum ipſius exercitu.
20 Et comprehenſa eſt beſtia, & cum ea
pſeudopropheta ille qui ediderat ſigna in
ejus conſpectu, quibus ſeduxit eos qui ac-
ceperant characterem beſtiæ, & qui adora-
verant imaginem ejus: & vivi conjecti
ſunt ambo in ſtagnũ ignis ardens ſulphure:
21 Et reliqui occiſi ſunt gladio ejus qui
inſidebat equo, prodeunte ex ore ipſius: &
omnes aves ſaturatæ ſunt carnibus eorum.

CAPUT XX.

Felicitas Eccleſiæ in his terris per mille annos.

Deinde vidi Angelum deſcendentem
è cœlo, habentem clavem abyſſi, &
catenam magnam in manu ſua.
2 Qui apprehendit draconem, ſerpentem,
inquam, illum antiquum, qui eſt diabolus
& Satanas, & vinxit eum *ad* annos mille.
3 Conjecitq; eum in abyſſum, quam oc-
cluſit & obſignavit ſuper eum, ut non ſe-
duceret ampliùs gentes, donec conſumma-
rentur anni mille: nam poſtea oportet eum
ſolvi *ad* exiguum tempus.
4 Deinde vidi thronos, & ſederunt ſu-
per eos, & judicium datum eſt eis: & a-
nimas eorum, qui ſecuri percuſſi ſunt pro-
pter teſtimonium Jeſu, & propter ſer-
monem Dei, quiq; non adorant beſtiam,
neque imaginem ejus, nec acceperant cha-
racterem ejus in frontibus ſuis, aut in
manibus ſuis: viventque & regnabunt
cum Chriſto mille illos annos.
5 Reliqui verò ex mortuis non revivi-
ſcent, donec conſummati fuerint illi an-
ni mille. Hæc eſt reſurrectio prima.
6 Beatus & ſanctus qui habet partem in
reſurrectione prima: in hos *enim* ſecunda
mors non habet poteſtatem: ſed erunt ſa-
cerdotes Dei & Chriſti, & regnabunt cum
eo mille annis.
7 Poſtquam verò conſummati fuerint
anni mille, ſolvetur Satanas è carcere ſuo.
8 Et exibit ut ſeducat gentes quæ ſunt
in quatuor angulis terræ, Gogum & Ma-
gogum, ut congreget eos ad prælium:
quorum numerus eſt, ſicut arena maris.
9 Aſcenderunt igitur ſuper latitudinem
terræ, & circumiverunt caſtra ſanctorum,
& urbem illam dilectam: ſed deſcendit
ignis à Deo è cœlo qui devoravit eos.
10 Et diabolus qui ſeducebat eos, con-
jectus eſt in ſtagnum ignis & ſulphuris,
ubi *erat* & beſtia illa & ille pſeudopro-
pheta, & torquebantur die ac nocte in ſe-
cula ſeculorum.
11 Tum vidi thronum magnum candi-
dum, & quemdam ei inſidentem, à cujus
conſpectu fugit terra & cœlum, quorum
locus non eſt inventus.
12 Et vidi mortuos parvos & magnos
ſtantes in conſpectu Dei, & libri aperti
ſunt: & alius liber apertus eſt, qui eſt *li-
ber* vitæ: judicatique ſunt mortui ex iis
quæ ſcripta erant in libris, ſecundùm o-
pera ipſorum.
13 Et reddidit mare mortuos quos habe-
bat: Mors quoque & infernus reddiderunt
mortuos quos habebant: & judicatum eſt
de ſingulis ſecundùm opera ipſorum.
14 Infernus autem ac Mors conjecti ſunt
in ſtagnum ignis: quæ eſt mors ſecunda.
15 Et qui non inventus eſt in libro vitæ
ſcriptus, conjectus eſt in ſtagnum ignis.

CAPUT XXI.

Cœlum novum & terra nova.

Deinde vidi cœlum novum & terram
novam: primum enim cœlum & pri-
ma terra abierat: & mare non ampliùs
exſtabat.
2 Et ego Johannes vidi ſanctam illam ci-
vitatem Hieruſalem novam, deſcendentem
à Deo è cœlo, paratam, ut ſponſam orna-
tam viro ſuo.
3 Et audivi vocem magnam è cœlo, di-
centem, Ecce tabernaculum Dei *eſt* cum
hominibus, & habitabit cum eis: & ipſi,
populi ejus erunt, & ipſe Deus cum eis e-
rit, Deus ipſorum.
4 Et abſterſurus eſt Deus omnem lacry-
mam ab oculis eorum: & mors ampliùs
non extabit: neque luctus, neque clamor,
neque labor exſtabit ampliùs: quia præ-
cedentia abierunt.
5 Et dixit is qui inſidebat throno, Ecce,
nova facio omnia. Et dixit mihi, Scribe:
nam hæc verba vera ſunt & fidelia.
6 Et dixit mihi, Fuerunt: ego ſum Al-
pha & Omega, initium & finis. Ego ſiti-
enti dabo ex fonte aquæ vivæ, gratis.
7 Victor, hæreditario jure obtinebit om-
nia: & ero ei Deus, & ipſe erit mihi Filius.
8 Formidoloſis autem & incredulis, &
execrabilibus, & homicidis, & ſcortatori-
bus, & veneficis, & idololatris & omnibus
mendacibus portio *aſſignata* eſt in ſtagno
ubi ardet ignis & ſulphur: quod eſt mors
ſecunda.
9 Tum venit ad me unus ex ſeptem il-
lis Angelis qui habuerant ſeptem illas
phialas plenas ſeptem plagis ultimis: &
loquutus eſt mecum, dicens, Veni, oſten-
dam tibi ſponſam uxorem Agni.
10 Et aſportavit me per ſpiritum in
montem magnum & ſublimem, & oſtendit
mihi civitatem illam magnam, ſanctam,
inquam, illam Hieruſalem è cœlo deſcen-
dentem à Deo:
11 Habentẽ gloriam Dei: & cujus lumen
erat ſimile lapidi pretioſiſſimo, tamquam
lapidi jaſpidi inſtar cryſtalli ſplendenti.
12 Habebat præterea murum magnum
& ſublimem, habentem portas duodecim,
& in portis Angelos duodecim, & nomina
inſcripta, quæ ſunt nomina duodecim tri-
buum filiorum Iſrael.
13 Ab Oriente *erant* portæ tres: ab A-
quilone, portæ tres: ab Auſtro, portæ
tres: ab Occaſu portæ tres:
14 Et murus urbis habebat fundamenta
duodecim, in quibus *erant* duodecim no-
mina Apoſtolorum Agni.

15 [illegible] qui loquebatur [illegible] ha-
[illegible] aureum, ut metiretur civi-
tatem, & portas ejus & murum ejus.
16 Urbs ipſa verò quadrangularis ſita eſt, cujus longitudo tanta eſt quanta & latitudo, menſusq; eſt civitatem illo calamo, ad ſtadiorum duodecim millia: ſuntq; longitudo & latitudo & altitudo ejus æquales.
17 Et menſus eſt murum ejus: centum quadraginta quatuor cubitorum, menſura hominis quæ eſt Angeli.
18 Erat autem ſtructura muri ejus ex jaſpide: ipſa verò civitas aurum purum, & ſimilis vitro puro.
19 Et fundamenta muri urbis omni lapide pretioſo ornata: fundamentum primū *erat* jaſpis: ſecundum, ſapphyrus: tertium, chalcedonius: quartum, ſmaragdus:
20 Quintum, ſardonyx: ſextum, ſardius: ſeptimum, chryſolythus: octavum, beryllus: nonum, topazius: decimum, chryſopraſus: undecimum, hyacinthus: duodecimum, amethyſtus.
21 Duodecim autem portæ, duodecim margaritæ ſunt, & ſingulæ portæ ex ſingulis margaritis ſunt: & platea civitatis, aurum purum tamquam vitrum perlucidum.
22 Nec templum vidi in ea: Dominus enim Deus omnipotens, templum illius eſt, & Agnus.
23 Neque civitas iſta eget ſole vel luna, ut luceant in ea: nam gloria Dei illuſtrat eam, & lucerna ejus eſt Agnus.
24 Et gentes quæ ſervatæ fuerint ambulabunt ad lucem ejus: & reges terræ gloriam ſuam & honorem ad eam adferent.
25 Nec portæ ejus claudentur interdiu: nox enim non erit illic.
26 Et adferetur gloria & honor Gentium ad eam.
27 Non intrabit in eam quicquam quod inquinat, aut abominandum quippiam patrat, vel mendacium *loquitur*: ſed qui ſcripti ſunt in libro vitæ Agni.

CAPUT XXII.

Paradiſi cæleſtis deſcriptio, & hujus libri epilogus.

DEinde oſtendit mihi purum fluvium aquæ vivæ, ſplendidum tamquam cryſtallū, procedentē ex throno Dei & Agni.
2 In media verò platea ipſius, & ex utraque parte fluminis *erat* arbor vitæ ferens fructus duodecim, per menſes ſingulos edens fructum ſuum, & folia ſua ad ſanationem Gentium.
3 Nec ullum adverſus quemquam anathema erit amplius: ſed ſedes Dei & Agni in ea erit, & ſervi ejus colent eum.
4 Et [illegible]
ejus in [illegible]
5 Et [illegible] erit, neq; opus
eis lumine lucernæ, neque lumine ſolis:
quoniam Dominus Deus illuſtrat eos: &
regnabunt in ſecula ſeculorum.
6 Tum dixit mihi, Hæc verba fida ſu
& vera: & Dominus Deus ille ſanctoru
Prophetarum miſit Angelum ſuum ut
dicet ſervis ſuis quæ oportet fieri citò.
7 Ecce, venio citò. Beatus qui obſerva
verba Prophetiæ libri hujus.
8 Ego verò Johannes *is ſum* qui hæc
divi & vidi. Et quum audiſſem & vid
ſem procidi ut adorarem ante pedes A
geli qui mihi hæc oſtendebat.
9 *Is* verò dixit mihi, Vide ne *feceris*
conſervus enim tuus ſum, & fratrum tu
rum Prophetarum, & eorum qui obſe
vant verba libri hujus. Deum adora.
10 Deinde dixit mihi, Ne obſignaveris
verba Prophetiæ libri hujus: præſtitu
enim illud tempus prope eſt.
11 Qui injuſtè agit, injuſtè agat adh
& qui ſordidus eſt, ſordeſcat adhuc:
qui juſtus eſt, juſtificetur adhuc: &
ctus, ſanctificetur adhuc.
12 Et ecce, venio citò: & merces
mecum *eſt* ut reddam unicuique pro
opus ipſius erit.
13 Ego ſum Alpha & Omega: princi
pium & finis, primus & ultimus.
14 Beati qui præſtant ejus præcepta
ut ſit eis jus in arborem vitæ, & per p
tas ingrediantur in civitatem.
15 Foris autem *erunt* canes, & venefic
& ſcortatores, & homicidæ, & idololat
& quiſquis amat ac committit men
cium.
16 Ego Jeſus miſi Angelum meum,
hæc vobis teſtificaretur in Eccleſiis.
ſum ſtirps & progenies illa Davidis,
la illa ſplendida & matutina.
17 Et Spiritus & ſponſa dicunt, Ve
Et qui audit, dicat, Veni: & qui ſitit ve
niat: & qui vult, accipiat aquā vitæ gratis
18 Enimvero unà teſtor cuivis audient
verba Prophetiæ libri hujus: ſi quis ad
jecerit ad hæc, imponet ei Deus plaga
ſcriptas in libro iſto:
19 Et ſi quis abſtulerit *aliquid* ex verbi
libri Prophetiæ hujus, auferet Deus par
tem ejus è libro vitæ, & ex urbe illa ſa
cta, & ex iis quæ ſcripta ſunt in libro iſto
20 Dicit qui teſtatur iſta, Etiam veni
citò. Amen. Veni igitur Domine Jeſu
21 Gratia Domini noſtri Jeſu Chri
cum omnibus vobis. Amen.

Soli Deo honor. & gloria.